

שבוע פרשת שופטים

(24 - 30 August 2025)

ל' מנחם-אב - ו' אלול תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶךְ לְבַהֲמֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם, וְסִרְתֶּם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִיָּדָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמוֹד: מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאֹמֵר נָא
יִשְׂרָאֵל: ב לִוְלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחֵרוֹת אָפָם בְּנוּ: ד אֲזִי הַמִּים
שָׁטְפוּנוּ נָחֳלָה עָבַר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אֲזִי עָבַר עַל־
נַפְשָׁנוּ הַמִּים הַיָּדוֹנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ וּקְשִׁים
הִפַּח נִשְׁבֵּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
שְׁמִים וְאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיָי בְּהִרְצִיּוֹן לֹא־
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב
לָהּ וַיְי סָבִיב לְעִמּוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי
לֹא יָנוּחַ שְׁבֹט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
יָדֵיהֶם: ד הִיטִיבָהּ וַיְי לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עָקֵלְקוֹתָם וְיֹלִיכֶם וַיְי
אֶת־פְּעָלֵי הָאָרֶץ שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכד מתוך "תהילות מנחם"

א - שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי הוֹי' שְׁהִי' לָנוּ יֹאמֵר נָא יִשְׂרָאֵל

הכוח לעבור את הגלות בשמחה

ז. כל ענין בתורה הוא הוראה נצחית³⁵, וגם הנ"ל הוא הוראה לכללות זמן הגלות, ובמיוחד בזמננו דרא דעקבתא דמשיחא: בשעה שחושבים על החושך הכפול והמכופל שבדורנו זה, ומתעוררת השאלה עפ"י תורה "מאין יבוא עזרי", אפשר ליפול במחשבת יאוש רח"ל. על זה באה המענה הנ"ל: הירידה בגלות היא אך ורק בשביל העלי', שיהי' "יתרון האור מן החושך"³⁶, ו"יתרון החכמה מן הסכלות"³⁷, וצריך להיות "אשא עיני"³⁸ - להגבי' את העיניים ולראות את תכלית המכוון של הגלות, שהיא העלי' הגדולה בגאולה העתידה³⁹, ואז לא רק שלא יתפעלו ויתרשמו מחושך הגלות, אלא אדרבה יהיו במעמד ומצב של שמחה גלוי' - "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת".

(ענין השמחה בא יחד עם הבהרה, שח"ו לחשוב שמעמד ומצב של גלות מתאים ליהודי, שהרי גלות ענינה "חושך" ו"סכלות", והתורה אומרת שיהודי בגלות הוא כ"בן שגלה מעל שולחן אביו"⁴⁰. ומובן, שאם הבן רח"ל מרגיש אחרת, הרי הוא נמצא במעמד ומצב מאוד נמוך. אלא הכוונה שצריך להיות בשמחה, הוא בנוגע לכללות הכוונה שבגלות, שמטרתה היא בשביל "יתרון האור מן הסכלות", ו"יתרון לחכמה מן הסכלות").

המשך בעמוד 216

(35) שם פי"ז.

(36) קהלת ב, יג.

(37) שם.

(38) תהלים קכא, א.

(39) להעיר מתנחומא ס"פ תולדות "אשא עיני אל ההרים... זה משיח בן דוד".

(40) ברכות ג, סע"א.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- שולחן ערוך עם הערות וצינונים 198
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 199
לקוטי תורה 202

אדמו"ר האמצעי

- תורת חיים 206

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- דרך מצוותיך 207

אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג 210

אדמו"ר מוהרש"ב

- ספר המאמרים - המשך תער"ב 211

אדמו"ר מוהריי"צ

- ספר המאמרים - תרפ"ט 212
לקוטי דיבורים - בלה"ק 213
רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות 215
אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ 216

הוספות

- ילקוט לוי יצחק על התורה 36
נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 37
נביאים וכתובים 156
עין יעקב - מסכת ברכות 166
נקודה משיחת קודש מעובדת 218
חומש לקריאה בציבור 219
קריאת התורה למנחה בשבת קודש 227
ביאורים לפרקי אבות - פרק ו' 228
לוח זמנים 230
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש 231

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה שופטים ושוטרים,
שבת פרשת שופטים, ב' אלול, ה'תשכ"ט 5

התוועדויות

- שיחת שבת פרשת שופטים,
ב' אלול, ה'תשכ"ט 10

לקוטי שיחות

- פרשת שופטים, כרך כט, א 23
פרשת שופטים, כרך כט, ב 29

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת שופטים 39
לוח לתהלים היומי 62
תניא יומי 63
לוח 'היום יום' 73

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 76
שלושה פרקים ליום 80
פרק אחד ליום 128
ספר המצוות 151

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת זבחים 158
גמרא עם ביאור - מסכת עבודה זרה 168
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 199

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

פרשת השבוע פותחת בפסוק:

1 שופטים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ וְגו'¹, אשר ה' אלוךך
2 נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק וּמִסִּים הכתוב אחרי פירוט
3 כמה מצוות נוספות וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ², ובהמשך העניין נאמר
4 וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל³.

5 וְהִעֲנִין בָּזָה, לפי המשמעות
6 הפנימית של הדברים, דְּהִנֵּה אָמְרוּ
7 חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴ במדרש על הכתוב
8 בקהלת "עיר קטנה ואנשים בה מעט
9 ובא אליה מלך גדול וסבב אותה, ובנה
10 עליה מצודים גדולים ומצא בה איש
11 מסכן חכם ומילט הוא את העיר
12 בחכמתו, ואדם לא זכר את האיש
13 המסכן ההוא", עיר קטנה - זה
14 הגוף, גוף האדם נמשל לעיר קטנה
15 וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל - אלו
16 אִיבָרָיו של הגוף, וּבָא אֵלֶיהָ
17 מֶלֶךְ גָּדוֹל - זה יֵצֵר הָרַע
18 ששוכן באדם, וְסָבַב אוֹתָהּ וּבָנָה
19 עָלֶיהָ מִצְדֹּתִים כו' והיצר עושה
20 מאמצים להשתלט על האדם ולכבוש
21 אותו תחת ממשלתו. וְעַל זֶה נֶאֱמַר
22 שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ
23 בְּכָל שְׁעָרֶיךָ, שְׁעָרֶיךָ כל אדם
24 לִיתֵּן לַחַת, לקבוע שׁוֹפְטִים
25 וְשׁוֹטְרִים בְּכָל הַשְּׁעָרִים
26 שֶׁבְּגוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם (עיר
27 קטנה)⁵ כדי למנוע מהיצר הרע
28 לשלוט עליו. וְתַכְלִית הַמִּטְרָה
29 הסופית של הַעֲבוּדָה עבודת ה'
30 בעניין זה של המאבק מול היצר הרע
31 היא לְפַעֵל וּבְעֶרְתָּ הָרַע
32 מִקִּרְבְּךָ, דְּקָאֵי שֶׁהוֹנָה ב"הרע"
33 היא עַל הַיֵּצֵר הָרַע, והתכלית היא
34 לבערו ולבטלו לגמרי, כְּמֵאֵמֶר
35 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא מִסַּכָּה

ביאור בדרך אפשר

37 סָכָה⁶ שְׂבָעָה שְׁמוֹת יֵשׁ לוֹ לַיֵּצֵר הָרַע, הַקֶּבֶץ הַקָּדוֹם קָרָאוּ רַע
38 (ובגמרא מובא על כך הפסוק "כי יצר לב האדם רע מנעוריו") וְעַל זֶה
39 נֶאֱמַר וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ⁷ כלומר, יש לבער את היצר הרע שנמצא
40 בתוך האדם. וְעַל-יְדֵי-זֶה שְׁמִגְרֵשׁ הָאָדָם אֶת הָרַע מִקִּרְבּוֹ היצר
41 הרע הנמצא בתוכו נִעְשָׂה גַם כפי
42 שנאמר בהמשך העניין וּבְעֶרְתָּ הָרַע
43 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁמִגְרֵשׁ אֶת הָרַע
44 מִכָּלְלוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִכָּל הָעוֹלָם
45 כּוּלּוֹ וְעַל-דֶּרֶךְ מָה שֶׁכָּתַב
46 הַרְמָב"ם⁸ צָרִיךְ אָדָם שִׁירָאָה
47 עֲצֻמוֹ כּו' וְכֵן כָּל הָעוֹלָם
48 חָצִיו זָכָאִי וְחָצִיו חֵיב כּו' עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת, הָרִי הַכְרִיעַ
49 אֶת עֲצֻמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם
50 כּוּלּוֹ לְכַף זְכוּת כּו' ומזה מובן
51 שאכן פעולה של אדם אחד יכולה
52 להשפיע על מצב העולם כולו, וכך גם
53 בענייננו ביעור וביטול היצר הרע
54 הפטרי של האדם בכוחו לפעול ביעור
55 וביטול של כללות הרע מכלל ישראל
56 ומכל העולם, והטעם לכך שביעור
57 הרע של אדם פטרי ושל כלל ישראל
58 מבער את כל הרע מהעולם הוא
59 דְּמֵאֲחֵר שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא
60 בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל - כמו שדרשו
61 חכמינו ז"ל "בְּרִאשִׁית", בְּשִׁבְלֵי
62 יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית⁹
63 (בדברי הנביא, כנאמר "קודש ישראל
64 לה' ראשית תבואתו"), הָרִי עַל-
65 יְדֵי-זֶה שֶׁהָרַע מִתְּבַעֵר
66 מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהֵם תַּכְלִית בְּרִיאַת
67 הָעוֹלָם, אֲזִי בְּמִילָא מִתְּבַעֵר
68 הָרַע מִן הָעוֹלָם כּוּלּוֹ.
69

בס"ד*. שבת פרשת שופטים, ב' אלול, ה'תשכ"ט. (הנחה בלתי מוגה)

1 שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ וְגו'¹,
2 וּמִסִּים וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ², וּבְעֶרְתָּ
3 הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל³. וְהִעֲנִין בָּזָה, דְּהִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ
4 ז"ל⁴ עיר קטנה - זה הגוף, וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל -
5 אלו אִיבָרָיו, וּבָא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל - זה יֵצֵר
6 הָרַע, וְסָבַב אוֹתָהּ וּבָנָה עָלֶיהָ מִצְדֹּתִים כּו'. וְעַל
7 זֶה נֶאֱמַר שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל
8 שְׁעָרֶיךָ, שְׁעָרֶיךָ לִיתֵּן שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים בְּכָל
9 הַשְּׁעָרִים שֶׁבְּגוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם (עיר קטנה)⁵.
10 וְתַכְלִית הַעֲבוּדָה הִיא לְפַעֵל וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ,
11 דְּקָאֵי עַל הַיֵּצֵר הָרַע, כְּמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
12 בְּגִמְרָא סָכָה⁶ שְׂבָעָה שְׁמוֹת יֵשׁ לוֹ לַיֵּצֵר הָרַע,
13 הַקֶּבֶץ הַקָּדוֹם קָרָאוּ רַע, וְעַל זֶה נֶאֱמַר וּבְעֶרְתָּ הָרַע
14 מִקִּרְבְּךָ⁷. וְעַל-יְדֵי-זֶה שְׁמִגְרֵשׁ הָרַע מִקִּרְבּוֹ
15 נִעְשָׂה גַם וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁמִגְרֵשׁ אֶת
16 הָרַע מִכָּלְלוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִכָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ וְעַל-
17 דֶּרֶךְ מָה שֶׁכָּתַב הַרְמָב"ם⁸ צָרִיךְ אָדָם שִׁירָאָה
18 עֲצֻמוֹ כּו' וְכֵן כָּל הָעוֹלָם חָצִיו זָכָאִי וְחָצִיו חֵיב
19 כּו' עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת, הָרִי הַכְרִיעַ אֶת עֲצֻמוֹ וְאֶת
20 כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לְכַף זְכוּת כּו', דְּמֵאֲחֵר
21 שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל - "בְּרִאשִׁית", בְּשִׁבְלֵי
22 רִאשִׁית⁹, הָרִי עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהָרַע מִתְּבַעֵר מִיִּשְׂרָאֵל, אֲזִי בְּמִילָא מִתְּבַעֵר הָרַע

(* ראשי פרקים בלבד (המזל). 1) ריש פרשתנו (טז, יח). 2) שם יז, ז. 3) שם, יב. 4) קה"ר פ"ט, טו. 5) ראה ש"ך עה"ת ריש פרשתנו. אוה"ת פרשתנו ע' תתכב. 6) נב, א. 7) ראה אור החיים עה"ת פ' ראה יג, ו. הובא באוה"ת שם (ע' תתכח). ד"ה שופטים ושוטרים תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' שיט). 8) הל' תשובה פ"ג ה"ד. 9) פירש"י ורמב"ן בראשית א, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְכָל זֶה פְּעוּלַת בִּיעוּר הָרַע תַּחֲלִילָה מֵהָאָדָם, וְאַחֲרֵי־כֵן מִכָּלל יִשְׂרָאֵל וּמִכָּלְלוֹת
2 הָעוֹלָם נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי "שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים", דְּעֲנִין
3 ה'שׁוֹפְטִים' בַּעֲבוּדָה הָרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם הוּא מְמַאֲמֵר רַבּוּתֵינוּ
4 וְ"ל"10 לְעוֹלָם יִרְגִּיז אָדָם יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע, וּפִירֵשׁ רַש"י:
5 " שִׁיעֶשֶׂה מִלְחָמָה עִם יֵצֵר הָרַע"
6 וְעֲנִין ה'שׁוֹטְרִים' הוּא
7 מְמַאֲמֵר רַבּוּתֵינוּ וְ"ל"10 בַּחֲמִשָּׁן
8 דְּרָבִי חֲזוֹ"ל (וְזֶה לְשׁוֹן הַגִּמְרָא שֶׁם:
9 "אִמֵּר רַבִּי לֹוי בַר חֲמַא אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן
10 בֶּן לִקְשִׁי: לְעוֹלָם יִרְגִּיז אָדָם יֵצֵר טוֹב
11 עַל יֵצֵר הָרַע שֶׁנֶּאֱמָר רַגְזוֹ וְאֵל תַּחֲטֹא,
12 אִם נִצְחוֹ מוֹטָב, וְאִם לֹא יֵעֻסֵּק בַּתּוֹרָה
13 שֶׁנֶּאֱמָר אִמֵּר בְּלִבְכֶּכֶם, אִם נִצְחוֹ מוֹטָב,
14 וְאִם לֹא יִקְרָא יִקְרָא שְׁמֵעַ שֶׁנֶּאֱמָר עַל
15 מִשְׁכַּבְכֶּם, אִם נִצְחוֹ מוֹטָב, וְאִם לֹא
16 יִזְכּוֹר לֹו יוֹם הַמִּיתָה שֶׁנֶּאֱמָר וְדוּמוֹ
17 סֵלָה) יִזְכּוֹר לֹו יוֹם הַמִּיתָה
18 (שְׁנֵהוּ הַנִּיצָחוֹן עַל הַיֵּצֵר הָרַע
19 בְּאִמְצָעִים אֱלֹהִים, הוּא עַל־דֶּרֶךְ עֲנִין
20 הַשׁוֹטְרִים שְׁנוֹתָנִים הָעוֹנֵשׁ
21 כו'). וְעִם הַיּוֹת שֶׁהִזְכַּרְתָּ
22 הָעוֹנֵשׁ (שׁוֹטְרִים) מוֹעִיל
23 בְּנִדְאֵי לְנִיצָחוֹן הַיֵּצֵר הָרַע, מֵה־
24 שְׁאִין־כֵּן הָעֲנִין דִּירְגִיז יֵצֵר
25 טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע (שׁוֹפְטִים)
26 אֵינוֹ מוֹעִיל בְּכָל פַּעַם בְּוֹדָאוֹת
27 וַיִּתֵּן שָׂאֵדָם יִלְלָם בִּיצְרוֹ וְלֹא יִצְלִיחַ
28 לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ, כְּמוֹכֵן מְמַאֲמֵר רַבּוּתֵנוּ
29 הַנֶּ"ל לְעוֹלָם יִרְגִּיז כּו' אִם
30 נִצְחוֹ מוֹטָב, וְאִם לֹא כּו' יִזְכּוֹר לֹו כּו', כְּלוּמֹר שִׁיתֵּכֶן
31 שֶׁהַפְּעֻלָּה אִמְצָעִים אֱלֹהִים תִּבְיָא לְנִיצָחוֹן
32 עַל הַיֵּצֵר הָרַע וַיִּתֵּן שְׁלָא, מְקַל־
33 מְקוֹם סֵדֶר הָעֲבוּדָה הָרִגְלִי הוּא
34 שֶׁבַתְחִלָּה לְכַתְּחִילָה צָרִיף לְהַיּוֹת
35 הָעֲנִין דִּירְגִיז יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר
36 הָרַע (שׁוֹפְטִים), וְהָאָדָם צָרִיף
37 לַעֲשׂוֹת אֶת הַתְּחִילָה בּוֹ כְּדִי לְחַלּוֹם בִּיצֵר
38 הָרַע, וְרַק אִם אֵין זֶה מוֹעִיל,
39 אֲזִי צָרִיכָה לְהַיּוֹת הָעֲבוּדָה
40 דִּיזְכּוֹר לֹו כּו' (שׁוֹטְרִים) שְׁבוּדָא תוֹעִיל.
- 41 (ב) וּבִאֲוֹר הָעֲנִין ד'שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל
42 שְׁעָרֶיךָ" - כִּפִּי שֶׁהוּא בֹא לִידֵי בִיטוּי בַּעֲבוּדַת ה' שֶׁל כָּל יַחֲדִיד בְּעוֹמֶק
43 יוֹתֵר, הִנֵּה 11 קְתִיב 12 בְּמוֹמֹר 'אֶשֶׁת חִיל' בִּסְפָר מִשְׁלֵי נוֹדָע
44 בְּשָׁעָרִים בַּעֲלָה, וּלְפִי הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי "בַּעֲלָה" הוּא קוֹדֶשׁ־אֶ־
45 בְּרִיף־הוּא 13, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
46 דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ
47 כָּלֵל 14, שְׁאִין כָּל מַחֲשָׁבָה תּוֹפֶסֶת
48 (יִכְוֹלָה לַהֲבִין וְלַהֲשִׁיג) בּוֹ כָּלֵל
49 וּמְקַל־מְקוֹם לְמִוֹת שְׁאִי־אִפְשֵׁר
50 לְדַעַת וְלַהֲשִׁיג אוֹתוֹ "נוֹדָע
51 בְּשָׁעָרִים בַּעֲלָה", שְׁנַעֲשֶׂה
52 "נוֹדָע" (בְּכַחֲשִׁינָה הַשָּׂגָה)
53 וְאִפְשֵׁר לַהֲבִין וְלַתְּפִיסָא בּוֹ עַל־יְדֵי
54 שְׁעָרִים, שְׁיֵשׁ בְּזֶה ב' פִּירוּשִׁים. בְּיֹאֵר
55 הַמוֹשֵׁג "שְׁעָרִים" ב' פִּירוּשִׁים.
56 פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן, "שְׁעָרִים"
57 מְלִשׁוֹן לְכָל חֵד וְחֵד לְפָנֵם
58 שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ 15, כְּלוּמֹר,
59 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁבַעֲצֵם הוּא לְמַעַלָּה
60 מִתְּפִיסָה וְהַשָּׂגָה, נַעֲשֶׂה יְדוּעַ וּמוֹשֵׁג
61 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי הַשִּׁיעוּר וְהַמִּידָה
62 שְׁלֹו, עַד כְּמָה שֶׁאֲדָם זֶה מְסוּגָל לְדַעַת
63 וְלַהֲבִין שְׁהִרִי אֵינָה דוּמָה
64 הָעֲבוּדָה עֲבוּדַת ה' הָרוּחָנִית שֶׁל
65 אֶחָד לְחִבְרֹו, וְכָל אֶחָד עוֹבֵד אֶת
66 ה' לְפִי עֲנִינּוֹ, בַּהֲתָאם לְדִרְגָּה שְׁלֹו,
67 דְּאֶף־עַל־פִּי שֶׁכָּל הַנִּשְׁמוֹת
68 מְתַאֲמִימוֹת שׁוֹת זֶה לְזֶה וְ"כּוֹלְנוּ
69 כְּאֶחָד" 16, וּבְמוֹכֵן מְסוּיִים כָּל
70 הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁבוֹת
71 לְמִצִּיאוֹת אֶחָת, מְקַל־מְקוֹם עֲדִין
72 יֵשׁ הַבְּדִלִים בֵּין אָדָם לְחִבְרֹו וְלִכָּל אֶחָד
73 יֵשׁ אֶת ה'שִׁיעוּר' וְהַדְּרָגָה הַמִּיּוּחָדָת
74 שְׁלֹו, כִּי הִרִי כָּלְלוֹת נִשְׁמוֹת
75 יִשְׂרָאֵל שֶׁבַעֲצֵם הֵן מִצִּיאוֹת אֶחָת,
76 כְּאִמֵּר, נִחְלָקוֹת לְשָׁשִׁים רִיבּוּא
77 נִשְׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת שֶׁהֵם
78 שְׁרָשִׁים, וְכָל שְׂרָשׁ מִתְּחַלֵּק
79 לְשָׁשִׁים רִיבּוּא נִיּוּצוֹת
80 כּו' 17, וְנִמְצָא שֶׁלְמַעֲשֶׂה יֵשׁ הַבְּדִלִים
81 בֵּין הַנִּשְׁמוֹת וְכָל נִשְׁמָה הִיא עֲנִין בְּפָנֶי עֲצֻמוֹ וְלָכֵן אֵינוֹ דוּמָה סֵדֶר
82

(10) ברכות ה, א. (11) בהבא לקמן – ראה סה"מ תרכ"ט שם. וראה גם אוה"ת שם (ע' תתכג ואילך). (12) משלי לא, כג.
(13) ראה זח"א קג, א. (14) ראה תקו"ז בהקדמה (יז, א). (15) זהר שם. (16) ראה תניא פל"ב. (17) תניא פל"ז (מח, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

קודם לזה הקדמת העבודה הרוחנית דשופטים ושופטים תתן
 לה בכול שפיריך.
 והענין בזה²⁰, דהנה, יש ד' שפירים בנפש, ארבעה 'שפירים'
 שדרכם הנפש פועלת ועובדת את ה' כדי להתקרב לאלוקות דהינו ראיה
 שמיצה ריח ודבור והולך ומפרט
 את ענינים הרוחניים. שער אחד הוא
 העבודה דבחינת ראיה לראות
 אלוקות היא כמו שכתוב²¹
 שאו מרום עיניכם וראו מי
 ברא אלה כלומר, התבוננות
 באלוקות בדרגה שדומה לראיה
 בעיניים. השער השני העבודה
 דבחינת שמיצה היא כמו
 שכתוב²² ועתה ישראל שמע
 גו' הבנה והשגה באלוקות הדומה
 לשמיצה. השער השלישי העבודה
 דבחינת ריח היא כמו
 שכתוב²³ בברכת משה רבנו לשבת
 לוי ישימו קטורה באפיך
 עבודת ה' שדומה להקטרת הקטורת
 לפני ה', השער הרביעי והעבודה
 דבחינת הדבור הוא ענין
 התפלה, כמו שכתוב²⁴ הפעם
 אודה גו' ותעמוד מלדת
 העבודה של הוראה לה' בדיבור שהיא,
 כאמור, עבודת התפלה.
 וההקדמה לזה כדי לעבוד את ה'
 בארבעת השפירים האמורים הוא
 ענין "שופטים ושופטים תתן
 לה בכול שפיריך", והינו
 שפיריך להגדיר להגביל ולשמור
 את עצמו בענין הראיה,
 שיהיה עוצם סוגר עיניו
 מראות ברע²⁵, וכמבאר
 באריכות בספרי מוסר²⁶, עד
 כמה ראיית דברים אסורים היא דבר
 חמור ומובא גם בקיצור
 בחסידות ב'קונטרס
 העבודה²⁷ שכתב הרבי הרש"ב,
 שגם באשר ההבטה בדבר

העבודה בעבודת ה' של אחד לחבירו, וכמו העבודה דראובן
 שהיא בבחינת ראיה באלוקות, והעבודה דשמעון היא
 בבחינת שמיצה באלוקות, והעבודה דלוי הוא ענין דילוח
 אישי אלה¹⁸, ליווי והתחברות לאלוקות, כמבאר בתורה אור
 פרשת ויחי¹⁹ פרטי העבודה
 המיוחדת לראובן, שמעון וכן שאר
 השבטים, המיוחדת לו. ופירוש זה
 ב"שפירים" לשון שיעור במובן של
 מידה וכמות (סדר העבודה דכל
 חד וחד לפום שיעורא דיליה
 שעל-ידו מגיע האדם לידעה ורתיפה
 באלוקות) קשור עם הפירוש
 השני ב"שפירים", מלשון
 שיעור וגבול, שהרי עבודתו
 של כל אחד מישאל, בכל דרגה,
 אפילו כשהיא אצלו באופן
 של בלי גבול, וכדי לעבוד את ה'
 באופן כזה עליו לצאת מגדרי מציאותו,
 מכל-מקום לגבי הקב"ה שהוא
 בלי גבול אמיתי, גם מה שמצד האדם
 נחשב בלי גבול הרי זה בגבול,
 וכל-שכן בהיותו כאשר האדם
 הוא במעמד ומצב שעדין לא
 יצא מהגבול שלו והוא עדיין
 נחשב לעובד ה' במידה מוגבלת.
 ומכל-מקום למרות שמדובר
 בעבודת ה' מוגבלת, בכל זאת "נודע
 בשפירים בעלה", דקודשא-
 בריך-הוא אתדע לכל חד
 וחד לפום שיעורא דיליה כי
 הקדוש ברוך 'מודיע את עצמו' (נראה
 ומתגלה) לכל אחד ואחד לפי השיעור
 שלו, עד כמה שהוא מסוגל לתפוס
 ולהבין.
 ג) אמנם כדי שיהיה "נודע
 בשפירים בעלה", לפי המובן
 הפנימי, תהיה לאדם השגה מסוימת
 באלוקות (לפי שני הפירושים
 האמורים, היינו לפי דרגתו ומידתו
 ולפי ההגבלות שלו) צריכה להיות

(18) ויצא כט, לד. (19) מה, א ואילך. (20) ראה סה"מ תרכ"ט ע' שכד. (21) ישעי' מ, כו. (22) ואתחנן ד, א. וראה לקו"ת צו יז, ב. ואתחנן ג, ג. (23) ברכה לג, י. וראה פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פפ"ט. (24) ויצא כט, לה. וראה סה"מ תרכ"ט ע' טז. ובכ"מ. (25) ישעי' לג, טו. (26) ראה ראשית חכמה שער הקדושה פ"ח. קב הישר פ"ב. ובכ"מ. (27) פ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האסור היא בקור רוח, ובשעת מעשה אינו מרגיש בעצמו
2 איזה התפעלות והתרגשות, ולכאורה המראה לא השפיע עליו, בכל זאת
3 הרי זה עושה רושם וחקיקה גדולה ועמוקה בנפש, ולא
4 תעבור והראיה האסורה לא תחלוף בלי התעוררות רע בהתגלות
5 רחמנא-ליצלן.
6 וכמו-כן צריכה להיות 1 ובשעת מעשה אינו מרגיש בעצמו איזה
7 ההגדרה ההגבלה וההזירות בענין 2 התפעלות, הרי זה עושה רושם וחקיקה גדולה
8 השמיעה, להיות אוטם אָזניו 3 בנפש, ולא תעבור בלי התעוררות רע בהתגלות
9 משמוע דבר רע, כמו לשון 4 רחמנא-ליצלן. וכמו-כן צריכה להיות ההגדרה
10 הרע, שעל-ידי-ה מצייל 5 בענין השמיעה, להיות אוטם אָזניו משמוע דבר
11 תליתאי²⁸, הימנעות מלשון הרע 6 רע, כמו לשון הרע, שעל-ידי-ה מצייל
12 מצייל את חייהם של שלושה (כמובן) 7 תליתאי²⁸, ועוד זאת שעל-ידי-ה פועל גם
13 מדברי חכמינו ז"ל לגבי חומרת לשון 8 הרע שהדבר "קטיל תליתא", הורג
14 הרע שלושה, את המדבר, את השומע ואת 9 לשמוע, כמו שפותר²⁹ ולא אבה הו' אלקיך
15 מי שמדברים עליו) ועוד זאת 10 לשמוע גו', והינו לפי שההנהגה מלמעלה היא
17 שעל-ידי-ה שהאדם נמנע 11 באופן דמדה כנגד מדה³⁰, ולכן פאשר הוא אינו
18 מלשמוע דיבור של לשון הרע, פועל 12 רוצה לשמוע רע על חבירו, אזי פועל שפאשר
19 גם למעלה, שפאשר באים 13 רוצים לדבר עליו רע למעלה, אין שומעין
20 לקטרג עליו עצמו, לא רוצים 14 מלכתחלה. וכמו-כן צריכה להיות ההגדרה
21 לשמוע, כמו שפותר²⁹ בחרה 15 בענין הריח, להזהר מהרהורים רעים, פמאמר
22 ולא אבה הו' אלקיך 16 רבותינו ז"ל³¹ הרהורי עברה קשים מעברה,
23 לשמוע גו', לזכרים לא רצויים 17 וסימניך 'ריחא'. וכמו-כן צריכה להיות ההגדרה
24 מפי בלעם, והינו לפי 18 בענין הדבור, וכמו שפכת הרמב"ם³² ואפילו
25 שההנהגה מלמעלה עם בני 19 בצרכי הגוף לא ירבה אדם דברים כו', ואמר³³
26 האדם היא באופן דמדה כנגד 20 לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. וכאשר
27 מדה³⁰, ולכן פאשר הוא 21 ישנה ההגדרה בכל ד' ענינים אלו, שזהו ענין
28 האדם למטה אינו רוצה לשמוע 22 שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך, שעל-
29 רע על חבירו וכאמר, אוטם אָזניו 23 ידי-ה נעשה ובערת הרע מקרבך, ועל-ידי-ה
30 מלשמוע לשון הרע, אזי פועל 24 גם ובערת הרע מישראל (פנ"ל), אזי יכול
31 שפאשר המקטרגים רוצים 25 להיות הענין ד'נודע בשערים בעלה",
32 לדבר עליו רע למעלה, אין 26 שקודשא-ברוך-הוא יהיה אתידע לכל חד וחד
33 שומעין מלכתחלה. 27 לפום שיעורא דיליה.
34 וכמו-כן צריכה להיות 28 (ד) ועל-ידי הענין ד'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך" כפי שהוא
35 ההגדרה וההגבלה וההזירות 29 בעבודתו של כל אחד מישראל, פועלים שיהיה הענין
36 בענין הריח, להזהר 30 ד'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך" גם בפשוטו, כמו שפותר³⁴
37 מהרהורים רעים, פמאמר 31 רבותינו ז"ל³¹ הרהורי עברה
38 קשים חמורים יותר מעברה 32 וסימניך 'ריחא', (כלשון
39 עצמה, וסימניך 'ריחא', (כלשון
40 הגמרא: "הרהורי עברה קשו מעבירה

(28) ראה ערכין טו, ב. (29) תצא כג, ו. וראה לקו"ת תצא לח, ג ואילך. (30) ראה סנהדרין ז, א. (31) יומא כט, רע"א. (32) הל' דעות פ"ב ה"ד. (33) אבות פ"א מ"ז. (34) ישע"א, א, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

5 שמתפללים ומבקשים בתפילת שמונה-
6 עשרה בכל יום) בְּגָאוּלָה הָאֲמִתִּית
7 וְהַשְׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
8 צִדְקָנוּ.

1 וְאֲשִׁיבָה שׁוֹפְטִיךָ כְּכִרְאִישׁוֹנָה וְיַעֲצִיךָ כְּבִתְחִלָּה,
2 בְּגָאוּלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
צִדְקָנוּ.

1 הגאולה וְאֲשִׁיבָה שׁוֹפְטִיךָ
2 כְּכִרְאִישׁוֹנָה וְיַעֲצִיךָ כְּבִתְחִלָּה,
3 שיחזור להיות שופטים ויועצים כפי
4 שהיה בזמן שבת המקדש קיים (וכמו)

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' א

43 **נמרא**
44 הגמרא דנה אם יין הנשפך מכלי של ישראל לכלי של גוי שיש
45 בו יין נסך, נאסר על ידי החיבור של קילוח היין (ניצוק). ותחילה
46 מביאה דינים אחרים שנשנו בענין זה: תָּנִין הָהֶם – שנינו במשנה
47 בטהרות (פ"ח מ"ט), תִּנְצוּק – קילוח מים הבא מלמעלה למטה,
48 וְהִקְטִיפָרָם – מים הבאים דרך מדרון ממקום גבוה למקום נמוך,
49 וּמִשְׁקָה טוֹפָה – לחלוחית משקה, אֵינוֹ נחשב חיבור, לא לְעֵנִין
50 טוֹמְאָה, דהיינו שאם יוצק משקה טהור, וטמא נוגע בתחתית
51 הקילוח, או שופך ממנו על מדרון וטמא נוגע במשקה שבתחתית
52 המדרון, או שהמשקה הטהור נוגע במשקה טופח וטמא נוגע בו,
53 אינו נחשב חיבור והמשקה הטהור לא נטמא, וכן לא נחשב חיבור
54 לְעֵנִין טָהוֹרָה, כגון שיש בקרקע גומת שאין בה ארבעים סאה,
55 שאינה כשרה לטבילה, ומחוברת על ידי ניצוק או קטפרס או
56 משקה טופח למקוה כשר, אין זה נחשב לחיבור, והטובל בגומה
57 זו לא עלתה לו טבילה. אולם הַשְׁשִׁיבֹרֶן – קרקע מלוחה שנבקעה
58 ונתאספו שם מים, הרי זה חיבור לטוֹמְאָה וְלִטְהָרָה, שאם נטמאו
59 מים שבצד אחד הטומאה עוברת לצד השני, וכן אם מים
60 מחוברים על ידו למקוה, הוכשרו לטבול בהם.

61 הגמרא דנה האם האופנים הללו הם חיבור לענין נסך: אָמַר רַב
62 הוּנָא, נִצְוָק, וְקִטְפָרָם, וּמִשְׁקָה טוֹפָה, הרי הם חיבור לְעֵנִין יוֹן נִסְךְ,
63 שאם יין כשר מחובר על ידי אחד מאופנים אלו ליין נסך, נאסר
64 היין שבכלי העליון מחמת החיבור.
65 אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַב הוּנָא, מָנָא לָךְ הָא – מהיכן למדת דין זה,
66 שניצוק וקטפרס ומשקה טופח הם חיבור לענין יין נסך. אֵילִימָא –
67 אם תאמר שדין זה למדת מִדְּתָנָן במשנה שהובאה לעיל, תִּנְצוּק,
68 וְהִקְטִיפָרָם וּמִשְׁקָה טוֹפָה, אֵינוֹ חיבור לא לטוֹמְאָה ולא לִטְהָרָה,
69 ודייקת שדווקא לטוֹמְאָה וְלִטְהָרָה הוא דֵּלָא הָיִי חיבור, הָא – אבל
70 לְעֵנִין יוֹן נִסְךְ הָיִי חיבור. ואם אכן ממשנה זו למדת את דבריך, אם
71 כן, אֵילִימָא סִיפָא – אמור ולמד את הסיפא של המשנה, שממש
72 מוכח שלא ניתן לדייק כך, ששנינו (שם) הַשְׁשִׁיבֹרֶן, חיבור לטוֹמְאָה
73 וְלִטְהָרָה, ויש לדייק, שדווקא לטוֹמְאָה וְלִטְהָרָה הוא דֵּהוּ חיבור,
74 הָא – אך לְעֵנִין יוֹן נִסְךְ לא הָיִי חיבור. וזה הרי לא יתכן לומר,
75 שהרי החיבור של אשבורן הוא יותר חיבור מניצוק וקטפרס, ואיך
76 יתכן שלענין יין נסך ניצוק וקטפרס הם חיבור ואשבורן לא יהיה
77 חבור. אֵלָא על כרחך מָהָא – ממשנה זו, לִיכָא לְמִשְׁמַע מִינָה – אין
78 לדייק כלל לענין יין נסך, וקשה מנין רב הונא למד את דינו.
79 מביאה הגמרא מקור לדברי רב הונא, ממשנתו: תָּנִין – שנינו
80 במשנתו, נָמַל הישראל מוכר היין אֶת הַמִּשְׁפָּךְ וּמָדָר – שפך על
81 ידו יין מכלי מידתו, לְתוֹךְ צִלּוּחֵיהּ שֶׁל הַעוֹבֵד בַּקִּבְבִּים, וְחוֹר
82 המוכר וּמָדָר עם אותו המשפך לְתוֹךְ צִלּוּחֵיהּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל

1 דָּאמְרִי בְּתִלְתָּא – עד שיסיכמו שלשתם כמה שוויה. לפי שבלשון
2 זו לא משמע שהתכוון שיאמרו בתורת דינים (שהולכים בהם
3 אחרי הרוב), אלא לאמירת שלשתם בדווקא התכוון, ולכן רק אם
4 יגידו שלשתם את אותה שומה ימכור כשומתם.
5 וכן אם אמר המוכר לקונה אמכור לך את הקרקע 'כְּדִשְׁיִימִי
6 בְּאִרְבָּעָה' – כפי איך שישומו את שוויה ארבעה אנשים, לא חל
7 הקנין עַד דָּאמְרִי בְּאִרְבָּעָה – עד שיאמרו ארבעה אנשים את שוויה,
8 ואף שהזכיר 'שומה' שהיא לשון האמורה אצל דיינים (שהולכים
9 בהם אחר הרוב), אך מכיון שהזכיר ארבעה, הוכיח שרוצה
10 להרבות בדיעות, ובדאי התכוון שכל ארבעתם יהיו שוים בדעה
11 אחת. וְכָל שֶׁכֵּן, הִיכָא דָּאמְרִי לִיה 'כְּדָאמְרִי בְּאִרְבָּעָה', דהיינו שלא
12 הזכיר 'שומה' אלא אמר 'כדאמרי' שבאופן זה בודאי כוונתו עד
13 שיסיכמו ארבעה אנשים על שוויה.
14 דין נוסף: אָמַר לִיה המוכר לקונה אמכור לך את הקרקע 'כְּדִשְׁיִימִי
15 בְּתִלְתָּא' – כפי איך שישומו את שוויה שלושה אנשים, ועשו על
16 כך קנין, וְאֵתוּ תִלְתָּא וְשִׁמּוּהּ – ואכן באו שלושה אנשים ושמו
17 אותה, וְאָמַר לִיה אֶרְבֶּךָ – אמר הקונה למוכר שאינו טומך על
18 שומתם אלא ליתו תִלְתָּא אַחֲרֵינִי – שיבואו שלושה אנשים אחרים,
19 דְּקִים לְהוּ טָפִי – שהם בקיאים יותר בשומות קרקעות, ונקיים את
20 המכירה על פיהם. אָמַר רַב פִּיפָא, דִּינָא הוּא דְּמַעֲבָב – הדין הוא
21 שיכול הקונה לעכב, ולהביא שלושה בקיאים אחרים שיעריכו את
22 הקרקע.

23 מְתִיקָה לָהּ – הקשה על כך רב הונא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, מָמַאי דְּהֵנִי
24 קִים לְהוּ טָפִי – מי אומר לנו שאלו האחרים בקיאים יותר
25 מהראשונים, לְמָא הֵנִי קִים לְהוּ טָפִי – אולי הראשונים בקיאים
26 יותר מהם. וכיון שאין לנו לדעת מי בקי ממי, על כן אין לקבל את
27 טענתו, ויש לקיים את המקח על פי מה שהעריכו הראשונים.
28 מסיקה הגמרא: וְהִלְכָתָא – וההלכה בזה, כִּרְבִּי הוּנָא בְּרִיה דְּרַב
29 יְהוֹשֻעַ, שאין הקונה רשאי לערער על שומתם של הראשונים.
30 משנה משנתנו מביאה דינים נוספים לגבי המוכר יין לגוי: ישראל
31 המוכר יין לגוי ולאחר מכן לישראל, וְנָמַל המוכר אֶת
32 הַמִּשְׁפָּךְ, וּמָדָר – שפך את היין מתוך כלי המדידה שלו, לְתוֹךְ
33 צִלּוּחֵיהּ (צנצנת) שֶׁל הַעוֹבֵד בַּקִּבְבִּים, ולאחר מכן חוֹר וּמָדָר לְתוֹךְ
34 צִלּוּחֵיהּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֵם יֵשׁ בּוֹ במשפך עֲבָבָת יוֹן – מקום בשפת
35 הכלי שמתעכבות שם טיפות יין, היין שבצלוחית הישראל אֲסוּר,
36 לפי שהיין שבמשפך נאסר בשעת המזיגה לכלי של הגוי, והטיפות
37 שהתעכבו שם, יכנסו עתה לצלוחיתו של הישראל ויאסרו את
38 כולו. דין נוסף: גוי הַמְעַרְבָה – השופך יין מִכְּלִי אֶל כְּלִי, אֶת שְׁעִירָה
39 מִמֶּנּוּ – היין שנותר בכלי שממנו הוא שפך, מוֹתֵר, וְאֵת שְׁעִירָה
40 לְתוֹכּוֹ – היין הנמוג לתוך הכלי השני, אֲסוּר בהנאה. לפי שגורו
41 חבמים לאסור יין שנמוג מכוחו של גוי, וגורו רק על מה שיצא
42 מהכלי, אבל על מה שנשאר בתוך הכלי לא גזרו.

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ שופטים, ב' אלול, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

1 א. דובר כמ"פ בנוגע לפרשת השבוע (שאודתה נאמר הפתגם המפורסם של רבינו הזקן¹ שצריכים
2 לחיות עם הזמן), ששם הפרשה, שבו נקראת הפרשה כולה, ובנדו"ד: "שופטים", הו"ע עיקרי בפרשה,
3 וכיון שהתורה היא נצחית², הרי זה ענין עיקרי גם עתה, בנוגע לכל עניני השבוע.

4 ובהקדמה – שאע"פ שעתה לא שייך קיום המצוה ד"שופטים ושוטרים תתן לך גו"³ בגשמיות, כי,
5 כשאין ביהמ"ק קיים, ובנ"י אינם יושבים על אדמתם, ישנם כמה מצוות שאי אפשר לקיימם בגשמיות,
6 וביניהם גם מצות מינוי שופטים, מ"מ, הענין ד"שופטים" בעבודה הרוחנית ישנו גם עתה, ובכל התוקף,
7 דכיון שהתורה היא נצחית, ישנם כל עניני התורה בכל הזמנים, ובכל התוקף, דאל"כ, הרי זו חלישות
8 בענין התורה.

9 אך כדי להבין ענין השופטים שישנו גם עתה בעבודה הרוחנית – יש להקדים ביאור ענין השופטים
10 כפשוטו.

11 ב. והענין בזה:

12 כתיב⁴ "ראה נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב", וגם את ההיפך, ולכן, "ובחרת בחיים"⁵, באופן
13 של בחירה חפשית.

14 ובהקדמה – שגם על הענין דהיפך החיים והטוב אומר הקב"ה "נתתי גו'", כי, אע"פ ש"מפי עליון
15 לא תצא" כי אם "הטוב"⁶, מ"מ, כיון שהקב"ה רוצה ליתן לבנ"י תכלית הטוב, לכן נתן להם ענין
16 הבחירה, בכדי שלא יהי' אצלם הענין ד"נהמא דכיסופא"⁷, אלא כל עניניהם יהיו ע"י עבודה דוקא, שאז
17 הוא תכלית העילוי, כמובן ממארו"⁸ "אדם רוצה בקב שלו (שבא ע"י עבודתו) מתשעה קבים של חבריו"
18 – שזהו אפילו כשנשאר בידו רק קב אחד, כפי שזה בגשמיות, ועאכ"כ שכן הוא ברוחניות, שלאח"ז
19 מקבל גם את התשעה קבין של חבריו (כמובן מהמבואר בכ"מ⁹).

20 וכיון שניתנה ליהודי בחירה – יש צורך ב"שופטים" (דיינים הפוסקים את הדין"¹⁰), שהם הסנהדרין,
21 שילמדו את בנ"י את הדרך אשר ילכו בה, וכדאיתא בתדב"א¹¹ ש"הי' להם (לסנהדרין) לילך ולקשור
22 חבלים של ברזל כמתניהם ולהגבי' בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עירות ישראל .. וילמדו
23 את ישראל כו'".

24 וזוהי גם ההסברה בדין המשנה¹² ש"סנהדרין ההורגת אחד בשבוע (ויש דעה אפילו "אחד לשבעים
25 שנה") נקראת חובלנית" – דלכאורה אינו מובן¹³: הרי א' מתרי"ג מצוות היא "לדון בחייבי מיתות
26 ב"ד"¹⁴, וא"כ, למה נקראת "חובלנית"? – כי, אילו היו הנהגת הסנהדרין כדבעי, היו פועלים
27 שמלכתחילה לא תהי' מציאות כזו, שלאחר ההתראה ובעדים יוכל להעשות דבר שחייבים עליו מיתה!

(8) ב"מ לח, א. (9) ראה גם תורת מנחם חנ"ד ריש ע' 143. וש"נ. (10) פרש"י ריש פרשתנו. (11) רבה – פי"א. (12) מכות ז, א. וש"נ. (13) ראה גם תורת מנחם חמ"ב ע' 33. וש"נ. (14) טוחו"מ רסחכ"ה.	(1) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון). (2) תניא רפי"ז. ובכ"מ. (3) ריש פרשתנו. (4) נצבים ל, טו. (5) שם, יט. (6) איכה ג, לח. (7) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ.
---	---

- 1 וכאמור, שאמיתית ענין הסנהדרין הוא – לא לישיב בירושלים בלשכת הגזית ולהמתין שיבואו לשאול
2 שאלה, אלא לילך ולחזור בכל עיירות ישראל, והיינו, לצאת גם ליהודים כאלו שאינם יודעים כלל שיש
3 שאלה בדבר, וללמדם תורה, ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹⁵, ועי"ז יפעלו שמלכתחילה לא יהיו
4 דברים בלתי רצויים.
- 5 ונוסף על ענין ה"שופטים" – כיון שהקב"ה יודע שמדובר אודות נשמה בגוף, ו"ראה הקב"ה בצדיקים
6 שהם מועטים"¹⁶, והתורה על הרוב תדבר¹⁷, לכן צוה גם על מינוי "שופטים", "הרודין את העם .. עד
7 שיקבל עליו את דין השופט"¹⁸.
- 8 וע"ד מארז"¹⁸ "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע .. אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו כו"¹⁹
9 (ענין העונש). ועד"ז בנדר", שנוסף על ה"שופטים" יש צורך גם ב"שופטים", ובאופן שמינוי השופט
10 כשלעצמו פועל ("זכור לך") יראת העונש, שלכן לא יעשו היפך דיני התורה.
- 11 – ההתחלה אינה בענין ה"שופטים", כי, לכתחילה צריכה להיות ההנהגה באופן שיהי' די
12 ב"שופטים", ולא יהי' צורך ב"שופטים"; אלא שיש מצב שלא די ב"שופטים", ויש צורך ב"שופטים".
- 13 ג. אמנם, בזמן הזה אין הענין ד"שופטים ושופטים תתן לך גו"²⁰ בגשמיות,
- 14 – שהרי אפילו קודם החורבן כבר גלתה סנהדרין מלשכת הגזית, ובטלו מהם דינים מסויימים¹⁹,
15 ומכ"ש לאחר החורבן, ועאכ"כ לאחר שבטלה סמיכה מישראל, לא שייך הענין ד"שופטים ושופטים",
16 אלא
17 רק "שליחותיה דקמאי עבדינן", ורק לגבי כמה דינים, כמבואר בטוש"ע²⁰ –
18 אבל ברוחניות ישנו ענין זה גם עתה:
- 19 כתיב²¹ "עיר קטנה גו' ובא אלי' מלך גדול גו' ובנה עלי' מצודים וגו'", ופירשו חז"ל²² "עיר קטנה
20 זה הגוף .. מלך גדול .. זה יצר הרע כו'", שרוצה לכבשה, וצריך ללחום נגדו וכו'.
- 21 ועל זה נאמר בפ' שופטים [שבה נאמרה גם מצות מינוי מלך²³, "שום תשים עליך מלך"²⁴, וכן "כי
22 תצא למלחמה על אויבך וגו'"²⁵ (כל פרטי הענינים הקשורים עם מלחמה)²⁶, אבל לכל לראשן "שופטים
23 ושופטים תתן לך": "שופטים" – להסתכל בשו"ע כיצד צריך להתנהג; ואם לא די בכך, יש צורך גם
24 ב"שופטים" – הזכרת ענין העונש, שע"ז יתיירא לעשות היפך עניני התורה.
- 25 ובפרטיות יותר: "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך" – לא רק בעניני תומ"צ, אלא גם "במאכלו
26 ובמשקהו .. ובמשאו ובמתנו" (כל פרטי הענינים שמונה הרמב"ם בהל' דעות²⁷), שכולם צריכים להיות
27 ע"פ תורה, והיינו, שאע"פ שענינים אלו ישנם גם אצל אינם-יהודים, הנה כאשר יהודי אוכל ושותה או
28 עוסק במשא ומתן, צריך להיות ניכר שעושה זאת יהודי – ע"פ תורה.
- 29 ועי"ז שמתנהגים באופן האמור, לקיים את הציווי "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך" בעבודה
30 הרוחנית, זוכים לקיים זאת גם בגשמיות, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

* * *

(22) נדרים לב, ב.
(23) ראה גם לקמן ס"י.
(24) יז, טו.
(25) כ, א.
(26) ראה גם לקמן ס"א.
(27) רפ"ה.

(15) קידושין מ, ב. וש"ג.
(16) יומא לח, ב (הובא בתניא פ"א).
(17) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
(18) ברכות ה, א.
(19) ראה רמב"ם הל' סנהדרין ספ"ד.
(20) חו"מ בתחלתו.
(21) קהלת ט, יד.

ד. ע"פ פתגם רבינו הזקן שצריכים לחיות עם הזמן (כנ"ל ס"א), שמזה מובן שפרשת שופטים שייכת לעניני השבוע – הרי זה שייך גם לחודש אלול, כי, בשבת שלפנ"ז, שבת מברכים חודש אלול, נמשכה נתינת כח על חודש אלול, וביום הש"ק זה נעשה הענין ד"ויכולו"²⁸, שזהו העילוי של כל עניני השבוע, כולל גם התחלת חודש אלול בפועל.

והענין בזה:

החידוש של חודש אלול הוא – שהי' ענין התשובה ברצון, כי, ענין התשובה כשלעצמו הי' גם לפנ"ז, וכמובן מזה שבארבעים יום האמצעיים ביקש משה – בשליחות כל בני"י – מחילה סליחה וכפרה עבור כלל ישראל, כמ"ש²⁹ "ויחל משה גו'", וכדי לקנח את החטא (ובפרט לפי דעת חכמי ישראל שחטא ועונש הם בדרך סיבה ומסובב³⁰), הוצרך להיות ענין התשובה אצל כל בני"י; והחידוש של חודש אלול – ארבעים יום האחרונים – שהי' ענין התשובה ברצון, שלכן פעל הדבר גם על הקב"ה, ש"נתרצה .. לישראל בשמחה .. (ו) ברצון שלם" "ואמר לו למשה³¹ סלחתי כדברך"³², כיון שתשובתם של ישראל היתה באופן כזה.

וע"ד ארבעים יום הראשונים שהיו ברצון³²; אלא שלאחריהם הי' ענין החטא – מצד אפשריות הבחירה בהיפך הטוב, ואז חזרה הזוהמא שבטלה במ"ת³³, והתיקון על זה הי' בארבעים יום האמצעיים שהיו שלא ברצון, ואח"כ באו הארבעים יום האחרונים שהיו ברצון.

ובשביל זה לא צריך להמתין עד לסיום הארבעים יום, ויהכ"פ (שאז נאמר "סלחתי כדברך"), אלא כבר מתחלתם, מהתחלת חודש אלול, הרי הם ברצון – כמובן מלשון חז"ל³² "מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון", והיינו, שמשווים את ארבעים יום האחרונים לארבעים יום הראשונים, וא"כ, כשם שארבעים יום הראשונים היו כולם ברצון, מיד מתחלתם, כן הוא גם בנוגע לארבעים יום האחרונים.

ומזה מובן גם שמהתחלת חודש אלול נמשכת כבר כתיבה וחתימה טובה לשנה החדשה, וכפי שרואים גם במנהג ישראל³⁴ (ש"תורה הוא"³⁵), שמהתחלת חודש אלול כותבים באגרות שלומים ששולחים איש לרעהו ברכת כתיבה וחתימה טובה, כיון שנמשכת לכאור"א כבר מהתחלת חודש אלול.

ה. עפ"ז יש לבאר דבר תמוה שמצינו בנוגע לחודש אלול, שרק מעטים שמו לב לכך:

הביאור בדברי הטור³⁶ "בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה .. והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר³⁷ עלה אלקים בתרועה וגו', לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה וכל החדש, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר³⁸ אם יתקע שופר בעיר וגו'"³⁹ – שבנוגע לתק"ש שבחודש אלול מביא הפסוק "עלה אלקים בתרועה", אף שפסוק זה קאי על ר"ה⁴⁰, שמזה מובן, שבר"ח אלול ישנו כבר (בהעלם עכ"פ) ענין התקיעות דר"ה⁴¹ – נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקו"ש ח"ט ע' 129.

(28) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(37) תהלים מז, ו.

(29) תשא לב, יא.

(38) עמוס ג, ו.

(30) ראה של"ה בית אחרון בית דוד (יב, א"ב).

(31) שלח יד, כ.

(32) פרש"י עקב ט, יח.

(33) שבת קמו, רע"א. וש"נ. זהר ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב

קצג, סע"ב.

(34) מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים).

(35) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא

ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז.

ועוד.

(36) או"ח סתקפ"א.

(39) ומה מובן, שגם כאשר מישוהו טוען שאינו מרגיש

מאומה, אומרים לו, שהתורה פוסקת שלא תתכן מציאות ש"יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", אלא שיש בזה חילוקים: יש מי שהחרדה פועלת עליו עד העקב שברגל, ויש מי שהחרדה פועלת על חלק אחר בהגוף, אבל בהכרח שישנו ענין של חרדה.

(40) כדאיתא במדרש (ויק"ר פכ"ט, ג) "עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בין

הוא עולה .. עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישאל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא

רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים".

(41) והיינו, שענין זה נעשה מיד בהתחלת חודש אלול,

ו. וענין התשובה ברצון (שזהו החידוש של חודש אלול) – קשור גם עם פרשת שופטים:
ענינו של כל ספר דברים הו"ע התשובה, שהרי "אלה הדברים" הן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן⁴², כדי שיחזרו בתשובה כו'.
אמנם, החידוש של פרשת שופטים הו"ע התשובה ברצון – כמובן מדיוק הלשון "שופטים ושוטרים תתן לך", "תתן" דייקא, ולא "תעשה" [או "תשים", כמו במינוי מלך: "שום תשים עליך מלך"²⁴], כי, לשון עשי', אף שיכול להיות גם ברצון, הרי זה יכול להיות גם בדרך כפי', ואדרבה: לשון עשי' הוא בעיקר מלשון כפי', כלשון הב"י⁴³: "מעשין על הצדקה"; משא"כ לשון נתינה ("תתן"), הרי "כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁴⁴, שפירושו "יותר מדאי"⁴⁵, ומזה מובן, שהעבודה ד"שופטים ושוטרים תתן לך" היא ברצון, וזהו גם ענינו של חודש אלול – תשובה ברצון.

ז. ועוד ענין בהשייכות של פרשת שופטים עם חודש אלול:
"שופטים וגו'" – הו"ע הדין, וידוע⁴⁶ "שכשיש דין למטה (כולל גם שהאדם דן את עצמו), אין דין למעלה".
וכיון שאין ענין של דין למעלה, אזי מסלקים את כל שומרי הפתח, ויכולים לגשת מיד אל המלך; והרי זהו ענינו של חודש אלול, ש"אז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו", ללא ממוצעים (כנ"ל ס"ה).

ח. והנה, כללות הענין ד"שופטים ושוטרים גו'" צריך להיות לא רק בנוגע לעצמו, אלא הכוונה היא לפעול זאת גם על יהודים נוספים – כהמשך הכתוב: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", ועד שפועלים זאת בכל העולם, שהרי הכוונה היא "לתקן עולם במלכות שדי"⁴⁷, כיון שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁸.
וכאשר יהודי פועל זאת בעצמו, וגם בעולם, שעוסק בבירור חלקו בעולם ומנצח – אזי חוזר שלם, לא רק בגופו ובנשמתו ובתורתו, אלא גם בממונו, כמ"ש⁴⁹ "ויבוא יעקב שלם", ופירש רש"י: "שלם בגופו כו' שלם בממונו", כיון שבירר כל הניצוצות.

וכמו ביצי"מ, שנאמר⁵⁰ "וינצלו את מצרים", "שעשאוה כמצודה שאין בה דגן" ו"כמצולה שאין בה דגים"⁵¹, והיינו, שביררו את כל ניצוצות הקדושה, הן הענינים המגולים, כמו "דגן" שב"מצודה", והן הענינים המכוסים, כמו "דגים" שב"מצולה"⁵², ("ותשליך ב)מצולות ים (כל חטאתם)"⁵³ – לא רק "ים" שהוא מכוסה, אלא "מצולות ים", שמורה על תכלית ההעלם (כמבואר בכ"מ⁵⁴), ואעפ"כ, גם משם

לצאת להקביל פניו", ללא ממוצעים, "והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם".

(42) ר"פ דברים ובפרש"י.

(43) יו"ד סרמ"ח.

(44) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(45) פרשב"ם ד"ה אבל – שם עא, א. וראה גם תורת מנחם חנ"ז ריש ע' 283. וש"נ.

(46) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתר"ב. וש"נ.

(47) נוסח התפלה – "ועל כן נקוה".

(48) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ל. ובכ"מ.

(49) וישלח לג, יח.

(50) בא יב, לו.

(51) ברכות ט, ריש ע"ב. וש"נ.

(52) ראה גם לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ער.

(53) מיכה ז, יט.

(54) ראה אוה"ת יתרו ע' תשמו. ע' תשסו. ועוד.

בשעתא חדא וברגעא חדא, אלא שלא"ז נמשך בפרטיות בכל יום לפי ענינו, עד ליוהכ"פ, שבו נעשה הענין ד"סלחתי כדברך" בגלוי.

ולהעיר, שאף שיהודי יכול לטעון שאינו מרגיש בגלוי מיד בהתחלת חודש אלול, שבשעתא חדא וברגעא חדא משתנה לגמרי – הנה על זה מבאר רבינו הזקן (לקו"ת ראה לב, ב) שענינו של חודש אלול "יובן ע"פ משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה... וכך הענין עד"מ בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו ית' בשדה", והיינו, שהמלך בא אליו כפי שהוא במעמד ומצב של ימות החול, ובלבושי השדה – לא רק בעניני תומ"צ, שזהו הענין ד"בית" ו"עיר אלקינו", אלא גם בעניני הרשות, שזהו"ע השדה.

ואף שהתכלית היא ש"בלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו, ואח"כ בבואו להיכל מלכותו כו'", שזהו בר"ה (ראה לקו"ש שבפנים ע' 132 הערה 58. וש"נ) – הרי יש מעלה בחודש אלול שבו נמצא המלך בשדה, ש"אז רשאים [וכפי שמוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר (בסד"ה לך אמר לבי ה'ש"ת): "ויכולין"] כל מי שרוצה

- 1 מוציאים את הענינים הטובים, שהם ה"דגים" (וכידוע שבדגים מגולגלים נשמות של צדיקים, ולכן מצוה
2 לאכול דגים בסעודה שלישית⁵⁵, כמבואר בספרי קבלה⁵⁶),
3 ולכן היתה יצי"מ באופן ש"לא תשאר פרסה"⁵⁷, ו"כספם וזהבם אתם"⁵⁸. וכך יהי גם בגאולה
4 האמיתית והשלימה.
5 ואז יקויים היעוד⁵⁹ "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצין כבתחלה", ויקיימו בפועל הציווי "שופטים
6 ושוטרים תתן לך בכל שעריך". לשבטיך, בכל י"ב השבטים, וגם בחלק הי"ג (שהרי "עתידה ארץ
7 ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים"⁶⁰), חלקו של משיח⁶¹, כמבואר בסוף ספר יחזקאל, בהמשך
8 לתיאור ביהמ"ק השלישי, שיבנה במהרה בימינו, בביאת משיח צדקנו.

* * *

- 9 ט. מאמר (כעין שיחה) ד"ה שופטים ושוטרים תתן לך גו'.

* * *

- 10 י. בהענין ד"שופטים" (דיינים) – שזהו שמה וענינה של כל הפרשה (כנ"ל ס"א) – יש כמה דרגות:
11 יש ענינים שבהם מספיק דיין (שופט) אחד, ויש ענינים שבהם צריך ב"ד של שלשה, ב"ד של כ"ג, ועד
12 לב"ד של ע"א, שנקראים סנהדרין גדולה⁶².
13 ובכללות יותר – בשם שופט נקרא גם המלך⁶³, שענינו הוא "אשר יוציאם ואשר יביאם"⁶⁴, שלכן
14 צריך המלך להיות ירא שמים, כיון שצריך להנהיג את בני ע"פ תורה דוקא, כפי שמצינו בדוד המלך,
15 שיואב ה' מנצח במלחמה עי"ז שדוד ה' עוסק בתורה⁶⁵, והיו ידיו "מלוכלכות" .. בשפיר ושליא כדי
16 לטהר אשה לבעלה⁶⁶, שעי"ז נעשית גם הטהרה דכנס"י לבעלה זה הקב"ה⁶⁷.
17 וזהו הטעם שהמלך צריך שיהא עמו ס"ת תמיד (כמבואר בפוסקים⁶⁸ פרטי דיני ס"ת של מלך),
18 שהחידוש בזה – שענין התורה הוא אצלו לא רק במחשבה ודיבור (כפי שמצינו אצל כמה גדולי ישראל
19 ההנהגה דלא פסק פומי מגירסא⁶⁹), אלא צריך להיות נמשך גם במעשה, בס"ת שנכתב בדיו על הקלף
20 כו'.
21 וכיון שגם המלך הוא שופט, לכן, בפרשת שופטים נאמר גם הציווי ד"שום תשים עליך מלך" (כנ"ל
22 ס"ג), שזוהי מצוה מן התורה (כאשר הדבר נעשה באופן המתאים⁷⁰).
23 יא. והנה, כאשר ענינו של המלך הוא בהתגלות ובשלימות, אזי נעשה על ידו כיבוש כל העולם –
24 לא באופן של מלחמה, אלא באופן של שלום, כמ"ש בשלמה המלך [עליו נאמר⁷¹ "וישב שלמה על כסא
25 ה'", ובימיו היתה השלימות דספירת המלכות, "קיימא סיהרא באשלמותא"⁷²] "הוא יהי איש מנוחה" ..
26 שלמה יהי שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו"⁷³, ועד שבאו אליו ממדינות רחוקות והביאו מתנות
27 כו'.

(65) סנהדרין מט, א.

(66) ברכות ד, א.

(67) ראה גם תורת מנחם חל"ח ע' 272. וש"נ.

(68) ראה רמב"ם שם רפ"ג.

(69) ראה – לדוגמא – שבת ל, ריש ע"ב. ב"מ פו, א.

(70) ראה רמב"ם שם פ"א ה"ב. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 104 ואילך. וש"נ.

(71) דברי הימים"א כט, כג.

(72) זח"א קנ, רע"א. רכג, א"ב. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.

(73) שם כב, ט.

(55) ראה סידור אדה"ז. שער הכולל פי"ז סקב"ה.

(56) ראה עמה"מ שער תיקוני התשובה פ"ה (יז, ג). מאמרי

אדה"ז הקצרים ע' ט. ענינים ע' תי.

(57) בא יו"ד, כו.

(58) ישע"י ס, ט.

(59) שם א, כו.

(60) ב"ב קכב, א.

(61) ראה ב"ב שם ובפרשב"ם.

(62) סנהדרין בתחלתה. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג.

(63) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ד.

(64) פינחס כז, יז.

אמנם, בזמנים אחרים, ה' צורך בענין של מלחמה כדי לפעול זאת.

וזהו הענין השני של מלך – "לעשות (משפט ו) מלחמות"⁶³, ולכן, בהמשך למצות מינוי מלך שנאמרה בפרשת שופטים, נאמרו בה גם דיני המלחמה.

ולכל לראש: "כי תצא למלחמה על אויבך גו' לא תירא מהם וגו'"²⁵.

וענין זה קשור עם המדובר באריכות לאחרונה⁷⁴, שאסור ליהודי להתיירא מגוי, ואם יהודי מתיירא מגוי, הרי הוא מוסיף כח אצל הגוי⁷⁵, וע"ד שאמרו רז"ל⁷⁶ על הפסוק⁷⁷ "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", "לפניהם ולא לפני עכו"ם", "אפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם", ש"כל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני עכו"ם, כפר בהקב"ה תחלה ואחרי כן כפר בתורה, שנאמר⁷⁸ כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים".

ויתירה מזה: אין סיבה שיהודי יתיירא מהגוי, שהרי אמרו רז"ל⁷⁹ "ישראל עזין באומות" – שזהו אפילו כאשר לכאורה יש מקום להתיירא מפני האומות (דאל"כ, אין צורך להבהיר ש"ישראל עזין שבאומות"), ועאכ"כ בנדר"ד, שהתורה אומרת שאין מקום להתיירא, "לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך גו'".

אך בנוגע לפועל רואים להיפך – שמתיראים מהגוי אפילו כאשר אין מקום כלל להתיירא ממנו! ולכאורה: מהי סיבת המורא, בה בשעה ש"ישראל עזין באומות"?

אך הענין הוא – שלאמיתו של דבר הרי זה בגלל שהנפש האלקית "ירא מעבירות שבידו"⁸⁰, ומזה נמשך אצל נפש הבהמית שירא מהגוי!

וע"ד שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸¹, שהסיבה לכך שיהודי רעב לפרוסת לחם היא בגלל שנפשו האלקית רעבה לניצוצות הקדושה שישנם בלחם שצריכים להתברר על ידו (שהרי לכל אחד מישראל יש ניצוצות קדושה שתפקידו לבררם), ואילו זכה, ה' מרגיש זאת, וכיון שלא זכה, אינו מרגיש בכך, אבל כתוצאה מזה נעשה אצל נה"ב רעבון ללחם.

[ענין זה יכול להיות גם באופן של נסיון – אם זהו מאכל אסור, או אפילו במאכל המותר, אם זהו ענין של מותרות; אבל בנוגע לאכילה שהיא "צורך הגוף וקיומו וחיותו ממש" (כלשון רבינו הזקן בתניא⁸²), הנה הסיבה לכך שיש לו משיכה לפרוסת לחם זו דוקא, היא, בגלל שנפשו האלקית נמשכת לבידור הניצוצות שנמצאים בפרוסת לחם זו, כיון שניצוצות אלו שייכים אליו].

וכן הוא בנוגע ליראה מהגוי, שהסיבה האמיתית לכך היא מפני ש"ירא מעבירות שבידו", אלא שאצל נה"ב הרי זה נמשך באופן שירא מהגוי.

אך על זה נאמר⁸³ "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו וגו'".

ובהמשך לזה – נתעכב עתה על פירוש רש"י בפסוק זה.

יב. הביאור בפירוש רש"י, "הירא ורך הלבב", "רבי עקיבא אומר כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה (כנגד ב' הלשונות "הירא ורך הלבב"⁸⁴). ר"י הגלילי אומר, הירא מעבירות

(81) ראה אג"ק שלו ח"ד ע' תמה. ועוד.

(82) רפ"ז.

(83) פרשתנו שם.

(84) ולהעיר מדברי התוספתא סוטה פ"ז, יד: "הירא [ודאי],

מה ת"ל שוב ורך הלבב, שאפי' גבור שבגבורים וחזק שבחזקים

וכו". ועפ"ז י"ל, שגם גיבור שאינו מתיירא מהאויב, יכול להיות

"רך הלבב", ש"אינו יכול .. לראות חרב שלופה" – אפילו חרב

שלופה שלו.

(74) ראה תורת מנחם חנ"ו ע' 136 ואילך.

(75) ועי"ז פועל תשות כח במקור כל הכחות, כיון שממשיך כח למקום שמצד עצמו אין בו כח, ורק מצד ענין הבחירה ניתן לו כח כו'.

(76) תנחומא משפטים ג. פרש"י ר"פ משפטים.

(77) ר"פ משפטים.

(78) האינו לב, לא.

(79) ביצה כה, ב.

(80) פרש"י פרשתנו כ, ח.

- 1 שבידו⁸⁵, ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם,
2 שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואה חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה",
3 — דלכאורה אינו מובן⁸⁶: כיון שהציווי "מי האיש הירא ורך הלבב ילך גו'" הו"ע הכי עיקרי, מדוע
4 נאמר זה רק לבסוף (לאחרי ההכרזה "מי האיש אשר בנה בית .. נטע כרם .. ארש אשה"), ולא בסמיכות
5 ל"אל ירך לבבכם גו"?
6 ולכן מפרש רש"י שכאן מדובר אודות פחד שמתעורר רק לבסוף, שמתקרבים ביותר למלחמה —
7 "שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה". אבל, פירוש זה אינו מחוור לגמרי, כי, כל
8 ההכרזות היו זו לאחר זו, ובינתיים לא ניתוסף דבר שיחזק את הפחד מפני קירבת המלחמה. ולכן מוסיף
9 רש"י עוד פירוש — שקאי על "הירא מעבירות שבידו", ולכן נאמר לאחר ההכרזות ע"ד בית כרם ואשה,
10 "לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם".
11 [אבל אין לומר שהצורך בפירוש ד"הירא מעבירות שבידו" הוא בגלל הקושי איך יתכן שיהי' "איש
12 הירא ורך הלבב", דממ"נ, אם עבר עבירה שחייבים עלי' מיתה רח"ל, ייענש גם אם לא ילך למלחמה,
13 ואם אינו מחוייב מיתה, לא ינזק במלחמה — כי, בדרך הפשט, אין מקום לשאלה איך יתכן שאדם יפחד
14 ממלחמה⁸⁷, לולי עבירות שבידו⁸⁸].
15 וב' הפירושים הם בהתאם לשיטת בעלי המאמר — שמצינו בכ"מ שלשיטת ר"ע כולל הפסוק כמה
16 פרטים (ובנדר"ד: כל סוגי יראה), ואילו לשיטת ר"י הגלילי קאי רק על פרט א' (ובנדר"ד: הירא מעבירות
17 שבידו). ולדוגמא⁸⁹: בנוגע לבישול, אם הוא רק "בתוך הקדירה" או בכל אופן שהוא⁹⁰; בנוגע ל"מי

לא ילך למלחמה. אבל: אי משום הא, הרי גם ציווי נוסף — לאו דוקא שיפעל פעולתו (וכפי שמצינו אפילו במשה, ש"א"ל הקב"ה כי אהי' עמך, ולבסוף נתיירא (כמ"ש במלחמת סיחון** ועוג) ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו, אינו אומר אל תירא אותו אלא למי שנתיירא" (ב"ר רפ"ע)).

87 וכפי שמצינו במלחמת עמלק, שהי' צורך בהרמת ידי משה שיהיו פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה (כשלח יז, יא"יב ובפרש"י), ועי"ז ניצח יהושע במלחמה, ולולי זאת, הי' מקום למורא כו'.

88 ולהעיר גם ממה שמצינו במלחמת עוג, שהי' משה ירא להלחם שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר (לך לך יד, יג) ויבוא הפליט, הוא עוג שפלט כו' (פרש"י ס"פ חוקת), והיינו, שגם כאשר אין מקום לחשש "מעבירות שבידו", עדיין יש מקום להתיירא מפני האויב, שמא תעמוד לו איזו זכות.

89 וכדי שיהי' ענין של "חזקה" — ג' דוגמאות (ראה גם תורת מנחם חנ"ז ע' 287).

90 פסחים עד, א.

85 ולהעיר, שלכאורה יש להקשות על שיטת ר"י הגלילי ש"הירא מעבירות שבידו" אינו יוצא למלחמה, ממ"ש רש"י בר"פ תצא בנוגע לאשת יפת תואר: "לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור" — דכיון שמדובר אודות אלו שיצאו למלחמה וניצחו בה (כי תצא למלחמה על אויבך גו' ושבית שביור), הרי בודאי אין להם עבירות (שהרי מי שיש עבירות בידו אינו יוצא למלחמה), וא"כ, איך אפשר לומר ש"ישאנה באיסור"?

86 לכאורה אפשר לבאר הצורך בפירוש הפסוק — דכיון שכבר נאמר "לא תירא מהם גו' אל ירך לבבכם אל תיראו וגו'", למה הוצרכו להוסיף ולהכריז "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וגו'", הרי זה מובן מעצמו? ועל זה מתרץ רש"י, שאעפ"כ יש לפרשו "כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה כו'" — כי, גם לאחר שנצטוו כמ"פ שלא לירא, עדיין יתכן שיהי' מורא. וכפי שיועד הבן חמש למקרא בעצמו שגם כאשר אומרים לו כמ"פ לעשות דבר, יתכן שלא יעשה זאת. ואם הדברים אמורים בנוגע לעשי' בפועל, עאכ"כ שכן הוא בנוגע לענין המורא שהוא רגש שבלב*. ולכן צריכה התורה לחזור ולצוות ש"הירא ורך הלבב"

(*) ולהעיר מפתגם הרב המגיד שמביא רבינו הזקן בשמו (נסמן בתורת מנחם חנ"ז ע' 162 הערה 64) בנוגע לציווי (ואלחנן ו, ה) "ואהבת את ה' אלקיך", דלכאורה, איך שייך ציווי על אהבה שהיא רגש שבלב, אלא הציווי הוא על ההתבוננות בדברים המעוררים את האהבה. ועד"ז בנוגע לשלילת היראה במלחמה, וכמ"ש הרמב"ם (הל' מלכים ס"ז) ש"לא יחשוב כו'", "וכל המתחזיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו וכו'", והיינו, שלא יתבונן בדברים המעוררים יראה.

(**) שהייתה בחודש אלול (במדב"ר ותנחומא ס"פ חוקת). — ברשימת ההנחה: כמדובר פעם בארוכה, ונדפס זה עתה (לע"ע לא מצאנו — המו"ל).

נדה", אם גם מי חטאת ששתתה פרה נכללים ב"למשמרת" למי נדה⁹²; ובנוגע לדין קנס בנערה¹ המאורסה, אם גם נערה שנתאסרה ונתגרשה נכללת בזה⁹³ —
הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁹⁴ בלקו"ש ח"ט ע' 121 ואילך.

* * *

יג. נהוג לאחרונה ללמוד ענין באגרת התשובה, ובודאי יש לנהוג כן בחודש אלול, ובפרט ביום השבת שבחודש אלול, שהרי שבת מצד עצמו הו"ע התשובה, כמובא באגה"ת⁹⁵ ש"שב"ת אותיות תש"ב", שזהו גם בכל שבת שבכל השנה כולה, ועאכו"כ בשבת שבחודש אלול.
ובפרט ע"פ הביאור של רבינו הזקן שענינו של חודש אלול הוא כמשל למלך בשדה (כנ"ל ס"ה⁹⁶), והיינו, שהמלך נמצא במקום שאינו מושב בני אדם, כמו שדה או מדבר,
— שהרי במשל "למלך" .. בשדה" אין כוונת רבינו הזקן לשלול הענין ד"מדבר", אלא לשלול הענין ד"עיר מושב", היינו, מקום שאינו מושב בני אדם, כמו שדה או מדבר —
והרי אמיתית העילוי דתשובה הוא — לפעול גם במקום שאינו "עיר מושב", שאין בו "בית", שהו"ע התורה, ואין בו כלי הבית, שהו"ע המצוות⁹⁷, ואעפ"כ נעשית בו עבודת התשובה, שהיא למעלה מתומ"צ, שלהיותם אורות בכלים, הרי הם במדידה והגבלה, ואילו עבודת התשובה היא למעלה ממדידה והגבלה; וענין זה נפעל דוקא ב"שדה", שאין בו הציור דמושב בני אדם, ולכן שם לוקחים את העצם דלמעלה כפי שהוא למעלה מציוור, מדידה והגבלה.
יד. המשך הביאור באגה"ת ספ"ד, בענין "קול ודיבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א" — נכלל בשיחת ש"פ ראה סי"ד ואילך⁹⁸.
טו. ויש להוסיף ולבאר באגה"ת ריש פרק ה' ענין שלכאורה אינו מובן כלל — דלאו רישא סיפא ולא סיפא רישא:
בהתחלת הפרק מדובר אודות מ"ש⁹⁹ "ויפח באפיו נשמת חיים", ש"פשט הכתוב מ"ש ויפח הוא להורות לנו כמו שעד"מ כשהאדם נופח לאיזה מקום, אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק בינתיים, אין הבל הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום, ככה ממש אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחי' הבל העליון".
וממשיך, "אך באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ית' .. אלא כמ"ש בישע"י¹⁰⁰ כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, והטעם לפי שהם נגד רצון העליון כו".
ואינו מובן הטעם שמתחיל ב"הבל העליון" ומסיים ב"רצון העליון"?
ובהקדמה — שאין לומר שענין ה"הבל" הוא רק דוגמא מהענינים דלמטה על הענינים דלמעלה, ולמעלה הוא ענין הרצון (ולא ענין ההבל), שהרי כל הענינים שלמטה נשתלשלו מהענינים שלמעלה

לאחרית הימים — לפלוגת ר"ע ור"י הגלילי הנ"ל?!

(93) כתובות לה, א.

(94) בשילוב שיחת ש"פ שופטים תשכ"ז.

(95) ספ"י.

(96) הערה 41.

(97) ראה לקו"ת ואתחנן יו"ד, א. המשך מים רבים תרל"ו

בסופו. ועוד.

(98) תורת מנחם חנ"ז ע' 289 ואילך.

(99) בראשית ב, ז.

(100) נט, ב.

(91) חוקת יט, ט ובספרי.

(92) ויש להעיר דרך אגב על דבר פלא בענין זה — ואף שאין זה נוגע לעניננו, ברצוני להזכיר זאת, כי כדאי שידעו זאת, כדי שיענינו בזה, והלואי ימצאו ביאור בזה:

בהמשך לפלוגת ר"ע ור"י הגלילי — איתא בספרי שם: "אמר ר' טרפון, ראיתי האיל מנגח ימה וצפונה ונגבה וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצונו והגדיל (דניאל ח, ד), זה ר' עקיבא. ואני הייתי מבין והנה צפיר העזים בא מן המערב על פני כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חזות בין עיניו וגו' (שם, ה ואילך), זה ר' יוסי הגלילי".

ולכאורה אינו מובן: מה שייך ענין זה — פסוק בדניאל בנוגע

- 1 (כלשון רבינו הזקן בחלק ראשון פ"ג: "נשתלשלו מהן"), כך, שגם למעלה ישנו ענין ה"הבל" – "בחי
2 הבל העליון".
- 3 ולכן אינו מובן מה שמתחיל ב"הבל העליון" ומסיים ב"רצון העליון" – בה בשעה שהם מדריגות
4 חלוקות זמ"ז לגמרי: הבל העליון – "מרומו באות ה"א תתאה", ואילו רצון העליון – "נרמז בקוצו של
5 יו"ד", שזוהי דרגא נעלית ביותר שלמעלה אפילו מאות יו"ד עצמה?
- 6 ולהעיר, שלפעמים מצינו שענין מסויים אינו חוצץ לגבי דרגא נמוכה, משא"כ לגבי דרגא עליונה,
7 הנה אפילו דבר קטן מונע את הגילוי – כפי שמצינו בנוגע למ"ת, שלגבי הגילויים שלפני מ"ת, הי'
8 מספיק ענין המילה שהוא הסרת הערלה הגסה בלבד, משא"כ לגבי הגילויים שלאחרי מ"ת, נחשבת גם
9 הערלה הדקה לדבר המפסיק, ולכן צ"ל גם ענין הפריעה, שהו"ע הסרת הערלה הדקה, כי לגבי האור
10 שלאחרי מ"ת, מונע וסותר גם עור הדק¹⁰¹;
- 11 ולפעמים מצינו להיפך¹⁰², שענין מסויים יכול להיות הפסק לגבי הגילוי דבחי' ממכ"ע, אבל אין זה
12 מונע את הגילוי דבחי' סוכ"ע שנשאר בשלימותו (וע"ד מ"ש בסיום הפרק לענין "חבל ההמשכה ..
13 (ש)כלול מתרי"ג מצות", שהוא כמשל "חבל עב שזור מתרי"ג חבלים דקים", ש"כשעובר ח"ו על אחת
14 מהנה נפסק חבל הדק", אבל אעפ"כ נשאר הקשר שע"י כללות החבל בנוגע לכללות החיות כו').
- 15 ואילו כאן, בנוגע לדבר החוצץ ומפסיק – מתחיל בענין ההפסק לגבי הבל העליון, שזוהי מדריגה
16 תחתונה, ומסיים בענין ההפסק לגבי רצון העליון, שזוהי מדריגה נעלית ביותר.
- 17 טז. ויש לומר הביאור בזה:
- 18 בענין "הבל העליון" יש כמה דרגות – כמובן מענין ה"הבל" למטה, שישנו הבל סתם שהוא מקור
19 הדיבור, וישנו הבל שבא ע"י נפיחה, ובזה גופא יש חילוק בין נפיחה סתם לנפיחה בכח ועד לנפיחה
20 בכח הכי חזק (ע"ד "נפשי יצאה בדברו"¹⁰³); ודוגמתו למעלה – שישנו בחי' הבל העליון כפי שהוא
21 מצד בחי' המלכות (דיבור), או כפי שהוא מצד בחי' המדות וכו', ועד לבחי' ההבל כפי שהוא מצד בחי'
22 הרצון.
- 23 ולכן אין סתירה בכך שמתחיל בענין בחי' הבל העליון ומסיים בענין רצון העליון ב"ה – כיון
24 שהכוונה היא לבחי' ההבל כפי שהוא מצד בחי' הרצון.
- 25 ומה שמדייק ומדגיש ענין הרצון דוקא (ולא רק ענין ההבל) – הרי זה כדי לבאר הטעם לכך
26 ש"עונותיכם מבדילים גו'", אף ש"באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ית'" – "לפי שהם נגד
27 רצון העליון ב"ה" (אלא שבזה גופא יש חילוק בין עבירה שיש בה כרת, שעל ידה "נכרת ונפסק חבל
28 ההמשכה כו'", לעבירות שאין בהן כרת שעל ידם "נפסק חבל הדק", אבל לא כללות החבל).
- 29 וענין זה נוגע גם לביאור כללות ענין התשובה – דלכאורה אינו מובן: כיצד מועילה התשובה באופן
30 ש"בשעתא חדא וברגעא חדא"¹⁰⁴ יתהפך מן הקצה אל הקצה להיות "צדיק גמור"?! – כי, כל חומר
31 ענין העבירה הוא בגלל היותה "נגד רצון העליון ב"ה", ולכן יכול להשתנות ("זיך איבערשטעלן") מן
32 הקצה אל הקצה ע"י רצון אחד – לקיים רצון העליון ב"ה, וכמאמר הבעש"ט¹⁰⁵ שבמקום שרצונו של
33 אדם שם הוא נמצא, שנמצא שם בכל מציאותו.

* * *

103) שה"ש ה, ו.

104) זח"א קכט, סע"א.

105) ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"ח. וש"נ.

101) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג (יו"ד, ב). אוה"ת

יתרו ע' תתי ואילך. ועוד. וראה גם תורת מנחם ח"כ ע' 36.

102) ראה גם סידור (עם דא"ח) שער המילה קמד, א"ב.

- יז. בהמשך להמדובר לעיל אודות הפסוק "מי האיש הירא ורך הלבב", שבא בהמשך לכללות הפרשה
 "כי תצא למלחמה גו' לא תירא מהם וגו'"²⁵ – הרי ע"פ הפתגם הידוע של רבינו הזקן שצריכים לחיות
 עם הזמן (כנ"ל ס"א), מובן, שענין זה נוגע גם בזמננו זה.
- ובפשטות – הרי זו ההוראה המפורשת בכתוב: "כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם
 רב ממך לא תירא מהם וגו'", וכפי שמפרש רש"י דיוק לשון הכתוב "סוס ורכב", לשון יחיד, "בעיני
 חשובים כולם כסוס אחד כו'", וכן "עם רב ממך", "בעיניך הוא רב", כיון שאתה מחשיב ועושה אותם
 ל"מציאות", "אבל בעיני אינו רב".
- אך עדיין שואל הבן חמש למקרא:
- בפסוק נאמר "וראית", היינו, שלא מדובר כאן אודות ראייתו של הקב"ה – "בעיני", אלא אודות
 ראייתו של יהודי – "בעיניך", וא"כ, מה מועילה העובדה ש"בעיני אינו רב", בה בשעה שתורת-אמת
 עצמה אומרת ש"בעיניך הוא רב", והרי לא מדובר אודות "עור" ... וא"כ, איך יתכן ש"לא תירא מהם"?!
 ועכצ"ל, שאע"פ ש"בעיניך הוא רב", הרי כיון ש"בעיני אינו רב", אלא "חשובים כולם כסוס אחד
 כו'", נעשה כן גם אצל יהודי, ולכן "לא תירא מהם".
- וההסברה בזה – כהמשך הכתוב "כי ה' אלקיך עמך", כך, שאינו הולך בכח עצמו, אלא בכחו של
 הקב"ה, ש"בעיני אינו רב", אלא "חשובים כולם כסוס אחד כו'".
- אך עדיין יש מקום לשאלה: כיון שצריך לעשות חשבון כו', ואז רואה שבפועל הרי זה "עם רב
 ממך", וא"כ, איך לא יירא מהם?!
- ועל זה ממשיך הכתוב: ("כי ה' אלקיך עמך) המעלך מארץ מצרים" – "המעלך" דייקא, היינו, לא
 רק "המוציאך", שגם לאח"ז נשאר עדיין באותו שטח, דרגא, מעמד ומצב, אלא "המעלך מארץ מצרים",
 למעלה לגמרי מכללות הענין דמצרים, כך, שלא שייך כללות ענין החשבון, ולכן, אע"פ שמצד החשבון
 הרי זה "עם רב ממך", מ"מ, "לא תירא מהם", כיון שלאמיתו של דבר אינם אלא כסוס אחד.
- אמנם אין הכוונה שכיון ש"חשובים כולם כסוס אחד" אין צורך במלחמה כלל; בודאי יש צורך לצאת
 למלחמה, וליטול כלי נשק גשמיים כו', וכן לשלוח מרגלים שמסכנים את עצמם ועושים כל מיני
 תחבולות כדי לברר מה שנעשה במחנה של השונא, כלי המלחמה שלו וכו', אבל צריך לדעת שהעיקר
 הוא ש"ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים", ולכן "לא תירא מהם", כי היראה מפריעה לכללות
 המלחמה.
- יח. וזהו גם מענה על דבריו של פלוני שדיבר בארץ ישראל לפני ימים אחדים, ואמר, שהתנאי
 הראשון ביציאה למלחמה הוא: "לא תירא מהם", והוסיף להביא ראיות לדבר מכמה פסוקים שנאמרו
 בנוגע להאבות: "אל תירא אברם גו'"¹⁰⁶, וכן ביצחק נאמר "אל תירא גו'"¹⁰⁷, וכן "אל תירא עבדי
 יעקב"¹⁰⁸; אבל הוא לא הסביר מדוע אמנם אין להתיירא מ"עם רב ממך", ולפלא שאף א' לא קם לשאול
 מהו אכן הטעם ש"לא תירא מהם"!
- ובכן: העיקר הוא חציו השני של הפסוק, שבו מפורש טעם והסברה מדוע "לא תירא מהם" – "כי
 ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים", וכהמשך הכתובים¹⁰⁹: "כי ה' אלקיכם ההולך עמכם להלחם לכם
 עם אויביכם להושיע אתכם".
- אין הסברה אחרת מדוע "לא תירא מהם"; ההסברה היחידה ע"פ שכל היא – "כי ה' אלקיך עמך"! ¹¹⁰

(108) ישע"י מד, ב. ועוד.
 (109) פרשתנו כ, ד.

(106) לך לך טו, א.
 (107) תולדות כו, כד.

- 1 ולא כמו אלו שטוענים שבנוגע לתומ"צ יש צורך בענין של אמונה, ואילו הדרך שאינה קשורה עם
2 תומ"צ היא ענין של שכל – כי האמת היא בדיוק להיפך:
- 3 דרך התומ"צ היא ענין שבשכל, שכן, לולי ענין התומ"צ, הנה כאשר מסתכלים מסביב ורואים שישנו
4 "עם רב ממך", צריך להתיירא, ואין הסברה בשכל מדוע "לא תירא מהם", כך, שיש צורך באמונה;
- 5 ורק כאשר מסתכלים מצד דרך התומ"צ, אזי ישנה ההסברה בשכל – ש"ה' אלקיך עמך המעלך מארץ
6 מצרים", ובלשון הכתובים שלפנ"ז¹¹⁰: "הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות
7 ובמופתים ובמלחמה וגו' ככל אשר עשה ה' אלקיכם במצרים לעיניך".
- 8 אמנם, כשמדובר אודות מי שלעת עתה אין שם שמים שגור בפיו, הנה כיון שאי אפשר להשתנות
9 בבת אחת מן הקצה אל הקצה, לכן אומר תחילה את חציו הראשון של הפסוק: "לא תירא מהם", ומזה
10 מבינים כבר את הכוונה שבדבר – שסוכ"ס תבוא גם אצלו בגילוי – להמשך הפסוק: "כי ה' אלקיך
11 עמך".
- 12 יט. וממשיך בכתוב¹¹¹ "והי' כקרבכם אל המלחמה וגו'":
- 13 כאשר מתקרבים יותר אל המלחמה, "סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם"¹¹², אזי יכולה להתעורר
14 אצלו מחשבה שאולי אינו ראוי לכך שיהי' "ה' אלקיך עמך", כי, ענין זה שייך רק כאשר הוא מקושר
15 עם הקב"ה והולך בשליחותו (לא בתור מציאות בפני עצמו), ולכן, כיון שבעיני הקב"ה חשובים כולם
16 כסוס אחד, אין לו מה להתיירא מהם, ומנצח במלחמה; אבל כיון שאינו בטוח שהוא במעמד ומצב של
17 התקשרות עם הקב"ה כדבעי כו', לכן מתיירא מהם.
- 18 ועז"נ¹¹¹ "ונגש הכהן ודבר אל העם ואמר אליהם שמע ישראל וגו'":
- 19 לכאורה אינו מובן הלשון "שמע ישראל" – הרי לא מצינו שבכל פעם שדיברו עם בני"ה הקדימו לומר
20 "שמע ישראל", ולדוגמא: "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו'", ומתחיל מיד "ה' אלקינו
21 דבר אלינו בחורב לאמר וגו'"¹¹³, ללא הקדמת "שמע ישראל"; ורק בנוגע למצוות וחוקים נאמר הלשון
22 "שמע ישראל", כמ"ש "ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים גו'"¹¹⁴, "שמע ישראל את החוקים
23 ואת המשפטים גו'"¹¹⁵. וא"כ, למה נאמר כאן הלשון "שמע ישראל"?
- 24 ולכן מפרש רש"י¹¹⁶: "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם".
- 25 והרי הענין ד"שמע ישראל" הוא בשלימות אצל כל יהודי,
- 26 – וכהסיפור הידוע¹¹⁷ מכ"ק מו"ח אדמו"ר בהיותו בווארשא במעמד ומצב של סכנה, שכל הנמצאים
27 שם, מרבינו נשיאנו עד ליהודי שאפילו ביוהכ"פ אין לו שייכות לתומ"צ, זעקו ביחד "שמע ישראל" ... –
- 28 צריך רק שמישהו יאמר לו "שמע ישראל", ואז יזעק גם הוא לעומתו "שמע ישראל", בתחילה כמו
29 "בת קול", ואח"כ גם מעצמו ומאליו.
- 30 וכיון שישנה הזכות של קריאת שמע – "שמע ישראל" – הנה כאשר "אתם קרבים היום למלחמה"
31 הרי זה באופן ד"על אויביכם", למעלה מאויביכם, ולכן, "אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל
32 תערצו מפניהם", כפירוש רש"י¹¹⁶: "ד' אזהרות כנגד ד' דברים שמלכי האומות עושים כו'" כדי שיתיראו
33 מהם; אבל אתם אינכם צריכים להתיירא מזה, "כי ה' אלקיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם
34 להושיע אתכם".

(114) ואתחנן ד, א.

(115) שם ה, א.

(116) פרשתנו שם, ג.

(117) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 12.

(110) ואתחנן ד, לה.

(111) פרשתנו כ, ב"ג.

(112) פרש"י עה"פ.

(113) דברים א, א"ו.

כ. ומכאן באים להמדובר לאחרונה אודות ענין התפילין:

בנוגע לפירוש רש"י "אפילו אין בידכם אלא זכות ק"ש בלבד כו'" – איתא בכלי יקר (מהספרים שהובאו בתורת החסידות¹¹⁸): "אטו ק"ש מילתא זוטרתא היא, ונ"ל שהעיקר הוא על התפילין שבראש, כי הקורא ק"ש מסתמא אינו קורא כ"א ע"י תפילין, שלא יהא כמעיד עדות שקר בעצמו¹¹⁹, וע"י תפילין שבראשו תפול אימתה ופחד על האויבים, כמ"ש¹²⁰ וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואמרו רז"ל¹²¹ אלו תפילין שבראש, ולדבר זה היו צריכין במלחמה, שיראו השונאים ויראו מהם". וכללות הענין בזה – שיהודי צריך להיות במעמד ומצב ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך", ולא להתבייש בכך, ואדרבה כו', שיהי' אצלו הרגש ש"אתה בחרתנו מכל העמים"¹²², ועי"ז נעשה גם אצל הגוי הרגש של כבוד, ועד להרגש של יראה – אם יש צורך בכך.

כא. והעיקר – שתהי' ההנהגה באופן ד"לא תירא מהם וגו' כי ה' אלקיכם ההולך עמכם גו' להושיע אתכם",

ועד שיבואו למעמד ומצב שלא יהי' צורך במלחמה, כיון שיקויים היעוד¹²³ "ונתתי שלום בארץ", ובאופן כזה מסיימים את התקופה של עקבתא דמשיחא, ונכנסים לאתחלתא דגאולה, ולאח"ז לגאולה בפועל – ע"י "דוד עבדי נשיא להם לעולם"¹²⁴, שיבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל, – לאחר ההקדמה ש"יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו .. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה'", ואז, "אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי"¹²⁵ – ועל ידו תהי' אתחלתא דגאולה¹²⁶, ומיד לאח"ז – גאולה האמיתית והשלימה, בעגלא דידן.

* * *

כב. סיום הביאור בפירוש רש"י "הירא ורך הלבב" – ה"יינה של תורה"¹²⁷, שכיון שר"ע "רגיל* לזכות את ישראל"¹²⁹, זיכה מיד יהודי שעומד בתנועה של תשובה (שהיא בדומה לתנועת המס"נ¹³⁰),

(* "רגיל"¹²⁸ – פשיטא שזהו יותר מפעם א' – והראי' רק על פעם א'! וראה יומא לח, סע"א. ובירושלמי שקלים פ"ה סוף ה"א: "זלגו עיניו דמעוות".

השבטים, ס"ל שאין להם חלק לעזה"ב, ולכאורה, הרי זה היפך ההנהגה לזכות את ישראל.

וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאין זה שייך כלל וכלל להמבואר בהשיחה, אלא שאלה בגמרא, ויל"ע במפרשי הש"ס שם. ועוד וג"ז עיקר כו' (כבפנים).

(129) כמפורש להדיא ברש"י ("אָפּענע רש"י") בפירוש דברי הגמרא במסכת סנהדרין (שם): "שבקי' ר' עקיבא לחסידות", כך, שכל אחד – ללא חילוק אם הוא ליטאי ("א ליטוואק"), מחסידי פולין ("א פוילישער"), או א' משאר י"ב שבטי ישראל – יכול לראות, ש"חסידי" הוא מי ש"רגיל לזכות את ישראל", ללא חילוק אם מדובר אודות צדיקים או אודות "דור המדבר", שלכן, כאשר פעם א' לא הי' כן ("והשתא מחייב להו"), עושים מזה "רעש" ("א גאַנצער טומל"): "שבקי' ר' עקיבא לחסידות"!!!

(130) שזהו ענינו המיוחד של ר' עקיבא, כדאיתא בגמרא (ברכות סא, ב) שאמר בנוגע לענין המס"נ בפועל: "כל ימי הייתי

(118) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 13.

(119) ברכות יד, ב.

(120) תבוא כח, יו"ד.

(121) ברכות ו, א. וש"נ.

(122) נוסח תפלת יו"ט.

(123) בחוקותי כו, ו.

(124) יחזקאל לו, כה.

(125) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(126) ראה גם תורת מנחם חנ"ז ס"ע 238. וש"נ.

(127) ענין ערב ביותר ("זייער אַ געשמאַצער ענין"), ששייך לחודש אלול.

(128) מענה על השאלה: הרי הנהגת ר"ע לזכות את ישראל קאי על "חסידות", שס"ל ש"קטני בני רשעי ישראל .. באים הם לעזה"ב" (סנהדרין קי, ב) – שקאי רק על בניו קטנים שלהם שלא חסאו, אבל "רשעי ישראל עצמן פשיטא דאין להם חלק לעזה"ב" (פרש"י שם), וכן בנוגע לדור המדבר, עדת קרח ועשרת

1 ולכן אינו יכול לפרש שהירא מעבירות שבידו צריך לחזור ממלחמה*, כי יראה זו גופא מביאה לחרטה
2 והרהור תשובה שע"ז נעשה צדיק גמור – נכלל בשיחה הנ"ל שהוגעה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.
3 (רסיים):

4 וכן הוא בנוגע לגאולה העתידה – שכאשר ישראל עושין תשובה, בשעתא חדא וברגעא חדא, אזי
5 "מיד הן נגאלין"¹³¹, בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.
6 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פרזות תשב ירושלים"].

(*) אף שבפשוטו של מקרא אפ"ל שלר"ע מדבר הכתוב "הירא ורך הלבב" גם ע"ד הירא מעבירות שבידו, מ"מ,
ביינה של תורה, לר"ע, אין מדובר כאן ע"ד עבירה, ככפנים.

נשאיר נשמה ללא גוף, אלא שהמס"נ היא באופן שגם לאח"ז
נשאר נשמה בגוף עד מאה ועשרים שנה.
וכמו בתפלת נעילה דיוהכ"פ שבסיומה עומדים בתנועה של
מס"נ ומכריזים בקול רם: "שמע ישראל גו' ה' אחד", ו"ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד" ג"פ (כנגד ג' עולמות ב"ע*), ולאח"ז
נשארים נשמה בגוף, ומכריזים: "לשנה הבאה בירושלים".
(131) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

מצטער על פסוק זה, בכל נפשך (ואתחנן ו, ה), אפילו נוטל את
נשמתך, אמרתי, מתי יבוא לידי ואקיימנו" (לא כמו אברהם,
שהיתה לו מס"נ, אבל לא חיפש את ענין המס"נ), והיינו, שאף
שהיתה אצלו העבודה דקיום התומ"צ באופן דאורות ככלים, הי'
רצונו בעבודה דמס"נ בפועל דוקא.
והרי ענין המס"נ ישנו אצל כל אחד מישראל – באמירת ק"ש
(שהו"ע המס"נ) בכל יום, אלא, שאין זה כפי שהי' אצל ר"ע

(*) ראה גם תורת מנחם חס"ד ע' 33. וש"נ.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' א

25 מים, רואין את יין ההיתר כאלו אינו, והשאר, היין נסך שנפל שם,
26 המים רבין עליו ומבטלין אותו אם אינו נותן בהם טעם והיינו שיש
27 בהם שישים כנגדו, ואין אומרים שעליהם לבטל גם את יין ההיתר,
28 וצריך שיהיה בהם שישים נגד הכל.
29 הגמרא מבררת את ההבדל בין הלשונות. שואלת הגמרא: מאי
30 איבא בין לדמתי לה אמתניתין בין לדמתי לה אדרבין – מהו
31 ההבדל בין לשון זו לפיה נאמר דברי רב שמואל בר יהודה על דין
32 משנתנו, לבין הלשון הראשונה לפיה נשנו דברי רב שמואל בר
33 יהודה על דברי רבין. משיבה הגמרא: מאן דמתי לה אמתניתין לא
34 כעי' ו-אינו מצריך שיפול קיתון המים תחלה, שגם אם נפל היין נסך
35 מתחילה ואסר את יין ההיתר, ורק לאחר מכן נפל קיתון המים,
36 רואים את יין ההיתר כאילו אינו והמים מבטלים את היין נסך,
37 ואינו חולק על רבין. ואילו מאן דמתי לה אדרבין, כעי' שיפול קיתון
38 המים תחלה לתוך יין ההיתר, שאילו נפל היין נסך תחילה נאסר
39 כל היין ועתה על המים לבטל את התערובת כולה ולא רק את
40 היין נסך לבדו. ולפי זה הרי הוא חולק על דברי רבין.
41 מחלוקת נוספת בדין יין נסך שהתערב במינו ובשאינו מינו: איתמר,
42 יין נסך שנפל לבדו של יין היתר, ונפל שם לבדו גם קיתון של מים
43 המותרים, והיינו שמעורבים מים ויין של היתר עם יין נסך, ומדובר
44 שהיין נסך מועט ויין ההיתר מרובה, ולפיכך יש במים שיעור
45 המספיק לבטל את היין נסך, דהיינו שיש בהם שישים כנגדו,
46 ומאידך אין בהם שיעור לבטל את יין ההיתר אפילו לבדו, וכל
47 שכן שאין בהם שיעור לבטל את שניהם יחדיו. ונחלקו בדבר
48 חזקיה ורבי יוחנן,

1 האיסור, המים של ההיתר שנפלו לבדו רבין עליו – מרובים הם
2 ממנו, שהם פי שישים ממנו, והם מבטלין אותו. ואין אומרים שביין
3 שנפל יין האיסור לבדו ונאסר כל היין, נהפך הכל להיות יין של
4 איסור, וצריך שיהיה במים שיעור בכדי לבטל גם את יין ההיתר,
5 אלא מחשיבים כאיסור רק את היין נסך עצמו, וכיון שיש במים
6 שיעור לבטלו, הרי הוא מתבטל.
7 אף רבין אינו סובר כרב דימי, שהרי אמר שלולי שנפל קיתון המים
8 היה נאסר כל היין שבבור, וכל מה שהתיר אין זה אלא מפני המים
9 שנפלו לאחר מכן, ודעתו היא שרק מים מבטלים את היין, ואין יין
10 ההיתר שבבור מבטל את היין נסך הנפל אליו.
11 שמועה נוספת בשם רבי יוחנן החולקת על דברי רבין משמו: כי
12 איתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן, מה שאמר רבין שאם
13 נפל יין נסך לבדו, ונפל שם קיתון של מים, שהמים מבטלים את
14 היין, לא שנו אלא שנפל קיתון של מים תחלה, שכאשר נפל היין
15 נסך נתבטל מיד על ידי המים שהיו שם, אכל לא נפל שם קיתון של
16 מים תחלה, אלא קודם נפל היין נסך, מצא מין את מינו ויניעו –
17 כשנפל היין נסך נתחבר ליין ההיתר שהיה בבור ואסרו, ונמצא
18 שעל ידי כך נתעורר ונתחזק איסורו של היין נסך, שהרי נאסרה
19 כל התערובת, ושוב אין המים יכולים לבטלה אלא אם כן הם
20 רבים עד שאין בכל היין, ההיתר והאיסור, כדי נתינת טעם בהם.
21 לשון אחרת לשמועה זו: איתא דמתי לה – יש ששנו את דברי רב
22 שמואל בר יהודה, אמתניתין – על משנתנו, האומרת יין נסך כגון
23 של היתר, בכל שהוא, אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן,
24 לא שנו אלא שלא נפל שם קיתון של מים, אכל נפל שם קיתון של

לקוטי שיחות

פרשת שופטים

כרך כט, א

מתורגם ללשון הקודש

21 אלא את הדין? אמנם, ה"דין" הכרחי לצורך קיום
22 העולם,⁴ ולכן אין הקדוש-ברוך-הוא מוותר על התנהגות
23 הסותרת ל"דין"⁵, אך כיצד ייתכן לומר⁶ ש"מכל מה
24 שבראתי איני אוהב אלא את הדין"⁷?
25 ד) מן המשל "היה אוהב את הקטן יותר מכולם" מובן,
26 שחביבותם של ישראל – "עם שאני אוהב" – שבזכותה
27 נותן להם הקדוש-ברוך-הוא את ה"משפט", דומה דוקא
28 לחביבות של בן קטן. ומשום כך מובא בנמשל דוקא
29 הפסוק "כי נער ישראל ואוהבהו", ואין מובאים פסוקים
30 המופיעים לפני כן בתורה: "מאהבת ה' אתכם"⁸, "כי
31 אהבך ה' אלוקיך"⁹, וכדומה – כי בענין זה של נתינת הדין
32 והמשפט חשובה דוקא החביבות משום שישראל הם
33 "נער", בן קטן.

34 ולכאורה, נראה ההיפך: ה"משפט" – שופטים
35 ושוטרים תתן לך – קשור דוקא לגדולה באופן כללי,
36 ובמיוחד גדולה בשכל, כדברי הרמב"ם¹⁰ "אין מעמידין
37 בסנהדרין .. אלא אנשים חכמים ונבונים"¹¹ מופלגין
38 בחכמת התורה בעלי דעה¹¹ מרובה .. שנאמר¹² והתיצבו
39 שם עמך, בדומין לך (למשה) בחכמה וכו'".

ב.

משפט שהוא כפרדס

40 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

ד"אין שייך לומר שבשביל דין אמת ושלוש נברא העולם שהרי אינם אלא
ביטול ושמירה מקלקול כו' אבל* אין להם** ית' בעצם אותם ג' שום
כבוד או נחת רוח". ע"ש.
(8) ואתחנן ז, ח.
(9) תצא כג, ו.
(10) הל' סנהדרין רפ"ב.
(11) חב"ד – ועד"ז בכ"מ ברמב"ם (ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ג ע' 86
הערה 49).
(12) בהעלותך יא, טז.

א.

"שופטים ושוטרים" – "דומה למלך..."

1 על הפסוק "שופטים ושוטרים תתן לך" נאמר במדרש
2 רבה¹: "אמר רבי לוי, למה הדבר דומה? למלך שהיו לו
3 בנים הרבה והיה אוהב את הקטן יותר מכולם, והיה לו
4 פרדס אחד והיה אוהבו יותר מכל מה שהיה לו, אמר
5 המלך נותן אני את הפרדס הזה שאני אוהבו מכל מה שיש
6 לי לבני הקטן שאני אוהבו מכל בני. כך אמר הקדוש-
7 ברוך-הוא, מכל האומות שבראתי איני אוהב אלא לישראל
8 שנאמר² כי נער ישראל ואוהבהו, מכל מה שבראתי איני
9 אוהב אלא את הדין שנאמר³ כי אני ה' אוהב משפט, אמר
10 הקדוש-ברוך-הוא: נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב,
11 הוי שופטים ושוטרים".

12 אין מובן:

13 (א) תפקידו של משל הוא להוסיף הסבר לדברים
14 שבנמשל, ומה מוסיף המשל בעניננו – "למלך שהיו לו
15 בנים הרבה... והיה לו פרדס אחד..." – על הנמשל?
16 ובכלל, נתינת הדבר החביב ביותר למי שאהוב ביותר
17 הוא ענין פשוט שלא דרוש משל כדי לבארו!
18 (ב) מדוע מובא המשל דוקא "דומה למלך", והרי דבר
19 פשוט הוא ביותר והתנהגות זו קיימת אצל כל אדם?
20 (ג) כיצד מתאים לומר "מכל מה שבראתי איני אוהב

(1) פ"ה, ז.

(2) הושע יא, א.

(3) ישע' סא, ח.

(4) אבות ספ"א (הובא ביל"ש ריש פרשתנו): על ג' דברים העולם קיים
כו'. וראה הנסמן בהערה 7.

(5) ראה בארוכה טור ריש חו"מ. וש"נ.

(6) ועוד: איך מתאים הביטוי "אהבה" בנוגע לדין ומשפט (ע"ד השאלה
בר"ה שופטים ושוטרים תרל"ג (קה"ת, תשט"ז) בנוגע ללשון "שמחה"
שנאמר בשייכות למשפט, ד"מהו השמחה" כו').

(7) ראה טור שם בתחלתו (מפי' רבינו יונה). וראה פרישה שם בארוכה

(*) כ"ה בדפוס ראשון (99א"מ תנע"ב). ולפינו אבל אם (לכא"ט) אין.

(**) כ"ה גם בדפוס ראשון. וצ"ע"ק.

נתינתו קשורה לכך שישראל חביבים אצל הקב"ה דוקא
בדומה לאהבה לבן קטן – "נער ישראל ואוהבהו", כפי
שיוסבר להלן.

ג.

לשופטים – תפקיד מהותי ועיקרי

ההסבר לכך הוא:
בנושא המשפט יש שני תחומים, וכלשון הפסוק –
שופטים ושוטרים: "שופטים – דיינין הפוסקים את הדין,
ושוטרים – הרודין את העם אחר מצותם .. עד שיקבל
עליו את דין השופט"²⁰.
לכאורה יוצא, ששופטים הם "אמצעי" בלבד המאפשר
בירור משפטי התורה, פרסומם וקיומם בחיי היום יום:
כיון שעלול להתעורר ספק לגבי הבנת משפט התורה, יש
צורך ב"שופטים" – דיינים המבררים את דין התורה.
וכן דרושים "שוטרים" המביאים לידי קיום פסק הדין
והמשפט למעשה "עד שיקבל עליו את דין השופט".
לפי זה נראה, שהשוטרים חשובים²¹ מבחינה מסוימת
יותר מהשופטים, כי הם מביאים לידי העיקר והתכלית –
"שיקבל עליו את הדין".
אך כפי שמבואר בתורה תפקידם של ה"שופטים", אין
מטרתם רק לגלות וליידע את העם בהוראות ברורות של
דיני ומשפטי התורה, אלא יש להם (גם) תפקיד מהותי
יותר כשלעצמם.
וכפי שמתאר הרמב"ם²² את בית הדין הגדול
שבירושלים – אשר היה הבסיס והיסוד לכל השופטים,
ש"בכל שערין"²³ – ש"הם עיקר תורה שבעל-פה והם
עמודי ההוראה ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל".
הרמב"ם מציין כאן שלשה פרטים ושלבים²⁴ בתפקידו
של בית הדין הגדול: (א) "הם עיקר תורה שבעל-פה" –

בפשטות יוצא, שדוקא הקשר של "משפט" לישראל
אינו חזק כל כך כמו ענינים אחרים של תורה ומצוות.
אמנם, "מגיד¹³ דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו – אלו
הדינין¹⁴ – לישראל (דוקא)", אך בכל זאת, גם "אומות
העולם¹⁵ נצטוו על הדינין שהיא אחת משבע מצוות
שנצטוו בני נח", והנאמר בתורה¹⁶ "ומשפטים בל ידעום"
הוא רק לגבי¹⁴ "דקדוקי הדין".
ועל כך אומר רבי לוי, שהענין הוא להיפך: ה"משפט"
חביב ביותר אצל הקדוש-ברוך-הוא, אף יותר מ"כל מה
שבראתי", ומשום כך הוא ניתן דוקא ל"עם שאני אוהב".
ולכן יוצא, שה"משפט" שייך לישראל יותר מענינים
אחרים של תורה ומצוות.
אך הסיבה לכך אינה מובנת, מדוע ה"משפט" חביב
כל כך, עד שהוא קשור לישראל יותר משאר עניני תורה
ומצוות? והרי, לכאורה, הדבר נראה להיפך, כאמור לעיל.
על כך מקדים רבי לוי את המשל של "מלך שהיו לו
בנים הרבה... והיה לו פדס אחד..."¹⁷, כאשר ההדגשה היא
דוקא על "פרדס": ההבדל בין פרדס לבין שדה הוא,
שהפרדס מצמיח פירות "שאינם מוכרחים לצורך קיום
החיות"¹⁷, ו"אינן אלא להתענג בהן"¹⁸, בעוד אשר בשדה
צומחת בעיקר תבואה, שהיא מזון הכרחי "לצורך קיום
חיותן"¹⁷.
בכך מבהיר רבי לוי, שאין מדובר כאן על "משפט"
סתם, שהרי המשפט באופן כללי הכרחי לצורך קיום
העולם, כדלעיל, אלא מדובר כאן על סוג מיוחד של
משפט, שהוא בדומה לפרדס, שמביא לידי "תענוג"¹⁹,
ולכן מודגש בפסוק "אני ה' אוהב משפט", כי דבר הגורם
לתענוג מתקשר לתחושה של אהבה וחביבות.
וסוג מיוחד זה של משפט: (א) ניתן דוקא לישראל, (ב)

הל' סנהדרין. וראה לקו"ש חל"ד ע' 98 ואילך.

(21) אף ששופטים חשובים יותר משוטרים, כי השוטר הוא רק שליח
השופט (ראה רא"ם וגו"א ריש פרשתנו) – מ"מ בנוגע להעיקר והתכלית
(קיום הדין בפועל), הוא יותר בשוטרים מבשופטים (ראה תנחומא שם).
(22) ריש הל' ממרים.

(23) ראה פרשתנו יז, ח (ובפרש"י ד"ה דברי ריבות). ולהעיר גם
מספרי עה"פ בכל שערין – להקיש כו'. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג:
קובעין בתחלה כו'. שם ח"ח. ועוד.

(24) ע"פ מ"ש הרמב"ם בהלכה שלאח"ז, דמה שלמדו מפי
השמועה" הוא "תורה שבעל פה". "מפי דעתם באחת מן המדות כו" נק'
"משפט"; ו"על פי התורה אשר יורוך" קאי על "התקנות והגזירות
המנהגות שיוירו כו" –

יש לומר לכאורה, שזוהי ג"כ כוונת הרמב"ם כאן בג' לשונות אלו:

(13) תהלים קמו, יט.

(14) תנחומא פרשתנו א.

(15) ל' התנחומא שם. וראה סנהדרין נו, סע"א ואילך. ולהעיר
מהשק"ט אם ב"נ מצווים לדון בפרטי הדינים כמשפטי התורה (ראה
אנציקלופדי תלמודית ערך ב"נ (ע' שנה). וש"נ).

(16) תהלים שם, כ.

(17) ב"י לטאור"ח סר"ז. וראה שו"ע אדה"ז שם.

(18) טור שם. וראה ב"י ושו"ע אדה"ז שם.

(19) ראה גם נתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב הדין בתחלתו: ולכן
נקרא המשפט פרדס שהוא טיול ושמחה (אבל שם, שזהו "בעבור שהוא
דבר מחוייב ומוכרח". ע"ש).

ולהעיר אשר במלך מוכרח גם ענין התענוג – ע"ד מלך ביפיו גר'.

(20) ל' רש"י ריש פרשתנו. וראה תנחומא פרשתנו ב. רמב"ם ריש

ויבארו אותה – תורה שבעל-פה: בכחם לא רק להבדיר
וללבן דין בתורה, אלא אף לחדש בתורה²⁹, לפי כללי
התורה, כמובן.
ועל כל זאת נאמר "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך
ימין ושמאל"³⁰.

וזוהי משמעות המדרש "מכל מה שבראתי איני אוהב
אלא את הדין", ושהקב"ה מסר את המשפט ואת הדין
דוקא לישראל: אין מדובר כאן על התפקיד של יישום
הדין והמשפט באופן כללי, כפי שקיים גם אצל בני נח,
אלא על החידוש שב"משפט" – ההבנה והחכמה³¹
שבתורה שבעל-פה, שהיא אינה לצורך העולם, כדי לדעת
את המעשה אשר יעשו, אלא מעל לכך, ואהוב יותר אצל
הקדוש-ברוך-הוא "מכל מה שבראתי"³², וענין זה נמסר
לעם ישראל, כאמור לעיל.

ה.

אהבה לבן קטן – מעצם מהותו

לפי זה יובן מדוע קשורה נתינה זו לחביבותם של
ישראל דוקא כ"נער ישראל"³³:

בבירור ההלכות שבתורה יש צורך בעיקר³⁴ בגדלות
בחכמה, כאמור לעיל, אך "מסירת" התורה על ידי הקדוש-
ברוך-הוא, כביכול, לשופטים של ישראל, באופן שהם

1 כאן אין בכוונה לתורה כהוראה בלבד, אלא לימוד והבנת
2 התורה²⁵. (ב) "והם עמודי ההוראה" – התפקיד של בירור
3 ההלכה למעשה שבתורה, הוראה לפועל. (ג) "ומהם חוק
4 ומשפט יוצא לכל ישראל" – האחריות לכך שהוראות בית
5 הדין יגיעו לכל ישראל²⁶.

ד.

השופטים בישראל – מחדשים בתורה

6 זהו ההבדל בין תפקידם של ה"שופטים" בעם ישראל,
7 לבין תפקידם אצל בני נח – "להושיב דיינין ושופטים בכל
8 פלך ופלך"²⁷ – שהוא הבדל מהותי ביותר:

9 תפקידם של השופטים והדיינים של בני נח הוא רק
10 "לדון בשש מצוות אלו ולהזהיר את העם"²⁷: הדינים
11 ניתנו להם בשלמותם²⁸, אך כיון שלא כל אחד מסוגל
12 להבין בשכלו את הדין לאמיתו בכחות עצמו, או פנוי לכך
13 וכדומה, יש צורך בדיינים ובשופטים המתמחים בפרטי
14 הדינים ומתאימים לכל ארוע את הדין המתאים לו, וכן
15 משתדלים להביא לקיום דינים אלו בפועל – "להזהיר את
16 העם".

17 לעומת זאת, תפקידם של השופטים של בני ישראל
18 הוא בראש ובראשונה – "עיקר תורה שבעל-פה".

19 התורה שבכתב נמסרה להם כדי שילמדו ויפרשו

129 (ובהנסמן בהערה 26 שם). ולהעיר גם מנתיבות עולם (להמהר"ל)
נתיב התורה פי"א: החכמים הם עצם התורה. ע"ש. ואכ"מ.

31 ראה פרדס (הובא באוה"ת ריש פרשתנו. סד"ה שופטים ושופטים
תער"ב (בהמשך תער"ב ח"א)) והספירות כולם נקראו שופטים מצד
הבינה.

32 ע"פ המבואר בפנים יומתק השינוי בלשון המדרש בין המשל
להנמשל – בהמשל אומר "שהיו לו בני הרבה והי' אוהב את הקטן יותר
מכולן והי' לו פרדס כו' ואוהבו יותר מכל מה שהי' לו", ואילו בהנמשל
אומר "איני אוהב אלא לישראל .. איני אוהב אלא את הדין",

כי בהנמשל, ענין ה"פרדס" שבמשפט ה"ה שלא בערך* לשאר עניני
הבריאה (ולא רק שהוא יותר אוהב מהם). וכן (בהנמשל) זה שישאל הם
"נער .. ואוהבהו" (כדלקמן סעיף ה) אינו בערך לשאר כל האומות.

33 בהבא לקמן – להעיר (באור"א קצת) מאוה"ת פרשתנו ע' תתיט
ואילך. סד"ה שופטים תער"ב הנ"ל.

34 אף שצ"ל גם ענין הביטול, ואדרבה – הטעם שקבעו הלכה ככ"ה
ולא כב"ש (אף שב"ש "מחדדי טפי" – יבמות יד, א), הוא "מפני שנוחין
כו' ולא עוד אלא שנקדימין דברי ב"ש לדבריהם" (עירובין יג, ב) – ראה
בארוכה סה"מ תרכ"ז (ע' רעו ואילך. ע' רצ ואילך). המשך תרס"ו ע'
תכב ואילך. לקו"ש חכ"א ע' 115. ועוד.

"עיקר תורה שבעל-פה" – מה שלמדו מפי השמועה (קבלה איש מפי איש);
"עמודי ההוראה" – תקנות גזירות ומנהגות; "חוק ומשפט יוצא כו'" –
מה שלמדו באחת מן המדות כו'.

אבל משינוי לשון הרמב"ם – "עיקר תורה שבעל פה .. עמודי
ההוראה .. חוק ומשפט יוצא לכל ישראל" (שבועות א' פ"ג ס"ג מ"א)
משמע שכוונתו (עכ"פ – גם) להמבואר בפנים.

25 ראה הקדמת הרמב"ם לס' היד בתחלתה: כל המצות .. בפירושן
ניתנו .. והמצוה זו פירושה .. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה.
וראה צפע"נ שם.

26 להעיר מהחילוק בין לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ופס"ד
בנוגע לפועל – ראה ב"ב (קל, ב) אין למדין הלכה לא מפי למוד כו' עד
שיאמרו לו הלכה למעשה (ראה רשב"ם שם. לקו"ש ח"ד ע' 50). רמב"ם
הל' ממרים פ"ג ה"ו. וראה בארוכה המשך תרס"ו (ע' שצ ואילך. ע' תו
ואילך).

27 לשון הרמב"ם הל' מלכים ספ"ט – מסנהדרין שם, ב.
28 להעיר מרמב"ם הל' מלכים (פ"י ה"ט): אין מניחין אותן לחדש

דת כו' יעמוד בתורתו לא יוסיף ולא יגרע.

29 ראה בארוכה המשך תרס"ו שם (ע' שפג ואילך. ע' תד ואילך).

30 פרשתנו יז, יא. וראה ספרי ופרש"י שם: אפילו אומר לך על ימין
שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע'

(*) להעיר ממעשה מרכבה ומעשה בראשית ש"קוראין אותו פרדס" ודוקא בו (ולא בשדה) שיד' טיול (רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ד ר"ג). שבתורה ה"ה סודות התורה
כו'.

32 בין "נעשה" לבין "נשמע": מהותם של "השופטים" היא
33 "נשמע" – הבנת⁴¹ התורה והמצוות. וה"שופטים" מביאים
34 לידי "נעשה" – עשיה בפועל, כולל מעשה מלשון כפיה⁴²,
35 שזוהי המשמעות של קבלת עול.

36 עשויים לחשוב ש"נשמע" אינה מטרה כשלעצמה,
37 אלא היא מעין הכנה למצוה – על כך נלמדת ההוראה
38 מהמדרש שהובא לעיל, שהקדוש-ברוך-הוא מצווה שיהיו
39 שופטים – "נשמע" – כעבודה בפני עצמה.

40 זהו אחד ההסברים לסדר בין המושגים "נעשה
41 ונשמע", נעשה קודם לנשמע – לא רק לצורך ה"נעשה",
42 כדי שקבלת העול תהיה במלוא התוקף והשלמות, ללא
43 התערבות של הסברים שכליים של "נשמע", אלא גם
44 לצורך "נשמע":

45 כאשר "נשמע" בא לפני "נעשה", ייתכן שה"נשמע"
46 מהווה הכנה בלבד ל"נעשה" – "לימוד המביא לידי
47 מעשה".

48 אך כאשר ה"נשמע" בא לאחר ה"נעשה", לאחר
49 שהעשיה כבר הושלמה, מובן, שה"נשמע" אינו רק הכנה
50 ל"נעשה", אלא מטרה כשלעצמה.

51 והסיבה לכך היא, משום שהחביבות של הקדוש-ברוך-
52 הוא לישראל מושלמת דוקא כאשר קיימת אצל ישראל
53 הבנה והשגה שכלית בתורה ובמצוות. כי נתאווה הקדוש-
54 ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים, שכל⁴³ ה"תחתונים"
55 יהיו "דירה" וכלי לאלקות. כאשר מתקיימת אצל היהודי
56 רק העשיה – "נעשה", קבלת עול – הרי למרות שבכך
57 מתבטאת התבטלותו כלפי רצון ה', בכל זאת אין הדבר
58 משפיע וחודר לכל מציאותו בכל הפרטים, כולל בכחות
59 הפנימיים.

60 כדי שתושלם התכלית של "דירה בתחתונים"⁴³ אין די
61 בהתבטלותו של היהודי כלפי רצון ה', אלא יש צורך
62 שהוא וכל כחותיו יהיו "כלי" ו"דירה" לקדושה, וזאת
63 דוקא כאשר קיימת אצלו גם הבנה והשגה בכחותיו
64 הפנימיים – "נשמע"⁴⁴.

1 מהווים את "עיקר תורה שבעל פה" – אינה דוקא משום
2 מעלתם וגדולתם בחכמה, אלא משום שישאל וקודשא-
3 בריך-הוא כולא חד³⁵, שישאל מאוחדים, כביכול, עם
4 נותן התורה.

5 והמשל המתאים לכך הוא החביבות דוקא לבן קטן.
6 אהבת האב לבנו הקטן אינה תלויה במעלותיו של הבן,
7 שהרי הוא עדיין קטן, אלא רק משום כך שהאב והבן הם
8 עצם אחד³⁶.

9 וכך הוא גם בנמשל לגבי עם ישראל: קיימת החביבות
10 לישראל משום היותם "עם חכם ונבון"³⁷. אך האהבה
11 האמיתית של הקדוש-ברוך-הוא לישראל אינה תלויה
12 במעלותיהם וכדומה, אלא בעצם מהותם – הם "נער
13 ישראל".

14 ובעבודה הרוחנית מופיעה דרגה זו בגלוי אצל היהודי
15 כאשר הוא מחשיב עצמו כקטן³⁸, בענוה ובהתבטלות –
16 "ממעטין עצמכם"³⁹ – ועל ידי כך נעשים ישראל
17 "בעלים", כביכול, על התורה.

18 ולכן דוקא המשפט קשור לישראל ביתר עצמה וביתר
19 עומק משאר עניני תורה ומצוות, כי בחידוש שבמשפט
20 מתבטאת ה"מעלה העצמית" של ישראל, בעצם היותם
21 מאוחדים עם מהותו של הקדוש-ברוך-הוא, אלקי ומלך⁴⁰
22 המשפט.

23 מכך מובן גם מדוע מובא המשל דוקא מומלך, כי
24 בנמשל מקבלים ישראל לא דבר רגיל שהוא חביב, אלא
25 דבר אשר רק ביכולתו של מלך לתת – הם מקבלים את
26 ה"בעלות" על המשפט, הניתנת מאלקי ומלך המשפט.

ו.

"שופטים ושופטים" – "נעשה ונשמע"

27 המשמעות שצויינה לעיל לגבי "משפט" שקיימת
28 באופן כללי בכל התורה והמצוות, קיימת גם בקיומה של
29 כל מצוה בפני עצמה, על ידי כל אחד ואחת. וההסבר לכך
30 הוא:

31 ההבדל בין "שופטים" לבין "שופטים" דומה להבדל

מהר"ץ חיות בס' תורת נביאים פ"ז (דין מלך ישראל). ואכ"מ.

(41) מל' דבר גר' כי שומע (ש"א ג, ט) וכיו"ב.

(42) ב"י לטויר"ד סרמ"ח. וראה לקו"ת בחוקותי מח, א. ולהעיר מאגה"ק סי"ב (קית, א"ב) בהתפרש בין "מעשה" ו"עבודה". וצע"ק.

(43) ועאכו"כ מש"כ בזה"ב (מב, ב. תניא ספמ"ד) "בגין דישתמודעון ליה". ובע"ח (ש' הכללים בתחלתו) "ויכירו גדולתו".

(44) ראה אוה"ת פרשתנו שם: דירה בתחתונים .. י' עקב .. שנמשך האור והשפע ע"י צמצום התורה ומצוות וזהו תכלית רצונו ית'. ובהמשך

(35) להעיר גם מלקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 417-8. וראה שם הערה

54.

(36) ראה ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (ע' תקנב). וראה לקו"ש חכ"א

ע' 20 ואילך (וש"ג). וראה שם הערה 6.

(37) ואתחנן ד, ו.

(38) ראה גם לקו"ש שם ע' 21.

(39) חולין פט, א. וראה גם פ"י מהרז"ו למד"ר שם.

(40) ומלך מחדש משפטים (רמב"ם הל' מלכים ספ"ג. שם פ"ד) ועיין

ז.

הרצון והעונג שבמצוות

1 כשם שיש מעלה בלימוד התורה ובהבנתה⁴⁵ –
2 "נשמע" – לעומת קיום המצוות, כך ישנם שני ענינים אלו
3 בקיום כל מצוה עצמה:

4 כידוע⁴⁶, יש במצוות שני סוגים של כוונות: (א) הכוונה
5 הכללית, הוזהר בכל המצוות, כנאמר בחלק מנוסח הברכה
6 המופיע בכל המצוות – "אשר קדשנו במצוותיו וציונו",
7 קיום רצון ה', קבלת עול מצוות. (ב) הכוונה הפרטית
8 המיוחדת הקשורה למשמעות המסוימת של מצוה זו –
9 "להניח תפילין", ההבנה, הטעם והדעת שבמצוה. (בדומה
10 לכך שרמ"ח מצוות עשה הן כנגד רמ"ח איברים⁴⁷, ושס"ה
11 מצוות לא תעשה הן כנגד שס"ה גידים, וכל מצוה מזככת
12 ומשפיעה באיבר המסויים אצל האדם⁴⁸).

13 ההבדל בין שני סוגי כוונות אלו הוא בהתאם לשני
14 הענינים שבמצוות⁴⁹: (א) רצון ה' שבמצוות – שבו אין
15 הבדלים, ובענין זה שוות כל המצוות. (ב) העונג של
16 הקדוש-ברוך-הוא (הפנימיות של הרצון שבמצוות) –
17 ו"עונג העליון" שונה בכל מצוה.

18 בדומה⁵⁰ להבדל שבין הרצון והעונג כנפש האדם,
19 שבכוונת הרצון אין הבדלי דרגה, תקפו של הרצון זהה בכל
20 ה"רצונות", ואילו בהרגשת התענוג יש הבדלים, שבכל
21 דבר יש סוג אחר של תענוג.

22 ולכן יש מעלה בכוונה היחודית של המצוות על פני
23 הכוונה הכללית⁵¹, משום שבה קיים העונג של הקדוש-
24 ברוך-הוא, כאמור לעיל, ש"נתאוו הקדוש-ברוך-הוא"
25 דוקא בדירה בתחתונים, הניתנת להשגה באמצעות המשכת
26 האור האלקי גם בפנימיות כל דבר⁵².

ח.

המשפט – מקור התענוגים

27 אמנם, בכל מצוה קיימת המעלה של "משפט", מצד

הכוונה המיוחדת והמשמעות המסוימת של מצוה זו, אך
מעלה זו קיימת באופן מיוחד ב"משפט" כפשוטו.

שהרי⁵² העונג האלקי המלוכש במצוות (בכל מצוה
עונג מסויים אחר), הוא הארה בלבד מהעונג של הקדוש-
ברוך-הוא, המאוחד עם מהותו ועצמותו יתברך. והרי
הקדוש-ברוך-הוא עצמו אין בו הבדלים והתחלקות
וכדומה, אלא הוא "מקור התענוגים", שמשם נמשכת
הארה במצוות לכל בחינה כמדרגתה⁵³.

וזהו היחוד ב"משפט" – "שופטים ושופטים תתן לך"
– שאין הכוונה רק לענין המסויים של המשפט, אלא לענין
הכללי בקשר לתורה ולמצוות בכלל (כפי שהוסבר לעיל
בהרחבה בסעיף ד). ולכן נאמר על כך "אני ה' אוהב
משפט" – כי כאן אין מתגלית רק הארה של עונג העליון,
כבכל מצוה מסוימת, אלא כאן מתגלה מקור התענוגים,
ה"נתאוו" של עצמותו יתברך.

וזהו הסיבה לכך שהמשפט ניתן לישראל דוקא משום
"נער ישראל ואוהבהו" – דוקא משום המעלה של הקטנות
וההתבטלות – כי ההתקשרות למקור התענוגים איננה⁵³
באמצעות עבודה של טעם והרגשת העונג, שבה מורגשת
ישותו ומציאותו של האדם, אלא להיפך: דוקא על ידי
פשטות מתקשרים לפשטות המוחלטת של מעלה⁵⁴.

ט.

"שופר" – מקור התענוגים

פרשת שופטים נקראת תמיד בתחלת חודש אלול:
בדרך כלל שבת פרשת ראה היא עדיין בחודש מנחם
אב – שבת מברכים של חודש אלול, ואף אם פרשת ראה
נקראת בראש חודש אלול ממש, הרי זה היום הראשון של
ראש חודש – ל' מנחם אב, ואילו א' אלול חל תמיד
בפרשת שופטים.

ומובן, שהאמור לעיל, לגבי השופטים קשור במיוחד

וראה לקו"ש חכ"ט ע' 179 ואילך.

(50) ראה ד"ה ארון עולם תשמ"ג (ס"ה) – מלוקט ח"א ע' תלב
ואילך) התייך להמבואר ברוב הדרושים (ראה הנסמן בהערה 46. ועוד)

– שהכוונה כללית היא למעלה מהכוונה פרטית.

(51) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 440 ואילך.

(52) ראה בארוכה בכ"ז – אוה"ת ר"ה שם.

(53) ראה לקו"ת שם (יח, ג) "והיינו ע"י אני אותיות אין" (וראה
בהנסמן שם). וראה אוה"ת שם פ"ד – הובא לקמן בפנים.

(54) ע"ד מאמר הבעש"ט (כתר שם טוב בהוספת סק"ד (ואילך).
וש"נ) דפשיטות העצמות מתגלה בהפשיטות דאיש פשוט.

תערי"ב שם (ע' קג): וענין מ"ש שאובה את המשפט י"ל שזהו מה שיש
מעלה בפנימי על המקיף .. שהמשפט הוא בע"ס. וראה גם לקו"ש שם
ע' 22 ואילך.

(45) להעיר שבתשע"פ צ"ל הלימוד דוקא בהבנה (ש"ע אדה"ז
חאו"ח ס"ג ס"ב (ממג"א סוס"ג). ה' ת"ת ספ"ב).

(46) ראה לקו"ת שלח מ, א. עטרת ראש נח, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(47) שכל אבר ואבר אומר לו עשה בי מצוה (הובא בסוף הקדמת
סהמ"צ להרמב"ם, והוא בתחומא תצא ב, בשינוי ל' קצת).

(48) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 439 ואילך. וש"נ.

(49) עיין לקו"ת במדבר יח, א"ב. אוה"ת ר"ה (כרך ה) ע' ב'ק' ואילך.

13 אך מצד שני, "שופר" הוא מלשון תענוג, כיון שזהו
14 מקור התענוגים שממנו נמשכים כל סוגי התענוגים.
15 וזאת בדומה לדברי המדרש על המשפט – שופטים
16 ושופרים תתן לך – שעל כך נאמר "אני ה' אוהב משפט",
17 ולכן מתקשר הדבר לישראל כפי שהם במצב של "נער
18 ישראל ואוהבהו", כדלעיל.
19 ועל ידי ה"משפט" (שלמות הדין בכלל), מושג היעוד
20 שבו מסתיים המדרש, ש"מיד אני גואל אתכם גאולה
21 שלמה"63.

(ממאמר ושיחת ש"פ שופטים תשכ"ו.
ד"ה יו"ט של ראש השנה תשמ"ב****)

1 לחודש אלול, שאחד ממנהגי ישראל בחודש זה, הוא
2 תקיעת השופר של חודש אלול⁵⁵, המתחיל בא' באלול⁵⁶:
3 בענין השופר אנו מוצאים שני ניגודים⁵⁷: "שופר"
4 מלשון "שפרו מעשיכם"⁵⁸, ענין של תענוג, ומצד שני, קול
5 השופר מטיל אימה וחרדה⁵⁹, היפך העונג.
6 על כך מסביר ה"צמח צדק"⁶⁰, שה"שופר" הוא
7 בבחינת "מקור התענוגים" שמעל לגילוי התענוג, ומשום
8 כך הוא מטיל אימה וחרדה, כי גילוי מקור התענוגים כרוך
9 בהתבטלות, כאמור לעיל.
10 כפי שידוע⁶¹ משלו של הבעל-שם-טוב על קול
11 השופר, הדומה לקול הפשוט⁶² של בנו יחידו של המלך,
12 אשר "אביו יכירו בטביעת עין דקלא".

בטאו"ח (וני"כ) שם בנוגע לאלול.
(60 באוה"ת שם.

(61 הובא בהמשך וככה תרל"ז פרק ע.
(62 בהמשל שם אומר "קול גדול", אבל בנמשל אומר "קול
פשוט"***. וראה בארוכה סידור ד"ה להבין ענין תק"ש ע"פ כוונת
הבעש"ט (רמד, ג ואילך) דענין של תק"ש הוא קול פשוט המעורר
הפשיטות דלמעלה.

(63 ראה סד"ה שופטים תער"ב בביאור סיום דברי המדרש (דבוכות
המשפט "אני .. משרה קדושותי ביניכם .. מיד אני גואל אתכם גאולה
שלמה") – כי ע"י המשפט ממשיכים עצמות ואו"ס. ע"ש. וראה לעיל
סעיף ח.

(55 ראה הדיעות בזה בנ"כ הטוש"ע או"ח סתקפ"א. ואנו אין לנו
אלא הוראת נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר (היום יום אדר"ח אלול) שביום
השני דר"ח אלול מתחילין לתקוע, וביום הראשון תוקעין (רק*) להתלמד.
(56 וכ"כ בנוגע ההוספה בתהלים (ג"פ ליום). משא"כ אמירת לדוד
ה' אורי גו' – שמתחיל בא' דר"ח אלול. אבל להעיר, שב' ענינים אלו
נמשכים גם בחודש תשרי, משא"כ שופר דלול (ואף שישנו ברה" –
ה"ה סוג אחר לגמרי בתקיעות** ואכ"מ).
(57 ראה בכ"ז – אוה"ת שם פ"ב ופ"ד. ולהעיר מאוה"ת (יהל אור)
תהלים ע' רצב.

(58 ל' המדרש – ויק"ר פכ"ט, ו. מדרש תהלים פא, ד.

(59 כמש"נ (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו – הובא

(*) אלא שבפנימיות הענינים, זה שחוקקין להתלמד באדר"ח אלול הוא התחלה של ענין השופר – ראה בארוכה לקו"ש חל"ד ע' 95. ואילך.
(**) אף ש"ל ששייכים זל"ז – ראה לקו"ש (המתורגם) ח"ט ע' 134 ואילך. ובהוספות לקו"ש ח"ט ע' 317 בהערות.
(***) ומסתבר שגם בהמשל הכוונה לקול פשוט. שהרי "מחמת אריכות הזמן שכח גם לשון מדינתו", והמלך מכירו (רק) ע"י קולו.
(****) נדפס כולו בסה"מ מלוקט ח"א ע' תכא ואילך.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' ב

17 תערובתו במינו במשהו, מאי טעם – מהו טעם הדבר שהחמירו
18 בו כל כך. משיבה הגמרא: בְּהִיתִירוּ שֶׁל טַבֵּל, בְּךָ אִיסוּרוֹ, דְּאָמַר
19 שְׁמוּאֵל, חֲפָזָה אַחַת שֶׁעֲשָׂאָה תְּרוּמָה עַל כְּרִי שֶׁל טַבֵּל, פִּמְרָתָא אַתְּ
20 הַכָּרִי כֹּלֵל מִחֻבֹּת תְּרוּמָה, וַיֵּצֵא מִדִּי טַבֵּל וְהוּא מוֹתֵר לִכְלָל, וְעַל
21 כֵּן אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהִיתָרוֹ שֶׁל הַטַּבֵּל הוּא בַּחֲסִידָה אַחַת
22 הַמּוֹפְרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ לַתְּרוּמָה, כֵּךְ גַּם גַּם טַבֵּל הַטַּבֵּל לַתְּרוּמָה אוֹסֵר
23 אֶת תְּעֻרְבוֹתָהּ בַּחֲסִידָה אַחַת מִמֶּנּוּ הַמִּתְעַרְבֶּת בְּדִיתֵר. וְכֵן זֶה בְּמִינוֹ
24 וְאִילוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אֵין שִׁיךְ לוֹמַר כֵּן, שֶׁהִרִי אֵין חִטָּה אַחַת פּוֹטֶרֶת
25 אֶלֶּא כְּרִי שֶׁל חֲטִים, וְעַל כֵּן גַּם חִטָּה שֶׁל טַבֵּל אוֹסֶרֶת כְּרִי שֶׁל
26 חֲטִים בִּלְבַד, וְלֹא כְּרִי שֶׁאֵינוֹ מִינֶה.
27 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאיוֹה לְטַעַם זֶה: (וְתֵנִי) [וְתֵנִי] בְּמִשְׁנָה (חֲלָה פ"ג מ"י)
28 נְמִי חֲכִי – גַּם כֵּן כִּדְבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לִקְיֵשׁ, בְּמָה אָמְרוּ שְׁטָבֵל
29 אוֹפֵר בְּכָל שָׁהוּא, אֵין זֶה אֶלֶּא בְּמִינוֹ, וְאִילוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ בְּנֻתָן טַעַם,
30 וְטַעַם הַחִילּוּק הוּא שֶׁבְּמִינוֹ הוּא אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ שֶׁכֵּן הוּא גַּם הִיתָרוֹ,
31 אֲבָל שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ שֶׁאֵין לוֹמַר כֵּן אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלֶּא בְּנוֹתָן טַעַם.

1 שְׁבִיתוֹהָ, בֵּין בְּמִינוֹ וּבֵין שְׁלֹא בְּמִינוֹ בְּנֻתָן טַעַם, חוּץ מִשְׁבָּל וְיֵין נֶסֶךְ
2 שֶׁבְּמִינוֹ בְּמִשְׁהוּ וְשְׁלֹא בְּמִינוֹ בְּנֻתָן טַעַם. וְלִדְבָרֵיהֶם, זֶה תְּכַלֵּל,
3 לְאִתּוּי מִשְׁבָּל, שֶׁאֵף הוּא כֵּיִן נֶסֶךְ אוֹסֵר אֶת תְּעֻרְבוֹתוֹ בְּמִינוֹ בְּמִשְׁהוּ.
4 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתוֹת הַחֻלּוּקוֹת בִּינְיָן בְּמַחֲלוּקַת זֶו שֶׁבֵּין רַב
5 וְשְׁמוּאֵל עִם רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לִקְיֵשׁ: תֵּנִי בְּבִרְיָתָא אַחַת בְּנֻתִיהָ
6 [–כְּדַעְתָּם] דְּרַב וְשְׁמוּאֵל, וְתֵנִי בְּבִרְיָתָא אַחֶרֶת בְּנֻתִיהָ [–כְּדַעְתָּם]
7 דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לִקְיֵשׁ. תֵּנִי בְּנֻתִיהָ דְּרַב וְשְׁמוּאֵל, כֵּל אִיסוּרִין
8 שְׁבִיתוֹהָ, בְּמִינוֹ בְּמִשְׁהוּ, שְׁלֹא בְּמִינוֹ בְּנֻתָן טַעַם. תֵּנִי בְּנֻתִיהָ דְּרַבִּי
9 יוֹחָנָן וְרִישׁ לִקְיֵשׁ, כֵּל אִיסוּרִין שְׁבִיתוֹהָ, בֵּין בְּמִינוֹ וּבֵין שְׁלֹא בְּמִינוֹ
10 בְּנֻתָן טַעַם, חוּץ מִשְׁבָּל וְיֵין נֶסֶךְ שֶׁבְּמִינוֹ בְּמִשְׁהוּ וְשְׁלֹא בְּמִינוֹ בְּנֻתָן
11 טַעַם.
12 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת אֶת דַּעַת רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לִקְיֵשׁ שֶׁטַבֵּל וְיֵין נֶסֶךְ
13 חֲמוּרִים מִכֵּל הָאִיסוּרִים וְאוֹסְרִים אֶת תְּעֻרְבוֹתָם בְּמִינוֹ בְּמִשְׁהוּ.
14 שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן הַדְּבָר מִה שֵׁיִן נֶסֶךְ אוֹסֵר אֶת
15 תְּעֻרְבוֹתוֹ בְּמִשְׁהוּ, וְשֹׁלֵא כִּכֵּל הָאִיסוּרִים, שֶׁהַחֲמִירוֹ בּוֹ מִשְׁוֹם
16 חוֹמְרָא [–וּמִמִּרְתָּהוּ] דְּעֻבְדִּית בּוֹכְבִּים, אִלָּא מִה שְׁטָבֵל אוֹסֵר אֶת

לקוטי שיחות

פרשת שופטים

דרך כט, ב

מתורגם ללשון הקודש

מצוות עשה מאתיים ארבעים ושמונה סימן להם כו', ומהם 24
מצוות לא-תעשה שלוש מאות וששים וחמש כו', והוא 25
חוזר וכופל זאת בכמה מקומות – כך הוא מונה⁵ בראש 26
כל "הלכה" את המספר הכללי של המצוות שבה וגם 27
מספר מפורט של מצוות עשה ולא-תעשה שבהלכה זו. 28
ולדוגמא – הלכות יסודי התורה: "יש בכללן עשר מצוות, 29
שש מצוות עשה, וארבעה מצוות לא תעשה (וממשיך) וזהו 30
פרטן כו'; והוא חוזר ומסכם בסיום כל אחד מארבעה- 31
עשר ספריו – את המספר הכללי והפרטי של המצוות שבו 32
(ולדוגמא בסוף ספר המדע: "נמצאו כל המצוות הנכללות 33
בספר זה חמש ושבעים, שש עשרה מהם מצוות עשה, 34
ותשע וחמישים מצוות לא תעשה"). 35

ועל פי כל זה נדרש ביאור – מדוע לא מציין כאן 36
הרמב"ם – וגם לא מצינו שהרמב"ם יציין זאת במקום 37
כלשהו בספרו – את המספר של המצוות שהם מדברי 38
סופרים?⁶ 39

ב.

דחיית התירוצו שמדובר ב"אלפים רבים" של 40
מצוות 41

בספר המצוות⁷ אומר הרמב"ם (בשאלתו על דעת 40
בעל הלכות גדולות) המונה מצוות מסוימות דרבנן 41
במנין המצוות: "אם נמנה כל 'עשה' דרבנן וכל 'לא 42
תעשה' דרבנן – יהיה זה עולה לאלפים רבים". 43

אך לא ניתן לומר שמטעם זה לא מציין הרמב"ם את 44
מספר המצוות דרבנן, כי: 45

א.

מדוע לא מציין הרמב"ם את מספר המצוות שמדברי 46
סופרים? 47

1 לאחר שהרמב"ם מונה במפורט את כל המצוות
2 בהקדמה לספרו 'יד החזקה', הוא ממשיך: "אלה הם
3 תרי"ג מצוות שנאמרו לו למשה בסני הן וכללותיהן
4 ופרטותיהן כו', ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן
5 תורה וקבעו אותם נביאים וחכמים ופשטו בכל ישראל,
6 כגון מקרא מגילה ונר חנוכה ותענית תשעה באב ועירובין
7 וידים כו', כל אלו המצוות שנתחדשו חייבים אנו לקבלם
8 ולשמרם שנאמר¹ לא תסור מן הדבר וכו'".

9 וצריך ביאור: כל מה שהרמב"ם כותב הינו בתכלית
10 הדיוק, וכאשר הוא מביא בחיבורו כמה ענינים הוא מסכם²
11 ומפרט אותם – כפי שמצינו זאת לכל לראש בנוגע לכללות
12 חיבורו: אין הוא מסתפק בדבריו בהקדמה³ "וראיתי לחלק
13 חיבור זה הלכות הלכות בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות
14 לפרקים שבאותו ענין וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות
15 קטנות כדי שיהיו סדורים על פה", אלא הוא מונה וסופר
16 אותם (לאחר מניית המצוות) "וראיתי לחלק חיבור זה
17 לארבעה עשר ספרים". והוא מבאר את תוכנו של כל ספר
18 ושמו וכמה הלכות מכיל כל ספר (כמו בספר המדע:
19 "הלכותיו חמש וזה סידורן הלכות .. תשובה")⁴.

20 ובדומה לכך בנוגע למנין המצוות: כשם שהוא מדייק
21 לציין את המספר הכללי של כל מצוות התורה (כמו בסוף
22 ההקדמה – לפני מנין המצוות) "ומנין מצוות התורה
23 הנוהגות לדורות שש מאות ושלוש עשרה מצוות, מהם

הכולל שבכל הספר – צ"ע אם הוא מהרמב"ם (ראה לקו"ש חכ"ז ע'
231 בשוה"ג להערה 26).
(5) ולהעיר דכפי הנראה מכמה כת"י ודפוסים וכן מצילום כ"ק
דהרמב"ם (נדפס ברמב"ם הוצאת שולזינגער בסופו) חזר וכתב כל
ההלכות שבכל ספר – בריש כל ספר: וכל מנין המצוות על סדר ההלכות
– בריש כל הלכה והלכה.
(6) ע"ד שמנאום בכמה ספרים – ראה לקמן הערה 12, 46.
(7) שורש א בסופו.

(1) פרשתנו יז, יא. וצ"ע שלא הזכיר הרמב"ם כאן גם העשה שבוה
– אף שהביאו והדגישו בכ"מ. ראה לקמן בפנים ס"ג.
(2) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות לד.
(3) בסוף הקדמתו לספר היד – לפני מנין המצוות. ועד"ז בהקדמתו
לספר המצוות.
(4) ועד"ז כתב בסוף הקדמתו (אחרי שמפרט כל הי"ד ספרים והמצוות
שבהם): ונמצאו כל ההלכות של ארבעה עשר ספרים אלו שמונים ושלוש
הלכות.
אבל מ"ש בסוף כמה ספרים – מספר כל הפרקים שבכל הלכה וסכום

23 "על פי התורה אשר יורוך... והזהירנו יתברך מעבור דבר
24 מכל מה שתיקנו אותו או גזרו, ואמר¹ לא תסור¹³",
25 וכאריכות דבריו בענין זה בתחילת הלכות ממרים.

26 הרמב"ן¹⁴ משיג על כך ומקשה כמה וכמה קושיות על
27 דברי הרמב"ם, וביניהן: אם על כל מצוה שמדברי סופרים
28 קיים 'לאו' ו'עשה' מהתורה, היה צריך להחמיר בכל
29 הענינים מדרבנן, להיותם חיוכים מן התורה – ומדוע ישנם
30 כמה הבדלים בהלכה בין מצוה דאורייתא ומצוה מדברי
31 סופרים?

32 אחד מהתירוצים בזה במפרשים¹⁵: לדעת הרמב"ם,
33 באי-קיום מצוה דרבנן או בעבירה על איסור מדברי
34 סופרים – לא עוברים על מצות "על פי התורה אשר
35 יורוך" או על הלאו של "לא תסור", כי אם, רק במקרה
36 בו האדם לא מקבל את המצוה או את האיסור דרבנן,
37 כלומר, כאשר אין הוא מודה בדברי חכמים.

38 זאת אומרת: המצוה "על פי התורה אשר יורוך" והלאו
39 "לא תסור" אינו על עצם עשיית או אי-עשיית מה שתיקנו
40 חכמים, אלא¹⁶ המצוה היא "לשמוע מכל בית דין הגדול
41 שיעמדו להם לישראל"¹⁷ – חיוב לציית לדברי חכמים.

42 וכפי שמסביר הרמב"ם¹⁸ את נוסח הברכה "אשר
43 קדשנו במצוותיו וצונו" הנאמר גם על קיום מצוות דרבנן:
44 "והיכן ציונו בתורה? שכתוב בה¹ 'אשר יאמרו לך
45 תעשה', נמצא ענין הדברים והצען (=פירושן) כך הוא,
46 "אשר קדשנו במצוותיו" שציוה בהן לשמוע מאלו שציונו

1 (א) אדרבה, מכיוון שהמספר כה גדול, הרי נחוץ יותר
2 לציין את מספרם, שכן הדבר מסייע לדעת ולזכור⁸ את
3 כולן (יתירה מזו: על פי דברי הרמב"ם⁹ לגבי תרי"ג
4 המצוות, מדוע הוא מפרט ומונה אותם בכל הלכה והלכה
5 – כדי "להשמר שלא יעדר ממנו דבר שלא אדבר בו,
6 ובזכרי כל המצוות במספר הייתי בטוח מזה" – הרי טעם
7 זה שייך ונחוץ גם (ואף יותר) לגבי המצוות דרבנן).

8 (ב) ועיקר: השאלה מדוע הרמב"ם אינו מונה אותן,
9 היא אודות המצוות דרבנן בכללותן, בדומה לצורה בה
10 הרמב"ם מונה אותן כאן – "כגון מקרא מגילה ונר חנוכה
11 ותענית תשעה באב ועירובין וידיים", ולא בנוגע
12 לפרטיהם. ועוד ועיקר – השאלה מתייחסת לסוג מסויים
13 ב"דברי סופרים" עצמן: ביחס למצוות שהם חידשו ותיקנו
14 – ולא בקשר לגזירות ולסייגים שהם הוסיפו והכניסו בתוך
15 המצוות דאורייתא, או מנהגים וכיוצא בזה¹⁰;

16 וסוג זה של מצוות מדברי סופרים הוא הרי במספר
17 מוגבל ומועט. ובכמה מקומות¹¹ אכן נמנות שבע מצוות
18 דרבנן – ותו לא¹².

ג.

מצוות דרבנן נכללות במצוות התורה לשמוע בקול חכמים

19 לכאורה היה ניתן לבאר זאת על פי דברי הרמב"ם
20 עצמו:

21 הרמב"ם אומר כי "כל מה שציונו חכמים לעשותו
22 וכל מה שהזהירונו ממנו כבר צוה .. לעשותו והוא אמרו

(8) ראה יד מלאכי שם. ובאגרת תח"מ להרמב"ם קרוב לתחלתו:
וכללנו במספר ואמרנו שהם עשרים וארבעה מיראתנו שמה יחסר אחד
מן המצוות מן המספר אחד ויאמר האומר שלא זכרנו אותו.

(9) בהקדמתו לספר המצוות.
(10) ראה רמב"ם ריש הל' ממרים.

(11) של"ה שטו, סע"א בשם "קדמונים". כתר תורה (לר"ד ויטאל)
הובא בתורת העולה להרמ"א ח"ג פל"ח. וראה בפרטיות בהנסמן בשה"מ
תש"ח ע' 165. לקו"ש חכ"א ע' 401 ואילך. אמנם הכלל המבואר שם
(מספר "מצוות השם") דאין נכנסין במנין אלא אלו שתקנו חז"ל לברך
עליהם ושאלן להם עיקר מן התורה (ושהן בקום ועשה) – לא יתכן לומר
על כל אלו שהרמב"ם מונה כאן, כי "תענית ת"ב" אין מברכין עליו ואינו
בקום ועשה.

ולהעיר דבהל' ברכות (פי"א ה"ג – דלקמן בפנים ס"ג) הזכיר
בהמצוות שהן מד"ס, גם הדלקת נר בשבת. ואכ"מ.

(12) ובסמ"ג (ח"ב) בסוף רמזי מ"ע כתב: אחרי כן בארנו חזו"ש מצות
מד"ס והם כו'.

ולהעיר ממ"ש בסוף חלק המ"ע "אחרי שסיימנו מ"ע של תורה נחל
לבאר מ"ע שהם מד"ס .. והם חזו"ש מצות" – אף שלדעתו ישנם עוד,

וכמו שממשיך שם "וכבר בארנו מצות נטילת ידיים שהיא מד"ס".
וידוע שבכלל – הסמ"ג הלך בעקבות הרמב"ם (יד מלאכי כללי
הרמב"ם כו' הסמ"ג אות מו).

(13) לשון הרמב"ם בשהמ"צ שורש א. וראה גם לשונו בהקדמת היד
– הובא בתחילת השיחה. סהמ"צ ומנין המצוות שבריש ס' היד – מ"ד
קעד ומל"ת שיב.

(14) בהשגותיו לשרשים שם. וראה גם חינוך מצוה תצו.
(15) ראה בהבא לקמן אנציקלופדי תלמודית ערך דברי סופרים ס"ד.
וש"נ. שד"ח כללים מערכת אל"ף ס' שצט, מערכת למ"ד כלל וא"ו.
וש"נ. ובכ"מ.

(16) ראה גם צפע"נ על הרמב"ם כאן. ובמכתבי תורה מכתב רכה
בתחלתו.

(17) ל' הרמב"ם במנין המצוות שבריש ס' היד מ"ע קעד. ובהמצות
שבריש הל' ממרים כתב "לעשות על פי התורה שאמרו לנו ב"ד הגדול".
ובסהמ"צ כתב (וכ"ה בחינוך מצוה תצה) ב' הענינים: לשמוע .. ולעשות.
ואכ"מ.

(18) הל' ברכות פי"א ה"ג. וראה שם פ"ו ה"ב.

(*) וראה לקמן שם שבריש כל מצוה (אחרי מצוה הא') מציין מספרה המצוה הנשנית; המצוה השלישית כו'.

27 הדברים והענינים, ומציין גם את סכומם הכולל) – רק
28 בכדי לרמז על הענין הנ"ל (ובפרט שזהו ענין עיקרי שהיה
29 עליו לומר בפירושו²⁵ במקום כלשהו בספרו) – הרי
30 (א) עצם ההנחה שבמצוות ואיסורים דרבנן (לדעת
31 הרמב"ם) המצוה היא לא על המעשה עצמו אלא על
32 שמיעת דברי חכמים, צריכה עיון גדול – וכמוכח גם מכך
33 שלא כולם מפרשים כך בדעת הרמב"ם²⁶ –
34 ואין זה דומה כלל להוראות הרופא הנ"ל, שסוף-סוף
35 הם כשלעצמם אינם דברי תורה²⁷, לעומת זאת תקנות
36 ומצוות דרבנן הינם (בכללות כל אחת מהן) חלק מהלכות
37 ודברי תורה; ומכיוון שהם חלק (ועיקר²⁸) מהתורה שבעל-
38 פה, מובן שגם קיומן – כמו למשל קיום מצות מקרא
39 מגילה – נחשב גם הוא מעשה של מצוה²⁹ על פי תורה
40 (מדאורייתא), ולא רק כקיום של הציווי (הכללי) לשמוע
41 דברי חכמים.
42 (ב) על כל פנים, לא ניתן לומר שכוונת הרמב"ם כאן
43 היא להדגיש ענין זה במצוות דרבנן, שהרי, הרמב"ם
44 ממשיך ומבהיר מדוע מצוות אלו "אינם תוספת על מצוות
45 התורה"
46 [וזה לשונו: "אם הוסיפו בית דין... דרך תקנה או דרך
47 הוראה... אין זו תוספת, שהרי לא אמרו שהקדוש-ברוך-
48 הוא צוה לעשות עירוב או לקרות מגילה כו', ואילו אמרו
49 כן היו מוסיפין על התורה, אלא כך אנו אומרים,
50 שהנביאים עם בית דין תיקנום וציוו לקרות המגילה
51 בעונתה כדי כו'³⁰],
52 ואילו מקבלים את התירוץ האמור, הרי אין כאן קושיא
53 מלכתחילה: הרמב"ם עצמו הרי מדגיש, באי ציון מספר
54 המצוות מדרבנן, שמצוות אלו אינן נחשבות כמצוות בפני
55 עצמן, אלא כולן מצוה כללית אחת מהתורה, לציות

1 להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה וכן שאר כל
2 המצוות שמדברי סופרים".
3 מהאמור עולה¹⁹, כי המצוות דרבנן אינן נחלקות
4 ונמנות כמצוות נבדלות, אלא כולן נכללות במצוה אחת –
5 "לשמוע...". ו"לא תסור".
6 יתירה מזו אומרים המפרשים²⁰: כשם שאיסורי דרבנן
7 (לכמה דיעות²⁰) הינם רק "איסורי גברא"²¹ אך לא
8 "איסורי חפצא", כך גם הדבר לגבי מצוות דרבנן: הם לא
9 ב"חפצא", אלא רק חיוב על ה"גברא".
10 ועל פי זה יש לומר, שלכן לא מציין הרמב"ם את
11 מספר המצוות דרבנן, שבע מצוות וכיצא בזה, כדי
12 להדגיש ענין זה עצמו: במצוות דרבנן אין מבדילים כל
13 אחת כמצוה נוספת בפני עצמה, ולא חל שם "מצוה"²² על
14 כל מצוה מדברי סופרים לחוד, מכיוון שכל המצוות
15 נכללות במצוה אחת – לציות לרבנן ו"לא תסור"
16 מדבריהם.
17 וכמו, להבדיל, בנוגע לציות להוראות הרופא (שזהו
18 ציווי השולחן-ערוך), שחייבים לקיימם משום הציווי
19 "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"²³ – שלא מחשיבים בתור
20 (קיום) "מצוה" בפני-עצמה כל מעשה, פעולה וזהירות
21 שדורש הרופא.
22 ודוגמה חזקה יותר – הדבר דומה לקיום הפרטים של
23 מצוות כיבוד אב ואם²⁴. וכיוצא בזה.

ד.

הפירוש אינו מתאים להסבר לדברי הרמב"ם כאן

24 אך לא ניתן לתרץ כך, כי:
25 [נוסף על זה שלא מסתבר לומר, כי הרמב"ם ישנה
26 מדרכו וסדרו בכל הספר כולו (שהוא סופר ומונה את פרטי

אבל נדו"ז ה"ז הסברה עיקרית.
26 ראה אנציקלופד"ת תלמודית שם.
27 ומשתנים מזמן לזמן ואפילו ממקום למקום.
28 ראה לשון הרמב"ם ריש הל' ממרים.
29 ראה דרשות הר"ן דרוש ז. וכן בדרוש ה' נוסחא ב (הובא גם
באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תסג. רד"ה מאי מברך בסה"מ פר"ת: ה"ש"ת).
וכ"ה לפי הכנת הרמב"ן בדברי הרמב"ם.
30 ובהל' ממרים (פ"ב ה"ט) מתרץ בנוגע לגזירות ב"ד – ראה
ראב"ד וג"כ הרמב"ם שם, וכאן מתרץ ומבאר בנוגע לתקנות, היינו
(בעיקר) מצוות עשה מד"ס. ולהעיר מסיום לשונו כאן "ועד"ז היא כל
מצוה שהיא מדברי סופרים בין עשה בין לא תעשה". כן להעיר דשם
מדייק "שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרוע מהן .. בין בתורה שבכתב
בין בתורה שבע"פ", ואילו כאן מדייק "ואינם תוספת על מצוות התורה":
"לא להוסיפה למצוות התורה". ואכ"מ. וראה לקמן הערה 33.

19 ראה צפע"ג שבעה ע"ז 16. וביאר עפ"ז הא ד"ירושלמי סוכה פ"ג
על הך דסוכה דף מ"ו (ע"א) על מצות זקנים ר"ל דנוסח הברכה כך הוא
דלא כרש"י (סוכה שם ד"ה מכאן ואילן).
20 ראה אתון דאורייתא כלל יו"ד.
20* ראה השק"ט באתון דאורייתא שם. בית האוצר מערכת א'
כלל קכב. ובכ"מ
21 וצע"ג איך ליישב עפ"ז מש"כ בתניא רפ"ח ואפילו הוא איסור
דרבנן. ועד"ז בכ"מ. – וראה שיחות אחש"פ (ושלאח"ז) תשל"ו. ועוד.
22 ראה דברי המג"א לסהמ"צ שם בתחלתו.
23 ואתחנן ד, טו.
24 ראה קנאת סופרים לסהמ"צ שם שורש א (ט, ב) במה שהשיב
על א' מהשגות הרמב"ן.
25 אף שבכלל אין דרכו להביא חידושים בספרו (יד, מלאכי כללי
הרמב"ם אות ה'),

26 [הן בתחילת דבריו "אלה הם תרי"ג מצוות כו", והן
27 בהמשך דבריו כאשר הוא מסביר, כנ"ל, כיצד מצוות
28 דרבנן "אינם תוספת על מצוות התורה, ועל מה הזהירה
29 תורה לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"? שלא יהא נביא
30 רשאי לחדש דבר ולומר שהקדוש-ברוך-הוא צוהו במצוה
31 זו להוסיפה למצוות התורה או לחסר אחת מאלו השש
32 מאות ושלושה עשרה מצוות",]

33 ואינו מציין מספר במצוות שמדברי סופרים – בזה
34 גופא בא לידי ביטוי ההבדל בין המצוות של התורה
35 והמצוות מדרבנן:

36 המצוות דאורייתא הינן במנין ומספר מסויים וקבוע –
37 ונצטוו "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו", ובלשון
38 הרמב"ם³⁶ "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת
39 לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא
40 תוספת, שנאמר³⁷ את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם
41 אותו תשמרון לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו".
42 לעומת זאת מצוות דרבנן הינן, כלשון הרמב"ם
43 "מצוות שנתחדשו", מצוות אותן חכמים חידשו בכח
44 התורה "כדי לחזק הדת ולתקן העולם (כדברי הרמב"ם
45 בהלכות ממרים³⁸).

46 כלומר: מצוות אלה הינן – היפך ממספר קבוע.
47 ובמילא, אין הרמב"ם יכול לציין מספר ביחס למצוות
48 דרבנן, שכן מספר קבוע אפשרי רק במצוות דאורייתא, לא
49 במצוות דרבנן.

ו.

תיתכן גם הוספת מצוות חדשות מדרבנן בפועל

50 תירה מזו: מכיוון שמוטל על חכמים חיוב לעשות
51 סייג לתורה (ובלשון הרמב"ם³⁹) "לפי מה שהשנה צריכה"

1 לחכמים ולא לסור מדבריהם – ואם כן מובן בפשטות שלא
2 יעלה על הדעת שהדבר מהווה הוספה במספר המצוות³¹,
3 ובמילא אין צורך לתרץ כיצד "אינם תוספת על מצוות
4 התורה", ואין זה בסתירה לנאמר "לא³² תוסף עליו"³³.
5 ועל כרחך צריך לומר, כי מזה גופא שהרמב"ם זקוק
6 להבהיר כאן תיכף מדוע "אינם תוספת על מצוות התורה"
7 – מוכח כי, אדרבה: תוכן דבריו כאן אודות המצוות דרבנן
8 משמעם, שהם (לא קיום של אחת ממצוות התורה –
9 שמיעת דברי חכמים, אלא להיפך): מצוות נוספות (בדומה
10 למצוות התורה), שכל מצוה מחייבים לקיימה – חיוב על
11 פי תורה.

12 וכמוכח גם מדייק לשונו "אלה הם תרי"ג מצוות ..
13 ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה .. ויש לכל
14 מצוה ומצוה מאלו פירושי ודקדוקין .. כל אלו המצוות
15 שנתחדשו חייבים אנו לקבלם ולשמרם...", זאת אומרת:
16 אין אלה רק פרטים הכלולים במצוות התורה "לא תסור",
17 אלא ממש במצוות³⁴ נוספות ומיוחדות, זהות בסוגן וגדרן
18 לתרי"ג מצוות התורה שנמנו קודם, אלא שהם "נתחדשו
19 אחר מתן תורה כו". ולכן נדרש מיד להבהיר, כיצד בכל
20 זאת "אינם תוספת על מצוות התורה".

21 וחזרת הקושיא למקומה: מדוע לא מציין הרמב"ם
22 את מספרם של אותם "מצוות אחרות שנתחדשו"³⁵?

ה.

למצוות דרבנן – אכן אין מספר קבוע!

23 ויש לומר הביאור בזה:
24 בכך שהרמב"ם מדייק וחוזר ומונה כאן את מספר
25 המצוות דאורייתא –

(31) ועיין אגה"ק סכ"ט (קנ, סע"א): והנה ד' מצות דרבנן אין נחשבות מצות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף אלא הן יוצאות ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג.

(32) ראה יג, א.

(33) להעיר מהשגת הראב"ד הל' ממרים שם לגבי סייגים וגזירות – וראה רדב"ז שם. מנ"ח מצוה תנח בתחלתה (נב, רע"א). ועיין בהמשך הדברים במנ"ח שם "כמה מצות שהוסיפו חז"ל כגון נר חנוכה ונט"י וכדומה שהם דברים חדשים ולא הוסיפו במצות התורה נראה דודאי לא שייך ב"ת כי התורה נתנה רשות לחכמים לתקן תקנות הן בקום ועשה כו' ולא ראיתי בדברי הראשונים שיהי' זה בכלל זה ויתרצו הדברים כי הלאו הוה אינו אלא כו'". וצ"ע שכן נראה נעלם ממנו לפי שעה – דברי הרמב"ם כאן בסוף מנין המצות!

(34) ועפ"ז יומתק זה שהרמב"ם כאן מקדים מקרא מגילה ונר חנוכה ל"עירובין וידים", אף שעירובין וידים הם מתקנות שלמה וב"ד (עירובין כא, א. רמב"ם הל' עירובין פ"א ה"ב ואילך. הל' אבות הטומאות פ"ח

ה"ח) – לפני תיקון מקרא מגילה כו'.
– כי במגילה וחנוכה מודגש יותר דהוי "מצות בפני עצמן" – ראה חדא"ג מהרש"א מגילה יד, א ד"ה חוץ.

(35) וכמ"ש ב"מנין המצות על סדר הרמב"ם" בסוף ספר זמנים "נמצאו כל המצות של תורה הנכללות בספר זה חמש ושלושים י"ט מהם .. ויש בו ג' מצות מדברי סופרים", והיינו הל' עירובין (דכ' שם בתחלת ההלכות "מצות עשה אחת והיא מד"ס ואינה מן המנין") והל' מגילה וחנוכה (דב' בריש ההלכות "יש בכללן ב' מצות עשה מדברי סופרים ואינם מן המנין").

(36) הל' יסוה"ת רפ"ט (וראה שם בהמשך ההלכה). וראה הל' מעשה הקרבנות ספ"ב. הל' מלכים פי"א סה"ג.

(37) פ' ראה שם (ושם: תשמר).

(38) פ"א ה"ב.

(39) הל' ממרים שם.

והשנית, קרוב לומר כי לדעת הרמב"ם יתכן שיתחדשו
בפועל תקנות – שהם בגדר מצוות דרבנן – גם כאשר לא
קיים בית דין הגדול. והוא על פי דברי הרמב"ם בהקדמתו
לספר היר: "כל הדברים שבגמרא הבבלי חייבין כל
ישראל ללכת בהם, וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה
לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמי הגמרא ולגזור גזירותם
וללכת בתקנותם (על אף ש"בית דין הגדול של שבעים
ואחד בטל מכמה שנים קודם חיבור הגמרא)" הואיל וכל
אותם הדברים שבגמרא הסכימו עליהם כל ישראל, ואותם
החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו דין
ולמדו שהמשפט כך הוא – הם כל חכמי ישראל או
רובם...". ומזה, שתקנה ומנהג ש"הסכימו עליהם כל
ישראל" יש לו בכל הזמנים את התוקף של מצוה דרבנן.

ובפרט לפי דעת הרמב"ם, שיתכן כי אילו "הסכימו כל
החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם" ⁴³ –
שיתייסד בית דין של דיינים סמוכים ⁴⁴ עם תוקף של בית
דין הגדול (והחיוב "לשמוע מכל בית דין הגדול" ¹⁷ אינו
קשור כלל אם הבית-דין יושב בלשכת הגזית ⁴⁵).

ז.

הדיוק שקיים במספר שבע דווקא – אינו מההיבט ההלכתי

על אף שבכמה ספרים המצוות דרבנן נמנו במספר קבוע
– שבע מצוות דרבנן ⁴⁶ – והמספר שבע הוא בדיוק ובדוקא,
וכידוע ששבע מצוות דרבנן ביחד עם תרי"ג מצוות
התורה הם במספר המדויק תר"ך, כתר תורה ⁴⁷ [ומטעם
זה מצינו כי "עשרת" ⁴⁸ הדברות (ש)כוללים כל התורה כולה
(יש בהם) תר"ך אותיות, תרי"ג אותיות בכל אות נרשם ⁴⁹

1 – יתכן שתגיע "שעה" בה ידרש להוסיף עוד גזירות
2 ותקנות ומנהגים, מצוות דרבנן – ואז יהא מוטל על חכמים
3 חיוב להוסיף וחייב על בני ישראל לקיים את אותן הוספות
4 – מצד "לא תסור" ו"לשמוע".

5 ולמרות שלפועל לא יתכן כעת שיתווספו מצוות
6 חדשות מדרבנן, מכיוון שלא קיים עכשיו בית-דין הגדול
7 שהוא בכוחו להוסיף תקנות כו' – הרי שתי תשובות
8 דברר:

9 ראשית, אין זה משנה את גדרן של המצוות דרבנן,
10 מכיוון שעל פי הלכה קיימת אפשרות להוסיף על המצוות
11 אם יקום בית דין הגדול, ובפרט לעתיד לבוא, כאשר
12 "ואשיבה שופטיך כבראשונה" ⁴⁰ –

13 הדבר הוא מעין ובדומה לביאור הרמב"ם בספר
14 המצוות שלו ⁴¹: מדוע מנה בין המצוות גם את מצות
15 השמדת ז' אומות – אף שאינה נוהגת לדורות, ואין דרכו
16 למנות מצוות כאלו במנין המצוות, וזה לשונו ⁴²: "הענין
17 שנסתיים בהשגת מטרתו בלי שיהא אותו הדבר תלוי בזמן
18 מסויים אין אומרים בו "אינו נוהג לדורות", לפי שהוא
19 נוהג בכל דור שבו נמצאת אפשריות אותו הדבר .. כללו
20 של דבר, אתה צריך להבין ולהתבונן בהבדל בין המצוה
21 ובין הדבר אשר נצטווה עליו, כי יש שתהא נוהגת לדורות
22 אלא שהדבר נצטווה עליו כבר נעדר בדור מן
23 הדורות..."

24 ובדומה לכך בעניינינו: למרות שבפועל לא קיימת כיום
25 מציאות של בית-דין כזה שבכוחו לחדש מצוה, עם זאת
26 קיימת עקרונית ההלכה והמצוה שבזה, שבית דין יכול
27 לחדש ולהוסיף מצוות דרבנן בזמן הזה.

בלשכת הגזית דוקא (וראה לב שמש שם). וראה בארוכה מרגניתא טבא
לסה"צ שרשים שם (אות ה'). מנ"ח מצוה תצו. ועוד.
(46) בכמה דפוסי החינוך (אשר במנין המצות הולך בעקבות
הרמב"ם*), אחרי שמפרט (בתחלת הספר) כל התרי"ג מצות, כותב**;
ואלו ז' מצות דרבנן כו'. אלא שבכמה דפוסים (עם מנ"ח) ליתא, וכן ליתא
בדפוסים הראשונים שהחנין (ראה בהוצאת שעוועל).
(47) כ"ה גם ב"חינוך" שבהערה הקודמת.
(48) לשון השל"ה (וראה גם ספר תורת העולה) שבהערה 11. וראה
הערות הבאות.
(49) וראה ספר כתר תורה (שבהערה 11) – שמפרט כל התרי"ג (וד'
מצות דרבנן) בכל אות מעשה"ד.

(40) ישע"א, א. כו.
(41) מ"ע קפז.
(42) בהעתק קאפח. ולפינו – בשינוי לשון.
(43) רמב"ם הל' סנה' פ"ד הי"א. וראה פיה"מ סנה' פ"א. בכורות
פ"ד מ"ג.
(44) ראה קונטרס הסמיכה למהר"י בירב (שבשו"ת מהרלב"ח). תו"ש
סוף כרך ט"ו.
(45) כ"מ מלשון "מכל ב"ד הגדול". וכדא' בירוש' סנה' פ"א ה"ג
"ובאת לרבות ב"ד שביבנה". ועד"ז בספרי פרשתנו יז, ט (כפ"י ר"ה שם).
וראה צפע"נ לירוש' שם.
אבל ברמב"ן בהשגות לסה"מ צ"מ ע"ג, שדין ב"ד הגדול הוא

(*) ראה חינוך בסוף הקדמתו, שם (בפנים הספר) סוף מצוה תקעג. ועוד.

(**) הובא גם בספר "מצות השם" בהקדמתו, וכן בסוף ז' מצות דרבנן שמונה. ושם: כפי שמצאתי בספר החינוך תדפס אצל החזונוש (אלא שאינו כפי הסדר שבחינוך
שם).

ה.

העדר ההגבלה – קשור עם בחינת ה"כתר"

על פי הביאור האמור, שהרמב"ם אינו מציין את מספר
 המצוות דרבנן מכיוון שעל פי הלכה אין להם "מנין"
 והגבלה (והעדר מדידה והגבלה זו – הוא על פי הלכת
 תורת אמת) –
 יש לומר, שהדבר תואם את המבואר בספרי גדולי
 ישראל, שהמספר המדויק של שבע מצוות דרבנן משלים
 את המספר תר"ך – כתר.
 שהרי, הדבר דומה לכך שגם בנוגע להלכות שבתורה
 מצינו שני ענינים אלו: ההלכות שבתורה נקראות⁵⁷ "תגא",
 "כתרה של תורה"; ואין להם מספר, כפי שנאמר
 "ועלמות⁵⁸ אין מספר⁵⁹" אל תקרי 'עלמות' אלא 'עולמות'
 – אלו הלכות דלית לון חושבנא⁶⁰ (= שאין להן חשבון).
 והדברים תלויים זה בזה: מכיוון שהלכות התורה
 קשורות עם "כתר" – לכן הם בלי מספר. בדומה לכתר
 גשמי שהוא למעלה מן הראש ומקיף את הראש, שזה
 מורה על כך שהוא נעלה מהאדם – וביחד עם זאת כתר
 אמתי צריך להיות "הולם" את הראש⁶¹; בדומה לכך "כתר
 עליון" הוא נעלה ממדידה והגבלה, וביחד עם כך הוא כתר
 דעשיה, דיצירה... – ולכן ההלכות, להיותן "כתרה של
 תורה", הינן בלי חשבון⁶².
 ובדומה לכך (בסגנון אחר קצת) הוא בנוגע למצוות
 מדברי סופרים⁶³, הקשורות עם תורה שבעל-פה "יותר"
 מסתם הלכות: ההלכות מבארות ומפרשות את התורה

1 מצוה אחת מתרי"ג מצוות, וז' אותיות היתרות הם⁵⁰ ד'
 2 מצוות דרבנן כמו שכתבו הקדמונים] –
 3 הרי אין זה כלל בסתירה למבואר לעיל, כי: בספרים
 4 הללו לו מתייחסים למצב כפי שהוא בפועל (כולל גם
 5 לעתיד לבוא?), שמלמעלה נקבע שיהיו בפועל לא יותר
 6 מאשר שבע מצוות דרבנן (והבית-דין שבכוחו לחדש
 7 ולהוסיף – לא יוסיף ויחדש עוד מצוות⁵¹ בפועל⁵²) וביחד
 8 עם מצוות דאורייתא הם תר"ך מצוות – כתר.
 9 אך מצד הגדר ההלכתי של מצוות דרבנן – יתכן
 10 שיתווספו עוד מצוות⁵³ (וגם עליהם יחול הציווי "על פי
 11 התורה אשר יורוך", ו"לא תסור").
 12 בסגנון אחר קצת: זה ש"כלפי שמיא גליא" שבפועל
 13 יהיו רק שבע מצוות דרבנן, כלל אינו משנה את העובדה
 14 שעל פי הלכה יכולות להתווסף עוד מצוות דרבנן. ויתרה
 15 מזה: מכיוון ש"רשות לכל אדם נתונה" לבחור לעשות
 16 היפך התורה – יתכן שהבית-דין יהא צריך ומחוייב לתקן
 17 ולהוסיף מצוות לצורך השעה ויהיו חייבים לקיימן, הן
 18 מצוות עשה והן מצוות לא-תעשה.
 19 יש לומר כדוגמא, שהדבר דומה לביאור⁵⁴ הרמב"ם
 20 אודות הידיעה שלמעלה: העובדה ש"הקדוש-ברוך-הוא
 21 יודע כל מה שיהיה", אינה מכריחה את בחירת האדם,
 22 ו"מעשה האדם ביד האדם..."⁵⁵, "רשות לכל אדם נתונה
 23 אם רצה להטות עצמו לצד טובה ולהיות צדיק הרשות
 24 בידו"⁵⁶; ובדומה לכך להיפך. וכפי שהרמב"ם מבאר
 25 באריכות⁵⁴.

סע"א. ובשה"ש שם, ט (ב) – הובא בלקו"ת שה"ש מ, ב: ועלמות אין מספר אין קץ לתוספת.

(61) שה"ז סימנו של מלך בית דוד (ע"ז מדר. סע"א) מלך בשלימות (ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז ואילך).

(62) באגה"ק שם: וז"ש אשת חיל עטרת בעלה כי התורה שבע"פ .. מעמדת חיילות הרבה כמ"ש ועלמות כו' (כנ"ל). והיינו שהוא מצד מעלת הבינה (וראה גם ד"ה מצה זו תר"מ פל"ז. ובכ"מ). אבל זהו בענין הגילוי בפועל, אבל בשרשו – ה"ז גילוי הכתר. רצון העליון, וכמו שממשיך שם: וכולן הן בחי' רצון העליון ב"ה למע' מעלה ממעלת חכמה כו'.

וראה המשך תרס"ו ע' שצב במעלת תושבע"פ ד"ביגיעתם ועמלם כו' (דהחכמים) ה"ה ממשיכים אור חדש .. וממילא כל הענינים באים בבחי' התחדשות ממש .. וזהו ג"כ מה שבתורה שבע"פ מתחדשים ריבוי דינים מאד ותלי תלים של הלכות וכמא' ועלמות אין מספר אלו הלכות כו' שזהו ג"כ לפי שממשיכים בחי' אור חדש מהעלם העצמית כו'.

(63) במעלת דברי סופרים (מה) שחביבין מדברי תורה – שהש"ד עה"פ א, ב) – ראה גם תו"א נב, ד. לקו"ת פקודי ו, ד. המשך מצה זו הנ"ל פמ"א. ובכ"מ.

(50) ראה הערה הקודמת.

בבעה"ט יתרו כ, יד (וכן בס' זהר הרקיע (להרשב"ץ) בהקדמה קרוב לתחלתו ובעוד ספרים) נמצא ג"כ ענין הנ"ל – שבעשה"ד יש תר"ך אותיות ושהוא "כתר תורה". אלא דשם, שז' אות' היתירות הן כנגד ד' מצות ב"נ (וראה זה"ר שם, ד' מצות ב"נ מרומזים בהאותיות ד(סוף עשה"ד) "אשר לרעך"). וראה בית האוצר (להר"י ענגל) ח"א ה, ב ואילך. ואכ"מ.

(51) משא"כ גזירות וסייגים וכו'.

(52) וע"ז שכל הסנהדראות נולט – לא חידשו אל שבע מצות!

(53) ואולי גם ע"ז קאי מש"נ ועלמות אין מספר, ראה לקמן בפנים.

(54) בהל' תשובה ספ"ה.

(55) ל' הרמב"ם שם.

(56) ל' הרמב"ם שם רפ"ה.

(57) מגילה כח, ב. נתבאר באגה"ק סכ"ט (קנ, ב ואילך).

(58) ל' אדה"ז באגה"ק שם (קנא, א).

(59) שה"ש ו, ח.

(60) ראה תקר"ז בהקדמה (יד, ריש ע"ב). תכ"א (מג, ב). זח"ג רטז,

- 1 שבכתב⁶⁴, ואילו המצוות מדברי סופרים הם "מצוות
 - 2 אחרות שנתחדשו"⁶⁵
 - 3 – אשר להיותן קשורות עם מדריגת הכתר, הרי
 - 4 לשתייהן אין מניין והגבלה.
 - 5 והגם שבנוגע לקיומן בפועל בעולם, ומנינם מצד
 - 6 בחינת "עולם" שבתורה – קיימת הגבלה במצוות אלו (ז'
 - 7 מצוות דרבנן) – אך כפי שהן נמצאות במדריגת הלכות
 - 8 התורה (ובמילא – בספר הרמב"ם, שהוא – הלכות הלכות)
- 9 מיתוסף חידוש גדול – בלשון הרמב"ם עצמו כנ"ל
- 10 (תחילת סעיף ב') – שהריהן "עולה" ו"לא לפים רבים"
- 11 בפועל⁶⁶, למעלה ממדידה והגבלה – ביחס למספר של
- 12 שבע⁶⁷.
- 13 ועל-ידי לימוד ההלכות בכלל, הנקראות "תגא וכתרה
- 14 של תורה", הרי – "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו
- 15 שהוא בן עולם הבא"⁶⁸.
- (משיחות אחרון של פסח
- והתנועות של אחרי זה – תשמ"ה)

לשער כמה טפות יש בים" (הוריות י, סע"א).

(68) מגילה שם בסוף הע' (וש"נ) – הובא באגה"ק שם.

וראה רמב"ם (הל' תשובה ספ"ח): זה שקראו אותו חכמים עוה"ב לא מפני שאינו מצוי עתה .. אין הדבר כן, אלא הרי הוא מצוי ועומד .. ולא קראוהו עולם הבא אלא מפני .. (ש)באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה.

(64) ראה אגה"ק שם.

(65) ראה המשך תרס"ו שבהערה 62.

(66) ומובן גם ממקומות שבהערה 63. שמצות שמד"ס הן מבחי' אור שלמעלה מ(הגבלת ה)כלים, בדוגמת מצות ל"ת. וראה גם דרך חיים שער התפלה פס"ד (עא, א ואילך). סה"מ תר"ס ע' קנה ואילך.

(67) ע"ד התואר ע"פ הלכה ובנוגע לפועל: "מים שאין להם סוף" (יבמות קבא, א. רמב"ם הל' גירושין פ"ג הט"ז וה"כ) – אע"פ "שיודעין

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אלול, תשי"ח

ברוקלין.

האברך יוסף שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מד' באלול, בו כותב הספיקות בקישור הארכת הוויזה וכו'.

וכיון שאין החוקים בזה שוים במדינה ומדינה, עליו לברר פרטי הענינים בזה באותן המדינות שבאים בחשבון שיהגר לשם, ואז יבחר בהמתאימה יותר או שיחזור לאה"ק ת"ו.

בעת רצון יזכירו את ... שי' אודותיו כותב על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

ובודאי ימצא אותיות מתאימות להסביר לאביו שי' שככל שמוסיפין בעניני תורה ומצות מתוסף בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם וביתו.

במש"כ ע"ד תרגום משניות לצרפתית עבור תלמידים - וכנראה כוונתו לתרגום כפשוטו (ולא פ"י המשנה לתלמידים בעת לימודו אתם) - ולדעתי באם יש הכרח - יש לתרגם רק אותם הפרקים שהם הלכות ונוהגות גם עתה (ברכות, שבת וכיו"ב), והרי גם הן תספיקנה דרישות ההכרח, עכ"פ לעת עתה.

בברכת כתיבה וחתומה טובה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות ל"ד, ו-ז - ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת.

נוצר חסד לא־לפים נושא עוון ופושע וחטאה ונקמה לא ינקמה פוקד עוון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים

קד

ביאור המשנה (כלים פכ"ט מ"ג) "חוט של בנין נ' אמה, יתר מכאן . . טהור", אמה הנ"א מרמות לתיקון "ונקה" בגי' אותיות "נ-אלף"

חוט של בנין חמישים אמה, יתר מכאן אם רצה לקיים

(1) בתור הקדמה, משנתנו דנה בחוט המשקולת, עד איזה שיעור הוא מקבל טומאה, פועלים הבאים לבחון כותל או עמוד וכיוצא בזה, אם הוא זקוף וישר, משתמשים במכשיר הנקרא "אנק", והוא משקולת של עופרת או של מתכת אחרת הקשורה בראשו של חוט. והחוט בפני עצמו אינו מקבל טומאה אלא משום שהוא חיבור למשקולת המתכת, המקבלת טומאה, ובאה המשנה ללמד במשקולות של בעלי מלאכות שונים, עד איזה שיעור החוט הוא חיבור למשקולת. וזהו:

חוט המשקולת של בנין (חוט המשקולת של הבנאים הבונים חומות גבוהות ומוגדלים) חמישים אמה (של החוט הם חיבור למשקולת), יתר מכאן (יותר מן חמישים אמה) אם רצה לקיים (כלומר אף אם

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' ב

1 בחותם אחד פִּיד עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, אלא אנו מצריכים חותם בתוך
2 חותם, הרי אין לחשוש לא לפתיחת נקב, ולא לפתיחת כל
3 המגופה.
4 מתרצת הגמרא: שהיום חוששים מִשֵּׁם שְׂפִיקָא - שיש נקב דק
5 מאוד במגופת החבית כדי שריח היין ייצא, וחוששים שהגוי יקדח
6 שם מעט, ויבוא לטעום מהיין.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' א

1 לְאוֹתָהּ שְׂדֵה אִם לֹא נִכְנְסָתָּ, רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאין.
2 שהיה רבי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר (שם במשנה ד'), ספק בִּיאָה - אם יש לו
3 ספק אם בכלל נכנס לאותה שדה, הרי הוא טָהוֹר, אולם בִּסְפֵק מִנֵּעַ
4 - אם בודאי נכנס לשדה שהטומאה בה, אלא שיש לו ספק אם נגע
5 בטומאה או לא, הרי הוא טָמֵא. וכמו כן בסוגייתנו הרי זה 'ספק
6 ביאה', שיש ספק אם נכנסו הגבבים לבית או לא, ולפיכך מותר.
7 משיבה הגמרא: לא - אין הכרח ששמואל סבר כרבי אליעזר,

טהור.

כלים פרק כט משנה ג

בביאור המשנה - ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס ע' שמ. ילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת שמיני פרק יא פסוק לב.

ומרמזו, האמה ה"נא" העודפת שהיא טהורה, כנגד המזל "ונקה" בגי' אותיות "נ - אלף"

שמות ל"ד, יד - כי לא תשתחוה לאֵל אחר כי ה' קנא שמו אֵל קנא הוא

קה

רמזים באות ריש רבתי (גדולה) ד"אחר", עשו הרשע רצה "אל אחר", ויעקב רוצה "ה' אחר"

ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן כ

רצה לקיים את החוט באורך שלמעלה מן המידה) טהור (העודף על השיעור, כלומר לא זו בלבד שאינו חיבור, ואם נטמאה המשקולת, אותו העודף על השיעור אינו טמא, אלא שאינו מקבל טומאה כלל). ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סי' לב. חלק ג סי' מא.

7 הגמרא מביאה עוד דינים בשם רבא, בענין החשש למגע גוי: אִמֶּר
8 רַבָּא, זִנְיָה עוֹבְדֵת בּוֹכְבִּים, וְהִיוּ יִשְׂרָאֵל מְסוּכִין אֲצֵלָה כְּדִי לַחְטוֹא
9 עֵימָה בְּזוֹנוֹת, חֲמֵרָא שְׂרִי - יינם מותר אפילו בשתייה. ששמירת
10 הישראל מועילה ליין, ואין לומר שמכיון שאינם מקפידים על
11 הזנות גם לא הקפידו על הניסוך, משום דְּנִהִי דְּתַקְיָה לְהוּ יִצְרָא
12 דְּעִבְדֵיהּ - אמנם יצר הזנות התגבר עליהם,

8 משום דְּשֹׂאנֵי הָתָם - שונה הדין בגבבים שנכנסו לבית, דְּכִיּוֹן דְּאִיכָא
9 דְּתַתִּי לְשׁוֹם מְזוֹנָא - מכיון שיש גבבים שפותחים את החביות כדי
10 לבדוק אם יש בה ממון, ואם לא מוצאים בה ממון הם עוזבים
11 אותה ולא מנסכים, כי הם טרודים בגניבה, ממילא הָיָה לִיה סְפֵק
12 סְפִיקָא - יש כאן שתי ספיקות, ספק אחד אם הגבב היה ישראל או
13 גוי, ואף אם הגבב היה גוי יש ספק נוסף אם הוא נגע ביין או לא,
14 ובאופן זה שיש 'ספק ספיקא' כולם מודים שמותר.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

דוקא, שהוא מקום "הדירה". וכשירדו כל הנשמות למטה דוקא, הביא הדבר לביאת המשיח ותשלם הכונה של "דירה בתחתונים".

הוי אומר:

כאשר נולד תינוק יהודי, אין זו שמחה פרטית של הוריו ומשפחתו בלבד. זו שמחה בכל העולמות ועבור כל בני ישראל שבמשך כל הדורות, שכן כלם צמאים ומתאווים להגיע לתכליתם ושלמותם, שהיא ביאת המשיח, ולדת כל ילד יהודי מקרבת ומזרזת את הגאולה.

(משיחת ש"פ במדבר תשי"ו. מתוך "לקראת שבת")

ההכנה ללמוד התורה לעתיד לבוא

גם לאחר ביאת המשיח ימשיכו בלמוד התורה, ואדרבה, לאחר ביאת המשיח יעסקו בלמוד התורה ביותר שאת וביותר עז, ובמיוחד - בלמוד פנימיות התורה. וכפסק דין הרמב"ם ש"באותו הזמן (לאחר ביאת המשיח)... יהיו כל ישראל חכמים גדולים... וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כפמים לים מכסים".

וההכנה לזה היא - הפצת המענינות חוצה, שעל ידי זה ממהרים ומזרזים (כפנימיות) את קיום היעוד "תורה חדשה מאתי תצא" - בגלוי, "כי הנני מביא את עבדי צמח" - ביאת משיח צדקנו, שהוא ילמד תורה את כל העם כולו, במהרה בימינו ממש.

(י"ג אלול תשמ"ב: התועדויות תשמ"ב ח"ד ע' 2175. מתוך "לקראת שבת")

ברגע אחד

כללות הענין דחשוב קצין היה שנה רק בדורות הקודמים, שאז היה מקום לחקר אם הגאולה תהיה באופן ד"בעתה" (כאשר "לא זכור"), או שהגאולה תהיה באופן ד"אחישנה" (כאשר "זכור"). אבל כאשר מדבר אודות דורנו זה - הרי אמרו חז"ל ששכר "כלו כל הקצין", הינו, שכר עברנו את כל החשבונות של תאריכי הקצין כו', ומכאן ואילך לא זקוקים עוד לחשבונות וקצין, כולל החשבון שבסוף דניאל כו' - כי "אין הדבר תלוי אלא בתשובה".

מה שרואים מכאן

כיצד אפשר לומר שדורנו זה שנה ביותר לגאולה העתידה - הרי ידוע מאמר רבותינו זכרונם לברכה "אם הראשונים כמלאכים וכו'".

והבאור בזה: ידוע המשל של גדולי ישראל המובא בספרי מוסר - מננס העומד על גבי ענק, שלמרות היותו "ננס", הרי בעמדו על גבי הענק, הוא מסגל לראות למרחק רב יותר מה"ענק".

ועל דרך זה בנמשל: הדורות הראשונים הם בדגמת ה"ענק", "ראשונים כמלאכים", ואלו דורנו זה הוא בדגמת ה"ננס" בלבד. אבל אף על פי כן, מאחר שכללות העבודה של דורנו (ננס) באה אחרי העבודה של הדורות הראשונים (על גבי ה"ענק"), הרי דוקא על ידי העבודה של דורנו זה זוכים לגאולה העתידה, ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "אין המלאכה נקראת אלא על שם גומרה".

(התועדויות תשמ"ב ח"ג ע' 1290. מתוך "לקראת שבת")

בטול המדידות וההגבלות של הגלות

כאשר העבודה היא מתוך שמחה שעולה על גדולתה ופורצת כל מדידה והגבלה - אזי העבודה עצמה היא באופן של פריצת כל המדידות וההגבלות, כלומר, שפעולתיו בענין הצדקה (הן צדקה בגשמיות כפשוטה, והן צדקה ברוחניות). וכן בכל עניני התורה ומצוותיה - נעשות באופן שלמעלה מכל מדידה והגבלה.

והנה, כאשר הקדוש ברוך הוא רואה שבני ישראל - "עם קרובו" ממלאים את תפקידם ושליחותם באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, הרי מכיון שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה", ובזה גופא כמה פעמים פכה - מובן שהקדוש ברוך הוא מבטל את כל המדידות וההגבלות דענין הגלות.

(התועדויות תשמ"ג ח"ב ע' 1070. מתוך "לקראת שבת")

לדת יהודי נוסף - משיח הגאולה

תכלית הכונה של בריאת העולם היא שיהיה להקדוש ברוך הוא "דירה בתחתונים", לכן, לא די בכך שהנשמות נמצאות למעלה, אלא עליהם לרדת למטה

וממילא "הגוי אשר לא יעבדוהו יאבדו", כי לעתיד לבוא, גוי שאינו מראה בגלוי שכל מציאותו היא רק בשביל ישראל, לא תהיה לו זכות קיום בעולמו של הקדוש ברוך הוא, ובמילא "יאבדו" (דאין זה ענין של ענש אלא משום שאין למציאותם זכות קיום).

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 161 ואילך. מתוך "לקראת שבת")

תפלת שמונה-עשרה בקול רם

בתפלת שמונה-עשרה יהודי עומד בהתבטלות מחלטת לה' יתברך, כעבד בפני אדונו.

מסבה זו צריכה תפלה זו להאמר בלחש, כאות להתבטלות ולהתאחדות בין היהודי לבוה"א.

אומר על כך אדמו"ר הזקן, שפאשר תבוא הגאולה תאמר תפלה זו בקול רם. זאת משום שעם ישראל יתעלה למדרגה גבוהה יותר, כך שגם כאשר יתפלל בקול רם לא יפריע הדבר לעצמת ההתבטלות לה' יתברך. אדרבה, דווקא באופן זה תרומם התפלה את האדם לרמה גבוהה יותר.

ויש להביא סמוכין לכך מדברי הזוהר, האומר שצריך להתפלל את תפלת שמונה עשרה בלחש, ומוסיף "קול ברמה נשמע, מאי ברמה? דא הוא עלמא עלאה, עלמא דאתי". הלא חידוש נפלא הוא שלעיתיד לבוא נתפלל "שמונה עשרה" בקול רם.

(שיחת ש"פ ויגש תשמ"ו. מתוך "לקראת שבת")

ומאחר ש"אין הדבר תלוי אלא בתשובה", מובן, שהגאולה יכולה לבוא בשעתא חדא וברגעא חדא, כשם שעבודת התשובה היא בשעתא חדא וברגעא חדא.

(תורת מנחם - התוועדות תשמ"ב ח"ג ע' 1290)

איפה הגויים 'נצטוו' לשירת אותנו?

בהפטרות פרשתנו כתוב "הגוי והממלכה אשר לא יעבדוהו יאבדו והגוים חרב יחרבו".

ולכאורה, יעיד זה שיתקיים לעתיד לבוא תמונה ביותר בהשקפה ראשונה, שכן בנוגע לז' מצוות שנצטוו בהן בני נח, הרי מצינו שאם אינם מקיימים אותן מתחייבים במיתה (כמבאר ברמב"ם הלכות מלכים סוף פרק ט), אך היכן מצינו שנצטוו בני נח לשירת ולעבד את בני ישראל, ואם כן מדוע "הגוי והממלכה אשר לא יעבדוהו יאבדו"?

אלא:

ידוע מאמר חז"ל (פרוש רש"י ריש פרשת בראשית. וראה ויקרא רבה פרשה ל"ו, ד) "בראשית - בשביל ישראל שנגזרו ראשית". שכל העולם כלו עם אמות העולם נבראו רק בשביל עם ישראל.

והנה עכשו בזמן הגלות אין רואים בגלוי שמטרת וסבת קיומן של אמות העולם היא בשביל ישראל. אך לעתיד לבוא, שאז תתגשם סבת ומטרת הבריאה, יראו בגלוי שמציאותם של אמות העולם היא רק בשביל ישראל.

שופטים ושוטרים תתן לך, לשון יחיד, היינו שעניין זה שייך לכל אחד מיישראל, בכל זמן (גם בזמן הגלות) ובכל מקום (גם בחוץ לארץ)
ממאמר שבת פרשת שופטים ה'תשכ"ז

עניים ואוזניים (ראיה ושמיעה) הן כנגד חכמה ובינה, אף (ריח) כנגד זעיר-אנפין או כנגד תפארת שהוא כלות הזעיר-אנפין, ופה (דיבור) כנגד מלכות

ממאמר שבת פרשת שופטים ה'תשכ"ז

חומש יומי

פרשת שופטים

~ יום ראשון ל' מנחם-אב ~

יח דנין ופרענין תמני לך בכל קריוך די יי
אלהך יהב לך לשבטיך וידונן ית עמא דין
דקשוט:

טז (יח) שפטים ושטרים תתן לך בכל שערך אשר
יהיה אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם
משפט צדק:

שופטים ושטרים תתן לך לשבטיך, בכל שערך
אשר ה' אלהיך נתן לך. לשבטיך • מלמד
שמושיבין דנין לכל שבט ושבט, ובכל עיר ועיר.
ושפטו את העם וגו' • מנה דנין ממחים וצדיקים
לשפט צדק.

טז • שפטים ושטרים • שפטים. דנין הפוסקים
את הדין. ושטרים • (סנהדרין טז) הרודין את העם אחר
מצותם, שמכין וכופתין במקל ובכרצוה עד שיקבל
עליו את דין השופט. בכל שערך • (סנהדרין טז) בכל
עיר ועיר. לשבטיך • מוסב על: "תתן לך",

~ נקודות משיחות קודש ~

שזכינו שהקב"ה בחר ומנה בעל-בחירה, שמצד עצמו
הוא שלא בערך נעלה מאנשי הדור, שיהיה ה"שופט" •
ו"יועצ" • ונביא הדור, שיונה הנראה ויתן עצות בנוגע
לעבודת כל בני ישראל וכל האנשים דדור זה, בכל עניני
תורה ומצות, ובנוגע להנהגת חיי היום-יום הכללי, גם
ב"כל דרכיך" (דעהו) ו"כל מעשיך" (יהיו לשם שמים),
עד – הנבואה העיקרית – הנבואה ש"לא תר לגאולה",
ותיכף ומיד ממש "הנה זה" (משיח) בא.

(משיחת שבת פרשת שופטים, תנש"א.
התוועדות שם כרך ד' עמ' 202-201)

הלימוד שישנו לכל אחד בעמדתו בשבת פרשת שופטים
בדורנו זה ובפרט בזמן האחרון, הרגעים האחרונים
דהגלות – שצריכה להיות עבודה בהתאם, מדה כנגד
מדה למצב הגאולה:
לפרסם אצל עצמו ואצל אלו שאליהם אפשר להגיע –
שצריכים לקבל על עצמם (ביתר חוזק) את ההוראות
ועצות ד"שופט" ו"יועצ" שבידורנו – "מאן מלכי
רבנו" בכלל, ובפרט נשיא דורנו – הבא בהמשך
לרבותינו נשיאנו שלפניו – שופט דורנו, ויועץ דורנו,
ונביא דורנו...
ישנה ההוראה בנ"ל, שצריכים לפרסם לכל אנשי הדור,

יט לא תצלי דין לא תשתמודע אפין ולא
תקבל שתדא ארי שתדא מעור עיני
חכימין ומקלקל פתגמי תריצין:

יט) לא תתה משפט לא תכיר פנים ולא תקח
שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי
צדיקים:

וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי ששוראה
זה שהדין מכבד את חברו, מסתמין

טז • לא תתה משפט • כמשמעו. לא תכיר פנים •
אף בשעת הטענות, אזהרה לדין שלא יהא רף לזה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

השחד, כי השחד יעור את עיני יודעי
דבר להטותם מן הצדק, ויניף את
האמירות ההוגנות.

האנשים משפט הגון.
(יט) לא תתה את פסק הדין ולא
תתחשב במראה פנים ולא תקח

(יח) והצבת לך שופטים ושטרים
בכל מקומותיך אשר יתן ה' אלהיך
לשבטיך, וישפטו את אשר בין

טענותיו. ולא-תקח שחד • (ספרי) אפלו לשפט צדק. | אפֿשר שלא יטה את לבבו אֶצְלוֹ לַהֲפֹךְ בְּזָכוֹתָו.
 כי השחד יעור • (כתובות קה) מִשְׁקַבֵּל שַׁחַד מִמֶּנּוּ, אִי | דְּבָרֵי צְדִיקִים • דְּבָרִים הַמְצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטִי אָמֵת.

(כ) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירִשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ | כִּשְׂטָא קִשְׂטָא תְּהִי רִדִּיף בְּדִיל דְּתִיחִי
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: | וְתִירֵת יֵת אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֵב לָךְ:

כ"י • צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף • (ספרי. סנהדרין לב) הֲלֹךְ אַחֵר | מִנּוּי הַדִּינִין הַפְּשָׁרִים לַחֲמִיּוֹת אֵת יִשְׂרָאֵל וְלַהּוֹשִׁיבִין
 בֵּית־דִּין יָפֵה. לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירִשֶׁת • פְּדֹאִי הוּא | עַל אֲדָמְתָן.

(כא) לֹא־תַטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֲצִל מִזֶּבַח יְהוָה | כֹּא לֹא תַצּוּב לָךְ אֲשֶׁרֶת כָּל אֵילָן בִּסְטֵר
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: | מִדְּבַחָא דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּי תַעֲבֹד לָךְ:

כ"י • לֹא־תַטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה • לַחֲיָבוּ עָלֶיהָ מִשְׁעַת | ה' אֱלֹהֶיךָ • אֲזַהֲרָה לְנוֹטֵעַ אֵילָן וּלְכוֹנֶנֶה בֵּית בְּהֵר
 נְטִיעָתָהּ, וְאֶפְלוּ לֹא עֲבָדָה, עוֹבֵר בִּלְאֵ תַעֲשֶׂה' עַל | הַבֵּית.

(כב) וְלֹא־תִקֵּים לָךְ מִצִּבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה | כִּבּוּלֹא תִקִּים לָךְ קָמָא דִּי סָגִי יִי אֱלֹהֶיךָ:
 אֱלֹהֶיךָ: |

כ"י • וְלֹא־תִקֵּים לָךְ מִצִּבָּה • מִצִּבָּת אָבֶן אַחַת, | חֹק הָיְתָה לְפִנְעָנִים. וְאֶף־עַל־פִּי שְׁהִיְתָה אֲהוּבָה לּוֹ
 לְהַקְרִיב עָלֶיהָ אֶפְלוּ לְשָׁמַיִם. אֲשֶׁר שָׁנָא • מִזֶּבַח | בִּימֵי הָעָבוֹת, עֲכָשׁוּ שְׁנָאָה, מֵאַחֵר שְׁעֲשֹׂאוֹהָ אֵלּוּ
 אָבִנִים וּמִזֶּבַח אֲדָמָה צִוָּה לַעֲשׂוֹת, וְאֵת זֶה שָׁנָא, כִּי | חֹק לַעֲבוֹדֶת־כוֹכָבִים.

יז (א) לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׁה אֲשֶׁר יְהוָה | אֵל לֹא תַפּוֹס קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ תוֹר וְאִמֶּר דִּי יְהִי
 בּוֹ מוֹם כָּל דְּבָר רַע כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: | כֹּה מוּקָא כָּל מַדְעָם בִּישׁ אֲרִי מִרְחַק קָדָם
 יִי אֱלֹהֶיךָ הוּא: |

כ"י • לֹא־תִזְבַּח וְגו' כָּל דְּבָר רַע • (ספרי) אֲזַהֲרָה לְמַפְגֵּל בְּקִדְשִׁים עַל־יְדֵי דְּבוּר רַע, וְעוֹד נִדְרָשׁוּ בּוֹ שְׁאָר | דְּרָשׁוֹת ב' שְׁחִיטַת קִדְשִׁים' (זבחים לו ב).

(ב) כִּי־יִמָּצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה | כִּי אֲרִי יִשְׁתַּכַּח בִּינְךָ בַּחֲדָא מִקְרוֹיָךְ דִּי
 אֱלֹהֶיךָ יִהְיֵב לָךְ גִּבּוֹר אוֹ אֶתְמָא דִּי יַעֲבֹד יֵת | אֱלֹהֶיךָ יִהְיֵב לָךְ גִּבּוֹר אוֹ אֶתְמָא דִּי יַעֲבֹד יֵת
 דְּבִישׁ קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבֵּר עַל קְרָמָה: | דְּבִישׁ קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבֵּר עַל קְרָמָה:
 הֲרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ:

כ"י • לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ • אֲשֶׁר בָּרַת ה' אִתְּכֶם שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוֹדֶת־כוֹכָבִים.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ב) וְהִתְחַקָּה אַחֵר עֲקֻבוֹת הַצֶּדֶק | (כב) וְלֹא תַעֲמִיד לָךְ מִצִּבָּה כִּי ה'
 הַמְחַלֵּט כְּדִי שְׁתַּחֲיָה וְתִנְחַל אֵת הָאָרֶץ | אֱלֹהֶיךָ אֵת זֹאת יִשְׁנָא.
 אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נוֹתֵן לָךְ. | (א) לֹא תִזְבַּח לַה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר אוֹ
 (כא) וְלֹא תִנְעֵץ לָךְ בְּאֲדָמָה עֵץ גְּבוּהָ | טָלָה מִן הָעֵצִים אוֹ מִן הַכִּבְכָּשִׁים,
 מִן הָעֵצִים בְּצֹד הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה | מֵאֲשֶׁר יֵשׁ בָּהֶם מוֹם מִסּוּג הַדְּבָרִים
 אוֹתוֹ לַה' אֱלֹהֶיךָ.

גוֹאֲזֵל וּפְלֹחַ לְטַעֲוֹת עִמָּמָא וּסְגִיד לְהוֹן
וּלְשִׁמְשׁ אוֹ לְסִיחָרָא אוֹ לְכָל חִילִי שְׁמִיָּא
דִּי לֹא פִקְדִית:

(ג) וַיִּלְךָ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם
וּלְשִׁמְשׁ אוֹ לְיָדִיחַ אוֹ לְכָל־צִבְאָה הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לֹא־צִוִּיתִי:

כ"ט • אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי • לְעִבְדָם (מגילה ח) •

דִּיחִיוִן לָךְ וְתִשְׁמַע וְתִתְפַּעַע יָאוֹת וְהָא
קִשְׁטָא בְּוֹן פִּתְגָמָא אֲתַעֲבִידַת תּוֹעֲבָתָא הָדָא
בִּישְׂרָאֵל:

(ד) וְהִגִּדְלָךְ וְשִׁמְעַת וּדְרִשְׁתָּ הַיָּטִב וְהֵנָּה אִמַּת
נִכּוֹן הַדְּבָר נַעֲשֶׂיתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:

כ"ט • נִכּוֹן • מִכּוֹן הַעֲדוֹת.

ה וְתִפְסֵק יָת גְּבָרָא הֵהוּא אוֹ יָת אֲתַתָּא הֵהִיא
דִּי עֲבָדוּ יָת פִּתְגָמָא כִּישָׁא הָדִין לְתַרְעָא בֵּית
דִּינָךְ (לְקַרְוִיד) יָת גְּבָרָא אוֹ יָת אֲתַתָּא
וְתִרְגְּמִנִּין בְּאֲבָנִיָּא וַיְמוֹתוּן:

(ה) וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה
הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה אֶל־שַׁעְרֶיךָ
אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:

"שַׁעְרֶיךָ" לְמִטָּה וְנֶאֱמַר "שַׁעְרֶיךָ" לְמַעְלָה, מַה
"שַׁעְרֶיךָ" הָאֵמֹר לְמַעְלָה, שַׁעַר שַׁעֲבָד בּוֹ, אָף
"שַׁעְרֶיךָ" הָאֵמֹר לְמִטָּה, שַׁעַר שַׁעֲבָד בּוֹ, וְתִרְגְּמוּ:
'לְקַרְוִיד'.

כ"ט • וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא וְגו' אֶל שַׁעְרֶיךָ
וְגו' • הַמִּתְרַגֵּם "אֶל שַׁעְרֶיךָ": 'לְתַרְעָא בֵּית דִּינָךְ',
טוֹעָה, שְׂכָן שְׁנִינִי: (ספרי) "אֶל שַׁעְרֶיךָ", זֶה שַׁעַר
שַׁעֲבָד בּוֹ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שַׁעַר שְׁנִידוֹן בּוֹ? נֶאֱמַר

וְעַל מִימַר תְּרִין סִהְדִין אוֹ תִלְתָּא סִהְדִין
יִתְקַטֵּל דְּחִיב קְטוּל לֹא יִתְקַטֵּל עַל מִימַר
סִהִיד חָד:

(ו) עַל־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמֵּת
לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אֶחָד:

לְשָׁנִים, מַה שְׁנַיִם עֵדוֹת אַחַת, אָף שְׁלֹשָׁה עֵדוֹת
אַחַת, וְאֵין נַעֲשִׂין זִמְמִין עַד שְׁיִדְמוּ כֻלָּם (מכילת ו).

כ"ט • שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה • אִם מִתְקַיֶּמֶת עֵדוֹת
בְּשָׁנִים, לְמַה פִּרְט לָךְ בְּשְׁלֹשָׁה? לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה

זִידָא דְסִהְדִיָּא תְּהִי בֵּה בְּקִדְמִיתָא לְמִקְטִלָּה
וִידָא דְכָל עָמָא בְּבִתְרִיתָא וְתַפְלִי עֲבָד דְּבִישׁ
מִבִּינָךְ:

(ז) יָד הָעֵדִים תְּהִיָּה־בּוֹ בְּרֹאשָׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד
כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבֶּךָ: פ

ח אֲרִי יִתְכַּסֵּי מִנָּךְ פִּתְגָמָא לְדִינָא בֵּין דְּמָא
לְדְמָא בֵּין דִּינָא לְדִינָא וּבֵין מִכְּתֵשׁ סְגִירוֹ
לְמִכְּתֵשׁ סְגִירוֹ פִּתְגָמִי פְּלִגְתָּא דִּינָא בְּקַרְוִיד
וְתִקּוּם וְתִפְסֵק לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֲי יִי אֱלֹהֶךָ
בֵּה:

(ח) כִּי וּפְלֹא מִמֶּךָ דְּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין־דָּם לְדָם בֵּין־דִּין
לְדִין וּבֵין נִגְעַל לְנִגְעַל דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֶיךָ וְקָמַת
וְעָלִיתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ו) בְּאִמְרַת שְׁנֵי עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה
יִתְרַג מִי שִׁיִּהְרַג, וְלֹא יִהְרַג בְּאִמְרַת
עַד אֶחָד.

(ז) וְיָדֵי שְׁנֵי הָעֵדִים תִּפְנֶינָה בּוֹ בְּכַחַ
בְּתַחֲלָה לְהִרְגוֹ, וְיָדֵי שְׂאָר הָעָם בְּסוֹף,
וּבְעַר אֶת בְּעָלֵי הָרַע מִתּוֹכָךְ.

(ח) וְאִם נִסְתַּר מִמֶּךָ כָּל עֲנָנִין מִן

אֲמַתִּי וְיִצְיִיב שְׂכָבְךָ נַעֲשֶׂה הַגְּעוּלָה הַזֶּה
בְּתוֹכְכֶם.

(ח) וְלָכֵן הוֹצֵא אוֹתוֹ הַגִּבֹּר אוֹתָהּ
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַדְּבָר הַנִּפְסָד
הַזֶּה בְּמִקְוֵמוֹתֶיךָ, אֶת הַגִּבֹּר לְכַדּוֹ אוֹ
אוֹתָהּ הָאִשָּׁה בְּנִפְרָד, וְיִרְגְּמוּ אוֹתָם
בְּאֲבָנִים עַד כִּי יָמוּתוּ.

(ג) וְכָךְ הָלַךְ בְּדִרְכּוֹ וַעֲבָד נִעְבָּדִים
אֲחֵרִים, וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהֶם אוֹ לְשִׁמְשׁ אוֹ
לְיָדִיחַ אוֹ לְשִׂאָר כּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לֹא הִתְרַתִּים לוֹ.

(ד) וְאִם הוֹבָא (בסתר) לְיַדְעָתְךָ בְּזֹה,
שְׁמַע אוֹתוֹ (בגלוי) לְפָרְטִיו, אֲזִי בַּעַז
מִעֲקֵב טוֹב אֲחֵרִיו, וְאִם הִזָּה הַדְּבָר

לָנָגַע • בֵּין נָגַע טָמֵא לְנָגַע טָהוֹר. דְּבָרֵי רִיבָת • שִׁיחִיו חֲכָמֵי הָעִיר חֹלְקִים בְּדָבָר: זֶה מְטַמֵּא וְזֶה מְטַהֵר, זֶה מְחַיֵּב וְזֶה מְזַכֵּה. וְקִמַּת וְעֲלִית • (סנהדרין טו) מְלַמֵּד שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת.

ט וְתִיתִי לֹת כְּהֵנִיא לְאִי וְלֹת דִּינָא דִּי יְהִי בְּיוֹמֵיא הָאֲנֹן וְתִתְּבַע וִיחֲוִין לָךְ יֵת פִּתְגָמָא דְּדִינָא:

(ט) וּבָאתְ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמע לו, אין לך אלא שופט שבימך.

כ"י • הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם • הַכֹּהֲנִים שִׁצְאוּ מִשִּׁבְט לוי. וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם • (ספרי) אָפֶלוּ

י ותעבד על מימר פתגמא די יחווין לך מן אתרא ההוא די יתראי יי ותטר למעבד ככל די ילפנך:

(י) וְעֲשִׂיתָ עֲלֵי פִי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹד:

יא על מימר אורייתא די ילפנך ועל דינא די יימרו לך תעבד לא תסטי מן פתגמא די יחווין לך ימינא ושמאלא:

(יא) עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֹד וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל:

יב וכל שפן שאמר לך על ימין – ימין, ועל שמאל – שמאל.

כ"ב • יָמִין וּשְׂמָאל • אָפֶלוּ אוֹמַר לָךְ עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמָאל, וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא יָמִין,

יב וגבר די יעבד ברשע בדיל דלא לקבלא מן כהנא דקאם לשמשא תמן קדם יי אלקה או מן דינא ויתקטל גברא ההוא ותפלי עבד דביש מישראל:

(יב) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבַעֲרַתָּ הָרֶעַ מִיִּשְׂרָאֵל:

יג וכל עמא ישמעון וידחלון ולא ירשיעון עוד:

(יג) וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא יִזְדּוֹן עוֹד: ם

כ"ג • וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ • (סנהדרין פט) מִכָּאן שֶׁמִּתְּנִינִם לוֹ עַד הַרְגָּל, וּמִמִּיתִין אוֹתוֹ בְּרָגֶל.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

יפסקו לך בו לא לימין ולא לשמאל. (יב) וכל איש הפועל בחצפה ומסרב לקבל דברי הפהן השוכן שמה לשרת את ה' אלהיך או מן הדין, אזי יהרג אותו האיש, ובער את בעלי הרע מבית ישראל.

(יג) ושאר האנשים ישמעו ותהיה עליהם יראה, ולא יתחצפו גם כן.

פסק דין, והם יפסקו הלכה בו. (י) ועשה לפי הדבר אשר יפסקו לך הלכה בו מאותו המקום אשר ה' בוחר בו, ושמר לעשות ככל אשר יכונן אותך בו.

(יא) ולפי ההכונה אשר יכונן אותך, ולפי פסק הדין אשר יאמרו לך, תעשה. לא תסור מן הדבר אשר

הדינים, בין דם לדם ובין פסק הלכה לפסק הלכה, ודין של נגע לנגע וענני יריבויות במקומותיה, לכן קום ועלה אל המקום אשר ה' אלהיך בוחר בו.

(ט) ולך אל הכהנים הלויים ואל הדין אשר ימלא את התפקיד באותה העת. אזי הצג להם את דבר אותו

~ יום שני א' אלול ~

יִדְאִי תַעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִי לָךְ
וְתִירְתָּהּ וְתִיָּתֵב בָּהּ וְתִמְנַר אֲמִנִי עָלֶיךָ מִלְכָּא
כָּכָל עַמְמֵינָא דִּי בְּסַחְרֵינִי:

(יד) כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
וְיִרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁכַּתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָהּ עָלַי מֶלֶךְ
כָּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי:

טו מִנְּאָה תִּמְנִי עָלֶיךָ מִלְכָּא דִּי יִתְרַעֲי יִי
אֱלֹהֶךָ בָּהּ מִגֹּו אַחִיךָ תִּמְנִי עָלֶיךָ מִלְכָּא לִית
לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּאָה עָלֶיךָ גְּבַר נֹכְרִי דִּי לֹא
אַחִיךָ הוּא:

(טו) שָׁוִים תִּשִּׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבִּי אַחִיךָ תִּשִּׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא
תֹכֵל לָתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ נֹכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אַחִיךָ הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~

מהות תפקידו של המלך

הַקֶּבֶץ, וְהַמֶּלֶךְ בְּשֶׁר־וָדָם הוּא מִמְּצֵעַ הַמִּגְלָה מִלְכוּתוֹ
יִחְבְּרֶךָ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, שֵׁשׁ בָּזָה ב' אופנים:

(א) כְּשֶׁבִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חָסַר הַבְּטוּל לְהַקְבֵּ"ה כְּדָבְעִי, זְקוּקִים
לְמֶלֶךְ שִׁמְשִׁיף בָּהֶם הִיָּרָאָה וְהַבְּטוּל אֵלָיו יִחְבְּרֶךָ. (ב)
כְּשֵׁשׁ לָהֶם הַבְּטוּל וְהִיָּרָאָה, הַמֶּלֶךְ מִמְשִׁיף בָּהֶם דְּרָגוֹת
נִעְלוֹת יוֹתֵר בְּגִלּוּי אֱלֻקוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה, יִרָאָה וּבְטוּל
שֶׁלְמַעֲלָה מִמְדְּרָגָתָם מִצַּד־עֲצָמָם.

וּבָזָה יוֹכֵן, וְדִשְׁמוּאֵל הַנָּבִיא רָצָה שְׁמַצֵּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
בְּאִפֶּן שִׁיְהִיָּה לָהֶם יִרְאָה שְׁמִים מִצַּד־עֲצָמָם, וְיִצְטָרְכוּ
לְמֶלֶךְ רַק כְּדִי לְהַמְשִׁיף בָּהֶם יִרָאָה נִעְלִית מִהַשְׁגָּתָם,
וּכְשֶׁבִשְׁאוֹ "מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ כָּכָל הַגּוֹיִם", שִׁיִּמְנַע הַמַּצֵּב שֶׁל
אִישׁ אֶת רָעָהוּ חַיִּים בְּלַעוֹ, הָרִי זֶה מוֹרָה שֶׁחָסַר לָהֶם
בִּירְאָה שְׁמִים, וְלָכֵן אָמַר הַקֶּבֶץ "כִּי אוֹתִי מֵאִסוּ גוֹ".

אֲמַנָּם לְמִרוֹת זֹאת, הַסִּפִּים הַקֶּבֶץ לְבַקֶּשֶׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תִּנְהַנּוּ לְגוֹ מֶלֶךְ, מִכֵּינּוֹן שֶׁכָּאֲשֶׁר חָסַר לִיהוּדֵי בִּירְאָה
שְׁמִים, מֵאִיזוֹ סָבָה שֶׁתִּהְיֶה, אִי־אֶפְשָׁר לְחַכּוֹת עַד שִׁיִּקְבֹּל
עָלָיו מִלְכוּתוֹ, אֲלֹא מִיָּד צָרִיף לְמַנּוֹת עָלָיו מֶלֶךְ, עַד
שֶׁבִּסּוּף יִגִּיעַ גַּם לְדִרְגָּה הַשְּׁנִיָּה בְּתַפְקִיד הַמֶּלֶךְ.

(על-פי לקוטי־שיחות חלק כ"ד עמוד 104 - מותר 'לקראת שבת')

שָׁוִים תִּשִּׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ (יז, טו)

יְדוּעָה הַשְּׂאֵלָה עַל מַה שֶּׁאָמַר הַקֶּבֶץ לְשִׁמּוּאֵל הַנָּבִיא
כְּשֶׁשָּׂאֵלוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּנֵי "תִּנְהַנּוּ לְגוֹ מֶלֶךְ" - "אוֹתִי מֵאִסוּ".
דְּלִכְאוּרָה הִיא אַחַת מִהַמְצוֹת שֶׁצִּוָּה הַקֶּבֶץ אֶת יִשְׂרָאֵל
בְּכִנְיָסָתָן לְאָרֶץ? וְלֵאמֹר אִם זֶה אֲכֹן דְּבַר בְּלִמֵּי רָצוֹי,
מִדּוּעַ צִוָּה הַקֶּבֶץ לְשִׁמּוּאֵל לְמִלְאֵת אֶת בִּקְשָׁתָם שֶׁל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ?

מִבְּאֵר בְּחִסְדֵּי דְבִמְנוּי מֶלֶךְ יִשְׁנָם ב' אופנים, זֶה לְמַעַלָּה
מִזֶּה: (א) לְפַעַל שֶׁהִנְהִיגָה הַמְדִּינָה תִּהְיֶה כְּדָבְעִי, וְכַלְשׁוֹן
הַמְשָׁנָה "אֶלְמָלָא מוֹרָאָה שֶׁל מִלְכוּת, אִישׁ אֶת רָעָהוּ חַיִּים
בְּלַעוֹ" דָּגַם כְּשֶׁבִשְׁכַּל מִבֵּין שֶׁהִנְהִיגָהוּ צָרִיכָה לְהִיּוֹת
כְּדָבְעִי, עֲדִין אֵין זֶה מִסְפִּיק, שֶׁכֵּן "הַעֲיֹן רוֹאֶה וְהַלֵּב
חוֹמֵד", וְרַק עַל־יְדֵי יִרְאָה הַמֶּלֶךְ יִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר. (ב)
כְּשֶׁהִמַּח שְׁלִיט עַל הַלֵּב בְּתַמִּידוּת, אֵין צָרִיף בְּמִנּוּי מֶלֶךְ
לְהַנִּיחַ, אֲלֹא שֶׁהַמֶּלֶךְ מִצַּד גְּדֹל מַעֲלָתוֹ שִׁ"מִּשְׁכְּמוֹ וְנִמְעָלָה
גְּבוּהַ מִפְּלֵ הָעָם" מִבֵּין דְּכָרִים שֶׁהָעָם מִצַּד־עֲצָמָם אֵינָם
יְכוּלִים לְהַכִּין, וְעַל־יְדֵי פְקוּדוֹתָיו גַּם אֲנָשֵׁי הַמְדִּינָה
מִתְנַהֲגִים כְּפִי הַבְּנִיּוֹת.

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּלְכָּם וְאֶדְוָנָם הוּא

(יד) וְאִם נִכְנַסְתָּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹחֵר בּוֹ, וְהַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ, וְנִעְשְׂתָה לָךְ לְאַחִיָּה
וְהִתְיַשְׁבְּתָּ בָּהּ, וְאָזִי אָמַרְתָּ, אָצִיב לִי
(טו) אֲזִי יִתֵּר (לד) לְהַעֲמִיד מֶלֶךְ אֲשֶׁר
סְבִיב לִי.
(לד) יִתֵּר (לד) לְהַעֲבִיב אִישׁ זֶר שְׂאִינוֹ אַחִיךָ.

טז לחוד לא נסגי לה סוסנן ולא יתב ית
עמא למצרים בדיל לאסגא לה סוסנן ויי
אמר לבון לא תוספון למתוב בארח הדא
עוד:

(מז) רַקן לֹא־יִרְבֶּה־לוֹ סוֹסִים וְלֹא־יֵשֵׁב אֶת־הָעָם
מִצְרִימָה לְמַעַן הִרְבוֹת סוֹם וַיְהוּה אָמַר לָכֶם לֹא
תִסְפּוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד:

ותצא מרפכה ממצרים בשש מאות פסך וסוס
בחמשים ומאה.

כ"י לֹא־יִרְבֶּה־לוֹ סוֹסִים • (סנהדרין כא) אֵלָּא כְּדִי
מִרְכָּבָתוֹ, שֶׁלֹּא יֵשֵׁב אֶת הָעָם מִצְרִימָה, שֶׁהַסּוֹסִים
בָּאִים מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁלְמָה (מלכים א' י): "וַתַּעֲלֶה

יז ולא נסגי לה נשין ולא יטעי לבה וכספא
ודבכא לא נסגי לה לחדא:

(יז) וְלֹא יִרְבֶּה־לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב
לֹא יִרְבֶּה־לוֹ מֶאֱדָר:

לא ירבה לו מאד • (סנהדרין כא) אֵלָּא כְּדִי לִיתֵּן לְאַכְסִינְיָא
(ספרים אחרים: לאספניא) •

כ"י לֹא יִרְבֶּה־לוֹ נָשִׁים • אֵלָּא שְׂמוּנָה עֲשָׂרָה,
שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהָיוּ לוֹ לְדוֹד שֶׁשׁ נָשִׁים, וְנֶאֱמַר לוֹ (ש"ב יב):
"וְאִם מֵעַט, וְאִסְפָּה לָךְ כְּהֵנָּה וְכֵהֵנָּה". וְכֶסֶף וְזָהָב

יח ויהי כמתבה על פרסא מלכותה ויכתוב
לה ית פתשגן אורייתא הדא על ספרא מן
קדם כהניא לואי:

(יח) וַיְהִי כַשְׁבָּתוֹ עַל כֶּסֶף מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ
אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מַלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם:

יט ויהי עמה ויהי קרי בה כל יומי חייה
בדיל דילף למדחל קדם יי אלהה למשר ית
כל פתגמי אורייתא הדא וית קימא האלין
למעבדהון:

כ"י וַיְהִי כַשְׁבָּתוֹ • אִם עֲשֵׂה כֵן, כְּדִאי הוּא
שֶׁתַּחֲקִים מַלְכוּתוֹ. אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה • (סנהדרין שם)
שְׁתֵּי סִפְרֵי תוֹרָה: אַחַת שֶׁהִיא מִנְחַת בְּבֵית גִּזְזִיו,

(יט) וַיְהִי עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד
לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם:

כ"י דברי התורה • כמשמעו.

כ בדיל דלא ירים לבה מאחיהי ובדיל דלא
יסטי מן תפקדתא מינא ושמאלא בדיל
דיורך יומין על מלכותה הוא ובנוהי בגו
ישראל:

(כ) לְבַלְתִּי רוֹם־לִבּוֹ מֵאֲחִיו וּלְבַלְתִּי סוֹר מִן
הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמִים עַל־
מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: ם

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

הזאת ואֵת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וַיַּעַל
לִפְתָּהֶם.

(כ) כְּדִי שֶׁלֹּא יִגְבֶּה לְבוֹ עַל אֲחִיו,
וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִסּוֹר מִן הַהִלְכוֹת לֹא לְיָמִין
וְלֹא לְשְׂמֹאל כְּדִי שֶׁיִּתְאַרְכוּ יָמָיו עַל
מַמְלַכְתּוֹ, הוּא וּבָנָיו בְּתוֹכֵי כְּנִי
יִשְׂרָאֵל.

(יח) וְכַאֲשֶׁר יֵשֵׁב עַל כֶּסֶף מַמְלַכְתּוֹ,
אֲזִי יַעֲתִיק לַעֲצֻמוֹ עֵתֶק מִן הַתּוֹרָה
הַזֹּאת (לשון הוראה) בְּסֵפֶר (ספר הוא קלף
מגולגל כמקובל בספר תורה) אֲשֶׁר הוּא אֵצֶל
הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּים.

(יט) יְהִיָּה עִמּוֹ וַיִּקְרָא בּוֹ לְאָרֶךְ יָמָי
חַיָּיו כְּדִי שֶׁיִּתְלַמֵּד לִירְאָה אֶת ה'
אֱלֹהֵיו, וַיִּשְׁמַר אֶת כָּל דְּבוּרֵי הַתּוֹרָה

(מז) אִף לֹא יִרְבֶּה לַעֲצֻמוֹ מִן הַסּוֹסִים
כְּדִי שֶׁלֹּא יַחֲזִיר אֶת הָעָם אֶל מִצְרַיִם
כְּדִי לְהִרְבוֹת אֶת כְּמוֹת הַסּוֹסִים, וְה'
כְּבָר אָמַר לָכֶם, לֹא תוֹסִיפוּ לַחֲזוֹר
בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ לַעֲוֹלָם.

(יז) וְלֹא יִרְבֶּה לַעֲצֻמוֹ מִן הַנָּשִׁים כְּדִי
שֶׁלֹּא יִסּוֹר לְבוֹ, וּמִן מִתְכַּת הַכֶּסֶף
וְהַזָּהָב לֹא יִרְבֶּה לַעֲצֻמוֹ מֶאֱדָר.

העלה, עד שבא שמואל ואמר לו: "נספלת (פאשר) לא שמרת וגו' ועתה ממלכתך לא-תקום" (שם), הא למדת, שבשביל מצוה קלה של נביא, נענש. הוא ובניו • (הוריות יא) מגיד שאם בנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם.

כ"י • ולבילתי סור מן-המצוה • אפלו מצוה קלה של נביא. למען יאריך ימים • מפלל הן אתה שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל: "שבעת ימים תחל עד בואי אליך להעלות עולות", וכתוב (שם יג): "ויחל שבעת ימים", ולא שמר הבטחתו לשמר כל היום, ולא הספיק להעלות

~ יום שלישי ב' אלול ~

א לא יהי להנניא לואי כל שבטא דלוי חלק ואחסנא עם ישראל קרפניא דין ואחסנתה ייכלון:

יח (א) לא־יהיה לפנהנים הלויים כל־שבט לוי חלק ונחלה עם־ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלון:

בואחסנא לא יהי לה בגו אחוהי מתנן דיהב לה יי אנון אחסנתה קמא די מליל לה:

(ב) ונחלה לא־יהיה־לו בקרב אחיו יהוה הוא נחלתו באשר דבר־לו: ם

היה ללוי וגו'", להזהיר על קניי וקנזי וקדמוני; שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסינן ב'ספרי': "ונחלה לא־יהיה־לו", אלו נחלת חמשה. "בקרב אחיו", אלו נחלת שבועה, נחלת חמשה שבטים ונחלת שבועה שבטים, ומתוך שמשה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע; מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד. פאשר דבר־לו • (במדבר יח) "בארצם לא תנחל וגו' אני חלקך".

כ"י וואו • כל־שבט לוי • בין תמימין, בין בעלי מומין. חלק • בבזה. ונחלה • בארץ. אשי ה' • קדשי המקדש (ספרים אחרים: קדשי הקדשים) • ונחלתו • אלו קדשי הגבול: תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה "לא יהיה לו בקרב אחיו". וואו • וב'ספרי' דרשו: "ונחלה לא־יהיה־לו" – זו נחלת שאר. בקרב אחיו • זו נחלת חמשה. ואני יודע מה היא. ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך, נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיחון ועוג, שני עממים: אמורי וקנעני, ונחלת שאר, לרבות קניי וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנגאמרו לאהרן: "על כן לא

~ נקודות משיחות קודש ~

לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לפנהנים ללויים, עכ"ל. ויש להעיר, שמגיע לא רק למעלת שבט לוי או למעלת הכהנים, אלא גם למעלת כהנה גדולה, שהרי התאר 'קדש קדשים' נאמר בכנה גדול דוקא, כמו שכתוב (דה"א כג, יג) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים.

(לקוטי שיחות, כרך לא, עמ' 163)

ה' הוא נחלתו (יח, ב)

כתב הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל): ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש . . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם – הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו . . . ויזכה

פי צוויי ה' הם נחלתו, כפי שצוה עבדו בָּהֶם (בקרבות המובאים אליז).

ה' ומנחלתו הם יאכלו. (ב) ונחלה לא תהיה לו בתוככי אחיו

(א) היות שלא יהיה לפנהנים שהם הלויים משאר שבט לוי לא חלק ולא נחלה עם בית ישראל, אזי מקרבנות

גודין יהי דחוי לכהניא מן עמא מן נכסי
נכסתא אם תור אם אמר ויתן לכהניא
דרועא ולועא וקבתא :

(ג) וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי
הַזֶּבֶחַ אִם־שׂוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים
וְהַקֵּבָה:

אומרים: 'זרוע תחת יד', שְׁנֶאֱמַר (במדבר כה) : "וַיִּקַּח
רֹמַח בְּיָדוֹ". לְחִיִּים • תחת תפלה, שְׁנֶאֱמַר (תהלים קו) :
"וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל". וְהַקֵּבָה • תחת (במדבר כה) :
"הָאֵשָׁה אֶל־קִבְתָּהּ".

כ"י • מֵאֵת הָעָם • ולא מֵאֵת הַכֹּהֲנִים. אִם־שׂוֹר
אִם־שֶׁה • פָּרִט לְחִיָּה. הַזֶּרַע • מן הַפָּרֶק שֶׁל
אַרְבֶּבָה עַד כַּף שֶׁל יָד, שְׁקוּרִין אֲשֶׁלְדוֹ".
וְהַלְחִיִּים • (חולין קלג) עִם הַלָּשׁוֹן ; דוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת הֵיוּ

ד' ריש עבדך חמך ומשחך וריש גזא
דענך תתן לה :

(ה) רֵאשִׁית דִּגְנְךָ תִּירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ
תִּתֶּן־לוֹ:

שְׁלִשִׁים סָאִין. וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ • כְּשֶׁאַתָּה גִּזְזוּ
צֹאנְךָ בְּכָל שָׁנָה, תֵּן מִמֶּנָּה רֵאשִׁית לַכֹּהֵן, וְלֹא פִּרַשׁ
בֶּה שְׁעוֹר, וְרִבּוּתֵינוּ נִתְּנוּ בֶּה שְׁעוֹר, אֶחָד מִשְׁשִׁים
(חולין קלח). וְכִמָּה צֹאן חִיבוֹת בְּרֵאשִׁית הִגִּז? חֲמִשׁ
רְחָלוֹת, שְׁנֶאֱמַר (ש"א כה) : "וְחֲמִשׁ צֹאן עֲשׂוֹיֹת", רַבִּי
עֲקִיבָא אוֹמֵר: "רֵאשִׁית גִּזְ", שְׁתִּים. "צֹאנְךָ",
אַרְבָּעָה. "תִּתֶּן לּוֹ", הָרִי חֲמִשָּׁה.

כ"י • רֵאשִׁית דִּגְנְךָ • זוֹ תְרוּמָה. וְלֹא פִּרַשׁ בֶּה
שְׁעוֹר, אֲבָל רִבּוּתֵנוּ (תרומות פ"ד) נִתְּנוּ בֶּה שְׁעוֹר: עֵין
יָפָה אֶחָד מֵאַרְבָּעִים, עֵין רָעָה אֶחָד מִשְׁשִׁים, בִּינוּנִית
אֶחָד מִחֲמִשִּׁים, וְסִמְכוֹ עַל הַמִּקְרָא שֶׁלֹּא לַפָּחַת
מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים, שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל מה) : "וְשִׁשִּׁתָּם הָאֵיפָה
מִחֲמַר הַשְּׁעָרִים". שְׁשִׁית הָאֵיפָה, חֲצִי סָאָה, כְּשֶׁאַתָּה
נֹתֵן חֲצִי סָאָה לְכוֹר, הָרִי אֶחָד מִשְׁשִׁים, שֶׁהַכוֹר

ה' ארי בה יתרעי יי אלהך מפל שבטיך
למקם לשמשא בשמא דיי הוא ובנוהי כל
יומיא :

(ה) כִּי בּוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שְׁבִטֶיךָ לַעֲמֹד
לְשֵׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־חַיִּמִּים: ׀
כ"י • לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת • מִכָּאֵן שָׁאִין שְׁרוֹת אֱלָא מַעֲמַד.

~ יום רביעי ג' אלול ~

ווארי ייתי לנאה מחדא מקרויך מפל
ישראל די הוא דר תמן וייתי בכל רעות
נפשה לאתרא די יתרעי יי :

(ו) וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
הוּא גֵר שָׁם וּבֹא בְּכָל־אֹנֹת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:

כ"י • וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי • (ספרי) יָכַל בְּבֶן לְוִי וְדָאִי, הַכְּתוּב מְדַבֵּר? תִּלְמוּד־לוֹמֵר: "וְשֵׁרֶת", יֵצְאוּ לְוִיִּם שָׁאִין
רְאוּיִין לְשְׁרוֹת.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ו) וְאִם עָלָה לָרֶגֶל כָּל לְוִי (הכוונה לבחור)
מִקְצֵת מִמָּקוֹמוֹתֶיךָ הַשְּׂכִינִים לְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הוּא דֹר שָׁם, אִזִּי יִכְנֹס
בְּכָל עֵת שֶׁהִתְאַוָּה אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר ה'
בוֹחֵר בּוֹ.

(ה) וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
הוּא גֵר שָׁם וּבֹא בְּכָל־אֹנֹת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: (ה) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ כָּבֹד בָּחַר בּוֹ מִכָּל
שְׁבִטֶיךָ שִׁיקוּם וְיִשְׁרֵת בְּשֵׁם בּוֹרָא
הָעוֹלָם, הוּא וּבָנָיו לְאַרְךָ הַיָּמִין.

(ג) וְזֶה יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים חֶק מִן אֲנָשִׁים
הַדּוֹבְחִים זֶבֶח מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן, כִּי
יִתְּנוּ לָהֶם אֶת הַזֶּרַע וְאֶת הַלְחִיִּים
וְאֶת תְּכוֹלֵת הַבֶּטֶן.
(ד) רֵאשִׁית דִּגְנְךָ (הנעטחים) וּמִיִּצִּיךְ

(ז) וַיִּשְׁרֹת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו בְּכָל-אֶחָיו הַלְוִיִּם וַיִּשְׁמַשׁ בְּשֵׁמָא דַּיִי אֱלֹהֵהּ כָּכָל אַחֻזָּהּ לְוָאִי דְמִשְׁמִשִּׁין תַּמָּן בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ: הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:

כש"י ור"ז וכו' ובא בכל-אות נפשו וגו' ושרת • למד על הפה שפא ומקריב קרבנות נדבתו או חובתו, ואפלו במשמר שאינו שלו. דבר אחר: עוד למד על

(ח) חָלַק בְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבַד מִמֶּכְרֵיו עַל-הָאֲבוֹת: ם ח חלק בחלק ייכלו פר ממטרתא דיייתי בשבתא כן אתקינו אבהתא:

כש"י חלק בחלק יאכלו • מלמד שחולקין בעורות ובבשר שעירי חטאות. כל אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידין, ומוספי שבת, ונדרים ונדבות? תלמוד לומר: "לבד ממכריו על האבות",

(ט) כִּי אֶתְּהָ בָּא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא-תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: ט ארי את עלל לארעא דיי אלהיך יחב לך לא תילף למעבד כטעות עממא האנוני:

כש"י לא-תלמד לעשות • (סנהדרין סח) אבל אתה למד להבין ולהורות, כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקלקלים, ולהורות לבניך: 'לא תעשה כן וכן, שזהו חק העובדי-כוכבים'.

(י) לֹא-יִמָּצֵא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קִסָּם קָסָם יִשְׁתַּכַּח בְּךָ מַעֲבֵר בְּרָה וּבִרְתָּהּ בְּנוֹרָא קָסָם קָסָמִין מַעֲנָן וּמִנְחָשׁ וְחֶרֶשׁ: י לא ישתכח בך מעבר ברה וברתה בנורא קסם קסמין מענן ומנחש וחרש:

כש"י מעביר בנו-ובתו באש • הוא עבודת המלך: עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירו בין שתייהם. קסם קסמים • איזהו קסם? האוחז את מקלו ואומר: 'אם אלף, אם לא אלף?' וכן הוא אומר (הושע ד): "עמי בעצו ישאל, ומקלו יגיד לו".

(יא) וְחֹבֶר חֶבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וַיִּדְּעֵנִי וְדֹרֵשׁ אֶל-חַמָּתִים: יא ורטינ רטן ושאל בדין וזכורו וזכע מן מתיא:

כש"י וחבר חבר • (סנהדרין שם) שמצרך נחשים או עקרבם או שאר חיות למקום אחד. ושאל אוב • זה מכשפות ששמו פיתם, ומדבר משחיו, ומעלה את המת בבית השחי שלו. וידעני • מכניס עצם

(ז) וַיִּשְׁרֹת בְּשֵׁם בּוֹרָא הָעוֹלָם אֱלֹהָיו כָּכָל אֶחָיו (הכחנים) הלוויים (שכבר נלחו) הַעֲמִידִים שָׁמָּה לִפְנֵי ה'. (ח) וַיִּחְלְקוּ בָלָם אֶת הַמָּגִיעַ (לכחנים) בְּאַחֻזִּים שׁוֹיִם, מִלְּבַד מֵה שֶׁהָאֲבוֹת קָבְעוּ אוֹתוֹ בְּנוֹגַעַת תּוֹלְדוּתָא (לעבודה במקדש).

(ט) וְדַע כִּי אֶתְּהָ מְגִיעַ לְהַכֵּס אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, אֶל תִּלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּדוֹמָה לְגַעוּלֵי אוֹתָן הָאֲמוֹת. (י) וְלֹא יִמָּצֵא בָכֶם מִי שִׁבְעִיר אֵשׁ בְּכֵנוֹ אוֹ בִּתּוֹ, וְקוֹסֶם קָסָמִים וּמִנְחָשׁ עֲתִידוֹת בְּאִמְצָעוֹת סִמָּנִים אֲקָרְאִים

(דוגמת נידוש בקפה), ותולה תקוות או יאוש בעקבות מארע חולף, ומכשף. (יא) ולוחש לחשים על מכה להבריא אותה, ושואל את אוחזי העינים או את המנחשים, ומתקשר עם המתים (סיאנס בלע"ז).

(יב) בִּי־תוֹעֵבֶת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבִגְלַל הַתּוֹעֵבֶת
הָאֱלֹה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנֶיךָ:
כִּי־יֵלֵךְ כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה • (מכות כד. ספרי) 'עושה כל אלה' לא נאמר, אלא "כל עושה אלה", אפלו אחת מהן.

(יג) תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
כִּי־יֵלֵךְ תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ • הַתְּהַלֵּךְ עִמוֹ
בְּתַמִּימוֹת וּתְצַפֶּה לוֹ, וְלֹא תִחָקֵר אַחֵר הַעֲתִידוֹת,

אֲלֹא כָּל מֶה שְׂיֵבֵא עֲלֶיךָ, קִבֵּל בְּתַמִּימוֹת, וְאַז תִּהְיֶה
עִמוֹ וּלְחַלְקוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

גם־כֵּן בְּשִׁלְחוֹן־עֲרוּף יוֹרֵה־דָעָה סִי' קע"ט כְּמָה פְּרָטִים
כְּהַנ"ל. אֲבָל כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשִׁינְדָעִים הַעֲנִינִים
הַנ"ל עַל בְּרִיָּם, שְׁרָשֵׁי הַנְּשֻׁמוֹת, שְׁרָטוּטֵי הַיָּד . . וְתַמָּה
אֲנִי אִם יֵשׁ בְּדוֹרְנוֹ מִי שְׂיֵאמֵר וַיִּפְרָסֵם שְׂבָקֵי הוּא כְּעֲנִינִים
אֵלֶּי.

(אגרות קודש, כרך טו, עמ' סד)

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ (יח, יג) שְׂאֵלָה: מֶה שְׂאֲמָרִים
שְׂבָזוּגִים צָרִיךְ לְהִתְאִים כּו', וְכֵן מֶה שְׂאֲמָרִים אֲדוֹת
חֻקֹּת שְׁרָטוּטֵי הַיָּד – הָאֵם זֶה סוֹתֵר לְצוּרֵי "תָּמִים תִּהְיֶה
עִם ה' אֱלֹהֶיךָ"?
מַעֲנֶה: אֵין זֶה הַפֶּךְ הַצּוּרִי, וְעַל־דֶּרֶךְ עֲנִינֵי שְׁמִירַת הַגּוֹף
וְהַנְּפֶשׁ, עֲנִינֵי רְפוּאָה וּסְגֻלּוֹת בְּדוּקוֹת וְכִיּוּצֵי בְּנֵה. וַיַּעֲזֵר

~ יום חמישי ד' אלול ~

יֵד אֲרִי עֲמֻמָּא הָאֵלִין דִּי אֶת גִּרְתָּ יִתְהוֹן מִן
מַעֲנִינֵי וּמִן קִסְמֵינֵי שְׂמַעִין וְאֶת לֹא כֵּן יִהְיֶה
לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:

(יד) כִּי יִהְיֶה הָאֱלֹה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם
אֶל־מַעֲנִינִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵּן נָתַן
לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כִּי־יֵלֵךְ לֹא כֵּן נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ • לְשִׁמְעַ אֶל מַעֲנִינִים וְאֶל קִסְמִים, שְׁהִרֵי הַשְּׂרָה שְׂכִינָה עַל הַנְּבִיאִים
וְאֲמָרִים־וְתַמִּים.

טו נְבִיא מַבִּינֵךְ מֵאַחֶיךָ כְּוִתִּי יָקִים לָךְ יְיָ
אֱלֹהֶיךָ מִנֶּה תִּקְבְּלוּן:

(טו) נְבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:

כִּי־יֵלֵךְ מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי • כְּמוֹ שְׂאֵנִי "מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ", יָקִים לָךְ תַּחֲפִי, וְכֵן מִנְּבִיא לְנְבִיא.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

כְּדָגְמַת זֹאת.
(טו) אִךְ כָּל נְבִיא מַבִּינֵיכֶם מִקְצַת
אַחֶיךָ אֲשֶׁר הוּא כְּמִנִּי, יִצְיֵב אוֹתוֹ
עֲלֶיךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲזִי מִמֶּנּוּ קִבְּלוּ.

(יד) כִּי הָאֲמוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה
מִקְבֵּל אֶת יְרוּשָׁתָם, לְמַנְחָשֵׁי עֲתִידוֹת
בְּאֻמָּצְעוֹת סִימָנִים אֲקָרְאֵי־ם (כמו נִדְחוּשׁ
בַּקָּפָה וְדוּגְמָתוֹ) וְלִקְסָמִים הֵם שׁוֹמְעִים.
וְאֶתָּה, לֹא אֶפְשֶׁר לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ

(יב) כִּי ה' יִשְׁנֹא כָּל מִי שְׂיַעֲשֶׂה
הַגְּעוּלִים הָאֵלֶּה, וּבִסְכַּת עֲנִינִים אֵלֶּה
הוּא מֵאֲבִיד אוֹתָם מִבֵּין יְדֶיךָ (מלפניך).
(יג) אֲלֹא הִנֵּה בַעַל תַּמִּימוֹת כְּלָפִי ה'
אֱלֹהֶיךָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטלה או פסקה), שכן לא בטלה הנבואה ולא פסקה, אלא קשה יותר להגיע אליה. ויתר מכן איתא ב'אגרת תימן', שתחזור הנבואה לישראל בשנת ד' אלפים תתקע"ו. והרמב"ם כותב שם אודות אדם שהיה קרוב לזמנו: המופת הזה הוכיח לעיני כל שהוא נביא באין ספק.

(לקוטי שיחות, כרך יד, עמ' 72)

נביא מקרבך . . יקים לך ה' אלקיך (יח, טו) משמתו נביאים אחרונים . . נסתלקה רוח הקדש מישראל (יומא ט, ב) משמע לכאורה, שאין נבואה בזמן הזה. ואולם מפרש בכמה מקומות בחז"ל, שהיתה רוח הקדש גם לאחר הנביאים האחרונים (ראה פרקי גלויים להרב מרגלית בפתיחתו לשו"ת מן השמים). ועל-כרחי צריך לומר, שהכונה היא שאין הנבואה מצויה במקדש, אבל לא שבטלה לגמרי. וזהו דיוק הלשון נסתלקה (ולא

טז ככל די שאלתא מקדם יי אלהך בחרב ביומא דקהלא למימר לא אוסף למשמע ית קל מימרא דיי אלהי וית אשתא רבתא הדא לא אחזי עוד ולא אמות:

יואמר יי לי אוטיבו די מלילי:

יח נביא אקים להון מגו אחיהון כותף ואתן פתגמי נבואתי בפומיה וימלל עמהון ית כל די אפקדנה:

יט ויהי גברא די לא יקבל לפתגמי די ימלל בשמי מימרי יתבע מנה:

כ ברם נביא די ירשע למללא פתגמא בשמי ית די לא פקדנה למללא ודי ימלל בשום טעות עממא ויתקטל נביא ההוא:

לחברו, והמתנבא בשם עבודת-כוכבים. אבל הפוכש את נבואתו והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר: "אנכי אדרש מעמו".

בכל מה שאני אצוה אותו בו. (יט) וכל אדם שלא קבל מאמר שלי והוא מדבר הלצה משמי, אזי אני אתבע אותו. (כ) וכל מתנבא שהתחצף ואמר

(טז) ככל אשר-שאלת מעם יהוה אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את-קול יהוה אלהי ואת-האש הגדלה הזאת לא-אראה עוד ולא אמות:

(יז) ויאמר יהוה אלי היטיבו אשר דברו:

(יח) נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוד ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל-אשר אצונו:

(יט) והיה האיש אשר לא-ישמע אל-דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו:

(כ) אך הנביא אשר יזיר לדבר דבר בשמי את אשר לא-צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא:

כ"י א אשר לא-צויתיו לדבר • אבל צויתיו לחברו. ואשר ידבר בשם אלהים אחרים • אפלו כון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר את המתיר. ומת • בחנק. שלשה, מיתתן בידי אדם (ספרי. סנהדרין פט): המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(טז) ככל אשר בקשת מן ה' אלהיך בחר חרב ביום הקהל, ואמר, לא אוסיף לשמע את קול ה' אלהי, ולא אראה את האש העצומה הזאת כפי שלא אמות.

(יז) ואמר ה' לי, כבר היטיבו ככל אשר אמרו.

(יח) וכל נביא שאציב אותו עליהם מקצת אחיהם שהוא כמוד אשר אשנן לו את דברי, אזי ינאם אליהם

(כא) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה נִדְרַע אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ יְהוָה:

כא וְאֲרִי תִמְרַר בְּלִבְּךָ אֲכַדִּין נִדְעָה יְת פִתְגָמָא דִּי לֹא מַלְלָה יְיָ:

וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ • עֲתִידִין אַתָּם לִוְמֹר כְּשֵׁיבֹא חֲנֻנִיָּה בֶן עֲזֹרָה, וּמִתְנַבֵּא (דְּמִיָּה כז): "הִנֵּה כָּלִי בֵּית ה' מוֹשְׁבִים מִבְּכֶלֶה עֲתָה מִהֲרָה", וְיִרְמְיָה עֹמֵד

וְעֹנֹת עַל [אֶל] הָעֲמוּדִים וְעַל הַיָּם וְעַל יְתֵר הַכֵּלִים שְׁלֹא גָלוּ עִם יְכָנְיָה "בְּכֶלֶה יוֹכָאוּ", עִם גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ.

(כב) אֲשֶׁר יִדְבֹר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ יְהוָה בְּזֹרֹן דִּבְרוּ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: ׀

כב דִּי יִמְלֵל נְבִיא בְּשֵׁמָא דִּי וְלֹא יְהִי פִתְגָמָא וְלֹא יִתְקַיֵּם הוּא פִתְגָמָא דִּי לֹא מַלְלָה יְיָ בְּרִשְׁעָה מַלְלָה נְבִיא לֹא תִדְחַל מִנָּה:

וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ • (ספרי) וְיֹאמַר: 'דָּבָר זֶה עֲתִיד לְבֹא עָלֵיכֶם', וְתִרְאוּ שְׁלֹא יָבֹא, "הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ ה'", וְהִרְגוּ אוֹתוֹ. וְאִם תֹּאמַר, זֶה בְּמִתְנַבֵּא עַל הָעֲתִידוֹת, הֲרִי שָׂבָא וְאָמַר: 'עֲשׂוּ כֹךְ וְכֹךְ, וּמִפִּי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָנִי אוֹמֵר', כִּכֹּר נִצְטוּר שָׂאֵם בָּא לְהַדִּיקָךְ מֵאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת, לֹא תִשְׁמַע

לו, אֶל־אִם־כֵּן מִמְּחָה הוּא לָךְ שֶׁהוּא צָדִיק גָּמֹר, כְּגֹוֶן אֲלֵיהּ בְּהַר הַכְּרָמֶל שֶׁהִקְרִיב בְּכֶמֶה בְּשַׁעַת אֶסּוּר הַבְּמוֹת כְּדִי לְגַדֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל, הַכֹּל לְפִי צִרְף שְׁעָה וְסִיג הַפְּרָצָה, לְכָךְ נֶאֱמַר: "אֲלֵיו תִּשְׁמָעוּן". לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ • (ספ) לֹא תִמְנַע עֲצָמְךָ מִלְלַמֵּד עָלָיו חֹכֶה, וְלֹא תִירָא לִיעֲנֹשׁ עָלָיו.

(א) כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶת־אַרְצָם וִירֻשָּׁתָם וַיִּשְׁבֹּת בְּעֵרֵיהֶם וּבְבָתֵּיהֶם:

א אֲרִי יִשְׁעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יְת עֲמִמָּא דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לָּךְ יְת אֲרַעְהוֹן וְתִירְתַּנּוּן וְתִיבֵת בְּקִרְוֵיהוֹן וּבְבָתֵּיהוֹן:

(ב) שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ:

ב תַּלְתָּ קְרוּוִין תִּפְרֹשׁ לָךְ בְּגוֹ אֲרַעְךָ דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לָּךְ לְמִירְתָּהּ:

(ג) תִּכְוִין לָךְ הַדֶּרֶךְ וְשַׁלְשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוֹם שְׂמָה כָּל־רִצְחִי:

ג תִּתְקַן לָךְ אֲרָחָא וְתַמְלַת יְת תַּחֲוִים אֲרַעְךָ דִּי יִחְסַנְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְיִהְיֶה לְמַעֲרִיֹק תַּמָּן כָּל קִטּוּלָא:

וְכִי תִכְוִין לָךְ הַדֶּרֶךְ • 'מִקְלָט מִקְלָט' הִיא כְּתוּב עַל פְּרֹשֶׁת דְּרָכִים. וְשַׁלְשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ • שְׂמָה מִתַּחֲלוֹת הַגְּבוּל עַד הָעִיר הָרְאשׁוֹנָה שֶׁל עִיר מִקְלָט,

כְּשֶׁעוֹר מִהֲלָךְ שֵׁשׁ מִמֶּנָּה עַד הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן מִשְׁנִיָּה לְשִׁלִּישִׁית, וְכֵן מִן הַשְּׁלִישִׁית עַד הַגְּבוּל הַשְּׁנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

מִעֲצָמוֹ מֵאִמֶּר מִמֶּנִּי אֲשֶׁר לֹא צוּיָתִי עָלָיו כִּי יֹאמַר זֹאת, וּמִי שֶׁמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם נְעֻבָּדִים אַחֲרִים, אֲזִי יִהְיֶה מִתְנַבֵּא הִנֵּה.

(כא) וְאִם אִמְרַת מִעֲצָמְךָ, אֵיךְ נִדְעָה אֶת הַמֵּאִמֶּר אֲשֶׁר לֹא ה' אָמַר? •

(כב) אֲזִי אֶת אֲשֶׁר יֹאמַר הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם ה' וְאוֹתוֹ הַדְּבוּר לֹא הִתְאֲפִשׁוּ

וְלֹא נִצְרָךְ לוֹ, הִנֵּה זֶה הוּא הַדְּבוּר אֲשֶׁר לֹא אָמַר ה', וְלִמְעֻשָּׁה הַמִּתְנַבֵּא אָמַר אוֹתוֹ בְּחֻצָּפָה. אֵל תִּחְשַׁשׁ מִנָּה.

(א) וְכֹאֲשֶׁר כָּבֹר קִטַּע ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת הָאֲמוֹת אֲשֶׁר הוּא נוֹתֵן לָךְ אֶת אֲרָצָם, וְאֲזִי קִבַּלְתָּ אֶת יְרוּשָׁתָם וְקִבַּעְתָּ אֶת מְדוּרָךְ בְּקִרְיֹותֵיהֶם וּבְבָתֵּיהֶם.

(ב) בְּרַר וְהִפְרֹשׁ לָךְ שְׁלוֹשׁ קְרִיּוֹת

בְּאֲמָצַע אֲרָצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֻחָזָה.

(ג) הַכָּשֶׁר אֶת הַדְּרָכִים הַמּוּבִילוֹת אֲלֵיהֶן לְפִי חִלּוּקָה לְשִׁלּוּשָׁה אֲזוּרִים אֶת תַּחֲוִים אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִיל לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ. תִּהְיֶינָה (הַקְרִיּוֹת) מוֹיִכְנוֹת וּמִיָּנוֹת כְּדִי שִׁיִּכְרַח אֲלֵיהֶן כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ.

ו ודין פתגם קטולא דיערוק תמן ויתקנים די
יקטול ית חברה בלא מנדעה והוא לא סגי
לה מאתמלי ומדקמוהי:

ה ודי געול עם חברה בחרשא למקץ אעין
ותתמרג ידה בפרזלא למקץ אעין וישתלף
פרזלא מן אעא וישפח ית חברה וימות
הוא יערוק לתדא מן קרנא האלין
ויתקנים:

הפּרזל מן־העץ • (מכות ז) יש מרבתינו אומרים:
נשמת הפרזל מקתו, ויש מהם אומרים שישל הפרזל
לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נתזה והרגו.

ו דילמא ירדוף גאל דמא בטר קטולא ארי
יחם לבה וידבקנה ארי תסגי ארעה
ויקטלנה נפש וזה לית חובת דין דקטול
ארי לא סגי הוא לה מאתמלי ומדקמוהי:

ז על כן אנא מפקדך למימר תלת קרוין
תפרש לך:

ח ואם יפתי יי אלהך ית תחומך כמא די
קיים לאבדתיך ויתן לך ית כל ארעה די
מליל למתן לאבדתיך:

(ד) וזה דבר הרצח אשר־ינוס שמה וחי אשר יבה
את־רעהו בבלי־דעת והוא לא־שנא לו מתמול
שלשם:

(ה) ואשר יבא את־רעהו ביער לחטב עצים ונדהה
ידו בגרזן לברת העץ ונשל הפרזל מן־העץ ומצא
את־רעהו ומת הוא ינוס אל־אחת הערים־האלה
וחי:

כ"א ונדהה ידו • בשבא להפיל הגרזן על העץ,
ותמרגמו: ויתמרג ידה, לשון "ונשמטה ידו",
להפיל מפת הגרזן על העץ. (שמואל ב ו) "כי שמוטו
הבקר", תרגם יונתן: 'ארי מרגוהי תוריא'. ונשל

(ו) פן־ירדף גאל הדם אחרי הרצח כי יחם לבבו
והשיגו פי־ירבה הדרדך והפכו נפש ולו אין
משפט־מות כי לא שנא הוא לו מתמול שלשום:

כ"א פן־ירדף גאל הדם • לכך אני אומר להכין לך דרך וערי מקלט רבים.

(ז) על־כן אנכי מצוך לאמר שלש ערים תבדיל לך:

(ח) ואם־ירחיב יהוה אלהיך את־גבולך באשר
נשבע לאבותיך ונתן לך את־כל־הארץ אשר דבר
לתת לאבותיך:

כ"א ואם־ירחיב • באשר נשבע לתת לך, ארץ קניי וקנזי וקדמוני.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

לא מן אמש ולא לפני כן.
(ז) לכן אני פוקד עליך היום כי תברר
ותפריש לך שלוש קריות.
(ח) ואם הרחיב ה' אלהיך את תחום
שפוטך כמו שנשבע לאבותיך, ונתן
לך את כל הארץ אשר הבטיח כי יתן
אותה לאבותיך.

המכה בקורה, ובכך פגע בבכורו
ומת, הוא יברח אל אחת מן הקריות
האלה ובכך יחיה.
(ז) כדי שלא ירדף גואל הדם
בעקבות ההורג באשר יתחמם לבו,
ויוכל להשיג אותו בסבת התארכות
הדרך, וכך יברג אותו. ולא חל עליו
משפט ההריגה כי אינו שונא אותו

(ד) וזהו לידיעת ההורג אשר יברח
אליהו וכן ישאר חי. מי שהורג את
חברו בלא ידיעה והוא איננו שונא
אותו לא מן אמש ולא לפני כן.
(ה) וזאת כמי שיבנס עם חברו אל
מקום סבוף עצים לחתוף גזרי עצים,
ואזי נטתה ידו עם הפרזל לחתוף את
הקורה או שהשתחרר הפרזל מן

~ נקודות משיחות קודש ~

תפקידם של ערי המקלט לעתיד-לבא

הדם, והרמב"ם עצמו פסק שרק "רשות ביד גואל הדם להרוג את הרוצח", ולעתיד-לבא "לא יהיה שם וכו' ולא קנאה" – מפל-מקום יצטרכו גם לעתיד-לבא לברח מגואל הדם. והטעם: מה שנתנה תורה רשות לגואל הדם להרוג את הרוצח, אין זה ש"דברה תורה כנגד היצר הרע", אלא שמעיקרא דדינא הרוצח הוא בן מנת, על-דרך מיתה בידי שמים, אלא שהתורה הרשתה לגואל הדם לקיים מיתה זו בפשוטה. ולכן ה"חם לכבו" הוא ענין אמתני על-פי תורה, ולא "קנאה" שתתבטל לעתיד-לבא. ומוכן מה שגם לעתיד-לבא יצטרכו הרוצחים דומן הנה לברח לערי מקלט.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך כד עמוד 107 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')

ואם-ירחיב יהוה אלהיך את-גבולך . . ויספת לך עוד שלש ערים (יט, ח)
בימי המקל המשיח מוסיפין שלש (ערים) אחרות על אלו השש (רמב"ם הלכות רוצח פרק ח הלכה ד)
הקשו המפרשים בזה (ש"ך על התורה, משכיל לדוד ועוד) מה צריך יהיה לעתיד-לבא בתוספת ערי מקלט, וכי יתרכו הרוצחים לעתיד-לבא, והרי אפילו באומות העולם אומר הנביא "לא ישא גוי אל גוי חרב"?
ויש לומר דלעתיד-לבא יצטרכו עיר מקלט לכל ההורג נפש בשגגה בכל משהו זמן הגלות, ועל-דרך שרבי ישמעאל כתב על פנחסו "כשיבנה בית המקדש, אביא חטאת שמנה".
דאף שייסוד דין ערי מקלט הוא "פן יחם לכבו" דגואל

ט ארי תשר ית כל תפקדתא דא למעבדה די אנא מפקדך יומא דין למרחם ית יי אלהך ולמהך בארצן דתקנן קדמוהי כל יומיא ותוסף לך עוד תלת קרוין על תלת אלין:

(ט) כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכֵי כָל־הַיָּמִים וַיִּסְפֹּת לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:

כ"א וַיִּסְפֹּת לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ • הָרִי תִשָּׁע: שְׁלֹשׁ שְׂבָעֶכֶר הַיַּרְדֵּן, וְשְׁלֹשׁ שְׂבָאֲרֵץ כְּנָעַן וְשְׁלֹשׁ לַעֲתִיד־לָבֹא.

י ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר יהוה יחב לך אחסנא ויהי עלך חובת דין דקטול:

(י) וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: פ

יא וארי יהי גבר סגי לחברה ויקמן לה ויקום עלוהי וימחנה נפש וימות ויערוק לחדא מן קרויא האלין:

(יא) וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמָוֶת וְגַם אֶל־אֶחָת הָעָרִים הָאֵלֶּה:

שפיכות דמים, לכך נאמר: "כי יהיה איש שנא לרעהו וגו'", שהיה לו לכתב: 'וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש'.

כ"א וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרֵעֵהוּ • עַל־יָדֵי שְׂנֵאוֹתוֹ, הוּא בָּא לִיָּדִי: "וְאָרַב לוֹ". מִכָּאן אָמְרוּ: עֵבֶר אָדָם עַל מִצְוָה קִלָּה, סוּפוֹ לַעֲבֹר עַל מִצְוָה חֲמוּרָה. לִפִּי שְׂעֵבֶר עַל (ויקרא יט) "לֹא תִשָּׂא", סוּפוֹ לָבֹא לִיָּדִי

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

לך לנחלה, וארי יהיה עליך דמו. (יא) ואם היה איש שנא את חברו, ולכך ארב לו וקם עליו להכותו ולכך מת, וברח הוא אל אחת מן הקריות

מִדֵּי תוֹסִיף לְךָ שְׁלוֹשׁ קְרִיּוֹת עַל אֵלוֹ הַשְּׁלוֹשׁ.
(י) בְּדִי שְׁלֹא יִשְׁפֹךְ דָּמוֹ שֶׁל נָקִי מֵאֲשֶׁמָּה בְּאֶרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן

(ט) וזאת, אם שמרת את כל ההלכות הללו אשר אני פוקד עליך בזה היום, ותפעל על פיך ותאהב את ה' אלהיך, ותתהלך בדרכיו לארץ הזמן,

(יב) וְשִׁלְחוּ זֶקֶנִי עִירָו וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנִתְּנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וּמָת:

יב וישלחון סבי קרתה וינדבון יתה מתמן ויתננו יתה ביד גאל דמא וימות:

(יג) לֹא־תַחֲסוּם עֵינֶיךָ עָלָיו וּבַעֲרַת דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וטוב לך: ם

יג לא תחוס עינך עליו ובערת דם-הנקי מישראל וטוב לך:

כ"י • לֹא־תַחֲסוּם עֵינֶיךָ • (ספר) שְׁלֹא תִאֲמְרוּ: 'הֲרֵאשׁוֹן כָּבֹד נִהְרַג, לְמָה אָנוּ הוֹרְגִים אֶת זֶה, וְנִמְצְאוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים הַרוּגִים'?

~ יום שישי ה' אלול ~

(יד) לֹא תִסִּיג גְּבוּל רַעְךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשֵׁנִים בְּנִחְלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: ם

יד לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארצך אשר יתן לך להרשתה:

כ"י • לֹא תִסִּיג גְּבוּל • (ישעיה מב) "נִסְוֹגוּ אַחֲזֹר", שְׁמַחֲזִיר סִימָן חֲלָקֶת הַקֶּרֶקַע לְאַחֲזֹר לְתוֹף שְׂדֵה חֶבְרֹן לְמַעַן הִרְחִיב אֶת שְׁלוֹ, וְהָלֹא כָּבֹד נִאָּמַר: "לֹא תִגְזֹל", מַה תִּלְמוּד־לֹמַר: "לֹא תִסִּיג"? לְמַד עַל

העוקר תחום חברו, שעובר בשני לאוין. וכל אף בחוץ לארץ? תלמוד-לומר: "בנחלתך אשר תנחל וגו'", בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום: "לא תגזל".

(טו) לֹא־יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֲדִים יָקוּם דָּבָר:

טו לא יקום עד אחד באיש לכל-עון ולכל-חטאת בכל-חטא אשר יחטא על-פי שני עדים או על-פי שלשה-עדים יקום דבר:

כ"י • עַד אֶחָד • (סוטה ב) זֶה בְּנֵה אָב: כָּל עַד שֶׁבִּתְוֹרָה – שְׁנַיִם, אֶל־אִם־כֶּן פֶּרֶט לָךְ בּוֹ "אֶחָד". לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת • לְהוֹיֹת חֶבְרֹן נִנְעַשׂ עַל עֲדוּתוֹ, לֹא עֹנֵשׁ גּוֹף וְלֹא עֹנֵשׁ מְמוֹן, אֲבָל קָם הוּא לְשִׁבּוּעַ (ספר). אָמַר לְחֶבְרֹן: 'תֵּן לִי מִנֶּה שֶׁהַלְוִיתִיךָ', אָמַר לוֹ:

אין לך בדי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חיב לישבע לו. על-פי שני עדים • (גיטין עא) ולא שיתקבו עדותם באגרת וישלחו לבית-דין, ולא שיעמד תרגמן בין העדים ובין הדיינים.

~ נקודות משיחות קודש ~

עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים . . יָקוּם דָּבָר (יט, טו) בְּתִיב (ישעיה מג, י) אֲתֵם עֲדֵי נְאֻמִּים ה', הִנֵּנוּ שֶׁבִּנִּי יִשְׂרָאֵל 'מְעִידִים' וּמְגַלִּים אֶת ה' בְּעוֹלָם. וְהִנֵּה מִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת, שְׁעַל דָּבָר הַנִּגְלָה לֹא צָרִיכִים עֲדוּת; גַּם עַל מַלְתָּא דְּעִבְדָּא לְאַגְלוּי, לֹא

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הָאֵלֶּה. (יב) אֲזִי וְשִׁגְרוּ חֲכָמִי הַיְשׁוּב שְׁלוֹ וְיִקְחוּ אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ לְגֹאֵל הַדָּם כְּדִי שְׂיִהְיֶה. (יג) וְלֹא תִחַמֵּל עָלָיו, אֶלֶּא בַּעַר אֶת רוּצְחוֹ שֶׁל הַנָּקִי מֵאֲשָׁמָה מִתּוֹף בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּדִי שֶׁיִּשְׁפַּע טוֹב לָךְ. (יד) אַל תִּזְנֶה אֶת גְּבוּל חֶבְרֹךְ אֲשֶׁר

האלה. (יב) אזי ושיגרו חכמי הישוב שלו ויקחו אותו משם, וימסרו אותו לגואל הדם כדי שיהיה. (יג) ולא תחמל עליו, אלא בער את רוצחו של הנקי מאשמה מתוף בית ישראל כדי שישפע טוב לך. (יד) אל תזנף את גבול חברך אשר

צריכים עדות גמורה; ועדות היא דוקא על דבר הנעלם לגמרי. ויש לבאר שלש בחינות אלה בעבודת האדם. דבר הנגלה – הינו עבודה על פי טעם ודעת, שברור שצריכים לעשותה. דבר העשוי להתגלות – הינו עבודה של מסירות נפש, שלמעלה מטעם ודעת, אף היא תלויה בשכל: על כל פרט עורף האדם חשוב אם חיב למסר

את נפשו על כך לפי ההלכה. דבר הנעלם לגמרי – הינו מסירות נפש ללא שום הגבלות וחשוכים. עבודה זו, שבאה מצד הקשר העצמי של עצם הנשמה עם עצמותו תבדוק, מגלה את עצמותו תבדוק בעולם.

(לקוטי שיחות, כרך יט, עמ' 195)

(טז) כִּי־יָקוּם עַד־חֲמֵם בְּאִישׁ לַעֲנֹת בּוֹ סָרָה:

טז אַרְיִי יָקוּם סְהִיד שְׁקֵר בַּגִּבֹּר לְאַסְהֵדָא בֵּה סְטִיָּא:

כ"י • לענות בו סרה • דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת. כיצד? שאמרו להם: 'והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני' (ספרי).

(יז) וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בֵּימֵי הָהֵם:

יז ויקומון תריין גבירין די להון דינא קדם יי קדם כהנא ודינא די יהון ביומא האנון:

עומדין לפני המקום, שנאמר (תהלים פב): "בִּקְרֹב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט". אֲשֶׁר יִהְיוּ בֵּימֵי הָהֵם • (ר"ה כה) יפתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהג בו כבוד.

כ"י • ועמדו שני־האנשים אשר־להם הריב לפני יהוה – הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעמד. אשר־להם הריב • אלו בעלי הדין. לפני ה' • יהיה דומה להם כאלו

(יח) וְדַרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שְׁקֵר עָנָה בְּאֶחָיו:

יח ויתבעון דינא יאות והא סהיד שקר סהדא שקרא אסהד באחיהי:

בדרישה ובחקירה. והנה עד־שקר • כל מקום שנאמר "עד", בשנים – הכתוב מדבר.

כ"י • ודרשו השופטים היטב • על־פי המזמין אותם, שבדקים וחקרים את הבאים להזמם

(יט) וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבּוֹ:

יט ויתעבדון לה כמא די חשיב למעבד לאחיהי ותפלי עבד דביש מבינך:

לעשות לאחיו, ולא כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו. אבל בכל שאר מיתות, השנה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתה, שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה במיתת הבועל.

כ"י • כַּאֲשֶׁר זָמַם • ולא כַּאֲשֶׁר עָשָׂה, מכאן אמרו: הרגו, אין נהרגין (מכות ח). לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו • מה תלמוד־לומר "לֹאֲחָיו"? למד על זוממי בת כהן נשואה, שאינן בשרפה, אלא כמיתת הבועל שהיא כחנק, שנאמר (ויקרא כא): "היא כַּאֲשֶׁר תִּשְׂרֹף", "היא" ולא בועלה, לכך נאמר כאן: "לֹאֲחָיו", "כַּאֲשֶׁר זָמַם

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

אם היה אותו העד עד שקרי, וכבר העיד בשקר על אחיו. (יט) אַרְיִי עָשׂוּ אֶתֶם לוֹ כַּדְגָּמָת מַה שֶּׁשָּׁעַר בַּעֲצָמוֹ כִּי יַעֲשֶׂה בְּאֶחָיו, ויבצר את בעלי הרע מתוך.

(יז) אַרְיִי יַעֲמֵדוּ שְׁנֵי הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר לִשְׁנֵיהֶם הִרְיבוֹת לִפְנֵי ה', בֵּין יָדֵי (לפני) הכהנים והדיינים אשר ימלאו את התפקיד באותה העת. (יח) אַרְיִי יִבְחְנוּ הַיָּטִב אֶת הַדִּין, וְלִכְן

מן העוונות והשגגות ודיני רוצח אשר יבצע אותם, אלא על פי אמירת שני עדים או אמירת שלושה יעמדו העניינים. (טז) וְאִם קָם עַד מִקְפָּח עַל אָדָם לְהַעֲדִי עָלָיו בְּדִבְרֵי תַּפְקִיד לֹא רָאִי.

כ וידשִׁתְּאוּרוֹן וְשָׁמְעוּ וַיִּדְחֻלוּ וְלֹא יוֹסְפוּן
לְמַעַבְד עוֹד כְּפִתְגָמָא בִּישָׁא הָדִין בִּינְךָ:

(כ) וְהַנְּשָׂאִים יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יוֹסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד
בְּדָבָר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:

כז"א יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ • מִכָּאן שְׁצָרִיכִין הַכְרֹזָה: 'אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי נִהְרָגִין עַל שֶׁהִזְמִינוּ בְּבֵית דִּין'.

כא וְלֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ נִפְשָׁא חֲלָף נִפְשָׁא עֵינָא
חֲלָף עֵינָא שְׂנָא חֲלָף שְׂנָא יָדָא חֲלָף יָדָא
רְגֵלָא חֲלָף רְגֵלָא:

(כא) וְלֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ נִפְשָׁא חֲלָף עֵינֶיךָ שֶׁנָּא בְּשֵׁן
יָד בִּיד רְגֵל בְּרֵגֶל: ס

כז"א עֵינֶיךָ בְּעֵינֶיךָ • (ב"ק פד) מָמוֹן, וְכֵן "שֵׁן בְּשֵׁן וְגו'".

א אַרְי תְּפֻק לְאַגְחָא קָרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ
וְתַחֲזִי סוֹסָן וְרַתְּפִין עִם סָגִי מִנְךָ לֹא תִדְחַל
מִנְהוֹן אַרְי וְיִי אֱלֹהֶיךָ מִיִּמְרָה בְּסַעֲדֶךָ דְּאַסְקָךָ
מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

כ (א) בֵּית־צִא לְמַלְחָמָה עַל־אִיבְךָ וְרֵאִיתָ סוֹם
וְרָכַב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מֵאַרְץ מִצְרַיִם:

כאויבים, אַל תִּרְחַם עֲלֵיהֶם כִּי לֹא יִרְחֲמוּ עָלֶיךָ.
סוֹם וְרָכַב • בְּעֵינֵי, חֲשׂוּבִים כָּלָם כְּסוֹס אֶחָד, וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים ו): "וְהִפִּיתָ אֶת מִדְּיָן כְּאִישׁ אֶחָד",
וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שׁוֹמֵר טו): "כִּי כָּא סוֹס פְּרָעָה". עִם
רַב מִמֶּךָ • בְּעֵינֶיךָ הוּא רַב, אָבֵל בְּעֵינֵי אֵינוֹ רַב.

כז"א בֵּית־צִא לְמַלְחָמָה • סִמָּךְ הַכְּתוּב יִצִּיאָת
מִלְחָמָה לְכָאן, לוֹמַר לָךְ שְׂאִין מִחֲסָר אֶבֶר יוֹצֵא
לְמַלְחָמָה. דָּבָר אַחֵר: לוֹמַר לָךְ: אִם עָשִׂיתָ מִשְׁפָּט
צָדִיק, אֵתָה מְבֹטָח שְׂאִם תִּצָּא לְמַלְחָמָה, אֵתָה נּוֹצֵחַ,
וְכֵן דָּוִד הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים קיט): "עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצָדִיק
בִּלְתִּיחַתִּי לַעֲשֹׁקִי". עַל אִיבְךָ • יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ

כויחיי בְּמִקְרָבֶכָן לְאַגְחָא קָרְבָּא וַיִּתְקַרְבִּי
כְּהִנָּא וַיִּמְלַל עִם עָמָא:

(ב) וְהָיָה בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר
אֶל־הָעָם:

לכך, וְהוּא הַנִּקְרָא 'מִשׁוֹחַ מִלְחָמָה'. וְדִבֶּר אֶל־
הָעָם • (שם) בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

כז"א בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה • סִמּוֹךְ לְצִאֲתְכֶם מִן
הַסֶּפֶר מִגְּבוּל אֶרֶצְכֶם. וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן • (סוֹטָה מב) הַמִּשְׁוֹחַ

ג וַיִּזְכֹּר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן קְרִיבִין
יוֹמָא דִּין לְאַגְחָא קָרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִבְכִין
לֹא יִזְוַע לְבָבֶכָן לֹא תִדְחֻלוּ וְלֹא תִתְּבַהֲתוּן
וְלֹא תִתְּבַהֲלוּן מִקְדָּמִיהוֹן:

(ג) וַאֲמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קְרִיבִים הַיּוֹם
לְמַלְחָמָה עַל־אִיבֵיכֶם אֶל־יָדְךָ לְבִבְכֶם אֶל־תִּירְאוּ
וְאֶל־תַּחְפּוּזוּ וְאֶל־תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם:

שְׁנָאֵמָר (ד"ה ב כח): "וַיִּקְרְאוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת
וַיִּחֲזִיקוּ בְּשִׁבְיָהּ, וְכָל־מַעֲרַמְיָהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן־הַשָּׁלָל,
וַיִּלְבִּישׁוּם וַיַּנְעִילוּם וַיַּאֲכִילוּם וַיַּשְׁקוּם וַיִּסְכּוּם
וַיַּנְהִילוּם בְּחֻמְרִים לְכָל־כּוֹשֵׁל, וַיְבִיאוּם וַיִּרְחוּ עִיר־

כז"א שְׁמַע יִשְׂרָאֵל • (שם) אָפֵלוּ אֵין בְּכֶם זְכוּת אֵלָא
קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִבְד, כְּדֹא אֲתֶם שְׁיֹשִׁיעַ אֲתֶכֶם. עַל
אִיבֵיכֶם • אֵין אֵלוֹ אַחֲרֵיכֶם, שְׂאִם תִּפְּלוּ בְּיָדָם, אֵינָם
מִרְחָמִים עֲלֵיכֶם; אֵין זֶה כְּמִלְחָמָת יְהוּדָה עִם יִשְׂרָאֵל,

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

אֲזִי יִתְקַדֵּם הַכֹּהֵן וַיִּנָּאֵם אֶל הָעָם.
(ג) וַיֹּאמֶר לָהֶם: שְׁמְעוּ, הוּי, יִשְׂרָאֵל!
אֲתֶם הַיּוֹם מִתְקַדְּמִים לְמַלְחָמָה עַל
אִיבֵיכֶם, אַל תַּעֲדִינוּ אֶת לְבַבְתִּיכֶם,
אַל תִּפְחָדוּ וְאַל תִּסְבּוּ לְאַחֹר וְאַל
תִּתְּבַהֲלוּ מִהַתְּנַבְּלוּתְכֶם.

(א) וְאִם יִצֵּאתָ לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ
וְרֵאִיתָ סוֹסִים וּמִרְכָּבוֹת, קָהַל אֲנָשִׁים
מִרְבָּה מִמֶּךָ, אַל תִּירָא מֵהֶם, הָרִי ה'
אֱלֹהֶיךָ אִתְךָ הַמּוֹצִיא אוֹתְךָ מִן אֶרֶץ
מִצְרַיִם.
(ב) וּבִצֵּאת הַתְּקַדְּמוֹתְכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה,

(ב) וְהַנְּשָׂאִים יִשְׁמְעוּ וְתִהְיֶה עֲלֵיהֶם
יִרְאָה, וְלֹא יוֹסִיפוּ לַעֲשׂוֹת כְּדָגְמַת
הַדָּבָר הַגֵּרוּעַ הַזֶּה בְּתוֹכְכֶם.
(כא) וְלֹא תִחַמַּל בְּהַעֲנִשֵׁת נִפְשָׁא
בְּנִפְשָׁא, וְתִשְׁלֹם כְּפָר שָׁל עֵין בְּעֵין וְשֵׁן
בְּשֵׁן וְיָד בְּיָד וְרֵגֶל בְּרֵגֶל.

שְׁכַנְגָדָן וַיְנוּסוּ. וְרוֹמְסִים בְּסוּסֵיהֶם וּמִצְהִילִין אוֹתָם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שַׁעֲטַת פְּרוֹסוֹת סוּסֵיהֶם, וְצוּחוּיִן בְּקוֹלָם, וְתוֹקְעִין בְּשׁוֹפְרוֹת וּמִינֵי מִשְׁמִיעֵי קוֹל. אֶל-יֶרֶךְ לְבַבְכֶּם. מִצְהָלוֹת סוּסִים. אֶל-תִּירָאוּ. מִהִגַּפַּת הַתִּירִסִין. וְאֶל-תַּחֲפֹזוֹ. מִקוֹל הַקְּרָנוֹת. וְאֶל-תַּעֲרָצוֹ. מִקוֹל הַצְּנוּחָה.

הַתִּמְרִים אֲצִל אַחֵיהֶם וַיִּשׁוּבוּ שְׁמִרֹן", אֲלָא עַל אוֹיְבֵיכֶם אַתֶּם הוֹלְכִים, לְפִיכֶךְ הַתַּחֲזָקוֹ לְמַלְחָמָה. אֶל-יֶרֶךְ לְבַבְכֶּם אֶל-תִּירָאוּ וְאֶל-תַּחֲפֹזוֹ וְאֶל-תַּעֲרָצוֹ. (סוטה מב) אַרְבַּע אֲזָהָרוֹת כְּנָגֵד אַרְבָּעָה דְּבָרִים שְׁמַלְכֵי אוֹמֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂין, מְגִיפִין בַּתִּירִסֵּיהֶם כְּדִי לְהַקְשִׁין זֶה לָזֶה כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, שְׂיַחֲפֹזוֹ אֵלּוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~

הַטְּבָעִיּוֹת הֵיא עַל-יְדֵי הַשָּׂכֵל, לִכְן כְּשֵׁשִׁים דַּעְתוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּזֶה, לֹא יֶרֶךְ לְבָבוֹ וְלֹא יָרָא וְלֹא יַפְתָּר כָּלֵל.

(ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ז)

הַרִי הַיָּרָאָה בְּמַלְחָמָה הֵיא דְּבָר טְבָעִי, וְאִיךְ שִׁיף צִיּוּי עַל זֶה "אֶל תִּירָאוּ". וְהַבְּאוּר בְּזֶה, דְּכִינֵן שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת מַדּוֹת

ד' ארי יי אלהינו דמדבר קדמיכון לאגחא לכוון קרב עם בעלי דבביוכון למפרק יחכוון:

(ה) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הַהֲלֹךְ עִמָּכֶם לְהַלָּחֵם לָכֶם עַם-אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? נפל ונפלו עמו. ההלך עמכם • זה מחנה הארון.

כ"י • כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו' • הֵם בָּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל בְּשׁוּר-וָדָם, וְאַתֶּם בָּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, פְּלִשְׁתִּים

הַיִּמְלִילוֹן סְרַבָּא קְדָם עַמָּא לְמִימַר מִן גְּבָרָא דִּי בְּנָא בֵּיתָא חֲדָתָא וְלֹא חֲנֻכָּה יִהְיֶה וְיִתּוּב לְבֵיתָהּ דִּילְמָא יָמוּת בְּאַגָּחָא קְרָבָא וְגַבְרָא אַחֲרָן יַחֲנֻכָּה:

(ה) וַדְּבָרוּ הַשְּׁמַרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֲדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחֲנֻכּוֹ:

כ"י • וְלֹא חֲנָכוֹ • לֹא דָר בּוֹ. 'חֲנוּךְ', לְשׁוֹן הַתְּחִלָּה. וְאִישׁ אַחֵר יַחֲנֻכּוֹ • וְדָבָר שֶׁל עֲגֻמַּת נֶפֶשׁ הוּא זֶה.

וַיִּמְן גְּבָרָא דִּי נָצִיב כְּרָמָא וְלֹא אֲחִלָּה יִהְיֶה וְיִתּוּב לְבֵיתָהּ דִּילְמָא יָמוּת בְּאַגָּחָא קְרָבָא וְגַבְרָא אַחֲרָן יַחֲלָה:

(ו) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחֲלָלּוּ:

כ"י • וְלֹא חָלְלוֹ • לֹא פָדָאוּ בְּשָׁנָה הֶרְבִּיעִית, שֶׁהַפְּרוֹת טְעוּנִין לְאַכְלָן בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹ לְחַלְלָן בְּדָמִים וְלֶאֱכֹל הַדָּמִים בִּירוּשָׁלַיִם.

וַיִּמְן גְּבָרָא דִּי אָרֶס אֶתְתָּא וְלֹא נִסְכָּה יִהְיֶה וְיִתּוּב לְבֵיתָהּ דִּילְמָא יָמוּת בְּאַגָּחָא קְרָבָא וְגַבְרָא אַחֲרָן יִסְכָּה:

(ז) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרֶס אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה:

כ"י • פְּנִימוֹת בְּמַלְחָמָה • יָשׁוּב פֶּן יָמוּת, שָׁאֵם לֹא יִשְׁמַע לְדְּבָרֵי הַכֹּהֵן, כְּדָאִי הוּא שְׂיָמוּת.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

יִהְיֶה בְּמַלְחָמָה, וַיַּחֲלֵל אֶת פְּרוֹת נָטַע רְבָעִי שְׁלוֹ אִישׁ אַחֵר. (ז) וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר קָדַשׁ לְעַצְמוֹ אִשָּׁה וְלֹא הִכְנִיסָהּ לְחֻפָּה, אֲזִי יֵצֵא לְדֶרֶךְ וַיַּחֲזוּר אֶל בֵּיתוֹ כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה בְּמַלְחָמָה, וְכַתּוּצָאָה מִכָּף יַחֲנוּךְ אוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר. (ז) וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר שָׁתַל כָּרֶם, וְלֹא חָלַל אֶת פְּרוֹת נָטַע רְבָעִי שְׁלוֹ, אֲזִי יֵצֵא לְדֶרֶךְ וַיַּחֲזוּר אֶל בֵּיתוֹ כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה בְּמַלְחָמָה וְתִפְגַּס לְחֻפָּה עִם אִישׁ אַחֵר.

(ד) כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם, הוֹלֵךְ אוֹרוֹ אֶתְכֶם לְהַלָּחֵם לָכֶם נֶגֶד אוֹיְבֵיכֶם וַיִּוָּשִׁיעַ אֶתְכֶם. (ה) אַחֵר זֹאת יִדְּבָרוּ הַמִּמְנִים עַל הַצְּבוּר אֶל הָעָם בְּאֶמְרָם, כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֲדָשׁ וְלֹא חֲנָךְ אוֹתוֹ,

(ח) וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וַאֲמָרוּ מִי־הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּלֵב יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּנֶה אֶת־לֵבָב אַחֲיוּ בְּלִבָּבוֹ:

כש"י ◀ וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים • (סוטה כג) לָמָּה נֶאֱמַר כָּאן "וַיִּסְפּוּ"? מוסיפין זה על דברי הכהן, שבהכנה מדבר ומשמיע מן "שמע ישראל", עד "להושיע אתכם". ו"מי האיש", ושני ושלילי, כהן מדבר ושטר משמיע; וזה, שטר מדבר ושטר משמיע. הִירָא וְרַךְ הַלֵּלֵב • רבי עקיבא אומר: כִּמְשַׁמְעוֹ, שאִינוֹ יָכֹל לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוּפָה. רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אָמַר: הִירָא מַעֲבֵרוֹת שְׂבִידוֹ, וְלִכְךָ תָּלַתָּה לוֹ תוֹרָה לְחֹזֵר עַל בֵּית וְכֶרֶם וְאִשָּׁה, לְכַסּוֹת עַל הַחוּזָרִים בְּשָׂבִיל עֲבֻרוֹת שְׂבִידָם, שֶׁלֹּא יִכְיֶנּוּ שֶׁהֵם בְּעָלֵי עֲבָרָה, וְהוֹאָהוּ חוֹזֵר, אָמַר: 'שָׁמָּה בָּנָה בֵּיתִי, אוֹ נֹטַע כֶּרֶם, אוֹ אֶרֶשׁ אִשָּׁה'.

(ט) וַהֲיָה כְּכֹלֹת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וַיִּפְקְדוּ שְׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: ׀

כש"י ◀ שְׂרֵי צְבָאוֹת • שְׁמַעְמִידִין וְקָפִין מִלִּפְנֵיהֶם וּמִלֹּאחֲרֵיהֶם, וְכַשִּׁילִים שֶׁל בְּרוֹל בִּידֵיהֶם, וְכָל מִי שְׂרוּצָה לְחֹזֵר, הָרְשׁוֹת בִּידָן לְקַפֵּחַ אֶת שׁוּקֵיוֹ.

~ שבת קודש ו' אלול ~

(י) כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ יֹאמְרֵי תִקְרַב לְקִרְתָּא לְאַנְחָא (קִרְבָּא) עֲלֶיהָ וְתִקְרִי לָהּ מְלִין דְּשָׁלָם:

כש"י ◀ כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר • בְּמִלְחָמַת הָרְשׁוֹת – הַפְּתוּב מְדַבֵּר, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֵשׁ בַּעֲנָנִין: "בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרִחוּקֹת וְגו'".

(יא) וַהֲיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפִתְחָהּ לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנֹּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לָמָּס וְעַבְדוּךָ:

כש"י ◀ כָּל־הָעָם הַנֹּמְצָא־בָּהּ • (ספרי) אָפְלוּ אֶתָּה מוֹצֵא בָּהּ מִשְׁבָּעָה אוֹמוֹת שְׁנַצְטוּיֶת לְהַחֲרִימָם, אֶתָּה רֹשֵׁא לְקִימָם. לָמָּס וְעַבְדוּךָ • (ספרי) עַד שֶׁיִּקְבְּלוּ עָלֶיהֶם מָסִים וְשַׁעֲבוּד.

(יב) וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשִׂיתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ח) אחר זאת יוסיפו הממנים על הצבור לנאם אל האנשים באמרם, כל איש הפוחד וְעָדִין הַלֵּב, אָזִי יֵצֵא לְדֶרֶךְ וַיִּחְזֹר אֶל בֵּיתוֹ וְלֹא יִחְלִישׁ אֶת לִבָּבוֹת אַחֲיוּ כְּמוֹ לְבוֹ. (ט) וְלִכְן סְמוּךְ לְאַחַר סְיוּמָם לְנֵאֻם אֶל הָאֲנָשִׁים בְּזֶה, אָזִי יִמְנוּ עָלֵיהֶם אֶת רֹאשֵׁי הַצְּבָאוֹת. (י) וְאִם הִתְקַדַּמְתָּ אֶל קְרִיָּה לְהִלָּחֶם בָּהּ, אָזִי בַתְּחִלָּה קָרָא לָהּ לְשָׁלוֹם. (יא) וְלִכְן אִם נִתְּנָה לָךְ תְּשׁוּבָה לְשָׁלוֹם וּפִתְחָהּ לָךְ, אָזִי כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְּצוּיִים בָּהּ יִהְיוּ חֲכִיבִים לָךְ וְיִשְׁתָּרוּ אוֹתָךְ. (יב) וְאִם לֹא נִהְיָה אִתָּךְ בְּשָׁלוֹם, אֲלֹא

כ"י • ואם-לא תשלים עמך ועשתה עמך | סופה להלחם בך, אם תניחנה ותלך. וצרת עליה • מלחמה • הכתוב מבשרך שאם לא תשלים עמך, אף להרעיבה ולהצמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים.

(יג) ונתנה יהוה אלהיך בידך והפית את-כל-זכורה לפי-חרב: יג וימסרנה יי אלהיך בידך ותמחי ית כל זכורה לפתגם דחרב:

כ"י • ונתנה ה' אלהיך בידך • אם עשית כל האמור בענין, סוף ש' נותנה בידך.

(יד) רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל-שללה תבו לך ואכלת את-שלל איביך אשר נתן יהוה אלהיך לך: יד לחוד נשיא וטפלא ובעירא וכל די יהי בקרמא כל עדאה תבוז לך ותיכול ית עדאה דסנאף די יתב יי אלהיך לך:

כ"י • והטף • אף טף של זכרים, ומה אני מקים: "והפית את-כל-זכורה"? בגדולים.

(טו) כן תעשה לכל-הערים הרחוקות ממך מאד אשר לא-מערי הגוים-האלה הנח: טו כן תעבד לכל קרנא די רחיקין מך לחדא די לא מקרני עממא קאלין אנן:

(טז) רק מערי העמים האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה כל-נשמה: טז לחוד מקרני עממא קאלין די יי אלהיך יתב לך אחסנא לא תקים כל נשמתא:

(יז) ביי-החרם תחרימם תחתי והאמרי הפנעני והפרזי החוי והיבסי באשר צוך יהוה אלהיך: יז ארי גמרא תגמרנין תתאי ואמראי פנענאי ופרזאי תואי ויבסאי קמא די פקדך יי אלהיך:

כ"י • באשר צוך • לרבות את הגרגשי.

(יח) למען אשר לא-ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם וחסאתם ליהוה אלהיכם: יח יח בדיל די לא ילפון יתכון למעבד ככל תועבתהון די עבדו לטעותהון ותחובון קדם יי אלהכון:

כ"י • למען אשר לא-ילמדו • הא אם עשו תשובה ומתגזרין, אתה רשאי לקבלם.

נלקמה אתך, אזי הטל מצור עליה. (יג) וימסר ה' אלהיך אותה בידך, לכן הרגו את הגברים שלה בחרב. (יד) ואולם הנשים והילדים והבהמות ושאר המצוי בקריה מן שלה אזי התעשר לך ממנו, ומכל שלל איביך אשר פרנס אותך ה' אלהיך בו. (טו) ככה עשה בקריות הרחוקות ממך מאד אשר הן אינן מקריות האמות האלה. (טז) ואולם מקריות האמות האלה אשר ה' אלהיך נתן לך לנחלה, אל תשאיר מהם נשמה. (יז) בדי שלא ללמדו אתכם כי תעשו ככל געוליהם אשר הם עשו בנעבדים שלהם, ובכך תשגו לה' אלהיכם. (יח) אלא השחת אותם השחתה, את החתים והאמריים והפנעניים והפרזיים והחויים והיבסאים, כפי שפקד עליך ה' אלהיך. (יח) כדי שלא ללמדו אתכם כי תעשו ככל געוליהם אשר הם עשו בנעבדים שלהם, ובכך תשגו לה' אלהיכם.

יט אַרִי תַצוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ
לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְגִדּוֹחַ עָלֶיהָ גִּרְזוֹן בִּי
מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאוֹתוֹ לֹא תִכָּרֵת בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה
לֵבָא מִפְּנֵיךָ בַּמָּצוֹר:

יט) כִּי־תִצְוֶה אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ
לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְגִדּוֹחַ עָלֶיהָ גִּרְזוֹן בִּי
מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאוֹתוֹ לֹא תִכָּרֵת בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה
לֵבָא מִפְּנֵיךָ בַּמָּצוֹר:

— הַכָּתוּב מְדַבֵּר (ספרי). כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה • הָרִי
כִּי מִשְׁמַשׁ בִּלְשׁוֹן 'דְּלִמָּא', שְׁמָא הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה
לְהַפְגִּס בְּתוֹךְ הַמָּצוֹר מִפְּנֵיךָ לְהַתִּיסֵר בִּיסוּרֵי רָעַב
וְצָמָא כְּאִנְשֵׁי הָעִיר, לָמָּה תִשְׁחִיתֶנּוּ.

כט"ו יָמִים • שְׁנַיִם. רַבִּים • שְׁלֹשָׁה, (שבת יט) מִכָּאן
אָמְרוּ: אֵין צָרִין עַל עֲצֵרוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים פְּחוֹת
מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לַשַּׁבָּת, וְלִמָּד שֶׁפּוֹתַח בְּשָׁלוֹם
שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל ב א):
וַיָּשָׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שְׁנַיִם", וּבִמְלַחֲמַת הָרִשּׁוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~

הנהירות הנדרשת בחינוך הילדים

בקהלות שלמה.

אָבֵל בְּאֶשֶׁר מְדוּבָר אִודוֹת הַדּוֹר הַצָּעִיר, וְאוֹתָם רוֹצִים
לְחַנֵּךְ עַל פְּשָׁרוֹת — נוֹטְלִים מִקֵּם אֵת הַחוּם וְהַקְּנָאוֹת
לַיְהוּדִים לְכָל יָמֵי חַיֵּיהֶם. בְּגִלֵּל הַשְּׂרִיטָה וְהַחֲסָרוֹן
שֶׁעוֹשִׂים בְּנִשְׁמָתָם בְּצַעֲרוֹתָם, עָלוּל אַחֲר־כֵּן לְגִדּוֹל
יְהוּדִי בַּעַל־מוֹם רַחֲמָנָא־לִיַּצְלָן!

וְכֵן הוּא גַם לְאִידֵךְ גִּיסָא, שֶׁמִּכְנִין שְׁאִפִּילוֹ שִׁינוֹי קֵל
בִּיּוֹתֵר יָכוֹל לְגָרוֹם שִׁיתְהַפֵּךְ מִחֻקָּה אֶל הַקָּצָה, לְכֵן
אִפִּילוֹ בְּשִׁבְלֵי הַטָּבָה קָלָה בְּחִינוּף הַגִּלְד, כְּדֹאֵי לְהַשְׁתַּדֵּל
וּלְהַשְׁתַּדֵּל, וְכֹל־שֶׁכֵּן אִם הַחִינוּף דּוֹרֵשׁ תִּיקוּן בְּעֵנִינִים
עִקְרִיִּים הַעֲלוּלִים לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַגִּלְד בְּמִשְׁךְ כָּל יָמֵי חַיָּו.

(ע"פ אגרות קודש ח"ב אגרת רד. לקוטי שיחות, כרך א עמ' 82, ועוד -
מתוך 'לקראת שבת')

בַּפְּרָשְׁתָּנוּ כָּתוּב "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה" (כ, יט). וְהִינֵנוּ,
שֶׁהָאָדָם דּוֹמֶה בְּכַמָּה דְּבָרִים לְעֵץ הַשָּׁדָה.

וְיֵשׁ לְלִמּוֹד מִזֶּה הוֹרָאָה בְּחִינוּף הַיְלָדִים:

בְּאֶשֶׁר עוֹשִׂים שְׂרִיטָה בְּאִילָן לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר גִּדּוֹל, אִזִּי
הַשְּׂרִיטָה אֵינָה אֵלָא בְּמָקוֹם שֶׁנֶּעֱשֶׂתָה בְּלִבָּר, וְגַם אֵינָה
גּוֹרָמַת נֶזֶק. אָבֵל בְּאֶשֶׁר עוֹשִׂים שְׂרִיטָה בְּשִׁתִּיל אִילָן רֵף,
וְעַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה בְּגִרְעִין שְׁעוּמִדִּים לְנִטּוֹעַ, יִתְכַּן
שֶׁמִּשְׂרִיטָה אַחַת יִצְמַח אִילָן בַּעַל־מוֹם.

וְכֵן הוּא בְּעֵינֵי הַחִינוּף: אָדָם בְּשָׁנוֹת הַעֲמִידָה, שֶׁכָּבַר עֲבַר
מִחֻצִּית דִּרְכוֹ בְּחַיִּים, וְנִדְמָה לוֹ שֶׁהוּא מוֹכֵרָח לְהַסְפִּים עַל
פְּשָׁרוֹת — הָרִי הַפְּגִיעָה הִיא לְמִשְׁךְ שְׁנַיִם אַחֲדוֹת בְּלִבָּר.
אַרְבָּעִים שָׁנָה חֵי הוּא לֹא פְּשָׁרוֹת, וְאִם יִכָּשֶׁל וַיַּעֲשֶׂה
פְּשָׁרָה לְשָׁנָה אַחַת, וְכוּלוֹת אַרְבָּעִים שָׁנָה הַקּוֹדְמוֹת
שֶׁמִּאֲחֻרָיו לִיתֵּן לוֹ כַּח שִׁישְׁבַח מִיַּד מִהַפְּשָׁרָה, וַיִּצְמָד

כ לַחֲדוֹר אִילָן דִּתְדַע אַרִי לֹא אִילָן דְּמֵאָבֵל
הוּא יְתֵה תַחֲבֵל וְתִקּוֹץ וְתִכְנִי כְּרִקּוּמִין עַל
קִרְתָּא דִּי הִיא עֲבָדָא עֲמָךְ קִרְבָּא עַד
דְּתַכְבְּשָׁה:

כ) וְכֵן עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ בִּי לֹא־עֵץ מֵאָבֵל הוּא אוֹתוֹ
תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא
עֹשֶׂה עֲמָךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּה: פ

כט"ו עַד רִדְתָּה • לְשׁוֹן רְדוּי, שֶׁתֵּהָא כְּפוּפָה לָךְ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

שְׁאִינוּ גּוֹרֵם הַנָּאָה לְאָדָם (כנוף עץ פרי, עץ
ריחני), אִזִּי קִלְקַל אוֹתוֹ וְקָטַע אוֹתוֹ
וּבָנָה אֵת כְּלֵי הַמָּצוֹר עַל כָּל קְרִיָּה
אֲשֶׁר נִלְחָמָה אִתָּךְ עַד שֶׁתִּנְתֵּן אוֹתָהּ.

כִּי מִקֵּם תֹּאכַל. אֵל תִּקְטַע אוֹתָם
בְּחִשְׁבָּךְ שֶׁעֲצֵי הַשָּׁדָה (דניאל) בְּאָדָם
הַמִּתְחַבֵּא מִפְּנֵיךְ בְּעַת הַמָּצוֹר.
(ב) אֵף כָּל סוּג עֵץ שֶׁאֵתָה יוֹדַע

יט) וְאִם הִטְלַת מָצוֹר עַל קְרִיָּה
בְּמִשְׁךְ יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם בָּהּ כְּדִי
שֶׁתִּפְתַּח אוֹתָהּ לְפָנֶיךָ, אֵל תִּקְלַקֵּל אֵת
עֲצֵיהָ בְּכֹף שֶׁתַּעֲבִיר עֲלֶיהָ אֵת הַבְּרוֹזֶל

א אֲרִי וְשִׁתְּכָח קָטִילָא בְּאַרְעָא דִּי יִי אֱלֹהֶךָ
יִהְיֶה לָךְ לְמִירְתָּהּ רַמִּי בְּחַקְלָא לֹא אֲתִידַע מִן
קָטִילָה:

כא (א) כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הַכּוֹהֵן:

ב וַיִּצְאוּ זִקְנֵיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמִדְּרוֹ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר
סְבִיבֹת הַחֹלָל:

(ב) וַיִּצְאוּ זִקְנֵיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמִדְּרוֹ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר
סְבִיבֹת הַחֹלָל:

מִמָּקוֹם שֶׁהִחָלַל שׁוֹכֵב. אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת
הַחֹלָל • לְכָל צַד וְצַד, לִידַע אִיזוֹ קְרוֹבָה.

כ"י • וַיִּצְאוּ זִקְנֵיךָ • (סוטה מד. סנהדרין יד) מִיָּחֲדִים
שְׂבִיבֹתֶיךָ, אֵלּוּ סְנֵהֲדָרֵי גְדוּלָּה. וּמִדְּרוֹ • (סוטה מה)

ג וַיִּחַתְּנוּ קְרֵתָא דְקָרִיבָא לְקָטִילָא וַיִּדְּבֹרוּ סְבִי
קְרֵתָא הִיא עֲגֻלַת תּוֹרֵי דִי לֹא אֲתַפְּלַח בִּיהּ
דִּי לֹא נִגְדִית בְּנִיר:

(ג) וַיִּהְיֶה הָעִיר הַקְּרוֹבָה אֶל־הַחֹלָל וּלְקַחְוּ זִקְנֵי הָעִיר
הַהוּא עֲגֻלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֲבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־
מִשְׁכָּה בַּעַל:

ד וַיִּחַתְּנוּ סְבִי קְרֵתָא הִיא יֵת עֲגֻלַתָא
לְנַחֲלָא בִּיר דִּי לֹא אֲתַפְּלַח בִּיהּ וְלֹא יִזְדַּרַע
וַיִּנְקְפוּן תַּמָּן יֵת עֲגֻלַתָא בְּנַחֲלָא:

(ד) וַהוֹדְרוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֻלָּה אֶל־נַחֲלָא
אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעֶרְפוֹ־שֵׁם
אֶת־הָעֲגֻלָּה בְּנַחֲלָא:

ה שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה פְרוּת, לְכַפֵּר עַל הַרְיָגָתוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁלֹּא
הִנִּיחוּהוּ לַעֲשׂוֹת פְרוּת.

כ"י • אֶל־נַחֲלָא אֵיתָן • קֶשֶׁה, שֶׁלֹּא נַעֲבֹד. וְעֶרְפוֹ •
קוֹצֵץ עֶרְפָּה בְּקוֹפִיץ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'תָּבֵא
עֲגֻלָּה בַת שְׁנֵתָה שֶׁלֹּא עָשִׂתָה פְרוּת, וְתַעֲרַף בְּמָקוֹם

ו וַיִּתְקַרְבוּן פְּתָנִיא בְּנֵי לְוִי אֲרִי בְּהוֹן יִתְרַעֲוּ
יִי אֱלֹהֶךָ לְשִׁמְשׁוּתָהּ וּלְכָרְכָא בְּשִׁמְאָא דִּי
וְעַל מִימְרָהוֹן יְהִי כָל דִּין וְכָל מִכְשָׁא
סְגִירוֹ:

(ה) וַנִּגָּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לְוִי כִּי זֶם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשִׁרְתּוֹ וּלְכַרְךָ בָּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יְהִי כַל־רִיב
וְכָל־נִנְעָה:

ז וְכָל סְבִי קְרֵתָא הִיא דְקָרִיבִין לְקָטִילָא
יִסְחוּן יֵת יְדִיהוֹן עַל עֲגֻלַתָא דְנִקְפְּתָא
בְּנַחֲלָא:

(ו) וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְּרוֹבִים אֶל־הַחֹלָל יִרְחֲצוּ
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֲגֻלָּה הָעֲרוּפָה בְּנַחֲלָא:

ח וַיִּתִּיבוּן וַיִּמְרִיוּן יִדְנָא לֹא אֲשֶׁדּוּ יֵת דְמָא
הַדִּין וְעִינָא לֹא תִזְאָה:

(ז) וַעֲנוּ וַאֲמָרוּ יְדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעִינֵינוּ
לֹא רָאוּ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

אותו, וַיִּשְׁפִּיעוּ בְּרַכָּה בְּשִׁמּוֹ וְעַל פִּי
אֲמִירָתָם תִּכְרַע כָּל יְרִיבוֹת וְכָל גִּנְעָה.
(ו) וְכֹאֲשֶׁר רָחֲצוּ כָל חֲכָמֵי אוֹתוֹ
הַיּוֹשֵׁב הַקְּרוֹב אֶל הַהֲרוּג אֶת יְדֵיהֶם
עַל הָעֲגֻלָּה הָעֲרוּפָה בְּנַחֲלָא.
(ז) וַיִּתְחִילוּ וַיֹּאמְרוּ, יְדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ
אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעִינֵינוּ לֹא רָאוּ זֹאת.

הַבָּקָר, כּוֹזֵאת שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה בָּהּ עֲבוּרָת
אֲדָמָה וְלֹא הָעֲלֵתָה עָלֶיהָ מַחֲרָשָׁה.
(ד) וַהוֹדְרוּ אוֹתָהּ אֶל נַחֲלָא בַּעַל
שְׁפוּעִים תְּלוּלִים שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה בּוֹ
עֲבוּרָת אֲדָמָה וְלֹא נִזְרַע, וְעֶרְפוֹ אוֹתָהּ
בּוֹ.
(ה) אַחֵר זֹאת יִגָּשׁוּ מֵעַט מִן הַכֹּהֲנִים
בְּנֵי לְוִי כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּחַר בָּהֶם לְשִׁרְתָּהּ

(א) וְאִם יִמָּצֵא הָרוּג זָרוֹק בְּמִדְבָּר,
בְּאַרְץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לְהִיּוֹת
לְכֶם לְאַחֲזָהּ, לֹא נֹדַע מִי תִּהְיֶה.
(ב) אֲזִי יֵצְאוּ קָצֵת מִן חֲכָמֶיךָ
וְשׁוֹפְטֶיךָ, וַיִּמְדְּדוּ אֶת הַשִּׁטְחִים עַד
הַקְּרִיבוֹת אֲשֶׁר הֵן בְּסְבִיבוֹת הַהֲרוּג.
(ג) וְכָךְ כָּל קְרִיָּה שֶׁהִיא הַקְּרוֹבָה
אֵלָיו, אֲזִי יִקְחוּ תוֹשְׁבֵיהָ עֲגֻלָּה מִן

שיעור יומי לשבת קודש ו' אלול - דברים כא - פרשת שופטים
כא
כ"י • יְדִינוּ לֹא שָׁפְכָה • וְכִי עָלְתָה עַל לֵב שׁוֹקֵנִי בֵּית
דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם? אֲלָא לֹא רָאִינוּהוּ וּפְטַרְנוּהוּ

(ח) כִּפֹּר לְעַמּוֹד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן
דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמּוֹד יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:
כ"י • וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם • הַכְּתוּב מִבְּשָׂרָם, שְׂמִשְׁעָשׂוּ כֵן - יִכְפַּר לָהֶם הָעוֹן.

(ט) וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבָּךְ בִּי־תַעֲשֶׂה
הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:

כ"י • וְאַתָּה תִּבְעַר (כתובות לו) מַגִּיד שָׂאם נִמְצָא הַהוֹרָג אַחֵר שְׁנֵתְעַרְפָּה הָעֵגְלָה, הָרִי זֶה יִהְרַג, וְהוּא הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי
ה':

צ"ד פסוקים, סל"א סימן. חסלת פרשת שופטים

ההפמרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכו - רכו

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ח) וְעָנִי לָהֶם וְאָמְרוּ, אָהָה, בּוֹרָא
עוֹלָם, אֲלֵהִינוּ! כִּפֹּר לְעַמּוֹד בֵּית
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר גָּאֵלְתָּ אוֹתָם, וְאַל תַּחֲלִיל
עֲלֵיהֶם הָעֲנִשָּׁה בְּסִבַּת הַתְּרָשְׁלוֹת בְּדָם
נָקִי מֵאֲשָׁמָה, אֲזִי יִכְפַּר לָהֶם אֲשֶׁר
הַתְּרָשְׁלוּ בְּאוֹתוֹ הַדָּם.
(ט) וְאַתָּה, מִיָּד תִּבְעַר אֶת רוֹצְחוֹ שֶׁל
הַנָּקִי מֵאֲשָׁמָה מִבִּינֵיכֶם כִּי תַעֲשֶׂה
הַיֵּשֶׁר אֲצֶל ה'.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' א

- מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יִצְחָק, בְּרִישָׁא טְהוֹרוֹת מִשּׁוּם שְׂמִדוּבָר
- בְּאוֹפֵן שְׁהִיָּה מְסַהֵר אֶת הַמִּדְּיוֹ וּפּוֹעֲלֵיו לְבָךְ, עַל יְדֵי שְׁהִטְבִּילָן
- בְּמִקְוֶה, וּמִמִּילָא אִם נִגְעוּ בְּטַהֲרוֹת אֵינִם מִטְּמָאִים אוֹתָן.
- מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכִי סִיפָא נָמִי - אִם כֹּךְ מִדּוּבָר, שְׁפּוּעֵלִיו
- טְהוֹרִים, אִם כֵּן יֵשׁ לְטַהֵר גַּם בְּדִין הַשְּׁנִי שְׂאִמְרָ לָהֶם לְכוּ וְאַנִּי בֹא
- אַחֲרֵיכֶם, וּמִדּוּעַ אִמְרָה הַבְּרִייתָא עַל אוֹפֵן זֶה שְׁטַהֲרוֹתֵינוּ טְמָאוֹת.
- מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הַטַּעַם בְּסִיפָא הוּא מִשּׁוּם שְׂאִין עִם הָאֶרֶץ מְקַפִּיד

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' ב

- הַתְּשׁוּלָם, לֹא סְמָכָא דְעֵתִיָּה שְׁתּוּעִיל הַמְּשִׁיכָה, לְפִי שְׂאִין דַּעְתּוֹ
- שְׁלִימָה עִם הַקִּנְיָן מִשּׁוּם שְׁחֻשׁ שְׂמָא הַיִּשְׂרָאֵל יִרְבֵּה בְּמַחִיר הַיִּין,
- וְלִכְן לֹא מוּעִילָה הַמְּשִׁיכָה לְקִנּוּת, וְנִמְצָא שְׁהִיָּין הַתְּנַסָּךְ בִּיד
- הַיִּשְׂרָאֵל, וּלְפִיכֹךְ דְּמִיו אִסּוּרִין. מִסִּיִּים רַב אִשִּׁי אֶת תִּירוּצוֹ: וְכִשֵּׁם
- שְׁלִשְׁתֵּךְ צָרִיךְ לְתַרְץ כֹּךְ, לְדִידֵי נָמִי - גַּם לְשִׁיטְתִּי שְׁבִיאֲרֵתִי אֶת
- הַמְּשָׁנָה בְּהַקְדִּים לוֹ דִּינָר, יֵשׁ לְחַלֵּק, שְׂאָה עַל נָב דְּקָרִים לִיה דִּינָר,
- מִכָּל מְקוֹם הַדְּבָר תְּלוֹי, שְׂאִם פֶּסֶק אֶת סְכוּם הַדְּמִים סְמָכָא דְעֵתִיָּה
- שְׁוִיעִיל הַדִּינָר לְקִנְיָן כֶּסֶף, אֲבָל אִם לֹא פֶסֶק, לֹא סְמָכָא דְעֵתִיָּה
- שְׁוִיעִיל הַדִּינָר לְקִנְיָן, כִּיּוֹן שְׁחֻשׁ שְׂמָא יִרְבֵּה הַיִּשְׂרָאֵל בְּמַחִיר,
- וְנִמְצָא שְׁהִיָּין מִתְנַסָּךְ בִּיד הַיִּשְׂרָאֵל.

- הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאזִיה נּוֹסֶפֶת שְׁמִשְׁכָּה בְּגוֹי קוֹנָה, וּבִכֹּךְ מִקְשָׁה עַל
- רַב אִשִּׁי: אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, תָּא שְׂמַע, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּר
- אָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֵּן נָח נִהְרָג עַל כֹּךְ שְׁגוֹל פְּחוֹת מְשֻׁנָּה פְּרוּטָה,
- מִשּׁוּם שְׁלִגְבֵי גוֹי גַּם פְּחוֹת מְשׁוּה פְּרוּטָה הוּא מִמּוֹן, וְלֹא נִיָּתֵן
- לְהִישָׁבּוֹן - וְאִין הַגּוֹי מְחַוִּיב לְהַשִּׁיב אֶת הַגּוֹזִילָה, מִפְּנֵי שְׁהַיִּשְׂרָאֵל
- מוֹחֵל עֲלֵיהּ. וְאִי אִמְרָת מְשִׁיכָה בְּעוֹבָד בּוֹכְבִּים אֵינָה קוֹנָה, אִמְרָא
- נִהְרָג, הָרִי בְּמָה שְׂמִשְׁךְ אֶת הַגּוֹזִילָה לֹא קִנָּה, וְנִמְצָא שְׁעִידִין הִיא
- שְׁיִיכָת לַיִּשְׂרָאֵל.
- מְשִׁיב רַב אִשִּׁי: מִשּׁוּם דְּצִעְרִיָּה לְיִשְׂרָאֵל - מִכִּיּוֹן שְׁהוּא צִיעַר אֶת
- הַיִּשְׂרָאֵל הַנְּגוּל,

לוח תהלים

יום ראשון, ל' מנחם אב < פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ

יום שני, א' אלול < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים א-ג

יום שלישי, ב' אלול < מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים ד-ו

יום רביעי, ג' אלול < מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים ז-ט

יום חמישי, ד' אלול < מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים י-יב

יום שישי, ה' אלול < מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים יג-טו

שבת קודש, ו' אלול < פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים טז-יח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ל' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיד, ע"כ אהובי אחי... עד עמ' 228, ציון כו':

דיליה] – לאור שלו, כִּי־אֵם בְּחִינַת עֲשִׂיהַ גַּם־כֵּן, – ענין של מעשה – עשיה, לא רק ענין של שכל ודיבור כמו בלימוד התורה, שְׁהִיא מַעֲשֶׂה הַצְדָּקָה, – אך, מדוע דוקא בחינת המעשה של צדקה – הרי כל המצוות המעשיות האחרות הן ענין של עשיה? – אומר

על כך רבנו הזקן: כִּידוּעַ לְמַשְׁכִּילִים, שְׁבַחֲנִית עֲשִׂיהַ בְּאַלְקוֹת – איזו השפעה אלקית מצויינת בבחינה של עשיה? היא בְּחִינַת הַשְּׁפָעַת וְחֻמְשֵׁכַת הַחַיּוּת לְמִטָּה מִטָּה לְמִאֵן דְּלִית לִיהַ מְגֻרְמִיה בְּלוֹם. – למי שאין לו משל עצמו כלום. ישנה השפעה אלקית בעולמות המצויינת בשם "מחשבה", וישנה השפעה המצויינת בשם "דיבור", אך איזו השפעה מצויינת בשם "עשיה" – הרי זו אותה השפעה הנמשכת למטה

מטה, למקום שאין בו כלל שום התגלות אלקית, וזה עולם העשיה, הרי שמעשה הצדקה מכון ממש נגד הבחינה של עשיה באלקות. שכן, זה הרי ענין הצדקה, להשפיע לעני שאין לו משלו כלום. וְכָל הַזּוֹכֵחַ אֶת יָצְרוֹ בָּזָה – בענין הצדקה, וּפְתִיחַ יְדוֹ וּלְכַבּוֹ – לתת צדקה ביד פתוחה וברגש של לב רחב, אֶתְכַפֵּיָא סְטְרָא־אֲחֵרָא – נכפית עלי-דייזוה "סטרא אחרא" (קליפות) לקדושה, וּמַהֲפֵךְ חֲשׂוֹכָא – ומהפך את החושך לְאוֹר הַשֶּׁם־יִתְבָּרֵךְ, הַשּׁוֹכֵן עֲלֵינוּ בְּבַחֲנִית עֲשִׂיהַ בְּעַקְבוֹת מְשִׁיחָא, – בזמן של "עקבות משיח", וְיִזְכָּה

עַל בֶּן אֲהוּבֵי אַחֵי, שִׁימוּ נָא לְבַבְכֶּם לְאַלֶּה הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים בְּקִצְרָה מְאֹד (וְאֵם יִרְצֶה ה' פְּהִיא־לִפְהַ אֲדַבֵּר בָּם בְּאַרְבָּה), אִיךְ הָיִיתָ כָּל עֶקֶר עֲבוּדַת ה' בְּעֵתִים הַלָּלוּ בְּעַקְבוֹת מְשִׁיחָא – עיקר העבודה בזמנים

אלה, של "עקבות" משיח, היא עֲבוּדַת הַצְדָּקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכְרוֹנֵם לְבָרְכָה¹⁰: "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֵלָא בְּצִדְקָה". וְלֹא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכְרוֹנֵם לְבָרְכָה "תִּלְמוּד תּוֹרָה שְׁקוּל כְּנֶגֶד גְּמִילוּת חֲסִדִּים", – כפי שהמשנה אומרת במסכת פאה¹¹: "ותלמוד תורה כנגד כולם", שתלמוד תורה הוא כנגד כל הדברים הנמנים שם, כולל גם גמילות חסדים, הרי הם לא אמרו זאת אֵלָא בִּימֵיהֶם, שְׁתִּלְמוּד־תּוֹרָה הָיָה עֶקֶר הָעֲבוּדָה אֲצֵלָם,

וְעַל כֵּן הָיוּ חֻמְמִים גְּדוּלִּים תְּנָאִים וְאִמּוֹרָאִים. מַה־שֵּׁאִין בֶּן בְּעַקְבוֹת מְשִׁיחָא, – בימי ביאת המשיח, שְׁנַפְלָה – בחינת "סִפְת דְּוֹד" עַד בְּחִינַת רַגְלִים וְעַקְבָּיִם, שְׁהִיא בְּחִינַת עֲשִׂיהַ – "מלכות דאצילות" שהיא בחינת ה"שכינה" המתלבשת בעולמות בריאה, יצירה, עשיה – הנקראת גם כן "סוכת דוד", שכן דוד הוא הרי מלך ישראל, מרכבה ל"מלכות דאצילות" – ירדה ונפלה עד למדרגה התחתונה של "עשיה", אִין דְּרֵךְ לְדַבְּקָה בַּה בְּאֵמַת וְלַהֲפָכָא חֲשׂוֹכָא – ולהפוך את חושך העולם, לְנִהוּרָא דִּילָהּ – לאור שלה, [נֶסֶח אַחֵר:

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם הל' מ"ע רפ"י – הועתק בטיו"ד ר"ס רמז. ואין הכוונה למ"ש בש"ס (שבת קלט, א. סנה' צח, א) – דהרי שם כתוב נפדה. והמפרשים [הרדב"ז והכס"מ וההגהות על הטור] שמציינים מקור דברי הרמב"ם מהמירא דעולא בש"ס (שם) אין כוונתם – בכ"כ מקומות – להלשון בדיוק – כ"א להתוכן. וכמפורסם. וראה שם תיכף בהלכה שלאחר' ברמב"ם ובמפרשים הנ"ל. וגם במסורת הש"ס וכו' שמביאים שהרמב"ם ה' גורס "ישראל" (במקום "ירושלים") בגמ' – ה"ה מזכירים רק תיבת "ישראל", והגירסא "ישראל" נמצאת בע"י, משא"כ הגירסא "נגאלין" – לע"ע לא מצאתי בש"ס ויל"ש. וקשה יותר לומר שלהרמב"ם היתה גירסא שלא נמצאת בשום מקום אצלנו מאשר לומר שהרמב"ם מפרש יותר מאשר בש"ס ולכן כותב "נגאלין" (ואדרבא – כצ"ל)". 11. פרק א' משנה א'.

של ראייה, שההתאמתות שבה היא למעלה מעלה מאשר על ידי ענין של שכל והבנה.

לראות עין בעין בשוב ה' ציון בו: – שאז תראה העין הגשמית אלקות, כפי שהעין שלמעלה רואה, ותהיה זו ראייה של עין גשמית – ענין של עשיה שבו תתגלה אלקות באופן

~ יום שני א' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 228, י אד"ש וחיים... עד עמ' קטו, בו:

ממשיכה בחינת "רב חסד", החסד הבלתי מוגבל: כי הנה מודעת זאת, – הרי ידוע, התורה נקראת "עז", – כפי שהגמרא אומרת במסכת זבחים⁶ על הפסוק: "ה' עוז לעמו יתן", ש"עוז" הכוונה לתורה, שהוא לשון גבורה, וכמו שאמר וְהוֹרֵתָ לְבָרְכָהּ:⁷

"תרי"ג – 613, מצות נאמר למשה מסיני מפי הגבורה"; – מהקב"ה כפי שהוא מתגלה בבחינת גבורה, ואשר לכן הוא נקרא "גבורה", וברכתיו: – וכמו שכתוב: "מימינו אש דת למו", – מידו הימנית ניתנה להם התורה שנכתבה באש, ואש היא הרי ענין של גבורה, פרוש – שכן, לכאורה הרי הפסוק אומר "מימינו", וימין הוא ענין

י. אחר דרישת שלום וחיים, פתח דברי יעיר און שומעת תוכחת חיים, אשר הוכיח ה' חיים – ה' החי, על ידי נביאו, – ירמיה, ואמר: "חסדי ה' כי לא תמנו וגו'", – הפירוש הפשוט הוא ש"כי לא תמנו" מוסב על החסדים. אלא

שלכאורה וְהוֹרֵתָ לְבָרְכָהּ לְמִימְרָא "כי לא תמו", כמו שאמר: – בשעה שרוצים לומר שהחסדים שלך לא הסתיימו, אנו אומרים: "כי לא תמו חסדיך וכו'". – אם-כן מדוע כתוב כאן "כי לא תמנו", שמשמעותו בנוי, שאנחנו לא תמנו? יסביר רבנו הזקן להלן, שהכוונה היא אכן גם על "אנחנו", והמלה "כי" היא נתינת טעם – שיש להזדקק ל"חסדי ה'" מפני ש"לא תמנו", מפני

אגרת הקדש

י אד"ש וחיים פתח דברי יעיר און שומעת תוכחת חיים אשר הוכיח ה' חיים ע"י נביאו ואמר חסדי ה' כי לא תמנו וגו' וחל"ל כי לא תמו כמ"ש כי לא תמו חסדיך וגו'. ויובן עפ"י מ"ש בזוה"ק אית חסד ואית חסד עולם בו' ואית חסד עילאה דהוא רב חסד בו'. כי הנה מודעת זאת התורה נקראת עוז שהוא לשון גבורה וכמו שאמר חז"ל תרי"ג מצות נאמר למשה מסיני מפי הגבורה וכדכתיב מימינו אש דת למו פי' שהתורה מקורה ושרשה הוא רק חסדי ה' המכונים בשם ימין דהיינו המשכת בחי' אלהותו ית' והארה מאור א"ס ב"ה אל העולמות עליונים ותחתונים ע"י האדם הממשיך האור על עצמו בקיום רמ"ח מ"ע שהן רמ"ח אברים מלכא. פי' רמ"ח כלים ולבושים להארה [גר' דצ"ל

שאין אנו תמימים ושלמים. ובלשון רבנו הזקן: יוֹבֵן עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בְּיַד הַקָּדוֹשׁ: "אֵית חֶסֶד וְאֵית חֶסֶד, – ישנן שתי מדרגות בחסד, אֵית חֶסֶד עוֹלָם בו' וְאֵית חֶסֶד עֲלִיָּא דְהוּא רַב חֶסֶד בו'". – ישנו חסד של בחינת עולם, וישנו חסד נעלה יותר, בחינת "רב חסד", חסד בריבוי וכלי גבול. שכן, "חסד עולם" הוא הרי חסד מוגבל, שזה הרי ענין "העולם", ענין של הגבלה, ואילו "רב חסד" הוא חסד בלי הגבלה. וכיוון שכל הענינים שלמעלה הרי נמשכים על ידי עבודתו של יהודי למטה, יסביר רבנו הזקן להלן, איזו עבודה ממשיכה בחינת "חסד עולם", החסד המוגבל, ואיזו עבודה

של חסד (שתורה היא הרי "תורת חסד"¹⁰), ולאחר מכן אומר "אש דת" – שזה ענין של אש וגבורה? שְׁהַתּוֹרָה מְקוּרָה וְשֶׁרָשָׁהּ הוּא רַק חֶסֶד ה', הַמְכֻנֵּם בְּשֵׁם "יְמִין", – ימין הוא חסד, דְּהֵינּוּ הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת אֱלֹהוּתוֹ וְתַבְרִיד וְהַאֲרָה מְאֹד אֵינ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא אֶל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּתוֹנִים, עַל־יְדֵי הָאָדָם הַמְּמַשֵּׁךְ הָאֹרֶךְ עַל עַצְמוֹ, בְּקִיּוֹם – על ידי קיום רמ"ח – 248, מְצוֹת עֲשֵׂה, שֶׁהֵן – מצוות העשה הן, רמ"ח – 248, אֲבָרִים דְּמִלְכָּא, – אברי המלך (שלמעלה), פְּרוּשׁ: – רמ"ח אברי המלך, הכוונה רמ"ח – 248, כָּלִים וּלְבוּשִׁים לְהַאֲרָה [לְהַאֲרָה] מְאֹד אֵינ־סוֹף

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן בסופו מדגיש "זו"ש הנביא" – להסביר אמרו בוודאות כי (ולא בספק – אם) לא תמנו". 2. איכה ג, כב. 3. נוסח תפלת שמו"ע. 4. ח"ג קלג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"ז אינו שייך לכאן (שנוגע הענין שהתומ"צ הם גבורה ואש וצמצום)? ואולי מתרץ בהקדמה זו קושיא גדולה – לולא ההקדמה: כיון שניתנה מפי הגבורה והצמצום (כולל – מצות הצדקה) הרי בההוספה על הצמצום אין הוספה על המצוה (וכמו – בציצית של יג גודלין). ולכן מקדים שנק' עוז (וכח – עיין פל"ו: בלי שום לבוש בו') שהוא לשון (ולא שזהו כל ענינו דעוז) גבורה (וצמצום) בו' – ובצדקה מתגלה העוז (וכח), משא"כ בקרבנות בו' – ראה לקמן". 6. קטו, א. 7. תהלים כט, יא. 8. מכות כג, סע"ב. 9. האזינו לג, ב. 10. משלי לא, כו. 11. תקו"ז ת"ל (עד, ב).

וְגִבּוֹל וּמִדָּה – אֵין הָאָדָם יָכוֹל לְסַבְּלָה בְּלִבּוֹ, וְלַחֲיוֹת – באותה שעה, קָנָם בְּגוּפוֹ אֶפִּילוֹ רִנָּע, וְכַמֵּאִמֵּר רַבּוֹתֵינוּ וְזִכְרֵנָם לְבִרְכָּה¹², שֶׁבִשְׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁהִי הַתְּגִלָּה אֱלֹהוּתוֹ וְיִתְבָּרָךְ וְאִזְרֵי-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּבַחֲנֵית דִּבּוּר וְהַתְּגִלָּה – לא בענין

של מעשה, כמו מעשה המצוות, כי-אם בחינה של דיבור והתגלות, פְּרָחָה נִשְׁמַתָּן בּוֹ: – נשמותיהם לא היו יכולות להישאר בגוף, אלא הקב"ה החזיר להם נשמותיהם בטל של תחיית המתים, ואילו מצד עצמה, כיוון שהיתה זו התגלות של אלקות ואור שהוא "אין-סוף", לא היתה יכולה הנשמה להישאר בגוף אפילו לרגע אחד. וכיוון שבאהבה זו, נשאר

הנשמה בגוף, הרי שהיא מדודה ומוגבלת; כך גם ביראה ואהבה הבאות על ידי ההתגלות האלקית שבמצוות, כנזכר לעיל, וכל זה מפני שההמשכה האלקית שבתורה ומצוות, מלוכשת בבחינת גבורה, וכו', וזהו פירוש "מימינו אש דת למו", ששורש התורה היא מ"ימין" וחסד, אך היא ירדה ונתלבשה בבחינת "אש" וגבורה, כדי שתוכל להתלבש במצוות שקיומן הוא על ידי ענינים מוגבלים.

בְּרוּךְ-הוּא הַמְּלִכֵּשׁ בְּהֵן – במצוות, שכל מצוה היא כלי ולבוש לקליטת הארה מיוחדת מאור אין-סוף ברוך-הוא, כשם שכל אבר הוא כלי לכוח מיוחד מהנפש, העין – לכוח הראיה, האוזן – לכוח השמיעה, וכדומה, (ומאור זה יִמְשֵׁךְ לוֹ –

לאדם המקיים את המצוה, דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ – יראה ואהבה, כָּכֵל מַצְוָה בְּנוֹדָע). – הרי שתורה ומצוותיה הן ענין של חסד, המשכה מאלקות, רק שֶׁהַמְשָׁכָה זו נִתְּלַבְּשָׁה תַּחֲלָה בְּמִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא, הַמְּכַנֶּה בְּשֵׁם "אֵשׁ", – שהיא בחינה של גבורה, שֶׁהִיא בְּחִינַת צִמְצוּם הָאֵוֶר וְהַחֲיוֹת הַנִּמְשָׁכֹת מֵאֵוֶר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי שֶׁתּוּכַל לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂה

הַמִּצְוֹת, שֶׁרָבֵן כָּכֵלֵן הֵם בְּדְבָרִים חֲמִידִים, כְּצִיצִית – בצמר גשמי, וְתַפְּלִין – בקלף גשמי, וְקַרְנֵינֹת – בבעלי חיים, צמחים ודומם גשמיים, וְצִדְקָה. – בכסף או בדברים גשמיים שנותנים לצדקה. וְאֵף מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת הָאָדָם, כְּמוֹ יִרְאָה וְאַהֲבָה – שהן הרי רגשות ומדות רוחניות, אֵף-עַל-פִּי-כֵן הֵן – גם כן, בְּבַחֲנֵית גְּבוּל וּמִדָּה וְלֹא בְּבַחֲנֵית אֵין-סוֹף כָּלֵל, כִּי אַהֲבָה רָבָה לַה' בְּלִי קֵץ

אגרת הקדש

לההארה] מאור א"ס ב"ה המלוכש בהן (ומאור זה יומשך לו דו"ר בכל מצוה כנודע) רק שהמשכה זו נתלבשה תחלה במדת גבורתו של הקב"ה המכונה בשם אש שהיא בחי' צמצום האור והחיות הנמשכות מאור אין סוף ב"ה כדי שתוכל להתלבש במעשה המצוות שרובן ככולן הם בדברים חומריים כציצית ותפליין וקרבתות וצדקה ואף מצות שהן ברוחניות האדם כמו יראה ואהבה אעפ"כ הן בבחי' גבול ומדה ולא בבחי' א"ס כלל כי אהבה רבה לה' בלי קץ וגבול ומדה אין האדם יכול לסובלה בלבו ולחיות קיים בגופו אפילו רגע וכמארו"ל שבשעת מ"ת שהיתה התגלות אלהותו ית' וא"ס ב"ה בבחי' דיבור והתגלות פרחה נשמתן בו:

~ יום שלישי ב' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטן, והנה לפי שהמצוות... עד עמ' קטן, מצות התורה.

שבמצוות, לָכֵן רַב הַמִּצְוֹת יֵשׁ לָהֵן שְׁעוֹר מְצַמֵּצִים¹³, כְּמוֹ אֲרֶךְ הַצִּיצִית י"ב גְּדִלִין¹⁴, וְהַתְּפִלִּין – צריכות

אגרת הקדש

והנה לפי שהמצוות ניתנו לנו ע"י התלבשות במדת גבורה וצמצום ההארה בו' לכן רוב המצוות יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י"ב גודלין

והנה, לפי שהמצוות נתנו לנו על-ידי התלבשות במדת גבורה וצמצום ההארה בו', – וההתגלות

12. שבת פח, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הנקודה כאן להראות שהן מוגבלין למעלה, וכמודגש בההוספה "מצומצם" (לאחרי שכבר אמר "שיעור") (חסד עולם, ולא למעלה מזה) – והדרגאות – שיש שיעור למטה! (וכהדרגתהוהוספתו בהתרגום "נישט ווינציקער" ("צ"ע שהרי אד"ש השמיט תיבות אלו – לתקן), וכו"כ פעמים מוסיף זה!) ובפרט שגם צדקה באופן דחסידי ה' ג"כ יש שיעור למטה – פרוטה (אף שמצד "חסד עולם" פטור מזה, וכסיום אגה"ק זו). וי"ל שהכוונה כנ"ל בהערה – שציצית יג גודלין אינו מוסיף כלום על הציצית דיב גודלין, ז.א. ששיעור המצוה שבציצית מצומצם למעלה ועד"ז בתפליין וכו". 14. שו"ע אור"ח סי"א סי"ד.

נקרא "חסד עולם", פרוש: "חסד אל כל היום"²⁷, המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים, על ידי אתערותא דלתתא, – "התעוררות מלמטה" שהאדם מעורר על ידי עבודתו, היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם זה עם זה. –

שהצדקה והחסד שלהם ממשיכים את החסד שלמעלה שיתלבש בעולמות, ולפי שהעולם הוא בכחית גבול ומדה – מהארץ עד לרקיע – מהלך ת"ק – 500 שנה²⁸, וכן מרקיע לרקיע בו, – מהלך ת"ק (500) שנה, כפי שחכמינו ז"ל מחשבים מדתו של כל רקיע ומרקיע לרקיע, – גבול של מדה ומקום, ושית אלפי שני הוי עלמא בו²⁹ – ששת אלפי שנה הן שנות קיום העולם, – גבול ומדה של זמן.

וכיוון שהעולם מוגבל, לכן נתן שיעור ומדה גם בן למצות הצדקה והחסד שבתורה כמו לשאר מצות התורה. – שיש להן שיעור ומדה, כנזכר לעיל. כשם שהחסד שלמעלה שהדבר הזה צריך להמשיך, הוא "חסד של עולם", חסד שביכולתו להתלבש בעולם בשיעור ובמדה, לכן גם העבודה המביאה המשכה זו מהחסד שלמעלה – עבודת צדקה וחסד של האדם – היא גם כן בשיעור ובמדה.

להיות אצבעים על אצבעים – לפי דעת הגאונים, כמובא בשולחן-ערוך רבנו הזקן¹⁵, ומרקיעות דוקא¹⁶, והלולב – שיעורו ארבעה טפחים¹⁷, והסכה – שיעורה שבעה טפחים¹⁸, והשופר – שיעורו טפח¹⁹, והמקנה – שיעורה ארבעים סאה²⁰; – הרי

שהן כולן בעלות שיעור ומדה. וכן מרקיעות יש להן שיעור מצמצם לזמן, – בן כמה זמן יהיה הבעל-חי שמקריבים אותו לקרבן, כמו בבשים בני שנה²¹, ואילים בני שתיים²², ופרים בו²³. – הרי שכל הקרבנות מוגבלים בשיעור שנות וזמן חייהם, וכן במעשה הצדקה וגמילות-חסדים בממונו, אף שהיא מהעמודים שהעולם עומד עליהם²⁴, וכדכתיב: – וכמו שכתוב²⁵: "עולם

חסד יבנה", אפלו-הכי יש לה שיעור קצוב: חמש למצוה מן המבחר²⁶, – כשרוצים לקיים את המצוה באופן נעלה יותר, צריכים לתת חומש מהריוח, ומעשר למדה בינונית בו²⁷. – לקיים את המצוה במדה בינונית, שלא בצמצום ושלא בהידור רב – צריכים לתת מעשר מהריוח, הרי שלצדקה יש מדה ושיעור, וזה נקרא "חסד עולם", – החסד שלמעלה הנמשך על ידי אופן זה של נתינת צדקה, במדה ובשיעור –

אגרת הקדש

והתפילין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא והלולב ד"ט והסוכה ז"ט והשופר טפח והמקנה מ' סאה וכן בקרבנות יש להן שיעור מצומצם לזמן כמו כבשים בני שנה ואילים בני שתיים ופרים כו' וכן במעשה הצדקה וגמ"ח בממונו אף שהוא מהעמודים שהעולם עומד עליהם וכדכתיב עולם חסד יבנה אפ"ה יש לה שיעור קצוב חומש למצוה מן המוכחר ומעשר למדה בינונית כו' וזה נק' חסד עולם פ' חסד אל כל היום המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים ע"י אתערותא דלתתא היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם זה עם זה ולפי שהעולם הוא בבחי' גבול ומדה מהארץ עד לרקיע ת"ק שנה וכן מרקיע לרקיע כו' ושית אלפי שני הוי עלמא כו' לכן ניתן שיעור ומדה גם כן למצות הצדקה והחסד שבתורה כמו לשאר מצות התורה

15. או"ח סי' לב סעיף לג. שו"ע או"ח סל"ב סל"ט. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מסוג שיעורין כלל – כ"א הגבלה (לא עגולה וכיו"ב). וגם בציצית שלפני – כו"כ הגבלות ישנן ואינו מזכירן. וגם בתפילין ישנם עוד כו"כ הגבלות. וי"ל דממעט מחומש (ובעל שש ויותר קצוות) דיש בכללו (וגדלו מ) מרובע, משא"כ בציצית (שו"ע אדה"ז רס"ו). – ועפ"י תומתק ההוספה "דוקא", לכאורה איוז קס"ד שולל". 17. שם ר"ס תרנ. 18. שם ר"ס תרלד. 19. שם סתקפ"ו ס"ט. 20. שו"ע יו"ד סר"א. 21. רמב"ם הל' מעה"ק פ"א הי"ד. 22. רמב"ם שם. 23. ראה רמב"ם שם. משנה פרה פ"א מ"ב. 24. אבות פ"א מ"ב. 25. תהלים פט, ג. 26. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א. 27. תהלים נב, ג. 28. חגיגה יג, א. 29. ר"ה לא, א.

~ יום רביעי ג' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטן, אך חיינו דוקא... עד עמ' 230, עומדין וכו'.

עליהם באופן שווה. ובשעהאדם ממשיכו – אור זה, למטה במעשיו ו"אתערותא דלתתא", – בהתעוררות שהוא מעורר על ידי עבודתו למטה, אזי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעות וכל מגרעות שנתנו בקדש העליון, ומחדש אורן ומובן ביתר שאת ויותר עז, בבחינת אור חדש ממש. – לא אור של סדר השתלשלות, שכבר היה גם לפניכן וכעת רק נתגלה, אלא המדובר באור חדש שלמעלה מסדר השתלשלות, לבן אמרו: – חכמינו ז"ל³⁰:

"במקום – ובמדרגה, שבשליתשובה עומדין וכו'". – אפילו צדיקים גמורים אינם עומדים שם, וזאת מפני שבעלי תשובה ממשיכים אור חדש שהוא למעלה לגמרי מסדר השתלשלות,

אור שהוא בלי גבול. וכפי שהרבי שליט"א מדייק בלשון המובא בכמה מקומות³¹: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד בו", שבמקום ובמדרגה ש"בעלי תשובה עומדין" בקביעות – "צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד בו", אין להם אפילו את היכולת לעמוד שם; לא זו בלבד שאין "עומדין" במדרגה זו, אלא "אין יכולין", אין להם אפילו היכולת לכך, שכן מדובר בסוג אור אחר הנמשך על ידי עבודת התשובה דוקא.

אך חיינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל אפילו כמלא נימא; – למי שלא נטה מהתורה אפילו לא בשערה אחת, אבל מי שהעביר עליו הדרך – של התורה, חסד ושלום, מאחר שהענה דרכו, לתת מגרעות בקדש העליון, – שכן, יהודי הרי ממשיך מ"קדש העליון" על יד מצוות, כפי שאנו אומרים בברכת המצוות "אשר קדשנו במצוותיו", שעל ידי מצוות ממשיכים "קדושה" מ"קדש העליון", ועל ידי אייקום מצוות, גורמים למגרעת ב"קדש העליון", שגורע ערכו, בבחינת המשכתו, מה שהיה יכול להמשיך בבחינת אלהותו והארת האור מאור מאור אינסוף ברוך הוא – שהיה בידו להמשיך, אלו היה שומר התורה ומקיימה

בהלכתה – הרי מעות זה לא יוכל לתקן, בייאם – על ידי, בהמשכת האור העליון שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן, – אין אור עליון זה מתלבש בעולמות, הנקרא "חסד עלאה" – חסד נעלה יותר, ו"רב חסד", – חסד בריבוי, לפי שמאיר ומתפשט בבחינת אינסוף בלי גבול ומדה, מאחר שאיננו מצמצם תוך – בפנימיות העולמות, אלא בבחינת מקיף עליהן מלמעלה, מריש כל דרגין עד סוף וכו', – מהתחלת כל המדרגות עד סופן, הוא מקיף

אך חיינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל אפילו כמלא נימא אבל מי שהעביר עליו הדרך ח"ו מאחר שהענה דרכו לתת מגרעות בקדש העליון שגרע ערכו בחי' המשכתו מה שהיה יכול להמשיך מבחי' אלהותו והארת האור מאור א"ס מעוות זה לא יוכל לתקן כ"א בהמשכת האור העליון שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן הנק' חסד עילאה ורב חסד לפי שמאיר ומתפשט בבחי' א"ס בלי גבול ומדה מאחר שאיננו מצמצם תוך מקיף עליהן מלמעלה מריש כל דרגין עד סוף וכו' וכשהאדם ממשיכו למטה במעשיו ואתערלת לא אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעוות וכל מגרעות שנתנו בקדש העליון ומחדש אורן ומובן ביתר שאת ויתר עז בבחי' אור חדש ממש לכן אמרו במקום שבע"ת עומדין וכו'.

30. ברכות לר, ב. 31. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. – ודלא כמובא בברכות שם: אין עומדין.

~ יום חמישי ד' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 230, והנה עיקר התשובה... עד עמ' קטז, נפשו כתיב.

ומצד עבודתם לא מגיע להם כלום מהקב"ה, כיוון שהם "כלא חשיבי", נחשבים כ"כלום" – הרי שעבודתם איננה תופסת מקום כלל, שיגיע להם משהו מצד עבודתם, אלא כל ההשפעה שהקב"ה נותן להם היא רק בבחינת חסד – שכן, גם מה שיש

בעבודתם כדי לעורר ולהמשיך, בא גס-כן רק מצד החסד שלמעלה. על כל פנים, על ידי סוג צדקה וחסד כזה שבלי גבול, ממשיך האדם את האור העליון שלמעלה מהשתלשלות, ועל-ידי זה נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעונותיו למעלה. עליונים ותחתונים. – הרי, שעל-ידי עבודת הצדקה מוגבלת, ממשיכים בחינת "חסד עולם", ועל ידי צדקה וחסד בלי הגבלה, ממשיכים בחינת "רב חסד". וזהו שכתוב³³: "עשה צדקה ומשפט³⁴ נבחר לה' מנבחר", – לעשות צדקה ומשפט,

אהוב וחביב להקב"ה יותר מאשר הבאת קרבן לו, לפי שחקרבנות הן בבחינת שיעור ומדה וגבול, מה שאין-כן בצדקה שיוכל לפזר בלי-גבול לתקן עונותיו. – הרי, למרות שגם קרבנות וגם צדקה מכפרים על עוונות, אך קרבנות הם בשיעור וגבול, ואילו צדקה יכולה להיות בלי שיעור וגבול, ובמילא היא ממשיכה אור שלמעלה מהגבלה, וכפרת העוונות שעל-ידי אור זה היא באופן אחר לגמרי. ומה שאמר: – רבותינו ז"ל³⁵: "המכניז – הנותן צדקה בייבוי רב, יותר מאשר הוא מחוייב, אל יכניז יותר מחמש", – מהריוות שלו, אס-כן כיצד אנו אומרים כאן, שמעלה גדולה מאד לתת צדקה בלי הגבלה? הנינו דוקא במי שלא חטא, או – מי שחטא,

והנה, עקר התשובה הוא בלב, כי על-ידי חקרבטה מעמקא דלבא – מעומק הלב, מעורר עמק אור העליון הזה. – ה"ממעמקים" של הנפש מעורר את העומק שלמעלה, להמשיך אור נעלה זה שלמעלה מהשתלשלות ושיש בכוחו

לתקן מה שהחסירו בעניני התורה והמצוות. אך כדי להמשיכו – אור נעלה זה, להאיר בעולמות עליונים ותחתונים – צריך "אתערוותא" דלתתא – התעוררות מלמטה ממש בבחינת מעשה, דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי גבול ומדה, – שזוהי ההתעוררות מלמטה להמשיך אור עליון בעולם, דקמו שהאדם משפיע רב חסד, – חסד באופן של ריבוי, בלי גבול, פרוש – המלה "חסד": ח"ם דל"ת, – הרחמנות שעל מי שהוא בבחינת דל"ת, דהיינו ללל ואביון – "אביון" הוא למטה מ"עני", שכן

משמעות המלה אביון היא: "התאב לכל דבר"³², שהוא במצב שכל דבר חסר לו, דלית ליה מגרמיה כלום, – שאין לו משלו כלום, ולכזה הוא משפיע חסד, ואינו נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו, כן הקדוש-ברוך-הוא משפיע אורו ומובו בבחינת חסד עלאה, – חסד עליון, הנקרא "רב חסד", המאיר בבחינת אינסוף בלי גבול ומדה, תוך העולמות עליונים ותחתונים, שכלם – כל העולמות העליונים והתחתונים, הם בבחינת דל"ת אצלו יתברך, דלית להון מגרמיהון כלום, – שאין לכל העולמות משלהם כלום, וכלא קמיה פלא חשיבי, – וכולם נחשבים לכלום לגבי הקב"ה, כלומר, שאין להן משלהם כלום, הם מצד עצמם

32. פרש"י עה"ת ראה טו, ד. 33. משלי כא, ג. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז משפט מאי בעי הכא? וי"ל דאדרבא דוקא עי"ז מובן למה צדקה נבחר מזבח. דלכאורה צדקה השווה לכל נפש, סתם צדקה, מצות הצדקה, מהעמודים שהעולם עומד עליהם ה"ז חסד עולם כמפורש לעיל, ואין זה נבחר מזבח? ! ולכן פ"י הכתוב שהמדובר כאן בצדקה הבאה ביחד ובחיבור עם משפט, היינו צדקה שהיא משפט ותיקון עוונותיו. ויש לקשר זה עם הבי' בתו"א (סג, ב) אבל אינו אותו הענין – השינוי צדקה ומשפט או משפט וצדקה – ראה אדר"ג רפ"ג. אוה"ת וירא צט, א. 35. כתובות נ, א.

הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, "וכל אשר לאיש ותן בעד נפשו" כתיב³⁶. – לפי הפירוש הפשוט הכוונה היא: בעד חייו, אך היות ובפסוק לא כתוב "בעד חייו", אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה היא בעד הנפש ממש, שכדאי לתת כל אשר לו כדי לתקן את הנפש.

אגרת הקדש

ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב.

חיינו, אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה היא בעד הנפש ממש, פשיטא – הרי ברור הדבר, דלא גרעה – שלא גרעה רפואת

אלא שתקן חטאיו בסגופים ותעניות כראוי, – כפי שנדרש, לתקן כל הפגמים למעלה. – ולכפרת עוונותיו אין הוא זקוק לנתינת צדקה, הוא שלא יזכזכז יותר מחומש. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין – פשיטא – הרי ברור הדבר, דלא גרעה – שלא גרעה רפואת

~ יום שישי ה' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, והנה מדרת חסד... עד עמ' קטז, בא כו'.

שום חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים, – אלא יש בנו עדיין ענינים של חטאים ופגמים, על כן צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם – חסדים בלי גבול ותכלית, כדי לעורר עלינו רחמים וחסד עלאה, – חסד עליון, שהוא – בחינת

להלן יסביר רבנו הזקן את הפסוק שהביא בראשית האגרת "חסדי ה' כי לא תמנו", ששאל: אם הכוונה ל"חסדי ה'" – היה צריך לומר "כי לא תמו"? רבנו הזקן יסביר שמשמעות "חסדי ה'" היא אופן נתינת צדקה בלי הגבלה, ובכך הוא מסביר מה שכתוב "כי לא תמנו".

אגרת הקדש

והנה מדרת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של הקב"ה חסדי ה' כדכתיב וחסד ה' מעולם ועד עולם כו' כי הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי חסדים ברם יש גבול ומדה לרחמי האדם. אבל הקב"ה נק' א"ס ב"ה ולמדותיו אין סוף כדכתיב כי לא כלו רחמיו וכו'. וז"ש הנביא אחר החורבן והגלות חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. פי' לפי שלא תמנו שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים ע"כ צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית כדי לעורר עלינו רחמים וחסד עילאה שהוא רב חסד ורחמים בלי גבול ותכלית כמ"ש כי לא כלו רחמיו וגו'. וזהו שארז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שיעשו גם אם יהיו פטורים מדינא כי אין בן דוד בא כו'.

ובלשון רבנו הזקן: ונהנה מדרת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא – שזה אופן החסד של הקב"ה, "חסדי ה'", – חסדיו של הקדוש ברוך הוא, כדכתיב: – כמו שכתוב³⁷: "וחסד ה' מעולם ועד עולם כו". פי' הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי חסדים, ברם יש גבול ומדה לרחמי האדם, אבל הקדוש ברוך הוא נקרא "אין סוף ברוך הוא", ולמדותיו אין סוף, – כשם שהוא יתברך אין סוף, כך גם מדותיו הן אין סופיות, כדכתיב: – כמו שכתוב³⁸: "כי לא כלו רחמיו וכו'". – רחמיו הם בלי סוף. הרי, כשם שחסדו של הקדוש ברוך הוא אין סופי, כך גם האדם שעושה צדקה וחסד בלי הגבלה, זה גם כן נקרא "חסדי ה'", אופן החסד של הקב"ה. וזהו שאמר הנביא³⁹ אחר החורבן והגלות: "חסדי ה' כי לא תמנו וגו'", פרוש: לפי שלא תמנו, – מפני שאין אנו תמימים⁴⁰, שאין אנו תמימים ושלמים בלי

שאלה יתקנו כראוי על ידי תעניות וסגופים, אין מצב הבריאות של דורותינו החלושים⁴¹ מרשים זאת, אלא הדרך היא רק על ידי צדקה – ולכן צריכים להתנהג ב"חסדי ה'", חסד בלי הגבלה. וזהו שאמר רבותינו זכרונם לברכה⁴²: "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה", שיעשו – הצדקה, גם אם יהיו פטורים מדינא, – גם אם מצד הדין הם פטורים מלתת צדקה, כי – כפי שרבותינו ז"ל אומרים⁴³: "אין בן דוד בא כו'". – עד שתכלה פרוטה מן הכיס, שלא תהיה, רחמנא

הוא, ולמדותיו אין סוף, – כשם שהוא יתברך אין סוף, כך גם מדותיו הן אין סופיות, כדכתיב: – כמו שכתוב³⁸: "כי לא כלו רחמיו וכו'". – רחמיו הם בלי סוף. הרי, כשם שחסדו של הקדוש ברוך הוא אין סופי, כך גם האדם שעושה צדקה וחסד בלי הגבלה, זה גם כן נקרא "חסדי ה'", אופן החסד של הקב"ה. וזהו שאמר הנביא³⁹ אחר החורבן והגלות: "חסדי ה' כי לא תמנו וגו'", פרוש: לפי שלא תמנו, – מפני שאין אנו תמימים⁴⁰, שאין אנו תמימים ושלמים בלי

36. איוב ב, ד. 37. תהלים קג, יז. 38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והרא" – החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג. 42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א.

הרבי שליט"א, שאפשר לומר שזה מפני שאין רבנו הזקן רוצה לבטא מילים אלו, ומאמר חז"ל זה יכול להתבצע על ידי שיהודים יחשבו את עצמם ברוחניות כרשים וכדלים. ויש לומר שזה גם מה שאין רבנו הזקן אומר "כשיהיו פטורים" מצד הדין, אלא "אם" – שכן, ענין זה יכול להתבצע ברוחניות.

ליצלן, אפילו פרוטה בכיס, ובכל זאת יתנו צדקה, כלומר, שנתנית הצדקה תהיה באופן בלתי מוגבל, הרי צדקה כזו מביאה את הכפרה המוחלטת של העוונות וכן היא מביאה את ה"מיד הן נגאלין"⁴⁴. מה שאין רבנו הזקן מביא את המאמר "עד שתכלה פרוטה מן הכיס", אלא מרמז זאת ב"וכו" – מסביר

~ שבת קודש ו' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, יא להשכיל בניה... עד עמ' 232, כל היום.

שיש לו תענוג בו, הרי לא זו הדרך, שענין ה"חיי" ירצו בחיים הבשריים-גופניים, ושירצו ב"חפץ" את הגשמיות והגופניות של וְכֵן וּמִזִּוּי, – שהרצון לילדים ולפרנסה יהיה ב"חפץ" ותענוג מצד ה"גשמיות" של הענינים, בִּי עַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכִרְוֹנֵם לְכַרְכָּה: "בְּמַל רְצוֹנָךְ בּוֹ"⁴⁵, – מפני

רצונו, דְּחִינּוּ – "בטל רצונך" אין משמעותו שיש לו רצון אלא שהוא מבטלו מפני שאין הוא הרצון העליון, אלא, כפי שהוא מפרש להלן, שמלכתחילה לא יהיה לו

שום רצון במה שאינו רצון העליון, שִׁיְהִיָּה רְצוֹנוֹ בְּמַל בְּמִצִּיאוֹת, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם רְצוֹן בְּלֵל בְּעֵינֵי עוֹלָם הָיָה בָּלֵם, הַנִּכְלָלִים – בשלש הענינים: בְּכֵן חַיִּי וּמִזִּוּי, – למרות שאלה הם דברים שהאדם מוכרח בהם, והם נוגעים לעבודתו את הקב"ה, בכל זאת לא יהיה לו שום רצון בדברים אלה עצמם, אלא בעבודת ה' שבאה על ידי דברים אלה. זה פירוש "בטל רצונך" – שהרצון יהיה באופן של ביטול (בטל במציאות), לא כמו למשל התבטלותו של חכם קטן כלפי חכם גדול, שהן אמנם, הוא אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא בבחינת מציאות, אלא "ביטול במציאות" פירושו, שאין הוא נמצא כלל. כך גם ב"ביטול הרצון" אין הכוונה שיש לו רצון לדברים אלה, אלא הוא מבטל רצונו אם אין זה רצון הקב"ה –

יא. אגרת הקודש זו מתחיל רבנו הזקן בלשון יחיד, "להשכיל בניה" (כלשון הפסוק: שנאמר לדניאל), למרות שהיא נשלחה ל"כלל", כי באגרת זו תובע רבנו הזקן אופן עבודה שלכאורה שייך רק ליחיד סגולה, שלא יהיה רצון כלל בענינים גשמיים, גם לא לאלה שמוכרחים

לבריאות וברי-שימוש לעבודת ה'. כלומר, שהרצון לא יהיה ב"גשמיות" הענינים, אלא לרצות ב"רוחניות" ובחיות האלקית שבענינים הגשמיים; ועד כדי כך, שאף אם חס-

ושלום חסר בענינים הגשמיים המוכרחים לאדם – בל יצטער מכך, אלא יהיה בשמחה מצד האמונה שלאמיתוּש-לדבר זה טוב (כפי שיסביר באגרת זו) – אופן עבודה כזה, שייך, לכאורה, רק ליחיד סגולה. לכן, מתחיל רבנו הזקן אגרתו הקדושה זו בלשון יחיד, "להשכיל בניה", להורות, שלאמיתוּש-שלדבר שייך הדבר לכל אחד מ ישראל. שכן, זה בא בעיקר מצד האמונה האמיתית, ואמונה הרי יש לכל יהודי, עליו רק לגלות ולחיות באמונה זו.

"לְהַשְׁכִּילָךְ בִּנְיָה, בִּי לֹא זֶה הַדְרָךְ יִשְׁכֵּן אוֹר ח'⁴⁶, – ביהודי, לְהִיּוֹת חֶפֶץ – לרצות, בְּחַיִּי בְּשִׁרִים – ב"חפץ" שהוא רצון של תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני

44. רמב"ם הל' תשובה שם הלכה ה. 1. דניאל ט, כב. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל: איך אפ"ל שזו הדרך ישכון בו? להיות חפץ בחיי בשרים? ! וצ"ל השכלה בבניה לשלול זה! ויל"פ (בקיצור) דקס"ד דאדרבה ע"י אתכפא דוקא ישכון אור ה' (עיי' פט"ו, פכ"ז – דע"ז אסתלק יקרא בו) ונמשכת קדושה עליונה על האדם (כו), ומפורש אחז"ל (ספרא ס"פ קדושים. פרש"י עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם. לקר"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א בו, אבל יאמר אפשי ומה אעשה בו (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכילך בו דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון בו. וכדלקמן (הע' 3). 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל' זה משמע שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרגת העבודה ד"שכון אור ה'" דוקא ומהו הדרגא דישכון אור ה' ל' אינו רגיל בתניא וכו'. ואופ"ל: ישכון ה' – אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ בכח (פ"ו); ש"שכון אור (גילוי) ה'" – צ"ל גם הביטוי בגילוי (בפועל); וזוהי יה' באופן ד"שכון" – ששוכנת ומתלבשת ובקביעות – צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו'. 4. אבות פ"ב מ"ד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה – והיינו בתומצ"צ, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט)".

הספירה הראשונה של השתלשלות, שכן, למעלה מ"חכמה" הוא למעלה מהשתלשלות ולמעלה לגמרי מלהיות מקור ל"יש" – אלא "חכמה" היא ראשית ההשתלשלות להיות מקור ל"יש". **וְהָיָא חֲכָמָתוֹ** – בחינת ומדריגת ספירת החכמה, **שְׂאִינָה מְשֻׁנָּה** – בהבנה, **לְשׁוֹם נִבְרָא** – זהו "יוצר

בראשית", הוא יוצר הכל ב"ראשית" של "חכמה", **וְהַבְרִיאָה הָזֹאת הִיא בְּכָל עֵת¹⁰ וְרָגַע, שְׂמֵתָהוּם כָּל הַבְּרֹאִים** – תמיד, **"יש" מ"אין" מְחַכְמָתוֹ** **וְתַבְרָךְ הַמְּחִיָּה אֶת הַכָּל¹¹.** – הוא מחיה את הכל לא רק באופן של חיות, אלא גם באופן של התהוות,

שהדבר נוצר, וכיוון שזה "יש מאין", מן ההכרח שההתהוות תהיה תמידית. כפי שמוסבר בתורת החסידות, שבענין "עילה ועלול", כשהדבר הראשון משמש כסיבה בלבד לדבר השני, יכול ה"עלול" (המסובב) להיות קיים גם אחרי שה"עילה" (הסיבה) כבר לא נמצאת בו. ואילו ב"יש מאין", שזו התחדשות שלא היתה קיימת לפני זה לגמרי, שהרי ב"אין" לא קיים הענין של "יש" (אחרת – זה לא היה "אין", כי"אם "יש"), מן ההכרח שהכוח המחדש יהיה תמיד בדבר שמתחדש, לפעול בו את החידוש ואת ההתהוות (וכפי שהוסבר ב"שער היחוד והאמונה"¹² ב"מכל שכן" מקריעת ים סוף). כך – שבריאת והתהוות כל דבר היא תמידית, "יבטוּבו מחדש בכל יום תמיד"¹³, לא רק "בכל יום", כשהתחדשות ניכרת, אלא "תמיד", בכל רגע, ישנה הבריאה וההתחדשות מ"אין" ל"יש", ומהו "אין" זה? – בחינת חכמתו יתברך שלמעלה מהשגה. **וְכַשֵּׁיתְבוֹנֵן הָאָדָם בְּעֵמֶק הַבְּנָתוֹ, וַיִּצְיֵר בְּדַעְתּוֹ** – אחרי שיבין את הדבר, יצייר את הדבר לפניו, שיהיה כאילו מצוייר הדבר לפניו, כמי שמתבונן בתמונה מצויירת, **הָוִיתוֹ** – ובריא, **"יש" מ"אין" בְּכָל רָגַע וְרָגַע מְיֻשׁ** – כלומר, שבכל רגע פועלת בו בחינת ה"אין" של חכמתו יתברך, – ואם כך, **הָאֵיךְ יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ כִּי רָע לוֹ, אוֹ – שִׁישׁ לוֹ, שׁוֹם יִסּוּרִים מִבְּנֵי חַיִּי וּמוֹזוֹנִי, אוֹ שְׂאִירֵי יִסּוּרִין בְּעוֹלָם**, – כיצד יכול לעלות בדעתו שרע לו ושהוא סובל יסורים? – **הֲרֵי – בִשְׂעָה שֶׁ"אֵין", שְׂהִיָּא חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים וְהַטּוֹב וְהָעֵנֶן, וְהוּא – בַּחֲנִית הָעֵדֶן שְׁלִמְעֵלָה מְעוֹלָם הַבָּא, – עוֹלָם הַבָּא, גֵּן עֵדֶן, שְׁהוּא מֵדֶת הַתַּעֲנוּגִים הַגְּבוּהָ בִּיטוּר שֶׁל הַנִּשְׁמָה הַמִּתְעַנֶּגֶת מֵהַבִּנְת**

אלא הכוונה היא שאין לו שום רצון לכתחילה. **וְכַמְאָמֵר רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוָנָם לְבִרְכָּה⁶, – שֶׁאֵצֶל הָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת הָאֹפֶן שֶׁ"עַל בְּרִיחָךְ אֵתָּה חַיִּי: – שֶׁגַם עֲנִין שֶׁל "חַיִּי", חַיִּים, הוּא כִּ"עַל כְּרַחוּ" (בניגוד לרצונו), שכן, בחיים עצמם בתור חיים**

גשמיים – אין לו חיים כלל, וכל-שכן שכן הדבר בנוגע ל"בני" ול"מוזני". אלא, כיצד אפשרי הדבר, שיהודי יפעול בתוכו שלא יהיה לו שום רצון כלל בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים ביותר? יסביר זאת רבנו הזקן להלן. ומביאורו יצא, שלא זו בלבד שאין לו שום רצון ותענוג בענינים הגשמיים, אלא גם

כשחסרים לו ענינים אלה והוא סובל מזה חסר-שלום, אין זה גורם לו צער, דבר שיש בו משום ראייה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג בענינים אלה כאשר יש לו אותם. שכן, יש לפעמים שאדם אינו חש בתענוג בדברים מסויימים⁷, אך אין זו הוכחה שבהעלם ובפנימיות אכן אין לו תענוג בהם; אפשרי הדבר שעמוק בפנימיותו יש לו תענוג בהם. ראייה לכך – שכאשר חסרים לו אותם דברים, הוא מצטער מכך. וצער הוא ההיפך מתענוג – הרי מה שהוא מצטער כשחסרים לו דברים אלה, מוכיח שכאשר יש לו אותם דברים – הוא מתענג מכך (למרות שאין הוא חש באותו תענוג); ואילו, אם אין הוא מצטער כשחסרים לו אותם דברים – הרי זו הוכחה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג כאשר יש לו אותם דברים. ובלשון רבנו הזקן: **וְכַאֲמֵר הָעֵנֶן⁸, – כִּיצַד יִכּוֹל אָדָם לִפְעוֹל שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חֶפֶץ וּרְצוֹן בְּעֵנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, גַּם לֹא בְּמוֹכְרָחִים לִּי בִּיטוּר – הוּא רַק אֱמוּנָה אֱמֵתִית בְּ"יוֹצֵר בְּרֹאשִׁית", – בַּהֲקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ הוּא שְׁיוֹצֵר הַכָּל "בְּרֹאשִׁית" (בבחינה של "ראשית"), דְּתִינּוּ שְׂהַבְרִיאָה "יש" מ"אין", הַנִּבְרָאָת – ה"אין" נִקְרָא "רֹאשִׁית חֲכָמָה", – פִּירוּשׁ הַמֶּלֶךְ "אֵין" כֹּאן אֵינּוּ שֶׁהַדָּבָר אֵינּוּ קָיָם, אֲלֵא "אֵין" – אֵינּוּ מוֹשֵׁג, שֶׁכֵּן אֵי אִפְשָׁר הָרִי לִוְמֹר שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא מ"אֵין", מֵאִפְסָה, שֶׁהִרֵי "מִמֶּךְ הַכָּל"⁹, הַכָּל בֹּא מֵאֻלָּקוֹת, שֶׁהוּא ה"יש" הָאֱמֵתִית, אֲלֵא פִירוּשׁ "אֵין" הוּא – לֹא מוֹכֵן וְלֹא מוֹשֵׁג. שֶׁכֵּן, דָּבָר שֶׁהִנְבְּרָא מִבֵּין אוֹתוֹ הוּא קוֹרָא לִי "יש", ואילו לדבר שהוא למעלה מהשגתו והבנתו לגמרי, הוא קורא "אין", שכן בעולם ההבנה שלו אין הדבר קיים. זה פירוש "יש מאין", "יש" הבא מה"אין" של חכמה. ו"חכמה" נקראת "ראשית", כמו שכתוב⁹: "ראשית חכמה", היא**

6. אבות פ"ד מ"ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וע"ד תענוג תמיד אינו תענוג". 8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו. 10. ראה לקמן הערה 21. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כרלעיל שהיחודה פ"ב". 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית.

והשגת אלקות – זה גן בלבד הנמשך מ"עדן" שהוא מקורו, ובחינה זו מחיה ומהווה אותו תמיד, רק מפני ש – דבר זה אינו מושג – לכן נדמה לו – שיש לו, רע או יסורים, אבל באמת אין רע יורד מלמעלה, והכל טוב, רק שאינו מושג, – ה"טוב" שבזה, לנדלו ורב טובו. –

ומפני היותו טוב גדול ביותר – הוא למעלה מהשגת האדם ומיכולתו להבין את הטוב הזה. כלומר, חיות כל דבר למעלה בשורשו, גם השורש של מה שיוורד

למטה בענין של רע ויסורים רחמנא-ליצלן – הרי בשורש הוא דבר טוב באמת, אך בירידתו למטה, ישנו טוב שיכול לרדת למטה ושיראה שהוא טוב, וישנו טוב הנשאר במדרגה עליונה ביותר כפי שזה בתחילת ההתגלות, ששם זה למעלה מהשגה ולכן זה יורד למטה בלבד של רע ויסורים. שכן, ה"טוב" שבו עדיין לא התגלה, כפי שרבנו הזקן מביא בפרק כ"ו שבחלק הראשון של ספר ה"תניא" (כשהוא דן באותו ענין) את הפסוק¹⁴: "אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה", שישורים באים מ"י"ה של שם הוי', שזה ראשית ההתגלות של שם הוי', לפני שזה יורד ב"ו"ה" (ש"והנגלות – ו"ה נגלות", ו' וה' של שם הוי' הן "נגלות", מה שיוורד בהתגלות, ואילו י"ה הן "נסתרות", הרי "תיסרנו", יסורים, באים מ"י"ה), הרי לאמיתתו

אגרת הקדש

רק מפני שאינו מושג לכן נדמה לו רע או יסורים אבל באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב רק שאינו מושג לגודלו ורב טובו והוא עיקר האמונה שבשבילה נברא האדם להאמין דלית אתר פנוי מינו' ובאור פני מלך חיים וע"כ עוז וחדוה במקומו הואיל והוא רק טוב כל היום

של דבר, מה שנראה לאדם כרע ויסורים, הוא טוב מצד שורשו, וכפי שמביא רבנו הזקן ב"לקוטי תורה"¹⁵, מ"נחום איש גמזו" שעל כל דבר אמר "גם זו לטובה"¹⁶, שמשמעו, לא רק שבמאוחר יצא מכך ענין של טובה, אלא שגם כעת הדבר טוב מצד השורש (ולאחר מכן יתגלה ה"טוב"). והוא עקר¹⁷ האמונה שבשבילה נברא האדם¹⁸, דלית אתר פנוי מינו' – שאין מקום פנוי ממנו, אלא בכל מקום נמצא הקדוש ברוך

הוא, ו"באור פני מלך חיים", – כשהמלך נמצא עם אחד פנים אל פנים – הדבר מביא חיים לשני, כפי שמוסבר בענין המלכות למטה, שגם כשמישהו נשפט רחמנא-ליצלן להיפך החיים, הרי אם הוא פוגש במלך, ממירים את משפטו והוא נשאר בחיים, שכן "באור פני מלך חיים", כך גם בענין ה"מלכות" שלמעלה, שהימצאו של הקדוש-ברוך-הוא, מלכו של עולם, בכל מקום – מביא חיים. ועל כן – ולכן, "עז וחדוה במקומו"¹⁹, – הימצאו של הקדוש-ברוך-הוא בכל מקום, צריכה לתת לאדם חוזק (של בטחון) וחדוה, בכל מצב שהוא נמצא, שהרי היכן שהוא נמצא, הוא "מקומו" של הקדוש-ברוך-הוא, וב"מקומו" הרי "עז וחדוה", הואיל והוא רק טוב כל היום.

14. תהלים צד, יב. 15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"מ זח"ב כה, א. רמב"ם בתחלתו. לעיל פג, ב] שער היחוד והאמונה פ"ז]. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת התבוננות הנ"ל צ"ל: 1) בכל עת ושעה, 2) שיחיי בה ממש". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו – מתאים לשלפני זה באור פני. ועפ"ז יל"פ שהובא דוקא הכתוב עז וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. דלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנ"ת דאין רע יורד כו' – דא"כ מאין נמצא רע בעיני בשר עכ"פ. והתירוץ שזהו למע', במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדור"ל עה"פ עז וחדוה גו' (חגיגה ה, ב) גואי בראי. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאור"ת שלו לתנ"ך עה"פ ובפרט ע' תשי בסופו".

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

שגם נותן טעם לפגם אסור, ושלא כדברי רב ששת, ובנידון של עקבך בשיכר – העכבר שנפל בשכר, שאסרו רב לשכר, לא ידענא מאי טעמא דרב – איני יודע מהו טעמו של רב, שודאי אינו משום שנותן טעם לפגם בשרצים אסור, שאין דין שרצים שונה משאר איסורים, אלא טעמו אחר ומסופק אני בו, אי משום דקבכר נותן טעם לפגם אסור, ואם אכן זהו ביאור דבריו אזי לית הלכתא בנותיה – אין הלכה כמותו, ויש להתיר את השכר, אי משום דקבכר שאמנם בכל מקום וגם בשרצים נותן טעם לפגם מותר ואולם עקבך בשיכר אשכנחי משכח את השכר ואינו פוגמו, ועל כן אין להתיר את השכר.

הגמרא מביאה ספק בענין זה: איכענא להו – נסתפקו בני הישיבה,

1 שאינם מטמאים יבשים, משום ש'במותם' אמר רחמנא, ויש לדרוש
2 שלא יטמאו אלא כעין שעת מותם, שהיו אז לחים, וגזירת הכתוב
3 היא.
4 הגמרא מבררת האם אכן העכבר מאוס: מתקף לה רב שימי
5 מנהרדעא, ומי [והאם] מאיס, והלא הוא עולה ומוגש ונאכל על
6 שלחן של מלכים כמאכל חשוב, ואיך אמר רב ששת שמאוס הוא
7 ובדלים ממנו. אמנם חזר ואמר רב שימי מנהרדעא, לא קשיא, הא
8 – העכבר העולה על שולחן מלכים הוא גדול – בעכבר השדה,
9 הא – העכבר המאוס שבו עסקה הסוגיא, הוא גדול – בעכבר
10 העיר.
11 רבא חולק על דברי רב ששת בדעת רב: אמר רבא, הלכתא שנותן
12 טעם לפגם מותר, ואפילו בשרצים ואין אומרים שנתחדש בהם

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי	ל מנחם אב, ר"ח	ה'תש"ג
	מתחילים לומר לְדֹר ה' אורי. המנהג בבית רבינו, שבמשך היום תוקעים להתלמד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דראש חדש.	שיעורים. חומש: שופטים, שלישי עם פירש"י. תהלים: קמה־קנ. תניא: י. אד"ש וחיים . . . נשמתן כו'.	
	אדמו"ר האמצעי היה אומר בתחלה מאמרים קצרים. ולדגמא: דבור־המתחיל "זכר רב טובך" – ובאורו – שבסדור, נאמרו בששה המשכים – באריכות יותר קצת מהנדפס.		

יום שני	יום רביעי	א אלול, ר"ח	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שופטים, רביעי עם פירש"י. תהלים: איט. א"ג. תניא: והנה . . . 230 עומדין וכו'.		
	כשהיה ה"צמח צדק" בן תשע שנים, אמר לו רבנו הזקן: קבלתי ממורי (הרב המגיד) שקבל ממורו (הבעל שם טוב) בשם מורו הידוע, אשר מיום שני דראש חדש אלול עד יום הכפורים, יאמרו בכל יום ויום במשך היום שלשה פרקי תהלים, וביום הכפורים שלשים ושלשה פרקים: ט קדם כל נדרי, ט קדם השנה, ט אחר מוסף, ט אחר נעילה. ומי שלא התחיל ביום ב דראש חדש, יתחיל באותו יום שהוא עומד בו, ואת אשר החסיר ישלים.		

יום שלישי	יום חמישי	ב אלול	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שופטים, חמישי עם פירש"י. תהלים: ייז. ד"ו. תניא: והנה . . . קטז נפשו כתיב.		
	בני ישראל נקראו "ארץ חפץ", שיש בהם כמה חפצים יקרים באהבת ה' יתברך ויראתו ומדות טובות, ואין דבר גלוי המדות הטובות תלוי אלא במעורר. דבר ברור הוא, אשר בכל חלקי האדמה נמצאים מעינות מים חיים, וההבדל הוא רק בקרוב ורחוק, ואם כן הלא הכל תלוי בהחופר וכח סבלנותו ומתינותו. וכיון שהרצון הוא כח עליון הגורר ומפקד על כל הכחות, ומכריחם לעשות ולפעל כפי הפקדות שלו, אם כן אפוא עקר העבודה הוא לעורר את הרצון לפעל ולעשות הן בעצמו הן בזולתו.		

יום
רביעי

יום ששי

ג אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, ששי עם פירש"י.
תהלים: יח"כב. ז"ט.
תניא: והנה מדת . . . בא כו'.

המאמין בהשגחה פרטית יודע כי "מה' מצעדי גבר פוננו", אשר נשמה זו צריכה לברר ולתקן איזה ברור ותקון במקום פלוני. ומאות בשנים, או גם משעת בריאת העולם, הנה הדבר שצריך להתברר או להתתקן מחפה לאותה הנשמה שתבוא לבררו ולתקנו, וגם נשמה הלזו הנה מאז נאצלה ונבראה, היא מחפה לזמן ירידתה לברר ולתקן את אשר הטל עליה.

יום
חמישי

שבת

ד אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח. י"ב.
תניא: יא. להשכילך . . . הגנוז.

סדר ברכות התורה: נוגע בטליתו בתחלת הקריאה ובסופה, נושק הטלית במקום שנגע בספר-תורה, גולל הספר-תורה, מפנה פניו, קצת, לימין, ומברך. פותח הספר-תורה וקורא.

במעלת מין האנושי, ישנם ארבעה תארים: אדם – מעלת המחין והשכל, איש – מעלת הלב והמדות, אנוש – החלישות באחד מהם בשכל או במדות, או בשניהם, גבר – מתגבר על עצמו להסיר המניעות ועכובים להשיג אחת המעלות או בשכל או במדות, הינו דגבר עוסק עם האנוש להגביהו למעלת איש או אדם. ומאחר דאפשר לעשות מאנוש איש או אדם, הרי בהכרח דגם באנוש ישנם כל אותם המעלות שישנם באיש וגם באדם.

יום
שישי

יום ראשון

ה אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כט"לד. יג"טו.
תניא: יב. והי' . . . מדות לבדן.

מנהגנו בלבישת טלית גדול: מניחים הטלית-גדול מקפל על כתף ימין ובודקים הציצית. בשעת הבדיקה אומרים "ברכי נפשי גו'". אחר כך לוקחים הטלית מן הכתף, פושטים אותו, מנשקים שפת הטלית, מחזיר אותו מכנגד פניו לאחוריו, ומתחיל ברכת להתעטף בציצית. סיום הברכה סמוך לכריכת ב' כנפות ימין סביב צוארו לאחוריו בצד שמאל.
(צ"ן שארית יהודא ארץ חיים סימן א, דברי נחמיה ארץ חיים סימן ט).

שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י.
תהלים: להלל. טז"ח.
תניא: אך . . . 234 הקדושות ית'.

הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האָט זייער האָלט געהאַט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רו, דער וואָס ווייס דעם סוד וואָס אין יעדער זאך, קאָן ליכטיג מאכען.

— תרגום —

ה'צמח צדק" ספר: הפעל-שם-טוב מאד אהב אור, ואמר: 'אור' בגימטריא 'רו' – הידע את הסוד שבכל דבר, מסגל להאיר.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"א לחדש אלול הוא חדש הרחמים, בו כותב אודות הרצון להעביר הארון דאביו ע"ה לאה"ק ת"ו, והקבורה היתה על תנאי זה, עד שמונח ג"כ בארון המיוחד להעברה, אבל ישנם כמה מבני המשפחה האומרים שזה מאד לא נכון, שהרי לא תהי' האפשרות לבני המשפחה לבקר על קברו ביום היארצייט, וכיו"ב.

והנה בכלל שאלות כאלו שייכות לרב מורה הוראה במקום שישמע הטענות משני הצדדים, ולכן יעשו כנ"ל, אלא שמונח שצריך להדגיש שהתנו בעת הקבורה כהאמור, ומה שנוגע עוד יותר שמונח בארון המיוחד להעברה, ז.א. שינוי בקבורה, שקרוב לודאי מעכב העכול וכו', ובאם לא יעבירו הרי מתעוררת השאלה על עכוב העכול ושינוי בהקבורה וכו'.

כן מוכרחני לאמר, שטענת בני המשפחה האמורה, הרי שייכת ברובא דרובא כשמעבירים הנפטרים לאה"ק ת"ו, שכל בני המשפחה נמצאים במקום מגורם הקודם, ובכל זה עושים כהאמור.

מסיים במכתבו שעובד הוא במשרד לנהול חשבונות, ובהנוגע להוראה, הרי יש בו רצון להיות מורה לילדי ישראל, ומונח שרצון כגון דא אינו מספיק כלל, כיון שזהו ענין הקשור באחר, וכחוסרה ההשפעה אצל המקבל, הרי בודאי להמקבל אין נפק"מ מהי כוונת המשפיע, וכמונח בצד הטוב בענין השפעה, וע"ד הודעת רז"ל ספרי תצא כד, יט, מי שאבד לו סלע ומצאה עני ה"ז מעניני הצדקה (אף שברובא דרובא מי שנאבד לו סלע מצטער על זה) והמוסר השכל מובן.

ומה שמטעים, כי עוד חסרות לו הרבה ידיעות וכו', הרי כל אדם חסרות לו ידיעות, ואפילו מי שהגיע לתכלית הידיעה, הרי ידוע מאמר החוקרים (עקרים ב, ל. ועוד) תכלית הידיעה שלא נודע, ורואים במוחש שזה לא רק בידעת הבורא ועניניו, אלא אפילו גם בחכמות חיצוניות ודוקא בתקופתנו גדול ביותר שטח הבלתי נודע מאשר ההוספה בשטח הנודע.

ובכל אופן גם בהיותו במשרתו נכון לארגן קבוצה שהוא ילמוד אתה לימודי קדש, וכמונח באופן שהיה' הלימוד מביא לידי מעשה, וכמ"ש את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם.

בברכה לבשו"ט ולכתיבה וחתימה טובה לו ולכל המשפחה שליט"א.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ל' מנחם-אב ~

מותר להשתמש באפר הפרה?

הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה: המושג 'תנאי בית דין' נאמר בדברים שיש בהם מעילה, אלא שבעת ההקדש מתנים שהקדושה תחול למשך זמן מוגבל בו ההקדש זקוק לחפץ, אך כאן לכאורה אין צורך בתנאי בית-דין, שהרי משעה שביטלו את התקנה הראשונה חזר הדין שאין איסור מעילה באפר:

ויש לבאר:

לדעת הרמב"ם חז"ל לא ביטלו את התקנה הראשונה שיש איסור מעילה באפר, משום שאין בית דין יכול לבטל דברי קודמו אלא-אם-כן הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, ואפשר שהחכמים שבדור התקנה השנייה לא היו בדרגה זו, ולכן השתמשו בדרך של 'תנאי בית דין', ובזה אין משום עקירת התקנה הראשונה, כי נשאר הדין שיש איסור מעילה באפר, אך מאחר ובעת ההקדש מתנים שהקדושה תחול רק עד שעת השריפה, לאחר מכן האפר יוצא לחולין ממילא.

(חידושי הגר"י מנחות נא, ב.)

הלכות מעילה פרק ב, הלכה ה: וכן פרה אדמה מועלין בה משהקדישה עד שתעשה אפר... ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר פרה.

שנינו (שקלים ז, ו): "שבעה דברים התקינו בית דין... ועל פרה שלא יהא מועלין באפרה". ובגמרא (מנחות נא, ב) הקשו: הרי מדין תורה אין מעילה באפר הפרה, שנאמר "חטאת היא" – היא ולא אפרה, ומדוע מנו זאת במשנה כתקנת חכמים?

מבאר הגמרא: אמנם מדין תורה אין מעילה באפר הפרה, אך כשראו חז"ל שבני אדם זלזלו באפר והשתמשו בו בקביעות לצורכי חולין גזרו שיהא בזה דין מעילה, אך לאחר מכן ראו שתקנה זו גורמת למכשול, כי אנשים שהסתפקו אם נטמאו למת נמנעו מלהיטהר באפר הפרה שמא לא נטמאו והשימוש באפר נחשב כמעילה, וחזרו ותיקנו שלא יהא בה דין מעילה.

ולפי זה, יש לתמוה על לשון הרמב"ם "ותנאי בית דין

~ יום שני א' אלול ~

אבידה שנמצאה בבית הכנסת

הוא שייך להקדש, אך איסור מעילה נובע מהקדושה שבו ("נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה'") והקדושה חלה רק על ידי אדם המקדש (להורות נתן, ד' סי' קכ, ד).

ובדעת הרמב"ם נחלקו אחרונים. יש אומרים שדעתו שאין 'קנין חצר' להקדש (ראה קצוה"ח סי' ר סק"א), אך יש שפירשו את דבריו בהמשך ההלכה "וכן הזבל והפרש שבחצר הקדש לא נהנין ולא מועלין", שאסור ליהנות מהם, אבל אם נהנה אין על כך חיוב מעילה, ומכאן שהזבל שבחצר ההקדש נקנה להקדש, שאם לא כן איזה איסור יש להשתמש בו (אבן האזל). ונפקא מינה' להלכה בין הדעות לגבי אבידה (שאיין בה סימן) שנמצאה בבית הכנסת. לדעת הסוברים שחצר קונה להקדש (אלא שאין בזה איסור מעילה) הרי כבר זכה בה בית הכנסת (אם המקום מוגדר כ'חצר המשתמרת' הנדרשת לשם קנין) ויש למסרה לקופת בית הכנסת. ואילו לדעת הסוברים שחצר אינה קונה להקדש, הוא הדין לבית הכנסת והמוצא זכה בה מן ההפקר (ראה משנ"ב סי' קנר סקנ"ט, ופסקי תשובות שם, לה).

הלכות מעילה פרק ה, הלכה ו: אכל המקדיש את חבור ריקן ואחר כך נתמלא מים... הואיל ואין גדולי הקדש, אין מועלין בהן. וכן הזבל והפרש שבחצר הקדש – לא נהנין ולא מועלין.

על דין זה, הקשו ראשונים: אמנם חבור הוקדש קודם שהיו בו המים, אך מדוע לא יזכה בהם ההקדש כאשר התמלאו בו ב'קנין חצר', כדין דבר הפקר הנכנס לתוך רשותו של אדם, וממילא יהא בהם דין מעילה?

ויש שלמדו מכאן כי אין הקדש קונה ב'קנין חצר', שכן הפסוק שממנו נלמד 'קנין חצר' ("אם המצא תמצא בידו" לרבות חצור) מדבר על חצורו של אדם הדייט ואין חצר ההקדש בכלל זה (רשב"ם ב"ב עט, א ד"ה הכי, תוס' שם ע"ב ד"ה אבל).

אך יש אומרים כי ההקדש קונה את המים ב'קנין חצר' ואף-על-פי-כן אין בהם דין מעילה, שכן דין מעילה נאמר רק בדבר שהוקדש על ידי אדם ולא בדבר שנעשה קדוש מאליו (רמב"ן ב"ב שם). ויש שהוסיפו לבאר כי אף שמבחינה ממונית

~ יום שלישי ב' אלול ~

צירוף למנין לשחיטת הפסח ולדבר שבקדושה

אנשים לדבר שבקדושה, אין צורך שכולם יהיו חייבים בדבר אלא די בכך ששליש מתוכם חייבים, כשם שבקרבן פסח בקבוצות הבאות לאחר הקבוצה הראשונה יש רק עשרה שלא שחטו, ואליהם מצטרפים עשרים מהקבוצה הראשונה שכבר שחטו. ואולם לענין אמירת דבר שבקדושה נפסק ב'שולחן ערוך' (אור"ח סט, א): "וצריך לחזור אחר ששה שלא שמעו, דהיינו רוב העשרה!"

ובטעם ההבדל יש לומר:

בשחיטת קרבן פסח די בעשרה שעדיין לא יצאו ידי חובתם כאשר אליהם מצטרפים עוד עשרים שכבר יצאו, כי אף על פי שהתורה חייבה כאן מספר גדול מעשרה (שלושים), עדיין קיימת חשיבות לעשרה אנשים לענין שאר דברים בקדושה, ולשם השלמה למנין שלושים די באנשים שכבר יצאו ידי חובה, אך לגבי אמירת דבר שבקדושה אין להסתפק בארבעה אנשים שלא יצאו ידי חובה (דהיינו יותר משליש), משום שלמספר ארבעה אין חשיבות כלל, אלא נדרש רוב עשרה (ראה קול אליהו, הלכות תפילה סי' א. חיים שאל ח"ב סי' לה).

הלכות קרבן פסח פרק א, הלכות ט"י: הפסח נשחט בשלש בתות, שנאמר: "ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל" – קהל, ועדה, וישראל. ואין פוחתין משלשים בני אדם בכל בת וכת. היו חבל חמשים – נכנסין בתחלה שלשים, ושחטין; ויצאין עשרה, ונכנסין עשרה; וחזרין ויצאין עשרה, ונכנסין עשרה.

טעם הדין הוא משום שחז"ל הסתפקו בכוונת הכתוב "ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל": האם השחיטה צריכה להיערך בנוכחות שלושים ('קהל') – עשרה אנשים, וכן 'עדה' ו'ישראל', או בשלוש קבוצות של עשרה.

וכדי לצאת מן הספק שוחטים שלושים כאחד, ולאחר מכן יוצאים עשרה מתוכם ונכנסים עשרה אחרים שעדיין לא שחטו ושוחטים במעמד העשרים האחרים, נמצא שיש כאן שלוש קבוצות ובכל אחת שלושים אנשים, ויוצאים ידי חובה בין אם צריך שלושים איש כאחד ובין אם צריך שלוש קבוצות של עשרה.

ולכאורה יש ללמוד מכך, שכאשר נדרש מספר מסוים של

~ יום רביעי ג' אלול ~

זמן אכילת 'מותר הפסח'

הפסח' (פסחים ע, ב) והאמור ש'מותר הפסח' נאכל ליום ולילה כדין הפסח הוא לדעת רב נחמן שדין 'מותר הפסח' שקרב שלמים נלמד מ'מזבח פסח לה' – שהכתוב קורא פסח, ולכן נוהגים בו כדיני הפסח. אך הרמב"ם נקט כדעת רב שדין זה נלמד מהכתובים בפרשת שלמים, ולכן 'מותר הפסח' הוא כשלמים לכל דבר.

והוסיף ה'חזון יחזקאל' (על התוספתא פסחים פ"ט ה"ג):

גם בהלכה הבאה (ה"ח) מבואר ש'מותר הפסח' נאכל לשני ימים כשלמים, שהרי כתב "פסח שנתערב בשלמים, יקרבו כולן שלמים", וכתב ה'כסף משנה', "זה פשוט על פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים". ואם 'מותר הפסח' נאכל ליום אחד, תהיה התערובת נאכלת (מספק) ליום אחד, ונמצא שהוא ממעט באכילת השלמים (הנאכל לשני ימים) והרי הלכה היא (הל' פסח"מ פ"ו ה"ב) שאין ממעטין באכילת קדשים. ולכן בהכרח לומר ש'מותר הפסח' נאכל לשני ימים.

הלכות קרבן פסח פרק ד, הלכה ז: פסח שעברה שנתו, והשלמים הבאים מחמת הפסח – הרי הם בשלמים לכל דבר. 'מותר הפסח' ("שלמים הבאים מחמת הפסח"), ולדוגמא (בהלכה הקודמת) מי ש'אבד פסחו... ומצאו אחר ששחט פסחו" או שהפריש כסף לקניית כבש לפסח והוול מחירו ונותר מן הכסף (רש"י פסחים ע, ב) – דינו להיקרב קרבן שלמים.

ומבואר בגמרא (פסחים פט, א) כי אף ש'מותר הפסח' קרב שלמים – לענין זמן אכילתו אין דינו כשלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד (ובחים נו, א) אלא דינו כפסח הנאכל ליום ולילה.

אך ה'צל"ח' (פסחים שס) דייק מלשון הרמב"ם "שלמים הבאים מחמת הפסח הרי הם כשלמים לכל דבר" שלדעתו 'מותר הפסח' דינו כשלמים אף לענין זמן אכילתו – שני ימים ולילה אחד.

וביאר ה'צל"ח': מחלוקת אמוראים היא בדין 'מותר

~ יום חמישי ד' אלול ~

להיות שבעים מהמצוה

ועוד יש לומר:

כאן כתב הרמב"ם "אוכל מהן תחילה ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשבוע ממנו", ומזה משמע שהשביעה תהא מבשר הפסח עצמו, אך בשאר הקרבנות כתב (הל' מעשה הקרבנות פ"י ה"א): "היתה להם אכילה מועטת, אוכלין עמה חולין ותרומות כדי שתהיה נאכלת עם השובע", ומלשון זה משמע שהעיקר הוא שהקרבן יאכל עם השובע, ואין צורך שגמר הסעודה יהא דווקא בקרבן אלא אפשר שהשביעה תהיה ממאכל אחר הנאכל יחד עמו, כי יסוד דין זה הוא 'שלא יצא משולחן רבו רעב' (תוס' פסחים קכ), והעיקר הוא שלא יישאר רעב לאחר האכילה ולאו דווקא שישבע מהקרבן עצמו. ולכן יש לאכול תחילה את בשר החגיגה ואחריו את בשר הפסח, כי בכך מתקיים גם דין אכילת שובע של הפסח וגם דין אכילת שובע של החגיגה שמחמתו אין צורך לאוכלה דוקא בסוף, ובלבד שבגמר הסעודה לא נשאר רעב (קובץ המועדים – פסח ח"א ע' תשל"ט).

הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה ג: מצוה מן המבחר לאכל בשר הפסח אכילת שבע; לפיכך, אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר – אוכל מהם תחילה, ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשבע ממנו.

דין 'אכילת שובע' לא נאמר רק בקרבן פסח אלא בכל הקרבנות, ואם כן, יש לתמוה: מדוע אוכלים תחילה את בשר קרבן החגיגה כדי לאכול לאחריה את בשר הפסח לשובע, ואין אוכלים את בשר הפסח תחילה כדי לאכול את בשר החגיגה לשובע?

ויש לבאר:

קרבן פסח צריך להיאכל על השובע משני טעמים: (א) מחמת דין אכילה על השובע שבכל הקרבנות. (ב) קרבן פסח נאכל דרך חירות, ולכן נאכל צלי כדרך המלכים, ומטעם זה צריך לאוכלו על השובע. ולכן עדיף לאכול על השובע קרבן פסח שבו יש שני טעמים לדבר, מאשר קרבן חגיגה שבו יש רק טעם אחד לדבר (כלי חמדה בעלותך ע' 91).

~ יום שישי ה' אלול ~

מתי אין לוקים על 'לאו הניתק לעשה'?

עשה 'שאינו שווה בכל' אינו מנתק 'לאו השוה בכל' רק ב'עשה' המתקיים מאליו, ללא כל מעשה, כדוגמת ה'עשה' של תמורה ('והיה הוא ותמורתו יהיה קדש') שהתמורה מתקדשת מאליה, ולכן אין בכוחה לנתק את הלאו, אבל 'עשה' המתקיים על ידי מעשה, כמו שריפת הנותר, אף שאינו שווה בכל, הרי הוא מנתק את ה'לאו' שהרי לא יתכן לומר לאדם 'קום ועשה' ושרוף את הנותר וגם להלקותו, ובהכרח שאינו לוקה.

והצל"ח (שם) כתב:

במצות שריפת הנותר מבשר הפסח, גם נשים חייבות, אף שהיא מצות-עשה שהזמן גרמא, כי בכל מצות הפסח הושוו נשים לאנשים (לעיל פ"א ה"א) ואם כן, גם ה'עשה' של שריפת הנותר שווה בכל ומנתק את ה'לאו'.

וה'תורת חסד' (אור"ח סי' מב, סק"ח. ועד"ז ב'שאגת אריה' סי' פב בבאור

ב) מבאר:

אף שנשים פטורות ממצות-עשה שהזמן גרמא, בלאו הניתק לעשה, כיון שה'עשה' בא לתקן את ה'לאו', הרי הוא נגדר אחרי ה'לאו', וכשם שהוזהרו הנשים על ה'לאו', כך נצטוו לתקנו על ידי ה'עשה', כדי שלא תישאר עבירת ה'לאו'. ולכן ה'עשה' של שריפת נותר הפסח, ה'שווה בכל', מנתק את הלאו של 'לא תותירו'...

הלכות קרבן פסח פרק י, הלכה יא: צריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח עד בקר, שנאמר: "[ו]לא תותירו ממנו עד בקר... ואינו לוקה על לאו זה – שחרי נתק לעשה, שנאמר: "והנותר ממנו... באש תשרפו".

והקשו אחרונים (צל"ח, פסחים פד, א. אור חדש שם. ועוד):

לדעת הרמב"ם, אין לוקים על 'לאו הניתק לעשה' רק אם ה'לאו' וה'עשה' שווים, אבל אם הלאו 'שווה בכל' (היינו שכולם מוזהרים עליו) ואילו העשה 'אינו שווה בכל' (שאין כולם מצווים עליו), אין הלאו ניתק. ולכן, הממיר בהמת קרבן לבהמת חולין לוקה אף שה'לאו' ('לא יחליפנו ולא ימיר אותו') ניתק ל'עשה', ('והיה הוא ותמורתו יהיה קדש') כי הלאו אינו שווה לעשה שכן על ה'לאו' כולם מוזהרים ואילו ה'עשה' אינו קיים אצל כולם, כי בהמת ציבור ושל שותפין "אין עושין תמורה אם המירו" (הל' תמורה פ"א ה"א).

וצריך להבין: מדוע אין לוקים על הלאו של 'נותר' אף שהוא ניתק לעשה, והרי ה'לאו' שווה בכל וגם נשים מוזהרות עליו, ואילו ה'עשה' אינו שווה בכל כי שריפת קדשים היא מצות-עשה שהזמן גרמא (קדשים אינם נשרפים בלילה ובשבת ויו"ט – הל' פסוה"מ פ"ט ה"ה) ונשים אינן מצוות עליה?

ומחדש ה'תומים' (סי' צזס"ק):

~ שבת קודש ו' אלול ~

מדוע המלך יושב?

ויש לבאר:

האיסור לקרוא בתורה בישיבה הוא רק כאשר הקריאה באה כדי להוציא את השומעים ידי חובת הקריאה, אבל קריאת המלך אינה למטרה זו אלא לשם לימוד התורה, כמו שכתב הרמב"ם (בהלכה א) שמטרת הקריאה היא לזרז את העם במצוות.

הסבר נוסף: הגמרא (שם) מחלקת בין שני סוגי לימוד – "רכות מעומד, קשות מיושב", כלומר, קטעים 'רכים' וקלי הבנה נקראים בעמידה, ואילו קשים להבנה – בישיבה. ומכיוון שקריאת המלך ארוכה וכוללת כמה פרשות, קריאתה בעמידה תקשה על ההבנה. ולכן הותר למלך לקרוא "כשהוא יושב".

(באר שבע, סוטה מא א)

הלכות חגיגה פרק ג הלכה ג: והמלך, הוא שיקרא

בְּאַזְנוֹתָם... וְקוֹרֵא בְּשֵׁהוּא יוֹשֵׁב.

בגמרא (מגילה כא, א) נאמר שקריאת התורה צריכה להיות בעמידה, ולמדים זאת מן הפסוק "ואתה פה עמוד עמדי". כך נפסק גם להלכה (ש"ע אר"ח קמ"א, א). ואם כן, מדוע קורא המלך את התורה כשהוא יושב?

אמנם, לדעת הירושלמי (מגילה כז, ב) האיסור לקרוא בתורה מיושב אינו משום כבוד התורה אלא משום כבוד הציבור. ולפי־זה יש לומר, כי מאחר שכבוד המלך גדול מכבוד הציבור, רשאי המלך לשבת. אך משמעות הגמרא שלנו (שם) היא, שקריאת התורה בעמידה היא משום כבוד התורה, וכיון שכבוד התורה גדול מכבוד המלך, איך הותר לו לקרוא את התורה בישיבה?

אגרות קודש

בי"ה, י"ט אלול, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לפלא גדול שאינו מזכיר דבר ע"ד פעולתו בהפצת המעיונות באה"ק ת"ו, כי תקותי שלדכוותי אין צורך ביאור ארוך במ"ש מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, שאחד הפירושים בזה שהדרך הוא כמ"ש ושמר דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ויחפץ דוקא, חפץ שהוא פנימיות הרצון, שמזה מובן שתלוי הענין בפנימיות הענינים, סתים דנשמא וסתים דאורייתא, ובפרט בימים אלו, דאחת שאלתי וגוי בקשו פני את פניך ה' אבקש, ויהי רצון שעכ"פ עתה יתעסק בזה במרץ הדרוש ובאופן למלאות מה שלא נעשה עד עתה, והרי אוירא דארץ ישראל והתעוררות ימים אלה, מסייע.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

נ.ב. אולי להביא הענין דהפצה באופן פעילי יותר, כדאי שיתקשר עם צעירי אגו"ח ויציע להם שמוכן הוא לבקר במקומות המתאימים וכו'.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

הַקִּדְשָׁן, עַד שֶׁיֵּצְאוּ אַחֵר שְׂרָפְתָן עַל הַמִּזְבֵּחַ לְבֵית הַדָּשָׁן.

(ז) אדם שמביא סולת למנחה, הכהן לוקח ממנה בידו קומץ ומקטיר את הקומץ על המזבח, והשיריים נאכלים לכהנים. (ח) מין בושם שמביאים יחד עם המנחה, והיא מוקטרת כולה על המזבח. (ט) כהן שמביא מנחה, כולה עולה למזבח (ולא רק קומץ). (י) מנחה כהן גדול שמקריב בכל יום, וכולה עולה על המזבח. (יא) סולת שמביאים עם רוב הקורבנות, והיא עולה כולה על המזבח.

ד. וְכֵן פָּרִים הַנֶּשְׂרָפִין וְשִׁעִירֵי הַנֶּשְׂרָפִין^{יב} - מוֹעֲלִין בֶּהֶן מִשְׁעַת הַקִּדְשָׁן, עַד שֶׁיֵּשְׂרְפוּ וְתִגְמַר שְׂרָפְתָן בְּבֵית הַדָּשָׁן וְיִתְּוֹף^{יג} יָמָם וְיָחַד^{יד} הַבָּשָׂר; אָבָל קֹדֶם שִׁיתְּוֹף - מוֹעֲלִין בּוֹ וְהוּא בְּבֵית הַדָּשָׁן.

(יב) כגון פר ושעיר של יום הכיפורים, שאת האימורים מעלים על המזבח, ואת בשרם שורפים בבית הדשן.

ה. וְכֵן פָּרָה אֶדְמָה מוֹעֲלִין בָּהּ מִשְׁהַקְדָּשָׁה עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אָפֶר; אָף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּקֹדֶשִׁי בְּדָק הַבֵּית^{טו}, הָרִי נֶאֱמַר בָּהּ^{טז}: "חֲטָאת הִיא"^{יז}. וְתִנָּאֵי בֵּית דִּין הוּא, שֶׁלֹּא יַמְעַל אָדָם בְּאָפֶר פָּרָה^{יח}.

(יג) כלומר, היא אינה קדשי בדק הבית וגם אינה קדשי מזבח, כי היא לא עולה על המזבח, ולכן צריך ללמוד את איסור מעילה מפסוק מיוחד. (יד) היות שהתורה קוראת לפרה אדומה 'חטאת', לומדים שיש בה איסור מעילה. (טו) מהתורה אסור למעול בבשר פרה אדומה בלבד, אך חכמים ראו שאנשים משתמשים עם אפרה לצרכי חול, הם תיקנו שאסור למעול גם באפרה. אך כאשר נוכחו לראות שיש אנשים שהם ספק טמאים, והם מסרבים לקבל הזאות אפר פרה מפני שחששו שהם מועלים באפר פרה אדומה (כי אולי הם לא טמאים), ביטלו את התקנה והעמידו אותה על דין תורה, שרק בבשרה אסור למעול.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פָּרָה אֶדְמָה מוֹעֲלִין בָּהּ מִשְׁהַקְדָּשָׁה עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אָפֶר; אָף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּקֹדֶשִׁי בְּדָק הַבֵּית".

וצריך להבין כקושיית מפרשי הרמב"ם:

א. מהו הלשון "אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית", וכי אין מעילה בקדשי בדק הבית?

~ יום ראשון ל' מנחם-אב ~

הַלְבוֹת מַעֲיֵלָה

פָּרָק ב

מתי ובאיזה קורבנות יש מעילה.

א. קֹדֶשִׁים קְלִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שִׁיִּזְרַק הַדָּם^א. נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בְּאֻמּוּרֵיהֶן עַד שֶׁיֵּצְאוּ לְבֵית הַדָּשָׁן; שֶׁהִרִי הֵן לְאִשִּׁים^ב, וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּי. אִפְּלוּ הָעֹלָה הָאֻמּוּרִין שֶׁלֹּהֶן לְמִזְבֵּחַ קֹדֶם וְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שִׁיִּזְרַק הַדָּם.

(א) אין דיני מעילה בקורבנות קודשים קלים עד שישחטו אותם ויזרקו את דמם על המזבח, אבל מהתורה הם אסורים בהנאה גם קודם לכן. (ב) עומדים להקטרה על המזבח. (ג) היות שהם מיועדים לאכילה על ידי הכהנים והבעלים, הם לא נחשבים קודש לה'.

הוֹצִיא אֻמּוּרֵיהֶן לַחוּץ^ג - קֹדֶם וְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שִׁיִּזְרַק הַדָּם. נִזְרַק הַדָּם - אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הֵן בַּחוּץ וְלֹא הִחֲזִירוּ, מוֹעֲלִין בָּהֶן; שֶׁהִזְרִיקָה מוֹעֲלָת לִיּוֹצָא בֵּין לְהַקְלִי בֵּין לְהַחֲמִירָה.

(ד) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד שייזרק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה (כפי שיסביר בהלכה הבאה). (ה) באימורי קדשים קלים (כפי שהסביר בהלכה זו).

ב. כֹּל קֹדֶשִׁי קְדָשִׁים - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ עַד שִׁיִּזְרַק הַדָּם. נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בָּהֶן בְּדָבָר שֶׁכָּלוּ לְאִשִּׁים, עַד שֶׁיֵּשְׂרְף וְיֵצֵא לְבֵית הַדָּשָׁן; וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

(ו) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כי עדיין מקיימים בו מצווה.

ג. מֵיִצֵּד? הָעֹלָה, אֶחָד עֹלֶת הָעוֹף וְאֶחָד עֹלֶת בְּהֵמָה, וְהַקָּמִיץ, וְהַלְבוֹנָה^ד, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים^ה, וְהַחֲבִיתִין, וּמִנְחַת נִסְכִּים^ו - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁעַת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הלבונה^י; הַקָּטִיר הַבִּזְיָכִין - הַתֵּר בְּאֲכִילָהּ. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם יי - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ, קֹדֶם שְׂיֵאָפוּ, עַד שְׂיִזְרַק דָּם הַכֶּכָּשִׁים; נִזְרַק דָּם הַכֶּכָּשִׁים - הַתֵּר בְּאֲכִילָהּ.

יז) כי מרגע זה הלחמים מותרים לאכילת כהנים. יח) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר זריקת דם הכבשים.

ט. הַנֶּסֶכִּים יי - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ; וְיָרְדוּ לְשִׁיתֵינֵי, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. מִים שֶׁמְנַסְכִּין בָּהֶם הַסִּפּוֹת - כֹּל זֶמֶן שֶׁהֵן בְּפֶד שֶׁל זֶהב^כ, אֵין נִהְיִין בָּהֶן^כ; וְהַנֶּהֱנָה, לֹא מְעַלֵּי. נִתְּנוֹ אוֹתָן בְּצִלּוּחִית - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן^כ, שֶׁהָיָה הֵן מְפַלֵּל הַנֶּסֶכִּים.

יט) יין שמביאים יחד עם הקורבן, ומנסכים אותו על גבי המזבח. כ) שתי חורים שהיו ביסוד המזבח, ומשם היין נכנס לחלל שנמצא תחת המזבח. כא) את המים לניסוך היו שואבים מנהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים במזבח. אולם בשבת, לא יכלו לשאוב, ולכן שאבו את המים מערב שבת בכלי פשוט (שאינו כלי שרת), כדי שהמים לא יתקדשו ולא ייפסלו בלינה. ולמחרת בשבת היו שופכים את המים מהכלי הפשוט לצלוחית של זהב שממנה מנסכים על המזבח. כב) מפני שגלגלו לצורך הקדש. כג) מפני שלא התקדשו בכלי שרת. כד) בכל המים שבצלוחית (גם אם היה יותר מהשיעור שמנסכים על המזבח).

י. לֹוג שֶׁמֶן שֶׁל מִצְרַעֲיָה - מוֹעֲלִין בּוֹ מִשְׁהֻקְדָּשׁ בְּכָלִי, עַד שְׂיִזְרַק דָּם הָאָשִׁם; נִזְרַק דָּם הָאָשִׁם - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין, עַד שְׂיִתְּנוּ מִמֶּנּוּ מִתְּנֻתֵיכִי^כ; נִתְּנוּ מִמֶּנּוּ הַמִּתְּנוֹת - הַתֵּר הַשְּׂרִירִים בְּאֲכִילָהּ^כ, כִּבְשָׂר חֲטָאת וְאָשִׁם.

כח) מצורע שהתרפא יחד עם קורבנות חטאת, עולה ואשם הוא צריך להביא גם לוג שמן, ואחרי זריקת הדם מהאשם, לוקח הכהן מן השמן בידו ומזה שבע הזאות, ואחר כך נותן שמן על תנוך אזנו הימנית, ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית של המצורע. כו) ההזאות בשמן. כז) השמן שנשאר בלוג הותר באכילה לכהנים.

יא. כֹּל דָּמִי שֶׁחִיטַת הַקָּדָשִׁים^כ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, בֵּין לִפְנֵי כִפָּרָה בֵּין לְאַחֵר כִּפָּרָה, עַד שְׂיֵצֵא [הדם] חֲשֵׁנָה הָרִאשִׁית^כ לְנַחַל קִדְרוֹן^כ; וְיֵצֵא יֵצֵא לְנַחַל קִדְרוֹן א"א אוֹתָהּ מְעִילָה אֵינָה אֵלָא מְדַרְבְּנָן וְהָכִי אֵימָא בִּיּוּמָא. לְנַחַל קִדְרוֹן - מוֹעֲלִין בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נִמְכָּר לְגִנּוֹת, וְדָמִיו הֻקְדָּשׁ. אֲבָל הַמִּקְוִי דָם לְכַהֲמַת קָדָשִׁים^כ - הָרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנָּה, וּמוֹעֲלִין בּוֹ;

ב. מהמילים "תנאי בית דין הוא, שלא ימעול אדם באפר הפרה", משמע שמדין תורה כן מועלים בה אחר שנעשתה אפר. ולא היא, שהרי לומדים ממה שנאמר "חטאת היא" מלמד שיש מעילה גם באפרה.

ותירצו, שמה שכתב "שהיא כקדשי בדק הבית", כוונתו שאינה ממש כמותם, וכיון שאינה קדשים ממש לא היה מן הדין שימעלו בה "אלא דקריי" רחמנא חטאת". ובנוגע למה שכתב "תנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה", איתא בגמ' ש"שתי תקנות הו, דאורייתא בה מועלין, באפרה אין מועלין", וכיון שראו חכמים שמזלזלים בה גזרו בה מעילה, וכיון שראו שנמנעים מספק הזאות מפני חשש מעילה, העמידה על דאורייתא.

אמנם גם תירוצים אלו קשים:

א: אם זו כוונת הרמב"ם, היה לו לכתוב בפירוש ובלשון ברורה "אע"פ שאינה קדשי בדק הבית", ולא לכתוב בלשון המשתמעת להיפך "אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית".

ב: פשטות הלשון "תנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה" הוא שמדרבנן אין מועלין באפרה, אבל מהתורה מועלין גם באפרה שהרי הרמב"ם לא הזכיר כלל שבתחילה תיקנו חכמים שימעלו גם באפרה, ואח"כ חזרו והעמידו על דין תורה. ויש להאריך בכל זה, ותן לחכם ויחכם עוד".

יין מלכות, ספר עבודה, סימן סה.

ו. חֲטָאת בְּהֵמָה, וְאָשִׁם, וְזִבְחֵי שְׁלָמִי צְבוּרֵי^{טו} - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ עַד שְׂיִזְרַק הָדָם. נִזְרַק הָדָם - מוֹעֲלִין בְּאִמּוּרֵיהֶן עַד שְׂיֵצֵאוּ לְבֵית הַדָּשָׁן; וְאֵין מוֹעֲלִין בְּבָשָׂר. וְכֵן חֲטָאת הָעוֹף - מוֹעֲלִין בָּהּ מִשְׁהֻקְדָּשָׁהּ עַד שְׂיִזְיָה דָּמָה. הִזָּה דָּמָה - אֵין בָּהּ מְעִילָה, אֲבָל אֲסוּר לְהִנּוֹת בְּמִרְצָתָהּ [מִצְבוֹר הַפְּסוּלֹת] וְנִזְעָתָה; וְהַנֶּהֱנָה בָּהֶן אַחֵר הִזָּיָה, לֹא מְעַל.

טז) בחג השבועות מביאים שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים.

ז. הַמִּנְחֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂעִדִּין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שֶׁרַת, עַד שְׂיִקְטִיר הַקֶּמֶץ; קֶרֶב הַקֶּמֶץ - הַתֵּר הַשְּׂרִירִים בְּאֲכִילָהּ. וְאֵם נִפְסְלוּ הַשְּׂרִירִים אוֹ חֲסָרוּ וְאַחֵר כֶּף הַקָּטִיר הַקֶּמֶץ - הוֹאִיל וְהַקָּטִיר זֶה אֵינָה מִתֵּר הַשְּׂרִירִים בְּאֲכִילָהּ, הָרִי הַדָּבָר סָפֵק אִם יֵצֵאוּ יְדֵי מְעִילָה אוֹ לֹא יֵצֵאוּ.

ח. לֶחֶם הַפָּנִים - מוֹעֲלִין בּוֹ מִשְׁהֻקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שְׂעִדִּין לֹא נִאָּפָה, עַד שְׂיִקְטִיר הַבִּזְיָכִין [שְׂכָהם]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. דְּשׁוֹן [=שאריות האפר] **הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדִשׁוֹן הַמִּנְחָה - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין מִי.**

(מג) אין בהם מעילה, מפני שנעשה בהם כבר כל המצווה, ועכשיו אין הם ראויים למצווה.

טז. כָּל בְּהֵמַת קֹדֶשִׁי קֹדָשִׁים שֶׁהִיא בְּעֵלֶת מוֹם - בֵּין שְׁקָדָם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדָּשָׁה, בֵּין שְׁקָדָם הַקְדָּשָׁה לְמוֹם קְבוּעַ, וְאִפְּלוּ הִיתָה מִחֹסֶר זְמַן מִי - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהַקְדָּשׁוֹ, עַד שֶׁיִּפְדּוּ. אֲכָל תּוֹרִין שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּן, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּם^מ, וְהֵן קֹדָשִׁי מִזְבֵּחַ - אֵף עַל פִּי שֶׁאִסּוּר לְהַנּוּחַ בָּהֶן, הִנֵּהנָה לֹא מַעַל; הוֹאִיל וְאִינָן רְאוּיִין לְפִדְיוֹן, הֲרִי הֵן פִּתְטָאוֹת הַמֵּתוֹת; לְפִיכָךְ אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן מִי.

(מד) שעכשיו היא אינה ראוייה להקרבה, אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה ללא שצריך לעשות מעשה. (מה) הדין שתורים כשרים למזבח רק כאשר הם גדולים ולא קטנים, ובני יונה כשרים רק כאשר הם קטנים ולא גדולים. (מו) בבהמה שאינה ראויה להקרבה יש עדיין איסור מעילה, כי צריך לפדות אותה, והכסף הולך לרכישת קורבן. אבל עוף שאינו ראוי להקרבה אין פודין אותו, אם כן אין בו שום דבר שראוי להקדש, ולכן אין בו מעילה.

פֶּרֶק ג'

באלו פסולים יצאו קורבנות מדין מעילה.

א. קֹדָשִׁי מִזְבֵּחַ^א שְׁמֵתוֹ - יִצְאוּ יְדֵי מַעֲלָה דָּבָר תּוֹרָה, אֲכָל מוֹעֲלִין בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים [=חכמים]. **וְכֵן אִם נִפְסְלוּ בְּדָבָרִים שֶׁיִּפְסְלוּ בָּהֶן הַקְּרִבָּנוֹת, שֶׁכָּבֵר בְּאַרְנוֹם - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.**

(א) כל מה שהוקדש כדי להקריב על המזבח.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירִים? בְּשֵׁלֹא הָיָה לָהֶן שְׁעַת הַתֵּר לְאֲכִילַת כֹּהֲנִים; אֲכָל אִם הָיָה לְקֹדָשִׁי קֹדָשִׁים הִנָּאֲכִילִין שְׁעַת הַתֵּר, וְאַחֲרֵי כֵן נִפְסְלוּ וְנִאֲסְרוּ בְּאֲכִילָה - הוֹאִיל וְהִתְרוּ שְׁעָה אַחַת, אֵין מוֹעֲלִין בְּאוֹתוֹ דְּבָר שֶׁהָיָה רְאוּי לְאֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(ב) שלא היה זמן שאותם דברים שנפסלו היו מותרים לאכילת כהנים.

בִּיצֵד? קֹדָשִׁי קֹדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ קֹדָם שֶׁיִּגִּיעַ הַדָּם לְמִזְבֵּחַ בְּהִלְכָּתוֹ - כְּגוֹן שֶׁשִּׁחֲטוּן בְּדֶרוֹם^ג, אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּצִפּוֹן, אוֹ שֶׁשִּׁחֲטוּן בְּצִפּוֹן וְקָבַל בְּדֶרוֹם, אוֹ שֶׁשִּׁחֲט בְּיוֹם וְזָרַק בְּלִילָה, אוֹ שֶׁשִּׁחֲט בְּלִילָה וְזָרַק בְּיוֹם, אוֹ שֶׁשִּׁחֲטוּן בְּמִחְשַׁבְתּוֹ הַזֵּמָן אוֹ בְּמִחְשַׁבְתּוֹ

(כח) דם הבהמה שיצא ממנה אחרי שנשחטה. (כט) נחל קטן לא רחוק מבית המקדש, וכל הדמים שנשפכו בעזרה או נזרקו על המזבח יורדים לאמה שעוברת בעזרה, ויוצאים לנחל זה דרך חור שבכותל. (ל) הדם שהיה מתקבץ שם, היו מוכרים אותו כדי לזבל שדות, ואת הכסף היו מעבירים לבדק הבית, ולכן יש שם איסור מעילה. (לא) אם הוציא ממנה דם קודם השחיטה. (לב) היות שהבהמה אינה יכולה לחיות ללא דם, הדם שלה נחשב כגופה שאסור למעול בו.

יב. הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים שֶׁפָּרְשׁוּ מִקֹּדָשִׁי קֹדָשִׁים לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן ל^י; פָּרְשׁוּ לְאַחֵר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן ל^י. עֲצָמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפָּרְשׁוּ לְפָנֵי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחֵר זְרִיקָה ל^י; שֶׁהִזְרִיקָה מִתֵּרֶת אוֹתָן ל^י. וְאִם פָּרְשׁוּ אַחֵר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם ל^י.

(לג) עד שייזרק הדם, אבל אחר שנזרק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים להקטרה על המזבח. (לד) אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (לה) אבל לפני הזריקה יש בהם מעילה כמו בקדשי קדשים אחרים. (לו) מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. (לז) כי הזריקה מכשירה להקטרה את כל העולה יחד עם עצמותיה שלא פירשו, ולכן עכשיו הם ראויים לעלות על המזבח.

עֲצָמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפָּקְעוּ^ה מִעַל הַמִּזְבֵּחַ - קֹדָם חֲצוֹת הַלֵּילָה, מוֹעֲלִין בָּהֶן ל^ט; לְאַחֵר חֲצוֹת, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן; אֵף עַל פִּי שֶׁפָּקְעוּ קֹדָם חֲצוֹת - בֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ חֲצֵי הַלֵּילָה, נַעֲשׂוּ כָּל הָאֲבָרִים כְּמִי שֶׁנִּתְאַבְּלוּ וְנַעֲשׂוּ אֶפֶר.

(לח) קפצו ונפלו על הרצפה. (לט) כי צריך להחזיר אותם למזבח.

יג. גִּחְלַת שֶׁפָּקְעָה מִעַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין לְפָנֵי חֲצוֹת בֵּין לְאַחֵר חֲצוֹת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין; אֲכָל גִּחְלַת שֶׁל קֹדָשִׁי בֶּדֶק הַבֵּית - מוֹעֲלִין בָּהּ. וְהִשְׁלָהֶכֶת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

יד. דִּשְׁן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן^ב, בֵּין קֹדָם הִרְמַת הַדִּשָּׁן בֵּין אַחֵר הִרְמָה מֵא - מוֹעֲלִין בּוֹ מִי.

(מ) כשעודנו על המזבח. (מא) בין לפני שקוימו בו את מצוות הרמת הדשן בבוקר, ובין שעדיין לא. (מב) מפני שעדיין אפשר לעשות בו את מצוות הוצאת הדשן לבית הדשן, ולכן עד שמוציאים אותו לשם יש בו איסור מעילה.

חוץ מאמורייהן אחר זריקת הדם - והוא [בתנאי] שתהיה זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו^י - אף על פי שזנרק הדם, אין מועלין באמורייהן; וכן אם יצא הדם^ט - אף על פי שהחזירו וזרקו, אין מועלין באמוריין^י.

(יד) שבמהלך עבודת הקורבן חשב מחשבת שפסולת את הקורבן. (טו) מחוץ לעזרה. (טז) כי הדם נפסל, ולכן אין כאן זריקה כשרה.

ד. כל חטאות המתות^י, כגון ולד חטאת^י ותמורתה^י וכיוצא בהן - אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל.

(יז) שאסור להקריב ולפדות אותם, אלא ממיתים אותם. (יח) ולד מבהמה שהוקדשה לקורבן חטאת, ולא מקריבים אותו. (יט) אם היו לפניו בהמת חטאת ובהמת חולין, ואמר שבהמת החולין תהיה קדושה במקום קורבן החטאת, הדין שגם קורבן החטאת וגם בהמת החולין קדושים, ואת בהמת החולין אי אפשר להקריב. (כ) כגון קורבן חטאת שמתו בעליה, ולא מקריבים אותה.

ה. וכל חטאת [שדינה] שתדעה עד שיפול בה מום^{כא} - מועלין בה עד שתפדה.

(כא) קורבן חטאת שאי אפשר להקריב אותו, אך לא ממיתים אותו, והדין שהיא תדעה עד שיפול בה מום, ואז פודים אותה והכסף הולך להקדש.

ו. המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות^{כב}, ושחט שתייהן כאחת, וזרק דם אחת מהן - אין מועלין לא בבשר זו שזנרק דמה^{כג} ולא בבשר חברתה, ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זרק ואם רצה מזה זרק^{כד}. אבל אם שחט זו אחר זו - אין דמה^{כה} מועיל לבשר חברתה^{כו}, ואפלו לאחר זריקה; שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתר בשרה^{כז}.

(כב) והדין שצריך לשחוט רק אחת מהם. (כג) מפני שעכשיו היא מותרת לאכילה. (כד) היות ששתי הבהמות שחוטות, והוא יכול לבחור מאיזה בהמה לזרוק את הדם, נמצא שהיה שעת היתר לשתי הבהמות, כי היה זמן שהיה אפשר לזרוק את דם כל אחת מהם שיבחר למזבח. (כה) של אותה ששחט קודם. (כו) להוציא מדי מעילה. (כז) מפני שמהרגע הראשון אסור לזרוק את דם החטאת שנשחטה באחרונה.

ז. כל חטאת העוף או עולת העוף שנפסלה

המקום, או שקבלו הפסולין את דמן אף על פי שזרקוהו בשרים, או שזרקוהו פסולין אף על פי שקבלוהו בשרים, או שיצא^א הבשר או הדם כלו קדם זריקת הדם, או שלן הדם - בכל אלו מועלין בכלן לעולם, שהרי לא היה להן שעת התרי.

(ג) בדרום העזרה, וצריך לשחוט ולקבל את דמם בצפון העזרה. (ד) זר או כהן בעל מום וכדומה. (ה) יצא מחוץ לעזרה. (ו) אפילו לאחר שזנרק הדם. (ז) כי הם לא ראויים לאכילת כהנים אף פעם, כיון שהם פסולים.

אבל אם הגיע הדם למזבח כמצותו, ואחר כך לן הבשר או האמוריין, או שנטמא הבשר או האמוריין, או שיצא הבשר או האמוריין לחוץ, או שיצא מקצת הבשר קדם זריקת דמים - בכל אלו וכיוצא בהן, אין מועלין בשאר בשרן; שהרי היה לו שעת התר לאכילה^א, כמו שבארנו.

(ח) אחרי זריקת הדם הותר הבשר לכהנים, ורק אחר כך נאסר באכילה.

ב. קבלו הפסולין את הדם וזרקוהו, וחזרו הפשרים לעבודה, וקבלו שאר דם הנפש^א וזרקוהו - אין מועלין בבשרן; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש שגרים^ב, חוץ מן הטמא - הואיל וראוי לעבודת צבור, עושה שאר הדם שגרים^א.

(ט) הדם שיוצא בזמן השחיטה, והוא הדם שכשר לזריקה על המזבח (ולא דם העור או שיוצא משאר האברים). (י) דם הנפש שנשאר בכלי או בצוואר הבהמה אחרי זריקת הדם שהתקבל בכלי, נקרא שיריים וצריך לשפוך אותו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. אבל אם הפסולים זרקו את הדם, זריקת הדם פסולה, והדם שנשאר בכלי או בצוואר לא נעשה דם שיריים, ולכן אם באו כשרים וזרקו את הדם שנשאר - כשר. (יא) יוצא דופן הוא הטמא שזרק את הדם, למרות שהוא פסול והזריקה פסולה, הזריקה שלו עושה את הדם שיריים, בגלל שיש אפשרות שטמא יוכל לעבוד במקדש, במקרה שטומאה דחווה, לכן זריקת הדם שלו נחשבת לעבודה.

ג. מיצד? קבל הטמא וזרק - אף על פי שחזר הפשרי^ב וקבל שאר דם הנפש וזרקו, הרי אלו לא היתה להן שעת התרי^א, ומועלין בכלן; שעה הדם שגרים הוא, ואין זריקת השגרים מועלת.

(יב) כלומר, כהן טהור. (יג) הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות.

כבר בארנו, שאין בקדשים קלים מעילה לעולם,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. נִהְיָה קֹדֶם זְרִיקָהּ לִּי מִבֶּשֶׂר קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים שְׁנֵטְמָא, או שְׁנֵהְנָה מֵאֲמֹרֵי קֹדֶשִׁים קָלִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶעֱלֵן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ לֹט - הָרִי זֶה פְּטוּרִי.
(לח) וכל-שכן אחר זריקה. (לט) לפני זריקת הדם. (מ) הטעם בקודשי קודשים - כי הם לא ראויים להקרבה, לכן לא מעל בדבר שיך למזבח. ובאימורי קדושים קלים פטור, היות ועדיין לא זרקו את דמם.

יב. קֹדֶשִׁי הַמִּזְבֵּחַ - חֲלָכָן וּבִיצִיָּהֶן אֲסוּר לִהְנוֹת בָּהֶן; וְהִנֵּהנָה לֹא מְעַלְמָא. לְפִיכָךְ וְלֹד הַקֹּדֶשִׁים מִי, וְכֵן וְלֹד הַמְעַשֵּׂר - לֹא יִינָק מֵאֲמוּ, אֲלֵא מִבְּהֶמָה אַחֲרֵת חֹל. יֵשׁ לְאָדָם לִהְתַּנָּבֵל וְלֹמֵר: 'חֲלַב בְּהֶמָה זֶה הַחֲלִין, יִהְיֶה • קֹדֶשׁ

לְוִלֹדוֹת הַקֹּדֶשִׁים
היתה... הקדשים א"א ואם יאמר
יהיה הקדש לוולדות מה יועיל אלא
יומין ולא יקדיש.

(מא) מפני שלא מעלים חלב וביצים למזבח. (מב) ולד שנולד מבהמה שהוקדשה.

יג. הַקֹּדֶשׁ בְּהֶמָה וְעוֹף לַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשֶׁת דָּמִים מִי, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'דָּמִי בְּהֶמָה זֶה לְנִסְכִּים, וְדָמִי בֶּן יוֹנָה זֶה לְשִׁלְמִים' - הָרִי הֵן כְּקֹדֶשִׁי בְּדֵק הַפִּית, וּמוֹעֲלִין בְּחֲלָכָן וּבִיצִיָּהֶן מִי כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.

(מג) שהקדיש את שווי הבהמה, למכור אותה ולקנות בה קורבנות למזבח. (מד) כיון שאפשר למכור גם את החלב והביצים, ולקנות בהם קורבנות למזבח.

פֶּרֶק ד'

מעילה במעות שהפריש לקורבן.

א. הַמִּפְרִישׁ מְעוֹת לְחֹטָאתוֹ לְעוֹלָתוֹ וְלֹאֲשָׁמוֹ, לְתוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁעָה שֶׁהִפְרִישׁ; הַפְּרִישׁ לְשִׁלְמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

(א) כי הם כמו קודשי קודשים, שיש בהם מעילה משעה שהוקדשו. (ב) כמו קודשים קלים, שיש בהם מעילה רק משעת זריקת הדם.

ב. הַקֹּדֶשׁ אֲבָר אֶחָד לְדָמָיו לַמִּזְבֵּחַ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם פִּשְׁטָה קֹדֶשׁ בְּכָל או לֹא פִּשְׁטָה. לְפִיכָךְ תִּקְרָב, וְלֹא יִפְדֶּה; וְאִם • נִפְדָּה, אֵין מוֹעֲלִין בְּפִדְיוֹנָהּ.
השנת הראב"ד
ואם... בפדיונו א"א למה אין
מועלין בפדיונו אטו קדושת דמים
מי לית ביה מעילה ואולי יאמר
משום דאינו ראוי לפדיון שמה אינו
רשאי לפדותו כשהוא תם.

בְּשָׁנוּי עֲשִׂיתָהּ כִּח או בְּשָׁנוּי מְקוֹם עֲשִׂיתָהּ כִּט - מוֹעֲלִין בָּהּ, חוּץ מֵעוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּמְלָקָה לְמִטָּה בְּמִלִּיקַת חֲטָאת לָשֵׁם חֲטָאת; שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלָת לְבָעָלִים לָשֵׁם חוֹבָהּ, אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ - הוֹאִיל וְשִׁנָּה שְׁמָהּ וּמְקוֹם עֲשִׂיתָהּ, וְשִׁנָּה מְעִשִּׂיהָ לָשֵׁם דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מְעִילָה לֹא.

(כח) כגון שהבדיל את הראש מן הגוף בחטאת (ואסור להבדיל), או בעולה לא הבדיל את הראש מן הגוף (וצריך להבדיל). (כט) עולת עוף מזים את דמה בחצי העליון של המזבח, ושל חטאת העוף בחצי התחתון, ואם שינה - פסול. (ל) והוא צריך להביא עולת עוף אחרת. (לא) היות שהוא עשה אותה בפועל כפי שעושים חטאת, וגם התכוון לשם חטאת - הקורבן עצמו אינו נפסל, ולכן כמו שבחטאת שעשו אותה בצורה כזאת אין בה מעילה, כך גם כאן לא יהיה מעילה.

ח. מִנְחָה שֶׁנִּתְפַּגֵּלָה לִי או שֶׁנִּעְשִׂית בְּמִחְשָׁבֶת הַמְּקוֹם לִי, וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם [של שבועות] וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ או שֶׁנִּפְסְלוּ בְּמִחְשָׁבֶת הַמְּקוֹם - מוֹעֲלִין בָּהֶן, שֶׁהָרִי לֹא הִיתָה לָהֶן שְׁעַת הָתֵר.

(לב) כגון שחשב בשעת הקמיצה לאכול לאחר הזמן. (לג) שחשב לאכול אותה מחוץ למקום שמותר לאכול אותה.

ט. וְכֵן קִמֵּץ [ממנחה] שִׁיצָא לַחוּץ [-חוץ לעזרה] או לָן, וְחֹזֵר וְהִקְטִירוֹ - מוֹעֲלִין בְּשִׁירִים, שֶׁהָרִי לֹא הִיתָה שֵׁם שְׁעַת הָתֵר; אֲבָל אִם נִטְמָא הַקִּמֵּץ וְהִקְטִירוֹ - אֵין מוֹעֲלִין בְּשִׁירִים; שֶׁהִצִּיץ מִרְצָה עַל הַטֵּמְאָלִי, וְאֵינוֹ מִרְצָה לֹא עַל הָלֵן וְלֹא עַל הַיּוֹצֵא לֵה.

(לד) מהפסוק "ונשא אהרן את עוון הקודשים", לומדים שאם הקריבו בטעות קורבן טמא, הוא כשר בדיעבד, אם בזמן ההקרבה ציץ הזהב היה על מצח הכהן הגדול. (לה) הציץ מתיר בדיעבד רק קורבן שנטמא, אבל לא קורבן שנפסל מסיבות אחרות.

י. הַנִּהְיָה מִקֹּדֶשִׁי קֹדֶשִׁים בְּלֵן לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמָן, או מֵאֲמֹרֵי קֹדֶשִׁים קָלִים לְאַחַר זְרִיקָהּ, או שְׁנֵהְנָה מִן הָעוֹלָה בְּלָה, או מִן הַקִּמֵּץ וְהַלְבוּנָה וּמִנְחַת כֹּהֲנִים וְהַתְּכַתִּין - יִפֹּל מֵה שְׁנֵהְנָה לְנִדְבָהּ לִי; מְעַל בְּקֹרְבָנוֹת הַצִּבּוּר - יִפֹּל מֵה שְׁנֵהְנָה לְלִשְׁכָּהּ לִי.

(לו) הקרן והחומש שמשלם הם לצורך קורבנות נדבת ציבור. (לז) לצורך בדק הבית.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. אחד ממחייבי קניין שֶהִפְרִישׁ מְעוֹת וְאָמַר: 'אֵלֹהִי לְחֻבָּתִי' - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן^{כא}. וְאִם מֵת - יִפְלוּ לַנִּדְבָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנִזְיוֹתָי^{כב}, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן.

(כ) "קניין" הכוונה שתי עופות, כגון יולדת שצריכה להביא שתי עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה. (כא) מפני שבשניהם יש מעילה. (כב) בדין נזירות, לעיל הלכה ג.

ה. המפריש חטאת על אכילת חלב, וְהִבְיָאָה עַל אֲכִילַת דָּם - הָרִי זֶה לֹא כִפּוּר^{כג}, לְפִיכָף לֹא מְעַלִּי. הַפְרִישׁ מְעוֹת לְחֻטָּאת חֵלֶב, וְקָנָה בָּהֶן חֻטָּאת לְדָם בְּשׁוּגָג - כִּפּוּר, לְפִיכָף מְעַלִּי^{כד}; בְּמִזִּיד - לֹא כִפּוּר, לְפִיכָף לֹא מְעַל.

(כג) כתוב בתורה: "קרבנו... על חטאתו", ולמדו חכמים שהקרבן צריך להיות לשם אותו החטא שחטא, ולא יעביירו מחטא זה לחטא אחר. (כד) בזה שהקריב אותה לצורך חטא אחר, שהרי לא נהנה, כי הוא לא התכפר בקורבן. (כה) היות שהוא התכפר על חטא אכילת הדם, הוא נהנה ממעות של הקדש שמיועדים לחטאת על אכילת חלב - לכן מעל.

ו. המפריש שְׁתֵּי סִלְעִים לְאִשָּׁם, וְלָקַח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לְחֻלִּין - הוֹאִיל וְקָנָה חֻלִּין בְּדָמֵי אִשָּׁם, מְעַל, וְחֵבֵב לְשִׁלֹּם עֲשָׂרָה דִּנָּרִים שֶׁהֵן שְׁנֵי סִלְעִים וְחֻמְשָׁן^{כה}, וְיָבִיא בָּהֶן אִשָּׁם; וְיָבִיא אִשָּׁם עַל מַעֲלָתוֹ^{כו}.

(כו) סלע הוא ארבעה דינרים. (כז) אשם על המעילה, בנוסף לאשם שהוא חייב בו.

לְפִיכָף, אִם הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי הָאֵילִים שֶׁקָּנָה יָפָה שְׁתֵּי סִלְעִים וְהִשְׁנִי יָפָה עֲשָׂרָה דִּנָּרִין - יָבִיא הַשְּׁוֹהַ עֲשָׂרָה אִשָּׁם תַּחַת הַמַּעֲלָה עִם הַחֻמְשִׁי^{כח}, וְיָבִיא הַשְּׁוֹהַ שְׁנֵי סִלְעִים אִשָּׁם עַל מַעֲלָתוֹ.

(כח) ובזה הוא משלם להקדש את מה שגזל ותוספת חומש (ואף על פי שבפועל האיל עלה לו רק סלע אחד, מפני שהרווח הוא שלו, שהרי האילים הם חולין).

לָקַח אֶחָד לְאִשָּׁם וְאֶחָד לְחֻלִּין^{כט} - אִם הָיָה שֵׁל אִשָּׁם יָפָה שְׁתֵּי סִלְעִים, יָבִיא אוֹתוֹ לְאִשָּׁמוֹ הָרִאשׁוֹן. וְכֵן אִם הָיָה זֶה הַחֻלִּין יָפָה שְׁתֵּים - יָבִיא אוֹתוֹ אִשָּׁם מַעֲלָתוֹ, שֶׁהָרִי מְעַל בְּסִלְעַת אֶחָת מִדָּמֵי הָאִשָּׁם^ל; וְיִשְׁלֹם חֻמְשָׁה דִּנָּרִין^{לב}, וְיִפְלוּ לַנִּדְבָה^{לג}.

(כט) קנה בשתי הסלעים שני אילים, אחד לאשם ואחד לחולין, אם כן מעל רק בסלע אחד. (ל) באשם נאמר "כסף

(ג) הקדיש שווי של איבר אחד כדי לקנות בדמיו קורבן למזבח. (ד) ימכרו את כל הבהמה למישהו שחייב להביא קורבן, ויקריבו את כל הבהמה. ואי אפשר לפדות אותה, שמא פשטה קדושה בכל הבהמה, והדין שבהמה קדושה שהיא ראויה לעלות על המזבח ואין בה מום, אסור לפדות אותה. (ה) כי יכול להיות שהקדושה פשטה בכולה ואסור לפדות אותה, לכן אם פדו אותה הדמים אינם קודשים - וכאשר יש ספק האם הדמים קדושים או לא, אין דין מעילה.

ג. המפריש מְעוֹת לְנִזְיוֹתָיו, אֲסוּר לְהִנּוֹת בָּהֶן; וְאִם נִהְיָה, לֹא מְעַל - מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְבֹא פֶלֶן שְׁלָמִים^{יד}, וְאִין בְּשָׁלָמִים מַעֲלָה אֵלָא בְּאִמּוּרֵיהֶן אַחֲרֵי זְרִיקַת דָּמִים. מֵת^{טו}, יִפְלוּ לַנִּדְבָה^{טז}; הָיָה מִפְּרָשִׁין - דָּמֵי חֻטָּאת יִלְכוּ לָיִם הַמֶּלַח^{טז}, וְלֹא נִהְיָין וְלֹא מוֹעֲלִין; דָּמֵי עוֹלָה - יָבִיאוּ עוֹלָה, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן^{יז}.

(יד) אחר שהסתיימו ימי הנזירות, הנזיר צריך להביא שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים. (טז) הוא לא הקצה סכום כסף לכל קורבן, ואם כן בכל סכום כסף שהוא הקדיש הוא יכול לקנות את קורבן השלמים. (טז) הנזיר לפני שקנה בהמות בדמים אלה, ולא קבע איזה כסף לחטאת ואיזה לעולה ושלמים. (טז) לעולות נדבת ציבור. (יז) לפני שמת, שאמר מפורש אלו דמי חטאת, אלו דמי עולה ואלו דמי שלמים. (יז) כדין דמי חטאת שמתו בעליה, שאסור ליהנות בהם וצריך להשליך אותם לים המלח. (יז) כי הם קודשי קודשים, ומובן שבדמי השלמים אין מועלים.

אָמַר: 'אֵלֹהִי לְחֻטָּאתִי, וְהִשָּׂאָר לְנִזְיוֹתָי' - אִם נִהְיָה בְּכָל הַשָּׂאָר^{יח}, מְעַל^{יט}; נִהְיָה בְּמִקְצָתוֹ, לֹא מְעַל^{יט}. וְכֵן אִם אָמַר: 'אֵלֹהִי לְעוֹלָתִי, וְהִשָּׂאָר לְנִזְיוֹתָי', וְנִהְיָה בְּכֶלֶן - מְעַל^{יט}; נִהְיָה בְּמִקְצָתוֹ - לֹא מְעַל, שְׂאִין בְּדָמֵי שְׁלָמִים מַעֲלָה^{יט}.

(יג) בכל הדמים שנשארו. (יד) מפני שבוודאי נהנה בדמי העולה. (טז) כי אולי נהנה בדמי השלמים בלבד. (יז) מפני שנהנה בדמי חטאת, שהיא קודשי קודשים. (יז) ושמה הוא נהנה בדמי שלמים בלבד.

הַפְרִישׁ מְעוֹת וְאָמַר: 'אֵלֹהִי לְעוֹלָתִי וְאֵלֹהִי לְחֻטָּאתִי וְאֵלֹהִי לְשִׁלְמִי', וְנִתְעַרְבוּ - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן^{יח}. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה? יִקַּח שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת, וְיַחַחֵל דָּמֵי חֻטָּאת בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא עַל הַחֻטָּאת, וְדָמֵי עוֹלָה עַל הָעוֹלָה, וְדָמֵי שְׁלָמִים עַל שְׁלָמִים^{יח}.

(יח) כי שמא בכסף שהשתמש היה דמי עולה או חטאים. (יט) קונה במעות האלה שלושה בהמות, ומתכוון לפדות את דמי כל קורבן על הקורבן שלו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַחֲמִשָּׁה פְּלָן^מ יִפְּלוּ לַנִּדְבָה. וְאֵין בָּאן מַעֲלָה לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים [=חכמים].

(מב) אין כאן מכירה, ומקריבים את הקורבן לשם בעלי הראשונים. (מג) והמוכר יחזיר אותם לקונה. (מד) חכמים קנסו את הקונה, מפני שקנה קרבן של אחרים. (מה) ואין אומרים שהדינר החמישי הוא מתנה למוכר, ולא כנגד בהמה.

ט. יֵשׁ מַעֲלָה בַנִּדְרִים. בִּיצֵד? הָאוֹמֵר: 'פֶּכֶר זֶה עָלִי קֶרֶן', או 'הֶקְדַּשׁ^מ, וְאֶכְלָה - מַעֲלָמִי, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתֵּרֶת לְאַחֲרִים; לְפִיכָף^מ אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן, שֶׁהִרִי אֵינָה קֹדֶשׁ אֲלֵא לְזֶה בַלְבַּד. אָמַר: 'פֶּכֶר זֶה קֹדֶשׁ', או 'קֶרֶן^מ, וְאֶכְלָה פִּין הוּא פִּין אַחֵר - מַעֲלָמִי; לְפִיכָף: יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן^נ.

(מו) כלומר, שכיכר זו אסורה עלי כמו קורבן או הקדש. (מז) ומשלם להקדש קרן וחומש. (מח) היות שהיא מותרת לאחרים, ואינה ממון של הקדש. (מט) שהקדיש את הכיכר עצמה להקדש, ואם כן היא נאסרת על כולם. (נ) מפני שהיא אסורה לכל אדם ונעשית רכושו של הקדש. (נא) ככל קדשי בדק הבית, שפודים אותם והכסף הולך לבדק הבית.

הִיתָה לְפָנָיו פֶּכֶר שֶׁל הַפֶּקָרִי, וְאָמַר: 'פֶּכֶר זֶה הֶקְדַּשׁ' - נִטְלָה עַל מִנְתָּ לְאֶכְלָה, מַעֲלָ לְפִי בְלֹהִי; עַל מִנְתָּ לְהוֹרִישָׁהּ, מַעֲלָ לְפִי טוֹבֶת הַגֵּיזָה שְׁבִיחָי.

(נב) מדובר כשהכיכר מונחת בתוך ארבע אמותיו של המקדיש, וארבע אמות של אדם קונות לו. (נג) היות שהוא לקח את הכיכר כדי לאכול אותה, הוא מתכוון ליהנות מכל הכיכר ולכן חייב לשלם את הקרן והחומש לפי שווי כל הכיכר. (נד) מעריכים את שווי ההנאה שיש לו בזה שהוא מוריש את הכיכר לבנים שלו, ואת הסכום הזה בתוספת חומש ישלם להקדש.

י. הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ: 'פֶּכֶרִי עָלֶיךָ הֶקְדַּשׁ^מ, וְחֻזְרִ וְנִתְּנָה לוֹ - הַמְּקַבֵּל מִתְּנָה זֶה מַעֲלָ לְכִשְׁיוּצִיאי^נ, שֶׁהִרִי הַנּוֹתֵן אֵינָה אֲסוּרָה עָלָיו^נ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מִשְׁאֵר הַקּוֹנְמוֹת^נ, יֵשׁ בָּהֶן מַעֲלָה לְנֶאֱסֵר בָּהֶן. וְכָל דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו בַּנִּדָּר בְּזֶה, מִצְטָרְפִין; וְאִם נִתְּנָה מִפְּלֵן בְּשׁוּה פְרוּטָה^נ, מַעֲלָ.

(נה) הכיכר שלי אסורה עליך כמו קורבן (ויש רשות לאדם לאסור ולהקדיש את ממונו על אחרים). (נו) כאשר מקבל המתנה יתנה בה, הוא מעל. (נז) הכיכר אינה אסורה עליו, ולכן מותר לו לתת אותה מתנה והוא אינו מעל. (נח) כלומר, שאר נדרים. (נט) כלומר, בכל אחד מהנדרים שאסר על עצמו לא היה שוה פרוטה, אבל בכל הדברים יחד היה שווה פרוטה.

שקלים", ולמדו מזה שאין להביא קורבן אשם ששוה פחות משני שקלים, ושקל שבתורה הוא סלע. (לא) ואע"פ שלא הוציא עליו אלא סלע אחד ונתייקר, כלמעלה בהערה לו. (לב) הסלע שמעל (4 דינרים), וחומשו (עוד דינר אחד). (לג) הדין של חמשת הדינרים האלה הם כמו "מותר אשם", כסף שהפריש לקנות בו אשם, ואחרי שקנה בהם אשם נשאר מהמעוֹת, שדינם שקונים בהם קורבנות נדבה.

ז. הַנִּתְּנָה מִדְּמִי חֲטָאת עַד שֶׁלֹּא קָרְבָה חֲטָאתוֹ - יוֹסִיף חֲמִשׁ עַל מַה שֶׁנִּתְּנָה, וְיָבִיא בְּדָמִים חֲטָאתוֹ^ל, וְיָבִיא קֶרֶן אֲשֶׁם עַל מַעֲלָתוֹ; וְכֵן אִם נִתְּנָה מִדְּמִי אֲשֶׁם עַד שֶׁלֹּא קָרַב אֲשָׁמוֹ - יוֹסִיף חֲמִשׁ, וְיָבִיא בְּדָמִים אֲשָׁמוֹ, וְיָבִיא אֲשֶׁם אַחֵר לְמַעֲלָתוֹ; שֶׁקֶרְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, [דמי] מַעֲלִילָתָן לְקֶרְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ^ל, וְקֹדְשֵׁי בִדָק הַבֵּית, מַעֲלִילָתָן לְבִדָק הַבֵּית.

(לד) יקנה בדמי הקרן והחומש בהמה יפה יותר לחטאת. (לה) כלומר, אם מעל בקורבנות שמיועדים למזבח, הקרן והחומש הולכים לקנות בהם את אותו קרבן שמעל בהם.

נוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעֲלָלִי, וְאַחֵר כָּף קָרְבָה חֲטָאתוֹ^ל וְעִדִּין לֹא הִפְרִישׁ [את חוב] מַעֲלִילָתוֹ^ל, או שֶׁהִפְרִישָׁהּ וְלֹא פָּלְלָה בְּדְמִי חֲטָאתוֹ^ל - יוֹלִיף הַמַּעֲלִילָה וְחֲמִשָּׁה לָהֶם הַמָּלַח^מ; נוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעֲלָ אַחֵר שֶׁקָרְבָה חֲטָאתוֹ - יִפְּלוּ מַעוֹת הַמַּעֲלִילָה וְחֲמִשָּׁה לַנִּדְבָה; שֶׁאֵין מִפְּרִישֵׁין פִּתְחָלָה לְאַבּוּד^מ, וּבֵין כָּף וּבֵין כָּף, יָבִיא אֲשֶׁם מַעֲלָתוֹ.

(לו) בחלק מן הדמים. (לז) שנקנתה בדמים שנשאר. (לח) הקרן שנהנה ממנו והחומש. (לט) שהפריש את הקרן והחומש, אבל קנה את החטאת רק בדמים שנשאר. (מ) כדין מותר חטאת, שלא מקריבים אותה ואסור ליהנות ממנה. (מא) כשנודע לו שמעל לפני שקרבה חטאתו, היה עליו להפריש מעילתו ולהוסיפה על דמי החטאת ולא היו הולכים לאיבוד, ולפיכך כשלא עשה כך הרי זה כדמי חטאת שכיפרו בעליה, אבל אם נודע לו אחרי כפרה, הרי הקרן והחומש שיפריש עכשיו נקבע גורלם מראש לאיבוד, ואין עושים זאת.

וּבְאֲשֶׁם, בֵּין שֶׁנֹּדַע לוֹ שֶׁמַּעֲלָ קֹדֶם שֶׁקָרַב אֲשָׁמוֹ או אַחֵר שֶׁקָרַב - תַּפֵּל מַעֲלִילָתוֹ וְחֲמִשָּׁה לַנִּדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּמוֹתֵר אֲשֶׁם; וְיָבִיא אֲשֶׁם מַעֲלָתוֹ. ח. הַמוֹכֵר עוֹלָתוֹ וּשְׁלָמָיו - לֹא עָשָׂה כְּלוּם^{מב}. וְדִין תוֹרָה, שִׁיחֲזָרוּ הַמַּעוֹת חֲלִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ^{מג}; וְקָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, שִׁפְּלוּ הַמַּעוֹת לַנִּדְבָה^{מד}; וְאֶפְּלוּ הִיתָה הַבְּהֵמָה שׁוּה אֲרֻבָּעָה וּמִכְרָה בְּחִמְשָׁה -

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהָאֵכִיל חֲבֵרוֹ, אוֹ נִהְנֶה וּמִהֵנָּה חֲבֵרוֹ - אֲכִילתוֹ וְהִנֵּית חֲבֵרוֹ, אוֹ אֲכִילת חֲבֵרוֹ וְהִנֵּיתוּ - פֶּלֶן מִצֵּטְרֵפִין לְמַעֲלָה; וְאִם נַעֲשֶׂה מִן הַפֶּל הִנֵּה בְּפִרוּטָה, מְעַל.

ד. הַמַּעֲלִיל מִצֵּטְרֵפֶת לְזִמְן מִרְבָּהּ. פִּיצֵד? נִהְנֶה הַיּוֹם מִן הַהֶקְדֵּשׁ, וְנִהְנֶה לְאַחַר כִּמָּה יָמִים בְּהַעֲלֵם אֲחֵדֵד - הָרִי אֵלּוּ מִצֵּטְרֵפִין לְפִרוּטָה, וּמְעַל.

ג) הדין באיסורים שאין שתי אכילות מצטרפות יחד, אלא אם אכל כזית שלם בתוך זמן של אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו חכמים שהם מצטרפות אפילו כשיש ביניהם זמן רב. (ד) במשך כל אותו זמן לא נודע לו שהוא נהנה מהקדש.

ה. אִין מַעֲלִילָה אֵלָא בְּתֵלוּשׁ מִן הַקֶּרֶקֶע; אֲבָל הִנֵּהנָה בְּקֶרֶקֶע עֲצָמָה אוֹ בְּמַחְבֵּר לָהּ - לֹא מְעַל, אֲפִלּוּ פָגֵם. פִּיצֵד? הַחֹרֵשׁ שְׂדֵה הַקֶּדֶשׁ, אוֹ הַזֹּרֵעַ בָּהּ - פֶּטוּר; נָטַל מִמֶּנָּה בֹּו, וּפָגֵמָה - מְעַל. הִדֵּשׁ בְּשֵׂדֵה הַקֶּדֶשׁ - מְעַל; שֶׁהֶאֱבֵק שְׂלָה מוֹעִיל לְשֵׂדֵה, וְהָרִי נִהְנֶה בְּאֵבֶק וּפָגֵם הַשְּׂדֵה. וְכֵן אִם חֹרֵשׁ שְׂדֵה הַקֶּדֶשׁ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֵבֶק לְעֵשֶׁב שֶׁנִּתֵּן בָּהּ, וְנָטַל הָעֵשֶׁב - מְעַל.

ה) שנחסר מהקרע. (ו) האבק שנטל נתלש מן השדה.

הִדֵּר בְּמַעֲרַת הַקֶּדֶשׁ, אוֹ בְּצֵל אֵילָן, אוֹ שׁוֹכֵף שֶׁל הַקֶּדֶשׁ - אֵף עַל פִּי שְׁנֵהֲנָה, לֹא מְעַל; וְכֵן הַמִּקְדִּישׁ בֵּית כְּנֹוֹ - הִדֵּר בֹּו לֹא מְעַל. אֲבָל הַמִּקְדִּישׁ עֲצִים וְאֲבָנִים וְכֵנָה בֵּהֶן בֵּית - הִדֵּר שֵׁם מְעַל, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.

(ז) מפני שנהנה מן המחובר.

ו. גְּדוּלֵי הַקֶּדֶשׁ מוֹעֲלִין בָּהֶן. פִּיצֵד? הַקֶּדֶשׁ שְׂדֵה וְהוֹצִיאָה עֲשָׂבִים, אֵילָן וְעֵשֶׂה פִּרוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן; אֲבָל הַמִּקְדִּישׁ אֶת הַבּוֹר רִיקָן וְאַחַר כֵּךְ נִתְמַלֵּא מִיָּם, הַקֶּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה וְאַחַר כֵּךְ נִתְמַלֵּא זָבָל, שׁוֹכֵף וְנִתְמַלֵּא יוֹנִים - הוֹאִיל וְאִין גְּדוּלֵי הַקֶּדֶשׁ, אִין מוֹעֲלִין בָּהֶן. וְכֵן הַזָּבָל וְהַפֶּרֶשׁ שֶׁבַחֲצֵר הַקֶּדֶשׁ - לֹא נִהְנֵין וְלֹא מוֹעֲלִין; וְיָמָּה יַעֲשֶׂה בָּהֶן? יִמְכְּרוּ, וְיִפְלוּ דְמִיָּהֶן לְלִשְׁבָּה [לְבֶדֶק הַבֵּית].

ח) דבר שגדל מדבר של הקדש. ט) כלומר, זבל ופרש שהגיע מבהמות הקדש. י) בזבל ופרש זה.

מַעֲיֵן שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתּוֹךְ שְׂדֵה הַקֶּדֶשׁ - אֲסוּר לְהַנִּית

יא. הָאוֹמֵר: 'הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלּוּ קֶרֶפֶן אִם אִין נִקְצָצוֹת הַיּוֹם, וְטִלִּית זֹו קֶרֶפֶן אִם לֹא תִשְׁרֹף הַיּוֹם', וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא נִקְצָצוֹ הַנְּטִיעוֹת וְלֹא נִשְׂרָפָה הַטִּלִּית - הָרִי הֵן הַקֶּדֶשׁ; וְיִפְדוּ בְּשָׂאֵר הַהֶקְדָּשׁוֹת, וְאַחַר כֵּךְ יִהְיֶה בָּהֶן.

אֲבָל אִם אָמַר: 'הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלּוּ קֶרֶפֶן עַד שִׁיקְצָצוֹ' - אִינוּ יוֹכֵל לְפָדוֹתָן; שֶׁבָּכֵל עַתְּ שִׁיפְדוּ - יִחְזְרוּ הַקֶּדֶשׁ עַד שִׁיקְצָצוֹ; וְכִין שֶׁנִּקְצָצוּ - אִין צְרִיכִין פְּדִיוֹן, אֵלָא נִהְנִין בָּהֶן מִיָּד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְדָּן הַמִּקְדִּישׁ. אֲבָל אִם פְּדִין אַחַר - הָרִי אֵלּוּ יוֹצֵאִין לְחֹלִין אֵף עַל פִּי שִׁעֲדִין לֹא נִקְצָצוּ, וְיִהְיוּ מִתְרִין אֵף לְמִקְדִּישׁ.

ס) שהרי לא הקדיש אותן אלא עד שיקצצו, ולפיכך יצאו לחולין אחרי הקציצה. סא) כי גם אחרי שיפדה אותם, הם יחזרו לרשותו ומיד יהיו קדושים שוב. סב) כיון שאחרי הפדיה הנטיעות הן רכושו של הפודה, והוא לא התנה שהם יהיו קדושים עד שיקצצו אותם, לכן הם חולין.

~ יום שני א' אלול ~

פֶּרֶק ה

דיני מעילה בדברים שונים שמקדיש.

א. אֶחָד הַמִּקְדִּישׁ לְבֶדֶק הַבֵּית [תְּחִינָה מִקְדֶּשׁ] דְּבָר הָרָאִי לְחֹזֶק הַבֶּדֶק, כְּגוֹן אֶבֶן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמִּקְדִּישׁ לְבֶדֶק הַבֵּית דְּבָר הָרָאִי לְמִזְבֵּחַ, כְּגוֹן כִּבְשִׁים וְתוֹרִים, אוֹ הַמִּקְדִּישׁ לְמִזְבֵּחַ דְּבָר הָרָאִי לְבֶדֶק הַבֵּית, כְּגוֹן אֶבֶן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמִּקְדִּישׁ לְזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שֶׁאִין רָאוּיִן לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה, כְּגוֹן הַמִּקְדִּישׁ תְּרִנְגוּלִין וְחִמְצִין וְצִיר אוֹ קֶרֶקֶע, אֲפִלּוּ הַקֶּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה מְלֵאָה זָבָל אוֹ עֶפֶר אוֹ אֶפֶר - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן מִשְׁעָה שֶׁהֶקְדָּשׁוֹ, עַד שִׁיפְדוּ דְּבָרִים הָרָאוּיִן לְהַפְדוֹתָם.

א) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. ב) חוץ מבעלי חיים תמימים שראויים למזבח, שאין להם פדיון.

ב. כָּל קֶדֶשׁ בֶּדֶק הַבֵּית, עִם דְּבָרִים שֶׁמוֹעֲלִין בָּהֶם מִקְדָּשִׁי מִזְבֵּחַ - מִצֵּטְרֵפִין זֶה עִם זֶה לְמַעֲלָה; וְאִם נִהְנֶה בְּשֵׂדֵה פִּרוּטָה מְפִלָּן, מְעַל. ג. אֲבָל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחרי שקיצצו את העצים. (ט) קליפת עץ דקה שנופלת כשמשפכים את העץ. (כ) פירורי עץ. (כא) הבליטות שנמצאות במקום שממנו יוצא ענף חדש.

י. המקדיש עבדו - אין מועלין בו^כ, ולא בשערו, אף על פי שהוא עומד להגזז, מפני שהוא מחבר לו; וכל זמן שהוא מחבר, הולך ומשפית.

(כב) עבדים דינם כקרקעות.

יא. הזורע פירות הקדש, פודה אותן בשעת זרעו^כ; ואף על פי שלא פדה - הרי הגדולים חלין^כ, ואין מועלין בהן, ואין משלמין מהן קרן וחמש^כ, וחיבין בחלה^כ.

(כג) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעם וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. (כד) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו לעיל בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שנוצרו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. (כה) דהיינו, אם מעל בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. (כו) שלא כמו שאר גידולי הקדש שפטורים מחלה.

יב. שמרים^כ של הקדש שנתן עליהן מים - ראשון ושני ושלישי^כ, אסור להנות בו; והנהנה לא מעלס. רביעי, מתר. במה דברים אמורים? בקדשי בדק הבית; אבל קדשי מזבח - אף מרביעי ואילף, לעולם אסור^ל.

(כז) שמרי יין ששופכים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. (כח) אחרי הפעם הראשונה שנוצר התמד, מוציאים אותו, ושופכים פעם שניה מים על השמרים עד שמקבלים קצת טעם יין, ויש שעושים כך פעם שלישית ורביעית. (כט) שאיסורו רק מדרבנן. (ל) היות שהיין קדוש בקדושת הגוף - החמירו.

יג. המקדיש תרנגולת למזבח - מועלין בה ובביצתה; הקדיש חמור למזבח - מועלין בה ובחלה^כ. הקדיש תורים לבדק הבית^כ - מועלין בהן ובביצתה, כמו שבארנו.

(לא) והטעם, מפני שהתרנגולת והחמור אינן ראויות למזבח ולכן קדושת קדושת דמים, שימכרו אותם ויקנו בדמיהם דברים הראויים למזבח, אם כן, גם הביצים והחלב ראויים לכך. (לב) אבל אם הקדישם למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום, ואין מועלים בה.

יד. פתנות פהנה שפולג - מועלין בהן כשאר

במים שיוצאין ממנו בתוך השדה; והנהנה לא מעל. יצאו המים חוץ לשדה - מתר להנות בהן. ערבה • הגדלה בשדה הקדש - לא נהנין ולא מועלין^א.

השנת הראב"ד

ערבה הנדילה א"א זה שיבוש שלא נאמר במשנה אלא על אותה ערבה של אותה מקום שהיתה למטה מירושלים שיחדרה לשם מצות.

(יא) מפני שהיא אינה ראוייה לשום דבר.

אילן של הדיוט הסמוך לשדה הקדש, ושרשיו יוצאין בתוך השדה [של הקדש] - אם בינו לבין השדה עד שש עשרה אמה - הרי אותו השרשין שבתוך השדה אסורין, והנהנה בהן לא מעל^ב; הנה האילן רחוק יתר על שש עשרה אמה - הנהנה בהן מעלי^ב.

(יב) כי השורשים נחשבים עדיין חלק מהאילן. (יג) כי השורשים אינם נחשבים חלק מהאילן, אלא הם כדבר הגדל בשדה הקדש.

אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט, ושרשיו יוצאין בתוך השדה [של הדיוט] - אם הנה בתוך שש עשרה אמה, מועלין בהן; הנה רחוק יתר על שש עשרה אמה - אותו השרשין שבתוך שדה הדיוט, לא נהנין ולא מועלין.

ז. קן שבראש האילן של הקדש, שבנה אותו העוף מעצים^ד ועשבים וכיוצא בהן - כל הקן, עם הביצים שבו, עם האפרוחים הצריכין לאמן - אין נהנין בהן^ט; והנהנה לא מעל^ט.

(יד) שהביאם ממקום אחר. (טו) מפני שהביצים והאפרוחים צריכים את אמן, ולכן הם צריכים את הקן שהוא צריך את האילן. (טז) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, וכל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן, והקן זקוק לאילן.

ח. המקדיש את היצר - מועלין בכלו, בין באילנות, בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהם.

ט. גזברים ששפו [=שייפו] עצי הקדש וקצצו אותן^ה - מועלין באותן העצים הקטנים שחתכו בעת שקצצו^ה; אבל אין מועלין לא בשפויט, ולא בנסרת^ה, ולא בנביה של עצים, והוא • הגוף הקשה העגל שבתוך העץ הדומה ליבלת^ה, שלא יצלה למלאכה.

השנת הראב"ד

והוא הגוף הקשה א"א אינו כן אלא העלה הנובל שהרי שנינו שהנביה נושרת עליהן והווה להן לזבל.

(יז) חתכו אותם לקורות. (יח) בעצים הקטנים שנשארו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קדשים; והקדשים - הואיל ונתנו להנות בהן, אין מועלין בהן.

(ג) ואינן ראיות ללבשן בשעת העבודה. (לד) מותר לכהנים ללבוש אותם גם לא בשעת העבודה, היות שהכהנים אינם יכולים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם, וממילא הם נהנים מהם שלא בשעת העבודה, לכן מתנים עליהם בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם.

טו. קדשי גויים - אם לבדק הפית הקדשו, מועלין בהן. ואם קדשי מזבח הן - אין בהן מעילה מן התורה, שנאמר בקרבנות: "דבר אל בני ישראל"; אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים. (לה) שהגוי הקדישם לה.

טז. קוללו ומראהו וריחל של הקדש - לא נהנין ולא מועלין. במה דברים אמורים? בשהריח הקטרת אחר שעלת התימרת; אבל אם הריח בקטרת בשעת עליה תימרתה, מעלם.

(לו) אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. (לז) אם נהנה מיופי בניין המקדש או כלי השרת. (לח) ריח הקטורת. (לט) ה"תימורת" הוא עשן הקטורת שהיה עולה בקו ישר, והדין שעד שלא עלתה התימורת עדיין לא התקיימה מצוות הקטרת הקטורת, ואחרי שעלתה, כבר נתקיימה המצווה, והכלל שאין מעילה בדבר שאי אפשר לעשות בו כבר מצוה. (מ) שהרי טרם נגמרה מצוות ההקטרה. ובקול ומראה אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש.

פרק ו

הדין שמעילה חייבת בהנאה ופגם, ושניים שמעלו.

א. יש דברים שהאדם נהנה בהן ולא יפגמו - כגון המשתמש בכלי זהב טהור; ויש דברים שיפגמו - כגון בגדים, וכלי כסף ונחשת וברזל, וכיוצא בהן. ונהנה בשונה פרוטה מן ההקדש שאינו מחבר בקרקע - אם נהנה בדבר שאין בו פגם, כגון שנשתמש בכלי זהב של הקדש - מעל.

(א) שגם אם משתמשים בו הרבה זמן, הוא לא נהרס.

נהנה בדבר שיפגם - כגון שלבש בגדי הקדש, או בקע בקרדס [גרין] - לא מעל, עד שיפגם בהקדש

ב. קדשי • קדשים

התמימים שתלש מצמרן. כיון שנהנה בפרוטה - מעל, אף על פי שלא פגם; שהרי הן דומין לכוס של זהב, שאינו נפגם - שאין תלישת הצמר פוסלת אותם מלקרב. אבל אם נפל בהן מום - הואיל ולמכירה עומדין, והגזה פוגמת דמיהן - לא מעל, עד שיהנה ויפגם בפרוטה. תלש מהן אחר שמתו - כיון שנהנה, מעל; שאין פגם למתה. ומעילה זו מדבריהם [של חכמים], כמו שבארנו.

(ג) שאם יש בהם הרבה צמר, מחירים יעלה.

ג. המועל בקדשי בדיק הפית - כיון שמועל בשגגה - נתחלל הקדש, וזה שיהנה אחריו פטורה. מעל בזדון - הואיל ואינו חייב בקרבן מעילה - לא נתחלל הקדש, אלא הרי הוא בהיתו', ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה, מעל.

(ד) פקעה הקדושה. (ה) שהרי נהנה בחולין. (ו) שחייב בו רק אם מעל בשוגג. (ז) כמו שהיה לפני המעילה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מועל אחר מועל על כל פנים. כיצד? תלש מן החטאת^י, ובא חבירו ותלש, ובא חבירו ותלש - כלן מעלו; וכן • אם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - כלן מעלו. ויראה לי שדין המנחות, והעופות, והנסכים, וכלי שרת - כדין הבמה; שכלן קדשת הגוף הן.

השנת הראב"ד

וכן... לחבירו א"א דבר זה לא נמצא לו יסוד, שמצא בתוספתא נטל פרוטה של הקדש ואמר הרי היא שלי לא אמר כלום עד שיוציאה לחולין נתנו לספר אע"פ שלא סיפר מעל ובעולה נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו, זאת מצא ואיני סומך עליה כי לא באה על דרך מתוקן ואפשר מפני שהיא קדושת הגוף אינה יוצאה לחולין לא בפגימה ולא בנתינה אבל קשה לי מ"ש עולה.

במה דברים אמורים? בשמעל בקדש, והוציאו בתורת חליו, והקנהו לאחר; אבל אם נהנה בו ופגמו, ולא הקנהו לאחר^ט - יש בו מועל אחר מועל.

ח) שבשוגג אין מעילה אחר מעילה. ט) והוא עדיין ברשותו של המועל הראשון.

השנת הראב"ד

ואין... במקורשין א"א בכל זה יצא מכלל משנתנו וטעה אחר התוספתא כי אין במשנתנו אלא בהמה וכלי שרת ובודאי בהמה תמימה דומיא דכלי שרת והוא מפני שמצא בתוספתא בקע בקורדום ובא חבירו ובקע בו שניהם מעלו שינה הלשון וכתב בהמה וכלי תשמיש ופירש בהמה חמור ואינו אלא בהמה תמימה למזבח דומיא דכלי שרת שהן למזבח ואין להם פדיון אבל כלי המוקדשין אם הראשון נהנה בו ופגם שוב אין בו מועל, ואין סומכין על תוספתא שהיא סותרת המשנה והגמרא.

ד. ואין • מועל אחר מועל במקדשין, אלא בבמה וכלי תשמיש בלבד.

טז) הכוונה לקדשי קדשים, שהרי קדשים קלים אין בהם מעילה לפני זריקת הדם. יז) תלש צמר.

ו. בהמת קדשי קדשים שגפלה בזה מום - הואיל והיא עומדת לפדיון^י, הרי היא כקדשי בדיק הפית, שהוא קדשת דמים; ואם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - הראשון בלבד מעל.

יח) שפורין אותה והיא יוצאת לחולין.

ז. אמרו חכמים, שהנוטל אבן או קורה של הקדש, ונתנה • לחבירו - שניהן מעלו^י; ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו - הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים, אלא במועל בידון - שהרי לא נתחלל הקדש^{כא}.

השנת הראב"ד

ונתנה... מעלו א"א אף בזה עזב כל הדרך הסלולה ותפס דרך הסירים שאין זה פירוש ההלכה אלא כמו שאפרש לפנים.

י) הדין שיש מעילה אחר מעילה, קיים רק בבמה ובכלים שאפשר להשתמש בהם שוב ושוב כאשר הם נמצאים ברשות המועל הראשון (אבל דברים אחרים, כגון כסף או אוכל, כרגע שמשמשים בהם, הם יוצאים מרשות אחת לשניה, ואין בהם מעילה אחר מעילה).

כיצד? בקע בקרדום של הקדש, ונהנה בפרוטה ופגם, ובא חבירו ובקע בו, ונהנה ופגם, ובא חבירו ובקע בו, ונהנה ופגם - כלן מעלו; נטל הקרדום ונתנו לחבירו - הוא מעל, אבל חבירו לא מעל. שטה בכוס של זהב ונהנה בפרוטה, ובא חבירו ושטה ונהנה, ובא חבירו ושטה ונהנה - כלן מעלו; נטל הפוס ונתנו לחבירו מתנה או מכר - הוא מעל, וחבירו לא מעל.

רכב על גבי החמור, ונהנה בפרוטה ופגם^א, ובא חבירו ורכב עליו, ונהנה ופגם, ובא חבירו ורכב עליו, ונהנה ופגם - כלן מעלו; נתן החמור לחבירו מתנה, או מכר, או שכר^ב - הוא מעל, וחבירו לא מעל. וכן המשאיל קרדום של הקדש - הוא מעל לפי טובת הנה שבו^י, וחבירו מתר לבקע בו לבתחלה^ד; והוא הדין לבהמה^ט.

יא) שהחמור נחלש. יב) לזמן מסוים, ושכירות דינה כמכר. יג) שווי ההנאה שמשאיל את הקרדום. יד) מפני שהקורדום יצא לחולין על ידי מסירתו לרשות השואל. טו) המשאיל בהמה שקדושת דמים עליה.

ה. בהמת קדשי מזבח^ט אינה פן, אלא יש בה

הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו - לא מעל עד שיוציא אותה בפתפיו, או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו. וכן כל פיוצא בזה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. נתן שקלו לב ממעות הקדש - פשיטתו התרומה^ל, ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויזרק דמה - ימעל השוקל, שהרי חלקו באותה בהמה שזרק דמה^ל.

(לב) מחצית השקל, שכל אדם מחויב לתת לבית המקדש פעם אחת בשנה. (לג) את מחצית השקל היו מניחים בקופות בבית המקדש, ואחר כך היו מפורשים ומקדישים מהם מעות לצורך קניית הבהמות. (לד) אבל לפני הזריקה לא נהנה, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת.

יג. הפריש שקלו והוציא בשאר צרכיו^ל, בין • מעל א"א זהו מן הטעות הראשון.

יג. הפריש שקלו
בין • הוא בין חבריו - מעליו.
נתנו לחברו לשקלו על ידו^ל, הלך ושקלו על ידי עצמו^ל - אם נתרמה התרומה^מ, מעל השוקל^{מא}; שהתורם תורם על העתיד להגבות, כמו שפארנו בשקלים, וכאלו הגיע שקל זה ללשפה; ולפיכך מעל^{מב}. ואם עדין לא נתרמה תרומה, לא מעל^{מג}. ולעולם אין מועלין בשירי הלשפה^{מד}.

(לה) צרכי חולין. (לו) שקיבל את השקל כתשלום. (לז) מפני ששניהם הוציאו את השקל מרשות הקדש לרשות חולין. (לח) נתן את החצי שקל לחברו, כדי שיהיה שליח שלו לתת עבורו למחצית השקל. (לט) והשליח לקח ונתן את המחצית השקל עבור עצמו. (מ) אם כבר הקדישו חלק מהמעות שבקופות לצורך רכישת הקורבנות, והתחילו להשתמש בהם. (מא) השליח שלקח את מחצית השקל בשביל עצמו. (מב) כלומר, היות שהתחילו להשתמש כבר בכספי השקלים - אז כל השקלים שכבר התחייבו (גם) אם עדיין לא הגיעו בפועל) נחשבים כאילו נתרמו. לכן, אם משהו משתמש בשקל כזה לצרכיו - הרי זו מעילה, כי הכסף כבר מוגדר כקודש. (מג) מפני שהשקל עדיין לא היה ברשות הקדש, ובשעה שהוא לקח מחברו את המחצית שקל לא מעל, אלא חייב לחברו מחצית שקל. (מד) מה שנותר בקופה אחרי שהפרישו את התרומה - נקרא שירי הלשכה, ואין בהם מעילה, כי הם כבר לא מיועדים לקורבנות ציבור ממש אלא לצרכים כלליים יותר.

פרק ז

מעילה על ידי שליח או אדם אחר.

א. מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש, ונתנו לשליח להוציאו בתורת חלין - אם עשה השליח שליחותו, המשלח הוא שמעל; ואם לא עשה^ט

השנת הראב"ד

נמל . . קורה א"א זו היא שהעמיד בגמרא בגזבר שהכל תחת ידו שנטילתו אינה ניכרת לגזל ההקדש וכן כל אדם שהקדשו תחת ידו הרי הוא הגזבר ולא מעל עד שיוציא, ומה שהקשו בגמרא מ"ש הוא ומ"ש חבירו לא ר"ל שימעלו הוא וחבירו אלא ה"ק מ"ש כשגנבה מבית ההקדש ונטלה לעצמו שלא מעל וכשנתנה לחבירו מעל אטו שינוי רשות בעיני המעילה והראשון מעל והשני לא מעל ושני ליה אי בשנטלה מבית הקדש ה"נ שהוא מעל מיד ואם נתנה לחבירו אותו חבר לא מעל אלא הכא בגזבר שנטלה מרשות עצמו עסקין שנטילתו אינו ניכר חסרון להקדש עד שיוציאנה לאחר.

ח. נטל • אבן או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא נהנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו - מעל; נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חברה - לא מעל, עד שידור תחתיה בשנה פרוטה; שאין זו הננה הנפרדת^כ.

(כב) הנחת הקורה בלי חיבור אינה הנאה ניכרת, שהרי אפשר לומר שלא לצרכי עצמו הניח אותה.

ט. נטל פרוטה של הקדש ונתנה לפלג^{כג} - אף על פי שלא רחץ - מעל, שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה^{כד}. וכן אם נתנה לאחד מבעלי אמוניות - מעל, אף על פי שעדין לא עשו מלאכתו.

(כג) האחראי על בית המרחץ. (כד) הוא נהנה בזה שיש לו אפשרות להתרחץ כשירצה.

י. קנה בה חפץ^{כה} ולא משף - אם מן הגוי, מעל^{כו}; ואם מישראל, לא מעל^{כו}.

(כה) ושילם מחירה למוכר. (כו) אם הוא קנה מהגוי - מעל, כי קניין אצל גוי נעשה על ידי מעות. (כז) כי לא קנה את החפץ עד שיעשה בו קניין משיכה.

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין^{כח} - אף על פי שלא הוציאן בדברי חלט, מעל. פיצד? המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר פפרה^{כט} שהביא פפרתו מן ההקדש - מעל; וכלן אין מועלין עד שזרק הדם^{לא}.

(כח) היה סבור שהמעות חולין. (כט) גם אם קנה בהם דברי קודש. (ל) כגון יולדת שחייבת להביא קורבן כדי להביא שתגמר טהרתה. (לא) כי רק בזריקת הדם נהנה, כי הזריקה היא המכפרת.

לפיכך, המביא מנחות ונסכים ולחם תודה מן ההקדש - אף על פי שעבר עברה - לא מעל, שאין כאן זריקת דם לכפר עליו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ג) מפני שנעשה רצונו והוא נהנה בזה.

שְׁלִיחוֹתוֹ, אֵלָא עֲשֵׂה הַשְּׁלִיחַ מְדַעַת עֲצָמוֹא -
הַשְּׁלִיחַ הוּא שְׁמַעְלִי.

(א) ושינה ממה שאמר המשלח. (ב) מכיון ששינה, אינו שליחו של המשלח במעשה זה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי ששגג ולקח הקדש או מעות . . המשלח הוא שמועל .
אין שליח לדבר עברה, אלא במעילה לבדה".

ידועה הקושיא הרי ישנם עוד מקומות בהם מצינו שליח לדבר עבירה, בשליחות יד בפיקדון, ובטביחה ומכירה, ומדוע כתב שרק במעילה יש שליח לדבר עבירה. ותימצו, שחיוב המשלח במעילה הוא מדין שליחות, אבל בשליחות יד וטביחה ומכירה החיוב הוא מתורת פושע, היינו שהפשעה היא כדיבור עצמו שאמר לשלוח יד, וכן בטביחה ומכירה אין החיוב מצד שלוחו של אדם כמותו אלא על ההנאה שנהנה מהבשר או מהדמים.

ובפנימיות העניינים, הסיבה שרק במעילה מצינו דין שליחות היא, מכיון שכל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה לעשות מכל דבר שבעולם ענין של קדושה ודירה לקב"ה, אבל כדי שיהודי יעשה זאת בכוחו ומרצונו, חייבת להיות הבחירה החופשית – אפשרות של מעילה, מתוך תקוה ובטחון שסוף סוף לא ידח ממנו נידח. משום כך אומרים ש"בכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה", כי בזה מתבטא תפקידו של יהודי להיות שלוחו של הקב"ה, לשמור על ענייני הקדושה שעשה בעולם, ולהזהר שאף אחד לא יפגום בזה ח"ו.

יין מלכות, ספר עבודה, סימן סו.

אָמַר לְשִׁלְחוֹ: 'תֵּן לְאוֹרְחֵי חֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר', הֲלֹף הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לֵהֵן: 'טָלוּ ^[קח] שְׁתֵּים שְׁתֵּים', בַּעַל הַבֵּית מַעַל, שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה דְּבָרוֹ; וְהַשְּׁלִיחַ פֶּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף עַל שְׁלִיחוֹת בַּעַל הַבֵּית, וְלֹא עֶקֶר אֶת הַשְּׁלִיחוֹת.

(ד) חתיכה לכל אחד.

אָבֵל אִם אָמַר לֵהֵן הַשְּׁלִיחַ: 'טָלוּ שְׁתֵּים שְׁתֵּים מְדַעַתִּי' - שְׁנִינָהוּ מַעְלִי. נִטְלוּ הָאוֹרְחִים שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ - אִף הָאוֹרְחִין מַעְלִי, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֵן עֲשֵׂה שְׁלִיחוֹת חֲבָרֵי וְהוֹסִיף מְדַעַתוֹ; נִמְצָא חֲבָרֵי חֵיב לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוּ דְּבָרֵי וְלֹא נִעְקְרָה הַשְּׁלִיחוֹת, וְהוּא חֵיב עַל זֶה שֶׁהוֹסִיף מְדַעַתוֹ.

(ה) בעל הבית מעל, מפני שנעשה רצונו. והשליח מעל, מפני שעשה על דעת עצמו ממש, והדגיש בפירוש שזה לא על דעת בעל הבית, אבל אם לא פירש שעושה על דעת עצמו, יכול להיות שחשב שבעל הבית אינו מקפיד על ההוספה, ומה שאמר "חתיכה", התכוון שלא יתן לכל אחד פחות מחתיכה.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
הַחֲתִיכוֹת מִקֶּדְשֵׁי בֶדֶק הַבֵּית. אָבֵל • אִם הָיוּ בֶּשֶׂר עוֹלָה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, לֹא מַעַל אֵלָא הָאוֹכֵל בְּלֶבֶד; שֶׁהָרִי הוּא חֵיב בְּאִסוּר אַחַת, יִתֵּר עַל הַמַּעֲלָה; וּבְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבֵרָה, אֵלָא בַּמַּעֲלָה לְבִדָּה שְׁלֹא יִתְעַרֵּב עִמָּה אִסוּר אַחֲרֶיהָ.

השגת הראב"ד
אבל . . עולה א"א תוספתא היא במעילה ויפה פירש, עוד אומר בה גם אני מפני שהעולה אינה נעשית חתיכות אלא מנתחה איברים איברים כדאיתא בתמיד וכדתנן בשקלים בשר שנמצא בעזרה איברים עולה וחתיכות חטאת הילכך אלו שראו אותה חתיכות היה להם לטעות של חטאת הם וכאנוסים דמו דלא הוה להו לשוילי אבל האוכל חייב שהוא נהנה, וראוי לסמוך עליו.

(ו) דברים שעומדים להקריבה על המזבח. (ז) הוא חייב בעוד איסור מעבר לאיסור מעילה, שאסור לאכול בשר עולה. (ח) לעניין שליחות במעילה - אף שבשאר עבירות נאמר "אין שליח לדבר עבירה", במעילה יוצא מן הכלל ונאמר "יש שליח לדבר עבירה", והשולח הוא שחייב. אולם כאשר פעולת השליח כוללת גם עבירה אחרת, כגון אכילת בשר עולה, ששם אין שליח לדבר עבירה - מתבטלת השליחות גם לגבי המעילה, והאוכל עצמו הוא החייב.

ג. הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה הִקְדֵּשׁ לְשִׁלְחוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'הֵבֵא לִי בִּחְצִיָּה גֵּרוֹת וּבִּחְצִיָּה פְּתִילוֹת', הֲלֹף וְהֵבִיא לוֹ בְּכָלָה גֵּרוֹת, אוּ בְּכָלָה פְּתִילוֹת, אוּ שְׁאָמַר לוֹ: 'הֵבֵא

בֶּעַל הַבֵּית שְׁאָמַר לְשִׁלְחוֹ: 'תֵּן לִי מֵאוֹתוֹ בֶּשֶׂר לְאוֹרְחֵינִי', הֲלֹף וְנָתַן לָהֶם כֶּכֶר (לחם), אוּ שְׁאָמַר לוֹ: 'תֵּן לָהֶם כֶּכֶר', וְנָתַן לָהֶם בֶּשֶׂר, אָמַר לְשִׁלְחוֹ: 'הֵבֵא לִי מִן הַחֲלוֹן', וְהֵבִיא לוֹ מִן הַמַּגְדָּל [=אֵרֶן], אוּ שְׁאָמַר לוֹ: 'הֵבֵא מִן הַמַּגְדָּל', וְהֵבִיא מִן הַחֲלוֹן - הַשְּׁלִיחַ מַעַל; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

הֲלֹף הַשְּׁלִיחַ וְהֵבִיא מִן הַחֲלוֹן, כְּמוֹ שְׁאָמַר לוֹ - אִף עַל פִּי שְׁאָמַר הַשּׁוֹלֵחַ: 'לֹא הָיָה בְּלִפִּי שְׂיִבְיָא אֵלָא מִן הַמַּגְדָּל' - בַּעַל הַבֵּית מַעַל, שֶׁהָרִי עֲשֵׂה שְׁלִיחוֹת מֵאִמְרוֹ, וּדְבָרִים שֶׁבִּלְבָּב אֵינֵן דְּבָרִים.

וְאִפְלוּ הָיָה הַשְּׁלִיחַ חָרָשׁ אוּ שׁוֹטֵה אוּ קָטָן, שְׁאֵין לֵהֵן שְׁלִיחוֹת - אִם עָשׂוּ כְּמֵאִמְרוֹ, בַּעַל הַבֵּית מַעַל; וְאִם לֹא עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתוֹ, בַּעַל הַבֵּית פֶּטוּר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכֵן פְּרוּטָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּכָל הַכֵּיס [אֲרַנְקָא^{טו}], אוּ שְׁאָמַר: 'פְּרוּטָה בְּכֵיס זֶה הַקֹּדֶשׁ' טו - מְחַלֵּל אוֹתָהּ^{יז}, וְאַחֵר בֶּן לְשִׁתְּמֵשׁ בְּכֵיס; וְאִם הוֹצִיא וְלֹא חָלַל^{יח} - לֹא מַעַל, עַד שִׁיוּצִיא אֶת כָּל הַכֵּיס^{יט}.

טו) פרוטה אחת של הקדש התערבה בארנק עם מטבעות חולין. טז) או שאמר שפרוטה אחת מהמטבעות שבארנק היא להקדש. יז) פודה אותה במטבע אחר, ואחר כך יכול להשתמש בכל המטבעות שבארנק. יח) אם השתמש במטבעות בארנק, לפני שפדה את המטבע. יט) רק אם ישתמש בכל המטבעות שבארנק - מעל, כי כל זמן שלא השתמש בכולן, אפשר לומר שהוא לא השתמש במטבע של הקדש, והמטבע עדיין נמצא בארנק.

ז. אָמַר: 'כֵּיס מְכִיסֵי הַקֹּדֶשׁ', וְיִשּׁוּר מִשּׁוּרֵי הַקֹּדֶשׁ - מוֹעֲלִין בְּכָלֵן^כ, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן^{כא}. בִּיצֵד עוֹשֶׂה? מְבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶם וְאָמַר: 'אִם הַקֹּדֶשׁ הוּא, הֲרִי זֶה הַקֹּדֶשׁ; וְאִם לֹא, הַהִקְדָּשׁ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא מְחַלֵּל עַל זֶה'; וְיִהְיֶה בְּקָטָן.

כ) אם השתמש בכל השוורים או הארנקים. כא) אפילו הוציא רק מקצתם. ולכאורה דין זה סותר את מה שכתב בסוף ההלכה הקודמת, שלא מעל עד שיוציא את כל הכיס.

ח. הַמוֹעֵל בַּפְּחוֹת מִשּׁוּה פְּרוּטָה, בֵּין בְּזֵדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, וְאִינוּ חֵיב חֲמִשׁ וְלֹא קֶרֶן. וְיִרְאֶה לִי שְׂאִינוּ לוֹקֵה עַל פְּחוֹת מִשּׁוּה פְּרוּטָה, אִם הִיא מְזִיד.

ט. הַמַּפְקִיד מַעוֹת הַקֹּדֶשׁ אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְהוֹצִיאָן - בַּעַל הַבַּיִת מַעַל; שֶׁהָרִי אֵין לוֹ רִשּׁוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, וּבַעַל הַפְּקָדוֹן לֹא הִרְשָׁהוּ.

י. הַפְּקִידֵן אֶצֶל שְׁלֹחֲנִי [=חֲלָפִין כֹּסִפִים] או חֲנוּנִי^{כב}, וְלֹא הָיָה חֲתוּמִין וְלֹא קָשׁוּרִין קָשֶׁר מִשְׁנֵה^{כג} - הוֹאִיל וְיִשׁ לוֹ רִשּׁוֹת מִן הַדִּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - אִם הוֹצִיאָן, שְׁנִיָּהּ פְּטוּרִין: בַּעַל הַפְּקָדוֹן פְּטוּר - שֶׁהָרִי לֹא אָמַר לוֹ 'הִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן'; וְהַחֲנוּנִי פְּטוּר - מִפְּנֵי שְׂאִינָן קָשׁוּרִין קָשֶׁר מִשְׁנֵה וְלֹא חֲתוּמִין, וּכְאִלוּ הִשְׁתַּמֵּשׁ בָּרִשּׁוֹת.

כב) מי שמפקיד מעות אצל חנווני או שולחני, או מפקיד על דעת שהם ישתמשו במעות. כג) אם הם היו קשורים בארנק עם קשר משונה (בלתי רגיל), הוא גילה דעתו, שאינו רוצה שהשולחני או חנווני ישתמשו בהם.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה מַעוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ לְבַעֲלָהּ^{יד}, או שֶׁהִקְדִּישׁ מוֹרֶשֶׁה וְנָמַת וְנִפְּלוּ לָהּ הַקֹּדֶשׁוֹת

לִי בְּכָלָה גְּרוֹת', או 'בְּכָלָה פְּתִילוֹת', הֵלֵךְ וְהִבִּיא בְּחֻצְיָה גְּרוֹת וּבְחֻצְיָה פְּתִילוֹת - שְׁנִיָּהֶם פְּטוּרִין; בַּעַל הַבַּיִת לֹא מַעַל, שֶׁהָרִי לֹא נַעֲשִׂית שְׁלִיחוֹתוֹ בְּפְרוּטָה^ט; וְהַשְּׁלִיחַ לֹא מַעַל, שֶׁהָרִי לֹא עָקַר שְׁלִיחוֹתוֹ בְּפְרוּטָה.

ט) ואין מעילה בפחות מפרוטה.

אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: 'הִבֵּא לִי בְּחֻצְיָה גְּרוֹת מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי, וּבְחֻצְיָה פְּתִילוֹת מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי', וְהֵלֵךְ וְהִבִּיא גְּרוֹת מִמְּקוֹם פְּתִילוֹת, וּפְתִילוֹת מִמְּקוֹם גְּרוֹת - הַשְּׁלִיחַ מַעַל.

י) מפני ששינה בכל הפרוטה.

ד. נָתַן לוֹ שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת וְאָמַר לוֹ: 'הִבֵּא לִי אֶתְרוּג', וְהֵלֵךְ וְהִבִּיא לוֹ בְּפְרוּטָה אֶתְרוּג וּבְפְרוּטָה רְמוֹן - הַשְּׁלִיחַ מַעַל, וּבַעַל הַבַּיִת פְּטוּר; שֶׁהָרִי שְׁלָחוֹ לִקְנוֹת לוֹ אֶתְרוּג שֶׁשּׁוּה שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת; לְפִיכָךְ אִם הָיָה הָאֶתְרוּג שֶׁהִבִּיא לוֹ בְּפְרוּטָה שּׁוּה שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת - שְׁנִיָּהֶן מַעַל.

ה. הַשּׁוֹלֵחַ פְּרוּטָה בְּיַד שְׁלִיחוֹ לִקְנוֹת לוֹ בֶּה חֶפֶץ, וְנִזְכָּר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהִיא הַקֹּדֶשׁ קָדָם שֶׁתִּגִּיעַ לְיַד הַחֲנוּנִי - הַשְּׁלִיחַ מַעַל, שֶׁהוּא שׁוֹגֵג, וּבַעַל הַבַּיִת כֹּבֵד נִזְכָּר, וְאֵין הַמְּזִיד חֵיב בְּקֶרֶן מַעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנִי. נִזְכָּר אִף הַשְּׁלִיחַ וְיָדַע שֶׁהִיא הַקֹּדֶשׁ קָדָם שֶׁתִּגִּיעַ לְחֲנוּנִי - שְׁנִיָּהֶן פְּטוּרִין מִקֶּרֶן מַעֲלָה^{כד}, וְהַחֲנוּנִי חֵיב כְּשִׁיוּצִיא [=כְּשִׁישְׁתַּמֵּשׁ ב:] אוֹתָהּ פְּרוּטָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמַעוֹתָיו - שֶׁהָרִי הוּא שׁוֹגֵג.

יא) כי הם מזידים.

הוֹדִיעָנוּ לְחֲנוּנִי שֶׁפְּרוּטָה שָׁנָתָן לוֹ הַקֹּדֶשׁ - שְׁלֹשָׁתָן פְּטוּרִין^{כה}, וְנִתְפַּס הַמֶּקֶח לְהַקְדָּשׁ^{כז}.

יב) שהרי כולם מזידים. יג) החפץ שנקנה קדוש, ועובר להקדש.

ו. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה^{כז} כְּדִי לְהַצִּיל הַחֲנוּנִי מִן הַחֵטָא, עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמַּעוֹת? נוֹטֵל פְּרוּטָה שֶׁל חֲלִין אוּ כְּלִי כָּל שֶׁהוּא וְאָמַר: 'פְּרוּטָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִיא מְחַלֵּלָת עַל זֶה'; וְתַעֲשֶׂה אוֹתָהּ פְּרוּטָה אוּ הַכְּלִי הַקֹּדֶשׁ, וְיִתֵּר הַחֲנוּנִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמַּעוֹת.

יד) הבעל הבית שנזכר שהמטבע של הקדש.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מחללים את הבהמה על אותן המעות, והבהמה הופכת להיות חולין. (ו) אם הגזברים רוצים, הם יכולים לחזור ולקנות ממנו את הבהמה, במעות של הקדש. ואת כל זה עושים לטובת ההקדש, כי הדין שאם עברה השנה והבהמה שיועדה לקרבן ציבור עדיין לא הוקרבה, אין להקריבה עוד, שכן קרבנות ציבור מקריבים רק ממעות השנה הנוכחית. לכן פודים את הבהמה - כלומר, מוציאים אותה לחולין - ואז יכולים הגזברים לקנותה מחדש במעות החדשות של השקלים שנתרמו השנה, כדי שתהיה ראויה לקרבן ציבור.

ד. כְּשֶׁבִּזְנִין בַּמִּקְדָּשׁ, אֵין לִזְכָּחִין עֲצִים וְאֲבָנִים מִן הַהֶקְדֵּשׁ, וְלֹא בִזְנִין אֶת הַבִּזְנִין עַל דַּעַת שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, אֶלָּא בִזְנִין הַכֹּל מִן הַחֹלִי; גִּזְרָה שְׁמָא יִהְיֶה בְּצֵל הַבִּזְנִין, או יִשְׁעֵן עַל אֶבֶן או קוֹרֶה בְּשַׁעַת מְלָאכָה. וְאַחֵר שִׁישְׁלֵם הַבִּזְנִין, מִחֻלְלִין מַעוֹת הַהֶקְדֵּשׁ עַל הַבִּזְנִין.^[1] וְאִם צָרְכּוֹ הַגִּזְבָּרִין לְעֲצִים לִקְדֹּשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלֶבֶד - לִזְכָּחִין אוֹתָן מִמַּעוֹת הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהֵרִי אֵינָן מִתְאַחֲרִין יָמִים, כְּדֵי שֶׁנִּחְשׂוּ לְהֵן שְׁמָא יִשְׁעֵן אָדָם עֲלֵיהֶן וְיִמְעַל.

(ז) קונים במעות חולין או בהקפה. (ח) לוקחים מעות של הקדש, ואומרים שהם הופכים להיות חולין במקום המקדש, והמקדש הופך להיות קדוש.

ה. כְּשֶׁפּוֹסְקִין עִם הָאֲמָנִין לְבָנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ וּבִעֲזוֹת - פּוֹסְקִין עִמָּהֶן כֶּךָ וְכֶךָ אִמָּה כֶּכָּךְ וְכֶכָּךְ סָלַע, בְּאִמָּה בַּת עֲשָׂרִים אֶצְבָּעִ; וְכִשְׁמוֹשְׁחִין [כשמודדים] לְהֵן מֶה שֶׁבָּנוּ, מוֹשְׁחִין וּמִחֻשְׁבִּין לְהֵן בְּאִמָּה גְדוֹלָה בַּת עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת^[2] - כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי מַעֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִדְּקָדְקִין בְּמִשְׁחָה^[3].

(ט) כשקובעים את שכרם. (י) היינו חמשה טפחים. (יא) באמה גדולה בת ששה טפחים. (יב) כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק.

ו. תֵּנְאִי בֵּית דִּין, שֶׁהֵיוּ הַכֹּהֲנִים גְּאוּתִין בְּמִלַּח וּבִעֲצִים, בְּאִכִּילַת קֶרֶבֶת שְׂאוּכָלִין בְּחֻלְלִין^[4]; אֲבָל לֹא יִתְּנוּ מִלַּח הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְלִין שֶׁלֹּהֶן.

(יג) שהכהנים יוכלו להשתמש במלח ובעצים של הקדש, כדי לתבל ולבשל את הקורבנות שהם אוכלים.

ז. מִלַּח שֶׁעַל גְּבֵי הָאֲבָרִי - מוֹעֲלִין בּוֹ^[5]; שֶׁעַל גְּבֵי הַכֶּבֶשׂ וְשֶׁעַל רֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ^[6] - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ.

בִּירְשָׁה^{כה} - לְכִשְׁיֻצִּיא הַבֶּעַל הַמַּעוֹת בְּחֻפְצֵיו, יִמְעַל^{כו}.

(כד) שהם היו של הקדש קודם הנישואין. (כה) אחר נישואת. (כו) רק אם הוא משתמש בהם הוא מעל. למרות שמין הדין כל המעות של האשה עוברים לרשותו של הבעל, ואם כן לכאורה מיד שהם עוברים לרשותו הוא מעל, מכל מקום אנו אומרים שהבעל אינו מעוניין לקנות דברים שיכול להיות בהם איסור, ולכן רק אם השתמש בהם בפועל, מעל.

~ יום שלישי ב' אלול ~

פֶּרֶק ח

תשלום לפועלים מהקדש וסדר בניית המקדש בכספי הקדש.

א. הַפּוֹעֲלִין שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּהֶקְדָּשׁ - אֵף עַל פִּי שִׁפְסָקוֹ עִמָּהֶן מְזוֹנוֹת^[7], לֹא יֵאָכְלוּ מִגְדוּגְרוֹת [תאנים יבשים] שֶׁל הַקֹּדֶשׁ; וְאִם אָכְלוּ, מְעַל; אֶלָּא הַהֶקְדֵּשׁ נוֹתֵן לָהֶן דְּמֵי מְזוֹנוֹת.

(א) שסיכמו איתם שחלק מהשכר שלהם, הם יקבלו גם ארוחות. (ב) הדין שבשדה של חולין, הפועלים יכולים לאכול מהפירות תוך כדי עבודה.

ב. הַדֵּשׁ בְּכִרְשֵׁיגִי [מאכל בהמה] הַקֹּדֶשׁ - הֵרִי זֶה חוֹסֵם אֶת הַפֶּרָה, שֶׁנֶּאֱמָר^[8]: "לֹא תִחַסֵּם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ", דִּישׁ הָרֹאשִׁי לֹא^[9].

(ג) ולא דיש של הקדש.

ג. אֵין מִחֻלְלִין אֶת הַהֶקְדֵּשׁ עַל הַמְּלָאכָה, אֶלָּא עַל הַמַּעוֹת^[10]. בִּיעֲדָה? אֲמַן שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בְּהֶקְדָּשׁ בְּמָנָה - אֵין נוֹתְנִין לוֹ בְּחֵמַת הַקֹּדֶשׁ או טְלִית הַקֹּדֶשׁ בְּשִׁכְרוֹ, עַד שֶׁמִּחֻלְלִין אוֹתָן עַל הַמַּעוֹת^[11]; וְאַחֵר שִׁיַּעֲשׂוּ חֻלְיִן, נוֹתְנִין אוֹתָן לְאֲמָן בְּשִׁכְרוֹ - אִם רָצוּ, וְחוֹזְרִין לִזְכָּחִין מִמֶּנּוּ הַבְּהֵמָה מִתְּרוּמַת הַלֶּשְׁכָּה^[12].

(ד) אם צריכים לשלם לפועל שעשה מלאכה עבור הקדש בחפץ מהקדש, אין משלמים בחפץ של הקדש, אלא קודם פודים אותו. (ה) בהתחלה מפרישים את שכר האומן ממעות הקדש, ואז המעות האלו הפכו לחולין, אחר כך

7. דברים-תצא, כה, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יד) אימורים שמעלים על המזבח, ומולחים אותם קודם. טו) כמו כל דבר העומד להקטרה על המזבח. טז) אבל המלח שהיה מונח על גבי הכבש ועל ראש המזבח.

בְּחֶלֶב, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה, וּפְרֵה אֲדָמָה, וְשִׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ.

וְכִמָּה הָיָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ מִצְטָעֵר מִן הַמִּינִים [=אפיקורסים] וְהַגּוֹיִים שֶׁהָיוּ מְשִׁיבִין עַל הַחֲקִים; וְכָל זֶמֶן שֶׁהָיוּ רוֹדְפִין אוֹתוֹ בְּתִשְׁבּוֹת הַשָּׁקָר שֶׁעוֹרְכִין לְפִי קֶצֶר דַּעַת הָאָדָם, הָיָה מוֹסִיף דְּבִקָּה בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "טָפְלוּ עָלַי שָׁקָר, זִידִים; אֲנִי - בְּכָל לֵב אֶצַּר פְּקוּדֶיךָ", וְנֶאֱמַר שָׁם בְּעֵנָן¹⁰: "כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֲמוּנָה; שָׁקָר רִדְפוּנִי, עֲזַרְנִי".

ח. רְאוּי לְאָדָם לְהִתְבּוֹגֵן בְּמִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וּלְיַדַע סוּף עֲנֻנָּה כְּפִי כָחוֹ. וְדָבָר שֶׁלֹא יִמָּצֵא לוֹ טַעַם וְלֹא יֵדַע לוֹ עֲלָה [סיבה ונימוק] - אֵל יְהִי קֵל בְּעֵינָיו; וְאֵל יִהְרֵס לַעֲלוֹת אֶל ה', כִּן יִפְרֹץ בּוֹי. וְלֹא תִהְיֶה מִחְשַׁבְתּוֹ בּוֹ כִּמְחֻשְׁבָּתוֹ בְּשֶׁאֵר דְּבָרֵי הַחֹל. בּוֹא וּרְאֵה, כִּמָּה הַחֲמִירָה תּוֹרָה בְּמַעֲלָה: וְכִמָּה אִם עֲצִים וְאֶבֶן וְעֶפֶר וְאֶפֶר, כִּיֹּן שֶׁנִּקְרָא שֵׁם אֲדוֹן הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם בְּדָבָרִים בְּלִבְדִּי - נִתְקַדְּשׁוּ, וְכָל הַנוֹהֵג בָּהֶן מְנַהֵג חַל - מַעַל בָּהּ, וְאֶפְלוּ הָיָה שׁוֹגֵג צָרִיף כְּפָרָה, קֵל וְחֹמֶר לַמִּצְוֹת שֶׁחֲקַק לָנוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - אֵל יִבְעֹט אֶדָם בָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁלֹא יֵדַע טַעַמָּן, וְלֹא יַחֲפֶה דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל ה', וְלֹא יַחֲשׁב בָּהֶן מִחְשַׁבְתּוֹ בְּדָבָרֵי הַחֹל.

יז) אל ילול בר. יח) על פי הכתוב במתן תורה: "אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם". יט) שאדם אמר הרי זה קודש. כ) מחוייב להביא קרבן אשם.

וְכָל הַקְרִבָנוֹת כֵּלָן מְכַלֵּל הַחֲקִים הַזֵּה¹¹. לְפִיכָף אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁאֵף עַל עֲבוֹדַת הַקְרִבָנוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדֵיכִי - שֶׁבַעֲשֵׁי הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים זֹכִינִן הַיִּשְׂרָאֵל לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא; וְהַקְדִּימָה תּוֹרָה צְוִינָה עַל הַחֲקִים, שֶׁנֶּאֱמַר¹²: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקְתִּי וְאֶת מִשְׁפָּטִי, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם".

כא) שלא נתגלו טעמים. כב) אבות פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד... ועל העבודה", ופירש הרמב"ם שם: עבודת הקרבנות.

כריף רחמנא דסיפון.

נִגְמַר סֵפֶר שְׁמִינִי, בְּעֶזְרַת שְׂדֵי. וּמִנֵּן פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה, חֲמִשָּׁה וְתִשְׁעִים פְּרָקִים: הֵלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ, עֶשְׂרֵה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת בֵּיאת הַמִּקְדָּשׁ, תִּשְׁעָה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ, שְׁבַע פְּרָקִים; הֵלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְרִבָנוֹת, תִּשְׁעָה עֶשְׂרֵה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין, עֶשְׂרֵה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, תִּשְׁעָה עֶשְׂרֵה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים, חֲמִשָּׁה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת מַעֲלָה, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים.

הָרִי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקְתִּי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטֵי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם", וְאָמְרוּ חֲכָמִים לִתֵּן שְׁמִירָה וְעֲשִׂיָּה לַחֲקִים כְּמִשְׁפָּטִים: וְהַעֲשִׂיָּה יְדוּעָה, וְהִיא שֶׁיַּעֲשֶׂה הַחֲקִים; וְהַשְׁמִירָה, שֶׁיִּזְהַר בָּהֶן וְלֹא יִדְמָה שֶׁהֵן פְּחוּתִין מִן הַמִּשְׁפָּטִים. וְהַמִּשְׁפָּטִים, הֵן הַמִּצְוֹת שֶׁטַעַמָּן גָּלוּי, וְטוֹבָת עֲשִׂיתָן בְּעוֹלָם הַזֶּה יְדוּעָה, כִּגוֹן אֲסוּר גָּזֵל וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים וְכַבּוֹד אֶב וְאֵם; וְהַחֲקִים, הֵן הַמִּצְוֹת שֶׁאֵין טַעַמָּן גָּלוּי. אָמְרוּ חֲכָמִים: חֲקִים שֶׁחֲקַקְתִּי לָךְ, וְאֵין לָךְ רְשׁוּת לְהִרְהֵר בָּהֶן. וְיִצְרוּ שֶׁל אֶדָם נִזְקָפוּ בָּהֶן, וְאִמּוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן - כִּגוֹן אֲסוּר בֶּשֶׁר חֲזִיר, וּבֶשֶׁר

8. ויקרא-קדושים, יט, לו. 9. תהלים, קיט, סט. 10. שם, פסוק פו. 11. ויקרא-אחרי מות, יח, ה.

הלכה ח: בהלכות אלו מודגשת העבודה "לכתחילה אריבער", עבודת ה' ללא התחשבות בשום הפרעה - יין מלכות סק"ו. במשפטי התורה: ביאור הערת הרבי באג"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ד ע' קצה. שאין טעמן ידוע: יש בהן טעם אלא שהוא עמוק ונסתר - לקו"ש חל"ב ע' 4, 174, חל"ה ע' 174. ובשר בחלב: בגדר איסור בשר בחלב - לקו"ש חכ"ט ע' 124. ועגלה ערופה: החילוק בין מ"ש כאן למורה נבוכים - לקו"ש חכ"ד ע' 126. וכל... בהם: החילוק בין מ"ש כאן לסיום ספר קרבנות - לקו"ש חל"ב ע' 15 והע' 29. שמונה פרקים: רומז לכינוי בן שמונה נימים בגאולה - סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 564 הע' 122. והלכותיהן קכ"ז. הרמז בזה - לקו"ש חכ"א ע' 238.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בָּשֶׂם ה' אֵל עֹלָם.¹

תִּכּוֹן תַּפְלִיתִי קִטְרֶת לְפָנֶיךָ, מִשָּׁאת כְּפִי מִנְחַת עֶרְבָּה.²

סֵפֶר הַיְשִׁיעִי וְהוּא סֵפֶר

תַּקְרָבָנוֹת

הַלְכוּתֵינוּ שֶׁשׁ, וְזֶה הוּא סִדּוּרֵן: הַלְכוֹת קֶרֶבֶן פֶּסַח, הַלְכוֹת תְּגִיגָה, הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת, הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת, הַלְכוֹת מַחֲסֵרִי בִפְרָה, הַלְכוֹת תְּמוּדָה.

הַלְכוֹת קֶרֶבֶן פֶּסַח

יֵשׁ בְּכָלֶלן שֶׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
(א) לִשְׁחֹט הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ; (ב) שְׁלֹא לְזַבַּח אוֹתוֹ עַל הָחֵמֶץ; (ג) שְׁלֹא תִלֵּין אֱמוּרָיו; (ד) לִשְׁחֹט פֶּסַח שְׁנִי; (ה) לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח עַל מִצֵּה וּמִרּוֹר בְּלִיל חֲמֻשָּׁה עֶשֶׂר; (ו) לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנִי עַל מִצֵּה וּמִרּוֹר בְּלִיל חֲמֻשָּׁה עֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי; (ז) שְׁלֹא יֵאָכֵל גָּז וּמִבְשָׁל; (ח) שְׁלֹא יוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח חוּץ לַחֲבוּרָה; (ט) שְׁלֹא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ מִשְׁמֵד; (י) שְׁלֹא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ לְתוֹשֵׁב אוֹ שֹׁכֵיר; (יא) שְׁלֹא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ עֶרֶל; (יב) שְׁלֹא יִשְׁפֹּר בּוֹ עֵצִים; (יג) שְׁלֹא יִשְׁפֹּר עֵצִים בְּפֶסַח שְׁנִי; (יד) שְׁלֹא יִשְׁאִיר מִמֶּנּוּ לַבֶּקֶר; (טו) שְׁלֹא יִשְׁאִיר מִפֶּסַח שְׁנִי לַבֶּקֶר; (טז) שְׁלֹא יִשְׁאִיר מִבֶּשֶׂר תְּגִיגַת יוֹם אַרְבַּעַת עֶשֶׂר עַד יוֹם שְׁלִישִׁי. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~

"לִשְׁחֹט הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ".

הַזִּמְנִים הַמִּיּוֹחָדִים שֶׁקִּבְּעָה הַתּוֹרָה לִשְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְלֹאכִילָתוֹ, הֵם חֶלֶק מִהַגְדֵּר הַמִּיּוֹחָד שֶׁל הַמִּצְוָה וְלִכְּנֵן מִנֵּה בִּמְנִין הַמִּצְוֹת הַשְּׁחִיטָה וְהֹאכִילָה כִּשְׁתֵּי מִצְוֹת (אֵף שֶׁמִּצְוֵה שֶׁמִּעֲכָבוֹת זֶה אֵת זֶה הִיָּה לוֹ לִמְנוּתָן כֹּאחֲת).

מִשּׁוֹם כֵּךְ הַקִּפִּיד לַהֲדַגִּישׁ הַזִּמְן הַמִּיּוֹחָד לַקִּיּוֹם הַמִּצְוָה וְאֵף שֶׁבִּמְנִין הַמִּצְוֹת שֶׁבְּרִישׁ הַהֲלָכוֹת כֹּאֵן כָּתוּב "לִשְׁחֹט אֶת הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ", בְּכִ"ז פִּירֵט בִּה"א: "מִצְוֹת־עֲשֵׂה לִשְׁחֹט אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר לַחֲדָשׁ נִסָּן אַחֵר חֲצוֹת".

עַל פִּי לְקו"ש חֶלֶק ט"ז עֲמוּד 105 הַע' 27.

פָּרָק א

קֶרֶבֶן פֶּסַח.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לִשְׁחֹט [קֶרֶבֶן] הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר לַחֲדָשׁ נִסָּן, אַחֵר חֲצוֹת; וְאֵין שׁוֹחֲטִין אֲלֵא מִן הַכֹּפְשִׁים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּלִבָּד, זָכָר בֶּן שָׁנָה. וְאַחֵד הָאִישׁ וְאַחֵד הָאִשָּׁה חִיבִין בְּמִצְוָה זֹאת.

ב. וְיִמִּי שֶׁבִּטֵּל מִצְוָה זֹאת בְּזִדּוֹן, וְעֵבֶר יוֹם אַרְבַּעַת עֶשֶׂר וְלֹא הֶקְרִיב, וְהוּא לֹא טָמֵא, וְלֹא בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה [מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ] - הָרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת; וְאִם בְּטִלָּה בְּשִׁגְגָה, פְּטוּרָא.

(א) מִכְרַת, וּמִקְרָבֶן חֲטָאֵת.

ג. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֲלֵא בְּעִזְרָה, בְּשֶׁאֵר הַקִּדְשִׁים; אֵף בְּשִׁעַת הֶתֶר הַבְּמוֹת [כִּשְׁחִיטָה מוֹתֵר לַהֲקָרִיב בְּכָל מָקוֹם], לֹא הִיּוּ מִקְרִיבִין אֶת הַפֶּסַח בְּכִמְת יָחִיד אֲלֵא בְּכִמְת צֶבֶר. וְיִמִּי שֶׁהִיָּה מִקְרִיבוֹ בְּכִמְת יָחִיד - לֹאֲקָה, בְּאֵלּוּ הֶקְרִיבוֹ בְּשׁוּקָב, שְׁנֵאֲמַר³: "לֹא תוּכַל לְזַבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּאַחֵד שְׁעָרֶיךָ" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסּוֹרֵת מִמֶּשֶׁה רַבִּינוֹ] לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְשׁוֹחֲט בְּכִמְת יָחִיד, אֲפִלּוּ בְּשִׁעַת הֶתֶר הַבְּמוֹת.

ד. כִּשֶּׁם שֶׁבְּזִמְנֵן שֶׁהִיָּה מוֹתֵר לַהֲקָרִיב קֶרֶבָנוֹת בְּכִמְת, הִיָּה מוֹתֵר לַהֲקָרִיב רַק בְּכִמְת (בֵּין בְּכִמְת יָחִיד וּבֵין בְּכִמְת צֶבֶר) אֲבָל הִיָּה אֲסוּר לַהֲקָרִיב בְּמָקוֹם אַחֵר, כֵּךְ אֵת קֶרֶבֶן פֶּסַח הִיָּה מוֹתֵר לַהֲקָרִיב רַק בְּכִמְת צֶבֶר וְלֹא בְּכִמְת יָחִיד.

ד. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - אַחֵר חֲצוֹת; וְאִם שְׁחָטוּ קִדְּשׁ חֲצוֹת, פְּסוּל. וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ אֲלֵא מֵאַחֵר [קֶרֶבֶן] תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים; אַחֵר שְׁמִקְטִירִין קִטְרֶת שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים, וְאַחֵר שְׁמִטִּבִּין [=מְדִלִיקִים] אֶת הַנֵּרוֹת,⁴

1. בְּרֵאשִׁית-וִירָא, כֹּא, לִג. 2. תְּהִלִּים, קֵמָא, ב. 3. דְּבָרִים-רֵאָה, טז, ה.

לִשְׁחֹט פֶּסַח שְׁנִי: בְּגֵדֵר פֶּסַח שְׁנִי שֶׁנִּמְנָה בְּנִפְרֵד מִפֶּסַח רֵאשׁוֹן - לְקו"ש חֲכ"ח ע' 78 הַע' 17 וְשׁוּה"ג. הַלְכָּה א: בִּיאוֹר אֲרוֹךְ בְּמִצְוֹת אֲכִילַת הַפֶּסַח וְשִׁחְטוֹ - לְקו"ש חֲט"ז ע' 105.

ח. מִקְטִירִין חֲלָבֵי פִסְחִים כָּל הַלֵּילָה, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמֹד [י-יא] הַשֶּׁחֶר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים טו? כְּשֶׁחָל אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לַהֲיוֹת בְּשַׁבַּת - שֶׁהָרִי חֲלָבֵי שַׁבַּת קָרְבִּין בְּיוֹם טוֹב טו; אֲכָל אִם חָל אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לַהֲיוֹת בַּחֹל, אֵין מִקְטִירִין חֲלָבֵי חֹל בְּיוֹם טוֹב טו.

(יד) אבל חכמים גזרו שיקטירו רק עד חצות. (טו) שמקטירים את האימורים בליל פסח. (טז) כי הדין הוא שאם חל יום טוב במוצאי שבת, מותר להקריב את האימורים של הקרבנות שהקריבו בשבת, בליל היום טוב. (יז) כי אסור להקריב בליל יום טוב אימורים של קרבנות שהקריבו ביום חול.

ט. הַפֶּסַח נִשְׁחָט בְּשֵׁלֶשׁ כֶּתוֹת [=קבוצות], שְׁנָאֵמָר: "וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל" - קָהָל, וְעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מְשַׁלְשִׁים בְּנֵי אָדָם בְּכָל כֶּת וְכֶת טו.

(יח) מכיוון ש'עדה' זה עשרה אנשים, שהרי בפרשת המרגלים נאמר "עד מתי לעדה הרעה הזאת" והם היו עשרה מרגלים (כי יהושוע וכלב לא היו בכללם), ומזה לומדים שגם 'קהל' ו'ישראל' שסמוכים בפסוק למילה עדה, זה עשרה אנשים, אלא שיש להסתפק האם הכוונה לשלושים אנשים שיקריבו ביחד, או לשלושים אנשים שיקריבו שיקריבו זה אחר זה, לכן צריך להקריב קרבן פסח בשלוש כיתות של שלושים אנשים, ואז בוודאי יוצאים ידי חובה (כי אז יש גם שלושים אנשים ביחד-בכל כיתה, וגם שלושים אנשים זה אחר זה).

י. הָיוּ הַכָּל חֲמִשִּׁים - נִכְנָסִין בְּתַחֲלָה שְׁלֹשִׁים, וְשׁוֹחֲטִין; וְיוֹצְאִין עֲשָׂרָה, וְנִכְנָסִין עֲשָׂרָה; וְחוֹזְרִין וְיוֹצְאִין עֲשָׂרָה, וְנִכְנָסִין עֲשָׂרָה טו.

(יט) והטעם שעשרה אנשים צריכים לצאת בעת שנכנסים העשרה האחרים, כדי שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו העשרה האלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות.

יא. הָיוּ כַּתוֹת מִחֲמִשִּׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח, לְכַתְּחֵלָה טו. וְאִם שָׁחֲטוּ בְּלֹן בֵּבַת אַחַת, כָּשֶׁר.

(כ) כי בכפות מחמישים אי אפשר שיהיו שלוש כתות.

מִתַּחֲלִילִין לְשַׁחֵט אֶת הַפֶּסַחִים, עַד סוֹף הַיּוֹם. וְאִם שָׁחֲטוּ אַחֵר חֲצוֹת, קִדְּם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים - כָּשֶׁר; וְיִהְיֶה אֶחָד מִמֶּרֶס [=מערבב שלא יקרוש] בְּדֵם הַפֶּסַח, עַד שֶׁיִּזְרַק דֵּם הַתָּמִיד, וְאַחֵר כֶּן יִזְרַק דֵּם הַפֶּסַח אַחֲרָיו; וְאִם נִזְרַק דֵּם הַפֶּסַח קִדְּם דֵּם הַתָּמִיד, כָּשֶׁר טו.

(ג) מכיון שלגבי זמנם של קרבן התמיד, הקטרת הקטורת והטבת הנרות, נכתב בתורה שצריכים להיות בין הערביים, ולגבי זמן הקרבת קרבן פסח, נכתב בתורה גם הלשון בין הערביים וגם הלשון 'בערב', משמע שקרבן פסח צריך להקרב מאוחר יותר. (ד) בדיעבד. (ה) בדיעבד.

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, וְהָיָה לוֹ כְּזִית חֲמִץ בְּרִשּׁוֹתוֹ - לוֹקָה, שְׁנָאֵמָר: "לֹא תִזְבַּח עַל חֲמִץ דֵּם זָבָחִי" - שֶׁלֹּא יִזְבַּח הַפֶּסַח, וְהַחֲמִץ קָזִים. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט, וְאֶחָד הַזּוֹרֵק אֶת הַדֵּם, וְאֶחָד הַמִּקְטִיר אֶת הָאִמּוּרִין [=אברים] - אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שְׁאוּכָלִין פֶּסַח זֶה, כְּזִית חֲמִץ בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּתוֹ - הָרִי זֶה לוֹקָה, וְהַפֶּסַח כָּשֶׁר טו.

(ו) בי"ד ניסן אחר חצות היום. (ז) שאת קרבן פסח אוכלים בחבורה, כמבואר להלן בפרק ט. (ח) למרות שההקרבה נעשתה באיסור.

ו. דֵּם הַפֶּסַח, טָעוֹן שְׁפִיכָה [ולא זריקה] כְּגֵד הַיִּסּוֹד [=בסיס המזבח]. וְאַחֵר שְׁשׁוּפְכִין דָּמוֹ - מִפְּשִׁיטִין אוֹתוֹ טו, וְקוֹרְעִין אֶת בִּטְנוֹ, וּמוֹצִיאִין אֶת אִמּוּרָיו, וּמִקְטִירִין אוֹתָן חֲלָבִין [=השומן], כָּל זָבַח וְזָבַח לְבָדוֹ. וּבַעַל הַזָּבַח נוֹטֵל פֶּסַחֹ עִם הָעוֹר שָׁלוֹ, וְיוֹצֵא לְבִיתוֹ לִירוּשָׁלַם, וְצוֹלְהוֹ, וְאֲכָלוּ לְעֵרְבִיא.

(ט) מפשיטים את עורו מעליו. (י) מקטירים את החלבים והאיברים של כל קרבן בפני עצמו. (יא) ליל ט"ו ניסן.

ז. הַמֵּנִיחַ אִמּוּרִין, וְלֹא הִקְטִירָן עַד שְׁלֹנּוּ [עד הבוקר] וְנִפְסְלוּ בְּלִינָה טו - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֵמָר: "וְלֹא יִלִּין חֲלָב חֲגִי עַד בֹּקֶר". וְאִף עַל פִּי שֶׁעֵבֶר - אֵינוֹ לוֹקָה; לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה טו.

(יב) ויש לינה שאינה פוסלת, כגון שהאימורים נשארו בראש המזבח, ובמקרה כזה אינו עובר על לא תעשה. (יג) וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו.

4. שמות-משפטים, כג, יח. 5. שמות-משפטים, כג, יח. 6. שמות-בא, יב, ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְעָדִין לֹא שָׁלְמָה הַפֶּת מִלְהַקְרִיב - שׁוֹנֵין [=קוראים שוב]; וְאִם שָׁנוּ, וְלֹא שָׁלְמוּ לְהַקְרִיב - מְשַׁלְשִׁין. וּמַעֲוָלָם לֹא שָׁלְשׁוּכָא.

(כא) לֹא אִירַע אִף פַּעַם שֶׁהַלּוּיִם סִימּוּ אֶת הַהֶלֶל פַּעַם שְׁלִישִׁית.

יב. עַל כָּל קְרִיאָה וּקְרִיאָה כִּי, תִּקְעִין שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת בַּחֲצוֹצְרוֹת - תְּקִיעָה וְתִרְעוּעָה וְתִקְיעָה; הוֹאִיל וְאֵין לוֹ [לפסח] נֶסְכִּים לְתַקֵּעַ בְּשַׁעַת נִסּוּף, תִּקְעִין בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ כִּי.

(כב) שֶׁל הַהֶלֶל. (כג) בְּשֹׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת הָיוּ תוֹקְעִים בְּשַׁעַת נִסּוּךְ הָיִין, אֲבָל מִכְיוּן שֶׁלֹּא הָיוּ מְבִיאִים יֵין וְנִסְכִּים עִם קִרְבֵּן הַפֶּסַח, הָיוּ תוֹקְעִים בְּשַׁעַת הַקִּרְבָּת הַקִּרְבֵּן.

יג. הַפְּהִנִים עוֹמְדִים שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת, וּבִידֵיהֶם מְזֻרְקִי כֶסֶף וּמְזֻרְקֵי זָהָב, שׁוֹרָה שְׁפֹלָה כֶסֶף - כֶּסֶף, וְשׁוֹרָה שְׁפֹלָה זָהָב - זָהָב; וְלֹא הָיוּ מְעַרְבִין, כְּדִי שְׁיִהְיֶה לָהֶם נוֹאֵי. וְלֹא הָיוּ לְמְזַרְקִין שׁוֹלִים [ישראל], כְּדִי שֶׁלֹּא יִנְיָחוּם כִּי יִקְרַשׁ הַדָּם כִּי.

(כד) הַכֹּהֲנִים עַל גְּבִי הַקִּרְקַע, עַד שִׁיקְבְּלוּ דָם אַחֵר, וְיִשְׁכַּחוּ אוֹתָם. (כה) וְלֹא יִהְיֶה רְאוּי לִשְׁפִיכָהּ.

יד. שָׁחַט הַשׁוֹחֲטִי, וְקָבַל הַפְּהִי כִי - נוֹתְנֵהוּ לְחִבְרוֹכָה, וְחִבְרוֹ לְחִבְרוֹ, כְּדִי שְׁיִתְעַסְקוּ רַבִּים בַּמַּעֲוָה, עַד שְׁיִגִיעַ הַדָּם אֲצֵל כָּהֵן הַקְּרוֹב לְמִזְבֵּחַ; שׁוֹפְכוֹ שְׁפִיכָה אַחַת כִּנְגֵד הִסּוּד, וּמִקְבַּל מְזֻרֵק אַחַד מֵלֵא, וְאַחֵר כֹּף מַחֲזִיר אֶת הַרְיָקָן כִּי.

(כו) אֲפִילוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בּוֹר. (כז) שֶׁמִּקְבִּלָה וְאֵילֶךְ מִצּוּהָ עַל הַכֹּהֵן וְאִסּוּר בִּישְׂרָאֵל. (כח) הַעוֹמֵד לִידֹו בְּשׁוֹרָה. (כט) כֹּל כֹּהֵן הַמַּחֲזִיק בִּידֹו מְזֻרֵק רִיק וְחִבְרוֹ שֶׁלִּידֹו מַחֲזִיק מְזֻרֵק מֵלֵא, יִקְבַּל תַּחֲלִילָה מִחִבְרוֹ אֶת הַמְּזֻרֵק הַמֵּלֵא וְרַק אַחֵר כִּי יִיתֵן לוֹ אֶת הַמְּזֻרֵק הָרִיק, מִפְּנֵי, שֶׁאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמַּעֲוֹת, אֲלֹא מִיד כְּשֶׁמְזַדְּמֵן לוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה עֲלִיו לַעֲשׂוֹתָהּ תַּחֲלִילָה, וְכֹאשֶׁר חִבְרוֹ מוֹשִׁיט לוֹ אֶת הַמְּזֻרֵק הַמֵּלֵא צִרִיךְ לִקְבֹּלוֹ מִיד, וְרַק לְאַחֵר מִכֵּן לְהַחֲזִיר לוֹ אֶת הַמְּזֻרֵק הָרִיק.

וְתוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין אֶת כָּלֹו, וְקוֹרְעוֹ [-אֶת כִּטּוֹ], וּמַמְחָה [מִנְקָה] אֶת קִרְבָּיו [=מַעֲיִין], עַד שֶׁמִּסִּיר מֵהֶן הַצּוּאָה וְהַפֶּרֶשׁ [=זוהמָה]; וּמוֹצִיא אֶת הָאֲמֹרִין, וְנוֹתֵנָן בְּכִלִּי, וּמוֹלִחֵן, וּמִקְטִירֵן הַפֶּה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.

(ל) מִשׁוּפִים.

טו. שָׁלְמוּ [סִימּוֹן] מִלְהַקְרִיב, פּוֹתֵחִין דְּלִתּוֹת הָעֶזְרָה, וְיוֹצֵאת פֶּת הָרֶאשׁוֹנָה, וְנִכְנָסָה שְׁנִיָּה; יוֹצֵאת שְׁנִיָּה, וְנִכְנָסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה רֶאשׁוֹנָה, כֹּף מַעֲשֵׂה שְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית. שְׁלֹמָה פֶּת שְׁלִישִׁית וְיוֹצֵאת, רוֹחֲצִין אֶת הָעֶזְרָה לֹא.

(לא) אִמֵּת הַמִּים הִיתָה עוֹבֵרָת בַּעֲזָרָה, וְכִשְׂרוּצִים לְהַדִּיחַ אֶת הָעֶזְרָה הָיוּ סוֹתֵמִין אֶת נֶקֶב יִצְיָאתָהּ, וְהַמִּים עוֹלִים עַל גְּדוּתֶיהָ וּמַדִּיחִין אֶת כָּל הָעֶזְרָה, וְאַחֲרֵי כֵן הָיוּ פּוֹתֵחִין אֶת הַסְתִּימָה וְהַמִּים יוֹרְדִים וְיוֹצֵאִים.

טז. חָל אֲרַבְעָה עֶשֶׂר לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת - כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל, כֹּף מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבָּת. וְרוֹחֲצִין אֶת הָעֶזְרָה בְּשַׁבָּת; שְׂאִין אִסּוּר שְׁבוּת [אִסּוּרֵי חֻמּוֹת] בְּמִקְדָּשֶׁלֶב, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שְׂאִינוֹ צִרְף עֲבֻדָּה לִי. אִסּוּר שְׁבוּת - בְּמִקְדָּשֶׁלֶב, הֵתֵר הוּא.

(לב) וְאִסּוּר שְׁחִיטָה בְּשַׁבָּת הוּא גְזִירַת חֻמּוֹת שְׂמָא יְבוֹא לְתַקֵּן גּוֹמוֹת בְּקִרְקַע. (לג) וְשְׁחִיטַת הָעֶזְרָה אֵינָה לְצוּרֵךְ הָעֲבוּדָה, כִּי אֲפִשֶׁר לְהַנִּיחַ פִּלְטוֹת עֵץ לְעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וְלֹא חִיבִים לְשִׁטּוֹף בְּשַׁבָּת.

יז. אֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹלִיךְ אֶת פֶּסְחוֹ לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּתִי; אֲלֹא פֶת הָרֶאשׁוֹנָה - יוֹצֵאִין בְּפִסְחֵיהֶן, וְיוֹשְׁבֵין בְּהַר הַבֵּית; וְהַשְּׁנִיָּה - יוֹצֵאִין בְּפִסְחֵיהֶן, וְיוֹשְׁבֵין בְּחִיל [-בֵּין הָעֶזְרָה לְהַר הַבֵּית]; וְהַשְּׁלִישִׁית - עוֹמְדִין לָהּ בְּמִקְוֵן בְּעֶזְרָה. וְשׁוֹהֵין הַכֹּל עַד מוֹצֵאֵי שַׁבָּת, וְהוֹלֵךְ כָּל אֶחָד בְּפִסְחוֹ לְבֵיתוֹ.

(לד) מִכְיוּן שֶׁאִסּוּר לְטַלֵּל מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת. (לה) כִּי אִסּוּר לְשַׁבָּת בַּעֲזָרָה.

יח. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, וְזִרְיַקַת דָּמוֹ, וּמַחֲוֵי קִרְבָּיו, וְהִקְטֵר חֲלָבָיו - דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת; שְׂאִי אֲפִשֶׁר לַעֲשׂוֹתָן קִדְּם הַשַּׁבָּת - שְׁהָרִי קְבוּעַ לוֹ זְמַן, שְׂנֵאֲמַר: "בְּמוֹעֵדוֹ". אֲבָל הִרְכָּבָתוֹ [בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים],

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' אלול - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח

צט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהשתתפה בו, **שְׁנֵאֲמַר**⁸: "תִּכְסּוּ עַל הַשָּׂה" - מְלַמֵּד, שֶׁהֵן מְתַמְנִין עָלָיו כְּשֶׁהוּא חַי. וְאֵלּוּ הַמְתַּמְנִין, הֵן הַנִּקְרָאִין 'בְּנֵי חֲבוּרָה'.

(א) "על הששה" משמע בעודו חי, כשעדיין נקרא שם.

ב. וַיַּחֲדִיד שִׁשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח לְעַצְמוֹ - כְּשֶׁר; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה רֵאיוֹי ^[מסוגל] לְאָכַל אֶת כָּלֹי. וּמִשְׁתַּדְּלִין שֶׁלֹּא יִשְׁחַט לְכַתְחֻלָּה עַל יַחֲדִיד, שְׁנֵאֲמַר⁹: "יַעֲשֶׂה אֹתוֹ"¹⁰.

(ב) כי אם לא יאכל את כולו, יעבור על איסור נותר. (ג) לשון רבים, מכאן לומדים שיש להשתדל להקריבו בחבורה.

ג. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֲלָא עַל מִי שְׂרָאוֹי לְאָכַל. הִיָּה אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה קָטָן, או זָקֵן, או חוּלָה - אִם יָכוֹל לְאָכַל כְּזִית, שׁוֹחֲטִין עָלָיו; וְאִם לֹא, אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו, שְׁנֵאֲמַר¹⁰: "אִישׁ לְפִי אָכְלוּ", עַד שִׁיְהִיָּה רֵאיוֹי לְאָכַל. אֲפִלּוּ חֲבוּרָה שֶׁל מֵאָה, וְאֵין כָּל אֶחָד מֵהֵן יָכוֹל לְאָכַל כְּזִית - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלֵיהֶם.

(ד) למרות, שהם כמות גדולה של אנשים ויאכלו את כל הקרבן, ולא יבואו לידי איסור נותר, מכיוון שיש ביניהם מי שאינו יכול לאכול כזית, אין מקריבים עליהם.

ד. אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה נָשִׁים וְעַבְדִּים, או קְטָנִים וְעַבְדִּים - מִפְּנֵי קְלוּת ^[ראש] שִׁתְהִיָּה בִּיגִיָּהוּ¹¹; אָבֵל עוֹשִׂין חֲבוּרָה כָּלָה נָשִׁים, אֲפִלּוּ בַּפֶּסַח שְׁנִי, או כָּלָה עַבְדִּים. וְשׁוֹחֲטִין עַל הַקְּטָנִים, שִׁיְהִיָּה מְכַלֵּל בְּנֵי חֲבוּרָה - לֹא שִׁתְהִיָּה חֲבוּרָה כָּלָה קְטָנִים, שְׁאֵינָן בְּנֵי דַעַת ^[ויותר מנח].

(ה) ויבואו לידי עבירה. (ו) ועבדים חייבים בקרבן פסח, כנשים.

וְכֵן אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה כָּלָה חוּלִים או זָקֵנִים או אוֹנָנִים ^[שטרם נקבר קרובם], אֵף עַל פִּי שֶׁכֶּלֶן יָכוֹלִין לְאָכַל ^[מן הדיון]¹² - הוּאִיל וְאִכְלָתָן מְעוּטָה¹³; שְׁמָא יִשְׁאִירוּ הַפֶּסַח, וַיִּבְיָאוּהוּ לִידֵי פֶסוּל. וְאִם עֲבָרוּ וְשִׁחְטוּ עַל חֲבוּרָה זו, כְּשֶׁר¹⁴. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה כָּלָה גֵרִים - שְׁמָא יִדְקְדְּקוּ ^[יחמירו] בּוֹ, וַיִּבְיָאוּהוּ לִידֵי פֶסוּל; וְאִם שִׁחְטוּ עָלֵיהֶם, כְּשֶׁר.

וְהִבְאָתוֹ מִחוּץ לְתַחוּם ^[אלפיים אמה מחוץ לעיר], וְחֲתִיכַת יִבְלָתוֹ ^[שהיא מום] בְּכִלְיָו - אֵינָן דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת, שֶׁהִרִי אֲפָשֶׁר לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשֶּׁבֶת. וְאִם יָכוֹל לַחֲתוֹךְ יִבְלָתוֹ בְּיָדוֹ כְּשֶׁבֶת לוֹ, חוּתְפוֹלָה¹⁵; וְאִם הִיָּתָה יִבְשָׁה, חוּתְכָה אֲפִלּוּ בְּכִלְיָט - שְׁאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ כָּלֹל¹⁶. וְכֵן צְלִיתוֹ, וְהִדְחַת קֶרְבִּיו - אֵינָן דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת, שֶׁהִרִי אֲפָשֶׁר לַעֲשׂוֹתָן לְאַחֵר הַשֶּׁבֶת.

(לו) שאסורה מדאורייתא, משום מלאכת 'מכה בפטיש', כי על ידי שחותכה מכשיר את הבהמה לקרבן. (לז) שאיסורו מדרבנן. (לח) במקדש. (לט) כי האיסור לחתוך יבלת יבשה אפילו בכלי, הוא מדרבנן. (מ) למרות שהיה אפשר לעשות מערב שבת.

יט. שֶׁכַּח וְלֹא הִבִּיא סִכִּין, לֹא יִבְיָאָה בְּשֶׁבֶת מֵא; אֲלָא נוֹתְנָה בֵּין קֶרְנֵי הַכֶּבֶשׂ, או בְּצִמְרוֹ, וּמִכִּישׁוֹ עַד שֶׁמִּכְיָאוֹ לַעֲזָרָה, וּמִקְדִּישׁוֹ שָׁם ^[א-ת הקרבן]. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִחֲמַר ^[מנחיג בהמה עם משא] בְּשֶׁבֶת - מִחֲמַר כְּלֵאחֵר יָד הוּא ^[לא בדרך הרגילה]; וּמִפְּנֵי הַמַּצָּוָה, מִתֵּר. (מא) מכיוון שהיה אפשר להביא מערב שבת.

במה דברים אמורים? בְּשֶׁלֹּא הִקְדִּישׁ פֶּסַח עֲדִין, וְלֹא אָמַר 'זֶה פֶּסַח'; אָבֵל אִם הִקְדִּישׁוֹ - לֹא יִבִּיא סִכִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד בַּקֳּדָשִׁים¹⁷. וּמִפְּנֵי מָה הִתִּירוּ לְהִקְדִּישׁ פֶּסַח בְּשֶׁבֶת¹⁸? הוּאִיל וְקָבֹעַ לוֹ זְמַן ^[זה להקריבה], מִתֵּר לְהִקְדִּישׁוֹ בְּשֶׁבֶת; וְכֵן מִקְדִּישׁ אֲדָם ^[קרבן] חֲגִיגָתוֹ מִדִּיּוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

(מב) משתמש בבהמת קדשים להביא את הסכין, ואסור להינות מקדשים. (מג) אפילו שלא במקדש. (מד) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'.

כ. הַשׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח, וְנִמְצָא בְּעַל מוֹם, או טְרֵפָה - הִרִי זֶה שׁוֹחֲטֵת אַחֵר, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶת; אֲפִלּוּ מֵאָה זֶה אַחֵר זֶה - שׁוֹחֲטֵת וְהוּלָף, עַד שִׁיְכַשֵּׁר אֶחָד, או עַד שִׁתְהִיָּשֵׁף וַיִּדְחָה לְשָׁנִי ^[פסח שני] - שֶׁהִרִי אָנוּס הוּא.

פָּרָק ב

הקרבת קורבן הפסח לחבורה

א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֲלָא לְמַנְוִייוֹ ^[החבורה]

8. שמות-בא, יב, ד. 9. שמות-בא, יב, מז. 10. שמות-בא, יב, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בשעת שחיטה. (כב) אם היה בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה.

ח. שוחט אדם על ידי [עבור] בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפנעניים, בין מדעתו [מרצונם], בין שלא מדעתו. אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העבריים, ולא על ידי אשתו - אלא מדעתו; ואם שתקו ולא מחו, הרי זה מדעתו.

ט. שחט על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפנעניים, והלכו ושחטו הן לעצמן - יוצאין בשל רבם [= אדונם].

י. שחט על ידי אשתו ובנו ובתו הגדולים, ועבדו ושפחתו העבריים, ושחטו הם לעצמם - אין לה מחו גדול מזה, ואין יוצאין אלא בשל עצמן.

(כג) גם אם לא מחו בפירוש.

יא. האשה שהיא בבית בעלה^י, שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל משל בעלה^י. היתה נחפזת לילך לבית אביה ברגל הראשון הסמוך לגשואיה בדרך כל הפנות, ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל משל אביה; מפאן ואילף^י, תאכל ממקום שהיא רוצה - והוא, שתברר לה מקום שתמצה בשעת שחיטה^י. וכן יתום ששחטו עליו אפטרופין [האחראי עליו]^כ, יאכל ממקום שהוא רוצה.

(כד) ולא ניכר עליה שרוצה ללכת לבית אביה לחג הפסח. (כה) בגלל שלא גילתה דעתה בשעת השחיטה שרצונה ללכת לבית אביה, מן הסתם דעתה להימנות על הקרבן של בעלה. (כו) מהפסח השני לנישואיה, ובכל זאת היא רוצה ללכת לבית אביה. (כז) ואם לא גילתה דעתה בשעת שחיטה, אע"פ שגילתה דעתה אחר כך, אינה אוכלת לא משל בעלה ולא משל אביה. (כח) ויש ליתום שני אפטרופין, וכל אחד מהם שחט את פסחו גם בשביל היתום.

במה דברים אמורים? ביתם קטן; אבל גדול - נעשה כממנה עצמו על שני פסחים, והממנה עצמו על שני פסחים^{כט}, אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון.

(כט) לאכול משניהם.

יב. עבד של שני שתפין [ושניהם שחטו עליו] - בזמן שמקפידין זה על זה, לא יאכל משל שניהם; ואם אינן מקפידין, מקום שירצה יאכל.

(ז) כלומר, כל אחד מהם יכול לאכול כזית, ואף האונן מותר לו לאכול בליל ט"ו. (ח) כלומר, אכילתם של הזקן והחולה מועטה. וגם יש לחשוש, שמא האונן לא יאכל, בגלל אבילותו. (ט) שהרי, יכולים לאכול כזית. (י) כשם שאם שחטו לחבורה של זקנים וחולים, כשר.

ה. שחטו [וכיון -] שלא למנויו, או למי שאין כל אחד מהן יכול לאכול כזית^{יא}, או ששחטו לערלים [= יהודים שלא נימולו] או לטמאים^{יב} - פסול. שחטו [בשיתוף] למי שיכול לאכול ולמי שאינו יכול לאכול כזית, למנויו ושלא למנויו, למולים [=נימולים] ולערלים, לטהורים ולטמאים - פשר; שאלו הראויין לו, אוכלין כהלכה; והאחרים, פאלו לא חשב עליהם.

(יא) כגון שהקרבן אינו מספיק לכל בני החבורה לכל אחד ואחד כזית, או שהיו חולים או זקנים שאינן יכולים לאכול כזית. (יב) שאסורים לאכול קרבן פסח, ונדחים לפסח שני.

ו. שחטו • למולים, וזרק דמו לשם מולים וזרק דמו לשם מולים - פסול^{יג}; שהזריקה חמורה, שהוא עקר הקרבן^{יד}. שחטו למולים [על מנת], שיתכפרו בו ערלים - פסול, שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה^{טו}. שחטו לאוכליו, לזרק דמו שלא לאוכליו^{טז} - הפסח פשר^{יז}; ואין אדם יוצא בו ידי חובתו^{יח}, לפי שאין מחשבת אוכלין בזריקה^{יט}.

(יג) בשונה משחיטה לשם נמולים וערלים, שהקרבן כשר. (יד) עיקר הריצוי והכפרה של הקרבן נפעל על ידי זריקת הדם, ולכן היא חמורה יותר, ונפסלת כשזורק עבור מולים וערלים. (טו) שהחושב בשעת הזריקה לשם ערלים, פוסל את הקרבן, ולכן גם אם חשב בעת השחיטה שהדם ייזרק עבור ערלים, הקרבן פסול. (טז) זקנים או חולים. (יז) ואפשר לזרוק את דמו ולהקטיר את אימוריו. (יח) וצריכים בני החבורה להביא קרבן פסח אחר. (יט) החושב בשעת הזריקה בשביל "חולים וזקנים" שאינם יכולים לאכול כזית, אינו פוסל את הקרבן, ורק מחשבתו לשחוט עבור מי שאינו יכול לאלו, פוסלת את הקרבן, ולכן הקרבן כשר.

ז. מי שהוא בריא בשעת שחיטה, וחולה בשעת זריקה^כ, או חולה בשעת שחיטה, ובריא בשעת זריקה - אין שוחטין^{כא} וזורקין עליו^{כב}; עד שיהיה בריא משעת שחיטה, עד שעת זריקה.

(כ) ואינו יכול לאכול כזית מהפסח. (כא) אם היה חולה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום רביעי ג' אלול ~

פרק ג

קורבן פסח שהוקרב על ידי שליח.

א. האומר לעבדו: 'צא ושחט עלי את הפסח' - אף על פי שדריך רבו לשחט טלה בכל שנה, והלך ושחט עליו גדי, או שהיה דרכו לשחט גדי, והלך ושחט עליו טלה - הרי זה יאכל ממנו; שהרי לא פירש ואמר לו: 'שחט לי ממין פלוני'.

הלך ושחט גדי וטלה - אינו אוכל משניהם, אלא יצאו לבית השרפה; שאין נמנין על שני פסחים. ואם היה מלך או מלכה, ואמר לעבדו לשחט עליו, ושחט גדי וטלה - יאכל מן הראשון, משום שלום מלכות.

(א) כדי שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (ב) אי אפשר להימנות על שני קרבנות פסח ולהחליט אחרי השחיטה באיזה מהם יצא ידי חובתו.

ב. האומר לשלוחו: 'צא ושחט עלי את הפסח', וקבע לו גדי או טלה, ושכח מה אמר לו - הרי זה שוחט גדי וטלה ואומר: 'אם גדי אמר לי, גדי שלו וטלה שלי; ואם טלה אמר לי, טלה שלו וגדי שלי'; שכח השולח מה אמר לו, שניהם יצאו לבית השרפה. ואם שכח השולח קדם שנירק הדם, חיבין לעשות פסח שני; שכח אחר שנירק הדם, פטורין מלעשות פסח שני.

(ג) אחרי שהשליח שחט את הגדי והטלה. (ד) שהרי אין ידוע איזה קרבן של השולח ואיזה קרבן של השליח, ואינם יכולים לאכלם, מכיוון שקרבן פסח נאכל רק למנויו. (ה) שבשעת הזריקה שניהם לא היו ראויים לאכילה. (ו) כי פסח שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקת הדם, פסול, והבעלים לא יצאו בו ידי חובה וחיבים בפסח שני. (ז) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה.

וכן הדין באומר לעבדו: 'צא ושחט עלי', וקבע לו, ושכח העבד מה שאמר לו רבו; והוא [בתנאי], שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה, ויאמר לו: 'שחט שניהם כדי שתשחט כמו שאמר לך רבך, והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו פלוס'; אם עשה הרועה כן, אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שבארנו.

(ל) שכל אחד מקפיד לא להנות מהשותף השני, ולכן אינו רוצה שהחלק בעבד ששייך לו ייהנה מהקרבן של של השותף השני.

ג. מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא - לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו^ל, עד שיעשה פלו בן חורין^ל.

(לא) כגון שהיו לו שני אדונים ואחד מהם שיחרר אותו, ונמצא שחציו האחד משועבד וחציו השני בן חורין. (לב) מחמת חציו הבן חורין. (לג) מחמת חציו העבד. (לד) על ידי שיחרר אותו גם האדון השני, ואז יאכל את הקרבן משל עצמו ככל ישראל.

יד. עד כמה [אנשים] נמנין על הפסח? עד שיהיה בו פזית לכל אחד ואחד. ונמנין עליו ומושכין את ידיהן ממנו [יוצאים מהשותפות], עד שישחט; בין ששחט - אינו יכול למשוך את ידו, שהרי נשחט עליו^ל.

(לה) ובעת השחיטה נקבע שמו של הבעלים על הקרבן, בכך שהקרבן נשחט עבורו, ושוב אי אפשר להפקיע את שם בעליו ממנו.

נמנו עליו, וחזרו אחרים ונמנו עליו - ראשונים שיש להם פזית - אוכלים, ופטורים מלעשות פסח שני; ואחרונים שרבו [שנוספו] עד שלא נמצא בו פזית לכל אחד - אינן אוכלין, וחיבין לעשות פסח שני^ל.

(לו) מכיוון שמינויים היה שלא כראוי, כי הקרבן לא היה ראוי להם לאכילת כזית.

טו. הממנה אחרים עמו על חלקו, ולא ידעו בהם בני החבורה - הרי בני החבורה רשאים לתן לו חלקו אחר שיעלה^ל בעת האכילה, ובני החבורה אוכלין משלהם, והוא אוכל חלקו עם האחרים שמנה עליו, חבורה שניה^ל.

(לז) כי קרבן פסח צריך להצלות כשהוא שלם, ולא כשהוא חסר אבר. (לח) למרות שבשעת האכילה אין מוציאים את בשר קרבן הפסח מחבורה לחבורה, מותרים הם להתחלק, ולאכול כל אחד ואחד לחוד, באותו הבית.

וכן בני חבורה שהיה אחד מהן גרגר [זולל] - רשאים להוציאו מהם, ונותנין לו חלקו, ויאכלהו בחבורתו; ואם אינו זולל, אינן רשאים לחלק.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שלו. (כ) כי שמא שלו נשחט ראשון ומשך את ידיו מהפסח שלהם. (כא) שמא שלו נשחט ראשון, והוא לא נעשה מנוי על שלו. (כב) מאחר שעל כל פנים אחד משני הפסחים נשחט עבורו, קיים בזה את הקרבת קרבן פסח, ואכילת הקרבן אינה מעכבת.

ו. אֲבָד לָהֶם פֶּסַח, וְאָבָד לוֹ פֶּסַח, וְאָמַר לָהֶם: 'צֵאוּ וּבִקְשׁוּ וְשַׁחֲטוּ עֲלֵיכֶם', וְאָמְרוּ לוֹ: 'צֵא וּבִקְשׁוּ וְשַׁחֲטוּ עֲלֵינוּ', וְהָלַךְ וּמָצָא וְשַׁחֲטָה, וּמָצָאוּ הֵם וְשַׁחֲטוּ - אוֹכְלִין כָּלֵן מִן הָרִאשׁוֹן^י, וְהַשְּׁנִי יִשְׁרָף^כ; וְאִם אֵין יָדוּעַ אִיזָה מִהֵן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשַּׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת - שְׁנֵיהֶם יִשְׁרָפוּ^כ, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי.

(ג) חפשו את הפסח שאבד לכם ושחטו אותו גם בשבילי. (ד) שהרי כולם נמנו עליי, ומשנשחט אי אפשר למשוך את ידיהם ממנו. (ה) כדין פסח שאין לו בעלים. (ו) משום שלא ידוע איזה מהם הוא שנמנו עליי.

הָלַךְ הוּא לְבִקְשָׁה, וְהִלְכּוּ הֵם לְבִקְשָׁה, וְלֹא אָמְרוּ זֶה לָזֶה כְּלוּם - אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּלִבָּם שִׁישְׁחֲטוּ כָּל אֶחָד מֵהֶם עַל חֲבֵירוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה שֵׁם רְמִיזוֹת וּדְבָרִים שֶׁאֵמְדֵן הַדַּעַת בָּהֶם שֶׁכָּל אֶחָד שִׁימָצָא וְשַׁחֲטָה עַל חֲבֵירוֹ - הוֹאִיל וְלֹא פָּרְשׁוּ וְלֹא אָמְרוּ זֶה לָזֶה כְּלוּם, אֵינֶם אַחֲרָאִין זֶה לָזֶה^י.

(ז) ואין להם לחשוש איזה מהן נשחט ראשון, אלא הוא אוכל משלו גם אם שלהם נשחט ראשון, והם אוכלים משלהם, אף אם שלו נשחט ראשון.

ז. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ פֶּסְחֵיהֶם קָדָם שִׁישְׁחֲטוּ^כ - חֲבוּרָה זֹאת לֹקְחִין כֶּבֶשׂ אֶחָד מִן הַתְּעַרְבָּת, וְהַשְּׁנִיָּה לֹקְחִין הַשְּׁנִי, וְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה זֹאת בָּא אֶצְלָא, וְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה הַשְּׁנִיָּה בָּא אֶצְלָא הָרִאשׁוֹנָה; וְכָל חֲבוּרָה מִהֵן אוֹמֶרֶת לָזֶה הָאֶחָד שֶׁבָּא אֶצְלָם: 'אִם שָׁלָנוּ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה, יָדִיד מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָךְ, וְנִמְנִיָּה עַל שְׁלָנוּ; וְאִם שָׁלָךְ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה, יָדִינוּ מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָנוּ, וְנִמְנִינוּ עַל שְׁלָךְ'.

(ח) ואפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח. ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנוייו, והם אינם יודעים על איזה קרבן נמנו, לכן עושים כדלהלן.

וכן חמש חבורות של חמשה חמשה בני אדם^כ, או עשר חבורות של עשרה עשרה - מושכין להם אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה לְחֲבוּרָה הָאַחֶרֶת^ל, וְכָף הֵם מִתְּנִים וְאוֹמְרִים^ל; וְאֶחָד כָּף שׁוֹחֲטִין.

(ח) שאם לא אמר לו כן, הרי ישנה הלכה, מה שקנה עבד כנעני קנה רבו. (ט) שישחט גדי וטלה ויאמר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי.

ג. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁאָמְרוּ לְאֶחָד: 'לָךְ וְשַׁחֲטוּ עֲלֵינוּ אֶת הַפֶּסַח', וְאָמַר הוּא לָהֶם: 'וְאַתֶּם שַׁחֲטוּ עֲלַי', וְשַׁחֲטָה הוּא וְשַׁחֲטוּ הֵם - כָּלֵן אוֹכְלִין מִזֶּה שֶׁנִּשְׁחַט רִאשׁוֹן, וְהָאֲחֵרִין יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

ד. חֲבוּרָה שֶׁאָבָד פֶּסְחָהּ, אָמְרוּ לְאֶחָד: 'צֵא וּבִקְשׁוּ' [חפש הפסח] וְשַׁחֲטוּ עֲלֵינוּ^א, הָלַךְ וּמָצָא פֶּסַח שֶׁאָבָד וְשַׁחֲטוּ, וְהֵם לָקְחוּ פֶּסַח אַחֵר וְשַׁחֲטוּהוּ - אִם שָׁלוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין עִמּוֹ, וְהַשְּׁנִי יִשְׁרָף^ב; אִם שָׁלָהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הֵן אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן^ב, וְהוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ^ב; אִין יָדוּעַ אִיזָה מִהֵן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשַּׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ^ט, וְהֵן אֵינֶן אוֹכְלִין עִמּוֹ^ט, וְשָׁלָהֶן יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^י.

(י) מבני החבורה. (יא) כשתמצאנו, תשחטנו בשבילנו. (יב) מכיוון שאמרו לו שחוט עלינו, הרי נמנו על הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהן מן הקרבן. (יג) שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד לפני שנשחט. (יד) שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן השני. (טו) שהרי לא נמנה עמהם על קרבן אחר. (טז) שמא שלהם נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מהקרבן ששחט השליח ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנוייו. (יז) למרות שלמעשה הם לא אוכלים מאף קרבן, מאחר שעל כל פנים אחד משני הפסחים נשחט עבורם, קיימו בזה את הקרבת קרבן פסח, ואכילת הקרבן אינה מעכבת.

ה. אָמַר לָהֶם זֶה שֶׁשָּׁלַחוּהוּ לְבִקְשָׁה פֶּסַח שֶׁאָבָד וְשִׁשְׁחֲטוּ^י: 'אִם אַחֲרָתִי - שַׁחֲטוּ אִתָּם עֲלַי', הָלַךְ וּמָצָא וְשַׁחֲטָה, וְהֵם לָקְחוּ וְשַׁחֲטוּ - אִם שָׁלָהֶם נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הֵם אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶם, וְהוּא אוֹכֵל עִמָּהֶם, וְהַשְּׁנִי יִשְׁרָף; וְאִם שָׁלוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהֵם אוֹכְלִים מִשְׁלָהֶם^ט; אִין יָדוּעַ אִיזָה מִהֵם נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשַּׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד - הֵם אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶם, וְהוּא אֵינֶן אוֹכֵל עִמָּהֶם^כ, וְשָׁלוֹ יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה^כ, וּפְטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^כ.

(יח) לא שאמרו לו שישחט בשבילם, אלא רק שיחפש את הפסח וכשימצאו יביאו אליהם והם ישחטוהו. (יט) כי הם לא אמרו לו שישחט להם. ונמצא שמשכו ידם מהקרבן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְזֶה כְּמִי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁלֹא לְמִנּוּיָיו; וְאִם הִתְנַה כָּל אֶחָד מֵהֶם וְאָמַר: 'אִם אֵינוּ פֶּסַח יִהְיֶה שְׁלָמִים', דָּם הַפֶּסַח ^[וידע] בְּשִׁפְכָה וְדָם הַשְּׁלָמִים בְּזִרְקָה, וְהִנֵּחַ בְּזִרְקָה לֹא יִתֵּן אוֹתָן בְּשִׁפְכָה לְכַתְּחִלָּה^{מב}. לְפִיכָךְ פְּטוּרִין מִפֶּסַח שְׁנִי.

(לט) ואסור לשחוט חולין בעזרה. (מ) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. (מא) שהרי מן הדין כולם פטורים. (מב) ובדיעבד יצא ידי חובה גם בשפיכה.

פרק ד

הקרבנות קורבן פסח לשמו.

א. כָּכֹר נִתְּבָא בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהַפֶּסַח אֵינוֹ נִשְׁחַט אֲלָא לְשֵׁם ^[קרבן] פֶּסַח וְלִשְׁם בְּעָלִיו, וְאִם שִׁחְטוּ בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנֵי הַשֵּׁם ^[שלא לשם הפסח או בעליו], פְּסוּל. הַשְּׁחִיט אֶת הַפֶּסַח עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, וְאָמַר לָהֶם לְאַחֵר זֶמֶן: 'אוֹתוֹ הַפֶּסַח שֶׁשִּׁחַטְתִּי עֲלֵיכֶם, שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ שְׁחַטְתִּיו' - אִם הָיָה נֶאֱמָן לָהֶם, סוּמְכִין עַל דְּבָרָיו^א; וְאִם לֹא, שׁוֹרֵת ^[מ-] הַדִּין שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן, וְהַרְוָצָה לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ^ב, הֲרִי • זֶה מְשַׁבַּח, וְיִבִּיא פֶּסַח בְּשֵׁנִי.

השנת הראב"ד

הרי .. בשני א"א אין כאן שבח שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים.

(א) מאמינים לו שהקרבן היה פסול, וצריכים להקריב פסח שני. (ב) מעיקר הדין אינו נאמן לפסול את הקרבן. (ג) ולעשות לפנים משורת הדין.

ב. בְּשֵׁר הַפֶּסַח שֶׁנִּשְׁטָמָא, וְנוֹדַע לוֹ קֵדָם זִרְקָה - אָף עַל פִּי שְׁהָאמְרִין ^[=האברים הנקריים] טְהוּרִין, לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם; שְׁאִין הַפֶּסַח בָּא אֲלָא לְאֲכִילָהּ. וְאִם זָרַק ^[הדם], לֹא הִרְצָה ^[=לא התקבל]^א. וְאִם לֹא נֹדַע לוֹ עַד ^[אחר] שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הִרְצָהוּ; שְׁחָצִין ^[של חכה הגדול] מִרְצָה עַל שִׁנְגַת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּשְׁטָמָא, וְאֵינוֹ מִרְצָה עַל הַזֶּדִּיזִי. נִשְׁטָמוּ מִקְצַת הָאֲבָרִים - שׁוֹרֵף אֶת הַטְּמָאִים, וְאוֹכֵל אֶת הַטְּהוּרִים. נִשְׁטָמוּ הָאֲמוּרִים, וְהַבֶּשֶׂר קָיָם - זִרְקָה אֶת הַדָּם, וְהַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל לְעֶרֶב.

(ד) ומכיוון שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. (ה) וחייב לעשות פסח שני. (ו) ופטור מלעשות פסח שני. (ז) ולכן אם הכהן לא ידע שנטמא הבשר וזרק את הדם בשגגה, הציץ מרצה, והבעלים יצאו ידי חובתם, אבל אם הכהן ידע שהבשר נטמא, ובכל זאת זרק את הדם, אין הציץ מרצה והבעלים לא יצאו ידי חובתם.

(כט) חמש חבורות שבכל חבורה ישנם חמישה אנשים. (ל) כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה מתזרזים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אפילו פסח אחד שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. (לא) הארבעה שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם ואנו נמנים עמך, וכן הם חוזרים ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה.

ח. שְׁנֵים שֶׁנִּתְּעַרְבוּ פֶּסַחֵיהֶם - זֶה לֹוֹקֵת לוֹ פֶּסַח אֶחָד מִן הַתְּעַרְבָת, וְזֶה לֹוֹקֵת לוֹ אֶחָד, וְזֶה מִמֶּנָּה עֲמוֹ עַל פֶּסַחוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹקֵל^ב, וְהָאֲחֵר מִמֶּנָּה עֲמוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק, כְּדִי שִׁיְהִיו שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת; וְאַחֵר כָּךְ יָבוֹא אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם אֶצֶל אֵלּוּ, וְיָבוֹא אֶחָד מֵאֵלּוּ אֶצֶל הָאֲחֵרִי^א, וּמִתְנַה כָּל אֶחָד מֵהֶן עִם חֲבֵרוֹ שֶׁבָּא אֶצֶל מִחֲבוּרָה שְׁנִיָּה וְאוֹמַר: 'אִם שְׁלִי הוּא פֶּסַח זֶה, יְדִיד מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָךְ, וְנִמְנִית עַל שְׁלִילִי; וְאִם שְׁלָךְ הוּא, יְדִי מְשׁוּכָה מִפֶּסַח שְׁלִי, וְנִמְנִיתִי עַל שְׁלָךְ'. וְנִמְצָא שְׁלֹא הִפְסִידוּ כְּלוּם לֵה.

(לב) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך הוא מניח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חבירו וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר, לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד. (לג) אפילו שני המנויים הראשונים יכולים ללכת כל אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמינו מן השוק. (לד) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידיך משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ידו משלו, אינו יכול להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד. (לה) מכיוון שאף אחד מהקרבנות אינו יוצא לבית השריפה.

ט. חֲמִשָּׁה ^[חבורות] שֶׁנִּתְּעַרְבוּ עוֹרוֹת פֶּסַחֵיהֶם, וְנִמְצָא יִבְלָת ^[שהיא מום] בְּעוֹר אֶחָד מֵהֶם - כָּלָם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה^א; וְאִם נִתְּעַרְבוּ קֵדָם זִרְקַת דָּמִים, חִיבִין בְּפֶסַח שְׁנִי^ב. נִתְּעַרְבוּ אַחֵר זִרְקָה, פְּטוּרִין מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^{לח};

(לו) שכל אחד ואחד מהם ספק, שמא הוא הבעל מום. (לז) שהרי בשעת זריקת הדם, לא היו הקרבנות ראויים לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם פסולים. (לח) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראויים לאכילה בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק.

שְׁאֵם הַקְּרִיבוּ פֶּסַח שְׁנִי, נִמְצָא זֶה שֶׁקָּרַב בְּרֹאשׁוֹן ^[בפסח ראשון] קָרְבָן פֶּשֶׁר ^[שלא בו היתה היבלת] מְבִיא חֲלִין לְעִזְרָה ^[ש-הפסח שני שלו - חול הוא]^ט; וְאִם נִמְנֵנו כָּלָם עַל פֶּסַח אֶחָד ^[בפסח שני]^ז, נִמְצָא נִשְׁחַט שְׁלֹא לְמַחֲבִיבָמָא,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נְטָמָא שְׁלָם [=כולן] או רבו - שוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה [=המקדש] בִּפְנֵי הַפֶּל פְּדֵי לְבִישָׁן, פְּדֵי שְׂיִזְהֵרוּ בוֹ. וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מַעְצֵי הַמַּעֲרֵכָה, פְּדֵי שְׁלֹא יִחְשְׁדוּ אוֹתָם - [אם היו שורפים בעצים שלהם] וְיֵאמְרוּ [אם ייקח עצים הנותנים]: 'מַעְצֵי הַמַּעֲרֵכָה גִּנְבוּ'; לִפְיָךְ, אִם שֶׁרְפוּהוּ בְּקָנִים וּבְקָשׁ [שאינם ראויים למזבח], וְרָצוּ לְשַׂרְף מְשַׁל עֲצָמָם - שׁוֹרְפִין. נְטָמָא מְעוּטוֹ, וְכֵן הַנּוֹתֵר [מן הקרבן] - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחִצְרוֹתֵיהֶם^{טו} מַעְצֵי עֲצָמָם^{טז}, אֲבָל לֹא מַעְצֵי הַמַּעֲרֵכָה; שְׁלֹא יִשְׁאִירוּ מֵהֶם אֶצְלָם, וְיִמְעֵלוּ בָהֶם.

(יד) עצי הקדש, שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח. (טו) מכיון שלא פשעו, אין צורך לביישם ולשרוף בבית המקדש, בפני קהל רב. (טז) שבחצרותיהם, אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי המערכה.

ד. הַמַּפְרִישׁ נִקְבָּה לִפְסָחוֹ, או זָכַר בֵּן שְׁתֵּי שָׁנִים [שאינם ראויים לפסח] - יִרְעָה עַד שְׁיִפֹּל בוֹ מוֹם וְיִמָּכַר, וְיָבִיא בְּדָמָיו פֶּסֶח; וְאִם לֹא נָפַל בָּהּ מוֹם עַד שֶׁהִקְרִיב פֶּסַח^{יז}, יָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים^{יח}.

(יז) ואינו יכול להביא בדמיו קרבן פסח, כי כבר הקריב את הפסח ויצא בו ידי חובתו. (יח) כי הדין הוא שאם הקדיש מעות לקנות מהם קרבן פסח ובסוף לא קנה, יקנו במעות האלו קרבן שלמים, וכן בהמה שהוקדשה לקרבן פסח ובסוף לא הוקרבה, מקריים אותה כקרבן שלמים.

ה. הַפְּרִישׁ פֶּסַחוֹ וְמָתִיט - לֹא יִבְיָאֵנוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם הַפֶּסַח^{יט}, אֲלֵא לְשֵׁם שְׁלָמִים; וְאִם הָיָה מִמֶּנָּה עִם אָבִיו עֲלִיו, יִבְיָאֵנוּ לְשֵׁם פֶּסַח^כ.

(יט) ואין עליו מנויים אחרים חוץ ממנו. (כ) שהרי אין לו מנויים, ואי אפשר להימנות עליו ולהקריבו לשם פסח. (כא) שהרי יש לקרבן עדיין בעלים, ואין זה פסח שמתו בעליו.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים^{כב}? בְּשִׁמַּת אָבִיו אַחֵר חֲצוֹת אֲרֻבָּעָה עָשָׂר [ונתחייב בפסח]; אֲבָל אִם מֵת אָבִיו קֹדֶם חֲצוֹת - הָרִי זֶה נִדְחָה לִפְסַח שְׁנֵי מִפְנֵי שֶׁהוּא אוֹנָן, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר, וְיָבִיא פֶּסַח זֶה בִּשְׁנֵי.

(כב) שיביאנו לשם פסח, אם הוא ממונה עליו.

נְטָמָא הַבְּעָלִים אַחֵר שְׁנִשְׁחַט^{כג}, לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם; וְאִם זָרַק, לֹא הִרְצָה^{כד}. לִפְיָךְ חִיבִין בְּפֶסַח שְׁנֵי, שְׂאִין הַצֵּיץ מִרְצָה עַל טִמְאַת הַגּוֹף [-האדם], אֲלֵא אִם נְטָמָא בְּטִמְאַת הַתְּהוֹם [-טומאה שקיומה אינה ידועה לאיש], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

(כג) ואם נטמאו לפני שנשחט - אין שוחטים עליו. (כד) ואפילו אם הכהן לא ידע שהבעלים נטמאו.

ג. הַפֶּסַח שְׂיִצָּא מִירוּשָׁלַיִם, או שְׁנְטָמָא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר [בניסן] - יִשְׂרָף מִיָּד^{כה}; נְטָמָא הַבְּעָלִים או מֵתוֹ או מְשֻׁכוֹ אֶת יְדֵיהֶם [מהשותפות, לפני השחיטה], אֲפִלּוּ נְטָמָא או מֵתוֹ קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם - מְנִיחִין אוֹתוֹ עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתוֹ [-יפסל בלינה], וְאַחֵר כֶּף יִשְׂרָף. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁפִּסְלוֹ בְּגוֹפוֹ [כגון שנטמא הבשר], יִשְׂרָף מִיָּד; בָּדָם או בְּבַעֲלִים [-שנטמאין] - תַּעֲבֹר צוּרְתוֹ, וְאַחֵר כֶּף יִשְׂרָף.

(י) אבל אם נפסל בליל ט"ו נשרף במוצאי יום טוב, כי אסור לשרוף קדשים ביום טוב. (יא) ואין צריך להניחו עד שתיפסד צורתו, מכיוון שהבשר נפסל, ואינו מבזה את הקדשים.

לִפְיָךְ, אִם שִׁחְטוֹ אַחֵר שְׁנוֹדַע שְׁמִשְׁכוֹ הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם או מֵתוֹ, או נְטָמָא וְנִדְחוּ לִפְסַח שְׁנֵי - הָרִי זֶה יִשְׂרָף מִיָּד.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שִׁיִּשְׂרָף אִם נְטָמָא הַבְּעָלִים? כְּשֶׁנְטָמָא כָּל פְּנֵי חֲבוּרָה; אֲבָל אִם נְטָמָא מְקַצָּתָם, זָכוּ הַחֲוִירִים בְּחֻלְקָם שֶׁל טִמְאִים. אִף עַל פִּי שְׁנְטָמָא מְקַצָּתָם אַחֵר שֶׁהִתְחִילוּ לֶאֱכֹל, זָכוּ הַחֲוִירִים שְׁעָדִין לֹא הִתְחִילוּ; אֲבָל אִם הִתְחִילוּ בָּלֶם [לאכול], וְנְטָמָא מְקַצָּתָם - לֹא זָכוּ הַחֲוִירִים בְּחֻלְקָם שֶׁל טִמְאִים, אֲלֵא הַחֲוִירִים אוֹכְלִין חֻלְקָם, וְחֻלְקֵם הַטִּמְאִים יִשְׂרָף^{כז}. וְהוּא הַדִּין, אִם מֵתוֹ מְקַצָּתָם^{כח}.

(יב) כדין קרבן פסח שנטמאו בעליו, כי מאחר שכולם התחילו לאכול, התברר חלקו של כל אחד ואחד וזכה כל אחד בחלקו, ואין אחד יכול לאכול מחלק חבירו. (יג) של בני החבורה, אם בני החבורה הנותרים עדיין לא התחילו לאכול, אפילו שאלו שמתו כן התחילו לאכול, יאכלו הנותרים את חלק המתים, אבל אם כולם כבר התחילו לאכול ולאחר מכן מתו מקצתם, הנותרים אינם יכולים לאכול את חלק המתים, אלא חלק המתים ישרף.

מִי שֶׁאֵבַד פֶּסַחוֹ: הָרִין בִּאֲבָד אֲשֶׁמוֹ - לְקוֹשׁ חִלּוֹ ע' 147.

השנת הראב"ד
מִי .. יִקְרַב א"א זֶה שִׁיבוֹשׁ אֵלָּא יִרְעָה עַד שִׁיִּסְתָּאֵב וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים.
ו. מִי • שֶׁאֵבַד פֶּסַחוֹ, וּמִצָּא אוֹתוֹ אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' אלול - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּסַח אַחֵר, וְהָרִי שְׁנִיָּהּ עֹמֵדִין - יִקְרִיב אֵיזָה מֵהֶם שִׁירָצָה לְשֵׁם פֶּסַח, וְהַשְּׁנִי יִקְרֵב שְׁלָמִים; מִצֵּאוֹ אַחֵר שֶׁשָּׁחַט פֶּסַחוֹ, הָרִי זֶה יִקְרֵב שְׁלָמִים. וְכֵן אִם הֶמִיר [=החליף בהמה אחרת] בָּזָה הִנְמִצָא אַחֵר שֶׁחִטָּהּ, הָרִי תְמוּרָה זֶה [-הבהמה שהחליפה - ג"כ] תִּקְרֵב שְׁלָמִים.

אָבֵל אִם מִצֵּאוֹ קָדָם שֶׁחִטָּהּ זֶה שֶׁהִפְרִישׁ, הוֹאִיל וְזֶה הִנְמִצָא רָאוּי לְהִקְרִיבוֹ פֶּסַח וְרָאוּי לְהִקְרִיבוֹ שְׁלָמִים כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אִם הֶמִיר בָּזָה הִנְמִצָא, בֵּין קָדָם שֶׁחִטָּהּ הַמִּפְרִשׁ תַּחְתּוֹ בֵּין אַחֵר שֶׁחִטָּהּ - אֵין תְּמוּרָתוֹ קֶרֶבָה; אֲלֹא תִרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיִבֵּא בְדִמְיָה שְׁלָמִים.

ט. הִפְרִישׁ פֶּסַחוֹ עַד שֶׁלֹא נִתְגַּיֵּר, וְנִתְגַּיֵּר, עַד שֶׁלֹא נִשְׁתַּחֲרַר [-שהיה חצי עבד וחצי בן חורין], וְנִשְׁתַּחֲרַר, עַד שֶׁלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, וְהִבִּיא [-קטן שגדל] - הָרִי זֶה מִקְרִיבוֹ לְשֵׁם פֶּסַח^כ; שְׂאִין בְּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין [מקדושתם]^{כט}, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפִסְלוֹ הַמְקַדְּשִׁין.

(כח) למרות שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגייר, הוא כאדם אחר, יכול להקריב את הפסח הזה. (כט) בעלי חיים לא נהיים פסולים להקרבה, למרות שהיה זמן מסויים שבו הם לא היו ראויים להקרבה.

י. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְפִסְחוֹ, וְהוֹתִירוֹ [עודף] - הַמּוֹתֵר יִבֵּא שְׁלָמִים. הַמִּמְנָה [משתף] אַחֲרֵים עַל פֶּסַחוֹ וְעַל חֲגִיגָתוֹ - הָרִי הַמַּעוֹת [שלהם שהקדישו לקניית פסח] שִׁיקַח מִהֵן בְּחֻלְקָן [תמורת השותפות], חֲלִיל; אֶף עַל פִּי שְׁנֵי הַפְּרִישׁ טָלָה לְפִסְחוֹ, וְזֶה הַפְּרִישׁ מַעוֹת לְפִסְחוֹ, וְלִקַּח מִמֶּנּוּ הַמַּעוֹת, וּמִנֵּהוּ עַל פִּסְחוֹ לֹא - הָרִי הַמַּעוֹת חֲלִין; שֶׁעַל מִנָּת כֵּן [-שבתנאי זה] הִקְדִּישׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פִּסְחֵיהֶם וְאֶת חֲגִיגָתָם וְאֶת מַעוֹת פִּסְחֵיהֶם וְחֲגִיגָתָם לֵב.

(ל) כי קדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (לא) ולכאורה, מכיוון שהבהמה כבר קדושה אין המעות שניתנות עבודה מתחללים, אלא נשארים בקדושתם. (לב) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו.

יא. עֲצִים שֶׁל צִלִּית הַפֶּסַח, בְּפִסַּח; וְכֵן מִצֵּה וּמְרוֹר; הוֹאִיל וְהֵם מִשְׁרֵי [-להכנת] הַפֶּסַח, הָרִי הֵם בְּפִסַּח לֵי. וְאִם לִקַּח מִמַּעוֹת הַפֶּסַח מִמִּי שֶׁמִּנָּה אוֹתָם עִמּוֹ, כְּדִי לְמַנּוֹתָם עִמּוֹ בְּמִצֵּה וּמְרוֹר, אוֹ לְהִיּוֹת לוֹ חֵלֶק בְּעֲצִים שֶׁצּוֹלָה בָּהֶם - הָרִי הַמַּעוֹת חֲלִין.

(לג) ואם הפריש מעות לקרבן פסח יכול לקנות בהם גם עצים לצליית הקרבן, מצה ומרור.

פֶּסַח אַחֵר, וְהָרִי שְׁנִיָּהּ עֹמֵדִין - יִקְרִיב אֵיזָה מֵהֶם שִׁירָצָה לְשֵׁם פֶּסַח, וְהַשְּׁנִי יִקְרֵב שְׁלָמִים; מִצֵּאוֹ אַחֵר שֶׁשָּׁחַט פֶּסַחוֹ, הָרִי זֶה יִקְרֵב שְׁלָמִים. וְכֵן אִם הֶמִיר [=החליף בהמה אחרת] בָּזָה הִנְמִצָא אַחֵר שֶׁחִטָּהּ, הָרִי תְמוּרָה זֶה [-הבהמה שהחליפה - ג"כ] תִּקְרֵב שְׁלָמִים. אָבֵל אִם מִצֵּאוֹ קָדָם שֶׁחִטָּהּ זֶה שֶׁהִפְרִישׁ, הוֹאִיל וְזֶה הִנְמִצָא רָאוּי לְהִקְרִיבוֹ פֶּסַח וְרָאוּי לְהִקְרִיבוֹ שְׁלָמִים כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אִם הֶמִיר בָּזָה הִנְמִצָא, בֵּין קָדָם שֶׁחִטָּהּ הַמִּפְרִשׁ תַּחְתּוֹ בֵּין אַחֵר שֶׁחִטָּהּ - אֵין תְּמוּרָתוֹ קֶרֶבָה; אֲלֹא תִרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיִבֵּא בְדִמְיָה שְׁלָמִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שאבד פסחו, ומצאו אחר שהפריש פסח אחר, והרי שנייה עומדין - יקריב איזה מהם שירצה בו". אבל באותו מקרה בפר ושעיר של יוהכ"פ שאבדו, פסק, שיקרבו הראשונים. ויש להסתפק מה יהיה הדין באשם שאבד, האם הוא כמו קרבן פסח או כמו פר ושעיר של יוהכ"פ. ונראה שבכגון דא שלא נמצא מפורש, יש למצוא סימוכין ממקום אחר ולא חידוש, וכיון שנאמר הכלל "כל שבחטאת מתה - באשם עולה, וכל שבחטאת מתה - בפסח קרב שלמים", והדין שווה בשניהם, נמצא הדין באשם כבפסח, ולא כדין פר ושעיר של יוהכ"פ. על פי לקו"ש חל"ז עמוד 147.

ז. פֶּסַח [-דינו שיקרב בן שנה -] שֶׁעֲבָרָה שְׁנוֹתוֹ [אחר שהפרישו], וְהַשְּׁלָמִים הַבָּאִים מִחֻמַּת הַפֶּסַח [כגון: פסח שאבד והקריב בעליו אחר, ונמצא] - הָרִי הֵם בְּשְׁלָמִים לְכָל דָּבָר: טַעוּנִין סְמִיכָה [-סמיכת ידים] וְנִסְכִּים [שיביא יין עם הקרבן], וְתַנּוּפֹת [-הנפת] חֹזֶה וְשׁוֹק - מֵה שְׂאִין בֶּן בְּפִסַּח.

ח. פֶּסַח • שְׁנוֹתָעֲרַב הַשָּׁנָה הַרְבֵּי בְּשְׁלָמִים, יִקְרֵבוּ כָּלֶם שְׁלָמִים; וְנִתְעַרְבּ בּוֹכָחִים אַחֲרֵים כִּי - יִרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶם מוֹם, וְיִבֵּא בְדִמְיָה [-כשווין] הִיפָּה שֶׁבָּהֶם מִמִּין זֶה [-כגון עולה], וּבְדִמְיָה הִיפָּה שֶׁבָּהֶם שְׁלָמִים, וְיִפְסִיד הַמּוֹתֵר [-הכסף שהוסיף על כל אחד], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפִסְלוֹ הַמְקַדְּשִׁין.

(כג) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואין דיניהם שווים, לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים.

נִתְעַרְבּ בְּכּוֹרוֹת^כ - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שִׁיפֹל בָּהֶם מוֹם, וְיִאָּכְלוּ בְּכּוֹר בְּעַל מוֹם. וְיִבֵּא בְּהֵמָה שֶׁהִיא יָפָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ה

דיני קרבן פסח שני

ג. ומי שְהִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה, וְשִׁחְטוּ וְזָרְקוּ [שלוחין] עָלָיו [-עבור] - אֵף עַל פִּי שָׂפָא לְעֶרֶב - לֹא הִרְצָה, וְחֵיב בְּפֶסַח שְׁנִי.

(ז) ככל מי שהיה בדרך רחוקה, ולא הקריב קרבן פסח.

ד. טָמֵא שֶׁיָּכוֹל לִטְהַר בְּפֶסַח רִאשׁוֹן¹¹, שְׁלֹא טָבֵל אֶלָּא יָשֵׁב בְּטִמְאָתוֹ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרֶבֶן, וְכֵן עָרַל שְׁלֹא מָל עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרֶבֶן - הָרִי זֶה מְזִיד בְּרִאשׁוֹן; לְפִיכָּה, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי, אֶפְלוּ בְּשִׁגְגָה - חֵיב כֶּרֶת.

(ח) כגון הנוגע בבבילה ושרץ וכיוצא בהן שהם טמאים ובאותו יום הם יכולים לטובל ובערב יהיו טהורים – והדין ששוחטים עליהם אחר טבילתם. (ט) ישראל, אבל גוי שנתגייר ומל וטבל בערב הפסח – אין שוחטים עליו. (י) כדון מי שלא הקריב קרבן פסח ראשון במזיד, כלעיל הלכה ב.

ה. פֶּשֶׁם שְׁמִילַת עֲצָמוֹ מְעַפֶּכֶת אוֹתוֹ מְלַעְשׁוֹת פֶּסַח - כֶּף מִילַת בְּנֵי הַקִּטְנִים וּמִילַת כָּל עֲבָדֵי־אֱלֹהִים בֵּין קִטְנִים¹² מְעַפֶּכֶת אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמָר¹³: "הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר, וְאִזּוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ"; וְאִם שָׁחַט קֶדֶם שְׁיִמּוֹל אוֹתָם, הַפֶּסַח פָּסוּל.

(יא) הכנענים. (יב) שחייב למול גם את העבדים הקטנים וגם העבדים הגדולים.

ו. וְכֵן • טָבִילַת אֲמָהוּתִי וְכֵן טָבִילַת אֲמָהוּתִי א"א [שפחות] לְשֵׁם עֲבָדוֹת בְּתוֹסַפְתָּא דְּפִסְחִים בְּדִבְרֵים שְׁבִין פֶּסַח מִצְרִים לְפֶסַח דּוֹרוֹת. מְעַפֶּכֶת אוֹתוֹ; וְדָבָר זֶה - מִפִּי הַקֶּבֶלָה [ממשה רבינו], שֶׁהִטְבִּילָה לְשִׁפְחוֹת פְּמִילָה לְעֲבָדִים¹⁴.

(יג) כשם שמילת עבדיו מעכבת אותו מלעשות הפסח, כך גם טבילת שפחותיו לשם עבדות מעכבת אותו.

ז. הַקֶּטָן, אֵין מִילַת עֲבָדֵי וְטָבִילַת שִׁפְחוֹתֵי מְעַפֶּכֶת אוֹתוֹ מְלַחֲמָנוֹת [להשתתף] עַל הַפֶּסַח י¹⁵ - שְׁנֵאֲמָר¹⁶: "וְכָל עֶבֶד אִישׁ", לְהוֹצִיא אֶת הַקֶּטָן.

(יד) יחד עם בני חבורה גדולים.

ז. גֵּר שֶׁנִּתְגִּיר בֵּין פֶּסַח רִאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנִי, וְכֵן

א. מִי שֶׁהָיָה טָמֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, שְׁאִין שׁוֹחֲטִין עָלָיו, אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה [מהמקדש], אוֹ נֶאֱנָס בְּאַנְס אַחֵר, אוֹ שֶׁשָּׁגַג, וְלֹא הִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן - הָרִי זֶה שׁוֹחֲט פֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר שָׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בֵּין הָעֲרִבִים. וְשְׁחִיטַת פֶּסַח זֶה - מִצְוַת עֲשֵׂה בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְדוּחָה אֶת הַשִּׁבְתִּי; שְׁאִין הַשְּׁנִי תְּשְׁלֹמִין לְרִאשׁוֹן, אֶלָּא רִגֵּל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ; לְפִיכָּה חֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת.

(א) כלומר, בעל טומאות שטומאתם נמשכת כמה ימים, ואינם יכולים לאכול את הפסח לביל חמשה עשר בניסן, אין שוחטים עליהם. אך בעלי טומאת יום, שאם הם טובלים באותו יום, הם צריכים לחכות עד הערב ואז נטהרים, שוחטים עליהם אחרי שיטבלו. (ב) י"ד אייר. (ג) ושוחטים ומקריבים קרבן פסח שני, גם אם י"ד באייר חל בשבת. (ד) אם לא הקריב גם פסח שני במזיד (אילו זה היה רק תשלומין לפסח ראשון, הוא לא היה חייב כרת).

השנת הראב"ד

כיצד .. הויד א"א שנה זה במשנתו כרבי, ור' נתן ור' חנינא בן עקיבא פליגי עליה.

ב. פִּיעֵדָה? • מִי שֶׁשָּׁגַג

אוֹ נֶאֱנָס וְלֹא הִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן - אִם הִזִּיד וְלֹא

הִקְרִיב בְּשְׁנִי, חֵיב כֶּרֶת; וְאִם שָׁגַג אוֹ נֶאֱנָס אֵף בְּשְׁנִי, פָּטוּר. הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן, הָרִי זֶה מְקָרִיב בְּשְׁנִי; וְאִם לֹא הִקְרִיב בְּשְׁנִי - אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁגַג, הָרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת, שֶׁהָרִי לֹא הִקְרִיב קֶרֶבֶן ה' בְּמוֹעֵדוֹ, וְהָיָה מְזִיד.

(ה) כיצד מתחייבים בכרת בפסח שני.

אָבֵל מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה, וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן - אֵף • עַל פִּי שֶׁהִזִּיד בְּשְׁנִי, אֵין חֵיב כֶּרֶת; שֶׁעָבַר נִפְטָר בְּפֶסַח רִאשׁוֹן מִן הַכֶּרֶת.

השנת הראב"ד

אף .. בשני א"א עכשיו סותר את דבריו ומאי שנא טמא ודרך רחוקה והויד בשני משוגג או נאנס בראשון והויד בשני.

(ו) מי שהיה טמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון ולכן היה פטור מלהקריב קרבן בפסח ראשון, גם אם לא הקריב פסח שני במזיד, הוא כבר נפטר מכרת, אבל אם לא הקריב קרבן פסח ראשון בשוגג או באונס, ולכן עדיין חל עליו חיוב הקרבת קרבן פסח, אם לא יעשה פסח שני במזיד, יתחייב כרת.

11. שמות-בא, יב, מח. 12. שמות-בא, יב, מד.

רגל בפני עצמו: בגדר פסח שני – לקו"ש ח"ח ע' 117 והע' 6, כח"כ ע' 78 והע' חל"ג ע' 60. הרי .. בשני: שונה ממ"ש בסהמ"צ – לקו"ש ח"יב ע' 217 הע' 2.

קז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כ) ואפשר לסמוך על דבריהם, שישחררו אותו ויוכל לאכול את קרבן פסח. (כא) ונמצא שגרמו לקרבן להיות פסול.

וְכֵן הָאוֹנֵן [-שטרם נקבר קרובו] וְהַחֹלָה וְהַזֶּקֶן שְׂאִינָן יְכוּלִין לֵאכֹל שְׂשֻחָטוֹ עֲלֵיהֶם^{כב}, וְאַחֵר שְׁעֶזְרָק הַדָּם נִטְמָאוּ בָמֶת, וְהָרִי אֵינָם יְכוּלִין לֵאכֹל - הָרִי אֵלֹו פִטְוִירִין מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^{כג}.

(כב) בפני עצמם. (כג) כי בשעה ששחטו עבורם את הקרבן פסח, לא היו טמאים, ואנינות אינה פוסלת את הקרבן בדיעבד, וכן זה שחולה וזקן אינם יכולים לאכול, אינו פוסלים בדיעבד.

~ יום חמישי ד' אלול ~

פֶּרֶק ו

אדם שטמא בפסח שני

א. אייזה הוא טמא שנדחה לפסח שני? כל מי שאינו יכול לאכל את הפסח בלילי חמשה עשר [בניסן] מפני טמאתו, כגון זבים^א וזבותי נדות ויולדות ובוועלי נדות. אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהם^ב ביום ארבעה עשר - הרי זה טובל, ושוחטין עליו אחר שויטבלה^ג, ולערב פשיעריב שמשו, אוכל את הפסח.

(א) אדם שיוצאת ממנו שכבת זרע, מחמת חוליו. (ב) אשה שזב דמה שלושה ימים, שלא בעת נידתה. (ג) שכל אלו טמאים שבעה ימים, ואינם יכולים להטהר לפני ט"ו בניסן, ולכן נדחים לפסח שני. (ד) שהוא טמא רק באותו יום, עד הלילה. (ה) אבל אם עדיין לא טבל אין שוחטין עליו, שמא לא יטבול, וישאר טמא כליל ט"ו.

ב. טמא • מתי שחל

השנת הראב"ד

ממא .. שני א"א אין דרך הלכה
הולכת כן שהרי רב שאמר אין
שוחטין וזורקין על טמא שרץ
מכאן למד ואיהו ס"ל שוחטין
וזורקין על טבול יום וא"כ הוי
טבול יום ורחמנא דחייא אלא האי
קרא בשלא טבל ולא הוה דהיינו
טמא שרץ ומעשה כי הוה הכי הוה
ששחטו וזרקו עליהם קודם
טבילה והוייה סברו שיעלה לזן ולא
שאלו
אלא אזמן חסוהו ויהיה מעיד
כן שאמר אנתנו טמאים
לנפש אדם ואם לאחר טבילה
הוייה מאי טומאה הויא ביה.

שביעי שְׁלוּ - [יום שבתות]

לְהוֹת בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר -

קָטָן וְהַגָּדִיל בֵּין שְׁנֵי פְסָחִים טו - חִיבֵין לַעֲשׂוֹת
פֶּסַח שְׁנֵי טו; וְאִם שִׁחְטוּ עֲלֵיוֹ בְּרֵאשׁוֹן, פְּטוּרִים.

(טו) בין פסח ראשון לפסח שני. (טז) מכיוון פסח שני הוא רגל בפני עצמו, גם מי שהיה פטור בפסח ראשון חייב בפסח שני, כדלעיל הלכה א. (יז) על הקטן. (יח) למרות שבעת ששחטו עליו את קרבן פסח ראשון הוא לא היה בר חיוב, בכל זאת הוא פטור מלהקריב פסח שני, מכיון ששוחטים עליו וממנים אותו על הפסח, הוא נפטר בכך מלהקריב פסח שני.

ח. נָשִׁים שֶׁנִּדְחוּ לְשָׁנִי - בֵּין מִפְּנֵי הָאֲנָס וְהַשְׁגָּה,
בֵּין מִפְּנֵי הַטְּמְאָה וְדִרְךְ רְחוּקָה - הָרִי פָּסַח שְׁנִי
לָהֶם רְשׁוּת: רָצוּ, שׁוֹחֲטִין; רָצוּ, אֵין שׁוֹחֲטִין.
לְפִיכָךְ, אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עֶצְמוֹן בְּשִׁפְת
בְּפָסַח שְׁנִי [-שחל בשבת]; אָבֵל אִם הִיתָה הָאִשָּׁה אַחַת
מִבְּנֵי חֲבוּרָה, מִתְרִיט.

(יט) לשחוט בשבת, מכיוון שמנויים על הקרבן גם אנשים שחיובם דוחה את השבת.

אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ רְחוּקָה? חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיל חוּץ
לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם.

ט. מי שְׁהִיָּה בֵּינוּ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם ^{(ב)יּוֹם} אֲרַבְעָה עָשָׂר
עִם עֲלִית הַשָּׁמֶשׁ, חֲמֵשֶׁה עָשָׂר מִיל אוֹ יָתֵר - הָרִי
זֶה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה; הִיָּה בֵּינוּ וּבֵינָה פָחוֹת מִזֶּה - אֵינוּ
בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה, מִפְּנֵי שְׂיָכוֹל לְהִגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם אַחֵר
חֲצוֹת כְּשִׁיהְלֹךְ בְּרַגְלָיו בְּנֶחֱת.

הַלֵּךְ • וְלֹא הִגִּיעַ, מִפְּנֵי
הַפְּהֻמָּוֶה שֶׁעָבְרוּהוּ
בְּדַחְקָן [עומס בדרכים], או

שְׁהִיָּה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיָה חוֹלָה בְּרִגְלָיו וְלֹא הִגִּיעַ
לְעֶזְרָה עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקָּרִבָּן - הָרִי זֶה אֲנוֹס, וְאֵינוֹ
בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה.

מִי שֶׁהָיָה חָבוּשׁ [=אסור] חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם,
וְהַבְטִיחוּהוּ לָצֵאת לְעָרֵב - שׁוֹחֲטִין עָלָיו, וְכִשְׁנֵיצָא
לְעָרֵב יֵאָכֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה חָבוּשׁ
בֵּיד יִשְׂרָאֵל^כ; אָבֵל אִם הָיָה חָבוּשׁ בֵּיד גּוֹיִם, אֵין
שׁוֹחֲטִין עָלָיו עַד שְׁנֵיצָא [שְׂמָא לֹא יִצְיָארוּהוּ]^{כז}. וְאִם שְׁחֲטוּ
עָלָיו, וַיֵּצֵא - הָרִי זֶה אוֹכֵל; וְאִם לֹא יֵצֵא - פְּטוֹר
מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, שֶׁהָרִי נִשְׁחַט עָלָיו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שוב ראייה שלישית של 'זוב'. (יד) כי בשעה שזרקו את הדם, הוא היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (טו) אשה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שאחרי שבעת ימי הנדה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה טובלת למחרת בבוקר ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (טז) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (יז) אחר שטבלה. (יח) מכיוון שאין צורך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, כולו טהור, אלא מספיק שמקצתו יהיה טהור, ומכיוון שבשעה שזרקו את הדם היא הייתה טהורה, יצאה ידי חובתה בפסח זה. (יט) כמו שנאמר (ויקרא טו, יט) "שבעת ימים תהיה בנידתה", ודרשו בברייתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (כ) והיא אינה ראויה לאכול קרבן פסח בליל ט"ו בניסן.

ד. מְחַסְרֵי כְּפֻרִים [-טמאים שנטהרו וטרם הביאו קרבן] שְׁחָל יוֹם הַבָּאָת קִרְבָּנוֹתֵיהֶם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - שוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם וּמְקַרְבִּין קִרְבָּנוֹתֵיהֶם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, בֵּין קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח בֵּין אַחֵר שְׁחִיטָתוֹ; וְאוֹכְלִין פְּסָחֵיהֶם לְעֶרֶב. וְאֵין שוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם, עַד שְׁיִמְסְרוּ קִרְבָּנוֹתֵיהֶם לְבֵית דִּין כֹּא - שְׁמָא יִפְשְׁעוּ, וְלֹא יִקְרִיבוּ אוֹתָם כֵּב.

(כא) של כהנים, שיהיו אחראים להקרבנם. (כב) את הקרבן שצריכים להביא בשביל להטהר, ולא יוכלו לאכול את קרבן הפסח בליל ט"ו.

ה. מְצַרְעֵי שְׁחָל שְׁמִינִי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, וְרָאָה קָרִי [-נטמא] בּוֹ בַּיּוֹם - הָרִי זֶה טוֹבֵלִי, וְנִכְנָס לְעִזְרַת נָשִׁים וּמְבִיא קִרְבָּנוֹתָיו. וְאֵף עַל פִּי שְׁטָבוֹל יוֹם [-טמא שיטהר בערב] אֲסוּר לְהִכָּנֵס לְעִזְרַת נָשִׁים, הוֹאִיל וְאֲסוּרוֹ לְהִכָּנֵס שֶׁם מְדַבְּרֵיהֶם [של חכמים], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, וַיּוֹם זֶה הוּא יוֹם הַקִּרְבָּת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ כֵּה - יָבֹא עֲשֵׂה שֵׁשׁ בּוֹ כָּרַתִּי, וַיִּדְחָה אֲסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם כֵּי.

(ג) שצריך לטבול ביום השביעי, ולהביא קרבן לכפרה ביום השמיני. (כד) כדי להטהר מטומאת הקרי. (כה) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. (כו) הקרבת קרבן פסח. (כז) איסור כניסתו של הטבול יום לעזרת נשים.

ו. טָמֵא מֵת שְׁחָל שְׁבִיעִי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת כֵּה,

אֵף עַל פִּי שְׁטָבֵל וְהָזָה עָלָיו, וְהָרִי הוּא רָאוּי לְאָכֹל קִדָּשִׁים לְעֶרֶב - אֵין שוֹחֲטִין עָלָיו, אֲלֹא נִדְחָה לַפֶּסַח שְׁנִי, שְׁנֵאמַר¹³: "וַיְהִי אֲנָשִׁים, אֲשֶׁר הָיוּ טָמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם, וְלֹא יָכֹלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [-מסורת ממש רבינו] לְמַדּוֹ, שֶׁשְּׂבִיעִי שְׁלָהֶם הִיָּה, וְעַל זֶה שְׁאֵלוֹהִי, אִם יִשְׁחַט עֲלֵיהֶם וְהֵם יֹאכְלוּ לְעֶרֶב, וּפֶרֶשׁ שְׁאֵין שוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם.

(ו) שבכדי להטהר, מזים עליו אפר פרה אדומה, ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו. (ז) שהזו עליו את אפר הפרה, וטבל לטהרתו, ובערב הוא יהיה טהור. (ח) את משה רבינו.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^ט? בְּשִׁנְטָמָא בְּטָמְאוֹת מִן הַמֵּת

השגת הראב"ד

שהגדיר מגלח עליהן א"א לא מצאתי לזה שורש אף אם סברת עצמו הוא כיון שאילו אכל קדש בטומאה זו אין חייבין עליה כרת ולא קרבן אם הזה וטבל דין הוא שלא ידחה מפסחו.

שְׁהַנְזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן •

[אם נטמא]; אֲכָל אִם הִיָּה טָמֵא בְּשֶׁאֵר טָמְאוֹת מִן הַמֵּת, שְׁאֵין הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן - שוֹחֲטִין עָלָיו בְּשִׁבְעִי שְׁלוֹ אַחֵר שְׁטָבֵל וַיְהִי עָלָיו, וּכְשִׁיעָרִיב שְׁמָשׁוֹ אוֹכֵל פֶּסַחֹו.

(ט) שאי אפשר להקריב קרבן פסח עבור טמא מת שעתיד להיטהר בליל ט"ו בניסן. (י) שנטמא בטומאה כזו שאם נזיר היה נטמא בה, הוא היה צריך לסתור את ימי נזירותו.

ג. זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רֵאיוֹת [של זיבה]^א, וְסִפֵּר שְׁבַעַת יָמִים^ב וְטָבֵל בְּשִׁבְעִי - שוֹחֲטִין עָלָיו, וְהוּא אוֹכֵל לְעֶרֶב; וְאִם רָאָה זוֹב^ג אַחֵר שֶׁנִּזְרַק הַדֵּם, הָרִי זֶה פְּטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^ד. וְכֵן שוֹמֵרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם ט^ו - טוֹבֵלֶת בַּיּוֹם הַשְּׁמֹר [-הטהור]^ה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּבִיאוֹת אֲסוּרוֹת, וְשוֹחֲטִין עָלֶיהָ^ו, וְהִיא אוֹכֵלֶת לְעֶרֶב; וְאִם רָאָת דָּם אַחֵר שֶׁנִּזְרַק דָּם הַפֶּסַח, פְּטוּרָה מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^ז. וְאֵין שוֹחֲטִין עַל הַנִּדָּה בְּשִׁבְעִי שְׁלֵה^ח - שֶׁהָרִי אֵינָה טוֹבֵלֶת עַד לֵיל שְׁמִינִי, וְאֵינָה רָאוּיָה לְאָכֹל קִדָּשִׁים עַד לֵיל תְּשִׁיעִי.

(יא) שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (יב) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (יג) הזב שכבר ראה פעמיים 'זוב', ראה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

העמידו דבריהם במקום

השנת הראב"ד

כיום .. עשר א"א כאן סותר מ"ש למעלה שהוא עושה בכאן יום י"ד זמן הקרבן ולפי דבריו היה לו לומר כאן ליל ט"ו שהוא זמן אכילתו.

העמידו דבריהם במקום

כרת ביום • הקרבן, שהוא יום ארבעה

עשר? מפני שאין הגר

מתחייב במצוות, עד שימול ויטבל, ואינו טובל עד

שירפא מן המילה, כמו שבארנו בענין הגרות;

לפיכך העמידו דבריהם במקום זה - שהרי זה המל

יש לו שלא לטבל עד שיבריא, ולא יבוא לידי חיוב

כלל.

ח. מי שבא בבית הפרס [-שדה שהיה בו קבר - ונחרש], הרי

זה מנפח [העפר] והולך; ואם לא מצא עצם לה, ולא

נטמא - שוחט ואוכל פסחו, ואף על פי שהלך

בבית הפרס; שטמאת בית הפרס מדבריהם, כמו

שיתבאר בהלכות טמאת מת, ולא העמידו דבריהם

במקום כרת, כמו שבארנו; וכן בית הפרס שגדוש

[-הקבר ברגלי אדם], טהור לעושה פסח.

לח בגורל שעורה, שהוא מטמא במגע ובמשא. [לו] לעיל

הלכה ה, לענין מצורע.

ט. האונן לי, ראוי לאכל הפסח לערב. מפני

שאנינות לילה מדבריהם, לא העמידו דבריהם

בדבר זה במקום כרת, אלא שוחטין עליו, וטובל,

ואחר כך אוכל, כדי שיפרש מאנינותו, ולא יסיח

דעתו [-אולי נטמא בזמן אנינות]. במה דברים אמורים?

שמת לו המת אחר חצות, שפכר נתחייב בקרבן

פסח. אכל אם מת לו המת קדם חצות - אין

שוחטין עליו, אלא ידחה [לפסח] לשני; ואם שחטו

עליו, וזרקו הדם - טובל ואוכל לערב.

לז. מי שמת לו אחד מהקרובים שהוא חייב להתאבל

עליהם, ואסור לו לאכול קדשים כל אותו היום. [לח] שלא

העמידו חכמים את חיוב האנינות מדבריהם, במקום איסור

כרת. [לט] והאנינות אינה דוחה אותו מלשלם חיובו שכבר

התחייב. [מ] שעדיין לא חל עליו חיוב קרבן פסח.

מת לו מת בשלשה עשר, וקברו בארבעה עשר -

הרי הוא ביום קבורה אונן מדבריהם [של חכמים],

ואינו תופס לילו מדבריהם; לפיכך, שוחטין

עליו וטובל ואוכל לערב אף בשאר הקדשים.

ויום שמועה [-שמע שמת קרובו, בתוך ל' יום ממותו] ויום לקוט

עצמות [מקברו הוריו, לקבר אחר], הרי הוא ביום הקבורה;

לפיכך, מי שלקוט לו עצמות מתו ביום ארבעה

אין מזין עליו אלא למחר; ואפלו חל שביעי שלו

להיות בשלשה עשר

בניסן, והוא שבת -

ידחה • ליום ארבעה

עשר, ומזין עליו; ואין

שוחטין עליו כמו

שבארנו, אלא ידחה

לפסח שני.

השנת הראב"ד

ידחה .. עליו א"א כל זה שיבוש שאם בא שביעי שלו בשבת הכל הפסיד שאין מזין לעולם אלא שלישי ושביעי שהוא השביעי חמישי לשלישי אלא שאין קפידא שיהיה שלישי ושביעי לפרישתו מן המת, ומה שאמר שאין שוחטין עליו אפילו לאחר טבילה והייתה כבר כתבנו מה שנראה לנו.

כח) וצריך להזות עליו בו ביום. [כט] ואין מזין עליו

בשבת לטהרו, משום שנראה כמתקן. [ל] ואם ידחו את

הזאתו ליום י"ד בניסן הוא לא יוכל לאכול את קרבן הפסח

בליל ט"ו, כפי שיבואר להלן. [לא] לעיל הלכה ב, שטמא

מת שחל שביעי שלו ב"ד אין שוחטין עליו.

והלא .. הקרבן א"א זה המפרש

שפירש טעם להזאה ועל למה

העמידו דבריהם במקום כרת לא

עמד טעמו בו כי יום ארבעה עשר

הוא זמן שחיטת הפסח וזריקתו

והם לעונש הכרת עצמו והערל אם

יטבול ביומו מה בכך ולמה נמנע

אותו מלאכול ועוד דב"ה אמרי

אפילו ערל ששל ששה ימים קודם

הפסח קאמרין שלא יטבול

ומצריכין אותו הזייה ג' וד' והרי

נרפא מן המכה אם לא הזה ושנה

וטבל והזה לא יאכל, ועוד לדבריו

מצורע למה לא העמידו דבריהם

והרי היא בהזייה אבל הטעם לכולן

שהשבות שיכול לבא לידי איסור

כרת בו העמידו דבריהם במקום

כרת דהאי כרת והאי כרת והיינו

ערל עכ"ם כמו שאמרו גזירה

שמה יטמא במת לשנה הבאה וכו'

והזאה נמי שמא יטלנה בידו וכו'

וכן איזמל אבל אונן ובית הפרס

שגדוש ומצורע לכהונתו אין כאן

גזירה לפיכך לא העמידו.

והלא • אסור הזייה

בשבת משום שבות

[-איסור חכמים], והפסח

בכרת, והיאך יעמידו

דבריהם במקום כרת?

מפני שפיוס שהוא

אסור בהזייה משום

שבות [-יום השבת] לב, אינו

זמן הקרבן שחייבין עליו

כרת; לפיכך העמידו

דבריהם במקומם, אף

על פי שהדבר גורם

לעתיד לבוא לעמוד

במקום כרת.

לב) יום השבת שחל ב"ג ניסן. [לג] שהרי זמנו למחרת

ביום י"ד.

ז. ישראל ערלי ששל בערב הפסח, שוחטין עליו

אחר ששל. אבל גר שנתגר ביום ארבעה עשר,

ומל וטבל - אין שוחטין עליו, שאינו אוכל לערב;

והרי הוא כפורש מן הקבר [-כנוגע במת], שצריך שבעת

ימים ואחר כך יטהר - גזירה, שמה יטמא גר זה

למת לשנה הבאה ביום ארבעה עשר, ויטבל ויאכל

לערב, ויאמר: 'אשתקד כך עשו לי ישראל

בשמלתי: טבילתי, ואכלתי לערב'.

לד) שאסור לו לאכול מקרבן פסח.

והלא גזירה זו מדבריהם, והפסח בכרת, והיאך

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עָשָׂר, או שְׁשֹׁמֶע שְׁמַת לוֹ מַת - שׁוֹחֲטִין עָלָיו, וְשָׁלָא יֵאָהֵיל. וְכִכָּר בְּאַרְנוּ טַמְאָת הַתְּהוֹם בְּהִלְכוֹת וְטוֹבֵל מִי וְאוֹכֵל בְּקֻדְשִׁים לְעֶרְב.

(ג) שלא יניד את המת.

יב. מִי שֶׁעָשָׂה פֶסַח בְּחִזְקָת שֶׁהוּא טָהוֹר, וְאַחֵר כֶּף נֹדַע לוֹ שֶׁהִיָּה טָמֵא בְּטַמְאָת הַתְּהוֹם - אֵינוֹ חֵיֵב בְּפֶסַח שָׁנִי; וְדָבָר זֶה, הִלָּכָה מִפִּי הַקְּבֻלָּה. אָבֵל אִם נֹדַע לוֹ שֶׁהִיָּה טָמֵא בְּטַמְאָה יְדוּעָה [-שידע אדם על הימצאה], חֵיֵב בְּפֶסַח שָׁנִי.

יג. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, וְהִזָּה [עליו מאפר הפרה, בימין שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי, וּבְשִׁבְעִי שָׁלוֹ נִטְמָא בְּקֶבֶר הַתְּהוֹם, וְלֹא יָדַע, וְעָשָׂה פֶסַח בְּחִזְקָת שֶׁהוּא טָהוֹר, וְאַחֵר כֶּף נֹדַע לוֹ שֶׁהִיָּה טָמֵא בְּטַמְאָת הַתְּהוֹם - אֵינוֹ חֵיֵב בְּפֶסַח שָׁנִי; שְׁכִינֹן שֶׁטָּבַל בְּשִׁבְעִי, פֶּסְקָה טַמְאָה הִרְאִשׁוּנָה יֵאָבֵל • אִם נִטְמָא בְּטַמְאָת הַתְּהוֹם בְּשִׁשִּׁי לְטַמְאָתוֹ, וְלֹא יָדַע עַד שֶׁעָשָׂה הַפֶּסַח - הֵרִי זֶה חֵיֵב בְּפֶסַח שָׁנִי; שְׁחִזְקָת הַטָּמֵא טָמֵא, עַד שֶׁיְהִיָּה טָהוֹר וְדָאִי - שְׁרָגְלִים לְדָבָר [-מסתבר שנטמא].²¹

(נא) והרי הוא בחזקת טהור, והציץ מרצה על טומאת התהום. (נב) שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. (נג) והדין שהציץ מרצה על טומאת התהום, נאמרה במי שהוא בחזקת טהור, ולא במי שבחזקת טמא.

פֶּרֶק ז

קהל שהיה טמא בפסח ראשון.

א. רַבִּים שֶׁהָיוּ טָמְאִי מַת בְּפֶסַח רִאשׁוֹן - אִם הָיוּ מְעוּט הַקֹּהֵל, הֵרִי אֵלָיו נִדְחִין לְפֶסַח שָׁנִי בְּשֶׁאֵר הַטָּמְאִים; אָבֵל אִם הָיוּ רַב הַקֹּהֵל טָמְאִי מַת, או שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים או כָּלִי הַשָּׂרֵת [-כלי המקדש] טָמְאִים טַמְאָת מַת - אֵינֶם נִדְחִין, אֲלָא יִקְרִיבוּ כָּלֶם הַפֶּסַח בְּטַמְאָה, הַטָּמְאִים עִם הַטְּהוֹרִים, שְׁנָאֲמַר²²: "וַיְהִי אֲנָשִׁים, אֲשֶׁר הָיוּ טָמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם" - יְחִידִים

(מא) כלומר, בליל ט"ו הוא אינו אונן, גם לא מדרבנן. (מב) ואילו היה מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח, שבליילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד - העמידו חכמים דבריהם במקום עשה. (מג) והוא אונן מדרבנן. (מד) כדין אונן שטובל.

י. מִי שֶׁהִיָּה חוֹפֵר בְּגֵל [-מפולת אבנים] לְבִקֵּשׁ [=לחפש] עַל הַמַּת - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו; שְׁמָא יִמְצָא שָׁם מַת בְּגֵל מִי, וְהָרִי הוּא טָמֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה מִי. שְׁחִטּוֹ עָלָיו, וְלֹא נִמְצָא שָׁם מַת - הָרִי זֶה אוֹכֵל לְעֶרְב. נִמְצָא שָׁם מַת אַחֵר שֶׁנִּזְרַק הָדָם - אִם נֹדַע לוֹ בּוֹדָאִי שֶׁהִיָּה טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת הָדָם, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה גֵל עֲגֵל [-וודאי כולו היה מעל המת] - הָרִי זֶה חֵיֵב בְּפֶסַח שָׁנִי; וְאִם סִפֵּק הַדְּבָר מִי, וְשָׁמָּה לֹא הָיָה עוֹמֵד עַל הַטַּמְאָה בְּשַׁעַת זְרִיקָה, וְלֹא נִטְמָא אֲלָא אַחֵר זְרִיקָה - הָרִי זֶה פְטוֹר מִפֶּסַח שָׁנִי.

(מה) ונמצא שבעת שחפר האהיל על הטומאה, ונטמא. (מו) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח שני. (מז) כגון שהיה גל ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה.

יא. מִי שֶׁעָבַר בְּדֶרֶךְ, וְנִמְצָא [לאחר שעבר] מַת מְשֻׁכָּב לְרַחֲבָה שֶׁל דֶּרֶךְ - אִם הָיָה הַמַּת טַמְאָת הַתְּהוֹם [-שלא ידעו על הימצאו שם מעולם], אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא לְתִירוּמָה, הֵרִי זֶה טָהוֹר לְפֶסַח, וְשׁוֹחֲט וְאוֹכֵל פֶּסַחוֹ. וְאָף עַל פִּי שֶׁאֲפָשָׁר שְׁנַגַע, הוֹאִיל וְהִיא טַמְאָת הַתְּהוֹם, טָהוֹר לְפֶסַח מִי; וְאָף עַל פִּי שֶׁהַמַּת שָׁלֵם, וְהוּא [שׁוֹכֵב] מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה מִט - הֵרִי זֶה עוֹשֶׂה פֶסַחוֹ, עַד שִׁיּוּדַע בּוֹדָאִי שֶׁנִּטְמָא בּוֹ.

(מח) כי ה'ציץ' של הכהן הגדול מרצה על קרבנות שהוקרבו בטומאת תהום. (מט) וקרוב לוודאי שנטמא.

במה דברים אמורים? בשהיה מהלך ברגליו, שהרי אפשר שלא יגע. אבל אם היה רוכב, או טוען משא - הרי זה טמא, אף על פי שהיה טמא התהום; לפי שאי אפשר שלא יגע, ושללא יסיטי,

14. במדבר-בהעלותך, ט, ו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' אלול - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ב) הגברים. (ג) שהרי נשים חייבות להקריב קרבן פסח ב"ד ניסן, והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב טהורים, ומיעוט קהל אינם מקריבים בטומאה (כדלעיל, הלכה א). (ד) כדלעיל פרק ה הלכה ח. ואינן מצטרפות לרוב קהל.

ד. היו רב הקהל זכים ומצטרעים ובועלי נדות, ומעוטן טמאי מת - אותם טמאי מת אין עושין הראשון, לפי שהם מעוט; ואינן עושין את השני - שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רב הקהל את הראשון, וכאן הואיל ולא עשה רב הקהל הראשון, לא יעשו אלו המעוט הטמאים למת את השני.

(ה) שאינם מקריבים פסח ראשון בטומאה, שהרי טומאת מת בלבד הותרה, וגם בשני אינם עושים כי אין הציבור נדחה לפסח שני.

ה. היו רב הקהל טמאי מת, ומעוט זכים וכיוצא בהם - טמאי מת עושין את הראשון. והזכין וכיוצא בהם אינם עושין, לא את הראשון ולא את השני: אינם עושין הראשון, שאין נדחית בצבור אלא טמאת המת בלבד; ואינם עושין בשני, שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה, אבל אם נעשה הראשון בטמאה, אין שם פסח שני.

(ו) וגם כאשר מקריבים פסח ראשון בטומאת מת, אין הטמאים בטומאה אחרת נגררים אחר רוב הציבור, ואינם מקריבים את הפסח בטומאה.

ו. היו שליש הקהל טהורים, ושליש זכים וכיוצא בהם, ושליש טמאי מת - אותם טמאי מת אינן עושין לא את הראשון ולא את השני: אינם עושין ראשון, שהרי הם מועטים לגבי טהורים עם הזבים; ובשני לא יעשו, שהרי מעוט עשו בראשון כמו שבארנו.

(ז) ומיעוט טמאי מתים אינם מקריבים בפסח ראשון אלא נדחים לפסח שני. (ח) "שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון".

פיצד משערים הפסח לידע אם רב הקהל טמאים או טהורים? אין משערין בכל האוכלין - שאפשר שהיה עשירים נמנין [=משתתפים] על פסח אחד, ומשלחין אותו ביד אחד לשחט עליהם; אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד [כ-] שהם [עדיין] מבחוץ קדם שתפנס פת הראשונה, משערין אותן.

נְדָחִים, וְאֵין הַצְּבוּר נִדְחָה. וְדָבָר זֶה - בְּטִמְאַת הַמֵּת בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּבִיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

(א) שנטמאו בטומאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שמקריבים רבן בפסח שני.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אינם נדחין, אלא יקריבו כלם כו".

גדר הדין שהובא בגמ' "איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחה לפסח שני" "ורובא לא מדחו לפסח שני" אין משמעו שהתורה לא חידשה פסח שני עבור ציבור, אלא שהוא דין בפסח ראשון שאין דוחין את הציבור מפסח ראשון.

ויש בזה נפק"מ להלכה: אם בזמן פסח היו הנדחין מעט ובזמן פסח שני נעשו רוב על ידי גרים שנתגירו בינתיים וכיו"ב. אם הוא דין בפסח ראשון נמצא שמקריבים פסח שני, אבל אם הוא דין בפסח שני אין מקריבין. ומלשונו בה"ד "שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון" משמע סבר שאם לא עשו הציבור הראשון אין עושין השני היינו שהוא דין בפסח ראשון.

ואף שבה"ג כתב "מפני שהנשים בשני רשות, ונמצאו הטמאים מחצה ואין מחצה עושין את השני" ומשמע שהוא דין בפסח שני, הנה פירושו שבדחיית פ"ר ישנם שני פרטים: א. שהאדם נדחה מפסח ראשון. ב. שנדחה ונתחייב אז בפ"ש, והפרט השני אינו שייך בנשים.

ומה שהשתמש בתיבת "עושין את השני" ולא בלשון "נדחין" כבתחילת הפרק י"ל שהוא כלשון כל הלכה זו - "עושין".

לקוטי שיחות, חלק יב, עמוד 219 והערות 24, 25.

ב. היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - כלם עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמם בטהרה, והטמאים עושין לעצמם בטמאה, ואוכלין אותו בטמאה. ואם היו טמאי המת עודפין על הטהורים, אפלו אחד - יעשו כלם בטמאה.

ג. היו האנשים מחצה טמאי מת, ומחצה טהורים, ובזמן שאתה מונה הנשים בכלל האנשים, יהיו הרב טהורים - הטהורים עושים את הראשון, והטמאין אינם עושין לא את הראשון ולא את השני: אין עושין את הראשון, מפני שהם מעוט; ואין עושין את השני, מפני שהנשים בשני רשות, ונמצאו הטמאים מחצה, ואין מחצה עושין את השני.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) אבל הם עצמם לא נכנסים לעזרה.

(יז) למרות שזריקת הדם הייתה אחרי שנטמאו, וקרבן פסח שהוקרב בטומאה גם נאכל בטומאה. (יח) כי יאמרו כשם ששנה שעברה הותר להם לאכול בטומאה כשנטמאו בין השחיטה לזריקה, כך מותר להם גם השנה לאכול בטומאה כשנטמאו לאחר הזריקה.

היו כלי שרת טמאים בשרץ^ט וכיוצא בו - הואיל ואינם מטמאין את האדם, כמו שיתבאר במקומו, אף על פי שמטמאין את הבשר, לא יעשו אותו אלא הטהורים, ויאכל אף על פי שהוא כטמא; מוטב שיאכל בטמאת בשר שהיא בלאו, ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם בכרת, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

(יט) שאם כלי שרת נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. (כ) שהרי אם הכלי נגע בשרץ, נהיה הכלי ולד הטומאה, שמטמא רק אוכלין ולא אדם. (כא) הבשר.

פרק ח

דין צלי הפסח.

א. אכילת בשר הפסח בלילי חמשה עשר - מצות עשה, שנאמר¹⁵: "ואכלו את הבשר בלילה הזה, צלי אש ומצות, על מררים יאכלהו".

ב. ואין מצה ומרור מעבדין; אם לא מצאו מצה ומרור, יוצא ידי חובתו באכילת בשר הפסח לבדו. אבל מרור בלא פסח - אינו מצוה¹⁶, שנאמר¹⁷: "על מררים יאכלהו".

(א) מן התורה, אלא מדרבנן.

ג. מצוה מן המבחר לאכל בשר הפסח אכילת שבע¹⁸; לפיכך, אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר - אוכל מהם תחלה, ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשבע ממנו¹⁹. ואם לא אכל אלא פזית, יצא ידי חובתו.

(ב) שיאכל מקרבן פסח כמות שאפשר לשבוע ממנה, וגם שישבע מהקרבן ולא ממאכלים אחרים. (ג) ואם יאכל בהתחלה את קרבן הפסח, נמצא ששבע מקרבן השלמים ולא מקרבן הפסח.

ד. יחיד שנטמא בספק [-ספק האם נטמא ב:] רשות היחיד כמו שיתבאר במקומו²⁰ - הרי זה ידחה לפסח שני, בשאר טמאי מת²¹; וצבור שנטמא בספק רשות היחיד, יעשו פלם בטמאה.

(י) כגון שהיה מת מונח ברשות היחיד ויש ספק אם הוא נגע בו, והדין הוא שספק טומאה ברשות היחיד טמא. (יא) שנטמאו בוודאי.

ה. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל כטהור²², שמתחלתו לא בא אלא לאכילה; ואינו נאכל לכל טמא, אלא לטמאי מת שנדחת להם הטמאה הזאת, ולכיוצא בהם, מטמאי מגע טמאות. אבל הטמאים שהטמאה יוצאה עליהם מגופם, כגון זבים וזבות נדות ויולדות ומצרעים - לא יאכלו ממנו. ואם אכלו, פטורין²³; מפי השמועה למדו, שהנאכל לטהורין²⁴, חיבין עליו משום טמאה; והנאכל לטמאין²⁵, אין חיבין עליו משום טמאה. אפלו אכלו טמאי מת מן האמורין שלו, פטורין. [=האברים הנקרים]

(יב) כלומר, הציבור יכולים לאכל את הקרבן פסח למרות שהם טמאים, ולא אומרים שההיתר הוא רק להקריב בטומאה אבל אסור לאכול בטומאה. (יג) מכרת, ולא כשאר טמאים שאכלו קדשים וחייבים כרת. (יד) קרבן שהוקרב בטהרה. (טו) קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו בטומאה.

ו. במה דברים אמורים, שהפסח יאכל בטמאה? בשנטמאו הצבור קדם זריקת הדם²⁶; אבל אם נטמאו לאחר זריקת הדם, לא יאכל.

(טז) שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור באכילה (כדלהלן הלכה ט).

ז. שחטוהו בטהרה, ונטמאו רב הצבור קדם זריקה - זרק את הדם, והפסח לא יאכל²⁷; וגזרה, שמא יטמאו אחר זריקה בשנה אחרת, ויאכלוהו בטמאה²⁸.

15. שמות-בא, יב, ח. 16. שמות-בא, יב, ח.

מצות עשה: שלא כבשאר הקרבנות, בהן אין מצוה מיוחדת על אכילת הקרבן. הביאור - יין מלכות סק"ז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' אלול - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קיג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז) בישלו בסיר ללא משקה, רק עם הנוזלים שנפלטו מהבשר. ח) מותר למרוח עליו, בשעת הצליה. ט) משום שסיכה במים דומה לבישול.

ט. אין • צולין את

השנת הראב"ד

אין .. צולין א"א והוא שלא יגע בכלי שהרי אמרו נגע בחסו של תנור יקלוק את מקומו. הפסח על גבי כלי אבן או כלי מתכות - שנאמר²³: "צלי אש", לא צלי דבר אחר; לפיכך, אם היה כלי מנקב כדי שתשלוט בו האור, צולין עליו. ואין צולין אותו בשפוד של מתכת - שהרי השפוד חם כלו, וצולה מקומו

[את הבשר הרבוק אליו]^א.

י) ואם מניח את הבשר על גבי כלי, הבשר נצלה מחום הכלי ולא מחום האש. יא) כי חלק השפוד שמחוץ לבשר מתחמם מהאש והחום מתפשט גם לחלק של השיפוד שעליו מונח הבשר, ונמצא שהבשר נצלה מחום השפוד ולא מחום האש.

י. הסיק את התנור, וגרף את כל האש, ותלהו בתנור^{יב}, וצלהו^{יג} - הרי זה אסור, שאין זה צלי אש^{יד}. חתכו וצלהו על גבי גחלים^{טו}, הרי זה צלי אש^{טז}. צלהו על גבי סיד או חרסית [מין סיד] או חמי טבריה^{יז} - הרי זה אסור; שאין זה צלי אש.

יב) את הבשר של קרבן הפסח (13) מהחום שנשאר בתנור. יג) אלא תולדות אש. יד) בוערות, שעדיין לא כבתה האש שבהם. טו) כי גחלים בוערות נחשבות אש. טז) מעיינות רותחים. יז) שאם מתחמם חלק מהשפוד, הוא לא מחמם את כל השפוד, בשונה משפוד של מתכת.

ביצד צולין אותו? תוחבו מתוך פיו עד בית נקבותו [אחוריו] בשפוד של עץ, ותולה אותו לתוך התנור, והאש למטה. ותולה פריעיו וכני מעיו בתנור, חוצה לו; ולא יתנם בתוכו [בתוך גופו], שזה כמין בשול הוא^{יח}. ושפוד של [עץ] רמון היו בוררין לצליתו, כדי שלא יזרק [ידיד העץ] את מימיו ויבשלו^{יט}.

יח) כאשר האיברים נמצאים בתוך גופו, הם מתבשלים שם כמו בסיר, ואין זה צלי אש. יט) כי שפוד מעץ אחר, הענפים שלהם חותכים את הבשר, ויוצא מהם מים דרך החתך, ואילו עץ רימון הוא חלק ואין בו ענפים, ואין המים יוצאים ממנו, אלא מראשו ששם נחתך, וראשו נמצא מחוץ לקרבן הפסח.

וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר לחדש איר - מצות עשה, שנאמר בוי¹⁷: "על מצות ומררים יאכלהו".

ד. ושניהם אינם נאכלין אלא צלי אש; והאוכל מהם פזית נא [=צלי מעט] או מבשל בלילי פסחים - לוקה, שנאמר¹⁸: "אל תאכלו ממנו נא, ובשל מבשל במים". אכל נא ומבשל פאחד - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נכללו בלאו אחד.

ד) והעובר על כמה פרטים של איסור אחד, לוקה רק פעם אחת.

אכל ממנו נא או מבשל מבעוד יום - אינו לוקה, שנאמר¹⁹: "כי אם צלי אש" - בשעה שמצוה לאכלו צליה, חייב על אכילת נא ומבשל; אבל מבעוד יום, פטור.

ה) והיינו בלילה.

ה. אכל ממנו פזית צלי מבעוד יום, עבר על מצות עשה, שנאמר²⁰: "ואכלו את הבשר בלילה הזה" - "בלילה", לא ביום; ולאוי הבא מפלל [הנלמד מ]עשה, עשה הוא.

ו. "נא" שהזהירה עליו תורה - הוא הבשר שהתחיל בו מעשה האור ונצלה מעט, ואינו ראוי לאכילת אדם עדין. אבל אם אכל ממנו בשר חי - אינו לוקה, ובשל מצות עשה, שנאמר²¹: "צלי אש" - הא [הרי] שאינו צלי, אסור. צלהו כל צרכו עד שנתחרף [שנחרף], ואכלו - פטור.

ז. "מבשל" שהזהירה עליו תורה - בין שנתבשל במים, בין שנתבשל בשאר משקין או במי פרות, שנאמר²²: "ובשל מבשל", רבה הכל.

ו) שאיסורו מפורש בתורה: "אל תאכלו וגו' ובשל מבושל במים".

ח. צלהו ואחר כך בשלו, או שבשלו ואחר כך צלהו, או שעשהו צלי קדרה, ואכלו - חייב; אבל מתר לסוף אותו בלין ושמן ושאר משקין ומי פרות, חוץ מן המים²³. ומתיר לטבל הבשר אחר שנצלה, במשקין ובמי פרות.

17. במדבר-בהעלותך, ט, יא. 18. שמות-בא, יב, ט. 19. שם. 20. שמות-בא, יב, ח. 21. שמות-בא, יב, ט. 22. שמות-בא, יב, ט. 23. שמות-בא, יב, ט.

יא. נגע הבשר בחרשו של תנור - יקלף את מקומו, מפני שהוא צלי החרש.^כ
 ושאין בני חבורה חוזרין ואוכלין אחר שנגדמו בשנה^{לג}, אפלו בתחלת הלילה.

(כ) ולא צלי אש.
 (לג) אם התחילו בני החבורה לאכול את הפסח ונרדמו כולם באמצע, אינם חוזרים ואוכלים כשיתעוררו.

יב. נטף מרטב^{כא} על החרש, וחזר אליו^{כב} - יקלף את מקומו^{כג}; שפל המרק והלחה שתפרש ממנו פשיצלה - אסורה, שהרי אינה בשר צלי.

(כא) מהנוזלים שנפלטם מהבשר. (כב) על בשר הפסח. (כג) צריך להוריד את השכבה החיצונית מהבשר, במקום שבו נבלע הרוטב.

יג. נטף מן הרטב של הסלת [החמה, והתחמם הרוטב] - יקמץ את מקומו, וישליכנו [את הסולת, מפני הרוטב הפסול].

יד. סכוכי בשמן של תרומה - אם חבורת הפהנים^{כה}, יאכלו^{כו}. ואם של ישראל^{כז} - אם חי הוא [לפני צליה], ידחננו וינגב^{כח}; ואם צלי^{כט}, יקלף את החיצון^ל. סכו בשמן של מעשר שני^{לא} - לא יעשנו דמים [לפרותו במזון] על בני חבורה; שאין פודין מעשר שני בירושלים, כמו שבארנו במקומו. ואין צולין שני פסחים כאחד - מפני התערבות [שיאכל הפסח שלא למנוי], אפלו גדי וטלה^{לב}.

(כד) מרח את בשר קרבן הפסח. (כה) אם בני החבורה שנמנו על הקרבן הם כהנים. (כו) שהרי מותר להם לאכול תרומה. (כז) אם בני החבורה שנמנו על הקרבן הם ישראלים, שאסורים לאכול תרומה. (כח) את המים מעל הבשר, כדי שלא יצלה עמהם, ואסור לסוכו במים. (כט) שסך את הבשר, בעת הצליה או אחר הצליה, בעוד הבשר חם. (ל) יקלוף את השכבה החיצונית של הבשר, כי השמן נבלע בה. (לא) שמותר לישראל לאכול בירושלים. (לב) שאין חשש שיחליפו ביניהם, כדי שלא יבואו לעשות כן גם בגדי וגדי או טלה וטלה שבהם יש לחשוש שיחליפו ביניהם.

טו. פבר בארנו בכמה מקומות, שאין הפסח נאכל אלא עד חצות, כדי להרחיק מן העברה [שלא יאכלו אחר שיעלה עמוד השחר]; ודין תורה שניאכל כל הלילה, עד שיעלה עמוד השחר. ויכבר בארנו בהלכות חמץ ומצה, שהוא טעון [אמירת] הלל בשעת אכילתו,

~ יום שישי ה' אלול ~

פרק ט

אכילת קרבן פסח ב'חבורה'.

א. הפסח אינו נאכל אלא בחבורה אחת, ואין מוציאין ממנו מן החבורה שניאכל בה. והמוציא ממנו פזית בשר מחבורה לחבורה בלילי חמשה עשר^{כא} - לוקה, שנאמר^{כב}: "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוץ"; והוא, שניחננו בחוץ - שהוצאה פתובה בו, בשבת [כדיני שבת]; לפיכך, צריך עקירה והנחה, בהוצאת שבת. ואין מוציא אחר מוציא בפסח^{כג} - שפיון שהוציא הראשון, נפסל.

(א) ואסור להתחיל לאכול בחבורה אחת, ולהמשיך לאכול בחבורה אחרת. (ב) בשעת האכילה. (ג) אם אדם אחד הוציא כזית מבשר הקרבן לחוץ והחזירו לחבורה, ובא אדם אחר והוציא את אותו הבשר שוב, השני פסול.

מן האגף^{כד} ולפנים, כלפנים^{כה}; ומן האגף ולחוץ, כלחוץ^{כו}; והאגף עצמו, שהוא עבי הפתח - כלחוץ. החלונות^{כז} ועבי הפתלים, כלפנים; הגגים והעליות, אינם בכלל הבית.

(ד) שבמשקף הדלת. (ה) נחשב חלק מהבית, ואם הניח שם כזית מן הפסח אינו נקרא מוציא את הפסח לחוץ. (ו) ואם הניח שם את הפסח חייב מלקות, והבשר נאסר באכילה. (ז) של הבית.

ב. בשר הפסח שניצא חוץ לחבורתו, בין בזדון בין בשגגה - נאסר באכילה; והרי הוא כבשר קדשי קדשים שניצא חוץ לעזרה, או בשר קדשים קלים שניצא חוץ לחומת ירושלים - שהכל טרפה^{כח}, ולוקין על אכילתו, כמו שבארנו במעשה הקרבנות.

24. שמות-בא, יב, מז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' אלול - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קטו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִבְּנֵי חֲבוּרָתָהּ, וְאוֹכְלֵת - מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה לְאָכֹל בַּפְּנִיָּהּ.

(יד) שתי חבורות שאכלו בבית אחד וכל חבורה מוקפת במחיצה, ובשטח הריק שבין שתי החבורות יש כד מים שמשמש את שתי החבורות. (טו) לבני החבורה האחרת.

ה. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁנִּפְרָצָה מִחִיצָה מִבִּינְיָהֶן, אֵינָן אוֹכְלִין^{טז}; וְכֵן אִם הִיָּתָה חֲבוּרָה אַחַת, וְנִנְעָשִׁית מִחִיצָה בִּינֵיהֶם - אֵינָן אוֹכְלִין עַד שֶׁתִּסְתַּלַּק; שְׂאִין הַפֶּסַח נֶאֱכָל בְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת, וְאֵין נִעְקָרִין מִחֲבוּרָה לְחֲבוּרָה^{יז}.

(טז) אינם יכולים להמשיך לאכול, עד שיחזירו את המחיצות. (יז) אחרי שהתחילו לאכול, אסור לבני החבורה להתחלק ולאכול בקבוצות נפרדות.

1. בְּנֵי • חֲבוּרָה

שֶׁנִּכְנְסוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם אוֹ יֶתֶר לְאָכֹל פֶּסַחָן, וְלֹא בָּאוּ שָׂאֵר בְּנֵי חֲבוּרָה - אִם נִכְנְסוּ בְּשַׁעֲרָה שְׂדֵרָה בְּנֵי אָדָם לְאָכֹל הַפֶּסַחִים, וְחָזַר הַמַּעֲוֹר לְכֻלָּם עַל הַשָּׂאֵר^[המזכיר] וְלֹא בָּאוּ - הָרִי אֱלוֹ שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹכְלִין עַד שִׁישְׁבָּעוּ^{יח}, וְאֵין מִמֵּיתִינִים לְשָׂאֵר; וְאֶפְלוּ בָּאוּ הַמֵּתֵאֱחָרִין אַחֵר בָּךְ, וּמִצָּאוּ אֱלוֹ הַשְּׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ הַכֹּל - אֵינָן מְשַׁלְּמִים לָהֶם דָּמֵי חֲלָקָם. אֲבָל אִם נִכְנְסוּ שְׁנֵים בְּלֶבֶד, הָרִי אֱלוֹ מִמֵּיתִינִים.

(יח) למרות שאם היו באים כולם הם היו מקבלים פחות בשר.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשַׁעֲתָם נִכְנְסָתָם לְאָכֹל. אֲבָל

(ח) שכל בשר שיצא ממקום אכילתו, הן קדשי קדשים הן קדשים קלים והן קרבן פסח, הרי הוא כבשר טריפה ואסור באכילה.

אֲבָר שֶׁיֵּצֵא מִקְצָתוֹ - חוּתָּהּ הַבְּשָׂרִי יוֹרֵד עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לַעֲצָם, וְקוֹלָף אֶת הַבְּשָׂר; כָּל שֶׁבִּפְנֵים - יֵאָכֵל, וְכָל שֶׁבַּחוּץ^[שיצא] - יִשְׂרָף. וְכִשְׁהוּא מִגִּיעַ לַעֲצָם, חוּתָּהּ בְּקוֹפִיץ^[=סכין גדול], [וכן דינו] אִם הָיָה שָׂאֵר קָדָשִׁים; וְאִם הָיָה פֶּסַח שֶׁאֲסוּר לְשֹׂבֵר בּוֹ עֲצָם, קוֹלָף עַד הַפֶּרֶק, וּמִפֶּרֶק הָאֲבָר שֶׁיֵּצֵא מִקְצָתוֹ מִן הַפֶּרֶק, וּמְשַׁלְּכֻהוּ לַחוּץ^{יט}.

(ט) עד המקום שיצא. (י) מקום שמתחברים העצמות. (יא) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם ודיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שֶׁהֵבֵל טְרֵפָה"

בפנימיות העניינים מרמז דין זה על ישראל בגלות, ש"טריפה" רומז על הגלות, כמאד"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, שהרמז בזה הוא שכאשר ישראל נמצאים חוץ למחיצתן בגלות, הגם שעבודתם בתכלית המעלה והשלימות, כיון שנמצאים ב"שדה" - גלות, אין בהם שלימות אמיתית.

לקוטי שיחות, חלק לב, עמוד 42.

ג. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד, צָרִיכָה כָּל חֲבוּרָה מֵהֶן לַעֲשׂוֹת לָהּ הֶקֶף^[מחיצה], שֶׁנֶּאֱמַר²⁵: "מִן הַבְּשָׂר חוּצָה" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁצָּרִיךְ לָתֵן לוֹ חוּצָה^[גבול] לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ^{יב}; וְאֵלוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הִילָךְ וְאוֹכְלִין - בְּדִי שֶׁלֹא יְהוּא מַעֲרַבֵּין^{יג}.

(יב) צריך לעשות דבר שעל ידו יהיה לבשר מקום שהוא 'חוץ למקום אכילתו והבשר יהיה בפנים, והיינו לעשות מחיצות סיבי מקום האכילה של החבורה. (יג) שלא יראו כחבורה אחת, ויבואו להוציא את הבשר מחבורה לחבורה.

ד. הָיָה הַמֵּים שְׂמוֹזְגִין בּוֹ יַיִם בְּאֲמָצֶה הַבֵּיתִי, בֵּין שְׁתֵּי הַחֲבוּרוֹת - כִּשֶׁהַשֶּׁשֶּׁשׁ עוֹמֵד לְמִזְגֵּי, קוֹפִץ^[=סוגר] אֶת פִּיו^[ואינו אוכל] וּמִחֲזִיר אֶת פָּנָיו, עַד שֶׁמִּגִּיעַ אֶצֶל חֲבוּרָתוֹ, וְאַחֵר בָּךְ אוֹכֵל מֶה שֶׁבִּפְּיוֹ; שֶׁאֲסוּר לְאָכֹל בְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת. וּמִתֵּר לַפְּלֵה לְהַחֲזִיר פָּנָיָהּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁחִיטָה, או שְׁהִיָּה טְמֵטוֹם [=סתום - ולא נודע מינו] **וְנִקְרַע שְׁחִיטָה, אחר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְנִמְצָא זָכָר.**

(כג) וייתכן שבשעת השחיטה עדיין לא מלאו לו שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח.

פֶּרֶק י

איסור שבירת עצם בקרבן פסח.

א. הַשּׁוֹבֵר עֶצֶם בַּפֶּסַח טְהוֹרָא - הָרִי זֶה לֹאֶה, שְׁנֵאֲמָר³⁰: "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ"; וְכֵן נֶאֱמַר בַּפֶּסַח שְׁנִי³¹: "וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ". אֲבָל פֶּסַח שְׁבִי בְּטִמְאָה^ב - אִם שָׁבַר בוֹ עֶצֶם, אֵינוֹ לֹאֶה; מִפִּי הַשְׁמוּעָה לְמָדוּ: "לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ" - בְּטָהוֹר, וְלֹא בְּטָמָא.

(א) שבעליו היה טהור. (ב) כגון שהיו רוב הקהל טמאי מת, שמקריבים כולם את קרבן הפסח בטומאה.

אֶחָד הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֶצֶם בְּלִילֵי חֲמֻשָּׁה עֶשְׂרִי, או שָׁבַר בוֹ עֶצֶם מִבְּעוֹד יוֹם, או שָׁבַר אַחֵר כְּמָה יָמִים - הָרִי זֶה לֹאֶה;

(ג) של ניסן, שהוא פסח ראשון, ושל אייר שהוא פסח שני.

ב. לְפִיכָף, שׁוֹרְפִין עֲצָמוֹת הַפֶּסַח בְּכָלֵל הַנוֹתֵר מִבְּשָׂרוֹ, כִּדִּי שְׁלֹא יָבֹאוּ בָהֶן לִידֵי תַקְלָה^ה.

(ד) מכיוון שאסור לשבור את העצם גם לאחר כמה ימים. (ה) שמה יבואו לידי איסור שבירת העצם.

ג. אֵין חֲבִיבִין אֵלָא עַל שְׁבִירַת עֶצֶם שְׁיֵשׁ עָלָיו כְּזִית בָּשָׂר, או שְׁיֵשׁ בוֹ מִחַ [בשר בחיבין]; אֲבָל עֶצֶם שְׁאִין בוֹ מִחַ, וְשְׁאִין עָלָיו כְּזִית בָּשָׂר - אֵינוֹ חֲבִיב עַל שְׁבִירָתוֹ. הִיָּה עָלָיו כְּזִית בָּשָׂר, וְשָׁבַר הָעֶצֶם שְׁלֹא בְּמָקוֹם הַבָּשָׂר - חֲבִיב, אִף עַל פִּי שְׁהִמְקוֹם שְׁשָׁבַר פְּנוּי מִבָּשָׂר.

ד. וְהַשּׁוֹבֵר אַחֵר הַשּׁוֹבְרִי בְּעֶצֶם אֶחָד, לֹאֶה.

(ו) כלומר, אחרי שהראשון שבר עצם, בא שני ושבר גם הוא אותו עצם, או שאדם אחד שבר עצם והתרו בו, ושבר שבר.

כְּעֵת שְׁנִפְטָרִין [=שיצאים], **אֵין אָדָם צָרִיף לְהַמְתִּין לְחִבְרוֹ; אֶפְלוּ גָמַר אֶחָד בְּלִבָּד מִלְּאָכֵל - יֵצֵא, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהַמְתִּין^ט.**

(ט) ואין אומרים שהיו נמנו לאכול בחבורה אחת, יכולים להכריח זה את זה להישאר עד הסוף כדי שלא יישאר אף אחד לבד.

ז. הַמֶּאֱכִיל • כְּזִית מִן הַפֶּסַח, בֵּין מִפֶּסַח רִאשׁוֹן בֵּין מִפֶּסַח שְׁנִי,

לְמַשְׁמַד לַעֲבוֹדָה זָרָה [=יהודי שהשתמד], **או לְגַר תּוֹשֵׁב** [=נכרי ששומר ד' מצוות בני נח] **או שְׁכִיר [גוי] - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; וְאֵינוֹ לֹאֶה^כ, אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת** [=מלקות מתקנת חכמים]. **ו"בֵּן נֶכֶר" הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה^{כז}, זֶה הָעוֹבֵד אֶל נֶכֶר; וְאֵין מֶאֱכִילִין מִמֶּנּוּ לְגוֹי, אֶפְלוּ גַר תּוֹשֵׁב אוֹ שְׁכִיר - שְׁנֵאֲמָר^{כח}: "תּוֹשֵׁב וְשְׁכִיר לֹא יֵאָכֵל בוֹ".**

(כ) מכיוון שחיוב המלקות הוא רק באם הם יאכלו, ואי אפשר לחייבו מלקות על האכילה שלהם.

ח. עֶרְלֵכָא שְׁאֵכֵל כְּזִית מִבְּשָׂר הַפֶּסַח - לֹאֶה, שְׁנֵאֲמָר^{כט}: "וְכָל עֶרְלֵל לֹא יֵאָכֵל בוֹ"; "בוֹ" הוּא שְׁאֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל הוּא מִצָּה וּמְרוֹר. וְכֵן מִתֵּר לְהַאֲכִיל מִצָּה וּמְרוֹר לְגַר תּוֹשֵׁב וְלְשְׁכִיר.

(כא) יהודי של עשה ברית מילה.

ט. כֶּשֶׁם שֶׁמִּילַת בָּנָיו וְעַבְדָּיו מְעַכְבֶּת אוֹתוֹ מִלְּשַׁחַט הַפֶּסַח^כ - כֵּף מְעַכְבֶּת אוֹתוֹ מִלְּאָכֵל, שְׁנֵאֲמָר^ל: "וּמִלַּת אוֹתוֹ, אֲזִי יֵאָכֵל בוֹ". כִּיצַד? קִנְיָה עֶבֶד אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט הַפֶּסַח, או שְׁהִיָּה לוֹ בֵּן שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמָנוֹ לְהַמּוֹל אֵלָא אַחֵר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - הָרִי זֶה אִסּוּר לְאָכֵל, עַד שְׁיִמּוֹל אוֹתוֹ.

(כב) שאם לא מל אותם, אינו יכול להקריב קרבן פסח.

וכִיצַד יִהְיֶה הַבֵּן רְאוּי לְמִילָה אַחֵר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, וְלֹא יִהְיֶה רְאוּי לְקַדֵּם שְׁחִיטָה? כְּגוֹן שֶׁחֲלַצְתּוֹ חֲמָה [=שנחלה ונרפא], **שְׁצָרִיף שְׁבַעַת יָמִים מַעַת לְעַת מִיּוֹם הַבְּרִיאָתוֹ^{כג}, וְכְגוֹן שֶׁנֶּאֱבָה עֵינוֹ וְנִרְפְּאת אַחֵר**

26. שמות-בא, יב, מג. 27. שם, פסוק מה. 28. שמות-בא, יב, מח. 29. שמות-בא, יב, מד. 30. שמות-בא, יב, מו. 31. במדבר-בהעלותך, ט, יב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' אלול - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח ק"ז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה. השורף עצמות והמתתן גידים, אינו חייב משום שבירת עצם.

ו. פסח • שהוא נא' או מבשל, ושבר בו את העצם - לוקה.^ט אפלו נפסל בטמאה ויצאה [שיצא ממקום אכילת החבורה] וכיצא בהם, יש בו אסור שבירת העצם. במה דברים אמורים? בשהיתה לו שעת הפשר [זמן שהיה כשר], ונפסל; אבל אם לא היתה לו שעת הפשר, כגון שנתפגל [=נפסל בהקדשה] במחשבת הזמן [שחשב לאוכלו אחר זמנו] או במחשבת שנוי השם [כגון שלא לשם בעליו] - אין בו משום שבירת העצם.

ז. שבר עצם האליה [הזנב] - אינו לוקה, שהרי אינה ראויה לאכילה.

ח. הסחוסים • שהם כמו עצמים רכים, הרי אלו מתירין לאכלם.

ט. היה גדי קטן ורף, שעצמותיו רכים - לא יאכל אותם, שזה שובר עצם;^י ואם אכל, לוקה - שאחד השובר עצם קשה, או השובר עצם רך.^י זה הכלל: כל שנתפגל בשור הגדול אחר שיתבשל - הוא שמתר לאכל כנגדו מן הגדי הרף אחר צליתו, כגון ראשי כנפים [עצמות הכתפיים] וסחוסים.^י

י. שבר עין או שבר אף, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

יא. ואין בהם אסור שובר עצם.

יב. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

יג. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

יד. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

טו. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

טז. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

יז. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

יח. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

יט. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

כ. שבר אף או שבר עין, אינו לוקה, שהרי אין בהם אכילה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שבשר חגיגה נאכל לשני ימים ולילה אחד, זה שעלה על שולחן אחד עם הפסח, נאכל רק עד חצות. (לד) שמא יתערבב קרבן פסח בקרבן חגיגה.

טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני? הראשון - אסור בחמץ ב'בל יראה' וב'בל ימצא', ואינו נשחט על חמץ [-כשיש חמץ ברשות הבעלים], ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון [אמירת] הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבוא בטמאה אם נטמא רב הקהל טמאת מת, כמו שבארנו.

אבל פסח שני - חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו, ואין מביאין עמו חגיגה, ואינו בא בטמאה. ושיגיהם דוחין את השבת^ל, וטעונין הלל בעשייתם^ל, ונאכלין צלי בבית אחד^ל על מצה ומרור, ואין מותרין מהם, ואין שוברין בהם את העצם.

(ה) שאם חל יום י"ד ניסן או י"ד באייר בשבת שוחטים את קרבנות הפסחים. (לו) בשעת הקרבת פסח ראשון ופסח שני, צריך לומר הלל, ורק בלילה (בשעת אכילה) אין אומרים הלל בפסח שני. (לז) בחבורה אחת ובמקום אחד.

ולמה לא ישנה השני לראשון לכל הדברים, מאחר שנאמר^{לכ} 37: "ככל חקת הפסח יעשו אותו"? לפי שפרש בו מקצת חקי הפסח, ללמד שאינו שנה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו^ל; והן המצוות שבגופו^ל, והם "חקת הפסח" שפללא.

(לח) בתורה לגבי פסח שני. (לט) משום שבתורה נכתב בפירוש הלכות מסוימות, ורק בהם שווה פסח שני לפסח ראשון. (מ) כמו "לא ישאירו ממנו עד בוקר", ו"עצם לא תשברו". (מא) ועל מצוות אלו, שבגופו, נאמר "ככל חוקת הפסח יעשו אותו".

זה שנאמר במצרים^{לב}, שילקח הפסח מבשרו^{לג}, ושהוא טעון הגעת [-הזאת] דם באגדת אזור למשקוף^{לד} ולשתי המזוזות, ושיאכל בחפזון - אין אותם הדברים נוהגים לדורות^{לד}, ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד.

זבחי השלמים. וזו היא הנקראת 'חגיגת ארבעה עשר'; ועל זה נאמר בתורה^{לז} 35: "וזבחת פסח לה' אלהיך, צאן ובקר"^{לז}.

(כו) והרי קרבן פסח מקריבים רק מהצאון ולא מהבקר, אלא כוונת הפסוק היא 'צאן' לקרבן פסח ו'בקר' לקרבן חגיגה.

אימתי מביאין עמו חגיגה זו? בזמן שהוא^{לז} בא בחל [-שחל י"ד בחול] ובטורה ובמעט [-כשרבים השתתפו באותו קרבן פסח, ולא ישבעו ממנו]. אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת, או שבא הפסח בטמאה, או שהיו הפסחים מרבים - אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד.

(כז) הקרבן פסח.

לג. חגיגת ארבעה עשר - רשות, ואינה חובה; והיא נאכלת לשני ימים ולילה אחד, ככל זבחי שלמים. ואסור להניח [להשאיר] מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי^{לח}, שנאמר^{לח} 36: "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון - לבקר"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר - שנאמר: "לבקר"^{לט}, עד בקר של יום השני^ל. והמותר^ל, אינו לוקה; אלא ישרף הנותר ממנה, כשאר הנותרים.

(כח) מיום הקרבנו - ט"ז ניסן. (כט) כלומר: אילו היו כתוב "בוקר" בלי האות ל' בתחילת המילה, היינו מפרשים שהכוונה בוקר הראשון, ומזה שנאמר "לבוקר" דרשו שהכוונה לבוקר השני. (ל) ט"ז ניסן. (לא) מחגיגת י"ד לט"ז ניסן.

יד. בשר • חגיגה
שעלה עם הפסח על השלחן, וכל התבשילין העולים עמו על השלחן

- מתפצלים עמו^{לב}, ואינם נאכלים אלא עד חצות^{לג} - בפסח עצמו: גזרה, מפני התערבות^{לד}.

(לב) אם נותרו, נשרפים יחד עם הפסח שנותר. (לג) למרות

35. דברים-ראה, טז, ב. 36. דברים-ראה, טז, יד. 37. במדבר-בהעלותך, ט, יב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' אלול - ספר קרבנות - הלכות חגיגה

קיט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מב) בקרבן פסח שהקריבו בני ישראל במצרים.
מג) שצריכים להכין את הכבש כבר מ' ניסן.
מד) בקרבנות פסח של כל הדורות.

- אין הנשים חייבות בהן.

ד) ולא כמו עולת הראיה, שאפשר להביא אותה גם מהעוף.
ה) מכיוון שאלו מצוות שצריך לקיימן בזמן מסוים, ונשים פטורות מכל מצוות עשה התלויות בזמן.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות חגיגה

יש בכללן שש מצוות - ארבע מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להראות את פני ה'; (ב) לחג בשלש רגלים; (ג) לשמח ברגלים; (ד) שלא יראה ריקם; (ה) שלא יעזב הלוי מלשמחו ולתן לו מתנותיו ברגלים; (ו) להקהיל את העם בחג הסוכות במוצאי שמטה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

דיני הבאת עולת ראיה ושלמי חגיגה ושמחה בחגים.

א. שלש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלשה רגלים, ואלו הן: הראיה, שנאמר: "יראה כל זכורך"; והחגיגה, שנאמר²: "תחג לה" אלהיך; והשמחה, שנאמר³: "ושמחת בחגך".

(א) פסח, שבועות וסוכות.

הראיה האמורה בתורה - היא שיראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה, בין מן העוף בין מן בהמה. ומי שפא לעזרה ביום ראשון², ולא הביא עולה - לא דיו שלא עשה מצות עשה, אלא שעבר על מצות לא תעשה, שנאמר: "ולא יראה פני ריקם". ואינו לוקה על לא זה, שהרי לא עשה מעשה.

ב) אבל כאשר בא לעזרה בשאר ימי החג, אחרי שקיים כבר את חובת הראיה והבאת הקרבן ביום הראשון של החג, אינו חייב להביא קרבן נוסף. (ג) וישנו כלל, שלא שאין בו מעשה לא לוקים עליו.

החגיגה האמורה בתורה - היא שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג, כשיבוא להראות;

השמחה האמורה ברגלים - הוא שיקריב שלמים יתר^[=כנוסף] על שלמי חגיגה, ואלו הן הנקראין 'שלמי שמחה', שנאמר⁵: "וזבחת שלמים, ואכלת שם; ושמחת לפני ה' ונשים .. זו א"א לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה.

ו) למרות שהיא גם מצווה התלויה בזמן, בכל זאת נשים חייבות בה, מכיוון שנאמר בתורה: "ושמחת אתה וביתך".

ב. [קרבנות] הראיה והחגיגה - אין להן שעור [מחיר] מן התורה, שנאמר: "איש כמתנת ידו וגו'"; אבל מדברי סופרים^[=חכמים], שלא יראה קרבן עולת ראיה פחות משהו מזה כסף, ולא שלמי חגיגה פחות משהו שתי כסף⁶. ומצוה להביא כפי עשרו⁷, שנאמר: "כמתנת ידו, ככרפת ה' אלהיך".

ז) 0.8 גרם כסף. ח) 1.6 גרם כסף. ט) כלומר, השיעורים הללו הם השווי המינימלי שהקרבנות האלו צריכים להיות שווים, אך מצווה על כל אחד להביא קרבנות שווים יותר - כפי יכולתו הממונית.

ג. שלמי שמחה, לא נתנו בהם חכמים שעור. בעת שיעלה אדם לירושלים לחג - אם היו בידו קרבנות הראיה, או יעלה עמו כסף לקנות בו הקרבן. ואם אין בידו כסף, לא יביא שנה כסף; אפילו היה בידו שנה כמה זהובים, אסור לו לעלות ריקם בלא כסף ולא קרבן. ולמה אסרו שיעלה בידו שנה כסף? גזירה, ששם לא ימצא למכור, או ששם ימצאו המעלות סיגים^[=לא טובים].

י) אפילו לא מטבעות מסוג מתכת אחר.

1. שמות-משפטים, כג, יז. 2. דברים-ראה, טז, טו. 3. דברים, פסוק יד. 4. שמות-משפטים, כג, טו. 5. דברים-כי תבוא, כז, ז. 6. דברים-ראה, טז, יז.

השמחה .. ז: ביאור שיטת רבינו בגדר חיוב השמחה ודיוקי לשונות - לקו"ש חל"ג ע' 66 והע'. הסבר מחלוקת רבינו והראב"ד - לקו"ש ח"י"ז ע' 237 הע' 54, ח"י"ט ע' 368 הע' 51. תמיהה בדברי הכסף משנה והלחם משנה - יין מלכות סק"ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. מי שלא הקריב ביום טוב הראשון עולת ראיתו ושלמי חגיגתו⁷, הרי זה מקריבן בשאר ימות הרגל, שנאמר: "שבעת ימים תחג לה' אלהיך" - מלמד שכלם ראויין לחגיגה, וכלם תשלומי ראשון הם⁸.

ה. ומצוה להקדים, ולהקריב בראשון. לא הקריב בראשון, בין שוגג בין מזיד - יקריב בשני. וכל המאחר - הרי זה מגנה, ועליו נאמר: "נוגי ממועד אספתיו".

ו. עבר הרגל ולא חג [-לא הקריב], אינו חייב באחריותו [-אינו חייב להקריב אם אבד קרבנו]; ועל זה וכיציא בו נאמר: "מצות, לא יוכל לתקן"⁹.

ז. מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הסוכות - חוגג את כל הרגל, וביום טוב האחרון, שהוא שמיני; ואף השמיני, תשלומי ראשון הוא¹⁰. וכן מי שלא חג ביום חג השבועות - חוגג כל שבועה, ויש לו תשלומין כל ששת הימים שלאחר חג השבועות; ודבר זה מפי השמועה [-מסורת משה רבינו]

ח. עולת ראיה ושלמי חגיגה, אינם דוחין לא את השבת ולא את הטמאה¹¹, לפי שאין להם זמן קבוע בקרבנות הצבור; שאם אינו חוגג היום, חוגג למחר, כמו שבארנו. אבל דוחין את יום טוב; אף על פי שאין מקריבין ביום טוב נדרים ונדבות,

ט. בשמקריב המקריב עולת ראיתו ושלמי חגיגתו ושמחתו ביום טוב, סומך עליהם בכל פחו פדרן שעושה בשאר הימים [-בימי חול]; אף על פי שסמיכה אינה מעבכת¹², כמו שבארנו במעשה הקרבנות¹³, לא גזרו עליה משום שבות¹⁴.

י. המפריש עולת ראיתו וזמית, יורשיו חזקין להביאה.

יא. מי שהיה לו אוכלין מרבין ונכסים מעטין - מביא שלמי חגיגה [שהם לאכילה] מרבין, ועולת ראיה [שקריבים לגמרי] מעטין; היו לו אוכלין מעטין ונכסים מרבין - מביא עולת ראיה מרבית, ושלמי חגיגה מעטות¹⁵. זה וזה מעט - על זה אמרו: 'לא יפחות ממעלה לעולה, ושתי פסו'

כא [הקרבן שעליהם להביא לאחר היטהרותם. כב] [המנחה שמקריב העני כשיתחייב חטאת ואין ביכולתו לרכוש בהמה. כג] [הקרבן שהנזיר צריך להביא כשמסתיימים ימי הנזירות שלו].

כב [מלמד על] [מנחת חוטא כב]

כג [של סוטה]; "ולשלמיכם"¹⁶, [ולמנחתיהם]¹⁷, [להביא] [מלמד על] [מנחת חוטא כב]

כד [מלמד על] [מנחת חוטא כב]

כה [מלמד על] [מנחת חוטא כב]

כו [מלמד על] [מנחת חוטא כב]

כז [מלמד על] [מנחת חוטא כב]

7. דברים-ראה, טז, טו. 8. צפניה, ג, יח. 9. קהלת, א, טו. 10. במדבר-פנחס, כט, לט.

וכולם... הם: השלכה מדין זה בנוגע לברכת שהחיינו - לקו"ש חל"ז ע' 17 והע' 23. הלכה ה: איחור הקרבן הוא חסרון במקריב ולא בגוף הקרבן - לקו"ש חכ"ח ע' 76. כל... השבועות: החידוש בגדר ימי תשלומין דעצרת - לקו"ש חכ"ח ע' 76.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ו' אלול - ספר קרבנות - הלכות חגיגה קכא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְשִׁלְמִים; זֶה וְזֶה מִרְבֵּה - עַל זֶה נֶאֱמַר¹¹: "כְּכִרְפֹת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ".

(כד) כדי שלא יישאר מהם מעבר לזמן שמותר לאכול אותם.

~ שבת קודש ו' אלול ~

פֶּרֶק ב

החייבים לעלות לרגל לבית המקדש, ודיני אכילת קרבנות ראייה, חגיגה ושמחה.

א. נָשִׁים וְעֲבָדִים, פְּטוּרִין מִן הָרִאִיָּה; וְכָל הָאֲנָשִׁים, חִיבִים בְּרִאִיָּה - חוּץ מִחֶרֶשׁ וְאֵלֶם וְשׁוּטָה וְקָטָן וְסוּמָא וְחֶגֶר [=נכה] וְטָמֵא וְעֶרְל, וְכֵן הַזֶּקֶן וְהַחֹלֶה וְהַרְףָּה וְהָעֵנָב מֵאֵד שְׁאֵינָן יְכוּלִין לַעֲלוֹת עַל רִגְלֵיהֶן. כָּל אֱלוֹ הָאֶחָד עֶשֶׂר, פְּטוּרִין; וְשֶׁאֶר כָּל הָאֲנָשִׁים, חִיבִין בְּרִאִיָּה.

(א) אדם שאינו יכול לעלות ברגליו לירושלים. (ב) מפונק, שאינו הולך ברגליו אלא רק רוכב.

הַחֶרֶשׁ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר, אֲפִלּוּ חֶרֶשׁ בְּאֶזְנוֹ אַחַת - פְּטוּר מִן הָרִאִיָּה. וְכֵן הַסּוּמָא בְּעֵינָיו אַחַת, אוֹ חֶגֶר בְּרִגְלוֹ אַחַת - פְּטוּר. הָאֵלֶם - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ, פְּטוּר. טָמֵא וְעֶרְל וְאֶנְדְּרִגִּינָס [=יש בו סימני זכר ונקבה] - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סָפֵק אִשָּׁה.

מִי • שֶׁחֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי חֹרִין א"א .. חורין א"א הא דלא כהלכתא בן חורין ג - פְּטוּר, מִפְּנֵי צַד עֲבָדוֹת שָׁבוּ. חשגת הראב"ד דהיא כמשנה ראשונה.

(ג) כגון שהיה עבד של שני שותפים, ואחד מהם שיחרר אותו.

וּמִזֵּין שֶׁכָּל אֱלוֹ פְּטוּרִין מִן הָרִאִיָּה? הֲרִי הוּא אוֹמֵר¹²: "יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ", לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁאֵין הַנָּשִׁים חִיבוֹת בָּהֶן, אֵין הָעֲבָדִים חִיבִין בָּהֶן; וְעוֹד הֲרִי נֶאֱמַר¹³: "כְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל", לְהוֹצִיא הָעֲבָדִים.

וְנֶאֱמַר: "כְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לְרִאוֹת" - כָּשֶׁם שֶׁהֵם בָּאִין לְהִרְאוֹת לִפְנֵי ה', כִּף הֵם בָּאִים לְרִאוֹת הָדָר קָדְשׁוֹ וּבֵית שְׁכִינָתוֹ - לְהוֹצִיא סוּמָא שְׁאֵינֵנו רוֹאֶה, אֲפִלּוּ נִסְמִית עֵינָיו אַחַת, שְׁהָרִי אֵין רִאִיתוֹ שְׁלֵמָה, גְּמוּרָה.

(ד) כלומר, כמו שם עולים לרגל כדי שהקב"ה יראה אותם בבית המקדש.

וְשֵׁם¹⁴ נֶאֱמַר: "לְמַעַן יִשְׁמְעוּ" - לְהוֹצִיא מִי שְׁאֵינֵנו שׁוֹמֵעַ שְׁמִיעָה גְּמוּרָה. "וְלְמַעַן יִלְמְדוּ"¹⁵ - לְהוֹצִיא מִי שְׁאֵינֵנו מְדַבֵּר, שֶׁכָּל הַמִּצְוָה לְלַמֵּד מִצְוָה לְלַמֵּד. וְנֶאֱמַר¹⁶: "בַּעֲלֹתָ לְרִאוֹת אֶת פְּנֵי ה'" - מִי שֶׁיְכוּל לַעֲלוֹת בְּרִגְלָיו, לְהוֹצִיא חֶגֶר וְחֹלֶה וְזֶקֶן וְעֵנָב. וְכִבֵּר בְּאֶזְנוֹ בְּהִלְכּוֹת בֵּימֵת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁאֵין הַטָּמֵא רִאִי לְבִיָּאָה [למקדש]¹; וְכֵן הָעֶרְל, מָאוּס פְּטָמָא.

(ה) ומי שאינו מדבר אינו יכול ללמד אחרים. (ו) מכיוון שאסור לטמא להיכנס לבית המקדש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לְרִאוֹת הָדָר קָדְשׁוֹ וּבֵית שְׁכִינָתוֹ"

מבואר ב'אור התורה' על מסכת חגיגה, מה הוא רואה אותך בשתי עיניו, אף אתה כו' וענין שתי עיניו של אדם הוא ממכ"ע וסוכ"ע. ומעתה מבוארים שני הלשונות: "הדר קדשו" - סוכ"ע, "ובית שכינתו" - ממכ"ע. יין מלכות, ספר קרבנות, סימן ד.

ב. הַמִּקְמָץ, וְהוּא שֶׁמֶלֶאכְתּוֹ לְקַבֵּץ צוֹאֵת הַכִּלְבִּים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לְעִבּוֹד הָעוֹרוֹת אוֹ לְרִפּוּאָה, וְכֵן הַמִּצְרָף [=כוונה] נִחֲשֶׁת בְּמַחְצֵב שְׁלוֹ, וְהָעֲבָדָנִין [=מעבדי עורות] - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מָאוּסִין מִפְּנֵי מִלְאכְתָּן - הֲרִי אֱלוֹ מִטְּהָרִין גּוֹפֵן וּמְלַבּוֹשֵׁן, וְעוֹלִין בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל לְהִרְאוֹת.

ג. כָּל קָטָן שֶׁיְכוּל לֶאֱחֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהֵר הַבַּיִת - אָבִיו חִיב לְהַעֲלוֹתוֹ וְלְהִרְאוֹת בּוֹ, כְּדִי לְחַנּוּכוֹ בְּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁷: "יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ". וְאֵם הִיא הַקָּטָן חֶגֶר אוֹ סוּמָא אוֹ חֶרֶשׁ אֲפִלּוּ בְּאַחַת - אֵינוֹ חִיב לְחַנּוּכוֹ, אֵף עַל

11. דברים-ראה, טז, יז. 12. שמות-משפטים, כג, יז. 13. דברים-וילך, לא, יא. 14. פסוק, יב. 15. שם. 16. שמות-כי תשא, לד, כז. 17. שמות-משפטים, כג, יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. הפריש עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת לַחֲגִיגָתוֹ¹⁷, וְהִקְרִיב מִזֶּה מִקְצָתָן בְּרֵאשׁוֹן, וּפְסָק¹⁸ - שׁוֹב אֵינוֹ חֹזֵר וּמִקְרִיב הַשָּׂאֵר, שֶׁהָיָה שִׁיר אוֹמֵן¹⁹; וְאִם לֹא פָסַק, אֲלֹא דִּחְקוֹ הַיּוֹם²⁰, וְלֹא יָכוֹל לְהִקְרִיבָן הַיּוֹם - מִקְרִיב הַשָּׂאֵר לְמַחֲרִית.

(יד) ולא אמר במפורש באיזה יום בכונתו להקריב אותן. (טו) הפסיק ולא הקריב את השאר, למרות שנותר עוד זמן והיה ביכולתו להקריב אותן ביום זה. (טז) ובכך הוכיח שהתכוון להקריב אותן בימים הבאים, כך שהן אינן נחשבות קרבנות חגיגה. (יז) כלומר, שהזמן היה דחוק ולא הספיק להקריב את כולן. (יח) מכיוון שאנו מניחים שהוא התכוון להקריב את כולן ביום הראשון וכולן נחשבות קרבנות חגיגה, ולכן למחרת עליו להשלים את הקרבת הבהמות שבפועל הוא לא הספיק להקריב ביום הראשון.

ח. עולת • ראיה אינה

בָּאָה בָּלֵה אֲלֹא מִן הַחֲלִיץ²¹, כְּשֶׁאֵר

הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁאֲדָם חֵיב בָּהֶן. אֲבָל שְׁלָמֵי חֲגִיגָה, בָּאוֹת מִמַּעֲוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַמַּעֲרֻבוֹת עִם מַעֲוֹת

חֲלִין - לֹוָקֶם מִן הַתַּעֲרֻכָּה בְּהֶמָּה, וּמִקְרִיבָהּ שְׁלָמֵי חֲגִיגָה; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה שְׁעוֹר אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה מִן הַחֲלִין²² - מִפְּנֵי שֶׁשְׁלָמֵי חֲגִיגָה חֻבָּה, וְכָל שֶׁהוּא חֻבָּה אֵינוֹ בָּא אֲלֹא מִן הַחֲלִין²³.

(יט) כלומר, קונים אותה רק בכסף חולין ולא בכסף של הקדש. (כ) כלומר, מותר לקנות את שלמי החגיגה מכסף מעשר שני שהתערב בו כסף חולין, אך בתנאי שהכסף החולין המעורב כאן יהיה בכמות שניתן לקנות בו לבד את כמות הבשר שנאכל באכילה הראשונה מהקרבתו. (כא) לכן צריך שיהיה שיעור אכילה ראשונה מהחולין.

ט. וְיוֹצֵא אֲדָם יָדֵי חֻבָּת שְׁלָמֵי חֲגִיגָה, בְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה; וְאֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב - גִּזְרָה, שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה בְּיוֹם טוֹב.

י. יוֹצֵאִין יִשְׂרָאֵל יָדֵי חֻבָּת שְׁלָמֵי שְׁמֵחָה בְּנִדְרִים וּנְזֻבֹת²⁴ וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה, וְהַפְּהִינֵם²⁵ - בְּחֻטָּאת וּבִקְאָשִׁים וּבִכְכּוֹר וּבִחֲזֶה וְשׁוֹקֵד²⁶; שֶׁמִּצְוָה זוֹכֶה הִיא

פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְרִפּוּאָה²⁷; שֶׁאֵלּוּ הָיָה גָדוֹל כָּף - הָיָה פְּטוּר²⁸, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(ז) שניתן לרפא אותו מהמום שלו וכשיתרפא יהיה חייב, בכל זאת אין חיוב על אביו לחנכו עכשיו. (ח) לפיכך לא חייבו את אביו לחנך אותו בעודו במצב כזה.

ד. כָּל הַחֵיב בְּרֵאִיָּה, חֵיב בְּחֲגִיגָה [קרבן חגיגה]; וְכָל הַפְּטוּר מִן הָרֵאִיָּה, פְּטוּר מִן הַחֲגִיגָה. וְכָלֵן חֵיבִין בְּשִׁמְחָה - חוּץ מִחֲרַשׁ שְׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, וְשׁוֹטָה וְקָטָן וְעֶרֶל וְטָמֵא. חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן - מִפְּנֵי שְׁאֵינָם בְּנֵי חַיִּיב, הָרִי הֵם פְּטוּרִין מִכָּל מַצְוֹת הָאֲמֻרוֹת בַּתּוֹרָה; וְעֶרֶל וְטָמֵא - מִפְּנֵי שְׁאֵינָם אוֹכְלִים בְּקִדְשִׁים וְאֵינָם רְאוּיִין לְבִיאָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת.

ה. מִי שֶׁהָיָה חֲגֵר אוֹ סוּמָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן [של החג], וְנִתְרַפָּא בְּשָׁנִי - פְּטוּר מִן הָרֵאִיָּה וּמִן הַחֲגִיגָה; שְׁבִיּוֹם חֻבָּתוֹ הָיָה פְּטוּר - שֶׁכָּל [שאר] יָמֹות הַחֵג תִּשְׁלֹוּמֵי רֵאשׁוֹן הֵם²⁹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכֵן אִם נָטָמָא בְּלִילֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן - אִף עַל פִּי שֶׁשָּׂהָר לְמַחֲרִי, פְּטוּר³⁰; אֲבָל אִם נָטָמָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן³¹ - הָרִי זֶה חֵיב לְהִבְיָא חֲגִיגָתוֹ וּרְאִיתוֹ בַּתּוֹךְ יָמֵי הַרְגֵּל, כְּשִׁטָּהָר.

(ט) ומכיוון שביום הראשון הוא לא היה חייב, אין עליו חיוב להשלים בשאר הימים. (י) ביום השני של החג. (יא) מכיוון שטמא פטור מראיה וחגיגה, ומכיוון שביום הראשון כולו הוא היה פטור, אינו חייב להשלים בשאר הימים. (יב) ובתחילת היום הראשון עדיין היה טהור, ונטמא לפני שהספיק להביא את הקרבן.

ו. מִי שֶׁבָּא לְעֹזְרָה בְּכָל יָמֵי הַחֲגִיגָה, אֵינוֹ חֵיב לְהִבְיָא עֹלָה בְּיָדוֹ בְּכָל עֵת שִׁיבְנָם - שֶׁזֶה שְׁנֵאֲמָר³²: "וְלֹא יָרָא פָנֵי רִיקָם", אֵינוֹ אֲלֹא בְּעֶקֶר הַרְגֵּל בְּלִבָּד, שֶׁהוּא יוֹם רֵאשׁוֹן, אוֹ תִּשְׁלֹוּמֵי רֵאשׁוֹן. וְאִם הִבְיָא בְּכָל עֵת שִׁיבְנָם - מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ, וּמִקְרִיבִין אוֹתָהּ לְשֵׁם עֹלֹת רֵאִיָּה; שֶׁהָרֵאִיָּה, אֵין לָהּ שְׁעוֹר.

(יג) וכבר הקריב עולת ראיה פעם אחת בחג הזה.

18. שמות-משפטים, כג, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חובתו לשם חגיגה^א - חייב להביא תודה^ב, ואינו יוצא בה ידי חגיגה; שאין חגיגה באה אלא מן החלין.

(לא כלומר, אדם נדר להביא קרבן תודה, אך התנה שהתחייבותו להביא את קרבן התודה היא, רק אם על ידי אכילתו יצא גם ידי חובת אכילת קרבן חגיגה. (לב) כי על ידי אמירתו חלה עליו חובה מיידית להביא קרבן תודה.

כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד, וידמה שעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאמללים, שנאמר¹⁹: "והלוי והגר והיתום והאלמנה" - מאכיל הפל, ומשקם כפי עשרו. ומי שאכל זבחו, ולא שמח אלו עמו - עליו נאמר²⁰: "וזבחייהם פלחם אונים להם, פל אכליו וטמאו, כי לחמם לנפשם".

ומצוה בלוי יתר מן הפל - לפי שאין לו לא חלק, ולא נחלה, ואין לו מתנות בפשר²¹; לפיכך, צריך לזמן לוים על שלחנו לשמחם, או יתן להם מתנות בשר עם מעשר שלהם [מעשר ראשון], כדי שימצאו בו צרכיהם. וכל העוזב את הלוי מלשמחו, ושיהיה ממנו מעשרותיו פרגלים - עובר בלא תעשה, שנאמר²¹: "השמר לך, פן תעזב את הלוי".

(ג) כלומר, אין לו חלק ונחלה בארץ כמו ישראל, וגם הוא אינו מקבל חלקי בשר במתנה כמו הכהן.

פרק ג

מצוות 'הקהל' במוצאי שנת השמיטה

א. מצוות עשה להקהיל את כל ישראל, אנשים ונשים וטף, בכל מוצאי [שנת] שמטה כשיעלו לרגל, ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות^א שהן מזרזות אותם במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת - שנאמר²²: "מקץ שבע שנים, במעד שנת השמטה - בחג הסוכות, בבוא כל ישראל לראות וגו' הקהל את העם, האנשים והנשים והטף, וגרך אשר בשעריך".^ב

לשמח באכילת בשר לפני ה', והרי אכלו^י. אבל אין יוצאין ידי חובתם, לא בעופות ולא במנחות [העשויות קמת] - שאינם בשר המשמח.

(כב) שנדר או נדר במהלך השנה. (כג) יכולים לצאת ידי חובת אכילת שלמי שמחה, על ידי אכילת הקרבנות המפורטים. (כד) של קרבנות העולים לרגל, שעליהם לתת אותם לכהנים. (כה) של שמחה. (כו) ולכן הכהנים לא חייבים להקריב במיוחד קרבן שלמי שמחה, מכיוון שאכילת הבשר היא המצווה ולא ההקרבה.

השנת הראב"ד

כבר .. לפיכך א"א איני יודע מאי לפיכך ואותה ברייתא בן תימא שונה אותה דסבר חגיגת י"ד חובה היא בפסח אבל לרבנן כיון דרשות היא יוצא בה אף משום חגיגה אם התנה עליה לצאת בה ושחטה ביד.

כבר • בארנו בפסחים,

שחגיגת [קרבן חגיגה של] ארבעה עשר [בניסן] רשות; לפיכך^י, אין אדם יוצא בה ידי חובת

חגיגה^{יב}, אבל יוצא בה ידי חובת שמחה.

(כז) כלומר, מכיוון שהיא רשות, יוצאים בה ידי חובת שמחה. (כח) כלומר, קרבן חגיגה שצריכים להביא בט"ו ניסן.

יא. מי שהיה לו שלמים נדר או נדבה, ושחטם מערב יום טוב - אף על פי שאכלם ביום טוב - אינו יוצא בהם ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החלין; אבל יוצא בהן ידי חובת שמחה.

יב. אף על פי ששחטן קדם הרגל - הואיל ואכל מהם ברגל, יצא ידי חובתו; שאינו צריך לשחט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יג. לא יביא אדם [קרבן] תודה ביום ארבעה עשר, מפני [לחמין] החמץ שבה [שמביאין עמה]; שאין מביאין קדשים לבית הפסול [למצב שבו עלולים להיפסל]^{כט}. ואם הביא - יוצא בה ידי חובת שמחה^ל, כמו שבארנו.

(כט) ומכיוון שבערב פסח מותר לאכול חמץ רק ארבע שעות מהיום, בוודאי יצטרכו לשרוף חלק מהקרבן. (ל) על ידי אכילת בשר הקרבן בליל השנת הראב"ד

האומר .. בה א"א בספרים שלנו לא גרסין שאצא בה אלא ואצא בה דלאו כל כמיניה לצאת בה אע"ג דמפורש אבל אמר שאצא בה יכול להתנות דאדעתא דהכי נדר.

יד. האומר: • 'הרי עלי תודה שאצא בה ידי

19. דברים-ראה, טז, יד. 20. הושע, ט, ד. 21. דברים-ראה, יב, יט. 22. דברים-וילך, לא, י-יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהַמֶּלֶךְ מִקְבֵּלוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד; וְאִם רָצָה, יֵשֵׁב. וּפִתְחָהּ וּמִבְרַךְ כְּדֶרֶךְ שְׁמִכְרָךְ כָּל קוֹרָא בְּתוֹרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְקוֹרָא הַפְּרָשִׁיּוֹת שְׁאֻמְרָנוּ עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר, וְגוֹלָל וּמִבְרַךְ לְאַחֲרֶיהָ כְּדֶרֶךְ שְׁמִכְרִינִי בְּבֵית כְּנִסְיֹת. וּמוֹסִיף שְׁבַע בְּרָכוֹת, וְאֵלֵי הֵן:

(ד) תפקידו של ראש הכנסת היה לקבוע, מי יפטיר בנביא, ומי יעבור לפני התיבה. (ה) הסיבה שמעבירים את ספר התורה בין כל האנשים החשובים, היא כדי לכבד ולייקר אותו.

רָצָה ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ', אֲתָהּ בְּחִרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים' עַד 'מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים', כְּדֶרֶךְ שְׁמִכְרִינִי בְּתַפְלָה; הֲרִי שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת כְּמִטְבֵּעַן [=כלשונם הרגיל].

רביעית - מתפלל על המקדש שיעמד, וחותרם בה: 'הַשׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן'; חמישית - מתפלל על ישראל שיתעמד מלכותם, וחותרם בה: 'הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל'; ששית - מתפלל על הכהנים שירצה האל עבודתם, וחותרם בה: 'מִקְדָּשׁ הַכֹּהֲנִים'; שביעית - מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול לפי צחות לשונו, וחותרם בה: 'הוֹשֵׁעַ ה' אֵת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שְׁעַמְךָ צְרִיכִין לְהוֹשֵׁעַ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה'.

ה. הקריאה והברכות בלשון הקדש, שגאמר²³: "תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת" - בלשונה, אף על פי שיש שם לעוזותיו.

(ו) אנשים שאינם מבינים לשון הקודש.

ו. וגרים שאינם מכירים, חייבין להכין לפם ולהקשיב אזנם לשמע באימה ויראה וגילה ברעדה, כיום שנתנה בו בסיני.

אפלו חכמים גדולים שיודעים כל התורה בלה, חייבין לשמע בכונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמע²⁴ - מכונן לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת; ויראה עצמו כאלו עתה

(א) להלן הלכה ג, מובא איזה פרשיות. (ב) והמשך הפסוק: "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

ב. כל הפטור מן הראיה, פטור ממצות הקהל - חוץ מן הנשים והטף והערל; אבל הטמא פטור ממצות הקהל - שגאמר²⁵: "בבוא כל ישראל", וזה אינו ראוי לביאה [למקדש]. והדבר ברור, שהטמאים והאנדורגנס חייבין, שהרי הנשים חייבות.

ג. אימתי היו קוראין? במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות, שהוא תחלת ימי חלו של מועד של שנה שמינית. והמלך, הוא שיקרא באזניהם. ובעזרת הנשים היו קוראין. וקורא כשהוא יושב; ואם קרא מעמד - הרי זה משבח.

מאיכן הוא קורא? מתחלת חמש אלה הדברים²⁶, עד סוף פרשת שמע²⁷; ומדלג ליהיה אם שמע²⁸, וגומר אותה; ומדלג לעשר תעשר²⁹, וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות, עד "מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב"³⁰, ופוסק³¹.

(ג) קוראים את הפרשיות האלו דווקא, מכיון שמאלה הדברים עד "שמע" מדובר על קבלת עול מלכות שמים, בפרשת "והיה אם שמוע" מדובר על קבלת עול מצוות, בפרשת 'ברכות וקללות' מדובר על קבלת בריתות של תורה, ואת פרשת "עשר תעשר" קוראים מכיון שסוכות הוא זמן האסיף ומתנת עניים והפרשת תרומות ומעשרות.

ד. כיצד הוא קורא? תוקעין בתצוצרות בכל ירושלם, כדי להקהיל את העם; ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים. והמלך עולה ויושב עליה, כדי שישמעו קריאתו; וכל ישראל העולים לחג, מתקבצין סביביו. וחזן [=שמש] הכנסת נוטל ספר תורה, ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן [של כהן גדול], והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול נותנו למלך - כדי להדרו ברב בגי אדם³².

23. דברים-וילך, לא, יא. 24. דברים, א, א. 25. דברים-ואתחנן, ו, ט. 26. דברים-עקב, יא, יג. 27. דברים-ראה, יד, כב. 28. דברים-כיתבוא, כח, סט. 29. דברים-וילך, לא, יא.

בחורה בהקהל - לקו"ש ח"ט ע' 321, 363 והע' 42. ובעזרת... קוראין: השיטות בזה - לקו"ש ח"ט ע' 326 הע' 38. כיום... בסיני: שיבות מצוה זו למעמד הר סיני - לקו"ש חל"ד ע' 187. אפילו... יתירה: המעלה בשמיעת תורה - לקו"ש ח"ט ע' 305 הע' 65. לחזק: ביאור ופירוש הדברים בפנימיות - לקו"ש ח"ט ע' 367. דת האמת: יש לעיין במקור הביטוי "דת האמת" - לקו"ש ח"ד ע' 211 הע' 2 ושוה"ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ו' אלול - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. בכור אדם ובכור חמור - נפדין, ופדין¹ לפנה; ובכור בהמה טהורה - נשחט בעזרה פשאר קדשים קלים, וזרקין דמו ומקטירין אמוניו² הפנימיים, כמו שפארנו במעשה הקרבנות, ופאר הפשר נאכל לפנהנים, שנאמר: "אף פדה תפדה את בכור האדם, ואת בכור בהמה הטמאה תפדה .. אף בכור שור .. לא תפדה - קדש הם .. ובשרם יהיה לך".

(א) כלומר, אפשר להעביר את קדושתם לכסף או לבהמה אחרת שאותם יתנו לכהן, והם יותרו וייהפכו לחולין. (ב) חמשת הסלעים בהם פדו את הבן, או השה בו פדו את בכור הבהמה.

ג. בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום, בין שנולד במומו בין שנפל בו מום אחר שהיה תמים [=ש] - הרי הוא לפנה. אם רצה - אוכלו בכל מקום, או מוכרו, או מאכילו למי שירצה, אפלו לגוי; מפני שהוא חלין, שנאמר: "וכי יהיה בו מום, פסח או עור וגו' הטמא והטהור יחדו יאכלנו, פצעי וכאיל"; והרי הוא נכסי פנה.

(ג) בשונה מבהמה המיועדת להקרבה, שאם נפל בה מום היא אינה שייכת לכהן, למרות שאם היא הייתה נשאת בכשרותה והייתה מוקרבת על גבי המזבח, הכהן היה אוכל חלק ממנה.

ד. מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר: 'הרי זה קדש' - שנאמר: "תקדיש לה' אלהיך"; ואם לא הקדישו - הרי זה מתקדש מאליהו, וקדשתו מרחם [מלידה] היא.

ה. מצות • בכור השנת הראב"ד מצות .. בחולין א"א טעות היא זו ואפי' לר"ע דאית ליה האי סברא לא אמר אלא ליקרב אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו. מצוה לארץ לארץ, שנאמר⁵: "ואכלת לפני ה' אלהיך .. מעשר דגנך תישף ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך" - ממקום מביא מעשר דגני, אתה

נצטוה בה, ומפי הגבורה שומעה - שהמלך שליח הוא, להשמיע דברי האל.

(ז) אינם מבינים את לשון הקודש. והם חייבים בהקלה, כמובא בהלכה א. ונראה שהלכה זו צריכה להסתיים אחרי המילים האלו, והלכה זו מתחילה במילים הבאות שמתייחסות לכולם ולא רק לגרים. (ח) מפני שעומד במרחק גדול מהקורא.

ז. יום הקהל שחל להיות בשבת, מאחרין אותו לאחר השבת, מפני תקיעת החצוצרות והתחנות^ט, שאינן •

דוחין את השבת.

(ט) כמובא לעיל הלכה ד שבכרחה השביעית שבירך המלך אחרי קריאת התורה, הוא היה "מתחנן ומתפלל בה".

ברוך רחמנא דסיען

הלכות בכורות

יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד) להפריש מעשר בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם הבכור - לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב כללו עמו, שנאמר: "ואת דמם תזרק" - מפי השמועה למדו, שזה דם מעשר ודם בכור. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

מצוות הפרשת בהמות בכורות

א. מצות עשה להפריש כל פטר רחם [=בכור] הזכרים, בין באדם בין בבהמה טהורה בין במין החמור, בין שהיו שלמים בין שהיו טרפות [=נטות למות] - שנאמר¹: "קדש לי כל בכור, פטר כל רחם בכני ישראל, באדם ובבהמה"; וכלן לפנהנים.

1. שמות-בא, יג, ב. 2. במדבר-קרח, יח, טו-יח. 3. דברים-ראה, טו, כא-כב. 4. דברים-ראה, טו, יט. 5. דברים-ראה, יד, כג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשִׁים^א; נולד לוֹ מוֹם בְּסוֹף שָׁנָתוֹ - מִתֵּר לְקִימוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁנִּפְל בּוֹ הַמוֹם, וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתָאֲחֵר לְאַחֵר שָׁנָתוֹ^ב. בִּיעֵצָה? כִּגוֹן שֶׁנִּפְל בּוֹ מוֹם בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לִפְנֵי גִמּוּר שָׁנָתוֹ, מְשַׁלְּמִין לוֹ חֻמְשָׁה עָשָׂר אַחֵר שָׁנָתוֹ. נולד לוֹ מוֹם אַחֵר שָׁנָתוֹ - אֵינוֹ רֹשָׁאִי לְקִימוֹ אֲלָא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְיֵאָכֵל.

(יא) מיום לידתו. (יב) כדי שלא ייווצר מצב שהבעלים יהיה מוכרח לשחוט את הבכור לפני סיום השנה מבלי שמצא כהן, ועד שימצא כהן הבשר כבר יתקלקל.

ל. הבכור בזמן הזה^י - מניחו עד שיפול בו מום, ויֵאָכֵל.

(יג) שאי אפשר להקריבו ולאוכלו.

יא. ועד שלא נראה [בו מום] להראותו לחכם^{יד}, רשאי לקימו שְׁתִּים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים. ומשנראה להראותו לחכם^{טו} - אם נולד בו מום בתוך שָׁנָתוֹ, רשאי לקימו כל שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשִׁים^{טז}; נולד [המום] אַחֵר שָׁנָתוֹ, מְקִימוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם.

(יד) כלומר, כשעדיין לא נפל בו מום שיצטרך להראותו לחכם מומחה, שיתיר לו לשוחטו. (טו) כלומר, אחרי שנפל בו מום ויש צורך להראותו לחכם שיתיר לשוחטו. (טז) ולא יותר.

יב. שנה של בכור - היא שנת לבנה תמימה, שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ מִיּוֹם לְיוֹם; וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעַבְּרָת - נִתְעַבְּרָה לוֹ, וּמוֹנָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֲדָשׁ. נולדו לוֹ שְׁנֵי טָלָאִים^{יז}, אֶחָד בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר שָׁל אֶדֶר הָרָאשׁוֹן, וְאֶחָד בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ אֶדֶר שְׁנֵי - זֶה שֶׁנּוֹלַד בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ אֶדֶר שְׁנֵי - בִּינוֹן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם רֹאשׁוֹן בְּאֶדֶר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה^{יח}, עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. וְזֶה שֶׁנּוֹלַד בְּחֻצֵי אֶדֶר רֹאשׁוֹן - לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, עַד חֻצֵי אֶדֶר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה; הוֹאִיל וְנּוֹלַד בְּחֲדָשׁ הָעֵבֶר, מוֹנִין אוֹתוֹ לוֹ.

(יז) משתי בהמות שלא ביכרו, ושניהם נחשבים בכורים. (יח) שהיא שנה פשוטה ולא מעוברת.

יג. עֶבֶר וְאַחֵר הַבְּכוֹר לְאַחֵר שָׁנָתוֹ^{יט} - אִם עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשָׂה, אִם הָיָה תָם - הָרִי זֶה לֹא

מְבִיא בְּכוֹר בָּקָר וְצֹאן; וּמִמָּקוֹם שָׁאִין אֶתָּה מְבִיא מַעֲשֵׂר דָּגָן, אִי אֶתָּה מְבִיא בְּכוֹר בָּקָר וְצֹאן, אֲלָא יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ. וְאִם הִבִּיא - אֵין מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִקְרַב; אֲלָא יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ.

(ד) כלומר, מארץ ישראל שחייבים להפריש מעשר מהגדל בה.

ו. מִצֹּה זוֹ נוֹהֶגֶת בֵּין בִּפְנֵי הַבֵּית [בזמן המקדש] בֵּין שְׁלֹשׁ בִּפְנֵי הַבֵּית, כְּמוֹ מַעֲשֵׂר דָּגָן; וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּמִקְדָּשֵׁינוֹ [בהמות שהוקדשו], כְּשֶׁהֵן בְּקִדְשָׁתָן קִדְּם שִׁיפְדוּ, בֵּין קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ^כ, בֵּין קִדְּשֵׁי בֵּדֶק הַבֵּית.

(ה) בהמה שהוקדשה כשהיא תמימה בלי מום כדי להקריבה על המזבח. (ו) בהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום שאינה מוקרבת על המזבח, אלא נמכרת והכסף מוקדש לבדק הבית.

ז. הַפֶּל חִיבִין בְּכוֹר בְּהֶמָּה טְהוֹרָה, כְּהֻנִּים וְלוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים. וְאִם עַל פִּי שֶׁהַבְּכוֹר לִפְהֵן - אִם נּוֹלַד בְּכוֹר - מִקְרִיב דָּמוֹ וְאִמּוֹרֵיוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְאִם לֹא שָׁאֵר הַבָּשָׂר בְּתוֹרַת בְּכוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלַד בְּבִקְרְךָ וּבְצֹאנְךָ וְגו'". אֲבָל בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר בְּהֶמָּה טְמֵאָה - כְּהֻנִּים וְלוֹיִים פְּטוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מִתְּנוֹת כְּהֵנָּה.

(ז) לעיל הלכה ב. (ח) מהמשך הפסוק שם: "לפני ה' אלקיך תאכלנו" המדבר על הכהן, מובן שגם החיוב שנאמר בתחילת הפסוק חל גם על הכהן.

ח. הַבְּכוֹר [מצוה שיהיה] נֶאֱכָל בְּתוֹךְ שָׁנָתוֹ^ט, בֵּין תָּמִים בֵּין בְּעַל מוֹם - שֶׁנֶּאֱמַר^י: "לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה .. וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוֹם .. בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ". וּמֵאִימָתִי מוֹנָה לוֹ [לתחילת שנתו]? אִם תָּם הוּא - מוֹנָה לוֹ מִיּוֹם שְׁמִינִי, שֶׁהוּא רָאוּי לְהִקְרֶבָה. וְאִם נּוֹלַד בְּעַל מוֹם - מוֹנָה לוֹ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד; וְהוּא, שֶׁפָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁים [שהיה בהריון מלא], שֶׁהָרִי נִרְאָה [ראוי] לְאִכְלִיָּה בְּיוֹם לְדָתוֹ; אֲבָל אִם לֹא יָדַע בְּיָדָאִי שֶׁפָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁים, מוֹנָה לוֹ מִיּוֹם שְׁמִינִי.

(ט) במהלך השנה הראשונה ללידתו. (י) שמיום זה הוא כבר אינו נחשב ספק נפל, ומותר באכילה.

ט. נולד לוֹ מוֹם בְּתוֹךְ שָׁנָתוֹ - רֹשָׁאִי לְקִימוֹ כָּל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ו' אלול - ספר קרבנות - הלכות בכורות קכו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ונפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום, שוחטו בכל מקום, שנאמר: "מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך", מקיש בכור למעשר - מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה.

יט) ולא הקריב אותו בתוך שנה ללידתו, כנדרש מצד הדין. כ) כלומר, אם השאיר מעשר שני משנה אחת לשנייה, המעשר השני לא נפסל בכך - אם זו הייתה שנה רגילה ולא שנה שיש בה ביעור מעשר.

יד. אין נותנין את הבכור לפנה כשיולד^{כא}, שאין זו גדלה לפנה^{כב}, אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט, ויתגנו לפנה. ועד כמה ישראל חביב להטפל בבכור? בהמה דקה [טלה וגר], שלשים יום; ובגסה [עגל], חמשים יום. ואם אמר לו הפנה: 'תנהו לי בתוך זמן זה, ואני אטפל לעצמי' - אינו רשאי לתנו לו; שנה כמו [שהכהן] מסייע על מתנותיו [כדי שיחנו לו], וכבר בארנו בתרומות, שהפנהים המסיעין בבית הגרנות^{כג} ובבית המטבחיים^{כד} ובתוך הרועים^{כה} - אין נותנין להן מתנותיהן בשכרן.

כח) בכור בהמה טהורה. אבל בכור אדם ובכור חמור נפדים, כמבואר לעיל הלכה ב. כט) ולא מקריבים את הבכור, אלא משאירים אותו עד שיפול בו מום, כמבואר לעיל הלכה י.

יח. בכור בעל מום - יש לפנה למכרו בכל זמן, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, בין חי בין שחוט; וכשהוא מוכר פשר בכור בעל מום - מוכרו בבית, אבל לא בשוק, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אבל פשר בכור תמים אינו נמכר, מפני שהוא פשר קדש^א; וכהנים שגמנו [ששותפים] על הבכור, מתרין לשקל מנה כנגד מנה [חולקים ע"פ משקל חלק מול חלק].

ל) כי מכירה בשוק היא זלזול בבשר הקדשים. לא) והוא מיועד להקרבה על המזבח.

יט. המפשיט [עור] בכור בעל מום, הרי זה מתר להפשיטו באיזה דרך שירצה: אם רצה להרגיל [דרך רגלי], מרגיל^ב. וכן שאר פסולי המקדשין - אם רצה להפשיטו מן הרגל, מפשיט.

לב) כלומר, מותר להפשיט את העור דרך רגלי הבהמה. ולמרות שדרך הפשטה כזו מוכיחה שמיעדים את העור הזה בשביל נפחים, או כדי לשים בו דבש, אין בזה איסור, מכיוון שבכור בעל מום אינו קדוש והמעשה זה לא מבזים קדשים.

טז. פהן שאכל פזית מבכור תמים חוץ לירושלים - לוקה מן התורה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך ותירשך ויצהרך,

טז) ולא הקריב אותו בתוך שנה ללידתו, כנדרש מצד הדין. כ) כלומר, אם השאיר מעשר שני משנה אחת לשנייה, המעשר השני לא נפסל בכך - אם זו הייתה שנה רגילה ולא שנה שיש בה ביעור מעשר.

כא) מיד אחרי הלידה שלו. כב) כדי לקבל את חלק התרומה מהתבואה תמורת סיועם. כד) כדי לקבל את הזרוע, הלחיים והקיבה. כה) לשמור או להאכיל את הבקר כדי לקבל עבור זה את הבכורות.

טו. היה הבכור בעל מום, ואמר לו בתוך זמן זה: 'תנהו לי שאכלנו', או שהיה תמים, ואמר לו: 'תנהו לי בתוך זמן זה, שאקריבנו עתה' - הרי זה נותנו לו^א. ויראה לי, שהבכור נתן לכל פהן שירצה^ב.

כו) מכיוון שהכהן אינו צריך לטפל בבהמה כלל, ואין זה נחשב שהבעלים נותנים לכהן את הבכור בשכר טיפולו. כז) ולא רק לכהנים שהמשמר שלהם בבית המקדש חל באותו השבוע.

כז) מכיוון שבכור בעל מום אינו קדוש והמעשה זה לא מבזים קדשים.

טז. פהן שאכל פזית מבכור תמים חוץ לירושלים - לוקה מן התורה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך ותירשך ויצהרך,

8. דברים-ראה, יד, כג. 9. דברים-ראה, יב, יז. 10. במדבר-קרח, יח, יז.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ל' מנחם-אב ~

הלכות עבדים

פרק שלישי

(1) כלל בו רבינו דין חייב מזונות לעבד עברי, ושרבו מוסר לו שפחה כנענית, וכמו כן דין הענקה.

א. **כָּל עֶבֶד עֲבָרִי² - הָרִי הָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ הַנְּשֻׂאָה לּוֹ, וְלֹא אֶרְוָסָה⁴ וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם⁵. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה מִתֶּרֶת לוֹ; אֲבָל אִם הָיְתָה מֵאֲסוּרֵי לְאוֹיֵן, אֲפִלּוּ שְׁנִיָּה⁶ - אֵינוֹ חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ. שְׁנֵאֲמַר: אִשְׁתּוֹ עֲמֹ - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעֹמֵד עֲמֹ⁷. וְכֵן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹת בְּנָיו וּבְנֹתָיו⁸. בְּמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין נֹאמַר: אִם בָּעַל אִשָּׁה הוּא, וְיִצְאָהָ אִשְׁתּוֹ עֲמֹ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁכִּיִּן שְׁנֵקְנָה זֶה נִשְׁתַּעֲבָדָה אִשְׁתּוֹ? ! אֲבָל לֹא בֹא לְלַמֵּד אֲלֵא שֶׁהָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ⁹. וּבִמְוָכָר עֲצָמוֹ נֹאמַר: וְיִצְאָ מֵעֶמְקָה הוּא וּבְנָיו עֲמֹ¹⁰. וּבִנְמִכָּר לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים נֹאמַר: וְיִצְאָ בְּשָׁנָה הֵיבֵל הוּא וּבְנָיו עֲמֹ. אַחֲדִי¹¹ אִשָּׁה וּבְנִים שֶׁהָיוּ לוֹ בְּשָׁעַת מְכִירָהּ, אוֹ אִשָּׁה וּבְנִים שֶׁהָיוּ לוֹ אַחֵר מְכִירָתָהּ. וְהוּא¹² שֶׁיִּקְחָנָה מִדַּעַת הָאָדוֹן; אֲבָל אִם לָקַחָה שְׁלָל מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינוֹ חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ.**

(2) בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית-דין, בין נמכר לישראל ובין נמכר לגוי, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (3) קידושין כב. ברייתא דרבי שמעון, וכן הוא במכילתא ובמכילתא דרשב"י שמות כא, ג, ובספרא' בהר פרק ז הלכה ג. (4) שנאמר "ויצאה אשתו עמו", וזו אינה "עמו" (מכילתא שם). (5) אשת אחיו שמת, והיא מחכה לו שייבם אותה – מפני שאינה "אשתו" (מכילתא שם). (6) ובמכילתא דרשב"י שם מפורש: "גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", והרי חלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן (משנה-למלך). (7) מכילתא דרשב"י שם. שאם היא אסורה עלי, חייב הוא להוציאה. ואף זו שאיסורה מדרבנן, אינה בכלל "עמו", שהרי סוף-סוף חייב הוא להוציאה. (8) קידושין שם, ומכילתא שם. ולא ציין רבינו עד איזה גיל חייב במזונות. וראה בכסף-משנה. ומסתימות לשון רבינו משמע שאין כאן גבול, והחייב הוא כל זמן שאין להם להתפרנס משל עצמם, ואפילו הם גדולים ממש (משנה-למלך). (9) נאע"פ שגם על העבד עצמו אין חייב מן התורה לפרנס בניו אלא עד שש שנים (ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה יד, והערה נוספת נג) – כיון שהעבד

נוהג לפרנסם, חל החיוב על האדון. ראה למעלה הערה ד]. (9) קידושין שם, ומכילתא שם. (10) קידושין ומכילתא שם, וספרא' בהר פרק ז הלכה ג. ושם לא הובא הפסוק הזה הנאמר בנמכר לגוי, ועיין רש"י על התורה שם (ויקרא כה, נד). [נאע"פ שבמכרוהו בית-דין נאמר רק "אשתו" ולא "בניו", ובמוכר עצמו ובנמכר לגוי נאמר רק "בניו" ולא "אשתו" – צריך לומר שלמדו זה מזה בגזירה-שוה ד"שכיר – שכיר", שבכולם חייב גם במזונות אשתו וגם במזונות בניו]. (11) מכילתא דרשב"י שם. ולמדו כן ממה שנאמר "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" – "שתי נשים כאן" ("אשה" ו"אשתו") – אחת עד שלא לקחו רבו, ואחת משלקחו רבו" (שם). (12) מכילתא דרשב"י וספרא שם.

ב. **אִף עַל פִּי שֶׁהָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו - אֵין לוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם כְּלוֹם¹³, אֲלֵא הָרִי מַעֲשֵׂה הָאִשָּׁה וּמַצִּיאָתָהּ לְבַעֲלָהּ. וְכָל שְׁזוֹכָה הַבָּעַל בְּאִשְׁתּוֹ¹⁴ - זוֹכָה זֶה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עֶבֶד עֲבָרִי¹⁵.**

(13) מכילתא דרשב"י שם (הביאו הרמב"ן על התורה שם. ועיין בדבריו שפירש המכילתא באופן אחר, ראה להלן). (14) לרבות ירושה ופירות נכסי מלוג שלה. ראה פ"ב מהלכות אישות הלכה ג. (15) שנאמר: "אם בעל אשה הוא" – "הרי הוא (=העבד) כבעל, מה הבעל זכאי במציאתה ובירושתה של אשתו, אף זה (העבד) זכאי במציאתה ובירושתה של אשתו" (מכילתא דרשב"י שם).

ג. **מִי שֶׁמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין¹⁶ - יֵשׁ לְרַבּוֹ לְתֵן לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית. בֵּין הָאָדוֹן בֵּין בְּנוֹ¹⁸ שֶׁל אָדוֹן, אִם מֵת אָבִיו - הָרִי זֶה נוֹתֵן לוֹ שְׁפָחָה. וְכּוֹפְהוּ¹⁹ עַל זֶה, כְּדִי שִׁיּוֹלִיד מִמֶּנָּה²⁰ עֲבָדִים²¹. וְהָרִי הִיא מִתֶּרֶת לוֹ כָּל יְמֵי עֲבָדוֹתָהּ²²; שְׁנֵאֲמַר: אִם אֲדָנִי יָתֵן לוֹ אִשָּׁה וְגוֹמֵר²³. וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ - אֲסוּר²⁴ בְּשְׁפָחָה כְּנַעֲנִית כְּשֶׁאֵר כָּל יִשְׂרָאֵל²⁵.**

(16) ולא מוכר עצמו, כדלהלן בסוף ההלכה. וכתנא-קמא בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר שם. (17) כלומר, הרשות בידו, ולא חובה (מכילתא ומכילתא דרשב"י). (18) מכילתא דרשב"י, שם. (19) קידושין טו. וראה להלן. (20) [קידושין שם: "כי משנה שכר שכיר עבדך – עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה – מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית" – הרי שכל עיקר מסירת שפחה כנענית לעבד עברי, הוא כדי להוליד ולדות]. (21) שהרי נאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" ומכאן שוולד שפחה כמותה (קידושין סו: וסח.). (22) [כלומר כשנשאר בו שוה פרוטה, שאם לא כן, שוב אינו עבד – כמפורש להלן הלכה י. וזוהי כוונת הירושלמי קידושין (פ"א הלכה ב): "א"ר חייא בר אדא, הכל מודים בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה". וראה באור-שמח]. (23) מכאן שרבו מוסר לו שפחה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סנהדרין הלכה יב "שיש לאדם לעשות דין לעצמו - אע"פ שלא היה שם הפסד בנכסיו" - סובר רבינו שלא הותר אלא לקחת את שלו מחבירו, אבל לא לחבול בחבירו, ואם כן פירוש של רב נחמן בר יצחק הוא אליבא דכולא עלמא (משנה-למלך).

ו. המוכר³⁹ עצמו - אינו נרצע. אבל מוכרוהו בית דין, ועבד שש ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע, ועבד⁴⁰ עד שנת היבל, או עד ששמות האדון.

(39) קידושין יד: בברייתא, וכתנא-קמא ולא כרבי אליעזר, ראה למעלה הלכה ג. (40) משנה, שם יד:

ז. אף על פי שהניח בן - אין הנרצע עובד את הבן⁴¹. מפי השמועה⁴² למדו⁴³: ועבדו - לו ולא לבנו; לעלם - לעולמו של יובל⁴⁴. נמצאת למד, שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא ביובל ובמיתת האדון⁴⁵.

(41) קידושין יז: וכא: (42) המסורת. (43) שם כא: (44) אבל לא במובנו של "נצח" או עולמית. (45) אבל לא בגרעון כסף ולא בשטר שחרור (משנה-למלך).

ח. עבד⁴⁶ עבדי כהן אינו נרצע, מפני שנעשה בעל מום⁴⁷. והרי הוא אומר: ושם אל משפחתו⁴⁸ - לחזקה שהיה כהן, ואינו שם לשפחה⁴⁹ שהיה כהן.

(46) קידושין כא: בברייתא, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן ברבי. (47) שהרי הוא נרצע בגופו של און (להלן הלכה ט, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן ברבי). וכיון שניקב סחוס האוזן הרי הוא בעל מום (בכורות לו. ופ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ג). וביירושלמי (קידושין פ"א ה"ב) הקשו: "וירצע הסחוס פחות מן הכרשינה" (= שאינו נעשה בעל מום אלא-אם-כן ניקב כשיעורי כרשינה. בכורות שם והלכות ביאת מקדש שם) ומתוך: "שמה יבוא לידי כרשינה", ועיין משנה-למלך. [ומדברי רבינו שכתב סתם "שנעשה בעל מום", נראה שאין זה חשש שמה יבוא לידי כרשינה, אלא הוא נעשה בעל מום בכל רציעה שהיא, וכן נראה מסתימת לשון הבבלי בקידושין שלא הביאו סברת הירושלמי, וצריך לומר שכיון שמצוה היא לרצוע, כלומר לנקב אזנו - מיגו דהוי נקב לענין רציעה. הוי נקב חשוב לענין מום אע"פ שאין בו כרשינה, וכעין זה בסוכה (ז). "מיגו דהויא דופן לענין סוכה, הויא דופן לענין שבת". וכן כתב בישועות-יעקב (אורח-חיים סימן יג ס"ק א, וסימן כה ס"ק ז) לענין קשר של ציצית לענין כלאים, וקשר של תפילין לענין שבת. שאע"פ שהם קשרים שאינם של קיימא - אסורים לענין כלאים ולענין שבת, מיגו דהוי קשר לענין ציצית ותפילין, הוי קשר לענין כלאים ולענין שבת. ויתכן כי הירושלמי הנ"ל שלא תירץ כן, סבר כשיטת אב"י בסוכה שם, החולק על 'מיגו' זה]. (48) קידושין שם בשם רב בר שילא. והעיר המשנה-למלך: הרי הפסוק הנ"ל אינו מדבר בנרצע, ולמה לא הביא הפסוק "ואיש אל משפחתו תשובו" (ויקרא כה,

כנענית. (24) קידושין שם, כרבנן ולא כרבי אליעזר. (25) [שאסורים בשפחה כנענית מדברי סופרים (פי"ב) מהלכות איסורי ביאה הלכה יא]. ומה שאמרו (קידושין שם): "לו ולא למוכר עצמו" - היינו שלמוכר עצמו אינו יכול לתת שפחה כנענית בעל כרחו, אבל אם רצה - מותר בה מן התורה אלא שחכמים גזרו עליה, ובמכירתו בית-דין שמפורש בתורה שרבו מוסר לו שפחה כנענית - לא אסרו חכמים (ועיין בחמרא וחיי לסנהדרין יט). וזוהי כוונת רבינו בהלכות איסורי ביאה הלכה יב, שכתב: ולא גזרו חכמים בדבר זה". וראה במשנה-למלך, ובמה שכתב בשם הריטב"א].

ד. אין²⁶ עבד עבדי מתר בשפחה כנענית עד שתהיה לו אשה ישראלית ובנים²⁷; אבל אם אין לו אשה ובנים - אין רבו מוסר לו שפחה כנענית²⁸. ודבר זה קבלה²⁹ הוא. אפלו היה הנמכר כהן³⁰ - הרי זה מתר בשפחה כנענית כל ימי עבדותו³¹.

(26) קידושין כ. ברייתא דרבי אליעזר. (27) כלומר, שתהיה לו עכשיו, אבל אם היתה לו אשה מקודם ומתה אחר-כך, אסור הוא בשפחה כנענית (אור-שמח, ועיין משנה-למלך). (28) אף כאן הכוונה שאין רבו יכול לכופו, אבל אינו אסור בה מן התורה, אלא מדברי סופרים. (29) דברים שקיבלו איש מפי איש עד משה, וצריך-עיון הרי מקרא מלא הוא כפי רבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם) "אם בגפו יבוא, בגפו יצא" - "אם יחיד נכנס, יחיד יצא". ועיין רדב"ז. (30) אף שעליו הטילה התורה חובות יתירות. כרב נגד שמואל (שם כא:): שהלכה כמותו בעניני איסור. (31) ראה למעלה הלכה ג. והערה כא.

ה. אם³² היו לו אשה ובנים, אף על פי שמוסר לו רבו שפחה כנענית - אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו; שנאמר: אשתו עמו³³. ואינו³⁴ יכול לתן לו שתי שפחות, ולא³⁵ לתן שפחה אחת לשני עבדיו העבדים פדרך שנותן לכנענים³⁶; שנאמר: יתן לו אשה³⁷. נרצע שמוסר לו רבו שפחה כנענית, והגיע יובל, והיה רבו מסרב בו לצאת, ואינו רוצה לצאת, וקבל בו - פטור, שהרי נאסר בשפחה³⁸.

(32) מכילתא דרשב"י (משפטים כא, ג) הביאו הרמב"ן שם. (33) במכילתא דרשב"י שם נוסף: "ולהלן הוא אומר ויצא מעמך הוא ובניו עמו (ויקרא כה, מא) אל תפרישו מבניו". ורבינו כתב בתחילת דבריו "אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו", והשמיט סוף דברי המכילתא הנ"ל. (34) מכילתא דרשב"י שם. (35) שם. (36) [כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה יט]. (37) אשה אחת ולא שתיים. ועוד: אשה המיוחדת לו, שלא תהא כשפחת הפקר. וכמו שאמרו במכילתא דרבי ישמעאל שם. וראה במשנה-למלך. (38) ורשאי להכות חבירו כדי להפרישו מאיסור. כן הוא בבבא-קמא כה. בברייתא, וכפירושה ע"י רב נחמן בר יצחק. ואע"פ שפירוש זה לא נאמר אלא למי שסובר "לא עביד איניש דינא לנפשיה", ורבינו פוסק בפ"ב מהלכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעַט. אֲכַל אִם נִשְׁאָר פָּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה⁷⁴ - הָרִי זֶה כְּאוֹמֵר אַחֵר שֵׁשׁ.

(י) שהוא נדרש לנרצע (קידושין טו.). (49) מכות יג. כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. וראה בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יד.

71) קידושין כב. בבביתא, וכן במכילתא ומכילתא דרשב"י, וספרי פ' ראה (לדברים טו, יז). 72) [בכתב-יד מינכן בקידושין שם: "תנו רבנן: "אם אמור יאמר", עד שיאמר וישנה. "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד". אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] - אינו נרצע, שנאמר "לא אצא חפשי", אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד" (תורה שלמה פ' משפטים פרק כא אות קו). ונראה שנוסחת רבינו היתה כדלהלן: "תנו רבנן: "אם אמור יאמר" עד שיאמר וישנה, "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם יאמר (ותיבת "העבד" יש למחוק, וכן אינה בכ"י שם ד"ה ה"ג לפי הגירסא השניה, וכמו כן יש למחוק תיבות "אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] אינו נרצע, שנאמר לא אצא חפשי"). אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד". וזהו פירוש הדברים: "אמר בתחילת שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בתחילת פרוטה אחרונה, פעם אחת, ולא אמר בסוף שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בסוף פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר", כלומר עד שיאמר וישנה. אמר בסוף שש, היינו בסוף פרוטה אחרונה, ואפילו אמר אז פעמיים (ועיין רש"י שם) ולא אמר בתחילת שש בתחילת פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר וכו' "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד". אבל אם אמר גם בתחילת פרוטה אחרונה, שאז עודנו עבד וגם המשיך לומר פעם שניה בסוף פרוטה אחרונה, כיון ששתי האמירות היו ביחד, זו אחרי זו, הכל מצטרף ביחד, וכאילו אמר הכל בתחילת פרוטה האחרונה בעודנו עבד]. 73) [כלומר, אמירה ראשונה בתחילת הפרוטה, ואמירה שניה אחריה בתוך הפרוטה האחרונה, והכל מצטרף לאמירה ראשונה, וכאילו היה הכל בתחילת הפרוטה בעודנו עבד, כמבואר למעלה]. ומכיון שכתב רבינו למעלה הלכה ט שרוצעים אותו מעומד, מוכח מזה שרוצעים בלילה, ושלא כדברי ה'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, טו). וראה בכסף-משנה]. 74) [בעת אמירה ראשונה, כנ"ל. ודינה של אמירה באמצע שנות העבדות לא נתברר, כי לנוסחא הנ"ל בגמרא לא נזכרה כלל הדרשה מהפסוק "לא אצא חפשי", שעל פיה למדו, לפי הנוסחא שלנו, שאמירה אינה מועילה אלא בזמן יציאתו לחרות ולא קודם לכן, ויתכן כי לפי הנוסחא הנ"ל גם אמירה זו מועילה, אם תבוא אמירה נוספת בתחילת הפרוטה האחרונה. וכל עיקר הדין של שתי האמירות בסוף העבדות, לא נאמר אלא להשמיענו כי במקרה של שתי אמירות רצופות מועילה גם זו שנאמרה בסוף הפרוטה האחרונה, כנ"ל].

יא. הִיתָה⁷⁵ לְעֶבֶד שִׁפְחָה פְּנֻעִית וְלוֹ מִמֶּנָּה בָּנִים, וְלִבָּו אֵין אִשָּׁה וּבָנִים⁷⁶ - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאָמֵר: פִּי

ט. פִּיצֵד רוֹצְעִין? מֵבִיאוּ לְבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה⁵⁰, וְאוֹמֵר דְּבָרֵינוּ⁵¹ לְפָנֵיהֶם. וּמִגִּישׁוֹ לְסוֹף שֵׁשׁ⁵² אֶל הַדֹּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה כְּשֶׁהוּ עוֹמֵדִין בְּבִנְיָן⁵³. בֵּין דֹּלֶת וּמְזוּזָה שֶׁל אֲדוֹן בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם⁵⁴. וְנוֹקֵב אֶת אֶזְנוֹ הַיְמָנִית⁵⁵, בְּגוּפָהּ שֶׁל אֶזְנוֹ⁵⁶, בְּמִרְצַע שֶׁל מִתְכַּת⁵⁷, עַד שֶׁיִּגִּיעַ לְדֹלֶת⁵⁸; שְׁנֵאָמֵר: וְנִתְּן בְּאֶזְנוֹ וּבְדֹלֶת. וְלֹא נֶאֱמַר מְזוּזָה⁵⁹, אֶלָּא⁶⁰ שִׁהִיָּה עוֹמֵד⁶¹ בֵּין אֶצֶל דֹּלֶת בֵּין אֶצֶל מְזוּזָה; וּמֵה⁶² מְזוּזָה⁶³ כְּשֶׁהִיא עוֹמֵדֶת⁶⁴, אִף דֹּלֶת כְּשֶׁהִיא עוֹמֵדֶת⁶⁵; אֲכַל הַרְצִיעָה - בְּדֹלֶת, אִף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם מְזוּזָה⁶⁶. הָאֲדוֹן⁶⁷ הוּא שְׂרוּצָע בְּעַצְמוֹ; שְׁנֵאָמֵר: וְרָצַע אֲדָנִיו - לֹא בָנוּ וְלֹא שְׁלוּחוֹ וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאֵין⁶⁸ רוֹצְעִין שְׁנֵי עֲבָדִים כְּאֶחָד, שְׁאִין⁶⁹ עוֹשִׂין מַצּוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת⁷⁰.

50) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ה). 51) (שמות כא, ה). 52) ראה להלן הלכה י. 53) קבועים בתוך הבנין, ולא כשהם עקורים ותלושים מן הבנין ומונחים מן הצד. וראה בסמוך, מנין לנו זה. 54) לא צויין המקור לכך. 55) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו) וקידושין טו. 56) היינו, בתנן ולא בעור הרך (אליה). וכן מסקנת החכמים בקידושין כא: מההלכה הקודמת, שאין עבד כהן נרצע שלא ייעשה בעל מום, שאם באליה הרי אין הכהן נעשה בעל מום על-ידיה. 57) קידושין שם בבביתא, וכרבי שאמר: "מה מרצע מיוחד של מכתת, אף כל של מכתת", ומרצע לאו דוקא אלא בכל דבר שהוא של מכתת (כסף-משנה, וכן בגמרא שם). 58) אך לא יגע בדלת (קידושין כב: בבביתא). 59) היינו, שמה שכתוב בתורה: "מזוזה", הוא ללמוד שני דברים נפרדים לענין ההגשה: א' שיכול להגישו אצל הדלת או אצל המזוזה, אבל לא שהרציעה תהיה אצל המזוזה. ב' שהדלת צריכה להיות עומדת כדוגמת המזוזה. 60) וזה הדבר הראשון. 61) העבד. 62) וזהו הדבר השני. 63) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו), וקידושין שם בבביתא. 64) שאחרת אינה מזוזה כלל (רש"י שם). 65) קבועה בבנין, ולא מונחת מקרקע ותלושה מן הבנין. 66) מכילתא דרשב"י שם. 67) מכילתא ומכילתא דרשב"י שם. 68) סוטה ח. בבביתא. 69) כן בבביתא שם. 70) אגודות אגודות, כמה ביחד, שנראה כאילו הם כמשא, ורוצה להפטר מהם מהר.

י. וְאִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד - עַד שִׁיאֲמַר וְיִשְׁנָה⁷¹. הָעֶבֶד - עַד שִׁיאֲמַר כְּשֶׁהוּא עֶבֶד; אֲכַל אִם אָמַר אַחֵר שֵׁשׁ - אֵינוֹ נִרְצָע, עַד שִׁיאֲמַר וְיִשְׁנָה בְּסוֹף שֵׁשׁ⁷² בְּתַחֲלַת פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה⁷³. פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאָר מִן הַיּוֹם שֶׁהוּא פְּרוּטָה מִדְּמֵי מִכִּירָתוֹ אוֹ יִתֵּר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והקשה עליו ב'מנחת חינוך' שהוא נגד דעת הרמב"ם כי דבריו אלו יכולים להתקיים רק לפי הדעה שמצות הענקה היא גם במוכר את עצמו וגם במכרוהו בית-דין. אבל לדעה שחייב הענקה היא רק במכרוהו בית-דין, אין לומר שנוהגת גם בזמן הזה מצד המוסר כי אז אין לחלק בין מוכר עצמו ומכרוהו בית-דין, שהרי המוסר מחייב ליתן לשניהם, והלא הרמב"ם פסק כדעה הזו שחייב הענקה הוא רק במכרוהו בית-דין, ולא שכיח "שהרב המחבר (דעת החינוך) יהיה נוטה מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא".

ויש לתרץ ובהקדים: זה שהענקה נוהגת רק במכרוהו בית-דין, אפשר לפרש בשני אופנים: (א) ש"אין לך בו אלא חידושו" וכל מה שחידשה תורה הוא חיוב הענקה במכרוהו בית-דין, ובמילא אין הענקה ב"מוכר את עצמו".

(ב) החידוש שחידשה תורה "לו ולא למוכר את עצמו" בא למעט הענקה למוכר את עצמו.

ואם נלמד כפי האופן השני, הרי לא מיעטה תורה הענקה לשכיר שהרי אינו בגדר "מוכר את עצמו", ממילא אפשר ללמוד דין הענקה מצד המוסר מדין הענקה למי שמכרוהו בית-דין גם בזמן הזה שאם שכר מבני ישראל ועבדו שצריך להעניק לו מאשר ברכו ה', ולא יקשה ה' חינוך' מהרמב"ם כאן.

ועוד יש לומר ששני אופני ההסברה הנ"ל במצות הענקה, תלויים בשני אופני ההסברה שבכללות מצות הענקה.

(א) שהיא בגדר של שכר פעולה, ומה שחידשה תורה במי שמכרוהו ב"ד הוא שגם הענקה היא חלק משכר פעולתו.

(ב) שהיא בגדר של צדקה שנותן האדון כהכרה על עבודתו של העבד.

והנה ב'מניין המצות', סידר הרמב"ם מצות הענקה מיד לאחר מצות צדקה, ומזה משמע שלדעתו גדר מצות הענקה הוא כאופן השני, היינו צדקה. ועל פי זה, אין הכרח לומר שה' חינוך' "נוטה מדעת הרמב"ם" כי הגם שהתורה מיעטה מוכר את עצמו מהענקה, אפשר ללמוד ממכרוהו בית-דין (שהענקה לו היא מצד צדקה) גם הענקה לשכיר בזמן הזה מצד המוסר והטוב.

(על פי לקו"ש ח"ט ע' 153
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

אֶהְבֶּךָ וְאֶת בֵּיתְךָ⁷⁷. לְרַבּוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, וְלֹא אֵין אִשָּׁה וּבָנִים - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: אֶהְבֶּתִי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנִי. הוּא אוֹהֵב אֶת רַבּוֹ, וְרַבּוֹ אֵינוֹ אוֹהֵבוֹ - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ. רַבּוֹ אוֹהֵבוֹ, וְהוּא אֵינוֹ אוֹהֵב אֶת רַבּוֹ - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי אֶהְבֶּךָ. הוּא חוֹלֵה, וְרַבּוֹ אֵינוֹ חוֹלֵה - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ. רַבּוֹ חוֹלֵה, וְהוּא אֵינוֹ חוֹלֵה, אוֹ שֶׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶם חוֹלִים⁷⁸ - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ - עַד שֶׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶם בְּטוֹבָה.

(75) קידושין שם בברייתא. (76) יש אומרים כי "בנים" אצל אדון לאו דוקא, שהרי לא נאמר בו אלא "ביתך", ו"ביתו זו אשתו" (יומא ב.) אבל בנים לא נכללו בזה (תוספות הרא"ש, ומהרי"ט שם). (77) [אין ללמוד זאת מהפסוק "אהבתי את אדוני", שאינו עוסק אלא בדברים שהעבד אומר, ויתכן כי לבו כל עמו. אבל כאן זוהי עדות התורה האומרת "כי אהבך". ומכיון ש"אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" אינם אלא דברי העבד, אין מקור שצריך לאהוב אשתו ובניו (של עצמו). ולא למדו מהפסוק "כי אהבך ואת ביתך" שצריך שיאהב את אשת רבו, שהרי הפסוק הראשון השמיט "ביתו", ואמר רק "אהבתי את אדוני", וראה משנה-למלך]. (78) זו היא בעיא בגמרא שם, וצדדי הספק הם: אם ההדגשה היא על "עמך", וכאן שניהם שווים, או "כי טוב לו". [ואע"פ שהבעיא לא נפתרה - פסק רבינו שאינו נרצע, שהרי רציעה חבלה היא, ומספק אסור לחבול בו אף ברשותו של העבד, שהרי אסור לאדם שיחבול בעצמו, כמפורש בבבא-קמא צא: ופ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה א, וראה בכסף-משנה וב"ק תפארת].

יב. מה⁷⁹ בין מוכר עצמו למוכרוהו בית דין? מוכר עצמו - אֵינוֹ נִרְצָע, וּמוֹכְרוֹהוּ בֵּית דִּין - נִרְצָע⁸⁰. מוכר עצמו - אֲסוּר⁸¹ בְּשִׁפְחָה בְּנַעֲנִית, וּמוֹכְרוֹהוּ בֵּית דִּין - רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה בְּנַעֲנִית. מוכר עצמו - נִמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמוֹכְרוֹהוּ בֵּית דִּין - אֵינוֹ נִמְכָּר אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל⁸²; שְׁנֵאמַר: כִּי יִמְכַּר לָךְ אֲחִיךָ - אֵין בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא לָךְ⁸³. מוכר עצמו - נִמְכָּר לְשֵׁשׁ וְיִתֵּר עַל שֵׁשׁ, מְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין - אֵינוֹ נִמְכָּר אֶלָּא לְשֵׁשׁ⁸⁴. מוכר עצמו - אֵין מַעֲנִיקִין לוֹ⁸⁵, מְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין מַעֲנִיקִין לוֹ⁸⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מוכר עצמו - אין מעניקין לו".

בנוגע למצות הענקה, כתב החינוך (מצוה תפ"ב בסופה) שגם בזמן הזה היובל נוהג ואין נוהגים דיני עבד עברי "ישמע חכם ויוסף לקח, שאם שכר מבני ישראל ועבדו .. שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה' יתברך".

(79) דברי סיכום של רבינו. (80) למעלה הלכה ו. (81) למעלה הלכה ג. (82) ראה למעלה פ"א הלכה ג. (83) 'ספרא' בהר פרק ז הלכה א. ולמעלה בפ"א שם לא הביא רבינו את המקור הזה, ורק כאן בדברי הסיכום הביאו, וצ"ע. (84) למעלה פ"ב הלכה ב"ג. (85) כדעת תנא-קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קמא. במשנה, אלא גם לאחר מכן חייב הוא להעניק לו. וכדעת חכמים בענין שילוח הקן (חולין שם). ולפי"ז אינו חייב מלקות על הלאו, שהרי לא הניח לעשה – אין לוקין עליו. (92) 'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יג) הובא בקידושין טז: (93) למעט את היוצא בגרעון כסף, באמצע שש, כבסמוך. (94) בלא בן (למעלה פ"ב הלכה יב), או נרצע שאינו עובד גם את הבן (למעלה הלכה ז). (95) סימני נערות. (96) אע"פ שבפסוק לא מפורש לענין הענקה אלא היוצא בשש, למדו כן ב'ספרי' ובגמרא שם ממה שנאמר בפסוק הנ"ל פעמיים "תשלחנו", לרבות כל מיני שילוח. (97) כתנא-קמא שם, ולא כרבי מאיר. (98) ואם שחרר עבדו מרצונו, יתכן שחייב להעניקו. וניתן גם ששחרר מרצון אף הוא בא על-ידי התעוררות של העבד, שעשה לאדון איזה נחת-רוח וכיוצא בזה, ואין זה "שילוחו מעמך". (99) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "כענין" כלומר: כעין. (100) ריבוי. שנאמר "אשר ברכך ה' אלקיך" (דברים טו, יד), ומכאן למדו לכל שיש בו ברכה, אע"פ שאינו צאן גורן וייקב (קידושין יז. בברייתא). (101) שהם בעצמם מתרבים, כגון בעלי חיים שמתרבים בוולדות, או אפילו פירות, שגופם הולך ומשתבח, וכדעת רבי שמעון ולא כרבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם). (102) "כספים" נזכרו בברייתא שם, ואילו "בגדים" הוסיף רבינו מדעתו שהרי שניהם אינם מתברכים מעצמם, ואם נתמעטו כספים שעומדים לעיסקא ולרווח, כל-שכן שנתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח כלל ("יקר תפארת' להרדב"ז). (103) כלומר, אם אין לו אלא כספים ובגדים, אינו חייב בהענקה כלל. וראה במשנה למלך. (104) שם יז. בברייתא. (105) כרבי יהודה ולא כרבי מאיר ורבי שמעון (שם), בהתאם לכלל שרבי מאיר ורבי יהודה – הלכה כרבי יהודה, רבי שמעון ורבי יהודה – הלכה כרבי יהודה (עירובין מז: – משנה למלך). (106) כן בדברי רבי מאיר שם, ולא מצאנו שרבי יהודה חולק על זה (משנה למלך). (107) ההשוואה בגמרא שם. (108) וכאן נאמר "תתן לו", ולמדו גזירה-שוה "נתניה – נתניה" (קידושין שם). (109) 'ספרי' פ' ראה שם. הובא בקידושין יז: וכתנא-קמא ולא כרבי אלעזר בן עזריה. (110) 'ספרי' וגמרא שם. (111) אם נתברך הבית בשבילו הרבה, תוסיף על הענקתו, ואם לאו – אל תפחות מן הכתוב (רש"י שם).

טו. אם¹¹² ברח¹¹³, ופגע בו יוכל כשהוא בורח, ויצא לחירות – אינו חייב להעניקו; שנאמר: וכי תשלחנו וגומר¹¹⁴. ענין¹¹⁵ עבד עברי – לעצמו, ואין בעל חוב גובה הימנו¹¹⁶. וענין¹¹⁷ אמה העבריה, וכן מציאתה¹¹⁸ – לאביה¹¹⁹. ואם מת אביה קדם שביבא לידו¹²⁰ – הרי הן של עצמה, ואין לאחיה בהם כלום¹²¹; שאין אדם¹²² מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו.

(112) קידושין טז: בברייתא, וכפירושה ע"י רב ששת (שם יז). (113) שחייב להשלים שנות עבודתו (גמרא שם, וכ"ה למעלה פ"ב הלכה ד). (114) כלומר, אע"פ שציאתו

בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר, ודרשו כן ממה שנאמר "הענק תעניק לו" – "לו ולא למוכר עצמו" (שם טו). וראה במשנה-למלך שהעיר על הסתירה בדברי רבינו. (86) וטעם ההבדל בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין הוא, מפני שמכרוהו בית-דין בגיבתו, כשיוצא אין בידו כלום, וחסה התורה עליו וציוותה להעניק לו. אבל מוכר עצמו, כיון שיכול למכור עצמו לשנים מרובות, בזמן שיוצא אינו יוצא בידיים ריקניות ("יקר תפארת' להרדב"ז).

יג. מפי השמועה למדו, שאין האשה נרצעת. וכן יראה מענין הפתוב, שהרי אומר בנרצע: אהבתי את אדני את אשתי ואת בני⁸⁷. ומהו⁸⁸ שנאמר: ואף לאמתך תעשה כן? ⁸⁹ להעניק⁹⁰. שפ"ש שמצות עשה להעניק עבד עברי, כן מעניק אמה העבריה.

(87) ב'ספרי' ובגמרא שם, למדו זאת מהפסוק "ואם אמור יאמר העבד" – "עבד ולא אמה". אבל שם יד: וטו. מבורר שלדעת תנא-קמא של רבי אליעזר, שהלכה כמותו, דרשו מ"העבד" שתי דרשות, ולכן נוח לו לרבינו להביא מ"אהבתי את אשתי וגו'". (88) כל השקלא-וטרין ב'ספרי' ובקידושין יז: (89) שלכאורה נראה שגם האמה נרצעת, שהרי בתחילת הפסוק הנ"ל מדובר על רציעה. (90) ואם כן "אף" זה אינו מוסב על הפסוק הנ"ל, אלא על מה שנאמר בפסוק קודם בפרשה הנ"ל "הענק תעניק לו" (שם פסוק יד).

יד. כל המשלח עבדו ואמתו ריקם – עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תשלחנו ריקם. והרי הפתוב נתקן לעשה⁹¹, שנאמר: העניק תעניק לו. אחד⁹² היוצא בסוף שש⁹³, או שיצא ביוכל, או במיתת האדון⁹⁴, וכן האמה העבריה שייצאת באחד מפל אלו או בסימנין⁹⁵ – הרי אלו מעניקין להם⁹⁶. אבל⁹⁷ היוצא בגרעון כסף – אין מעניקין להם. שנאמר: וכי תשלחנו חפשי מעמך; וזה לא שלחו חפשי, אלא העבד נתן שאר הדמים שנשאר לו לעבד בהן ואחר כך יצא⁹⁸. העניק תעניק לו מצאנו מגורנו ומיקב⁹⁹ – בענין⁹⁹ צאן גרן ויקב, דברים שיש בהם ברכה¹⁰⁰ מחמת עצמן¹⁰¹, הוא שחייב להעניק לו מהם; אבל הכספים והבגדים¹⁰² – אינו חייב לתן לו מהם¹⁰³. וכמה¹⁰⁴ נתן לו? אין פחות משנה שלשים סלע¹⁰⁵, בין ממין אחד בין ממינין הרבה¹⁰⁶; כשלשים¹⁰⁷ של קנס העבד, שנאמר בו: יתן לאדניו¹⁰⁸. בין¹⁰⁹ שנתברך הבית בגללו בין שלא נתברך; שנאמר: העניק תעניק לו – מפל מקום. אם כן¹¹⁰, למה נאמר: אשר ברכך? הפל לפי הברכה תן¹¹¹.

(91) כתב כן שלא נאמר שלאחר שעבר ושלחו בלי הענקה – שוב אינו חייב להעניק, כדעת רבי יהודה במצות שילוח הקן, שלאחר שלקחה – שוב אינו מצווה לשלחה (חולין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהלכות אישות הלכה א. (4) שאילו היא עצמה אינה יכולה למכור עצמה, שהרי היא קטנה, ואפילו כשהיא נערה אינה יכולה למכור עצמה (למעלה פרק א הלכה ב) ואמה אינה יכולה למכרה (מכילתא לשמות כא, ו. (5) ויום אחד (הלכות אישות שם הלכה ג. (6) והיא תקופה הנמשכת שישה חדשים (שם הלכה ב. (7) משנה שם. וקל וחומר הוא: אם המכורה כבר, יוצאת בסימנים (להלן פרק ד הלכה ה) - אינה מכורה אינו דין שלא תימכר (ערכין כט:). (8) כתובות מו: ופרק ג מהלכות אישות הלכה יא. (9) קידושין ד. בבביתא ופירושה בגמרא שם. (10) מלשון איל, שיש בה תכונות גבריות, וראה פרק ב מהלכות אישות הלכה ג. (11) כגון שקולה עבה וכדומה (ראה בהלכות אישות שם הלכה ו. (12) כגון שהיא בת שש עשרה ויש לה סימני איילוניות ולא הביאה שתי שערות, שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (הלכות אישות שם הלכה ג), וראה להלן הלכה ה. (13) ואין אנו אומרים, שמכיוון שאין בה נערות, אין בה דין מכירה (גמרא שם). (14) היינו, עד גיל עשרים, אם יש בה סימני איילוניות, או עד גיל שלושים וחמש אם אין בה, ראה בהלכות אישות שם הלכה ד. (15) תוספתא ביכורים פרק ב. וראה בפרק ב מהלכות נזירות הלכה יא. (16) אטום, שאין לו לא זכרות ולא נקבות (פרק ב מהלכות אישות הלכה כה). (17) שיש לו גם זכרות וגם נקבות (שם הלכה כד). (18) שמא נקבות הן ואין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת עצמה (למעלה פרק א הלכה ב), וראה משנה למלך. (19) שמא זכרים הם, ואין לאב זכות בבנו למוכרו.

ב. אִין הָאֵב רְשָׁאֵי לְמַכֵּר אֶת בְּתוֹ, אֶלֶּא אִם כֵּן הָעֵנִי וְלֹא נִשְׁאַר לוֹ כְּלוֹם, לֹא קָרַקַע וְלֹא מִטְלָטְלִין²¹, וְאֶפְלוּ כְּסוּתָה²² שְׁעָלִיו. וְאֵף עַל פִּי כֵּן²³ כּוֹפִין אֶת הָאֵב לְפִדּוּתָהּ²⁴ אַחֲרֵי שִׁמְכָרָהּ, מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָהּ²⁵. בְּרַח הָאֵב אוֹ שְׁמַתָּה²⁶ אוֹ שְׁלֹא הָיָה לוֹ לְפִדּוּתָהּ - הָרִי זֶה עוֹבְדָת עַד שֶׁתֵּצֵא²⁷.

(20) יוצא מתוך הבריתא שהביא רבי יוסי בר חנינא בקידושין כ. [וכן מפורש בתוספתא ערכין פרק ה: "אין אדם רשאי למכור את בתו וכו' אלא אם כן העני"]. (21) כן הוא בקידושין שם, שאדם מוכר מטלטלין ואחר כך שדהו, ואחר כך ביתו, ורק אחר כך בתו. (22) ראה למעלה פרק א הלכה א. (23) כלומר, אף על פי שמכרה מחמת עוני, שלא נשאר לו כלום, כנ"ל. (24) אם מצאה ידו (יקר תפארת, וכן כתב רש"י בקידושין יח.). ומקור הדבר בבביתא בקידושין שם: "ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעבריי". ואף על פי ששם פירשו ברייתא זו לדעת רבי שמעון שאומר אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, ולפיכך כופין באמה העברייא, ולא בעברי, שיכול למכור עצמו שוב פעם אחרי הפדייה, אבל לרבנן שמוכר אותה לשפחות אחר שפחות שאין תועלת בכפייה זו, שהרי יחזור וימכנה, נראה שאין כופין אותו לפדותה, והרי רבינו פוסק להלן הלכה יג כרבנן - סוגייה זו שלא חילקה בין עברייא לעברי ושאלו: "אי הכי עבד עברי נמיי", ומתוך זה

על-ידי היובל - כיון שברח, אינו בכלל "וכי תשלחנו" (שם). (115) שם טז: בבביתא. (116) שנאמר: "העניק תעניק לו" - "לו ולא לבעל חובו" (שם טו. וטז:). ומשמע שאף לאחר שבאה העניקה ליד העבד, אין בעל-חוב גובה הימנו, לא כדברי רש"י (שם ד"ה ולא לבעל חובו) שאין האדון חייב להגבות את ההעניקה לבעל-חוב, שמשמע מדבריו שלאחר שבא לידו - בעל-חובו גובה הימנו. וכן לענין מעשר שני, שעליו אמרו בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן (עמ' 59, 61): "מעשר שני [ענין] אין גובין ממנו מלוה וחוב", לפי דעת ראבי"ה (באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) הכוונה למעשר עני שביד העני, שלצורך העני ניתן לא לפריעת חוב (תוספתא כפשוטה שם, והוא הדין להעניקה, וראה במשנה-למלך). (117) ברייתא שניה, שם. (118) [בעודה אמה (פט"ז מהלכות אבידה הלכה יג), ומקור הדברים מהבריתא שם]. (119) [זכותו בענק הוא זכותו במציאתה, ולא זכותו במעשה ידיה (כתובות מו:), ואע"פ שענק הוא כשכר פעולה (קידושין טו.) - שהרי מעשי ידיה למדו ממה שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה מעשה ידיעה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה" (שם, מז.), וזה לא שייך בענק, שהרי גם לרבה אין חלק אלא במעשה ידיה ממש ולא בהעניקות מעין אלה, שוודאי דינן כמציאה שהיא של אביה אף בעודה אמה, כנ"ל. אלא ודאי דין ענק כדין מציאה, שתיקנו לו לאב משום איבה (כתובות שם), שאם לא תתן לו מציאותיה, לא יתן לה מזונות (רש"י שם), והוא-הדין לענק, וראה להלן]. (120) כלומר, לרשותו. ובא לידה כבא לידו (כסף-משנה) וראה להלן. (121) [אף שלענין מעשה ידיה, אמרו (כתובות מב. במשנה): "אף-על-פי שלא גבתה, מת הרי הן של אחיך" - אין זה אלא במעשה ידיה, שהם שלו מן התורה (שם מז.), אבל ענק שאינו שלו אלא מתקנת חכמים משום איבה, כנ"ל - לא זכה בו האב אלא משעה שגבתה, ועיין משנה-למלך]. (122) שם מג.

~ יום שני א' אלול ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבארו בו דיני מכירת אמה עברייא ואופני יציאתה, ודיני מצוות ייעוד, לו ולבנו.

א. אִמָּה² הָעֵבֶרֶיָה הִיא הַקְטָנָה³ שִׁמְכָרָהּ אֲבִיהָ⁴. וּמִשְׁתַּבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אַחֲרֵי שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה⁵ וְהַעֲשֶׂה נַעֲרָה⁶ - אִינוּ יָכוֹל לְמַכְרָהּ⁷, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת כֹּה, וְיֵשׁ לוֹ לְקַדְּשָׁהּ לְכָל מִי שִׁיחָהּ⁸. אֵף⁹ הַקְטָנָה שֶׁהִיא אִלּוּנִית¹⁰ בְּסִימְנָהּ¹¹ וְאִינָה רְאוּיָה לְהַבְאֵת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת¹² - יֵשׁ לְאֲבִיהָ לְמַכְרָהּ¹³ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא קְטָנָה¹⁴. אֲבָל¹⁵ הַטְּמֵטוּם¹⁶ וְהַנְּדֻגִּינוּס¹⁷ - אִינוּ נִמְכָּר לֹא כְּעֶבֶד¹⁸ עֲבָרִי וְלֹא כְּדִין הָאִמָּה הָעֵבֶרֶיָה¹⁹.

(2) כתובות מ: במשנה. (3) עד גיל שתים עשרה שנה ויום אחד, ואפילו הביאה שתי שערות בתוך הזמן הזה (פרק ב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעימך". (37) כלומר, ככל העבדים העבריים (בין מוכר עצמו ובין מכוורו בית דין) שיוצאים ביוכל (למעלה פרק ב הלכות ב"ג). ומקור הלכה זו במשנה בקידושין יד: (38) ככתוב (שמות כא, ח): "והפדה". ומזה למדו אף לעבד (קידושין טז). וכן מפורש במשנה שם יד: שגם העבד וגם האמה יוצאים בגירעון כסף. (39) שם טז. בברייתא. (40) ובמחילה בלי שטר אינה יוצאה, כמבואר למעלה פרק ב הלכה יא. (41) בברייתא שם אמרו שעבד קונה עצמו בשטר. וברור שהוא הדין לאמה, שהרי כל עיקר יציאה בשטר נלמד מעבד כנעני, שכתוב בו "או חופשה לא ניתן לה" ולמדו בגזירה שווה "לה-לה" מגט אשה שנאמר בה "וכתב לה" (רש"י שם), ואם כן אין לחלק בין עבד לאמה.

ה. יתרה אמה העבירה, שהיא יוצאה בסימנין. פיצד? כגון שהביאה סימנין ונעשית נערה - יוצאה לחרות בלא כסף. אפלו הביאה סימנין מאחר יום שלקחה - הרי זו יוצאת לחרות. שנאמר: ויצאה חנם⁴² - רבה לה הכתוב יציאה אחרת בחנם יתר על העבד. מפי השמועה למדו, שהיא הבאת סימני נערות. ותחזור לרשות אביה, עד שתבגר ותצא מרשות אביה⁴³. היתה הבת אילנית, שאין לה ימי נערות, אלא יוצאת מקטנותה לבגר - פיון שפגרה תצא לחרות⁴⁴.

(42) בברייתא קידושין ד. אמרו: "ויצאה חנם אלו ימי בגרות, אין כסף אלו ימי נערות". ועיין כסף משנה כאן ורש"י שם יד: במשנה שאף הם הביאו מוציאה חנם על ימי נערות וברש"י על התורה שמות כא, א. נראה שמה שאמרו "ויצאה חנם אלו ימי בגרות" אין זה אלא אם לא נכתב "אין כסף", אבל עכשיו שנכתב "אין כסף" לרבות נערות, שוב נלמדו ימי נערות מ"ויצאה חנם" ימי בגרות מ"אין כסף". וראה בתורה תמימה שם אות פט. (43) ככל נערה. (44) שם ד. אמרו שאין צריך לכך לימוד מיוחד, שהרי קל וחומר הוא: אם סימנים שאינם מוציאים מרשות האב - מוציאים מרשות האדון, בגרות שמוציאה מרשות האב - אינו דין שמוציאה מרשות האדון. וכל הפסוק הנ"ל (ויצאה חנם אין כסף) לא בא ללמד אלא על עיקר מכירת איילנית, שבלי הפסוק היה מקום לומר שכיוון שאינה מביאה סימנים אינו יכול למכרה כלל. וראה למעלה הלכה א. [והמדובר כשנמכרה בהיותה בת שש עשרה והיו לה סימני איילניות ולא היו לה שתי שערות שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (פרק ב מהלכות אישות הלכה ג) ואז היא יוצאת בתור בוגרת. ואין אנו אומרים שנעשית איילנית למפרע ולא הייתה מכירתה כמירה כלל (ראה משנה למלך למעלה הלכה א), שדעת רבינו לפסוק כשמואל ביבמות פ. שאינו נעשה סריס למפרע, והוא הדין לאיילניות. וכן נראה מדבריו בהלכות אישות שם. וכן נקט בדעתו, הנודע-ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סימן ו].

ו. אין אמה העבירה יוצאה בראשי איברים; שנאמר: לא תצא פצאת העבדים. וכן עבד עברי,

באו לידי החילוק הנ"ל שעבד עברי יכול למכור עצמו עוד הפעם, ואמה עבריה אינה נמכרת ונשנית כדעת רבי שמעון - סוגייה זו אינה לפי ההלכה, שהרי רבי סובר שם טז: שעבד עברי הנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים, כלומר, אין כופין את קרוביו לפדותו, וכן פסק רבינו למעלה פרק ב הלכה ז, ולפי זה מתפרשת ברייתא זו בפשיטות, שרק באמה העבריה כופין את האב ואילו בעבד עברי אין כופין את קרוביו לפדותו, ולפי זה אפילו לדעת חכמים של רבי שמעון הסוברים, שמוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, כופין אותו לפדותה, ומה שאין כופין בעבד עברי אין זה מפני שנמכר ונשנה, אלא שבעבד עברי אין דין כפייה כלל, וראה במשנה למלך. (25) שם בקידושין בסוגיית הגמרא. (26) כאן רמז רבינו שאמה עבריה אינה יוצאה לחירות במיתת האב, ודלא כריש לקיש בקידושין טז. שדבריו נשארו בתיובתא שם טז: וראה באור שמה. (27) בדרכים הרגילות, להלן הלכה ד וה. ואין אנו כופים את הקרובים לפדותה (כסף משנה). וראה למעלה פרק ב הלכה ז.

ג. אמה העבירה נקנית בכסף²⁹ או בשנה כסף³⁰ ובשטר³¹, ואינה נקנית בפרוטה³², מפני שצריך לקנותה בדים שראויין לגרעון, כדי שתגרע פדיונה ותצא³³. פיצד בשטר? פותב על הנגר או על החס: בתי מכורה לך, בתי קנייה לך; ונתן ביד האדון. ושטר אמה העבירה - האב פותבו³⁴.

(28) קידושין יד: במשנה. (29) בשקלא וטריא שם, למדו קניין כסף באמה ממה שנאמר בה "והפדה", שמגרעת פדיונה ויוצאת - הרי שנקנית בכסף. (30) שם טז. בברייתא. וראה למעלה פרק ב הלכה א. (31) משנה שם יד: (32) שם יא: יב. (33) ופרוטה אינה ראוייה לגירעון, שהרי הגירעון יהיה פחות משווה פרוטה, שאין בו כל ערך (קידושין שם). ובעבד עברי לא כתב רבינו (למעלה פרק ב הלכה א) שאינו נקנה בפרוטה, משום שקניין עבד עברי בכסף נלמד מעבד הנמכר לגוי, שבו נאמר "מכסף מקנתו", מלמד שכסף קונה (כסף משנה). (34) קידושין טז. וכרב חסדא ולא כרב הונא. וטעמו משום שקניין שטר באמה העבריה נלמד מקניין שטר בעבד כנעני, שדינו כקרקע, ושם המוכר כותב השטר, שנאמר (ירמיה לב, יא) "ואקח את ספר המקנה", שירמיה הלוקח קיבל את ספר המקנה מידי חנמאל המוכר. וראה ביקר תפארת להרדב"ז.

ד. אמה העבירה עובדת שש שנים, כעבד שמכרוהו בית דין³⁵; שנאמר: פי ימכר לך אחיד העברי או העבירה³⁶. ויוצאת בתחלת שבע. ואם פגע בה יוכל בתוך שש - יוצאה חנם, כעבד³⁷. מת האדון, אף על פי שהניח בן - יוצאה חנם, כנרצע; שנאמר: ואף לאמתך תעשה בן. וכן מגרעת מפדיונה³⁸ ויוצאה. ואם³⁹ כתב לה שטר שחרור ומחל על השאר⁴⁰ - יוצאה חנם, כעבד⁴¹.

(35) שאינו נמכר אלא לשש, ואילו מוכר עצמו נמכר גם ליותר משש (למעלה פרק ג הלכה יב). (36) וגומר:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49) בכורות יג. במשנה. ושם למדו מן הכתוב: אשר לא יעדה והפדה, הרי שהפדיון בא רק אחרי שלא התקיים הייעוד. 50) שאף הפדייה היא מצוה, ראה בספר המצוות, עשה רלד. 51) קידושין יט: ברייתא כלשונה. 52) לשון זו אינה בברייתא שם, אבל נזכרה שם ה: בברייתא, לעניין קידושי אשה. 53) לשון הברייתא שם. וכתנא קמא ולא כרבי יוסי בר יהודה. 54) שלא נשאר עוד שיעור עבודה, שתמורתה פרוטה. 55) והרי זה דומה למקדש מעכשיו ולאחר שלושים יום, שמקודשת לסוף שלושים יום למפרע. 56) ברייתא שם, כלשונה. 57) מסכת עבדים פרק א הלכה ז. וראה במכילתא משפטים פרשה ג. 58) ולא אותה ואת חברתה. 59) ולא קטן. קידושין יט. בעייה של ריש לקיש, שנפתרה על ידי רבי אייבו בשם רבי ינאי. 60) בשמות (כא, ט) מפרש רש"י, שהבן אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל איבך בדמיך. ומדברי רבינו נראה שדין הייעוד על ידי האב (ועיין לחם משנה, וראה להלן הלכה ח).

ח. אין⁶¹ האדון מיעד אמה העבירה לא לו ולא לבנו אלא מדעתה⁶², אף על פי שפטר קבל אביה מעותיה⁶³; שהרי⁶⁴ הוא אומר: יעדה - מדעתה⁶⁵. ואם⁶⁶ מת האדון - אין בנו יכול ליעדה לו, שהרי יוצאה לחרות במיתת האדון⁶⁷.

61) קידושין שם, כפירוש השני של הגמרא למימרא של רבי אייבו בשם רבי ינאי. 62) יש אומרים מרצונה (כסף משנה וכן כתב המאירי, ועיין תוספות קידושין ה. דיבור המתחיל שכן) וראה להלן הלכה יב. 63) כדברי רב נחמן בר יצחק שם. 64) גם זה מדברי רב נחמן בר יצחק שם. 65) יעדה לשון דיעה (רש"י שם דיבור המתחיל שאני הכא). ויש מפרשים שדרשו כן בהיפוך אותיות: ידעה - יעדה, כמו כבש - כשב, שמלה - שלמה (תורה תמימה שם). 66) הוא דבר פשוט (כסף משנה). 67) משמע שלולא זה היה יכול ליעדה, וראה למעלה הלכה ז, שדין ייעוד הוא על ידי האב דווקא.

ט. היעוד⁶⁸ - בארוסין⁶⁹, ואינו פגש ואין. לפיכך⁷⁰, אינו מטמא לה⁷¹ ולא יירשנה⁷² ולא מפר⁷³ נדריה עד שתפגס לחפה. ואם שלש אלה⁷⁴ לא יעשה לה - לא יעדה⁷⁵ לו, ולא יעדה לבנו, ולא נפדית בגרעון פסך; ויצאה חנם - בהבאת סימנין, כמו שפארנו⁷⁶, יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה בעבד עבירה⁷⁷.

68) קידושין יח: בעייה של רבה בר אבוא שנפתרה. 69) כקידושין. 70) ההבדלים הנ"ל בין אירוסין לנישואין הובאו בגמרא שם. 71) אם כהן הוא, שכהן אינו מתטמא אלא לאשתו הנשואה ולא לארוסה (פרק ב מהלכות אבל הלכה ז). 72) שהבעל יורש אשתו נשואה ולא ארוסה (פרק כ"ב מהלכות אישות הלכות א-ג). 73) היינו, לבדו בלי האב, ראה בפרק י"א מהלכות נדרים הלכה ט. 74) כלשון הכתוב בשמות כא, יא. 75) מכילתא שם. 76) למעלה הלכה ה. 77) למעלה הלכה ד.

אם הפיל לו שנו או סמא לו עינו - משלם לו פדיון החובל בחברו, כמו שפארנו בהלכות חובל⁴⁵. נמצאת למד, שאמה העבירה נקנית בשני דברים: בכסף או בשטר; וקונה עצמה בששה דברים⁴⁶: בשנים, וביוכל, ובגרעון פסך, ובשטר שחרור, ובמיתת האדון, ובסימנין.

45) פרק ד הלכה י. אבל לחירות אינו יוצא שהוקש עברי לעבריה (מכילתא משפטים פרשה א, וכאן בפרשה ג נתקצרו הדברים), וראה בכסף משנה ולחם משנה כאן. 46) ואילו עבד עברי אינו קונה עצמו אלא בחמישה דברים בלבד, לפי שאינו יוצא בסימנים. ראה למעלה פרק ב הלכה יב.

ז. יעד⁴⁷ אותה האדון לעצמו או לבנו - הרי היא כשאר ארוסות⁴⁸, ואינה יוצאה באחד מכל אלו, אלא במיתת הבעל או בגט. ומצות⁴⁹ יעוד קודמת למצות פדיה⁵⁰. פיצוד⁵¹ מצות יעוד? אומר לה בפני שנים: הרי את מקדשת לי, הרי את מארסת לי, הרי את לי לאשה⁵²; אפלו⁵³ בסוף שש סמוך לשקיעת החמה⁵⁴. ואינו צריך לתן לה כלום, שמצות הראשונות לקדושין נתנו⁵⁵. ונוהג⁵⁶ בה מנהג אישות, ואינו⁵⁷ נוהג בה מנהג שפחות. ואינו מיעד שתיים פאחת; שנאמר: יעדה. וכיצד מיעדה לבנו? אם היה⁵⁸ בנו גדול⁵⁹, ונתן רשות לאביו ליעדה לו - הרי האב⁶⁰ אומר לה בפני שנים: הרי את מקדשת לבני.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות יעוד קודמת למצות פדיה"

והדין הוא ש"אין אמה עבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו קידושין, כדי שתהיה ראויה ליעוד" (ה"א).

מכאן נראה גודל הכבוד והעילוי של בת ישראל. שבכדי למכור עבד מספיק שאם גנב ו"אין לו ונמכר בגניבתו", אבל באמה עבריה נאמרו כמה וכמה תנאים: האחד שאינה נמכרת בגנבתה, ורק אם אביה עני ולא מצא מה יאכל ולא נשאר לו כלום לא קרקע ולא מטלטלין ואפילו כסות שעליו, רק אז מותר לו למכור את בתו לאמה לזמן קצר כדי שתסייע בפרנסה וגם אח"כ יוצאת בסימנים. ובנוסף, אין למכרה למי שאין לו יעוד עליה ואינו יכול לשאתה לאשה כי בבת ישראל נראית בגלוי תכליתה, עניין החתונה והקמת בית בישראל.

(על פי לקו"ש חלק כ"ו ע' 372)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

47) קידושין יח. בברייתא וכפירושה על ידי רב ששת. 48) ראה לקמן הלכה ט, שהייעוד כאירוסין ואינו כנישואין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְתַנְרָשָׁה - אינו יכול למכרה; שאין אדם יכול למכור את בתו לשפחות אחר אישות. אבל מוכרה לשפחה אחר שפחות. כיצד? מכרה לשפחות תחלה, ויעיד⁹¹ אותה האדון, ומת האדון או גרשה, וחזרה לרשות האב כשהיא קטנה - הרי האב מוכרה פעם שנייה⁹², אפילו לכהן⁹³. וכן אם נפלה לפני יבם מן היעוד, וחליץ לה⁹⁴, אף על פי שהיא חליצה פסולה מפני שהיא קטנה⁹⁵ - הרי נפסלה מן הכהנה⁹⁶; ויש לו למכרה לכהן⁹⁷, הואיל וקדושין תופסין בה, כמו שנתבאר⁹⁸.

90 קידושין יח. בברייתא, וכתנא קמא וכרבי עקיבא הדורש "לא ימשול למכרה בבגדו בה" - כיוון שפירש טליתו עליה (כלומר כיוון שנמסרה לאישות - רב נחמן בר יצחק שם), שוב אינו רשאי למכרה" ולא כרבי אליעזר הדורש "בבגדו בה" - כיוון שבגדו בה", כלומר, שמכרה לשפחה. 91 שהרי ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט) ואינה יוצאת מרשותו של אב. 92 [ראה למעלה הלכה יב, שרבינו סובר שייעוד אינו אישות לענין זה, שהרי אינו מיעדה אלא מרצונה ואין זה אלא שפחות בלבד]. 93 בדפוס רומי וכתב"ד תימן: לכהן גדול. 94 ושוב מת היבם ובטלה זיקתה. [ואילו יבמה וגירשה, הרי היא נשואה, ושוב אין לאביה רשות בה]. 95 כמפורש בפרק ד מהלכות יבום וחליצה הלכה טז. 96 כמפורש שם הלכה כו. 97 אפילו לכהן גדול (רד"ב), וכוונת רבינו לומר: אף על פי שהיא חליצה פסולה ובכל זאת הרי נפסלה מן הכהונה והיא מקום לומר שאסור לו למכרה לכהן שהרי יש בה שני איסורים גם אלמנה וגם חלוצה, ובכל זאת יש למכרה לכהן גדול. 98 למעלה הלכה יב.

יד. המוכר את בתו, ויצאה בשנים או ביובל או בגרעון כסף, ויעידן היא קטנה - יש לו לחזור ולמכרה פעם שנייה, כמו שבארנו⁹⁹.

99 למעלה הלכה יג, שמוכרה שפחות אחר שפחות.

טו. המוכר¹⁰⁰ את בתו, ואחר כך הלך וקדשה לאחר: אם רצה האדון ליעד - מיעד¹⁰¹; ואם לא יעד האדון לא לו ולא לבנו - כשתצא מרשות האדון יגמרו קדושיה ותעשה אשת איש.

100 קידושין יט: כתנא קמא בברייתא ולא כרבי יוסי בר רבי יהודה. 101 שהרי המעות הראשונות שלו, לקידושין ניתנו (למעלה הלכה ז). משל למי שקידש אשה מעכשיו ולאחר שלשים יום אם ירצה, ובא אחר וקידשה בינתיים, שמקודשת לראשון, אם רוצה (גמרא שם).

טז. המוכר¹⁰² את בתו, ופסק על האדון על מנת שלא ליעד אותה, אם רצה האדון ליעד - מיעד; שהתנה על מה שכתוב בתורה, שתנאו בטל.

102 ברייתא שם וכתנא קמא ולא כרבי מאיר.

י. אין האדון⁷⁸ יכול למכור אמה העבריה, ולא לתנה לאיש אחר, בין רחוק בין קרוב⁷⁹. ואם מכר או נתן - לא עשה כלום⁸⁰. שנאמר: לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה. וכן עבד עבדיו⁸¹ לא יכול למכרו לאחר ולא לתנו. ויראה לי, שלא הצריך הכתוב לאסור דבר זה [באמה], אלא מפני שיש לו ליעדה לבנו, לכהן נאמר: לעם נכרי לא ימשל למכרה.

78 כל דברי רבינו מפורשים במכילתא דרשב"י שמות כא, ח. ויש שהביאו מגמרא מפורשת בערכין כח. "יכול יחרים אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו תלמוד לומר בהמה, מה בהמה יש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה" - הרי שאין לו רשות למכור עבדו ושפחתו העבריים. וראה בכסף-משנה למעלה פרק ב הלכה יב שכתב כדברי רבינו כאן בשם הרלב"ג. 79 במכילתא דרשב"י שם למדו כן ממה שנאמר "לעם נכרי לא ימשול וגו'" - "לעם לא ימשול למכרה", כלומר, לקרובים, ולנכרי לא ימשול למכרה" - לרחוקים. 80 כן הוא במכילתא דרשב"י (תורה שלמה שם סימן קפד). 81 במכילתא דרשב"י (תורה שלמה שם) למדו כן בקל וחומר: "אם אמה העבריה שהוא רשאי ליעדה לו ולבנו, אינו רשאי למכרה, עבד עברי שאין לו בו רשות כלל, על אחת כמה וכמה". וראה בכסף משנה.

יא. אין⁸² אמה העבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו⁸³ קדושין, כדי שתהא ראויה ליעוד. כיצד? מוכר⁸⁴ אדם את בתו לאביו⁸⁵; שאף על פי שאין האדון יכול ליעדה לו⁸⁶ - ראויה היא לבנו, שהרי האמה בת אחיו. אבל אינו יכול למכור את בתו לבנו; מפני שאינה ראויה לאדון, שהרי היא אחותו, ולא לבנו, מפני שהיא אחות אביו.

82 קידושין יח: בברייתא וכתנא קמא ולא כרבי אליעזר. 83 אף על פי שהוא עצמו אינו יכול ליעדה - שמספיק אפשרות כל שהיא של ייעוד (שם כ.). 84 שם כ. ברייתא ראשונה, וכפירוש בגמרא. 85 ויש לו בן, כדלהלן. 86 שהרי אסורה לו משום בת בנו (ויקרא יח, י).

יב. יש⁸⁷ לאדם למכור בתו לפסולין, כגון אלמנה⁸⁸ לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט; שאף על פי שהן בלאו, קדושין תופסין בהן⁸⁹.

87 שם יח: בברייתא. 88 (מן האירוסין אבל אלמנה מן הנישואין אינה עוד ברשות האב למכרה (פרק ג מהלכות אישות הלכה יב). והוא הדין לגרושה וחלוצה דלהלן הן מן האירוסין, ואף ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט). 89 כמבואר בפרק ד מהלכות אישות הלכה יד. והמדובר כשאין לו בן לכהן הגדול, שאם יש לו בן, הרי היא ראוייה לבן, כמבואר למעלה הלכה יא (יקר תפארת).

יג. המקדש⁹⁰ את בתו כשהיא קטנה, ונתארמלה או

הלכה יגיד) בשטר על-ידי עצמו, שגיט וידו באין כאחת, וכמו כן יוצא בין בכסף ובין בשטר – על-ידי אחרים, אף שלא מדעתו, שזכות היא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות. ויבואר להלן. (16) [כן נראה בגיטין לט: שאם נתן העבד כומתא (=כובע) לרבו – שיצא לחירות, ומדין כסף הוא, ולא מדין חליפין, שאין העבד יוצא בחליפין, לדעת רבינו. ועיין רמב"ם בחידושי שם, ולהלן הלכה ג ובהערות כא ולג שם]. (17) אבל בעל-כרחו של עבד אין לפדותו (לחם-משנה). (18) שיוצא מתחת רבו לחירות, כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (19) משנה, שם כב: כחכמים. (20) שאם לא התנה כן – כל מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ופ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג). (21) כן מפורש במכילתא (משפטים, סוף פרשה ט) "רבי ישמעאל אומר, עבד כנעני אין לו פדיון לעולם ואינו יוצא אלא לרצון, שנאמר והתנחלתם אותם – שעבד כנעני כשדה אחוזה לעולם" (הגר"א יורה-דעה סימן רסו ס"ק טו). (22) שכיון שמקנה עצמו לו בשוה כסף כמבואר למעלה (הלכה א והערה טו), כמו כן יכול לקנותו בשוה כסף.

ג. פיצד בשטר? פותב לו על הנזיר או על החרס: ²³הרי את בן חורין, או הרי את של עצמך, או אין לי עסק בך²⁵, וכן כל פיוצא בזה בענין זה²⁶, שזה²⁷ הוא גופו²⁸ של גט שחרור, ומוסר לו את השטר בפני שני עדים²⁹, או שהיו העדים חתומים בו ומסרו לו בינו לבינו – הרי זה יצא לחרות³⁰, שהרי גטו וידו³¹ באין באחד³². אמר לו שלא בכתיב³³: הרי את בן חורין, הרי את של עצמך, אף על פי שהעידו עליו עדים בבית דין, ואף על פי שקנו מידו³⁴ – עדין לא נשתחרר; שאין העבד יוצא לחרות אלא בכסף או בשטר³⁵ או בראשי איברים³⁶. והפותר³⁷ לשפחתו: הרי את מתרת לכל אדם – לא אמר כלום³⁸.

(23) כן הוא בקידושין ט. לענין שטר קידושין, ושם כו. לענין שטר מכירה בשדה. וסובר רבינו שהוא-הדין בעבד. (24) גיטין פה: במשנה. (25) גיטין מג: בברייתא. ושם פה: וקידושין ו: בעיא שנפתרה מברייתא זו. (26) כל דיבור שמשמעותו חרות, המתאים לעבד. (27) משנה, שם. (28) עיקרו, יסודו. (29) הם הנקראים "עדי מסירה", וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו שתקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמים על הגט, נוסף על זה שנותנו לה בפני עדי מסירה. (30) בהלכות גירושין שם הלכה טז, כתב רבינו "חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה וכו' הרי זה כשר", ואם כן גם כאן בעבר ומסר. (31) כלומר, היותו ברשות עצמו. (32) קידושין כג. שאם לא כן אינו משוחרר, שהרי לא יצא הגט מרשותו של האדון, שיד העבד כידו. (33) בגיטין מ: "האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, עשוי בן חורין; הרי הוא בן חורין – הרי הוא בן חורין – אמר רבי יוחנן, וכולן בשטר" (וראה להלן פרק ו הלכה ב) – הרי שבאמירה בלבד אינו משתחרר. ויש שלמדו זאת

~ יום שלישי ב' אלול ~

פרק חמישי

(1) נכללו בו דיני עבד כנעני במה הוא נקנה ואיך הוא יוצא לחירות.

א. עבד כנעני² נקנה בחמשה דברים, וקונה את עצמו בשלשה. נקנה בכסף, או בשטר, או בחזקה³, או בחליפין⁴, או במשיכה⁵. וקונה⁶ את עצמו בכסף⁷, או בשטר⁸, או בראשי איברים⁹. ועבד קטן¹⁰ – הרי הוא כבהמה, ונקנה במשיכה¹¹ במשיכת הבהמה¹². וכבר בארנו בתחלת ספר זה¹³ כל הדרכים שהעבדים נקנין בהן¹⁴.

(2) קידושין כב: במשנה. כל גוי שנמכר לישראל הרי הוא עבד, אלא שכל העבדים נקראו על שם כנען, שכתוב בו (בראשית ט, כה) אורו כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (רש"י שם). (3) משנה, שם. ולמדו זאת משה אחוזה: כשם ששדה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה, כן עבד כנעני נקנה (גמרא שם). (4) ברייתא שם. (5) מימרא של שמואל שם. (6) משנה, שם. (7) [אין לקנין כסף מקור בתורה, אבל סברא היא: כשם שיכול למכרו לאחר, כן יכול למכרו לו, כלומר לעבד עצמו. וראה גיטין לט: בברייתא של רבי ובקידושין כג. בדברי אביי: "כסף הואיל וקני ליה וכו' מקני ליה"]. (8) נלמד בגזירה-שוה "לה" "לה" מגט אשה. (9) ברייתא שם כד. (10) שם כב: מימרא של רב אשי. (11) כלומר אף במשיכה, אבל הוא נקנה גם בכסף, בשטר ובחזקה ככל העבדים (יקר תפארת). (12) שקורא לה והיא באה. מה-שאיין-כן בעבד גדול, כיון שיש לו דעת, וכשהוא קורא לו הוא בא על דעת עצמו אינו נקנה במשיכה הנ"ל, אלא בתקפו בכח (שם). (13) כלומר, בספר קנין. והוא בפ"ב מהלכות מכירה הלכה א-ד. (14) ולפיכך לא בא לבאר כאן אלא הדרכים שהוא קונה עצמו בהן, כדלהלן.

ב. פיצד¹⁵ קונה את עצמו בכסף? כגון שנתן אחד לרבו מעות, ואמר לו: על מנת שייצא עבדך בהם לחרות – פיון שקבל הרב את הכסף או שוה כסף¹⁶ יצא העבד לחרות. ואין צריך דעת העבד¹⁷; שזכות היא לו¹⁸, וזכין לאדם שלא בפניו. וכן¹⁹ אם נתן אחד לעבד מעות, ואמר: על מנת שתצא בהן לחרות²⁰: אם רצה האדון²¹ לקבל המעות – יצא העבד לחרות; ואם לא רצה – לא קנה העבד המעות, שלא נתן לו אלא על מנת שייצא בהם לחרות. ואחד הכסף או שוה כסף פיון לקנות²² בין להקנות עצמו לו.

(15) שם כב: במשנה, כחכמים (ולא כרבי מאיר, ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שם כג.). שלפי דבריהם עבד יוצא בכסף על-ידי עצמו, אם נתנו לו כסף על-מנת שיצא בו לחירות, שבאופן זה לא קנה ממנו האדון (פ"ג מהלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה "עין" שאינה חוזרת, אף "שן" שאינה חוזרת, יצאה "שן חלב" (שן של קטן) שחוזרת.

ה. אֵין יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים אֶלָּא עֲבָדִים שְׁמָלוּ וְטָבְלוּ, שְׁהָרִי יוֹשֵׁן בְּמִקְצַת מְצוֹת⁴⁹; אֲבָל הָעֶבֶד שֶׁהוּא בְּגִיטוֹ - אֵינוֹ יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים⁵⁰. אֵלּוּ⁵¹ הֵן רָאשֵׁי אֵיבָרִים שְׁאֵינָן חוֹזְרִין: אֲצַעְבוֹת יָדִים וְרַגְלִים - עֶשְׂרִים, רָאשֵׁי הָאָזְנִים, וְרֹאשׁ הַחֶסֶם, וְרֹאשׁ הַגּוֹיָה, וְרָאשֵׁי הַדִּינִי שְׁבָאֶשָׁה⁵². אֲבָל הָעֵינִים וְהַשְּׁנַיִם - הֵרִי הֵן מִפְּרָשֵׁן בַּתּוֹרָה⁵³.

(49) כאשה (חגיגה ד.). (50) [שעבד שהוא מחויב במצוות הוא בכלל "לא יוסיף פן יוסיף להכותו וגו' ונקלה מאחיק". כי אחיק הוא במצוות (בבא-קמא פח.) וכן מפורש במכות ח: שהמכה עבד לוקה, וכן פסק רבינו בפט"ז מהלכות סנהדרין הלכה יב. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן תכ סעיף ב: "הכה עבד כנעני לוקה הוא, שהרי חייב במצוות". ומה שכתב רבינו בס"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ג: "הכה עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה", לא בא להוציא מכלל זה את המכה עבדו, אלא שבעבד חבירו אינו לוקה אלא בהכאה שאין בה שוה פרוטה. אבל בשיש בה שוה פרוטה, שחייב לשלם, משלם ואינו לוקה. ואילו בעבדו, לוקה אפילו בהכאה שיש בה שוה פרוטה, שהרי הוא שלו ופטור מלשלם לו, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה י (ב"ח בחושן-משפט שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק ו). ומה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יב: "שעבדו יש לו רשות להכותו" (ראה 'מנחת חינוך' מצוה מט) - ברור כי אין זה אלא בשבט ובמקל ורצועה וכיוצא בהן, כמו שכתב שם הלכה יג לענין רציחה, אבל לעקור שיניו ולהוציא עינו או לחתוך ראשי איבריו - לא ניתנה לו רשות (אלא שיש להעיר, הלא אפילו באופן שלא נתכוין להזיק הוא יוצא לחירות כדלהלן הלכה יג, וצ"ע). וכן כתב רש"י בגיטין כא: על מה שאמרו שם "בשלמא יד דעבד, לא אפשר למקציה" - "דשייך במצוות ואינו רשאי לחבל בו, ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי איברים, אלמא אינו רשאי לחבל בו". וכן מסתבר, שהרי יציאה בראשי איברים היא קנס (ראה בבא-קמא עד: ולהלן הלכה יז) ואם אין איסור לחבל בו, לא שייך לקנסו, אבל עד שנשאר בגיתו שאין בו איסור "לא יוסיף להכותו" - אינו יוצא בראשי איברים]. (51) משנה בנגעים, והובאה בקידושין כה. (52) אבל ראשי דדים שבאיש אינם בולטים כל כך, ואינם מוס שבגלוי, כדעת תנא-קמא בברייתא שם, ולא כרבי יהודה (כן נראה ב"ק תפארת' להרדב"ז, אבל עיין לחם-משנה). (53) כלומר, ואינם כלולים במנין כ"ד אברים.

ו. הֵיתָה⁵⁴ לוֹ אֲצַעְבֵּי יִתְרָה וְחִתְכָּה, אִם⁵⁵ נִסְפְּרָתָה⁵⁶ עַל גֵּב הָיָד - עֶבֶד יוֹצֵא בָּהּ לַחֲרוּת. הֵיתָה⁵⁷ עֵינָיו סְמוּיָה וְחִטְטָה⁵⁸ - עֶבֶד יוֹצֵא בָּהּ לַחֲרוּת, שְׁהָרִי חֶסְרוֹ אֶבְרָם⁵⁹. וְהוּא הֵדִין לְאֶחָד מִרָאשֵׁי אֵיבָרִים⁶⁰ שֶׁהוּא בָּטֵל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, שְׁאֵם חֲתָכוֹ - הֵרִי חֶסְרוֹ אֶבְרָם, וְיֹצֵא לַחֲרוּת.

מגזירה-שוה "לה" "לה" מאשה - מה אשה אינה יוצאת אלא בכתב ולא בדיבור, אף עבד כן (רדב"ז). (34) בקנין סודר. ואע"פ שעבד נקנה בחליפין (=קנין סודר), כמבואר למעלה הלכה א - סובר רבינו שכיון שלא נזכר בגמרא קנין חליפין אלא לגבי זה שהוא נקנה (קידושין כב:) ולא לגבי זה שהוא קונה עצמו, נראה שאין העבד קונה עצמו בחליפין, וראה להלן. ומה שאמרו בגיטין לט: במעשה של שפחה כנענית שאדונה נתן לה כובע, ואמר לה: קני הכובע וקני נפשך, ואמרו שם שלא יצאה לחירות מפני שהאדון נתן לה, ולא היא נתנה לו - הרי שהיא קונה עצמה בקנין חליפין אילו היתה היא הנותנת - סובר רבינו שהמדובר בקנין כסף (ראה למעלה הערה טו) ולא בקנין חליפין, והראב"ד חולק על רבינו, וכתב "שהקנין הוא ככסף מההוא מעשה דכומתא". (35) שנזכרו במשנה, שם כב: (36) שנזכרו בברייתא, שם כד. ואילו קנין סודר לא נזכר בדין קונה עצמו. (37) גיטין פה: וקידושין ו: (38) שזהו לשון גט אישות, ולא לשון גט שחרור.

ד. בְּיָצַד בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים? הַמָּקָה אֶת עֶבְדּוֹ בְּכֹנֶה³⁹, וְחֶסְרוֹ⁴⁰ אֶחָד מֵאַרְבַּעַת וְעֶשְׂרִים רָאשֵׁי אֵיבָרִים⁴¹ שְׁאֵינָן חוֹזְרִין - יֹצֵא לַחֲרוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שְׁחִירוֹ⁴². אִם כֵּן⁴³, לָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה⁴⁴ שֵׁן וְעֵין? לְדוֹן מֶהָ: מֶה שֵׁן וְעֵין - מוֹמִין שְׁבִגְלוּי וְאֵינָן חוֹזְרִין⁴⁵, אֵף כָּל מוֹמִין שְׁבִגְלוּי וְאֵינָן חוֹזְרִין - יֹצֵא הָעֶבֶד בּוֹ לַחֲרוּת. אֲבָל הַמְסִרְס עֶבְדּוֹ בְּפִיזִים⁴⁶, אוֹ הַחוּתָף לְשׁוֹנוֹ - אֵינוֹ יוֹצֵא לַחֲרוּת, שְׁאֵינָן מוֹמִין שְׁבִגְלוּי⁴⁷. וְכֵן⁴⁸ הַמְפִּיל שֵׁן הַקָּטָן - אֵינוֹ יוֹצֵא לַחֲרוּת, שְׁהָרִי סוּפוֹ לְחֹזֵר.

(39) כלומר: לנגוע באיברי העבד, אע"פ שלא נתכוין להזיק, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יג. ומקור הדברים בקידושין כד: בברייתא, כחכמים וקרבי אלעזר ולא כרשב"ג. (40) הזיקו. או כפשוטו, שהוציא את האבר, וראה לקמן. (41) לקמן הלכה ה, נמנו כולם. (42) קידושין כד: ברייתא, וקרבי שמעון ורבי אלעזר ורבי עקיבא (ולא כרבי מאיר ורבי טרפון). ולמדו זאת בגזירה-שוה "שילוח" "שילוח" מאשה - "מה אשה בשטר (=בגט), אף עבד נמי בשטר" (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, שגם היוצא בשן ועין צריך גט שחרור, ושלא כדעת המכריעים בין רבי טרפון ורבי עקיבא, שבשן ועין צריך גט שחרור, ובכ"ד ראשי אברים צריך גט שחרור. וראה ב'ענינים למשפט' שם. (43) שם כד. וכד: (44) שמות כא. כ"ז. (45) מבריאם, חוזרים לברייתם. (46) מסתימת לשון רבינו נראה שאין חילוק בין נשאר תלויים בכיס לבין ניתקו לגמרי. אבל הרא"ש מבדיל ביניהם (כסף-משנה). (47) אף-על-פי שרבי אומר שהמסרס בביצים יוצא לחירות (קידושין שם), ובן עזאי אומר שהחותר לשונו יוצא לחירות (שם) - פסק רבינו כתנא-קמא שבברייתא שם, שאמר שבכ"ד ראשי אברים יוצא לחירות. ומשמע מדבריו שאינו יוצא לא בביצים ולא בלשון. וראה בכסף-משנה, ובתוספות המיוחסות לר"י הזקן שם. (48) שם כד: ולמדו כן מ"עין",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביטל מעשה השיניים, שהן מום שבגלוי, וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בקידושין שם. ועיין כסף-משנה ותוספות המיוחסות לר"י שם בגליון.

יא. הפיל את שנו או סמא את עינו בלא פונה, פגון שזרק אבן לבהמה ונפלה בעבד והפילה את שנו וחתכה אצבעו - לא יצא לחירות⁸⁰; שנאמר: אם שן עבדו או שן אמתו יפיל⁸¹ - עד שיתפגן.

(80) בבבא-קמא כו: אמר רבה, שדין זה תלוי בפלוגתא רשב"ג ורבנן בברייתא שם, בענין "היה רבו רופא ואמר לו לכתול עינו וסימאה וכו'", שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא עד שיתכוין לשחתה (הובאה גם בקידושין כד:), והוא-הדין להפיל אבן שלא בכוונה, שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא לחירות. ולפי"ז אין להבין דברי רבינו, שהרי הוא פסק (להלן הלכה יג) כרבנן, בענין היה רבו רופא וכו', ולמה פסק כאן שלא יצא לחירות? צריך לומר, שרבינו סמך על הסוגיא בקידושין שם, שאמרו שמודים רבנן בהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה, שאינו יוצא לחירות, כיון שלא נתכוין כלל לעין, וכן פסק רבינו להלן הלכה יב, והוא-הדין בהפילה, שלא נתכוין לעין כלל (תוספות המיוחסות לר"י הזקן שם, וכסף-משנה ולחם-משנה). וראה ב'תוספות' לבבא-קמא וקידושין שם, שהעירו על הסתירה שבין הסוגיא בבבא-קמא לבין הסוגיא בקידושין. (81) בגמרא שם למדו כן מ"ושחתה", אבל במכילתא דרשב"י שם - כדברי רבינו.

יב. הושיט ידו למעי שפחתו וסמא עין העבד שפמעיה - לא יצא לחירות; שהרי לא ידע דבך שיתפגן לו⁸³.

(82) קידושין שם, ברייתא של רבי אליעזר. (83) ומודים בזה רבנן דרשב"ג (קידושין שם).

יג. הריי⁸⁴ שהיה רבו רופא, ואמר לו: כחל לי עיני, וסמא; חתר לי שני, והפילה - שחק באדון, ויצא לחירות. שאף על פי שלא נתפגן להזיק, הרי נתפגן לנגע באיברי העבד, ונסתפגן⁸⁵ פה. ואין צריך לומר, אם היתה עין העבד פואבת, והיה רבו אמן וצקרה⁸⁶ לו, שהרי יצא⁸⁷ לחירות.

(84) שם ברייתא, וכחכמים ולא כרשב"ג. (85) שהתכוון לטובה, לרפא, ונכנס מתוך כך בסיכון, והפיל את האבר. [ובכ"י תימן: "לסכן", ואולי צ"ל "לחקן"]. (86) שהתכוון להוציא את האבר, ואע"פ שכוונתו היתה לטובת העבד. (87) כלומר: שיצא.

יד. המפיל⁸⁸ שן עבדו וסמא את עינו - הרי יצא לחירות בשנו, ונותן לו דמי עינו⁸⁹. וכן כל פיוצא בזה⁹⁰.

(88) גיטין מב. ברייתא כלשונה. (89) [בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, כתב רבינו: "המפיל שן עבדו ואחר-כך

(54) קידושין כד: - כה. מימרא של רבי חייא בר אשי בשם רב. (55) מימרא של רב הונא, שם. (56) מונחת בשורת האצבעות. (57) מימרא של רב ששת, שם כד: (58) כלומר, הוציאה מן הגוף. (59) ההנמקה שם. (60) דוקא אחד מכ"ד ראשי איברים, אבל שן שאינה בכללם (כדלעיל הלכה ו) - אינה בכלל זה, שהרי אינו בכלל איברי האדם, ואינו מחוסר אבר אם הפיל לו שן נודדת שלא היה משתמש בה מקודם, כדלהלן הלכה ט (הרדב"ז).

ז. הפה⁶¹ על עינו וסמא⁶², על אָזְנו וחרש⁶³ - עבד יוצא פה לחירות⁶⁴. הפה פגג עינו⁶⁵ ואינו רואה, פגג אָזְנו ואינו שומע - אין עבד יוצא פה לחירות⁶⁶.

(61) קידושין כד: (62) אף שלא חסרה, כיון שהוציאה מהשימוש - הרי זה מום שבגלוי. (63) וחרשות היא מום גלוי, כי התנהגות החרש מעידה על חרשותו. ועוד שהאזון היא בגלוי (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). (64) שהרי הוא עשה מעשה, שטמאו וחרשו. (65) כלומר, הכה בכותל ונבעת מחמת הקול. וכן להלן ב"הכהו כנגד אָזְנו" (רש"י שם). (66) שהעבד עצמו הביא עליו את העיוורון ואת החרשות על-ידי הזדעזעותו (גמרא שם).

ח. הפה⁶⁷ על עינו וחרסה⁶⁸ מאורה, על שנו ונדרה: אם יכול להשתמש פהם - אינו יוצא לחירות⁶⁹; ואם לאו⁷⁰ - יצא לחירות.

(67) שם בברייתא. (68) בכ"י תימן: "וחסר". (69) שאין זה מום גמור. (70) שאז הוא מום גמור.

ט. היתה⁷¹ עינו פה וחסר מאורה או שנו נודדת, והפה האדון והפיל השן הנודדת או סמא העין הפה: אם היה משתמש פהן כל שהוא⁷² - יצא לחירות; ואם לאו⁷³ - לא יצא לחירות⁷⁴.

(71) ברייתא שם. (72) מקודם, לפני שהפילה או סמאה, שאם כן היה מקודם אבר בעל שימוש. (73) שהיה האבר מבוטל מקודם. (74) ואין כאן משום חיסור אבר, שבעין מדובר שסמאה ולא חטטה (ראה למעלה הלכה ו), ובשן אין חסרון אבר, כמו שכתבנו למעלה שם הערה נט. ויש שכתבו עוד, ששן נודדת כיון שעומדת ליפול הרי היא כאילו כבר נפלה ואין זה חיסור אבר (מהרי" בי רב).

י. הפה⁷⁵ על ידו וצבתה⁷⁶ ידו וסופה לחזר - אינו יוצא לחירות⁷⁷. תלש⁷⁸ בזקנו ודלדל בו עצם מן הלחי - יצא לחירות; שהרי בטל מעשה השנים הקבועות באותו העצם⁷⁹.

(75) שם בברייתא. (76) נתנפחה, ובגמרא שם "וצמתה", כלומר "יבשה". (77) כמבואר למעלה הלכה ד. ואם אין סופה לחזור - יצא לחירות, שהרי ביטל ראשי איברים (רדב"ז). (78) אף זה בברייתא, שם. (79) כלומר, אף-על-פי שהעצם אינו מום שבגלוי (ראה למעלה הלכה ד) - הרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאשה חלק בהם, שהלא הגוף נשאר בידה, ואם כן אינו עבדו המיוחד לו. וראה בבא-קמא צ. ב'תוספות' ד"ה רבי מאיר. (98) אע"פ שהגוף שלה. (99) כרבי אליעזר, שם.

יז. יציאת העבד בראשי איברים נהגת בכל מקום¹⁰⁰ ובכל זמן¹⁰¹. ואין דנין בו אלא בבית דין סמוכין¹⁰², מפני שהוא קנס¹⁰³. לפיכך, העבד שאמר לרבו: הפלת את שני וסמית את עיני, והאדון אומר לו¹⁰⁴: עשיתי זה - פטור¹⁰⁵. שאם יודה מעצמו - אינו חייב להוציאו לחרות בלא עדים. שהמורה בקנס - פטור¹⁰⁶. כמו שבארנו בהלכות גנבה¹⁰⁷, שכל מודה בקנס - פטור מלשלמו.

(100) בין בארץ ובין בחוצה לארץ. (101) בניגוד לעבד עברי שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (למעלה פרק א' הלכה י'). (102) איש מפי איש עד משה רבינו (פ"ד מהלכות סנהדרין הלכה א). [ואעפ"כ כתב למעלה שיציאת עבד בראשי איברים נהגת בכל זמן, שלפי שיטתו יתכן שבכל זמן יהיו בתי דינים סמוכים, אם יסכימו עליהם כל החכמים שבארץ ישראל, כמו שכתב בהלכות סנהדרין שם הלכה יא]. (103) כן מבואר בבא-קמא עד: ובשבועות לו: וכל זה לענין הדין, שאינם יכולים לדון אלא אם הם סמוכים, אבל אם העבד תפס ומחזיק בעצמו כבן חורין - יצא לחירות, כמפורש בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז, שתפיסה מועילה בקנס אפילו בזמן שאין סמוכין [וראה להלן פ"ה הלכה ד, והערה כה]. (104) בכ"ז תימן: "אומר לא", ובדפוס רומי: "אומר לו לא". והיינו שנשבע שלא הפיל שינו ולא סימא עינו, וכן כתב בכסף-משנה. ומקור הלכה זו במשנה שבועות שם, וראה בפ"ה מהלכות שבועות הלכה ב. (105) מקרבן שבועה. (106) ואם כן, לא הפסידו ממון בשבועתו. (107) פרק א הלכה ה.

~ יום רביעי ג' אלול ~

פרק ששי

(1) ביאר בו רבינו דיני שחרור עבד כנעני, ולא נשלמו ההלכות.

א. הפותב² גט שחרור לעבדו, וזכה לו בו על ידי אחר, ואמר: זכה³ בגט זה לפלוני עבדי - יצא לחרות, אף על פי שלא הגיע גט לידו; שזכין לאדם שלא בפניו⁴. אבל אם אמר: תנו גט זה לעבדי - אינו יכול לחזור בו⁵, ולא יצא העבד לחרות עד שיגיע הגט לידו⁶. לפיכך, האומר: תנו גט זה לעבדי, ומת - לא יתנו לאחר מיתה⁷.

(2) קידושין כב: וגיטין יא: כחכמים ולא כרבי מאיר. (3) כיון שהשתמש בביטוי זה: "זכה", כוונתו ליזכות לו מיד. וראה להלן לענין הביטוי "תן". (4) כלל מפורסם בתלמוד, והוא בגיטין שם במשנה ובעוד כמה מקומות. (5) גיטין שם. וכחכמים ולא כרבי מאיר. (6) יוצא מתוך ההלכה המבוארת להלן. (7) שהרי אינו משוחרר עד שיבוא הגט

סימא עינו, יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו, ואם תפס אין מוציאין מידו, שספק הוא אם מעוכב גט שחרור (ראה למעלה הלכה ד) קנסו של רבו או קנסו של עצמו (גיטין שם, וכן בדברי רבינו שם). וכאן לא נחית רבינו אלא להשמיענו שלא נטעה ונאמר, שהמפיל שינו ועינו יוצא בשתייהן ואין כאן תשלומין כלל, כקושיית רבי זירא בבא-קמא עד. עד: ואמנם במפיל שתי שיניו או סימא שתי עיניו "הרי זה יוצא בן חורין ואינו נוטל כלום", כמפורש במכילתא, ולכן השמיע לנו רבינו שהמפיל שינו וסימא עינו - אינו כמפיל שתי שיניים וסימא שתי עיניים, אלא יוצא לחירות ונותן לו דמי עינו, וכמו שאמר אביי בבא-קמא שם: "תחת עינו ולא תחת עינו ושינו, תחת שינו ולא תחת שינו ועינו", אבל לא נחית להשמיענו למי שייך הקנס, אם לרב אם לעבד, וסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות חובל ומזיק שם, שספק הוא ואם תפס אין מוציאין מידו, ועיין כסף-משנה ורדב"ז. (90) כגון סימא את עינו והפיל את שינו (ראה בבא-קמא שם). והוא-הדין לחסרו שנים מראשי איבריו שיוצא בראשון ונותן לו דמי השני.

טו. מי⁹¹ שחציו עבד וחציו בן חורין⁹², ועבד של שני שתפין - אינו יוצא בראשי איברים⁹³, לפי שאינו מיוחד לרבו⁹⁴ שחבל בו.

(91) בבא-קמא צ. ברייתא, שזיהו אותה עם שיטת רבי אליעזר. (92) ראה להלן פ"ז הלכה ד. (93) יש להבין בחצי עבד וחצי בן חורין, מה לנו אם יוצא בראשי איברים או לא, הלא כל חצי עבד וחצי בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין (להלן פ"ז הלכה ז) אף זה שאינו יוצא בראשי איברים, ואף אם נפסוק שהוא יוצא בראשי איברים, לא יוציאנו בלי גט שחרור, שהרי כל היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור (למעלה הלכה ד), ואם כן מה לנו אם חצי עבד וחצי בן חורין יוצא בראשי איברים או לא, הלא בין כה וכה צריך הוא גט שחרור? - הבדל גדול בדבר, שאם אינו יוצא בראשי איברים, כותב העבד שטר על חצי דמיו ונותן לאדון (להלן פ"ז שם), אבל אם יוצא בראשי איברים אינו צריך לכתוב שטר על חצי דמיו (רדב"ז). (94) שאין לו בו אלא חצי בלבד, והתורה אמרה "עבדו", והיינו עבדו המיוחד לו (בבא-קמא שם).

טז. עבדי צאן פרזל⁹⁵ - יוצאין בראשי איברים, אם חסרן הפעל, אבל לא האשה. ועבדי מלוג⁹⁶ - אינן יוצאין בראשי איברים. לא אם הפיל הפעל, שהרי אין לו בהם אלא פרות⁹⁷; ולא אם הפילה אותן האשה⁹⁸, מפני שאינן מיוחדין לה⁹⁹.

(95) שהבעל מקבל אחריות מלאה עליהם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א), והרי זה עבדו המיוחד לו (רדב"ז), כן יוצא מתוך הסוגיא בבא-קמא פט: שלא דיברו אלא על עבדי נכסי מלוג כדלהלן, משמע שעבדי צאן ברזל הם שלו בלבד. (96) בבא-קמא שם. וראה הלכה אישות שם הערה ט. (97) וקנין פירות אינו קנין הגוף (פ"ד מהלכות ביכורים הלכה ו), ואפילו אם הוא קנין הגוף, הרי גם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. בַּשָּׁשָׁה²⁰ דְּבָרִים שְׁוִין שְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים לְגִטִּי נָשִׁים, וּבִשְׁאָר דְּבָרִים הָרִי הֵן בִּשְׁאָר כָּל הַשְּׁטָרוֹת²¹. וְאֵלּוּ הֵן הַשָּׁשָׁה²²: פְּסוּלִים בְּעֶרְכָּאוֹת²³ שֶׁל עוֹבְדֵי פֹכְכִים²⁴. וּכְשֶׁרִין בְּעַד כּוֹתֵי²⁵. וְצָרִיכִין כְּתִיבָה לְשֵׁם הַמְּשַׁחֲרָר²⁶ עֲצָמוֹ. וְאִין נִכְתָּבִין בְּמַחְבֵּר. וְאִין חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם אֶלָּא זֶה בְּפָנֵי זֶה²⁷. אַחַד גִּטִּי נָשִׁים וְאַחַד שְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים שְׁוִין לְמוֹלִיף וְלִמְכִּיא²⁸. בְּיָצֵא? כָּל הַשְּׁטָרוֹת²⁹ הַעוֹלָם בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי פֹכְכִים - בְּנָשִׁים, בְּכָל הַתְּנָאִים שְׁאֵנוּ מְבָאִרִים בְּהִלְכוֹת הַלְּוָאָה³⁰, חוּץ מִגִּטִּי נָשִׁים וּשְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים³¹.

(20) מקור הדברים בגיטין ט. במשנה ובברייתא, ושם ט: וי. בסוגיית הגמרא, וראה להלן הערה כו. (21) היינו, לענין רישום לעדים שאינם יודעים לחתום, שלא התירו אלא בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות, אבל לא בשאר שטרות ולא בשחרורי עבדים (שם י: ברייתא של רשב"ג. וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה כג). (22) כולם מפורשים להלן בדברי רבינו. (23) בבתי משפט. (24) כשחותמיהם עדים גוים. (25) [כן צריך להיות (ראה להלן)], וכן בכ"י תימן ובדפוס רומי וויניציאה, ובדפוסים חדשים הדפיסו בטעות: "עכו"ם"]. וכותים הם הגויים שהושיב מלך אשור בשומרון (מלכים-ב יז, כד) והתגיריו, ודינם כגרים גמורים (בבא-קמא לח:). אלא שאין בקיאים בדקדוקי מצוות. וראה להלן שאחר-כך גזרו עליהם ועשאוהו כגויים. (26) בכ"י תימן: "המשוחרר". וכעין זה ב"שולחן ערוך" יורה-דעה סימן רסז סעיף מה: "המשוחרר". (27) הלכה זו היא טעם להלכה הקודמת, ש"כשרים בעד כותי", ואעפ"כ מנה רבינו ששה דברים ששוים שחרורי עבדים לגטי נשים, שסוף-סוף יש כאן שש הלכות. (28) [כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ולא להלן לפני המלים "כל שטר". וכו"ה בכ"י תימן]. (29) גיטין י: במשנה כדעת תנא-קמא ולא כרבי שמעון, והמדובר בשטרי מכר, שהקנין נגמר ע"י הכסף, והשטר אינו אלא לראיה בלבד (גמרא שם). (30) פרק כז הלכה א. (31) וכיוצא בהם: שטרות שגופם קנין, כגון שטרי מתנה, ראה בהלכות הלוואה שם.

ו. כָּל שֹׁטֵר³² שֵׁשׁ עָלָיו אֶפְלוֹ עַד אַחַד כּוֹתֵי - פְּסוּל³³, חוּץ מִגִּטִּי נָשִׁים וּשְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים, שֶׁהֵן כְּשֶׁרִין בְּעַד אַחַד יִשְׂרָאֵל וְעַד אַחַד כּוֹתֵי³⁴. וְהוּא שְׂהִיָּה כּוֹתֵי חֵבֵר³⁵. וּבִזְמַן הַזֶּה³⁶, שֶׁהַכּוֹתֵי כְּעוֹבְדֵי פֹכְכִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם³⁷, אֵנִי לְמַדִּין מִהֵן לְצִדּוּקִים³⁸. שֶׁהַצִּדּוּקִים בִּזְמַן הַזֶּה כְּמוֹ כּוֹתֵימִים פְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, קִדְּם שְׁגָזְרוּ עֲלֵיהֶם שְׂהִיָּה כְּעוֹבְדֵי פֹכְכִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם. בְּגִט אִשָּׁה³⁹ הוּא אוֹמֵר: וְכַתֵּב לָהּ - לְשִׁמָּה; וּבְגִט שְׁחֲרוּרֵי הוּא אוֹמֵר: אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נָתַן לָהּ⁴⁰ - עַד שִׁיכְתֵּב לְשִׁמָּה. בְּגִט אִשָּׁה הוּא אוֹמֵר: וְכַתֵּב וְנָתַן - מִי שְׁאֵינוֹ מַחְסֵר אֶלָּא נִתְיָנָה, יֵצֵא הַכּוֹתֵב מִמַּחְבֵּר

לידו, ומכיון שמת, אין גט שחרור לאחר מיתה. מקור הלכה זו בגיטין יג. במשנה. ובכדי ליישב את הסתירה בין משנה זו למשנה הקודמת, שם יא: שלדברי חכמים אם אמר תנו גט שחרור זה לעבדי אינו יכול לחזור בו, מפני שזכות הוא לו, כתב הר"ף שאינו יכול לחזור בו - אינו משוחרר עד שיגיע הגט לידו. וכל זה באומר "תנו", שכיון שלא אמר "זכו", בוודאי אינו רוצה לשחררו אלא משעה שיתנו השטר לידו, אבל אם אמר "זכו" - זכו לו מיד. וזוהי דעת רבינו. וראה ברש"י לגיטין ט: . ובמשנה שם יג. חזר בו ופירש אחרת, וראה ב'תוספות' ט: ד"ה לא יתנו.

ב. הַכּוֹתֵב בִּשְׁטָר⁸: עֲשִׂיתִי פְּלוֹנִי עֲבָדִי בֶּן חוֹרִין, אוֹ נַעֲשֶׂה פְּלוֹנִי עֲבָדִי בֶּן חוֹרִין, אוֹ הָרִי הוּא בֶּן חוֹרִין - הָרִי זֶה יֵצֵא לַחֲרוּת. כְּתֵב בִּשְׁטָר: אֶעֱשֶׂנוּ בֶּן חוֹרִין - לֹא יֵצֵא לַחֲרוּת⁹.

(8) גיטין מ: בברייתא. כפירושו של רבי יוחנן שם. (9) שזהו לשון עתיד, שהוא מבטיח לעשותו בן חורין, ולא שעושה אותו מיד. וכדעת חכמים בברייתא שם ולא כרבי.

ג. הָאוֹמֵר¹⁰: עֲשִׂיתִי פְּלוֹנִי עֲבָדִי בֶּן חוֹרִין, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא עֲשֵׂאֲנִי - חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר¹¹. אָמַר¹²: כְּתִבְתִּי גִט שְׁחֲרוּרִי וְנָתַתִּי לוֹ, וְהוּא אָמַר: לֹא כְּתֵב וְלֹא נָתַן - הוֹדָאָת בְּעַל דִּין כְּמֵאָה עֲדִים¹³, וְהָרִי זֶה עֲבָד עַד שִׁיִּשְׁחַרְרֵנּוּ בְּפָנֵינוּ.

(10) ברייתא שם. (11) ואין כאן הודעת בעל-דין מצד העבד, כדלהלן, כי הרי העבד לא ידע כלל משחרור זה. ויש אומרים כי הוא משוחרר בוודאות, ומצאנו לשון "חוששין" שהיא בתורת ודאי ('תוספות' שם ד"ה חיישין). ויש שכתבו כי כן דעת רבינו ('יקר תפארת', ועיין שם בהערות). (12) ברייתא שם. (13) שכיון שאומר שכתב ונתן לו, והוא אומר שלא קיבל - הודאת העבד כמאה עדים. והודאת הנותן אינה חשובה כי סבור לפעמים שקיבל והוא לא קיבל ('תוספות' שם ד"ה הודאת).

ד. מִי¹⁴ שִׁצָּה בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי אֶל יִשְׁתַּעֲבְדוּ בִּהּ יוֹרְשֵׁי - הָרִי זֶה שִׁפְחָה כְּשֶׁהִיְתָה¹⁵, וְאַסּוּר לְיוֹרְשִׁים לְהִשְׁתַּעֲבֵד בִּיהּ¹⁶, מִפְּנֵי שְׁמִצָּה לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֵּת. וְכֵן¹⁷ אִם אוֹמֵר: עֲשׂוּ לָהּ קֶרֶת רוּחַ - כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין וְאִין מִשְׁתַּעֲבְדִין בִּיהּ אֶלָּא בְּמִלְאכָה שֶׁהִיא רוֹצֶה בִּיהּ¹⁸. צָוָה וְאָמַר: שְׁחַרְרוּהָ - כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְשַׁחֲרָהּ אוֹתָהּ¹⁹.

(14) שם מ. וכרבי אמי ורבי אסי בתשובתם למימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, ושרבי יוחנן הסכים להם מתוך שתיקה. (15) שאין זה לשון שחרור. (16) אבל בניה - עבדים. (17) שם, מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (18) אבל אין כופין את היורשים לשחררה, אף-על-פי שהיא דורשת זאת מהם. ודעת רש"י שם, שאם לא נתקרה דעתה עד שישחררה - כופים אותה לשחררה. (19) שמצוה לקיים דברי המת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאַחַר כֵּן קָצַץ, שֶׁהָרִי מְחַסֵּר קְצִיצָה וְנִתְּנָה⁴¹; וּבִגְט שְׁחֹרֹר הוּא אוֹמֵר: נִתֵּן לָהּ⁴² - לֹא יִהְיֶה מְחַסֵּר אֲלֵא נִתְּנָה. אֲחֵד⁴³ גָּטִי נָשִׁים וְשְׁחֹרֹרִי עֲבָדִים אֵינָן חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם אֲלֵא זֶה בְּפָנָיו זֶה. וּבְכֹר בְּאַרְנו טַעַם הַדֶּרֶךְ בְּהִלְכוֹת גִּירוּשִׁין⁴⁴.

(45) שם ט. במשנה. (46) שם ב. במשנה. וראה בפ"ז מהלכות גירושין הלכה א והלכה ה. (47) ששיירות מצויות שם, וימצאו עדים לקיימו. (48) ראה בהלכות גירושין שם הלכה ח. (49) בגט אשה האמינו לעד אחד, כדי שלא תשאר עגונה (גיטין ג.). ובעבד כדי להתירו בבית חורין ולהכניסו בעול כל המצוות ('תוספות' שם ט. ד"ה שו). (50) הלכות גירושין, שם הלכה ז. (51) גיטין כג: המשנה, וכן הוא בפ"ז מהלכות גירושין הלכה כד. (52) כלומר, לומר בפני נכתב ובפני נחתם. (53) אין זה מפורש בגמרא, ולמדה רבינו מן הסברא, שאף דין זה בכלל מה שאמרו (שם ט. במשנה) "אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים" - שו למוליק ולמביא" (כסף-משנה). (54) שלא תתגרש אלא עם הבאת הגט לבית-דין פלוני, שאז דינה ככל השלוחים (גיטין כד.). (55) פ"ז מהלכות גירושין, הלכה כג.

ח. כָּל הַפֶּשֶׁר לְהִבְיֵא גִט הָאִשָּׁה⁵⁶ - פֶּשֶׁר לְהִבְיֵא גִט הָעֶבֶד⁵⁷. וְהָעֶבֶד⁵⁸ מְקַבֵּל גִּט לְחִבְרוֹ⁵⁹ מִיָּד רַבּוֹ שֶׁל חִבְרוֹ, אֲבָל לֹא מִיָּד רַבּוֹ שֶׁל מְקַבֵּל⁶⁰. הַכּוֹתֵב⁶¹ שֹׁטֵר אֲרוּסִין לְשִׁפְחָתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵמַר לָהּ: צְאִי בּוֹ לַחֲרוּת וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ - אֵין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה לִשׁוֹן שְׁחֹרֹר, וְאֵינָה מְקַדְּשֶׁת⁶² וְלֹא מְשַׁחֲרֶת.

(56) הכל כשרים לכך חוץ מן הגוי והעבד (וראה להלן לענין גט שחרור) והחרש והשוטה והקטן (גיטין כג. במשנה, ופ"ו מהלכות גירושין הלכה ו.). (57) אף זה נלמד ממה שאמרו (שם ט. במשנה) ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (כסף-משנה). (58) שלענין גט אשה אינו נעשה שליח, כמבואר למעלה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין (שם כג:). (59) גט שחרור לעבד-כנעני אחר (גיטין שם), שכשם שיכול לקבל גט שחרור לעצמו, כן יכול לקבל לאחר. (60) היינו, כששניהם עבדים של אותו אדון, ואחד מקבל בשביל השני - אינו יכול לקבל בשבילו, לפי שידו כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצא עוד השטר מרשות האדון. ואין זה דומה לעבד המקבל בעצמו את השחרור, שאז אנו אומרים: "גיטו וידו באים כאחד" (למעלה פ"ה הלכה ג.). (61) גיטין מ. ברייתא וכחכמים, ולא כרבי מאיר. (62) כיון שאינה משוחררת אינה מקודשת, שאין קידושין תופסין בשפחה (קידושין סו: - יקרא תפארת).

~ יום חמישי ד' אלול ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמשחרר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין.

א. גִּט² שְׁחֹרֹר צָרִיף שִׁיחָה עֲנִינוּ דְּבַר הַכּוֹרֶת³ בִּינוּ לְבֵין אֲדוֹנָיו⁴, וְלֹא יִשְׁאָר לְאֲדוֹן בּוֹ זְכוּת. לְפִיכָּה,

(32) גיטין י. במשנה. (33) [שחשודים הם על עדות שקר (רש"י שם). כלומר, לחתום אף על מה שלא ראו]. (34) שהרי אין העדים חותמים בגט אלא זה בפני זה, ורואה הוא כי הכותי הזה חותם על מה שראה, ולא הזכיר רבינו מה שאמרו בגמרא שם שהישראל חתם לבסוף אלא פסק כדעת הירושלמי (גיטין שם), שאפילו אם חתם כותי בסוף כשר, וראה לחס-משנה. ובמרכבת המשנה' כתב שכן גם דעת רב פפא בבבלי שם. וכן נראה בחידושי הרמב"ן שם]. (35) [כלומר, שידוע הוא לחבר, שאם אינו ידוע לחבר, הרי הוא בחזקת עס-הארץ (ברכות מז:), ועס-הארץ פסול לעדות (פסחים מט: וקידושין מ:)] שהוא בחזקת רשע ועובר על רוב העבירות (פ"א מהלכות עדות הלכה א). ואעפ"כ אין להכשירו בשאר שטרות, שסוף-סוף כותי הוא, וחשוד לחתום על מה שלא ראה. ולפי הדיעה הראשונה בגמרא לא חששו שמא משקר הוא, אלא שמא עס-הארץ הוא, ולכן כשחתם הישראל בסוף ונתברר שהכותי חבר, שוב אין כאן שום חשש. אבל לפי תירוצו של רב פפא חששו שמא משקר הוא, ולזה אין תקנה, אפילו אם חתם הישראל בסוף - שמא חתם הכותי על מה שלא ראה, ולעומת זה אין לנו בכך שום בירור שאינו עס-הארץ, כיון שלא חתם הישראל בסוף, ולפיכך כתב רבינו: "והוא שיהיה כותי חבר", כלומר שידוע הוא לחבר]. (36) אחר שמצאו להם דמות יונה בהר גריזים שהיו עובדים אותה (חולין ו. ופ"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה י.). (37) חולין שם. (38) תלמידי צדוק ובייתוס שאינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וראה בפ"ד מהלכות שחיטה הלכה טז. (39) תוספתא גיטין פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 325, 19). (40) ולמדו גזירה-שוה "לה" "לה", "מה" "לה" האמור להלן (בגט אשה) לשמה, אף "לה" האמור כאן (בשחרור העבד) - לשמה" (תוספתא שם). (41) גיטין כא: (42) צריך להיות: "לא ניתן לה", וכן הוא בסמ"ג (לחס-משנה). ולמדו כן בגזירה-שוה "לה" "לה" מגט אשה, כמו שכתבנו למעלה (מרכבת-המשנה, ועיין לחס-משנה). (43) גיטין שם מימרא של רב פפא. (44) פ"א הלכה כד.

ז. וְכִיצַד שְׁוִין בְּמוֹלִיךְ וּמִבִּיא⁴⁵? שֶׁהַמִּבִּיא⁴⁶ גִּט שְׁחֹרֹר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֵין צָרִיף לומר: בְּפָנָיו נִכְתָּב וּבְפָנָיו נִחְתָּם⁴⁷. וּבְחוּצָה לְאַרְץ, אִם אֵין עֲדִים מְצִוִּין לְקַיְמוֹ⁴⁸, וְאָמַר הַשְּׁלִיחַ: בְּפָנָיו נִכְתָּב וּבְפָנָיו נִחְתָּם - זֶהוּ קִיּוּמוֹ⁴⁹; וְאִם בָּא הָאָדוֹן וְעָרַעַר אַחֵר כָּךְ - אֵין מְשַׁגְּחִין בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּגִטֵּי נָשִׁים⁵⁰. כִּשְׁמֵם⁵¹ שֶׁהָאִשָּׁה עֲצָמָה מְבִיאָה גִטָּה וְאֵינָה צָרִיכָה לְקַיְמוֹ⁵², הוֹאִיל וְהִגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ; כֵּן הָעֶבֶד⁵³ שֶׁשֹּׁטֵר שְׁחֹרֹר יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - אֵינוֹ צָרִיף לְקַיְמוֹ. וְכִשְׁמֵם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(14) גיטין מב. (15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פז. ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). (16) ברייתא שם. (17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. (18) המשך הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. (19) והרי יש שיעור בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד.

ד. המשחרר²⁰ חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד חציו, והרי הוא עבד פשוטה. אבל אם שחרר חציו בכסף, כגון שלקח חצי דמיו על מנת לשחרר חציו - קנה, ונמצא חציו עבד וחציו בן חורין. במה דברים אמורים? בששחרר חציו בשטר והנתיח חציו; אבל²¹ אם שחרר חציו ומכר חציו, או ששחרר חציו ונתן חציו במתנה, הואיל ויצא העבד פלו מרשותו²² - קנה העבד חציו, והרי זה חציו עבד וחציו בן חורין. וכן²³ עבד של שני שתפין, ושחרר אחד מהן חלקו, בין בכסף בין בשטר - קנה העבד חציו²⁴, והרי הוא חציו עבד וחציו בן חורין.

(20) שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירושו של רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה מתגרשת לחצאין. (21) שם מה. מימרא של רבה. (22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שיעור לעצמו, או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הר"ן). (23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. (24) שהרי לא שייך בחלקו כלום.

ה. הפותב²⁵ לשפחתו מעבדת: הרי את בן חורין וולדה עבד - דבריו קיימים²⁶. הרי²⁷ את שפחה וולדה בן חורין - לא אמר פלו, שזה פמי שמשחרר חציה.

(25) קידושין סט. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. (26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חצי עבד שדווקא אם משחרר הוולד ומשאיר השפחה, הרי זה "משחרר חציה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך אמו", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם ירך עוברה", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ולחם משנה). (27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר שאפשר לשחרר חצי עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים.

ו. שפחה²⁸ חרופה²⁹, אם רצה לשחרר חציה הנשאר ותעשה אשת איש גמורה³⁰ - הרי זה משחרר³¹ בין בכסף בין בשטר, שאף³² הפסד גומר שחרורה³³.

(28) גיטין מג: (29) זו שחציה שפחה וחציה בת חורין שקדשה עבד עברי (פרק ד מהלכות אישות הלכה יז) וכן כתב הראב"ד כאן. (30) לבעלה הראשון, העבד העברי, וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו

הפותב³⁴ לעבדו: עצמו³⁵ וכל נכסי קנויין לך, חוץ ממקום פלוני, או חוץ מטלית פלונית³⁶ - אין זה פותב³⁷, והגט בטל; ומתוך שאינו גט - אין העבד משחרר, ולא קנה מן הנכסים פלום. וכן כל פיוצא בזה.

(2) גיטין ט. מימרא של רב אשי. (3) חותך באופן סופי ומוחלט. (4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א). (5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. (6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שיער קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם להלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמו וכל נכסיו", וראה להלן בדעת רש"י. (7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שיער קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשיער מטלטלין. (8) אף על פי שאין ספק בשיור זה, שוודאי אין כוונתו לשיער לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איה שיעור שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הריעותא בשיור הוא שמא נתכוון לשיער את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמו ונכסיו" אין השיור מקלקל שהרי וודאי אין כוונתו לעבד.

ב. עבד³⁸ שהביא גט, וכתוב בו: עצמו ונכסי קנויין לך - עצמו קנה³⁹, והרי הוא בן חורין; אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו, פשאר השטרות. וכן⁴⁰ אם היה פתוב בו: פל נכסי⁴¹ קנויין לך - קנה עצמו, ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט בחותמיו. שחולקים הדבור⁴² ואומרים: עצמו קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו ואינו צריך לקימו; אבל הנכסים, שאין אדם קונה אותם אלא בראיה ברורה, לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר.

(9) שם ח: בברייתא. (10) שהרי עבד המביא גיטו, נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואינו צריך לקיימו (למעלה פרק ו הלכה ז). (11) שם, בעייה שנפתרה על ידי רבא. (12) שכאן אין שני דיבורים נפרדים, והכל, קניין העבד והנכסים, כלול בדיבור אחד. (13) תרגום עברי למונח התלמודי הידוע: "פלגינן דיבורא" (שם).

ג. המשחרר⁴⁴ שני עבדים בשטר אחד - לא קנו עצמו, אלא פותבין שטר לכל אחד ואחד⁴⁵. לפיכך⁴⁶, הפותב פל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד - אף עצמו לא קנו. ואם⁴⁷ כתב בשני שטרות - קנו, ומשחררין זה את זה. במה דברים אמורים? בשפכתב כל שטר משניהם: פל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי; אבל⁴⁸ אם כתב: חצי נכסי לפלוני עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי - אף בשני שטרות לא קנו פלום. שהעבד מפלל נכסים, והרי שיעור⁴⁹ חציו, ואין זה שחרור; וכיון שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים פלום.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת האדון, כדעת חכמים, שישחרר מעבדיו.

~ יום שישי ה' אלול ~

פרק שמיני

(1) נתבאר בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוצה-לארץ ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

א. המוכר² את עבדו לעובד פוכבים - יצא בן חורין³; וכופין⁴ את רבו לחזור ולקנותו מן העובד פוכבים עד עשרה בדמיו, וכותב⁵ לו גט שחרור ויוצא. ואם לא רצה העובד פוכבים למכרו אפלו בעשרה בדמיו - אין מחיבין אותו יתר⁶. וקנס זה⁷ אין גובין אותו ודנין אותו אלא בבית דין ממחין⁸. ואם⁹ מת המוכר - אין קונסין את היורש להחזיר את העבד לשחרורו¹⁰.

(2) גיטין מג: משנה וברייתא. (3) שם. ורוצה לומר, שיצא בן חורין משעבודו של האדון היהודי, אבל לא משעבודו של הגוי, אלא כופים את האדון הראשון לפדותו מהגוי והוא יוצא לחירות, וכן אם ברח מן הגוי יצא לחירות (כסף-משנה בשם רש"י). וראה להלן שצריך גט שחרור. וכן מצאנו גם במפקיר עבדו (להלן הלכה יג), שיצא לחירות וצריך גט שחרור. (4) שם מד. מימרא של רבי יהושע בן לוי, וכפי הלשון השני שם. (5) שם מג: בבביתא. (6) שם מד. שעשרה דוקא. (7) [לפדותו עד עשרה בדמיו. אבל אם ברח - יצא לחירות, שכן הוא בכל הקנסות, שאע"פ שאין דנין אלא בב"ד מומחין - אם תפס אין מוציאין מידו (פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יז), וכאן תפוש העבד בעצמו (וראה למעלה פ"ה הלכה יז בכסף-משנה שם, ולהלן הלכה ד בלחם-משנה). ויש חולקים על זה וסוברים, שקנס שקנסו חכמים לעשות סייג לתורה, דנין בכל בתי הדין אע"פ שאינם מומחים (רא"ש שם סימן מא). אבל יש ראייה לדברי הר"ף ורבינו, ממה שאמרו בבבא-קמא כז: בקנס של רכובה שלוש ובעיטה חמש, שאין גובין אותו בבבל אע"פ שאינו אלא מדרבנן. וראה ביאורי הגר"א לחושן-משפט סימן א, ס"ק כה]. (8) סמוכים. כבכל הקנסות (הלכות סנהדרין שם הלכה ח, ולמעלה פרק ה שם), כן כתב הר"ף שם בשם גאון. (9) בעיא שנפשטה שם מד: (10) כלומר, לפדותו. אבל אם ברח יצא לחירות, שקנס זה היה על האב מיד בעת המכירה, כמו שכתבו ה'תוספות' בגיטין מד: ד"ה לחוצה לארץ].

ב. לזה¹¹ על עבדו מן העובד פוכבים: אם קבע לו זמן ואמר לו: אם הגיע זמן פלוני ולא אשלם לך, תקנה גוף עבד זה - הרי זה יצא לחירות מיד¹²; ואם אמר לו: תקנה מעשה ידי - לא יצא לחירות¹³. גבאי¹⁴ עובד פוכבים בחובו¹⁵, או שפאו על האדון

(גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. (31) שאין כאן שום שיוור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה. (32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי שמעון. (33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט:). וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון.

ז. מי³⁴ שחציו עבד וחציו בן חורין, הואיל ואינו מתר לא בשפחה³⁵ ולא בכבת חורין³⁶ - כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר עליו בחצי דמיו. במה דברים אמורים? בעבד, מפני שהאיש מצוה על פריה ורביה³⁷; אבל השפחה³⁸ - תשאר כמות שהיא³⁹, ועובדת את רבה יום אחד ואת עצמה יום אחד⁴⁰. ואם נהגו בה⁴¹ החוטאים מנהג הפקר - כופין את רבה לשחרר, וכותב עליה שטר בחצי דמיה.

(34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם. (35) מפני שיש בו צד חירות. (36) מצד העבדות שבו, "והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם). (37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. (38) שאין האשה מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). (39) גיטין מג: (40) שם מא. במשנה לגבי עבד לדברי בית הלל. (41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו.

ח. מי⁴² שחציו עבד וחציו בן חורין, שעמד רבו והקנה חציו לבנו הקטן, כדי שלא יכפו אותו בית דין לשחררו - מעמידין בית דין לקטן אפטרופוס, וכותב⁴³ לו האפטרופוס גט שחרור, וכותב לו שטר חוב בחצי דמיו. ואם נצטרף הקטן בעבד, ויש לו געגועין עליו - מפליגין⁴⁴ אותו ממנו במעות, שדעתו של קטן קרוב⁴⁵ אצל מעות.

(42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסוימת. (43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כותב, ולדעת רבינו והיא דעת הר"ף ועוד ראשונים, הכוונה לאפטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפטרופוס רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב). ופרק יא מהלכות נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן, הפקירוהו בית דין ונתנוהו לאפטרופוס לשחררו (תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44) מרחיקין. (45) בכתב יד תימן: "קרובה".

ט. שכיב מרע⁴⁶ שכתב⁴⁷ כל נכסיו לעבדו, ועמד⁴⁸ - חוזר⁴⁹ בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין⁵⁰.

(46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן, וראה למעלה פרק ח מהלכות זכייה ומתנה הלכה כב. (47) כדין שכיב מרע בלי קניין. (48) והבריא. (49) כדין שכיב מרע (הלכות זכייה שם הלכה יד). (50) ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכייה

ה. אחד מוכר עבדו לעובד פוכבים עובד עבודה זרה, או שמכרו לגר תושב²⁷, אפלו לכותי²⁸ - הרי זה יצא לחרות. מכרו לישראל מומר²⁹ - הרי זה ספק. לפיכך, אם תפס כדי דמיו מרב ראונו, כדי ליצאת בהן מיד המומר - אין מוציאין מידו³⁰.

(27) שם, בעיא שנפתרה. והוא גוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. (28) שם בעיא שלא נפתרה. ברם רבינו, כנראה, מדבר על כותי שאחרי הגזירה, ואז נחשב לעכו"ם גמור (ראה למעלה פ"ו הלכה ו'). והבעיא בגמרא היתה, ללא ספק, על הזמן שלפני הגזירה (כסף-משנה). (29) שם בעיא שלא נפתרה. (30) כמבואר למעלה בהלכה ד.

ו. המוכר³¹ עבדו לחוצה לארץ - יצא בן חורין³²; וכופין³³ את רבו השני לכתב לו גט שחרור, ואבדו הדמים³⁴. ומפני³⁵ מה קנסו פאן הלוקח לבדו? שאילו לא לקח זה, לא יצא העבד לחוצה לארץ. המוכר עבדו לסוריא³⁶, ואפלו לעכו³⁷ - כמוכר לחוצה לארץ³⁸.

(31) גיטין מג: במשנה. (32) קנסוהו חכמים על שהוציאו לחוצה לארץ (רש"י שם). [ולא קנסו אלא כשמכרו לחוצה לארץ, אבל אם יצא והוציאו לשם - לא קנסוהו, ראה להלן הערה (מא).] (33) שם מד: בכרייתא: "וצריך גט שחרור". [ובגמרא שם בענין מוכר עבד בסוריא, מפורש: "וכופין אותו"]. (34) שם, מימרא של שמואל, וכמו שהסבירה רב יוסף. (35) שם מה. שאלת אביי ותשובת רב יוסף. (36) שם ח. בעיא שנפתרה. (37) שחציה בתחום ארץ ישראל ('תוספות' שם ב. ד"ה ואשקלון). (38) כן מדייק רבי חייא בר אבא מדברי רבי מאיר, במשנה שם ב. שעכו כח"ל לענין מכירת עבדים.

ז. בן בבל³⁹ שנשוא אשה פארץ ישראל, ודעתו לחזור⁴⁰, והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות⁴¹ - הרי אלו ספק, אם הם פמי שמכרה אותם לחוצה לארץ, הואיל ויש לו הפרות, או אינן כמכורין לו, שהרי הגוף שלה⁴².

(39) שם מד: בעיא שנשארה בתיקו. (40) לחוצה לארץ. (41) של נכסי צאן ברזל שאחריותם עליו (ראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א). כן פירשו רש"י והמאירי, ועיין אור-שמה. (42) שהרי אם גרשה או מת, הם חוזרים לאשה (רש"י שם). ומכאן שעל עצם הוצאתם לחוצה לארץ לא קנסוהו להוציאו לחירות, אם אין כאן מכירה לחוצה לארץ (מאירי שם). וכאן לא כתב רבינו שאם תפס העבד אין מוציאין מידו, כמו שכתב למעלה בהלכה ד, לפי ששם יש חסרון ממון. וכאן, שמכרו לישראל אין חסרון ממון ולא מועילה התפיסה (ראה למעלה הערה כה, ועיין באור-שמה).

ח. עבד⁴³ שצא אחר רבו לסוריא, ומכרו שם - אבד את זכותו⁴⁴. במה דברים אמורים? כשיצא

מצרים ובקשו להרגו, ופדה עצמו מידן בעבדו - לא יצא לחרות, מפני שנלקח ממנו שלא ברצונו¹⁶.

(11) שם מג: בכרייתא. (12) כן יוצא מתוך השקלא-וטריא שם. (13) כן מפורש בסוגיא שם, שאם לא אמר לו: תקנה גופו, אלא: סירותיו (=מעשה ידיו) - לא קנסוהו. (14) שם מד: בכרייתא. (15) חוב שהגיע לו מישראל, בלי שזה משכן לו את העבד. (16) ואין כאן מקום לקנס.

ג. מכר¹⁷ עבדו לאחד מעבדי¹⁸ המלך או מגדולי, אף על פי שהוא מתירא מהם - יצא העבד לחרות, מפני שהיה יכול לפיסו בממון אחר¹⁹.

(17) מימרא של רב, שם. (18) זהו פירושו של רבינו למילה: "פרהנג" שם, וראה ברש"י 'ותוספות' שם. (19) שם בגמרא.

ד. מכר²⁰ עובד פוכבים לשלשים יום, מכרו חוץ ממלאכתו²¹, חוץ מן המצות²², חוץ משפחות וימים טובים²³ - הרי זה ספק אם נשתחרר או לא נשתחרר. לפיכך, אם תפס העבד כדי דמיו²⁴ לרבו²⁵, כדי שייצא בהן לחרות מיד העובד פוכבים - אין מוציאין מידו²⁶.

(20) שם מד. בעיות שלא נפתרו. (21) כלומר, שלא ישתעבד בו, שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו הוליד וולדות (כסף-משנה בשם רש"י). (22) כלומר, שלא יתבטל מן המצוות שחייב בהן העבד. (23) שאינו מופקע משמירת שבת ויום-טוב. (24) [נראה מזה, שאע"פ שקנסו אותו עד עשרה בדמיו (למעלה הלכה א) - לא אמר רבינו כאן "אין מוציאין מידו" אלא "כדי דמיו", אבל יותר מכדי דמיו מוציאין מידו. ומכאן שמודה רבינו להראב"ד שבמקום שאין חסרון ממון אין תפיסה מועילה בקנס, ורק בכדי דמיו מועילה תפיסה, שמה שהגוי ירדנו בפרך ויכחישו ממנו זהו החסרון (ראה להלן), אבל ביחס ליותר מכדי דמיו אין כאן חסרון. וראה בגליון מהרש"א ליו"ד סימן רסז פנ]. (25) כלומר: מרב. (26) ומכל-שכן שאם ברח מן הגוי, שיצא לחירות (ראה למעלה הערה ב). שהרי הוא תפוס בעצמו (ראה למעלה הערה ו). שאם לא כן, מה מועיל אם יפדה עצמו מן הגוי, הרי משועבד הוא לרבו ראשון? וראה בלחם-משנה ובביאורי הגר"א ליו"ד סימן רסז ס"ק קנד. והראב"ד חולק על עצם הדין, וסובר שלא מועילה תפיסה בקנס (בבא-קמא טו: ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז) אלא למי שחסרו ממון, [ונראה שמקורו מזה שלא מצאנו בגמרא שמועילה תפיסה בקנס אלא בחצי נזק של שור תם (בבא-קמא טו: ופד). שיש בהם חסרון כיס אלא שאינם שכיחים, ואילו בדבר שהוא שכיח ואין בו חסרון כיס (ראה שם פד:)] - בזה לא מצאנו שתהא תפיסה מועילה. וייתכן כי גם רבינו מודה לו בזה (ראה למעלה הערה כג), אלא שהוא סובר שמה שהגוי רודה בו בפרך יותר מרב ישראל ומכחישו בגופו ובממונו, אין לך חסרון גדול מזה (כסף-משנה בשם מגדל-עוז), וראה להלן הלכה ז והערה מא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(57) כן כתב ב'ספר המצוות' לא-תעשה רנה. (58) כן לשון רבינו גם ב'ספר המצוות' שם. (59) לשון 'ספרי', הביאו רבינו שם. (60) זה נאמר בכל ישראל, ואף הגר בכללם (ראה למעלה פי"ד מהלכות מכירה הלכה טו). (61) [בהלכות מכירה שם, הביא רבינו באונאת דברים בגר גם את הפסוק "אל תנונו איש את אחיו" הנאמר באונאת ממון, לפי שבגר ישנה גם אונאת ממון בכל אונאת דברים, שעל-ידי אונאת דברים הוא מזיקו גם ממון (ראה שם בהערה סה בשם אור-שמח). ואולי עבד אף-על-פי שהוא בכלל "אחיו" (בבא-קמא פת. וראה למעלה פ"ה הלכה ה והערה מט) אינו בכלל אונאת ממון, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו (ראה למעלה הערה נה בשם ה'מנחת חינוך' שכאן מדובר לפני השחרור, אלא שלדעת ה'מנחת חינוך' שם, אף לפני השחרור הרי הוא כמופקר, עיין שם). והאור-שמח שם לא הרגיש בזה, ועיין לחם-משנה]. (62) [צריך עיון, שהרי פסוק זה עוסק באונאת ממון, כמפורש בהלכות מכירה, שם]. (63) בהלכות מכירה, שם.

יב. הקוונה⁶⁴ עבד מן העובד פוכבים סתם⁶⁵, ולא רצה למול ולקבל מצות העבדים⁶⁶ - מגלגלין עמו כל שנים עשר חדש, ואם לא רצה - חוזר ומוכרו לעובד פוכבים או לחוצה לארץ⁶⁷. ואם התנה⁶⁸ העבד עליו תחלה שלא ימול - הרי זה מתר לקיימו⁶⁹ כל זמן שירצה בגייתו, ומוכרו לעובד פוכבים או לחוצה לארץ. וכן⁷⁰ עבד שמל וטבל לשם עבדות, ואחר כך הפיל עצמו לגוסות⁷¹, ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני אמות העולם - הרי זה מתר לו לטל דמיו מן העובד פוכבים⁷², וכותב ומעלה בערכאות⁷³ של עובדי פוכבים, מפני שהוא פמצייל מידם.

(64) יבמות מח: מימרא של רבי יהושע בן לוי וכתבא-קמא בברייתא ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (65) שלא התנה עמו העבד תחילה שלא ימול, ראה להלן. (66) שהעבד חייב במצוות כנשים. (67) לפי שאסור לו לקיימו אצלו (פ"א מהלכות מילה הלכה ו, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט). והמכירה לגוי או לחוצה לארץ אין בה איסור, לפי שעדיין לא מל ולא קיבל מצוות. (68) מימרא של רבין בשם רבי אילעאי, שם. (69) "ובלבד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב - ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהוג" (פ"א מהלכות מילה, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה שם, ועיין כסף-משנה). (70) גיטין מד. מימרא של רבי אמי. (71) חבורות של ליסטים. (72) אע"פ שבאופן אחר אסור למכור עבד לגוי. (73) בתי דין. ואע"פ שבוה הוא מחשיבים (רש"י).

יג. המפקיר⁷⁴ עבדו - יצא לחרות, וצריך גט שחרור⁷⁵. ואם⁷⁶ מת האדון שהפקירו - היורש פותב לו גט שחרור.

(74) שם לח: מימרא של רב חייא בר אבין בשם רב, ושם

רבו על מנת שלא לחזר לארץ ישראל; אכל אם דעת רבו לחזר, ויצא אחריו, ומכרו שם - יצא לחרות⁴⁶, וכופין את הלוקח לשחררו.

(43) גיטין שם, ברייתא דרבי חייא. (44) לצאת לחירות עם המכירה לחו"ל, אחרי שמדעתו יצא ושלל על-מנת לחזור, ראה להלן. (45) כן בשקלא-וטרטא שם. (46) מימרא של רבי אבהו שם בשם רבי יוחנן.

ט. עבד⁴⁷ שאמר לעלות לארץ ישראל - פופין את רבו לעלות עמו, או ימכר אותו למי שיעלהו לשם⁴⁸. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ - אינו יכול להוציא את עבדו, עד שירצה⁴⁹. ודין זה - בכל זמן, אפילו בזמן הזה⁵⁰ שהארץ ביד עובדי פוכבים⁵¹.

(47) כתובות קי: במשנה: "הכל מעלין לארץ ישראל", ואמרו בגמרא "הכל מעלין - לאתווי עבדים". ועיין רש"י שם שפירש באופן אחר. (48) כן פירש רבינו את המילה "מעלין": או הוא בעצמו יעלה או ימכרהו לאחר ויעלהו. (49) שם אמרו שאפילו ברח מחו"ל לא"י אי-אפשר להוציאו (ראה להלן הלכה י), וכל-שכן אם לא היה מעולם בחוצה לארץ. (50) [כן נראה בגיטין מה. במעשה שעבד ברח מחוצה לארץ, ופסקו בו הלכה למעשה שיצא לחירות, ומעשה זה היה לפני רבי אמי, הרי שגם בזמן הזה נוהג דין זה]. (51) כן כתב בפ"ה בהלכות מלכים הלכה יב: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה גויים - שכל היוצא לחוץ לארץ כאילו עובד עבודה-זרה, ועיין בפ"ג מהלכות אישות הלכה יט.

י. עבד⁵² שפירח מחוצה לארץ לארץ - אין מחזירין לו לעבדות. ועליו נאמר⁵³: לא תסגיר עבד אל אדניו. ואומר⁵⁴ לרבו, שיתב לו גט שחרור, ויתב לו שטר חוב בדמיו, עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם⁵⁵ לא רצה האדון לשחררו - מפקיעין בית דין שעבודו מעליו וילך לו.

(52) גיטין שם. (53) כך דרש רבי אחי בר יאשיה, שם. (54) כן אמר רבי אמי, שם. (55) כך פסק רבי אמי במעשה שהיה, שם.

יא. עבד זה⁵⁶ שפירח לארץ - הרי הוא גר צדק⁵⁷. והוסיף לו הפתוב אזהרה אחרת למי שמאנה אותו, מפני⁵⁸ שהוא שפל רוח יותר מן הגר, וצוה עליו הפתוב שנאמר: עמך יושב בקרבך באחד שעריך בטוב לו, לא תוננו - זו אף הונת דברים⁵⁹. נמצאת למד, שהמאנה את הגר הזה - עובר בשלשה לאוין: משום ולא תנונו איש את עמיתו⁶⁰, ומשום וגר לא תונה⁶¹, ומשום לא תוננו. וכן עובר משום ולא תלחצנו⁶², כמו שבארנו בענין הונתו⁶³.

(56) ראה ב'מנחת חינוך' מצוה תקסט, כי המדובר לפני ששחררו אותו, ואז עוברים עליו על לאו ד"לא תוננו".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או שְׁעָשְׂהוּ אֶפְסוֹרְפוֹס, או שְׁהִינִחַ תְּפִלִּין בְּפָנָי רַבּוֹ
או שְׁקָרָא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּפָנָי רַבּוֹ
וְלֹא מָחָּה בּוֹ - לֹא יֵצֵא לַחֲרוּת¹⁰¹.

(86) שם לט: ומימרא של רב אשי בשם רבי.
(87) כלומר, עזר לו לישא אשה, כן הוא שם מ. (88) עבד
אסור בה, ולא היה האדון מכשיל את העבד באיסור, אם
לא שכוונתו עתה לשחררו. ואע"פ שעדיין מעוכב הוא גט
שחרור, ועדיין אסור הוא בבת חורין עד שיקבל גט שחרור
— בכל זאת קל יותר האיסור במעוכב גט שחרור מבעבד
גמור (אור-שם, וכן איתא במאירי). (89) שם, מימרא של
רבי יהושע בן לוי, לפי מה שפירשה רבה בר רב שילא.
(90) שאין דרך העבדים להניח תפילין, שהרי מצות-עשה
שהזמן גרמא היא (רש"י ר'תוספות' שם). [ולא אמרו כן
אלא בתפילין שבראש, שעליהם נאמר (דברים כח, י) "וראו
כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" — אלו
תפילין שבראש" (ברכות ו.), אבל תפילין של יד דינם ככל
מצות-עשה שהזמן גרמא שאין העבד יוצא על ידן לחירות,
כמו שכתבו ה'תוספות' שם]. (91) שם בבביתא נאמר
שאם קרא שלשה פסוקים בבית-הכנסת בפני רבו לא יצא
לחירות, אבל למד כן רבינו מדין תפילין, שכשם שבתפילין
חילקו בין הניח בעצמו לבין הניח לו רבו, כמו כן יש לחלק
בקריאה בין קרא בעצמו לבין אמר לו רבו לקרוא (כסף-
משנה). (92) שאין העולה לתורה בציבור קורא פחות
משלשה פסוקים (פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג.).
(93) שאין לקרוא עבדים כנענים לתורה (הגהות מיימוניות
הלכות תפלה שם, הלכה יז אות ט.). (94) כלומר, גילה
דעתו בפעולה זו שהוא משחררו, כמו שכתב רבינו להלן.
והרי זה כאילו הפקירו, ועיין אור-שם. (95) שם מ.
בסמיכות למימרת רבי לפי גירסת הרי"ף. (96) כלומר,
נדרים שחלים על העבד ושיכול הרב לכפותו על ביטולם.
(97) פ"ב מהלכות נזירות הלכה יח. (98) לשון הפרה בעבד
אינה יעילה, כי רק הבעל והאב מפירים ולא האדון, אך יש
בוזה גילוי דעת מצד האדון כי אינו רוצה לכפותו. (99) נזיר
סב: במשנה: "היפר לעבדו, יצא לחרות ומשלים נזירותו".
ולראב"ד גירסא ושיטה אחרת. (100) גיטין מ. (101) כיון
שהעבד עשה כן בעצמו, ולא הרב.

יח. ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה¹⁰². ואם
למדו - לא יצא לחרות¹⁰³.

(102) מימרא של רבי יהושע בן לוי, במס' כתובות כח.
(103) נלמד מהמבואר למעלה, שדווקא אם אמר לו רבו
לקרוא בספר תורה בפני ציבור יצא לחירות, אבל באופן
אחר — לא. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

יט. הלזקת¹⁰⁴ עבד מן העובד פוככים, וקדם
העבד¹⁰⁵ וטבל בפני רבו לשם בן חורין - יצא
לחרות¹⁰⁶; שלא בפני רבו - צריך לפרש¹⁰⁷.
לפיכך¹⁰⁸ צריך רבו לתקפו¹⁰⁹ במים.

(104) יבמות מה: מו. מימרא של רב חמא בר גוריא בשם
רב, ובריתא שם בענין בלוריא הגיורת. וראה בסמוך.

לט. מימרא של עולא בשם רבי יוחנן. (75) וכופין את רבו
על כך, כדלהלן הלכה יד (מאירי לח: עמוד 163).
(76) שם מ. כרבינא, שנפסקה הלכה כמותו, ולא כאמימר.

יד. עבד⁷⁷ שפירח מבית האסורין, אם נתאש ממנו
רבו - יצא לחרות; וכופין⁷⁸ את רבו וכותב לו גט
שחרור.

(77) שם לח. מימרא של רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן,
וכהסתייגות שהוסיפו בשקלא-וטריא לפי שיטת אביי.
(78) כדי שיוכל לשאת ישראלית.

טו. עבד⁷⁹ שנשבה: אם נתאש ממנו רבו ראשון -
כל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו, והרי הוא
שלו; ואם⁸⁰ פדהו לשם בן חורין - הרי זה בן
חורין. ואם לא נתאש ממנו רבו ראשון - הפודה
אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו, וחוזר לרבו;
ואם פדהו לשם בן חורין - חוזר לרבו הראשון בלא
כלום.

(79) גיטין לו: במשנה, כדעת תנא-קמא וכפירושו של רבא.
וכן כתב הרי"ף שם בשם גאון. (80) תוספתא גיטין פ"ג
(הוצאת צוקרמנדל פ"ד עמ' 327,6) כתנא-קמא ולא כרבן
שמעון בן גמליאל. ופירושה הראשונים בשלא נתייאש
ממנו, ולפיכך חוזר הוא לרבו.

טז. עבד⁸¹ ששאו רבו אפותיקי⁸² לבעל חובו,
ושחררו - הרי זה משחרר⁸³, וכופין⁸⁴ את בעל חובו
לשחררו⁸⁵. גם זה מפני תקון העולם, שלא יפגע בו
לאחר זמן ויאמר לו: עבדי אתה.

(81) גיטין מ: במשנה. (82) לשון רבינו בפירוש המשניות:
"מילה מורכבת, פה תקנה", כלומר, שאין בעל החוב גובה
אלא ממנו. (83) מימרא של רבא (שם), שהשחרור מוציא
מידי שעבוד. (84) משנה, שם. (85) אבל המשחרר חייב
לשלם לבעל חוב, שהרי גרם לאבד ממנו (פ"ז מהלכות
חובל ומזיק הלכה יא.).

יז. עבד⁸⁶ שהשיאו רבו⁸⁷ בת חורין⁸⁸, או שהניח⁸⁹
לו רבו תפילין בראשו⁹⁰, או שאמר לו רבו⁹¹ לקרות
שלשה פסוקין⁹² בספר תורה בפני צבור, וכן כל
פיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהן אלא בן
חורין⁹³ - יצא לחרות⁹⁴, וכופין⁹⁵ את רבו לכתב לו
גט שחרור. וכן אם נדר נדר שכופין עליו את
העבדים⁹⁶, כמו שפארנו בנדרים⁹⁷, ואמר לו רבו:
מופר לך⁹⁸ - יצא לחרות⁹⁹; שפין שלא כפה אותו
במקום שיש לו לכפותו, גלה דעתו שהפקיע
שעבודו. מפאן אני אומר: שהמשחרר עבדו בכל
לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו
עליו שעבוד כלל, ושגמר בלבו לדבר זה - שאינו
יכול לחזור בו, וכופין אותו לכתב לו גט שחרור,
אף על פי שעדיין לא פתב. אבל אם לזה¹⁰⁰ מעבדו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו כפועל שכיר]. (117) וצריך למולו לשם עבד, כבירושלמי הנ"ל. (118) [היינו, שכיון בטבילה זו גם לגירות וגם לשחרור, ראה למעלה הלכה יז, שכתב רבינו: "אני אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל - כופין אותו לכתוב לו גט שחרור", וכאן אינו צריך לכתוב שטר שחרור, מפני שאינו קניי לו אלא למעשה ידיו, כל זמן שלא טבל, ראה להלן פ"ט הלכה ה בכסף-משנה, ועיין רשב"א ליבמות מה: ד"ה וקדם]. (119) כלומר, חוץ ממה שהוא גר, הרי הוא גם בן חורין, ואינו רשאי להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). וצריך למוהלו לשם בן חורין להשלמת גירותו, כמפורש בירושלמי הנ"ל.

כא. גר¹²⁰ שְׁקִדְמוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו וְטָבְלוּ לְפָנָיו¹²¹
- קָנוּ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין.

(120) [כלומר, גוי שעומד להתגייר]. ומקור הלכה זו ביבמות שם. (121) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "בפניו", וכגירסת הרי"ף שם, ראה למעלה בהלכה יט. ועיין לחם-משנה שהעיר שזהו מה שכתב רבינו למעלה בהלכה יט, ומה חידש בהלכה זו?

~ שבת קודש ו' אלול ~

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) כלל בו רבינו דין ישראל או גוי שבאו על שפחה כנענית, וקניין גוי בעבד, ושאסור לשחרר עבד כנעני ומותר לעבוד בו בפרך.

א. יִשְׂרָאֵל² שָׁבָא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, אָף עַל פִּי שְׁהִיא שִׁפְחָתוֹ³ - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ כְּנַעֲנִי לְכָל דִּבְרִי⁵; וְנִמְכָּר וְנִקְנָה, וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם, כְּשָׂאֵר הָעֲבָדִים⁶.

(2) קידושין סו: במשנה, כי ולד שפחה כמותה, משום שנאמר (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדונייה" (שם סח:). (3) כן מפורש במכילתא שם: "הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים" (כסף-משנה). (4) בכ"י תימן: "עבד כנעני". (5) כלומר, אין חוששין כלל שמא שחררה, ואם מת בלא בנים תתייבם אשתו לאחיו, כי הוא אינו בנו כלל, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות חליצה הלכה ד. ולא כדעת מקצת הגאונים שחששו ואסרו לה להתייבם (פ"י מהלכות גירושין הלכה יט) ועל-אחת-כמה שלא כדעת "יש מי שהורה" שוודאי שחררה (שם), ועיין לחם-משנה. (6) הכנענים.

ב. אֶחָד הַקֹּנֶה עֶבֶד כְּנַעֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל, אוּ מִן הָגֵר תּוֹשֵׁב, אוּ מִן עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָיו, אוּ מֵאֶחָד מִשְׂאֵר הָאֻמּוֹת⁷, יֵשׁ לוֹ לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דִּבְרִי. וְכֵן מוֹכֵר בְּנָיו וּבָנוֹתָיו; שְׁנֹאֵמֵר: מֶהֱם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ פְּאֻרְצְכֶם. וְכֵן אֶחָד מֵאֵלֹו הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דִּבְרִי.

(105) שעשה מעשה וחשב בלבו לשם חירות, בלי שאמר מפורש בפיו. (106) לפי שלגוי לא היה בעבד קנין הגוף אלא למעשה ידיו (לקמן פ"ט הלכה ה), ואת זה הקנה ישראל. וטבילת העבד לשם חירות מפקיעה את השעבוד, שכשם שהקדש מפקיע מידי שעבוד בעל חוב, כן מפקעת קדושת ישראל את שעבודו (גמרא שם). [ואע"פ שטבילה בלי מילה אינה מכנסת אותו לכלל ישראל (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו) - כיון שהתחיל ונכנס קצת בדת יהודית (כעין זה כתב הרשב"א ביבמות עא. ד"ה אלא לאתווי, לענין מל ולא טבל) - יש בכוחה של התחלה זו להפקיע את השעבוד]. (107) מימרא של רבא שם, וכגירסת הרי"ף שם. (108) בכדי להקדים את העבד. (109) לתת עליו עול מלאכה בעת הטבילה כסמל השעבוד, שאז לא תועיל הכוונה והאמירה של העבד (רש"י שם ד"ה לתקפו).

כ. יִשְׂרָאֵל¹¹⁰ שִׁתְקָה¹¹¹ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים קִטְן¹¹², אוּ מִצָּא תִינוּק עוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹¹³, וְהִטְבִּילוּ¹¹⁴ לְשֵׁם גֵּר¹¹⁵ - הָרִי זֶה גֵּר¹¹⁶; לְשֵׁם עֶבֶד - הָרִי זֶה עֶבֶד¹¹⁷; לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין¹¹⁸ - הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין¹¹⁹.

(110) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה א: "מצא וכו' תינוק מושלך, הטבילו לשום עבד את מוהלו לשום עבד, לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין" (אור-שמח). [וכל הלכה זו נעתקה במדרש הגדול על הפסוק בשמות יב, מה, וראה במכילתא דרשב"י שם הוצ' ר"נ אפשטיין]. (111) [תקיפה היא בעל-כרחו של הקטן, וראה להלן בתינוק]. (112) שאין לו הורים, כעין מצא תינוק דלהלן. [זוכה בו על-ידי תקיפתו זו כזוכה מן ההפקר (ראה להלן פ"ט הלכה ד). ועיין לעיל פ"ה הלכה א, שעבד קטן נקנה במשיכה כמו בהמה. ודקדק לכתוב "קטן", לפי שגדול זוכה בעצמו, ואינו הפקר]. (113) [בתינוק אינו זקוק לתקיפה, בעל כרחו, אלא זוכה בו כבכל מציאה אחרת]. (114) הפיסקא "והטבילו לשם גר הרי זה גר", אינה בירושלמי שם. (115) היינו, שכיון בטבילה זו שיהיה גר, ועדיין ישאר בעבדותו ("יקר תפארת' להרדב"ז). (116) כלומר, הועילה טבילה זו, שאם תבוא אחריה מילה, יהיה גר גמור (ראה במגיד-משנה בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה, שאם טבל קודם מילה - הרי זה גר). [ואע"פ שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית-דין (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ז) כיון שקנה אותו במשיכה או בחזקה הרי הוא שלו, ויכול לגיירו אפילו שלא על דעת בית-דין, בתנאי שיהיה הדבר לפני בית-דין ככל גירות (שם הלכה ו), ולפיכך, אע"פ שגר קטן שהטבילוהו על דעת בית-דין, יכול למחות כשהגדיל (כתובות יא. ופ"י מהלכות מלכים הלכה ג), מפני שכל תקפו של הבית-דין לא היה אלא מפני שזכות היא לו (כתובות שם, והלכות איסורי ביאה שם) - כאן, שזכה בו בקנין, רשאי לעשות בו כבממונו, ואפילו יאה זה לחובתו. ולפיכך אינו יכול למחות כשיגדיל, ועיין לחם-משנה. ומכיון שלא כיון לשחררו רשאי הוא להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). ואע"פ שהגר אינו נקנה בעבד עברי (למעלה פ"א הלכה ב) - משתעבד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחירות (למעלה פ"ח הלכה יט). (15) אם הטבילו לשם עבדות (כסף-משנה בפירוש השני), מה-שאינ-כן בגוי עצמו, שאף אם הטבילו לשם עבדות לא קנהו לגופו.

ו. הַאֲשֶׁה¹⁶ קִנְיָה שְׁפָחוֹת, וְאִינְיָה קִנְיָה עֲבָדִים, אֶפְלוּ קִטְנִים¹⁷, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד¹⁸. וְאִם קִנְיָה אוֹתָם - הֲרִי זוּ קִנְיָה גּוֹפֶם כְּאִישׁ. וִירָאָה לִי, שְׁאִינְיָה אֲסוּרָה לְקִנּוּת אֶלָּא עֶבֶד בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וּמִתְשַׁע וּלְמַעַלָּה¹⁹. וְכֵן²⁰ אֲסוּר²¹ לְאָדָם לְשַׁחֵרֵר עֶבֶד פִּנְעֻנִי, וְכָל הַמְשַׁחֲרָר - עוֹבֵר בַּעֲשָׂה, שְׁנֵאָמַר: לְעֵלֶם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ; וְאִם שִׁחְרָרוּ - מְשַׁחֲרָר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי²², וְכּוֹפִין²³ אוֹתוֹ לְכַתֵּב גִּט שִׁחְרוּר בְּכָל הַדְּרָכִים²⁴ שֶׁבְּאַרְנֵי²⁵. וּמִתַּר לְשַׁחֲרָרוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה, אֶפְלוּ לְמִצְוָה שֶׁל דְּבִרְיָהֶם²⁶. כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ עֹשִׂי הַכִּסֵּית²⁷ - הֲרִי זֶה מְשַׁחֲרָר עֲבָדוֹ וּמִשְׁלִים בּוֹ הַמֶּנֶן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה²⁸. וְכֵן שְׁפָחָה²⁹ שְׁנוֹהֲגִין בָּהּ הָעַם מִנְהַג הַפֶּקֶר, וְהֲרִי הִיא מְכָשׁוּל לְחוֹטְאִים - כּוֹפִין אֶת רַבָּה וּמְשַׁחֲרָרָה, כְּדִי שֶׁתִּשְׁאַל וְיִסּוֹר הַמְכָּשׁוּל. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(16) בבא-מציעא עא. בברייתא, וכתנא-קמא, שאינה יכולה לקנות לא עבדים ולא כנעניים, בניגוד לדעת רשב"ג, שמתיר לה לקנות עבדים כנעניים, וראה למעלה פ"א הלכה ב. (17) כן כתב רבינו בפרק כב מהלכות אסורי ביאה הלכה טז, וכן נראה בגמרא שם שחשבו לפרש הברייתא הנ"ל בעבדים עבריים, והרי שם נזכרו גם שפחות, וכידוע, אין שפחה עבריה נמכרת אלא בהיותה קטנה (ראה למעלה פ"ד הלכה א), ואם כן הוא-הדין שעבדים הנזכרים שם הם קטנים (הגר"א ביו"ד סימן רסז ס"ק מה) ועוד, שהרי אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד (בבא-מציעא שם), ועבד קטן אינו פחות חשוד לענין זה מכלב (הגר"א באה"ע סימן כב ס"ק כה). (18) כן בגמרא שם: "אשה לאו אורח ארעא". (19) שבפחות מבין תשע - אינו ראוי לביאה (פ"א מהלכות אישות הלכה ג). ומכיון שאין כאן אלא חששא בלבד, לא החמירו לחשוש שמא יגדל ויבואו לידי עבירה (כסף-משנה), ויש מחמירים בזה (טור). (20) תיבת "וכן" אינה נוחה. שנראה שאין לה קשר עם מה שלמעלה (כסף-משנה). וראה להלן הערה כב). (21) גיטין לח. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (22) למעלה פרק ה הלכות א-ג. (23) כל הפיסקא הזאת תמוהה: הרי שחרורו, ולמה צריך לכופו? ואם מדובר כשהפקירו, שזקוק הוא עוד לשחרור וכופין אותו על כך (למעלה פרק ח הלכה יג הערה עד) - מי הכריחו לדבר על הפקר ולא על שחרור ממש? ואמנם בכ"י בריטיש מוזיאום, חסרה כל הפיסקא הזו, ובכ"י אוקספורד חסרות המלים "וכופין אותו לכתוב גט שחרור". ונראה שפיסקא זו שייכת למעלה בענין "האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים". ונשמטה שם ונכנסה בטעות כאן שלא במקומה (אלא שיש להגיה בה "וכופין אותה"). שכיון שיש חשד, כופים אותה לשחררה, כשם שכופין בשפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, דלהלן (דלא כדעת

7) שאינן כבושות תחת ידינו. [ובכ"י תימן, נוסף כאן: "וכן גר תושב או הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או אחד משאר האומות". ובספרים שלנו נשמטו הדברים על-ידי דילוג מחמת טעות הדומות "משאר האומות" - "משאר האומות", ולפי זה מפורש בדברי רבינו שאין הבדל בין קונה עבד מן הגוי לבין גוי המוכר עצמו לעבד, וכדעת רב אחא (יבמות שם) שלעולם אינו קונה גופו אלא אחרי טבילה, ולא כרב אויא הסובר (שם) שגוי הנמכר לישראל - גופו קנוי מיד. וראה להלן הלכה ה, ועיין בכסף-משנה שם ובלחם-משנה כאן].

ג. אַחַד⁸ מִן הָאֲמוֹת שֶׁבָּא עַל שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית שְׁלָנוּ⁹ - הֲרִי הֵבֵן עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁰; שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצָהֶם¹¹. אֲבָל הָעֶבֶד שְׁלָנוּ שֶׁבָּא עַל אֶחָת מִן הָאֲמוֹת - אֵין הֵבֵן עֶבֶד; שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצָהֶם, וְעֶבֶד אֵין לוֹ יֵחַס¹².

(8) יבמות עח: ברייתא שהובאה בסמיכות למימרא של רבי יוחנן. (9) שטבלה לשם שפחות (פט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ו). (10) שייך לאדון השפחה. וראה במכילתא דרשב"י פ' משפטים (שמות כא, ד) על הפסוק האשה וילדיה: "כל בנים שיולדת, בין ממנו (מן העבד עברי) בין ממקום אחר - הרי אלו עבדים". וראה ב'תורה שלמה' שם לסימן צג. (11) וגומר "והיו לכם לאחווה", כלומר לעבדים. רוצה לומר, שאם אחד מבני התושבים הולידו משפחה שלכם, הרי הוולד עבד כנעני שלכם. (12) ואין זה "אשר הולידו". וכן מפורש ביבמות סב. הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחס). אבל הגוי יש לו יחס (שם). וכן פסק רבינו בפט"ו מהלכות אישות הלכה ו. וכעצם הלכה זו, כתב רבינו גם בהלכות איסורי ביאה שם, שהבא מן העבד הרי הוא כאמו, והבא מן השפחה הרי הוא עבד. ואין לזה קשר עם מה שאמרו בקידושין סז: "באומות הלך אחר הזכר", ופסק כן רבינו בהלכות איסורי ביאה פרק יב הלכה כא: ש"גר עמוני שנשא מצרית - הוולד עמוני. וגר מצרי שנשא עמונית - הוולד מצרי", ו"זה הכלל - באומות הלך אחר הזכר" - שכל זה אינו אלא בגויים שיש להם יחס, אבל בעבד שאין לו יחס - הלך אחר הנקבה, ועיין לחם-משנה.

ד. מִלֶּךְ עוֹבֵד פּוֹכְכִים¹³ שְׁעֲשֶׂה מְלַחְמָה, וְהִבִּיא שְׂבִיָּה וּמִכְרָה; וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שִׁירָצָה, שְׁיַלֵּף וַיִּגְנֹב מֵאִמָּה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה עֲמוֹ מְלַחְמָה, שְׁיִבִּיא וַיִּמְכֹּר לְעַמּוֹ; וְכֵן אִם הָיוּ דִּנְיָו, שְׁכָּל מִי שֶׁלֹּא יָתֵן הַמָּס - יִמְכֹּר, אוֹ מִי שְׁעֲשֶׂה כָּף וְכָף אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה - יִמְכֹּר; הֲרִי דִּנְיָו דִּין, וְעֶבֶד הַנִּלְקָח בְּדִינָן אֵלּוּ - הֲרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר.

(13) יבמות מה: ומו.

ה. עוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁקָּנָה עוֹבֵד כּוֹכְבִים לְעַבְדוֹת - לֹא קָנָה גּוּפוֹ, וְאֵין לוֹ בּוֹ אֶלָּא מַעֲשֶׂה יְדֵיו¹⁴. אֵף עַל פִּי כֵן, אִם מְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל - הֲרִי גּוּפוֹ קָנוּי לְיִשְׂרָאֵל¹⁵.

(14) ואם מכרו לישראל וקדם וטבל לשם בן חורין, יצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהַעֲבָדִים³⁶ לְסַעֲדַת עַצְמָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: פְּעִינִי עֲבָדִים אֶל יָד אֲדוֹנֵיהֶם, פְּעִינִי שְׂפָחָה אֶל יָד גְּבֻרָתָהּ. וְכֵן³⁷ לֹא יִבְזֶהוּ בִּיד, וְלֹא בְדָבָרִים; לְעַבְדוֹת מִסְרָן הַכְּתוּב, לֹא לְבוֹשָׁה. וְלֹא יִרְבֶּה עָלָיו צַעֲקָה וְכַעַס, אֲלֵא יִדְבֹר עִמּוֹ בְּנִחַת וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְכֵן מִפְּרֹשׁ בְּדָרְכֵי אֵיּוֹב הַטּוֹבִים שֶׁהִשְׁתַּבַּח בָּהֶן: אִם אָמַס מִשְׁפָּט עֲבָדֵי וְאִמְתֵּי בָרָם עַמְדִּי. הֲלֹא בִּכְטָן עֲשִׂנִי עֲשֵׂהוּ, וְיִכְוֶנֶנּוּ בְּרָחֶם אָחִד. וְאִין³⁸ הָאֲכֻזְרִיּוֹת וְהַעֲזוֹת מִצִּוְיָהּ אֲלֵא בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה; אֲבָל זָרְעוּ שָׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, וְהֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁפִּיעַ לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אוֹתָם בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים - רַחֲמָנִים הֵם עַל הַפֶּל. וְכֵן בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁצִּוְנֵה לְהַדְמוֹת בָּהֶם³⁹, הוּא אוֹמֵר: וְרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשָׂיו⁴⁰. וְכָל הַמִּרְחָם⁴¹ - מִרַחֲמִין עָלָיו; שְׁנֵאֲמַר: וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ⁴².

ה'חינוך' (סוף מצוה שמז) שאסור לה לשחררן עיי"ש). ולפי זה מיושבת תיבת "וכן" (ראה למעלה הערה יט) שכשם שהתירו וכפו לשחרר בשפחה שיש בה חשד, כן התירו גם בכל דבר מצוה, וכמו כן בשפחה דלהלן]. (24) [צ"ל כבכל הדרכים]. (25) [למעלה פרק ח הלכה א והלכה ו, בדין המוכר עבדו לגוי או לחוצה-לארץ שכופין לשחררו]. (26) ברכות מז: וגיטין לח: "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית-הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה", וראה ברא"ש לברכות פ"ז סימן כ. (27) ציין רבינו מצוה זו כמו שמבואר שם שלא התירו אלא משום מצוה דרכים. ראה לחם-משנה. (28) תמיהו בזה כמה ראשונים, איך יתכן שמצוה דרבנן תדחה מצוה-עשה מן התורה? ויש שכתבו, שכל האיסור לשחרר עבד כנעני אינו אלא אם עושה כן לטובת העבד, ונגעו בזה משום "לא תחנם" שאסור לתת לו מתנת חנם, אבל אם עושה כן לצורך עצמו, כגון שצריך לו לצירוף מנין, אין בזה שום איסור (הר"ן בגיטין שם). (29) גיטין לח. כרבינא ולא כאביי. וראה למעלה פרק ז הלכה ז.

ז. וְכֹל³⁰ הָרֵב לֹמֵר לְעַבְדּוֹ פְּנֻעִי: עֲשֵׂה עִמִּי וְאִינִי זֶנֶךְ, אֲלֵא יִלָּךְ וְיִשְׁאֵל עַל הַפְּתָחִים וְיִתְפָּרֵס מִן הַצִּדָּקָה; שִׁישְׂרָאֵל מִצִּוִּין לְהַחֲיוֹת הַעֲבָדִים שְׂפִינֵיהֶם³¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעַבְדִּי; שְׁאִין בֵּית דִּין נִזְקֵקִין לְגְדוּלִים לְשֹׁמֵר מְמוֹנָם, וְאִם לֹא יֵאָכִיל לְעַבְדּוֹ וְיִשְׁקֶם פְּרָאוי - הֵם יִכְרְחוּ אוֹ יָמוּתוּ, וְאִדָּם חָס עַל מְמוֹן עַצְמוֹ יִתֵּר מִפֶּל אָדָם. אֲבָל עֲבָדִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ בְּתוֹרַת נִכְסֵי מְלוֹג - חֵיב בְּמִזְנוּתִיהֶן³², שֶׁעַל מִנַּת פֶּן הִכְנִיס אוֹתָם; שְׁאִם לֹא יִזוֹן אוֹתָם - יָמוּתוּ וְיִכְרְחוּ, וְהָרִי אִינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָן³³.

(30) שם יא: במשנה ושם יב: במסקנת הגמרא. (31) שם יב. "מי שמרחם על בני חורין, מרחם על העבדים", וראה ברש"י שם. (32) כן מפורש בבראשית-רבה פרשה מה: "ולה שפחה מצרית, שפחת מלוג היתה, והיה חייב במזונותיה" (אור-שמח). ויתכן כי דין עבדי מלוג, שהכניסה לו האשה, כדין האשה עצמה, שכשם שלאשה אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך (פ"ב מהלכות אישות הלכה ד), כך אינו יכול לומר כן לעבדי מלוג, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (33) אבל בעבדים מנכסי צאן ברזל שחייב באחריותם (פ"טז מהלכות אישות הלכה א) – אין הדין כן.

ח. מִתֵּר לְעַבְדּוֹ בְּעַבְדּוֹ פְּנֻעִי בְּפֶרֶךְ³⁴. וְאִף עַל פִּי שְׁהִדִּין בָּהּ, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדָרְכֵי חֻמָּה, שִׁינִיָּה אָדָם רַחֲמָן וְרוֹדֵף צָדֵק, וְלֹא יִכְבֵּיד עָלָיו עַל עַבְדּוֹ, וְלֹא יִצַּר לוֹ, וְיֵאָכִילָהּ וְיִשְׁקָהּ מִכָּל מִאֲכָל וּמִכָּל מִשְׁתֶּה. חֻמָּמִים הָרָאוּשָׁנִים הָיוּ נֹתְנִין לְעַבְדּוֹ מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין³⁵, וּמִקְדִּימִין מִזֶּזֶן הַבְּהֵמוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~

ואף על פי שהדין בך, מדת חסידות ודרכי חכמה

ומשמע מדבריו שאף שינהג בדרכי החכמה אין זה מספיק, ובכדי לנהוג בעבד ברחמנות צריך גם לדרכי החסידות.

ויובן זה על פי מה שהוסיף הרמב"ם שהחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, ולכאורה מדוע הוסיף כאן בהמות לעבדים, ובפרט שהקדמת המזון לבהמות הוא דין ולא מדת חסידות, ואותו לומדת הגמרא מהפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת" שהקדים הכתוב מאלל הבהמה.

ויש לומר שבוה שצירף הרמב"ם בהמות עם עבדים, בא ללמד שהנהגתו בחדס וברחמים עם עבד כנעני היא בגדר מדת חסידות ולא רק מדרכי החכמה. כי הנה מצד השכל יכול האדון לחשוב שמכיון שתפקיד העבד הוא לעשות כל העבודות גם הבזויות ביותר, הרי שאין להטות לו חסד כי בכך עלול לשכוח את מקומו ותפקידו, ולעניין זה לא תועיל גם מדת חסידות ורחמים כי הם רחמים מוגבלים מצד הנברא ואינם חלים על עבד כנעני בעניינים שיגרמו לו שלא לעבוד עבודתו.

לכך הוסיף הרמב"ם שחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות לסעודת עצמן, כי מובן ופשוט שאף מי שהוא רחום וחסדן ויתעורר לרחם על בעלי חיים, אין רחמיו עליו יותר מרחמיו על בני ביתו, וזה שהיו מרחמים על בהמותיהם אין זה מצד הרחמים הטבעיים אלא שזהו סוג אחר של רחמים.

ואכלת ושבעת. ואע"פ שעבדים לא נזכרו שם – למד כן רבינו מן הסברא, והסתמך על הפסוק בתהלים שהביא. (37) נדה מז. מימרא של שמואל. (38) ביצה לב: מימרא של שבתאי בר מרינוס: "כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם וכו' בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". (39) לפי הכלל הידוע: מה הוא רחום, אף אתה רחום וכו' (שבת קלג: ופ"א מהלכות דיעות הלכה ו'). (40) [ראה בבבא-מציעא פה. שפסוק זה מדבר גם בבעלי-חיים]. (41) שבת קנא: ברייתא בשם רבי גמליאל ברבי. (42) ולא הביא רבינו את הצד השלישי של הברייתא: "וכל שאינו מרחם וכו'" כדי לסיים בדבר טוב.

סליקו להו הלכות עבדים

נגמר ספר שנים עשר, והוא ספר קנין.

ומנין פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה שְׁבָעִים וְחֲמִשָּׁה: הֵלְכוֹת מְכִירָה - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הֵלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה - שְׁנַיִם עָשָׂר פְּרָקִים. הֵלְכוֹת שְׁכָנִים - אַרְבָּעָה עָשָׂר פְּרָקִים. הֵלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֹׁתְפִין - עֶשְׂרֵה פְּרָקִים. הֵלְכוֹת עֲבָדִים - תְּשָׁעָה פְּרָקִים.

וזהו מה שהוסיף כאן הרמב"ם "שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל" שרחמים אלה אינם טבעיים אלא שהושפעו לישראל על ידי הקב"ה דרך התורה.

(על פי לקו"ש חל"ז ע' 72)
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(34) ראה למעלה פ"א הלכה ו, מה היא עבודת פרך. וכתב בכסף-משנה שכן משמע, שמותר לעבוד בפרך בעבד כנעני, מזה שלא הזהירה התורה על עבודת פרך אלא בעבד עברי. [וכן מפורש בספרא (בהר פרשה ז הלכה ב"ג): "לא תרדה בו בפרך, שלא תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך, הצין לי את הכוס וכו' עדור תחת הגפן וכו'". שמה תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אלו, במה נשתמש? תלמוד-לומר "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים"]. (35) בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ד): "רבי יוחנן אכל קופד (=בשר) ויהיב לעבדיה (=ונתן לעבד כנעני שלו), שתי חמרא (=שתה יין) ויהיב לעבדיה, וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו – הבא במידת רחמים". (36) בברכות מ. "אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום שלישי ב' אלול ~

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטז.

המצוה הקי"ד נדפסה ביום הקורם.

המצוה הנ"ה – הצווי שצטטנונו לשחוט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח בַּיּוֹם י"ד בְּנִיסָן, והוא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קֹהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֻבִים" (שמות יב, ו). וְכָל-הַעֹבֵר עַל מִצְוָה זוּ וְנִמְנָע מִלְּהַקְרִיבוֹ בְּזִמְנוֹ בְּמִזֵּיד – הָרִי זֶה חֵיב פֶּרֶת, בֵּין שֶׁהוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. לְפִי שֶׁכָּבֵר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא פְּסָחִים (צא:), שֶׁפֶסַח רָאשׁוֹן חֹבֶה לְנָשִׁים וְדוֹחָה אֶת-הַשִּׁבְתָּ. כְּלוּמֹר, הִקְרַבְתָּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בַּשִּׁבְתָּ, כְּמוֹ כָּל-אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל. וּמֵאֲמֹר הַתּוֹרָה בּוֹ הוּא פֶּרֶת, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-הוּא טָהוֹר וּבִדְרָף לֹא-הֵיךְ וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִקְרָתָה" (במדבר ט, יג). וּבְרִישׁ מִסְכַּת פֶּרֶתוֹת (פרק א משנה א), כָּאֲשֶׁר כָּנִי אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁהַעֹבֵר עֲלֵיהֶן חֵיב פֶּרֶת – וְהֵן פֶּלֶן מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה – אָמְרוּ: "וְהַפֶּסַח וְהַמִּלָּה בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה".

~ יום ראשון ל' מנחם-אב ~

מצות לא תעשה קיג.

המצוה הקי"ג – הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלְּעֲבֹד בְּקִדְשִׁים (כגון: לאחר שבבית קדשים) וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "לֹא תַעֲבֹד בְּכֹכֵר שׁוֹרֶף" (דברים טו, יט), וְלִמְדֵנוּ שְׁאֵר קִדְשִׁים מִן-הַבְּכוֹר שֶׁיִּהְיוּ פֶלֶם אֲסוּרִים בַּעֲבֹדָה. וּכְכֹר נִתְבָּאֵר בְּסוֹף מִסְכַּת מִכּוֹת (כא:), שֶׁהַעֹבֵד בְּאַחַד מִן-הַקִּדְשִׁים – לוֹקָה.

~ יום שני א' אלול ~

מצות לא תעשה קיד.

המצוה הקי"ד – הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלְּגוֹ (לגזו) צֹמֶר הַקִּדְשִׁים וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִגְזוּ בְּכוֹר צֹאנְךָ" (דברים טו, יט), וְלִמְדֵנוּ שְׁאֵר קִדְשִׁים מִן-הַבְּכוֹר שֶׁיִּהְיוּ פֶלֶם אֲסוּרִים בַּעֲבֹדָה וְגִזָּה. וּכְכֹר נִתְבָּאֵר דִּינֵי שְׁמֵי הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה כְּלוּמֹר: גִּזָּה וְעֲבֹדָה, בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת. וְגַם הַגּוֹזֵז דָּבָר (כמות קטנה ביותר) מִן-הַקִּדְשִׁים – לוֹקָה.

כלומר לא הקריב פסח ראשון ולא פסח שני בידון – דברי הכל חייב; שגג בזה וכו' – דברי הכל פטור; הזיד בראשון ושגג בשני – לרבי ורבי נתן חייב, וירבי חנניה בן-עקיבא פטור". וכך גם בן אם הזיד בראשון והקריב בשני – הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון; וההלכה בכל-זה כרבי. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה, לפי שנתבאר שם (פסחים צא): שאשה בשני רשות. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בגמרא פסחים (צב).

המצוה הנ"ו – הצווי שנגטוינו לאכול כבש הפסח בליל ט"ו בניסן כפי תנאיו הנזכרים, והם: שיהא צלי, ושיאכל בבית אחד, ושיאכל עם מצה ומרור, והוא אמרו ותעלה: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מרים יאכלהו" (שמות יב, ח). ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: מדוע אתה מונה אכילת פסח ומצה ומרור כמצוה אחת, ואיך מונה אותן כשלש, מאחר שאכילת מצה ומצה ואכילת מרור ומצה ואכילת בשר הפסח מצוה? אז אמר: זה שאכילת מצה ומצה בפני עצמה – הריהו נכון כמו שנבאר (מצות עשה קנב); וכן נכון שאכילת בשר הפסח ומצה כמו שהזכרנו; אבל המרור הרי הוא טפל לאכילת הפסח ואין למנותו מצוה בפני עצמה. הריאיה לך: שבשר הפסח נאכל לקיום המצוה, בין שיש מרור ובין שאין מרור; אבל המרור אינו נאכל אלא עם בשר הפסח, שכן הוא אמר ותעלה: "על-מצות ומרים יאכלהו" (במדבר ט, יא). ואלו אבל מרור בלי בשר – לא עשה כלום בהחלט, ולא נאמר שקיים מצוה אחת, היא אכילת מרור. ולשון המקלטה (פרשת בא): "צלי-אש ומצות על-מרים יאכלהו" – מגיד הכתוב, שמצות פסח צלי, מצה ומרור. כלומר: שהמצוה היא כללותם. ושם נאמר: "מגין אתה אומר, שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח? תלמוד לומר יאכלהו, כלומר הבשר לבדו. "יכול כשם שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח, יוצאין ידי חובתם במצה ומרור? הרי אתה דן: הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתם במצה ומרור? תלמוד לומר: יאכלהו". ושם נאמר: "יאכלהו – מפאן אמרו: הפסח נאכל אכילת שבע (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפניו זה מבשר החגיגה), ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שבע", (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע –) לפי ששאר המצוה אכילת הבשר, כמו שאמר: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה"; והמרור מטפלי בשר הפסח וחובותיו, כמו שמתבאר מאמרות אלו למי שהבינו

וכבר הקדמנו הקדמה זו (ב"הקדמה" שבסוף הכללים). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים.

המצוה הקט"ו – האזהרה שהזהרנו מלשחוט כבש הפסח על החמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ דם-זבחי" (שמות כג, יח), וכבר נפלא לא זה בלשון זה עצמו (".. על חמץ דם זבחי"): לא-תשחט וכו' (שם לד, כה), וענינו: שמזמן שחיתת הפסח, והוא בין הערבים, לא יהא ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני חבורה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות", כמה משתתפים על קרבן אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה העת – לוקה. ובמקלטה (פרשת משפטים שם): "לא-תשחט על-חמץ דם-זבחי" – לא תשחט הפסח וצדין החמץ קיים. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירק ה' מפסחים (סג).

המצוה הקט"ז – האזהרה שהזהרנו מלהשאיר אמורי הפסח בלי הקרבה עד שיפסלו ויעשו נותר, והוא אמרו: "ולא-גלין חלב-חגי עד-בקר" (שם כג, יח). ולשון המקלטה (פרשת משפטים שם): "לא-גלין" בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרצפה (למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וכבר נפלא הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ולא-גלין לבקר זבח חג הפסח" (שם לד, כה).

~ יום רביעי ג' אלול ~

מצות עשה נו. נו. נח.

המצוה הנ"ז – הוא הצווי שנגטוינו על שחיתת פסח שני (בי"ד אייר) למי שגמנע ממנו פסח ראשון, והוא אמרו ותעלה: "בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה שיקשה בדברי ויאמר לי: מדוע תמנה פסח שני וזה סותר מה-שהקדמת בפלל השביעי באמרך, שהלכות המצוה אינן נמנות בפני עצמן? ידע המקשה קשיא זו, שפבר נחלקו חכמים בפסח שני, אם הוא המשוף דיני הראשון או שהוא צווי מיוחד בעצמו. ופסק ההלכה, שהוא צווי מיוחד בעצמו – ולפיכך ראוי למנותו בפני עצמו. ובגמרא פסחים (צג). אמרו: "חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני – דברי רבי; רבי נתן אומר: חייב כרת על הראשון ופטור על השני; רבי חנניה בן-עקיבא אומר: אף על הראשון אינו חייב כרת אלא-אם-כן לא עשה שני". אחר-כך שאל התלמוד ואמר: "במאי קא מפלגי? רבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא, ורבי נתן סבר: שני תשלומין לראשון הוא". הגה נתבאר מה-שרמזנו עליו. ושם נאמר: "הלכך הזיד בזה וכו' –

המצוה הקכ"ו – האזהרה שהזהרנו מלהאכיל לגר תושב (בן נח שקיבל על-עצמו ז' המצוות) מן-הפסח, והוא אמרו יתעלה: "תושב ושכיר לא-יאכל בו" (שם, מה).

המצוה הקכ"ז – האזהרה שהזהר הערל מלאכול הפסח, והוא אמרו: "וכל-ערל לא-יאכל בו" (שם, מח); והאכילו ערל – לוקה.

המצוה הקכ"א – האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם מעצמות קרבן פסח, והוא אמרו: "ועצם לא-תשברו-בו" (שם, מו); והשובר עצם מעצמיו – לוקה. ובפרוש אמרו (פסחים פד): "השובר את-העצם בפסח טהור – הרי זה לוקה".

המצוה הקכ"ב – האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם מעצמות פסח שני גם כן, והוא אמרו יתעלה בו: "ועצם לא תשברו בו" (במדבר ט, יב); והשובר בו – גם הוא חייב מלקות. ובגמרא פסחים (פה) אמרו: "כשהוא אומר "ועצם לא-תשברו בו" בפסח שני, שאין תלמוד לומר (אינו בא רק למשמעות הפשוטה כי זאת כבר ידענו); שִׁכְבַּר נֶאֱמַר (שיש לנהוג בפסח שני), כְּכֹל־חֶקֶת הַפֶּסַח (הראשון) (שם) – הָאֵנִי (ומה שיש בכל זאת ללמוד מכאן ש:) אֶחָד עֶצֶם שֵׁישׁ בּוֹ מִלֵּחַ (השמן שבתוך העצמות) וְאֶחָד עֶצֶם שֵׁאִין בּוֹ מִחֵב – וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי שְׁבִירַת הָעֶצֶם בְּפֶרֶק ז' מִפְּסָחִים (פג).

~ יום שישי ה' אלול ~

מצות לא תעשה קיז. קיט. קיח.

מצות עשה נג. נב.

המצוה הקי"ז – האזהרה שהזהרנו מלהותיר דבר מבשר הפסח למחרת היום, כלומר ליום חמשה עשר, והוא אמרו: "ולא-תותירו ממנו עד-בקר" (ויקרא יב, י). וכבר בארנו (מצות עשה צא) שלא היה לאו שנתקן לעשה (מתבטל על-ידי קיום העשה), לפי שאמר: "והנתת ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שם). ובמקלמא אמרו: "והנתת ממנו" – בא הכתוב לתן עשה על לא-תעשה, לומר: שאין לוקין עליו.

המצוה הקי"ט – האזהרה שהזהרנו גם כן מלהשאיר דבר מבשר פסח שני (הנקרב ב"ד באייר על-ידי מי שהיה אנוס בפסח ראשון) עד בקר, והוא אמרו עליו: "לא-ישאירו ממנו עד-בקר" (במדבר ט, יב). וגם זה נתקן לעשה בראשון.

המצוה הקי"ח – האזהרה שהזהרנו מלהשאיר מבשר החגיגה הקרבה ביום ארבעה עשר, כמו שנתבאר בפרק ו' מפסחים (עא), ליום השלישי (להקרבה), אלא

והראיה הברורה בזה הוא היסוד שאמר התלמוד, והוא אמנם (פסחים קכ): "מרור בזמן הזה דרבנן", לפי שמן-התורה אין חובה לאכול בפני עצמו אלא נאכל עם בשר הפסח. וזו ראיה ברורה ומפרכת, שהוא מטפלי המצוה, לא שאכילתו מצוה בפני עצמה. וגם דיני מצוה זו מבארים במסכת פסחים.

המצוה הנ"ח – הצווי שנוצטוינו לאכול בשר פסח שני בליל ט"ו באייר על מצה ומרור, והוא אמרו יתעלה גם על זה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (שם). וגם דיני מצוה זו נתבארו בפסחים (צה). וברור, שאינו חובה לנשים, כי קשם ששחיתו אינה חובה להן – כמו שבארנו (מצות עשה נז) – כך גם לא] אכילתו בלי ספק.

~ יום חמישי ד' אלול ~

מצות לא תעשה קכה. קכג. קכח.

קכו. קכז. קכא. קכב.

המצוה הקכ"ה – האזהרה שהזהרנו מלאכול קרבן הפסח מבשל או נא (מבושל לחצאין), אלא צלי בלבד, והוא אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל" (שמות יב, ט). וכבר נתבאר לה בפלל התשיעי ממאמר זה, שהעובר על לאו זה – לוקה.

המצוה הקכ"ג – האזהרה שהזהרנו מלהוציא כלום מבשר הפסח מן-המקום שנתקבצו החבורה (החברים הנמנים על ה"פסח") לאכול, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה" (שם, מז). ולשון המקלמא: "חוצה" – חוץ למקום אכילתו. והדבר היוצא ממנו אסור לאכול והוא במדרגת טרפה (שהיא בעלת חומרות יתרות). ובגמרא פסחים (פה) אמרו: "המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה, אף-על-פי שהוא בלא-תעשה – טהור (אף שרבנן גזרו על פסולי קדשים כמו פיגול ונותר שיטמאו את הידים), והאכילו הרי זה בלא-תעשה". וכן (פה) אמרו: "המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה – אינו חייב עד שניית (במקום שנמצאת החבורה השניה או מחוץ לבית, ואינה מספיקה עקירה בלבד, שהרי) 'הוצאה' כתובה בו (ב"פסח). ודינו שווה למקום נוסף שכתוב לשון זה: כשבת"; ואם הניח אז יתחייב מלקות. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק ז' מפסחים.

המצוה הקכ"ח – האזהרה שהזהרנו מלהאכיל את-הפסח לישראל שנסתמך, והוא אמרו יתעלה: "כל-בן-נכר לא-יאכל בו" (שם, מג). אמר המתרגם ("אונקלוס") על-פי הקבלה: כל-בר ישראל דישתמך. ולשון המקלמא: "כל-בן-נכר" – זה ישראל משמך שעבד עבודה זרה.

שם ושמחת לפני ה' (שם כו, ז). וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו ב[מסכת] חגיגה. ובכלל אמרו "ושמחת בחגך" מה-ש'אמרו עוד, והוא אמרם (שם ח): "שמח בכל-מיני שמחה", מזה: אכילת הבשר בחגים, ושתית היין, ולבישת בגדים חדשים, וחלוק פרות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים, והשחוק בכלי זמר וברקוד במקדש לבד (דוקא שם, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש), והיא שמחת בית-השואבה – וכל-זה נכנס בכלל אמרו "ושמחת בחגך". והחמור שבהם – הוא חיוב שתית היין דוקא, כיון שהוא מיוחד לשמחה. ולשון גמרא פסחים (קט): "חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל. במה משמח? ביין". ושם אמרו: "תניא רבי יהודה בן בתיא אומר: בזמן שביית המקדש קנים אין שמחה אלא בכשר, שנאמר: וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת. עכשו אין שמחה אלא ביין, שנאמר: ויין ישמח לבב-אנוש" (תהלים קד, טו). ואמרו עוד: "אנשים בראוי להם (בדבר המשמח במיוחד) ונשים בראוי להם". ולשון התורה הוא, שנתחייב לכלל בשמחה זו הענים והחלשים והגרים, אמר יתעלה: "והגר והיתום והאלמנה" (דברים טז, יד).

המצוה הקנ"ו – האזהרה שהזהרנו מלעלות לרגל בלי שיהא עמנו קרבן להקריבו שם, והוא אמרו יתעלה: "ולא-יבאו פני ריקם" (שמות כג, טו), אלא על-כל-פנים יהיו עמו עולה ושלמים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת חגיגה, ולא זוהי אין הנשים חייבות בה.

המצוה הקנ"ז – האזהרה שהזהרנו מלעזוב את-הלויים ולהתעלם מהם מלתת מתנותיהם בשלמות ומלשמחם ברגל, והוא אמרו: "השמר לך פן-תעזוב את-הלוי כל-ימך" (דברים יב, יט). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "השמר – בלא-תעשה, פן-תעזוב – בלא-תעשה".

המצוה הט"ז – הצווי שנוצטוונו להקהיל את העם כלו בשני של סכות של כל-מוצאי שמטה ושיקראו במה פסוקים ממשנה תורה לפניהם, והוא אמרו יתעלה: "הקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגו'" (שם לא, יב) – וזו היא מצות הקהל. ובתחלת קדושין (לד). כשאמרו: "כל-מצות עשה שהצמן גרמה (שתלויים בתנאי הזמן) נשים פטורות", הקשו בתלמוד ואמרו: "והרי 'הקהל' דמצות עשה שהצמן גרמה, ונשים חייבות?!" והסק בסוף הענין: "אין למדין מן-הקלות" (כי "בכל כלל יש גם יצא מן הכלל ומצות הקהל יצאה מהכלל של כל מצות .. שהזמן כו"). וכבר נתבאר דיני מצוה זו, רצוני לומר איך יקרא, ומי יקרא, ומה-יקרא – בפרק ז' ממסכת סוטה (מא).

תאכל במשך שני הימים. והוא אמרו: "ולא-ילין מן-הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר" (דברים טז, ד). ובא הפרוש המקביל בפסוק זה כך: "לא-ילין מן-הבשר וגו'" – בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתאכל לשני ימים. יכול ליום אחד? כשהוא אומר: "לבקר" – לבקר של שני. ועליה אומר יתעלה: "וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר" (שם, ב). והנותר מחגיגה זו של ארבעה עשר ליום השלישי – ישורף באש לפי שהוא בכלל נותר – ולפיכך אין לוקין עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: חגיגת י"ד בלבד, בכמה מקומות ממסכת פסחים (עא). ומסכת חגיגה (דח).

המצוה הנ"ג – הצווי שנוצטוונו על הראיה, והוא אמרו יתעלה: "שלוש פעמים בשנה יראה כל-זכורך את-פני ה' אלהיך" (דברים טז, טז). וענין מצוה זו, שיעלה האדם עם כל-בן זכר שיש לו, שאפשר לו להלך לבדו – יעלהו למקדש ויקריב קרבן עולה ששעלה. והקרבן הזה שמקריב בעלותו – הוא הנקרא עלת ראיה. וכבר הקדמנו והזכרנו אמרם (חגיגה ו): "שלוש מצות נצטוו ישראל ברגל: חגיגה, ראיה ושמחה". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו. כלומר, מצות ראיה, במסכת חגיגה (ד). וגם זו אין הנשים חייבות בה.

המצוה הנ"ב – הצווי שנוצטוונו לעלות לרגל למקדש שלש פעמים בשנה, והוא אמרו יתעלה: "שלוש רגלים תחג לי בשנה" (שמות כג, יד). וכבר נתבאר בפתוח, שהעליה הזאת היא שיעלה עם קרבן להקריבו. וכבר נכפל צווי זה כמה פעמים. ולשון ספרי (דברים טז, יא): "שלוש מצות נזהגות ברגל, ואלו הן: חגיגה וראיה ושמחה". וכן גם אמרו בגמרא חגיגה (ו): "שלוש מצות נצטוו ישראל ברגל: חגיגה, ראיה ושמחה". וענין חגיגה זו – שיקריב קרבן שלמים, ואין הנשים חייבות בה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת חגיגה.

~ שבת קודש ו' אלול ~

מצות עשה נד. מצות לא תעשה קנו. רכמ.

מצות עשה מז. עמ.

המצוה הנ"ד – הצווי שנוצטוונו בשמחה ברגלים, והוא אמרו יתעלה: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד), והיא המצוה השלישית משלוש מצות הנוהגות ברגל. והענין הראשון שאליו נרמז במצוה זו – הוא: שיקריבו קרבן שלמים על-כל-פנים, ושלמים אלו נוספים על שלמי חגיגה, והם נקראים בתלמוד (חגיגה ז): שלמי שמחה. ועל הקרבת שלמים אלו, אומרים: "נשים חייבות בשמחה". וכבר אמר הכתוב: "וזבחת שלמים ואכלת

אדם מעלה בכורות מחוץ לארץ לארץ – תלמוד לומר: ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך (שם יד, כג) – ממקום שאתה מביא מעשר דגן (ארץ ישראל בלבד), אתה מביא בכורות; מחוץ לארץ שאין אתה מביא מעשר דגן, אי אתה מביא בכורות". הנה נתבאר לך, שמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ; אבל בכור חוץ לארץ אינו קרב, אך קדוש הוא (שאסור לאכלו כל-זמן שראוי להקרבה, וימתין שיפול בו מום, כי עליו) להאכל במומו (ודינים אלו, הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ, הרי הם) בין שבית המקדש בנוי ובין שהוא כמו בזמננו זה, כמו מעשר דגן. ואין הלויים חייבים במצוה זו.

המצוה ה'ט – הצויי שצטוונו בקדוש בכורות, כלומר להפרישם ולהבדילם למה-שחובה לעשות בהם, והוא אמרו ותעלה: "קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה" (שמות יג, ב). ולשון התורה הוא שבהמה זו היא בקר וצאן ומין החמור בלבד. צויי זה נכפל בבכור בהמה טהורה, והיא המצוה שאנחנו מדברים בה עתה. אמר ותעלה: "כל-הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך תזכר תקדיש לה' אלהיך" (דברים טו, יט). ודין בכור זה של בהמה טהורה הוא: שישתן לכהנים מקריבים חלבו ודמו ואוכלים שאר בשו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכת בכורות. ונתבאר בסוף מסכת חלה (פרק ד משנה א), שאין מצוה זו נוהגת אלא בארץ. ולשון ספרי (פרשת ראה, דברים יד, כג): "יכול יהא

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אלול, תשי"ח
ברוקלין

ועד כפר חב"ד
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לפלא שזה זמן רב שאין מהם כל ידיעות, והי רצון שיהי זה סימן טוב, ומה טוב סימן מובהק, שאז יש לזה אחיזה בדאורייתא שהכל בסדר ובשלום.

ועל של עתה באתי, שקרבה שנת השבע שנת השמיטה, ובודאי אחזו באמצעים מתאימים בהנוגע לענייני פרנסה של אלו, שעד עתה התעסקו בעבודת האדמה, ובפרט הספרדים והמרוקים, שעדיין אינם מבוססים כלל וכלל, ופשיטא שאין להם כמה סניפי פרנסה.

ונשלח המכתב מהיר דחוף בהתאם להכרח הדבר, ולכן גם הפרטיות בהכתיבה בזה לכאן תשובה.

בברכת כתיבה וחתומה טובה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

נביאים

עמוס פרקו ח"ב

ח נִשְׁפַּע אֲדֹנִי יְהוָה בְּנִפְשׁוֹ נֹאמֵי יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִתְּאֵב אֲנִכִּי אֶת־גִּזְאוֹן יַעֲקֹב וְאַרְמְנָתוֹ שְׁנֵאתִי וְהַסְגֵּרְתִּי עֵיר וּמְלָאָהּ: ט וְהָיָה אִם־יִוָּתְרוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים בְּבֵית אֶחָד וּמָתוּ: י וְנִשְׁאָף דֹּדוֹ וּמִסְרָפוֹ לְהוֹצִיא עֲצָמִים מִן־הַבֵּית וְאָמַר לְאִשְׁרֵי בִירְכָתִי הַבַּיִת הָעוֹד עִמָּךְ וְאָמַר אִפְסָם וְאָמַר הֵם כִּי לֹא לְחֹזֶקֶר בָּשָׂם יְהוָה: (ס) יא כִּי־הִנֵּה יְהוָה מַצֵּה וְהִנֵּה הַבַּיִת הַגָּדוֹל רְסִיסִים וְהַבַּיִת הַקָּטָן בְּקָעִים: יב הִירְצוֹן בְּסַלְעַ סוּסִים אִם־יִחְרוּשׁ בְּבִקְרִים כִּי־הִפַּכְתֶּם לְרֹאשׁ מִשְׁפָּט וּפְרִי צִדְקָה לְלַעֲנָה:

רש"י

עמך. אדם חי זולתך שנמלט מן החבואים: ואמר אפס. אין חי אלא מתים ואמר זה אליו הס את הפגרים ואמר הס השלך וסלק הכל כי זאת להם על אשר לא רצו להזכיר בשם ה' כן ת": (יא) רסיסים. שיהא מרוסס לבקיעות דקות: בקיעים. גדולים מרסיסים לפי חשיבותו תהי מכתו כן תרגום יונתן וימחי מלכו רבא מחא תקיפא ומלכו זעירא מחא חלשא: (יב) הירוצון בסלע סוסים. כלום יעמדו במרוצתם בשנותם סדורו של עולם: אם יחרוש. אדם: בבקרים. בסלע שאתם סבורים לשנות דרך הטובה ותתקיימו ותצליחו:

(ח) בנפשו. מדעת וכוונה: מתאב. כמו מתעב וכן תירגם יונתן מנבל אנא ית בית מקדשא רבותיה דיעקב שהמקדש נקרא גאון עוזם שנאמר הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם (יחזקאל כד): עיר ומלואה. ירושלים ויושביה: (ט) אם יותרו. מן הדבר והחרב: בבית אחד ומתו. שישרפו האויבים את הבית עליהם בלכדם את העיר: (י) ונשאף דודו ומסרפו. קרובו ואוהבו המציל את עצמותיו מן השריפה כן תרגום יונתן ויטיליניה קריביה מיקידא: ואמר. המוציא מן השריפה לאשר בירכתי הבית לחבירו שהלך לבדוק בתוך הבית: העוד

מצודת ציון

(ח) מתאב. ענין תאוה כמו תאבתי לישועתך (תהלים קי"ט): גאון. כן יקרא בה"מ וכן וצבי עדין לגאון שמהו (יחזקאל ז'): והסגרתי. ענין מסירה כמו להסגיר לאדום (לעיל א): (ט) יותרו. מל' נותר: (י) ונשאף. מל' משא וסבל: דודו. הוא אחי האב: ומסרפו. הוא אחי האם, או ומסרפו הוא כמו ומשרפו בשי"ן כי זסרר"ן מתחלף ור"ל אוהבו המציל עצמותיו מן השריפה: בירכתי. בסוף: אפס. ענין כליון כמו אפס כסף (בראשית מ"ז): הס. ענין שתיקה כמו ויהס כלב (במדבר י"ג): (יא) רסיסים. ענין רציצה וכתיתה כי ומעוך וכתות (ויקרא כ"ב) ת"א ודמרים ודרסים ובדרז"ל ואם היה עב או מרוסס (שבת פ'): (יב) הירוצון. מל' ריצה ורדיפה: לראש. ללענה. מיני עשבים מרים כמו פורה ראש ולענה (דברים כ"ט):

הנשרפים לא אבו להזכיר בשם ה' כ"א הזכירו בשם הבעל וראויים הם לזה הגמול: (יא) והכה. מי שיצוה לו הוא האויב: הבית הגדול. על מלכות אפרים יאמר שהיא גדולה ממלכות יהודה כי בהם יש עשרת שבטים: רסיסים. לבקיעות מרובות ותכופות שאין לתקנם כי אם לאחר זמן רב ר"ל שהם לא ישובו לארצם עד הגאולה העתידה: והבית הקטן. על מלכות יהודה יאמר שהיא קטנה ממלכות אפרים: לבקיעים. לבקיעים יחידים שאפשר לתקנם מהר ר"ל שהם ישובו לארצם בזמן בית השני: (יב) הירוצון. וכי אפשר לסוסים לרוץ במקום הסלע כי הלא יהלמו וישברו עקבותם וכן האם אפשר שיחרוש אדם בסלע עם הבקרים הלא בזה יאבד ויפסיד את הבקרים ר"ל וכי אפשר לשנות דבר הראוי הלא המשנה לא יריוח כ"א יפסיד: כי הפכתם. כאומר הלא כן מעשיכם לשנות דבר הראוי כי משפט התורה הפכתם לראש המר ר"ל לקחתם תמורתו חוק העכו"ם: ופרי צדקה. ר"ל מצות התורה הפכתם לקחת תמורת' את הלענה הוא עבודת הפסל וכפל הדבר במ"ש וכאומר הואיל ושניתם דבר הראוי לכן יגיע לכם ההפסד:

מצודת דוד

(ח) בנפשו. ר"ל בעצמו: מתאב. באמת אני אוהב את גאון יעקב זה בה"מ כמ"ש את גאון יעקב אשר אהב סלה (תהלים מז): וארמנותיו. אבל ארמנות יעקב מקום שמתענגים שם אותם שנאתי ולכן אמסר ביד האויב העיר והדברים הממלאים את העיר וגם בה"מ בכללם עם כי אוהבה לי הואיל ותחרב העיר מה לי בבהמ"ק: (ט) אם יותרו. כי יחביאו עצמם שם מפני האויב: ומתו. כי האויב ישרוף הבתים וימותו כולם ולא ישאר אחד: (י) ונשאף. את כל אחד ישא דודו ומסרפו להוציא העצמים מן הבית לבל ישרפו גם הם עם הבשר: ואומר. הנושא הזה יאמר לאשר הוא בסוף הבית המחפש אחר עצמות כמוהו: העוד עמך. אם יש עוד מה עמך מן העצמות להוציאם מן השרפה: ואמר אפס. ר"ל וזה ישיב כמתרעם כבר נשרפו גם העצמות וכלה הכל: ואמר הס. ויחזיר זה ויאמר לו שתוק ואל תהרהר אחר מדת הדין כי אלו

כתובים

תהלים פרק ח א

א לַמִּנְצָח עַל־הַגִּתִּית מִזְמֹר לְדָוִד: ב יְהוָה אֲדַנֶּנּוּ מִה־אֲדִיר שְׁמֹךְ בְּכָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־תִּנֵּה הוֹדֶךְ
עַל־הַשָּׁמַיִם: ג מִפִּי עוֹלָלִים וּיִוָּנְקִים יִפְתָּךְ עֹז לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם: ד כִּי־אֶרְאָה שָׁמַיִךְ
מַעֲשֵׂה אֲצַפְעֶיךָ יָרַח וְכּוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנָתָה: ה מִה־אֲנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֶנּוּ וּבִן־אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ: ו וְתַחֲסֶרְהוּ
מִעַט מַאֲלָהִים וּכְבוֹד וְהָדָר תַּעֲטֶרְהוּ: ז תִּמְשִׁילֶהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ כֹּל שֶׁתָּה תַּחֲתִּי־רַגְלָיו: ח צִנָּה וְאַלְפִים
בָּלֶם וְגַם בְּהִמּוֹת שָׂדֵי: ט צִפּוֹר שָׁמַיִם וְדָגֵי הַיָּם עֹבְרֵי אֲרָחוֹת יָמִים: י יְהוָה אֲדַנֶּנּוּ מִה־אֲדִיר שְׁמֹךְ
בְּכָל־הָאָרֶץ:

רש"י

תִּינוּקוֹת עוֹלָלִים: (ג) לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ. להודיעם כי עמך
אנחנו להשבית חרפת אויב ומתנקם האומר לא טובים
אתם מהאומ' ואני כשאני רואה שמך וגו' אני תמה
בלבי מה אנוש כי תזכרנו: (ו) ותחסרהו מעט מאלהים
וגו'. מאלהים ל' מלאכים שנתת כח ביהושע להדמים
החמה וליבש את הירדן במשה לקרוע מי ים סוף
ולעלות למרום ובאליהו להחיות את המת: (ח) צנָה
ואלפים. צאן ובקר כמו (דברים כה) שגר אלפֶיךָ, צנָה
לשון פעולה הוא כמו (במדבר לב) וגדרות לצנאכם,
אוביילדי"ץ בלעז, יש מדרשי אגדה ואינם מתיישבין
לפי המקראות:

(א) הגתית. כלי זמר שבא מגת, שם מצוים אומנים
לעשותם ורבותינו אמרו על אדום שעתידיה לדרך כגת
כמו שנאמר פורה דרכתי לבדי (ישעי' סג) אך ענין
המזמור אינו מוכיח: (ב) מה אדיר שמך. יותר מכדי
כח מדת התחתונים לא היו התחתונים כדאי שתשרה
שכינתך ביניהם: אשר תנה הודך על השמים. ראוי
שתתנהו על השמים ואתה בענותך הגדולה יסדת עוז
מפי עוללים ויונקים השרית שכינתך במקדש ותקנת
להודות לך עוז מפי הלויים והכהנים שהם בני אדם
גדלים בליכלוך, כעוללים ויונקי שדים, עוללים לשון
ועוללתי בעפר קרני (איוב טז) וע"ש הלכלוך נקראו כל

מצודת ציון

(א) הגיתית. כלי זמר הבאה מגת: (ב) תנָה. כמו נתת עתיד
במקום עבר וכמיהו רבים במקרא: (ג) עוללים. אף במעי
אמן יקראו עוללים כמו כעוללים לא ראו אור (איוב ג):
(ד) תפקדנו. תזכרנו וכפל הדבר במ"ש: (ז) שתה. שמת:
(ח) צנָה. מלשון צאן: ואלפים. פרים, כמו שגר אלפֶיךָ (דברים
כ): שדי. כמו שדה בה"א:

מצודת דוד

(ב) מה אדיר שמך. מה מאד חזקת בכל הארץ משגיח ומושל
בכל: אשר תנה. בעבור אשר גם הוד שכינתך נתון בשמים
ממעל ואפילו חלש למעלה לחזק יחשב ומכ"ש גבור למעלה:
(ג) מפי עוללים ויונקים. מן פי העוללים אשר הם סתומים
במעי אמן ובהולדם נפתח פיהם ויונקים תדיר משדי אמן מן
הפלא הזה יסדת יסוד מוסד לדעת עוזך כי הוא דבר שאין
הטבע מתחייב: לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ. למען הכחיש צורריך אשר
כחשו בה': להשבית. לבטל דברי האויב והמתנקם את המאמינים בה': (ד) כי אראה. מן הפלא הזה אראה בחכמה שמעשה
אצבעותיך הם שמך אף הירח והכוכבים אשר כוננתה המה כולם מעשה ידיך ואין העולם קדמון: (ה) מה אנוש. הוסיף
להוכיח שה' משגיח על הכל ואמר הלא מה הוא חשיבות האדם להזכר לפני ה': (ו) ותחסרהו. על כל זה בהשגחתך חסרתו
רק מעט מהמלאכים בדבר החכמה והדעת ועטרתו בכבוד והדר כי הוא מתעלה על כל חי בחוש הדבור: (ז) תמשילֶהוּ.
המשלתו בכל הבריות: תחת רגליו. ר"ל נכנעים אליו: (ט) צפור שמים. הפורח למעלה לאויר השמים ועם כל זה ימשול בו
האדם ויצודו בחכמה: עובר ארחות ימים. ר"ל כי האדם בחכמתו יעשה אניות ובהם עובר ארחות ימים ויכול הוא לצוד אף
דגי הים: (י) מה אדיר. מכל זה נראה שמה מאד אדיר שמך בכל הארץ משגיח ומושל בכל:

משניות מסכת זבחים

פרק שנים עשר

א טבול יום ומחסר בפורים – אינן חולקים בקדשים לאכול לערב. אונן נוגע, ואינו מקריב, ואינו חולק לאכול לערב. בעלי מומין, בין בעלי מומין קבועין, בין בעלי מומין עוברין – חולקין ואוכלין, אבל לא מקריבין. וכל שאינו ראוי לעבודה – אינו חולק בפשר. וכל שאין לו בפשר – אין לו בעורות. אפלו טמא בשעת זריקת דמים, וטהור בשעת הקטר חלבין – אינו חולק בפשר, שנאמר (ויקרא ז, לג): "המקריב את־דם השלמים ואת־החלב מבני אהרן, לו תהיה שוק הימין למנה".

ב כל שלא זכה המזבח בפשרה – לא זכו הכהנים בעורה, שנאמר (ויקרא ז, ח): "עלת איש", עולה שעלתה לאיש.

פירוש ברטנורא

יב א טבול יום. שטבל ועלה ולא העריב שמשו: ומחסר בפורים. כגון זב ומצורע ויולדת שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן: אינן חולקים בקדשים. הואיל ואין ראויין לאכילה אין חולקים לאכול לערב כשיטהרו, דכתיב (ויקרא ז) הכהן המחטא אותה יאכלנה, כהן הראוי לחטוי חולק, שאינו ראוי לחטוי אינו חולק. ואי אפשר לומר כהן שאינו ראוי לחטוי בשעת הקרבה אינו אוכל, דהא איכא קמן דאינו ראוי לחטוי ואוכל, אלא על כרחך יאכלנה דאמר קרא יחלוק בה כדי לאכול ממנה קאמר, ומדאפקה קרא לחלוקה בלשון אכילה, שמע מינה דכהן הראוי לאכילה חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק. הלכך בעלי מומין חולקין, שאע"פ שאין ראויין לחטוי, ראויין הן לאכילה, כדכתיב (שם כ"א) ומן הקדשים יאכל: אונן נוגע. והוא שטבל ולא הסיר דעתו מן הטבילה כל זמן שהוא אונן. שאם הסיר דעתו ונגע, אפילו לאחר שטבל פסל: וכל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בפשר. חוץ מבעלי מומין שאע"פ שאינן ראויין לעבודה חולקים בפשר, דרבינו קרא בהדיא, דכתיב (שם) לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו', וכתיב (שם ז) כל זכר בבני אהרן יאכלנה, לרבות בעלי מומין למחלוקת, אי לאכילה הרי כבר אמור ומן הקדשים יאכל: וטהור בשעת הקטר חלבין. שהוא כל הלילה. כגון שטבל וטהר בהערב שמש: אינו חולק. שאין הכהן חולק בקדשים עד שיהא טהור משעת זריקת דמים עד שעת הקטר חלבין, ואם נטמא בין כך ובין כך אינו חולק:

ב כל שלא זכה המזבח בפשרה. כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, דלא היתה לה שעת היתר למזבח: עורה לכהנים. הואיל וזכה המזבח בפשרה שהרי

משניות מבוארות – קהתי

הבהמות אינו נוטל חלק, שכתוב (ויקרא ז, ח): "והכהן המקריב את עולת איש, עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", פרט לטבול יום ומחסר כיפורים ואונן שאינם זוכים בעור (גמרא קט, ב). אפלו טמא בשעת זריקת דמים – שהיה טמא בשעה שזרק את דמו של הקרבן, וטהור בשעת הקטר חלבין – כגון שטבל והעריב עליו השמש, אינו חולק בפשר – שאין הכהן נוטל חלק בפשר הקרבנות עד שיהא טהור בשעת זריקת הדם ובשעת הקטר חלבין, שנאמר: "המקריב את־דם השלמים ואת־החלב מבני אהרן, לו תהיה שוק הימין למנה" – המקריב את דם השלמים" היינו הזורק את הדם, "ואת החלב" היינו המקטיר, ומכאן שאין הכהן חולק בפשר אלא אם כן ראוי לזריקת הדם ולהקטרת האימורים. ובבביתא בגמרא מובא: "אבא שאול אומר: לעולם אינו אוכל עד שיהא טהור משעת זריקה ועד הקטר חלבין". וכן פוסק הרמב"ם. ומכאן, שאם נטמא בינתיים, דהיינו בין זריקת הדם ובין הקטר החלבין, אף על פי שטבל והעריב שמשו, ונמצא שהיה טהור בין בשעת זריקת הדם ובין בשעת הקטר החלבין, מכל מקום אינו חולק, עד שיהא טהור משעת הזריקה ועד שעת הקטר החלבין (ברטנורא).

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, מתי זוכים הכהנים בעור העולה, שכן העולה נשרפת כולה על המזבח, ואין בה לכהנים אלא עורה בלבד.
כל – עולה, שלא זכה המזבח בפשרה – כגון שנפסל הקרבן קודם זריקת הדם, ולא היתה לה שעת היתר למזבח, שאין מקטירים את איברי העולה על המזבח אלא לאחר זריקת דמה, לא זכו הכהנים בעורה – של עולה זו, שנאמר: "עלת איש" – והכהן המקריב את עולת איש. עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", ודורשים: עולה שעלתה לאיש – שעלתה על המזבח בשביל האיש שהביאה,

~ יום ראשון ~

באור משנה א

פרקנו דן בחלקם של הכהנים בפשר הקדשים ובעורות של קדשי הקדשים.
טבול יום – כהן טמא שטבל מטומאתו ועדיין לא העריב עליו השמש, שאסור לו לאכול בקדשים, ומחסר בפורים – כגון זב או מצורע, שאף על פי שטבל והעריב שמשו, אסור לו לאכול בקדשים עד שיביא קרבנות לכפרתו למחרת טבילתו, אינן חולקים בקדשים – אינם מקבלים חלק מקרבנות, לאכול לערב – כדי לאכול בערב, כשיהיו מותרים כבר באכילת הקדשים; ובגמרא למדים זה מן המקראות, שכהן הראוי לאכילה חולק בקדשים, ושאינו ראוי לאכילה אינו חולק בקדשים. אונן – כהן שמת לו אחד מקרוביו, שהוא חייב להתאבל עליהם, הרי ביום המיתה הוא נקרא "אונן" מן התורה, ובלילה שלאחריו אף שכבר נקבר המת, או בשאר הימים כל זמן שלא נקבר, אונן הוא מדרבנן, והוא אסור לאכול בקדשים, נוגע – בקדשים, שאינו כטמא שאסור לנגוע בקדשים, ואינו מקריב – קרבנות, ואינו חולק לאכול לערב – אינו נוטל חלק בפשר הקרבנות כדי לאכול בערב, שהואיל ואסור עכשיו באכילה, אינו חולק, כמבואר לעיל.
בעלי מומין – כהנים שהם בעלי מומין, בין בעלי מומין קבועין – שמומיהם לא יעברו לעולם, בין בעלי מומין עוברין – שמומיהם עומדים להתרפא, חולקין ואוכלין – בקדשים, אבל לא מקריבין – כמו שכתוב (ויקרא כא, כא-כב): "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אש ה', מום בו את לחם א־להיו לא יגש להקריב. לחם א־להיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל..." וכל שאינו ראוי לעבודה – חוץ מבעלי מומין שנזכרו, אינו חולק בפשר – אינו נוטל חלק בפשר הקרבנות, וכל שאין לו בפשר – כל מי שאין לו חלק בפשר, אין לו בעורות – אף בעורות של

עולה שנסחטה שלא לשמה, אף על פי שלא עלתה לבעלים – עורה לכהנים. אחד עולת האיש ואחד עולת האשה – עורותיהן לכהנים.

ג עורות קדשים קלים לבעלים, ועורות קדשי קדשים לכהנים; קל וחומר! מה אם עולה שלא זכו בבערה, זכו בעורה – קדשי קדשים שזכו בבערה, אינו דין שזכו בעורה? אין מזבח יוכיח, שאין לו עור מכל מקום.

ד כל הקדשים שארע בהם פסול קדם להפשטן – אין עורותיהם לכהנים; לאחר הפשטן – עורותיהם לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים: מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. אמר רבי עקיבא: מדבריו למדנו, שהמפשיט

פירוש ברטנורא

כשרה היא: ואחד עולת אשה. דכתיב והכהן המקריב את עולת איש, אין לי אלא עולת איש, עולת נשים ועבדים מניין, ת"ל עור העולה, ריבה. אם כן למה נאמר עולת איש, פרט למתפס עולתו לברק הבית שהעור קדוש:

ג עורות קדשים קלים לבעלים. דכתיב עור העולה וגו', מה עולה קדשי קדשים אף כל קדשי קדשים: עורות קדשי קדשים. חטאות ואשמות לכהנים כדמפרש טעמא ואיל: אין המזבח מוכיח. כלומר, אין לך לומר מזבח יוכיח שזכה בבער העולה ולא זכה בעור, ואף אתה אל תתמה בקדשי קדשים שארע"פ שזכו בהם בבער לא יזכו בעורן. אין זו הוכחה, שאין למזבח עור בכל מקום. אבל בכהנים מצינו שזכו בעור העולה, וקל וחומר שזכו בעורות קדשי קדשים:

ד אין עורותיהן לכהנים. אלא נשרפים עם עורן: לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. לאחר שהופשט אם נמצאת טריפה, ארע"פ שפסול זה היה בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט: שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה. הא קמשמע לן ר' עקיבא דאפילו בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו, ולא התירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב בשעריך תאכלנו, אבל אם מת עורו אסור וטעון קבורה, ואשמועינן דהיכא דלא הוכר מריפתו

משניות מבוטאות – קהתי

לכהנים. שכן מובא שם: "עור העולה" (לכהן) – אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מניין? תלמוד לומר: "עור העולה אשר הקריב" ("אשר הקריב" – כל הקרבנות במשמע). יכול שאני מרבה אף קדשים קלים? תלמוד לומר: "עולה" – מה עולה קדשי קדשים, אף כל קדשי קדשים. רבי ישמעאל אומר: "עור העולה" – אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מניין? ודין הוא: ומה עולה שלא זכו בבערה, זכו בעורה, קדשי קדשים שזכו בבערה, אינו דין שזכו בעורה? מזבח יוכיח, שזכה בבער ולא זכה בעור. – מה למזבח, שכן לא זכה במקצת (עורות). תאמר בכהנים שזכו במקצת (בעור העולה). הואיל וזכו במקצת יזכו בכלן. רבי אומר: כל עצמנו לא הוצרכנו אלא לעור העולה בלבד (לא הוצרכנו ללמוד מן הכתוב על שאר עורות אלא על עור העולה בלבד, שהוא לכהן). שהרי בכל מקום העור הולך אחר הבשר: פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים – הן נשרפין ועורותיהן עמה; חטאת ואשם וחבי שילמי ציבור – מתנה לכהן, רצו מפשיטין אותם, רצו אוכלין אותן על גב עורן; אבל עולה נאמר בה: "והפשט את העולה ונתח אותה לנתחיה" – יכול לא יהיו הכהנים זכאין בעורה? תלמוד לומר: "עור העולה אשר הקריב לכהן".

באור משנה ד

משנתנו דנה בעורות של קדשי קדשים שנפסלו.

כל הקדשים – עולה, חטאת ואשם, שארע בהם פסול קדם להפשטן – שנפסלו קודם שהופשטו העורות מהם, אין עורותיהם לכהנים – אלא נשרפים הם עם הבשר; לאחר הפשטן – אבל אם אירע בהם פסול לאחר שהופשטו העורות מהם, עורותיהם לכהנים – שהפסול שאירע לאחר ההפשט אינו פוסל את העור. אמר רבי חנינא סגן הכהנים: מימי לא ראיתי עור – שהופשט מבהמת הקדשים, יוצא לבית השרפה – להישרף יחד עם הקרבן שנפסל, אלא ניתן הוא לכהנים; ואף כשהפסול היה כבר בקרבן קודם שהופשט העור, אם לא נודע עליו עד לאחר ההפשט, העור ניתן לכהנים. אמר רבי עקיבא: מדבריו – של רבי חנינא סגן הכהנים – למדנו, שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה – שלא נודעה טרפותו אלא לאחר ההפשט, שניאותו – שיהיו – הפהנים בעורו – כלומר שניתן העור לכהנים ואינו נשרף. רבי עקיבא בא להשמיענו, שאפילו בכור בעל מום הנשחט חוץ למקדש, – אף שלא התירו

פרט לעולה שנפסלה ולא עלתה לאיש, כגון שנשחטה במחשבת חוץ לזמנה או חוץ למקומה, אין הכהנים זוכים בעורה. ברם, אם הופשט העור קודם שנפסלה העולה, אף על פי שנפסלה קודם זריקת הדם, זוכים הכהנים בעורה (רמב"ם הל' פסולי המוקדשין יט, ט). עולה שנסחטה שלא לשמה – אלא לשם קרבן אחר, אף על פי שלא עלתה לבעלים – לשם חובה, כמו ששינו בתחילת מסכתנו, עורה לכהנים – הואיל וזכה המזבח בבערה, שהרי כשרה היא. אחד עולת האיש ואחד עולת האשה – בין עולה שהביא איש ובין עולה שהביאה אשה, כל שזכה המזבח בבערה, עורותיהן לכהנים – שכתוב (שם): "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", ודרשו: "עור העולה" – לרבות עולת גרים נשים ועבדים, שעורה לכהנים.

~ יום שני ~

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין עור העולה, מוסיפה משנתנו ללמד בענין עורות שאר הקרבנות.

עורות קדשים קלים – כגון שלמים, לבעלים – לבעלי הקרבן, שלא נאמר בתורה שהעור לכהנים אלא בעולה, שהיא קדשי קדשים; ועורות קדשי קדשים – חטאות ואשמות, לכהנים – כדין עור העולה, שכן למדים קל וחומר! – מעולה, מה אם עולה שלא זכו – הכהנים, בבערה – שכולה נשרפת על המזבח, כמו ששינו (לעיל ה, ד): "וכליל לאשים", זכו בעורה – כמפורש בתורה (ויקרא ז, ח): "עור העולה... לכהן לו יהיה"; קדשי קדשים – חטאות ואשמות, שזכו הכהנים בבערה – כמו ששינו בפרק ה: "ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל..." אינו דין שזכו בעורה – כלום אינו קל וחומר? ואם תאמר: מזבח יוכיח, שזכה בבער ולא בעור, ומכאן נלמד לקדשי קדשים, שאף על פי שהכהנים זוכים בבערם, לא יזכו בעורם, אין מזבח יוכיח – אין לך לומר "מזבח יוכיח", שאין לו עור מכל מקום – שאין המזבח זוכה בעור בשום קרבן, אבל הכהנים הרי זוכים בעור העולה, כמפורש בתורה, הלכך נכון הוא הלימוד בקל וחומר שזכו גם בעור חטאת ואשם. – לפי ברייתא בגמרא (זבחים קג, ב) משנתנו רבי ישמעאל היא, אבל תנא קמא בברייתא לומד זה מן הכתוב (שעורות קדשי קדשים

את הבכור ונמצא מרפה, שיאותו הכהנים בעורו. וחכמים אומרים: אין לא ראינו ראייה, אלא יוצא לבית השרפה. ה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, בזמן שהם נשרפין כמצותן – נשרפין בבית הדשן, ומטמאין בגדים; ואם אינן נשרפין כמצותן – נשרפין בבית הכירה, ואינם מטמאין בגדים. ו היו סובלין אותם במוטות. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה, והאחרונים לא יצאו – הראשונים מטמאין בגדים, והאחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו אלו ואלו – אלו ואלו מטמאין בגדים. רבי שמעון אומר: אלו ואלו אינן מטמאין בגדים, עד שיצא האור ברבן. נתן הבשר – אין השורף מטמא בגדים.

פירוש ברטנורא

עד לאחר הפשטו, שרייה שחיתו והפשטו לעורו, כאלו נורק דמו במקדש: יאותו הכהנים בעורו. ואינו נשרף: אין לא ראיתי ראייה. שמו לא אירע בימיו שימצא מרפה לאחר הפשט, ואם אירע ושרפהו הוא לא ראה: אלא יצא לבית השרפה. הואיל וקודם הפשט בא. והלכה כר' עקיבא בבכור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, לא. והלכה כחכמים בבכור תמים, דבשר בקבורה והעור בשריפה: ה פרים הנשרפים. פר כהן משית, ופר העלם דבר של צבור, ופר של יום הכיפורים: ושעירים הנשרפים. שעיר יום הכיפורים ושעיר עבודה זרה: נשרפין בבית הדשן. חוץ לשלש מחנות. ובבית עולמים, חוץ לירושלים. דכתיב בהו אל מחוץ למחנה, כלומר חוץ לשלש מחנות: מטמאין בגדים. לעוסקים בהם. כדכתיב (ויקרא י"ו) והשורף אותם יכבם בגדיו. וכל מקום שנאמר יכבם בגדיו, לא בלבד הבגדים שהוא לבוש מעונין כבוס, אלא כל בגד שהוא נוגע בו בעודו מחובר למטא, נטמא וטעון כבוס: שלא כמצותן. כגון שנפסלו וטעונון שריפה כשאר פסולי המוקדשים: בבית הכירה. פעמים בעזרה ופעמים חר הבית. כיצד, אירע בהן פסול קודם יציאתן מן העזרה בין קודם זריקה בין לאחר זריקה, נשרפין בבית הדשן הגדול שבעזרה. אירע בהן פסול אחר יציאתן מן העזרה, נשרפין בבית הדשן שבהר הבית, והוא בית המקדש: ו היו סובלין אותן. את הנשרפים כמצותן, היו נושאים אותן במוטות להוציאן לבית שריפתן: הראשונים. בני אדם הנושאים במוט. אותן שבראש האחד יוצאים ראשונים, והאחרונים שבראש השני לא יצאו: נתן הבשר. נגמרה שריפתן אין המסייע שוב בהן מטמא בגדים. אבל מקמי הכי כל המסייע בשעת

משניות מבוארות – קהתי

אלא להשמיע, שאם אירע פסול בחטאות הפנימיות אחר יציאתן מן העזרה, שורפים אותן בהר הבית. ברם, הלכה ברורה היא, שאם אירע בהן פסול קודם יציאתן מן העזרה, ששורפים אותן בבית הדשן שבעזרה, כשאר פסולי המוקדשין. ואינם מטמאין בגדים – הואיל ואינם נשרפים כמצותן אלא משום שנפסלו, אין העוסקים בשריפתם מטמאים בגדים.

באור משנה ו

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא עוסקת בדין טומאת הבגדים של המתעסקים בשריפת החטאות הפנימיות.

היו סובלין אותם במוטות – את הנשרפים כמצוותם היו נושאים במוטות לבית הדשן שמחוץ לירושלים. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה – כאשר הראשונים הנושאים בראשי המוטות הקדמיים, יצאו כבר חוץ לחומת העזרה, והאחרונים – הנושאים בקצות המוטות האחוריים, לא יצאו – עדיין, הראשונים מטמאין בגדים – שאף בזמן שעוסקים בהוצאת החטאות הנשרפות לבית הדשן, משיצאו בהן חוץ לחומת העזרה, מטמאים בגדים, והאחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו – חוץ לחומת העזרה, שכל זמן שהם בפנים העזרה אינם מטמאים בגדים. יצאו אלו ואלו – הראשונים והאחרונים חוץ לחומת העזרה, אלו ואלו מטמאין בגדים – בגמרא מובאת ברייתא: בפר ושעיר של יום הכפורים כתוב (ויקרא טז, כז): "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקדש יוציא אל מחוץ למחנה" ... שנו רבותינו: להלן (בשאר הנשרפים) אתה נותן להם שלוש מחנות (שצריך לשרפם חוץ לשלוש מחנות, היינו עזרה וחר הבית וירושלים), וכאן אתה נותן להם מחנה אחת? אם כן (שלמדים משאר הנשרפים שאף פר ושעיר של יום הכפורים נשרפים חוץ לשלוש מחנות), למה נאמר "אל מחוץ למחנה"? לומר לך: כיון שיצא חוץ למחנה אחת (מחנה שכניה שהיא העזרה), המתעסקים בהם מטמאים בגדים. רבי שמעון אומר: אלו ואלו אינן מטמאין בגדים, עד שיצא האור ברבן – רבי שמעון סובר, שהעוסקים בהוצאתם לבית הדשן אינם מטמאים בגדים אלא בזמן שעוסקים בשריפתם, ואף העוסקים בשריפתם אינם מטמאים בגדים עד שתאחז האש ברובם של הנשרפים. נתן הבשר – נמק

הכתוב אלא באכילה, שנאמר בבכור (דברים טו, כב-כג): "וכי יהיה בו מום פיסח או עיור כל מום רע, לא תזבחנו לה' אלהיך. בשעריך תאכלנו" ... אבל אם הבכור מת, עורו אסור וטעון קבורה, – מכל מקום הואיל ולא נודע שהיה טריפה עד לאחר שהפשיטוהו עורו, הותר העור על ידי שחיתו כאלו נורק דמו במקדש (ברטנורא). וחכמים אומרים: אין לא ראינו ראייה – כלומר מדברי רבי חנינא סגן הכהנים אין ללמוד כלום, שהרי הוא אומר "לא ראיתי", ואין להביא ראייה מזה שלא ראה, שאפשר שלא אירע בימיו, שיימצא פסול בקרבן לאחר הפשטו, או שאירע כך, ודרך מקרה לא ראה רבי חנינא שיצא להישרף, אלא יצא לבית השרפה – אם נמצא הקרבן פסול, אף על פי שהופשט העור קודם שנודע על פסולו, העור יישרף.

~ יום שלישי ~

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד בענין שריפתן של החטאות הפנימיות (עיי' לעיל ה, א-ב). פרים הנשרפים – פר של יום הכיפורים (ויקרא טז, ו), ופר כהן המשחית (ויקרא טז, ג), ופר העלם דבר של ציבור (ויקרא טז, יג-יד), ושעירים הנשרפים – שעיר של יום הכיפורים (ויקרא טז, ט), ושעיר שגת עבודה זרה (במדבר טז, כד), כמו שבארנו לעיל (ה, א-ב), בזמן שהם נשרפין כמצותן – כדנים, שלא נפסלו, נשרפין בבית הדשן – שמחוץ לירושלים, ומטמאין בגדים – השורפים את הקרבנות הללו מטמאים בגדים שנוגעים בהם בשעה שעוסקים בשריפתם, כמו שכתוב (ויקרא טז, כח): "והשורף אותם יכבם בגדיו", וכל מקום שנאמר בתורה "יכבם בגדיו", לא בגדיו בלבד, שהוא לבוש בהם, טעונים כיבוס, אלא כל בגד שנוגע בו בעודו עוסק בדבר המטמא, הרי זה נטמא וטעון כיבוס. ואם אינן נשרפין כמצותן – דהיינו שנפסלו, וטעונים שריפה כשאר פסולי המוקדשים, נשרפין בבית הכירה – בבית המקדש; ושני מקומות לשריפה היו שם, אחד בעזרה ואחד בהר הבית (אף הר הבית בכלל המקדש הוא) – אם נפסלו קודם יציאתם מן העזרה, בין קודם זריקת דמם בין לאחר זריקה, נשרפים בבית הדשן שבעזרה, ואם נפסלו אחר צאתן מן העזרה, הרי הם נשרפים בבית הדשן שבהר הבית. ויש מפרשים: בבית הבירה – מקום יש בהר הבית ובירה שמו (נגמא זבחים קד, ב), ולא באה משנתנו

פ ר ק ש ל ש ע ש ר

א הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ – חֵיב עַל הַשְּׁחִיטָה וְחֵיב עַל הַעֲלִיָּה. רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: שָׁחַט בְּפָנִים וְהַעֲלֶה בַּחוּץ – חֵיב. שָׁחַט בַּחוּץ וְהַעֲלֶה בַּחוּץ – פְּטוּר, שֶׁלֹּא הַעֲלֶה בַּחוּץ אֶלָּא דְּבָר פְּסוּל. אָמְרוּ לוֹ: אִם הַשּׁוֹחֵט בְּפָנִים וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ, בִּיּוֹן שְׁהוּצִיאוּ פְּסוּלוֹ.

ב טָמֵא שְׂאֵכֵל, בֵּין קֹדֶשׁ טָמֵא וּבֵין קֹדֶשׁ טָהוֹר – חֵיב. רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: טָמֵא שְׂאֵכֵל טָהוֹר – חֵיב, וְטָמֵא שְׂאֵכֵל טָמֵא – פְּטוּר, שֶׁלֹּא אֶכֶל אֶלָּא דְּבָר טָמֵא. אָמְרוּ לוֹ: אִם טָמֵא שְׂאֵכֵל טָהוֹר, בִּיּוֹן שֶׁנֶּגַע בּוֹ, טָמְאָהוּ. וְטָהוֹר

פירוש ברטנורא

שריפה מטמאים בגדים, דכתיב והשורף אותם יכבס בגדיו, בשעת שריפה. יכול המסייע לאחר שנעשו אפר מטמא בגדים, תלמוד לומר אותם, אותם מטמא בגדים, נעשו אפר אינו מטמא בגדים. ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים עצמן אין מטמאין אדם ובגדים שנוגעים בהם, אלא המתעסק בשריפתן טמא מנזרת הכתוב. לדברי רבנן משיצאו הסובלים כמותות, ולדברי ר"ש משיוצת האור ברוכן. ואין הלכה כר"ש:

ג א השוחט. קדשים בחוץ והעלן בחוץ. בהעלם אחד. חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה. שהן שני גופי עבירה, דתרווייהו כתיבי אשר ישחט ואשר יעלה: כיון שהוציאו פסלו. ואפילו הכי חייב, והוא הדין לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ. ור' יוסי הגלילי אמר לך, מה לשוחט בפנים ומעלה בחוץ שכן היתה לו שעת הכושר, תאמר לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ שלא היתה לו שעת הכושר. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי:

ב הטמא שאכל כז'. משום דפליגי ר' יוסי הגלילי ורבנן בתרווייהו ודמו הנך תרתני פלוגתא אהרדי, תנינחנן נבי הדדי: רבי יוסי הגלילי אומר וכו'. כשנטמא הגוף ואחר כך נטמא הבשר כולו עלמא לא פליגי דחייב כרת. כי פליגי, שנטמא הבשר ואחר כך נטמא הגוף, רבנן אית להו איסור כולל, דמתוך שחל עליו איסור טומאת הגוף לאסרו בבשר טהור שהיה מותר בו מתחלה, חל גמי אף על הבשר טמא ואע"פ שהיה אסור ועומד, כדי שיתחייב עליו אף משום טומאת הגוף. ור' יוסי הגלילי לית ליה איסור חל על איסור באיסור כולל ואין איסור של טומאת הגוף חל על איסור של טומאת בשר. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי: וטהור שאכל טמא פטור. מן הכרת. וסופג את הארבעים משום (ויקרא י) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: שאינו חייב אלא על טומאת

משניות מבוארות – קהתי

לעזרה, חֵיב – על ההעלאה, אבל שָׁחַט בַּחוּץ וְהַעֲלֶה בַּחוּץ – שאף השחיטה עשה מחוץ לעזרה, פְּטוּר – על ההעלאה, שֶׁלֹּא הַעֲלֶה בַּחוּץ אֶלָּא דְּבָר פְּסוּל – שהרי מששחטו בחוץ נפסל, ושוב לא היה ראוי להעלאה בפנים, הלכך אינו חייב על העלאתו בחוץ. ברם, על השחיטה הוא חייב. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי יוסי הגלילי: אִם הַשּׁוֹחֵט בְּפָנִים וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ, בִּיּוֹן שְׁהוּצִיאוּ – מן העזרה, פְּסוּלוֹ – כיון קרבן היוצא מחוץ לעזרה, ואף על פי כן חייב על ההעלאה, שהרי אמרת: "שחט בפנים והעלה בחוץ, חייב", והוא הדין לשחט בחוץ והעלה בחוץ. ברם, רבי יוסי הגלילי סובר, שאין לדמות זה לזה, שכן השוחט בפנים היתה לו שעת הכושר ליקרב בפנים, הלכך כשמעלהו בחוץ חייב; אבל השוחט בחוץ ומעלה בחוץ, לא היתה לו שעת הכושר בכלל, ונמצא שלא העלה בחוץ אלא דבר פסול, לפיכך פטור על ההעלאה. והלכה כתנא קמא.

הבשר מחמת האש, דהיינו שיצאה לחותו ונחרכו פני הבשר, כבר נגמרה שריפתם, ושוב אֵין הַשּׁוֹרֵף מְטָמֵא בְּגָדִים – המסייע בהם שישרפו לגמרי אינו מטמא בגדים. ברם, המסייע בשריפתם קודם שניתן הבשר, כגון המהפך בבשר והמוסיף עצים והמהפך באש והחותה בגחלים, הרי הוא מטמא בגדים. בכרייתא בגמרא מובא (זבחים קו, א), שחכמים חולקים על רבי שמעון וסוברים, שכל המסייע בשעת שריפתם עד שנעשו אפר מטמא בגדים. ברם, המסייע לאחר שנעשו אפר, אף חכמים מודים שאינו מטמא בגדים, שכתוב (ויקרא טז, כח): "והשורף אותם יכבס בגדיו" – "אותם" מטמאים בגדים, ולא משנעשו אפר מטמאים בגדים. והלכה כחכמים.

~ יום רביעי ~

באור משנה א

כתוב בתורה (ויקרא יז, ג-ד): "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה; ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה', דם יחשב לאיש שהוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו". – פסוק זה בא ללמדנו שהשוחט קדשים מחוץ לעזרה, אם היה מזיד חייב כרת. כן כתוב (שם שם, ח-ט): "איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם, אשר יעלה עולה או זבח; ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה', ונכרת האיש ההוא מעמיו". – פסוק זה מלמדנו, שהמקריב קדשים מחוץ לעזרה, אם הקריב במזיד חייב כרת. ואם שחט או הקריב בשוגג, חייב להביא חטאת, שכל עבירה שחייבים על זדונה כרת, חייבים על שגגתה חטאת (חוץ משלוש עבירות, מגדף ומבטל מילה וקרבן פסח, שנל שנגתן פטורים). – משנתנו דנה במי ששחט והקריב בחוץ בשוגג, אם חייב שתי חטאות או חטאת אחת בלבד. ונחלקו בזה תנאים במשנתנו.

הַשּׁוֹחֵט – קדשים, וְהַמַּעֲלֶה – והמקריב אותם, בַּחוּץ – לעזרה, כלומר ששחט קרבן בשוגג מחוץ לעזרה ואף הקריבו בשוגג מחוץ לעזרה, אפילו עשה שניהם בהעלם אחד, דהיינו שלא נודע לו כינתים (בין השחיטה וההקריבה) שנגג בשחיטתו, חֵיב עַל הַשְּׁחִיטָה – קרבן חטאת, וְחֵיב עַל הַעֲלִיָּה – ואף על ההקריבה חייב חטאת, כלומר שחייב שתי חטאות, לפי שהשחיטה וההקריבה שני גופי עבירה הם, שהרי התורה מצווה על כל אחת ואחת לחוד, כמו שהבאנו לעיל, בהקדמה למשנתנו. רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: שָׁחַט בְּפָנִים וְהַעֲלֶה בַּחוּץ – אם שחט את הקרבן בפנים העזרה כדנינו, והקטירו מחוץ

באור משנה ב

משנה זו עוסקת בדין טמא שאכל קודש, והובאה כאן, משום שנחלקו בה רבי יוסי הגלילי וחכמים שנחלקו במשנה הקודמת.

טָמֵא שְׂאֵכֵל – מבשר הקדשים, בֵּין קֹדֶשׁ טָמֵא וּבֵין קֹדֶשׁ טָהוֹר – בין שאכל בשר קודש שנטמא ובין שאכל בשר קודש טהור, חֵיב – במזיד חייב כרת, שכתוב (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה"; ואם אכל בשוגג, מביא קרבן עולה ויורד (ויקרא ח, ב). רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: טָמֵא שְׂאֵכֵל טָהוֹר – אדם טמא שאכל קודש טהור, חֵיב – במזיד כרת ובשוגג קרבן, וְטָמֵא שְׂאֵכֵל טָמֵא – אבל טמא שאכל קודש טמא, פְּטוּר – מכרת ומקרבן, שֶׁלֹּא אֶכֶל אֶלָּא דְּבָר טָמֵא – והאוכל בשר קודש שנטמא אינו עובר אלא בלאו, שכתוב (ויקרא ז, יט): "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי יוסי הגלילי: אִם טָמֵא שְׂאֵכֵל טָהוֹר – קודש טהור, בִּיּוֹן שֶׁנֶּגַע בּוֹ, טָמְאָהוּ – ואף על פי כן כשאוכלו חייב, והוא הדין לטמא שאכל קודש טמא, שהרי אין הבדל אם נטמא הבשר על ידו או שנטמא על ידי אחרים. בגמרא מבואר, שאם נטמא האדם תחילה ואחר כך נטמא בשר הקודש, אף רבי יוסי הגלילי מודה שחייב עליו כרת כשאכלו, ולפיכך טמא שאכל טהור, אף שטמאהו

שְׂאֵכֶל מָמָא – פְּטוֹר, שְׂאִינוּ חֵיב אֶלָּא עַל מַמָּא הַגּוֹף.

ג חֲמֹר בְּשִׁחִיטָהּ מִבְּעֻלָּהּ, וּבְעֻלָּהּ מִבְּשִׁחִיטָהּ. חֲמֹר בְּשִׁחִיטָהּ, שֶׁהִשְׁחִיטָהּ לְהַדְיוֹט – חֵיב, וְהַמְעֵלָה לְהַדְיוֹט – פְּטוֹר. חֲמֹר בְּעֻלָּהּ, שְׁנִים שְׂאִחוּזוֹ בְּסָפִין וְשִׁחְטוֹ – פְּטוֹרִים, אֲחִזּוֹ בְּאָבֶר וְהִעֲלוּהוּ – חֵיבִין. הָעֵלָה, וְחֹר וְהִעֲלָהּ, וְחֹר וְהִעֲלָהּ – חֵיב עַל כָּל עֲלִיָּה וְעֻלָּה; דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: אִינוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת; וְאִינוּ חֵיב עַד שִׁיעֲלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: אִפְלוּ הָעֵלָה עַל הַסֵּלַע, אוֹ עַל הָאֶבֶן – חֵיב.

פירוש ברטנורא

הגוף. כדרכיב (שם) וטומאתו עליו ונכרתה, בטומאת הגוף הכתוב מדבר:

ג. שהשוחט להדיוט כו. השוחט קדשים בחוץ לאכילת הדיוט חייב: המעלה בחוץ. לצורך הדיוט, פטור משום העלאת חוץ. דגבי שחיטה כתיב דם יחשב לאיש, אפילו השוחט לאיש. ונבי העלאת כתיב לעשות אותו לה', אינו חייב כשמעלהו בחוץ עד שיכין בו לה': **ושחטו פטורים.** דכתיב (שם י"ז) דם יחשב לאיש ההוא, אחד ולא שנים: **והעלוהו חייבין.** דכתיב (שם) איש איש וגו' אשר יעלה כו, שאין תלמוד לומר איש איש אלא לרבות שנים שאחזו באבר והעלוהו, שהן חייבין: **העלה.** ונודע לו: **וחור והעלה.** מאותה בהמה עצמה, חייב על כל אחת ואחת: **עד שיעלה לראש המזבח.** דכתיב (בראשית ח') ויבן נח מזבח לה'. אלמא אפילו במת יחיד שהיא בחוץ אינה העלאת בלא מזבח: **אפילו העלה על הסלע.** דכתיב (ויקרא י"ז) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד, ולא מזבח בבמת יחיד. ובפרשת המעלה בחוץ כתיב. והלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

(שם ס"ט, ח): "איש איש... אשר יעלה", שאין תלמוד לומר "איש איש", אלא לרבות שניים שאחזו באבר והעלוהו, שהם חייבים. **העלה** – בשוגג מבהמת קדשים חוץ לעזרה, ונודע לו שחטא, ושכח, **וְחָזַר וְהָעֵלָה** – בשוגג מאותה בהמה חוץ לעזרה, ונודע לו, ושכח, **וְחָזַר וְהָעֵלָה, חֵיב עַל כָּל עֲלִיָּה וְעֻלָּה; דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן** – אף על פי שכל ההעלאות היו מבהמה אחת, הואיל ונודע לו בין העלאת להעלאת שחטא, הרי הוא חייב חטאת על כל העלאת והעלאת. **רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: אִינוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת** – חטאת אחת על כל ההעלאות. בגמרא מבואר טעם מחלוקתם, שכתוב בענין המעלה בחוץ (ויקרא יז, ט): "לעשות אותו לה'", ודורשים: "אותו" – על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר, וסובר רבי יוסי שלשון "אותו" נופל על הקרבן כולו, ומכאן שהמעלה בחוץ אינו חייב עד שיעלה כל הבהמה, ואם העלה ארבעה או חמישה איברים בזה אחר זה, אינו חייב אלא חטאת אחת; ורבי שמעון סובר, שלשון "אותו" נופל על כל אבר ואבר, היינו שכל אבר צריך להיות שלם ולא חסר, ולפיכך המעלה ארבעה או חמישה איברים בזה אחר זה, כמבואר לעיל, חייב על כל העלאת והעלאת. – זו דעת ריש לקיש. רבי יוחנן אמר, שאף רבי יוסי סובר, שלשון "אותו" נופל על כל אבר ואבר, ואם העלה בחוץ ארבעה או חמישה איברים בזה אחר זה, חייב על כל העלאת והעלאת; לא נחלקו אלא במי ששחט קרבן בפנים, ולקח ממנו אבר אחד והעלהו בחוץ בשניים או שלושה חלקים בזה אחר זה, שרבי שמעון סובר: חייב על כל העלאת והעלאת, שלם נאמר "אותו" לחייב על השלם ולא על החסר אלא בשחוט חוץ, אבל בשחוט פנים ("במוקטרי פנים") חייב אף על החסר, שהרי שנינו שאיברים שפקעו מעל המזבח, אף שחסרים הם, מחזירים אותם למזבח (לעיל ט, ו); ורבי יוסי סובר שאף בשחוט פנים אם העלה מהם בחוץ אינו חייב אלא על אבר שלם ולא על החסר, ולפיכך המעלה אבר אחד בחוץ בשניים או שלושה חלקים בזה אחר זה, אף שנודע לו בינתיים, אינו חייב אלא חטאת אחת (**וגמרא זבחים קח, ב**; בתוספות שם מבואר הענין בדרך אחרת: ובמשנה למלך – הל' מעשה הקרבנות יט, יא – מבואר כל הסוגיא באריכות). **וְאִינוּ חֵיב** – המעלה קרבן בחוץ, **עַד שִׁיעֲלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ** – שיעשה בחוץ מזבח ויעלה עליו, שכתוב (בראשית ח, כ): "ויבן נח מזבח לה'", ומכאן שגם בחוץ, אין העלאת אלא על מזבח. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: אִפְלוּ הָעֵלָה עַל הַסֵּלַע, אוֹ עַל הָאֶבֶן, חֵיב** – שכתוב (שופטים יג, יט): "ויקח מנחה את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה'". ומכאן שאפילו לא בנה מזבח אלא העלה על הסלע, הרי זו העלאת. ובברייתא בגמרא מובא טעמו של רבי שמעון מפסוק אחר (**ענין שם קח, ב**; וכן מובא בברטנורא). – הרמב"ם

קודם בנגיעה, מכל מקום כשאכלו חייב, שהרי טומאת גופו קדמה לטומאת הבשר. לא נחלקו אלא שנטמא הבשר ואחר כך נטמא האדם, שרבי יוסי הגלילי סובר: אין איסור חל על איסור, כלומר הואיל ונאסר עליו תחילה (כשהיה טהור) בשר זה משום איסור טומאת הבשר, שוב לא חל עליו איסור טומאת גופו כשנטמא, ולפיכך כשאכלו אינו חייב כרת או קרבן משום טומאת הגוף. וחכמים סוברים, הואיל ואיסור כולל הוא, שהרי כשנטמא גופו, נאסר בבשר טהור שהיה מותר בו מתחילה, לפיכך איסור חל על איסור, שמתוך שחל איסור טומאת הגוף על בשר טהור, חל גם על הבשר הטמא; ואף על פי שהיה הבשר אסור עליו קודם שנטמא גופו, משום טומאת הבשר, הריהו מתחייב עליו עכשיו, לאחר שנטמא, אף משום טומאת הגוף. הלכך טמא שאכל קודש טמא, אף שנטמא הבשר תחילה ואחר כך נטמא האדם, חייב כרת (במזיד) וקרבן (בשוגג). **וְהָיָה שְׂאֵכֶל מָמָא** – בשר קודש טמא, **פְּטוֹר** – מכרת ומקרבן, אבל עובר הוא בלאו, כמו שהזכרנו לעיל, וחייב מלקות, **שְׂאִינוּ חֵיב** – במזיד כרת ובשוגג קרבן, **אֶלָּא עַל מַמָּא הַגּוֹף** – כשהוא בעצמו טמא, שכתוב (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים... וטומאתו עליו ונכרתה", ודרשו חכמים: "וטומאתו עליו" – בטומאת הגוף הכתוב מדבר.

~ יום חמישי ~

באור משנה ג

משנתנו ממשיכה בידי שחיטת קדשים או הקטרת מחוץ לעזרה.

חֲמֹר בְּשִׁחִיטָהּ מִבְּעֻלָּהּ – יש בשחיטת קדשים בחוץ חומרה שאינה בהעלאת קדשים בחוץ, **וּבְעֻלָּהּ מִבְּשִׁחִיטָהּ** – ויש בהעלאת קדשים בחוץ חומרה שאינה בשחיטה. **חֲמֹר בְּשִׁחִיטָהּ, שֶׁהִשְׁחִיטָהּ** – קדשים בחוץ, **לְהַדְיוֹט** – לצורך הדיוט, היינו שנתכוון לשחוט לצורך אדם, ולא לשם ה', **חֵיב** – במזיד כרת, ובשוגג חטאת. **וְהַמְעֵלָה** – קדשים בחוץ, **לְהַדְיוֹט** – לכבודו של הדיוט, ולא לשם ה' (**תפארת ישראל; "מלאכת שלמה"**). **פְּטוֹר** – מכרת ומחטאת. בגמרא למדים זה מן המקראות, שכן בשחיטה כתוב (ויקרא יז, ט): "דם יחשב לאיש...", ודורשים: אפילו השוחט לאיש, היינו לצורך הדיוט, הרי הוא חייב; ובהעלאת כתוב (שם ס"ט, ט): "לעשות אותו לה'" – אינו חייב כשמעלהו בחוץ עד שיכין בו לה'. **חֲמֹר בְּעֻלָּהּ, שכן שנים שְׂאִחוּזוֹ בְּסָפִין וְשִׁחְטוֹ** – יחד קרבן בחוץ, **פְּטוֹרִים** – מכרת ומחטאת; **אֲחִזּוֹ בְּאָבֶר וְהִעֲלוּהוּ** – אבל אם שניים נטלו אבר של קרבן, והקטירוהו יחד בחוץ, **חֵיבִין** – במזיד כרת ובשוגג חטאת; ואף זה נדרש מן המקראות, שכן בשחיטה כתוב: "דם יחשב לאיש ההוא", ודורשים "לאיש" – אחד ולא שניים, ובהעלאת כתוב

ד אחד קדשים פשרין – ואחד קדשים פסולין שהיה פסולין בקדש, והקריבין בחוץ – חֵבִי. המעלה פזית מן העולה ומן האמורין בחוץ – חֵבִי. הקמץ, והלבונה, והקטרת, ומנחת פהנים, ומנחת כהן המשיח, ומנחת נסכין, שהקריב מאחד מהן פזית בחוץ – חֵבִי. רבי אלעזר פוטר עד שיקריב את פלו. וכלם שהקריבין בפנים, ושיר בהן פזית, והקריבין בחוץ – חֵבִי. וכלם שחקסרו כל שהן, והקריבין בחוץ – פטור.

ה המקריב קדשים ואמוריהם בחוץ – חֵבִי. מנחה שלא נקמצה והקריבה בחוץ – פטור. קמצה, וחזר קמצה לתוכה, והקריבה בחוץ – חֵבִי.

ו הקמץ והלבונה שהקריב את אחד מהן בחוץ – חֵבִי. רבי אלעזר פוטר עד שיקריב את השני. אחד בפנים

פירוש ברטנורא

ד שהיה פסולין בקדש. כגון חלן והוציא והנשחט חוץ לזמנו חוץ למקומו, הואיל ובפנים אם עלו לא ירדו, מתקבל בפנים קרינן ביה וחיבין עליהן בחוץ, דכתיב (שם) לעשות אותו לה, כל הנעשה לה' חיבין עליו בחוץ, וכל שאינו נעשה לה' אין חיבין עליו בחוץ: המעלה פזית מן העולה ומאמורין. חצי זית מזה וחצי זית מזה: חיוב. וכולה כלי: הלבונה. של מנחת נדבה: והקטרת. של כל יום פרס שחרית ופרס בין הערבים: ומנחת כהנים. שהוא כלי ראיה להעלאה בקומץ של מנחת ישראל. אבל שיירי מנחת ישראל אינו חיב על העלאתו בחוץ: מנחת כהן משיח. עשירית האפה שהוא מביא בכל יום: פזית. דהיינו שיעור הקטרה: עד שיקריב את כולו. דקסבר כל המתירין מפסלי בחסרון, וכל זמן שלא קרבו כולו לא הוא הקטרה לצאת בעלים ידי חובתו. ולרבנן הני נמי הוי הקטרת בבית, היכא דכולו קיים ולא חסרו קודם הקטרה: ושייר מהן וכו' חיוב. שהרי בזה נמרה הקטרה: וכולן שחסרו כל שהן. קודם הקטרה על ידי איבוד או שריפה, נפסלו בחסרון, דכתיב (ויקרא ב') והנותרת מן המנחה, פרט לשחסרה היא או שחסר קומצה קודם הקטרה: ה המקריב קדשים ואמוריהם. שהקריב הבשר והאימורים מחוברים בו, חיב משום אימורים. ולא אמרין הרי בשר חוצץ בין האמורין לאש ודכוותה בפנים לאו העלאה היא דרחמנא אמר (שם א') על העצים אשר על האש, והמעלן בחוץ נמי לא יחא חיוב. לא אמרין הכי לפי שמין במינו אינו חוצץ: מנחה שלא נקמצה. אינה ראיה לפנים. הלכך המקריבה בחוץ פטור: קמצה וחזר קומצה לתוכה. והקריבה בחוץ חיוב. שכוונתו בה בפנים כשרה כדתנן בחקומץ נתערב קומצה בשיריה לא יקטיר ואם הקטיר כשרה:

ו הקמץ והלבונה. של מנחת נדבה. שניהם מתירים את שיריה לאכילה הלכך רבי אלעזר פוטר דבעי הקטרת כל המתיר: אחד בפנים. תחלה ואח"כ

משניות מבוארות – קהתי

או שחסר קומצה קודם הקטרה, והקריבין בחוץ – כשהם חסרים, פטור – שהואיל ולא היו ראויים להיקרב בפנים, אין חיבים עליהם בחוץ, כמו שבארנו לעיל.

בפירושו למשנתנו כותב: "כל אלו הדינים (שבמשנתנו) קבלה, וסמכוה לפסוקים".

באור משנה ד

אחד קדשים פשרין – בין קרבנות כשרים, ואחד קדשים פסולין שהיה פסולין בקדש – ובין קרבנות שנפסלו בעזרה, כגון אלו ששנינו לעיל (ט, ב), שאם עלו על המזבח לא ירדו, והקריבין בחוץ – אם הקריב אחד מאלו חוץ לעזרה, חֵבִי – במזיד כרת ובשוגג חטאת, שכל קרבן המתקבל בפנים והעלהו בחוץ, חיבים עליהם; אבל פסולים שדינם שאם עלו על המזבח ירדו, אין חיבים עליהם משום העלאת חוץ, שכתוב (ויקרא יז, ט): "לעשות אותו לה" – כל הנעשה לה' חיבים עליו בחוץ; וכל שאינו נעשה לה', אין חיבים עליו בחוץ. המעלה פזית מן העולה ומן האמורין בחוץ – כחצי זית מבשר העולה וכחצי זית מחלב (גמרא). חֵבִי – שהואיל והעולה כולה למזבח, בפיכך מצטרף בה הבשר עם האימורים לכזית להתחייב עליהם. הקמץ – מן המנחה, והלבונה – ממנחת נדבה, והקטרת – שמקטירים בכל יום במקדש, פרס בשחרית ופרס בין הערבים, ומנחת פהנים – שאין בה קומץ, וכולה קרבה על גבי המזבח, ומנחת כהן המשיח – מנחת חביתין שהיה הכהן הגדול מקריב בכל יום (ויקרא ו, טו), ומנחת נסכין – שמביאים עם הקרבן, שהקריב מאחד מהן – מן הקומץ או מן הלבונה או מן הקטרת או ממנחת כהנים וכו', פזית בחוץ – חוץ לעזרה, חֵבִי – אף על פי שבפנים דינם להיקרב כליל, המקריב מהם בחוץ כזית בלבד, הריהו חייב. רבי אלעזר פוטר – את המעלה בחוץ, עד שיקריב את פלו – את כל הקומץ או כל הלבונה או כל הקטרת או כל מנחת הכהנים וכו', כדינם בפנים. וכלם – כל אלו שנימנו לעיל, שהקריבין בפנים – העזרה, ושיר בהן פזית – שלא הקריב בפנים, והקריבין בחוץ – חוץ לעזרה, חֵבִי – אפילו לדעת רבי אלעזר, לפי שבכזית זה נגמרה ההקטרה. וכלם שחקסרו כל שהן – קודם ההקטרה, כגון שנאבד מהם קצת או נשרף, ונפסלו משום חסרונם, שכתוב (ויקרא ג, ב): "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", פרט למנחה שחסרה היא

~ יום ששי ~

באור משנה ה

המקריב קדשים ואמוריהם בחוץ – מי שהקריב מחוץ לעזרה בשר קרבנות (הנאכלים) עם האימורים כאחד, חֵבִי – משום הקרבת האימורים, שדינם להיקרב על המזבח. ואף על פי שהבשר חוצץ בין האש לאימורים, אין זו חציצה שפוסלת בהקטרת פנים, לפי שמין במינו אינו חוצץ. מנחה שלא נקמצה – שלא הרים ממנה הכהן את הקומץ, והקריבה בחוץ – את כל המנחה, פטור – שמנחה זו לא היתה ראיה לפנים, הואיל ולא הוברר עדיין הקומץ, הלכך אינו חייב עליה בחוץ. קמצה – הרים הכהן את הקומץ מן המנחה, וחזר קמצה לתוכה – והוחזר הקומץ לתוך המנחה, והקריבה בחוץ – את כל המנחה, חֵבִי – שבכגון זה אם הקריבה בפנים, כשרה היא כדיעבד (מנחות ג, א), הלכך חייב עליה בחוץ.

באור משנה ו

הקמץ והלבונה – של מנחת נדבה, ששניהם מתירים את שיירי המנחה לאכילה, כמו שכתוב (ויקרא ב, ג): "קמץ משם מלא קומצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה, והקטיר הכהן את אוזרתה המובחה. והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", ומכאן שאין שיירי המנחה נאכלים אלא לאחר הקטרת הקומץ והלבונה, שהקריב את אחד מהן בחוץ – אם הקריב את הקומץ או את הלבונה מחוץ לעזרה, חֵבִי – שכל אחד בפני עצמו ראוי להקטרה בפנים. רבי אלעזר פוטר עד שיקריב את השני – דהיינו עד שיקריב את כל המתיר, כדבריו במשנה ד. אחד בפנים ואחד בחוץ – אם הקטיר את הקומץ או את הלבונה בפנים ואחר כך הקטיר את המתיר השני בחוץ, חֵבִי – לפי שגמר בו את הקטרת כל המתיר. שני בפני לבונה – שהקטרתם

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

מתירה את לחם הפנים לאכילת הכהנים, **שֶׁהֶקְרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ** – מחוץ לעזרה, **חֵיב** – שכל אחד ראוי להקטרה בפני עצמו. **רַבִּי אֱלֶעָזָר פּוֹטֵר עַד שֶׁהֶקְרִיב אֶת הַשְּׁנִי** – את כל המתיר. **אֶחָד בְּפָנִים וְאַחַד בַּחוּץ** – אם הקטיר בזך אחד בפנים ואחר כך את הבזך השני בחוץ, **חֵיב** – שגמר בו את ההקטרה. **הַזֹּרֵק מִקְצַת דָּמִים בַּחוּץ** – כגון מתנה אחת, ואפילו מחטאות הפנימיות שכל מתנותיהן מעבוכת, כמו ששינינו לעיל (ה, א-ב): "מתנה אחת מהן מעבכת", **חֵיב** – אף לדעת רבי אלעזר, שהרי כל הניתנים על המזבח החיצון, אם נתנם מתנה אחת כיפר; ואף בחטאות הפנימיות, כל הזאה מצוה בפני עצמה היא, שכן אם נשפך הדם אחר שנתן מתנה אחת, סובר רבי אלעזר שמביא פר אחר וגומר שאר המתנות, ואינו צריך להתחיל את ההזיות מתחילה. **רַבִּי אֱלֶעָזָר אומר: אף הַמְנוֹסֵף מִי חָג בַּחֹץ בַּחוּץ, חֵיב** – המים שנתמלאו לשם ניסוך על המזבח בחג הסוכות, אם ניסך אותם בחג מחוץ לעזרה, חייב כדין מעלה בחוץ. **רַבִּי נַחֲמִיָּה אומר: שִׁירֵי הָדָם שֶׁהֶקְרִיב בַּחוּץ, חֵיב** – בגמרא מבואר, שרבי נחמיה מדבר בשיירי הדם של החטאות הפנימיות, והוא סובר שאם לא שפך את שיירי הדם על היסוד של המזבח החיצון, לא כיפר, ולא כפי ששינוי (ה, א-ב): "אם לא נתן לא עכב", הלכך עבודה היא להתחייב עליה בחוץ. ברם, בשיירי הדם של שאר הקרבנות מודה רבי נחמיה ששפיכתם אינה אלא למצוה ולא לעכב, הלכך הזורקם בחוץ פטור. ואין הלכה לא כרבי אלעזר ולא כרבי נחמיה.

באור משנה ז

בארנו דברי רבי שמעון כביאורו של הרב מברטנורא, שהוא לפי דעת זעירי בגמרא. אבל במסקנת הגמרא מתפרשים דבריו בדרך אחרת (עיי' שם קיא, ב.).

ח החטאת שקבל דמה בכוס אחד, נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים, בפנים וחזר ונתן בחוץ – חֵב, שְׁפָלוּ רְאוּי לְבָא בְּפָנִים. קבל דמה בשני כוסות, נתן שניהם בפנים – פָּטוּר; שְׁנֵיהֶם בְּחוּץ – חֵב; אֶחָד בְּפָנִים ואֶחָד בְּחוּץ – פָּטוּר; אֶחָד בְּחוּץ ואֶחָד בְּפָנִים – חֵב על החיצון, וְהַפְנִימִי מִכְפָּר. לָמָּה הִדְבֵּר דּוּמָה? לְמַפְרִישׁ חֲטָאתוֹ וְאֶבְדָּהּ, וְהַפְרִישׁ אַחֲרֵת תַּחֲתֶיהָ, ואַחֲרַיִךְ נִמְצְאָה הָרֵאשׁוֹנָה, וְהִרְיָ שְׁתִּיחָה עוֹמְדוֹת! שְׁחַט שְׁתִּיחָה בְּפָנִים – פָּטוּר; שְׁחַט שְׁתִּיחָה בְּחוּץ – חֵב; אַחַת בְּפָנִים ואַחַת בְּחוּץ – חֵב; אַחַת בְּחוּץ ואַחַת בְּפָנִים – חֵב על החיצונה, וְהַפְנִימִית מִכְפָּרָה. בְּשֵׁם שְׁדָמָה פוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָה, כִּי הוּא פוֹטֵר אֶת בְּשַׁר חֲבֵרְתָּהּ.

פירוש ברטנורא

הובח פסול ולפיכך אינו חייב על העלאתו. אבל אם שחט בלילה בחוץ והעלה בחוץ חייב, מפני שהשחיטה בחוץ בלילה כשרה היא לפיכך חייב שתים על השחיטה ועל ההעלאתה. ופליג רבי שמעון כהא ואמר, כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים שהעלהו בחוץ. כלומר, כשם שהשחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ חייב, כך אם שחט בפנים בלילה והעלה בחוץ חייב על ההעלאתה, חוץ מהשחט עוף בפנים והעלהו בחוץ שהוא פטור מע"פ שאם שחט והעלה בחוץ חייב. ואין הלכה כר' שמעון:

ח נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב. מלתא דפשיטא היא, ומשום סיפא נקט לה, נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ שאינו נותן בחוץ אלא שיירי הדם, חייב. ומתניתין כרבי נחמיה דסבר שיריים מעכבים. ואינה הלכה: שְׁנִיתָן בְּחוּץ חֵיב. אחת. ואם היתה לו ידיעה בינתיים, חייב שתים: אֶחָד בְּפָנִים. ואח"כ השני בחוץ, פטור. ואפילו לרבי נחמיה דסבר כוס אחד עושה את חבירו דחיו להיות נשפך לאמה, הלכך אפילו שיריים לא חיו: וְהַפְנִימִי מִכְפָּר. להכשיר הובח. שהם הנזק תחלה בחוץ לא עשה המשויר כיוצא בו: שְׁתִּיחָה בְּחוּץ חֵיב. על כל אחת ואחת. דבשעת שחיטה כל אחת היתה ראויה בפנים: אַחַת בְּפָנִים. והשניה אחר כן בחוץ, פטור. והוא לא חטאת שנתכפרו בעליה, ולמיתה אולה ואינה מתקבלת בפנים: חֵיב על החיצונה. דהא חויה לפניו דאזיה מהן שירצה יקריבה: כֵּשֶׁם שְׁדָמָה פוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָה. מן המעילה, [זריקת דם מוציאה בשר קודש קדשים מן המעילה דיהבה בה] שעת היתר לכהנים: כִּי הוּא פוֹטֵר אֶת בְּשַׁר חֲבֵרְתָּהּ. ואע"פ שפסולה [ואשחט שניהם בפנים קאין]. ואשמועינן הכא דהויא דמונחות שתיהן וקדם וזרק את דם האחת, פטור את חביתה מן המעילה משום חטאת שנתכפרו בעליה, דקיימא לן החטאות המתות לא נתנן ולא מועלין:

משניות מבוארות – קהת

אלא אגב שאר הדינים, שהרי אין צורך להשמיענו בזה שפטור, הואיל ולא עשה כלום בחוץ; שְׁחַט שְׁתִּיחָה בְּחוּץ, חֵב – על כל אחת ואחת, שבשעת שחיטה כל אחת היתה ראויה לפניו. אַחַת בְּפָנִים וְאַחַת בְּחוּץ – שחט אחת בפנים ואחר כך שחט את השנייה בחוץ, פָּטוּר – שלאחר ששחט את הראשונה בפנים, נעשתה השנייה "חטאת שנתכפרו בעליה באחרת", ושוב אינה ראויה לבוא בפנים, שכן חטאת שנתכפרו בעליה דינה שתמות (ענין באורנו לתחילת פרק ז). אַחַת בְּחוּץ וְאַחַת בְּפָנִים – אם שחט תחילה אחת מהן מחוץ לעזרה ואחר כך שחט את השנייה בפנים, חֵב על הַחִיצוֹנָה – שהואיל ויכול היה להקריב איזו מהן שירצה, הרי זו ששחט תחילה בחוץ ראויה היתה לפניו, ולכן חייב עליה משום שחוט חוץ. וְהַפְנִימִית מִכְפָּרָה – חטאת כשרה היא, ולא נפסלה משום הראשונה ששחט בחוץ. כֵּשֶׁם שְׁדָמָה פוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָה, כִּי הוּא פוֹטֵר אֶת בְּשַׁר חֲבֵרְתָּהּ – אם שחט שתייהן בפנים וזרק דמה של אחת מהן, הריהו פטור את בשרה ממעילה, וזריקת הדם מוציאה בשר קדשי קדשים ממעילה, דהיינו שהנחנה ממנו אינו חייב קרבן מעילה, הואיל והותר לכהנים משנזרק הדם; וכשם שזריקת דמה פוטרת את בשרה ממעילה, כך זריקה זו פוטרת את בשר השנייה שנשחטה עמה, שלא יהיו מועלים בבשרה, שמשנזרק דמה של הראשונה נעשתה השנייה "חטאת שנתכפרו בעליה", שדינה למיתה, והלכה היא בחטאות המתות, שאף על פי שאסור ליהנות מהן, הנהנה מהן אינו מועל (רש"י).

בארנו את הסיפא לפי רש"י. וכן מבואר גם בברטנורא. אבל בחוספות מקשים על פירוש זה, ומבארים, שמדובר כאן דווקא בכגון שנשחטו שתיהן בבת אחת, שהואיל והוא יכול לזרוק מאיזו שירצה, לפיכך זריקה של אחת מהן פוטרת את חביתה ממעילה, אבל אם נשחטו בזה אחר זה, והיינו שנשחטה השנייה קודם שנזרק דם הראשונה, אין זריקת הראשונה מפקיעה את השניה מן המעילה, שאין השניה נקראת "חטאת שנתכפרו בעליה", אלא אם כן נשחטה אחר זריקת דם הראשונה (ענין "תפארת ישראל").

באור משנה ח

החטאת שקבל דמה בכוס אחד – בכלי שרת אחד, נתן בחוץ – זרק מן הדם מחוץ לעזרה, וְחִזְרָ וְנָתַן בְּפָנִים – ואחר כך נתן מתנות הדם בעזרה, בְּפָנִים וְחִזְרָ וְנָתַן בְּחוּץ – או שנתן מן הדם תחילה בעזרה, ואחר כך זרק את השיירים בחוץ, חֵב – בגמרא מבואר, שמשנתנו עוסקת בחטאת פנימית, ורבי נחמיה היא, הסובר ששיירי הדם בחטאות פנימיות מעכבים (אם לא שפך את שיירי הדם על יסוד המזבח החיצון. לא כיפר הקרבן). ולפיכך אף כשנתן בפנים וחזר ונתן בחוץ, חייב, שְׁפָלוּ רְאוּי לְבָא בְּפָנִים – שכל הדם שבכוס ראוי לבוא בעזרה, לפיכך חייבים על זריקתו בחוץ. קָבַל דְּמָה בְּשְׁנֵי כּוֹסוֹת, נָתַן שְׁנֵיהֶם בְּפָנִים, פָּטוּר – פסקה זו ("נתן שניהם בפנים פטור") מיותרת, ולא נשנתה אלא אגב שאר הדינים דלקמן; שְׁנֵיהֶם בְּחוּץ – זרק את הדם משני הכוסות חוץ לעזרה, חֵב – אם היה שוגג ולא היתה לו ידיעה בינתיים, חייב חטאת אחת. ואם היתה לו ידיעה בינתיים, וחזר ושחט, חייב שתיים; אֶחָד בְּפָנִים וְאַחַד בְּחוּץ – זרק את הדם מכוס אחד בעזרה, ואחר כך זרק מהכוס השני בחוץ, פָּטוּר – שעל ידי זריקת הכוס הראשון נדחת הכוס השני מן הזריקה להיות נשפך אל האמה, נמצא שאינו ראוי לבוא בפנים, ולפיכך פטור על זריקתו בחוץ; אֶחָד בְּחוּץ וְאַחַד בְּפָנִים – זרק את הדם מכוס אחד בחוץ ואחר כך זרק מהכוס השני בפנים, חֵב על הַחִיצוֹן – על זריקת הדם מחוץ לעזרה, וְהַפְנִימִי מִכְפָּר – הזריקה מהכוס השני בפנים מכשירה את הקרבן, שזריקת הדם מהכוס הראשון בחוץ לא פסלה את הדם שבכוס השני לזריקה בפנים. לָמָּה הִדְבֵּר דּוּמָה? לְמַפְרִישׁ חֲטָאתוֹ וְאֶבְדָּהּ – משנתנו מביאה ענין הדומה בפרטי הלכותיו לענייננו, והוא: המפריש חטאתו ואבדה. וְהַפְרִישׁ אַחֲרֵת תַּחֲתֶיהָ, ואַחֲרַיִךְ נִמְצְאָה הָרֵאשׁוֹנָה, וְהִרְיָ שְׁתִּיחָה עוֹמְדוֹת! – והלכה היא, שיכול להקריב לחטאתו איזו מהן שירצה. שְׁחַט שְׁתִּיחָה בְּפָנִים, פָּטוּר – אף פסקה זו לא נשנתה

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף סא עמוד א. שנינו במשנה, שהפסוק (דברים ו ה) 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך' בא ללמד שחייב אדם לעבוד את ה' בין ביצר הטוב ובין ביצר הרע. הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין שני היצרים שיש לאדם: **דָּרַשׁ רַב נַחֲמָן בַּר רַב חֲסִידָא, מַאי דְּכָתִיב (בראשית ב ז) 'וַיֵּיצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם' בְּשֵׁנֵי יוֹדִי"ן** [וַיֵּיצֵר], הרי זה כאילו כתוב פעמיים 'ויצר'. אלא שרמז בזה הכתוב **שְׁנֵי יִצְרִים בָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא**, באדם, **אֶחָד יִצֵּר טוֹב, וְאֶחָד יִצֵּר רָע.**

מקשה הגמרא: **מִתְקִיף לָהּ רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, אֵלָא מַעֲתָה, בְּהֶמָּה דְּלֹא בְּתִיב בָּהּ** ביצירתה לשון '**וַיֵּיצֵר**', לִיֵּית לָהּ יִצְרָא – וכי אין לה יצר הרע, וְהָא קָא חֲזִינָא דְּמוֹקָא, וְנִשְׁכָּא וּבְעֵטָא – והרי אנו רואים שהיא מזיקה ונושכת ובוועטת, ומוכח שיש לה יצר הרע. **אֵלָא** יש לדורש פסוק זה **בְּדָרְבֵי שְׁמֻעוֹן בֶּן פִּזִּי, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמֻעוֹן בֶּן פִּזִּי**, נאמר 'ויצר' בשני יודי"ן, והרי זה כאילו כתוב פעמיים 'ויצר', כדי שנדרוש, **אִי לִי מִיִּצְרֵי**, שיענישני אם אלך אחר עצת יצרי הרע, **וְאִי לִי מִיִּצְרֵי**, שיטרידני בהרהורי עבירה כל זמן שלא אלך אחר עצתו. **אִי נָמוּ** אפשר לדורשו **בְּדָרְבֵי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר**, נאמר בבריאת האדם 'ויצר' בשני יודי"ן, משמע שהיו בו שתי צורות שונות, ללמדך, **דְּו פְּרָצוּפִין** – שני פנים בָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּאָדָם הָרִאשׁוֹן – שלא היה גופו עשוי פנים ואחור כבני אדם, אלא פנים ופנים, מצדו האחד זכר ומצדו השני נקבה, **שְׁנַאֲמָר (תהלים קלט ה) 'אֲחֹר וּקְדָם צִרְתָּנִי' –** מלפני ומאחורי צרת לי צורת פנים. ואחר כך חתכו הקב"ה לשתי בריות נפרדות, זכר ונקבה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין זה: נאמר בבריאת חוה (בראשית ב כא-כב) **'וַיִּפֶּל ה' אֱלֹהִים תְּרִדְמָה עַל הָאָדָם וַיִּישָׁן, וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו וַיַּסְגֵּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה, וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצִּלְעַ אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְאֶהָ אֵל הָאָדָם. רַב וְשְׂמוּאֵל נַחֲלָקוּ מַהִי הַצִּלְע הַנּוֹכַחַת בַּפִּסּוּק זֶה, חָד אָמַר שְׁכוּנַת הַכְּתוּב לְפָרְצוּף נוסף, שהיה לאדם מתחילת ברייתו ואחר כך הפרידם הקב"ה [כפי שנתבאר], וְחָד אָמַר שְׁכוּנַת הַכְּתוּב לְזָנָב** שהיה לו לאדם מתחילת ברייתו, והקב"ה נטלו מאדם ויצר ממנו את חוה.

מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר פְּרָצוּף, הֵיִינוּ דְּכָתִיב (תהלים שם) 'אֲחֹר וּקְדָם צִרְתָּנִי' –** מלפני ומאחורי צרת לי צורת פנים. **אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי 'אֲחֹר וּקְדָם צִרְתָּנִי'.** משיבה הגמרא: לשיטתו יש לבאר פסוק זה **בְּדָרְבֵי אָמִי, דְּאָמַר רַבִּי אָמִי**, מהו 'אחור וקדם', **אֲחֹר [אחורון] לְמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית, וּקְדָם [וראשון] לְפִוְרְעָנוּת.**

הגמרא מבררת מהי כוונתו של רבי אמי: **בְּשִׁלְמָא 'אֲחֹר לְמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית' מובן מהו, שהכוונה דְּלֹא אִפְרִי עַד מַעְלֵי שְׁבָתָא –** שלא נברא האדם עד ערב שבת והיה אחרון לכל מעשה בראשית. **אֵלָא –** אבל מה שאמר רבי אמי **'וּקְדָם לְפִוְרְעָנוּת',** יש לברר **פִּוְרְעָנוּת דְּמַאי –** על איזו פורענות כוונתו. **אִילִימָא פִּוְרְעָנוּת דְּנַחֲשָׁ –** שבאה לו על שהחטיאו הנחש בגן עדן, וכוונת רבי אמי שנענש האדם תחילה, הרי אי אפשר לומר כך, **וְהַתִּנְיָא, רַבִּי אוֹמַר, בְּגִדּוּלָה –** בדבר של חשיבות מִתְחִילִין מִן הַגְּדוֹל שבחבורה, **וּבְקַלְלָה –** ובדבר של פורענות מִתְחִילִין מִן הַקָּטָן שבחבורה. המקור שבְּגִדּוּלָה מִתְחִילִין מִן הַגְּדוֹל, דְּכָתִיב לגבי ציווי אכילת המנחה בחנוכת המשכן **(ויקרא י יב) 'וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בְּנֵי הַנּוֹתָרִים, קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה וּגּו' וְאָכְלוּהָ מִצֹּת אֲצֶל הַמִּזְבֵּחַ וּגּו',** הרי שציוה תחילה לאהרן ואחר כך לבניו. והמקור שבְּקַלְלָה מִתְחִילִין מִן הַקָּטָן, שהרי על

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

חטאם בגן עדן, בַּתְחִלָּה נִתְקַלְל הַנֶּחֱשׁ, שנאמר (בראשית ג יד) 'אָרֹר אֶתְּהָ מִכָּל הַבְּהֵמָה' וגו', וְלִבְשׁוֹף [ואחר כך] נִתְקַלְלָה חַוָּה, שנאמר (שם ג טז) 'אֵל הָאִשָּׁה אָמַר ה'רְבָה אֲרֶבָה עֲצָבוֹנָךְ' וגו', וְלִבְשׁוֹף נִתְקַלְל אָדָם, שנאמר (שם ג יז) 'וְלָאָדָם אָמַר וגו' אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹרְךָ' וגו'. אֵלֶּה עַל כִּרְחֹק כּוֹנֵת רַבִּי אֲמִי לְפִוְרְעָנוֹת דְּמִבּוֹל, דְּכִתִּיב בּו (שם ז כג) 'וַיִּמָּח אֶת כָּל חַיָּקוֹם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה' וגו', בְּרִישָׁא אָדָם וַתֵּרָר בְּהֵמָה – תחילה הזכיר את האדם כיון שהתחילה הפורענות ממנו, ואחר כך הזכיר את הבהמה.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מח' אלול, כתוב עבורו בבשורה הטובה, אשר הבריאות והפרנסה בסדר, ויהי רצון אשר להבא עוד יתוסף בזה, שהרי נצטוינו מעלין בקדש, וענייני איש הישראלי בידו הוא שיהיו קדושים על ידי שיהיו חיינו על פי הוראת תורתנו הק' תורת חיים. ובשאלתו:

(א) בהנוגע לשותפות במסחרו.

כיון שהשם יתברך הצליחו, למה יצרף עוד מי להענין, ואם העסק דורש שירחיבוהו, יש להשתדל להרחיבו בכחות עצמו, ויהי רצון שתהי' הרחבה בשעה טובה ומוצלחת ולהשתמש בהריוח שלו לעניינים בריאים ושמחים ובעניינים של תורה ומצות.

(ב) בשאלתו במה שיש חילוקי דיעות בינו ובין זוגתו תחי'.

יש להשתדל אשר ידידיהם יסבירו לה, שאדרבה כיון שישנו איזה ענין שאינו בשלימות בהנהגת בנם ש' זהו טעם נוסף לבקש מהשי"ת שיברכם בעוד זח"ק, ובפרט שרואים במוחש שע"י הוספה בבן ובבת הרי חלה הטבה גם בבנים הקודמים.

(ג) במ"ש אודות סוחרים המתחרים אתו וכו'.

מהעצות בזה להסיח דעת מהם, וע"פ מ"ש כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, הרי סו"ס פועל היסח הדעת ממנו ומעניניו.

לפלא שאינו מזכיר דבר בהנוגע לאחיו ש' מתאים למה שנדברו, שישתדל להשפיע עליו בענייני תורה ומצות, ואין לך דבר העומד בפני הרצון וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיית וברוחנית.

מארץ ישראל, אף הוא אמר כן בשם רבי יוחנן, והוסיף, וְכָךְ הָיוּ
 עוֹשִׂין בְּעֶרְבֵי שְׁבָתוֹת בְּצִיפּוּרִי, שְׁנוֹתַיִם חוֹמֵץ לַתּוֹךְ גְּרִיסִים צוֹנְגִים,
 וְהֵם מִשְׁתַּבְּחִים עַל יְדֵי הַחוֹמֵץ, וְקוֹרְאִין אוֹתָם בְּשֵׁם שְׁחָלִים,
 ואוכלים אותם בשבת. ונמצאנו למדים שהגריסים משתבחים על
 ידי החומץ, ולכן יש לאוסרם כשהחומץ של איסור.
 הגמרא מביאה שתי דעות אודות נותן טעם לפגם כשהפגם בא
 בצירוף דבר אחר: אֶמֶר רִישׁ לְקִישׁ, נוֹתֵן טַעַם לַפֶּגֶם שְׁאֵמְרוּ שְׁאֵינוּ
 אוסר את המאכל, לא המדובר באופן שְׁאֵמְרוּ וְשִׁיבְלוּ לומר
 שְׁקִדְרָה זוֹ הִסְדִּירָה מֶלַח אוֹ יִתְדָה מֶלַח, הִסְדִּירָה תְּבִלִין אוֹ יִתְדָה
 תְּבִלִין, ועל ידי כך פגם האיסור את המאכל. שבאופן זה, שאילו
 היו בה מלח ותבלין כראוי לא היה האיסור פוגמה והיה נותן טעם
 לשבח, לא הותר נותן טעם לפגם. אֲלָא מַה שֶּׁהוֹתֵר נותן טעם לפגם
 הוא כֹּל שְׁאֵין הִסְדִּירָה או יִתְדָה הִקְדִּירָה כְּלוּם, וְאֵינָה נֹאכְלֶת רק
 מִפְּנֵי נותן טעם זה שפגמה ובלעדיו היתה נאכלת.
 לשון אחרת והחולקת וסוברת שריש לקיש בא להקל באופן
 האמור, וְאֵיכָא דְאָמְרִי - ויש שאמרו שְׁאֵמֶר רִישׁ לְקִישׁ, נוֹתֵן טַעַם
 לַפֶּגֶם שְׁאֵמְרוּ שְׁאֵינוּ אוסר את המאכל, אֵין אוֹמְרִין ותולים את
 הפגם בכך שְׁקִדְרָה זוֹ היא הִסְדִּירָה מֶלַח או יִתְדָה מֶלַח, הִסְדִּירָה תְּבִלִין
 או יִתְדָה תְּבִלִין, ולכן אינה נאכלת, ואילו היו בה מלח ותבלין
 כראוי היו מתקנים את הפגם שנתן האיסור במאכל, ואין זה נחשב
 נותן טעם לפגם, אין אומרים כן, אֲלָא אומרים הִשְׁתָּא מִיָּהָא הָא
 פְּגָמָה - הלא עתה האיסור פגם את התבשיל שבקדירה, ועל כן
 היא מותרת.
 הגמרא מביאה עוד מדברי האמוראים בשם רבי יוחנן בענין זה של
 נותן טעם לפגם: אֶמֶר רַבִּי אֲבָהוּ אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁנֵי דִינִים הֵם
 בתערוכת איסור בהיתר, כאשר אי אפשר להפריד את האיסור
 המעורב, ויש לדון אם הכל נאסר.
 דין ראשון, כֹּל שֶׁנִּתְעַרַב מֵהַאיִסוּר בְּהִיתָר מִצְמֹוּ וּמִמֶּשׁוּ, כגון
 חתיכה של איסור שנתערבה בתבשיל של היתר, שגם גוף האיסור
 קיים וגם טעמו קיים, אֲסוּר הַכֹּל באכילה, (לוקין) [ולוקין] עָלָיו אִם
 אכלו, וְחֹזֵר מֵה שֶׁנִּתְעַרַב בְּהִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינָה, שיעור אכילה של
 כֹּזֶיט בְּכִדִי ו-בִּזְמַן שֶׁל אֲכִילַת פָּרֶס ו-חֲצִי כֶּכֶר לֶחֶם, שאם יש
 בתערובת שיעור כזית של איסור בשיעור פרס מהתבשיל, שנמצא
 שכשהוא אוכל מהתבשיל והאיסור המעורב בו, אינו שווה
 באכילת כזית איסור אלא כדי אכילת פרס, לוקה עליו, אבל אם
 כמות האיסור קטנה יותר, שכשהוא אוכל מן התבשיל אי אפשר
 שיאכל מן האיסור כזית בשיעור זה, אינו לוקה על אכילתו.

דְּבָרֵי הַכֹּל הֵפֶת אֲסוּרָה שודאי נכנס בה ריח, שהפית חמה ומקבלת
 ריח והחבית פתוחה וריחה נודף, ואף רבי יהודה מודה בכך. כִּפְתָּ
 צוֹנְגָת וְחִבִּית מְנוּפָה ו-מכוסה וסתומה, דְּבָרֵי הַכֹּל הֵפֶת מוֹתֶרֶת,
 שלא נכנס בה ריח, לפי שהפית צונגת ואינה קולטת כל כך מן הריח
 והחבית סתומה ואין ריחה נודף כל כך, ואף רבי מאיר מודה בכך.
 לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי מֵאִיר ורבי יהודה אֲלָא כִּפְתָּ חִמָּה וְחִבִּית מְנוּפָה או
 כִּפְתָּ צוֹנְגָת וְחִבִּית פְּתוּחָה, שיש באופנים אלו מעלה אחת בלבד,
 שהפית חמה או שהחבית פתוחה, ובוז נחלקו האם גם באופן זה
 נכנס בה הריח, שרבי מאיר סובר שנכנס ולכן אוסרה לזרים, ורבי
 יהודה סובר שאינו נכנס ולכן הוא מתירה לזרים. ורבי יוסי סובר
 כרבי יהודה בפת של חטים, שאין הריח נכנס בה באופנים אלו,
 ואילו בפת של שעורים הוא סובר כרבי מאיר, שפת שעורים
 שואבת את הריח ונאסרת.
 מסיימת הגמרא לבאר מה אימרו אביי שלא יקשה על דבריו
 מדברי רבי יהודה: וְהָא דִּידֵי נָמִי - וגם מה שאסרתי בריחא של בת
 תיאה, טעמי הוא משום שריח זה כִּפְתָּ חִמָּה וְחִבִּית פְּתוּחָה דְּמִי
 ו-דומה) שגם רבי יהודה מודה בה שהיא אסורה, ואני סובר שגם
 בבית תיאה הוא מודה שאסורה הרחתה, ומה שאמרתי לדעת הכל
 אמרתי ולא נחלקו תנאים בדבר.
 שנינו במשנה: זֶה הַכֹּלֵל כֹּל שֶׁבִּהְנֵאֲתוּ בְּנוֹתָן טַעַם בּוֹ אִסוּר, כל
 שאין בהנאתו בנותן טעם מותר, כגון חומץ שנפל על גבי גריסין.
 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בנותן טעם לפגם: אֶמֶר רַבִּי יְהוֹדָה
 אֶמֶר שְׁמוּאֵל, הָכִי הִלְכָתָא - כך היא ההלכה, שנותן טעם לפגם
 מותר, וכאמור במשנה.
 הגמרא מבארת את פרטי הדין האמור במשנה שחומץ של יין נסך
 שנפל על גבי גריסין לא אסרם, לפי שהוא נותן טעם לפגם: וְאֶמֶר
 רַבִּי יְהוֹדָה אֶמֶר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנו שחומץ של איסור שנפל על גבי
 גריסים של היתר, לא אסרם, אֲלָא שֶׁנִּפְלַל הַחוֹמֵץ לַתּוֹךְ גְּרִיסִין
 רוֹתְחִין, שהוא פוגמם ועל כן לא נאסר, אֲבָל אִם נִפְלַל הַחוֹמֵץ לַתּוֹךְ
 גְּרִיסִין צוֹנְגִין, שהם משתבחים על ידי החומץ, ונאסרו, וחזר
 וְהִתְיַחֵן ו-בישולם על האש) לגריסים עם החומץ שבהם, ועתה הם
 נפגמים משום החומץ המעורב בהם, נִעְשָׂה כְּמִי שֶׁהִשְׁפִּית וְלִכְסוּף
 פָּגָם, וְאִסוּר. וְכֵן כִּי אֲתָא ו-כשבא) רַבִּין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶמֶר בְּשֵׁם
 רַבָּה בַר כִּרְ הִנֵּה שְׁאֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנו שחומץ של איסור שנפל
 על גבי גריסים של היתר לא אסרם, אֲלָא שֶׁנִּפְלַל לַתּוֹךְ גְּרִיסִין
 רוֹתְחִין, אֲבָל נִפְלַל הַחוֹמֵץ לַתּוֹךְ גְּרִיסִין צוֹנְגִין, וחזר וְהִתְיַחֵן, נִעְשָׂה
 כְּמִי שֶׁהִשְׁפִּית וְלִכְסוּף פָּגָם וְאִסוּר. וְכֵן כִּי אֲתָא - כשבא רב דְּמִי בּוֹ

גם בזמן הגלות ובחוץ לארץ, ישנו העניין דשופטים ושוטרים תתן לך

גו' ברוחניות על-כל-פנים, בעבודת האדם

ממאמר שבת פרשת שופטים ה'תשכ"ז

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף סז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קסט רש"י תוספות

דברי הכל אסורה - דרואי עייל בה ריחא. והאי ידי - האי בת תיהא דאסרנא. כפת חמה וחבית פתוחה דמי. הכי חלביתא - דנותן טעם לפגם מותר. חומץ פוגם גריסין רותחין, ומשביח את הצונן. והרתיתן - על האור, אחר שנפל החומץ לתוכן. וכן היו עושין - נותנין חומץ לתוך הגריסין צונן והיה משביח, ורב דימי קאמר לה. לא שיאמרו בו - חומרא היא. כלומר, לא שיוכלו לתת פגם בתבשיל מחמת דבר אחר, כגון שתהא חסירה מלה או יתירה, דאם נפגם מחמת דבר אחר - אין תולין הפגם באיסור, ואסור. אלא - איהו טעם לפגם שמותר. כל שאינה חסירה - שום תקן, ואינה נאכלת מפני זה, כלומר, ואיסור זה פוגם טעמה. ואינה נאכלת" לאו דוקא, דכין דפגימתה פורתא קרי לה "אינה נאכלת". ואיכא דאמרי - הא דריש לקולא. ונותן טעם לפגם שאמרו אין אומר בו - כלומר, אין תולין הפגם בדבר אחר, לומר: חסירה היא מלה, ואילו היתה כתקונה לא היה זה האיסור פוגמה, ומתקן. אלא כיון דטעם האיסור פוגמה עכשיו כמותו שהיא - היו פגם. ומותר. כל שעממו ומטשו לוקין עליו וזהו כבודי אכילת פרס - ועל כגון זה נאמר שיעור כוית בכדי אכילת פרס הלכה למשה מסיני, שאם יש בכשיער פרס של תבשיל כוית מן האיסור לוקין עליו. אף על פי שאין כוית של איסור נאכל בבת אחת, כיון דאיתו שוהה באכילתו משהתחיל לאוכלו עד שגומר אלא כדי אכילת פרס - מצטרפת אכילתו ולוקה. אבל אם אין בכדי אכילת פרס של תבשיל איסור, הואיל ושוהה באכילתו כוית יותר מכדי אכילת פרס - דהו להו כשתי אכילות של שני ימים, ואין לוקין, דקים להו לרבנן דאכילת פרס היו שיעור שהיית אכילה. ופרס היא חצי ככר של עירובי תחומין, ושיעור הכמים ככר משלש לקב. חציה לבית המנוגע, שנאמר בה: "והאוכל בבית יכבס בגדיו", פירשוהו חכמים לשושה בה שיעור אכילה. כדתינא: "והאוכל בבית והשוכב בבית", אין לו אלא שוכב ואוכל, לא אוכל ולא שוכב מניין: תלמוד לומר "יכבס את בגדיו" ריבה, אם כן מה תלמוד לומר "והאוכל והשוכב"? ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה, וכמה היא אכילה - כדי אכילת פרס, והוא ארבע ביצים. טעמו (שם). אלא צריך לומר: כגון חלב גימור שנפל ונבלע לתוך הבשר, דליכא רק טעם בעלמא. וטעם לאו דאורייתא. מדקאמר אביי: שמע מינה טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא, דאי סלקא דעתך דרבנן מבשר בחלב אמאי לא גמרינן דחידוש הוא, אי חידוש אף על גב דליכא טעמא נמי - משמע דכי נמי ליתא בעלמא אלא מדרבנן, גבי בשר בחלב הי דאורייתא. והכי הלכתא כרבי יוחנן. וכן משמע בפרק "כל הבשר" בשמעתא דסיפת חלב, דאמר אביי: טעמו ולא ממשו דאורייתא, דאי מדרבנן וכו', ורבא אמר: דרך ביטול אסרה ממשע דסבר רבא טעמו ולא ממשו דהיינו טעם כעיקר לאו דאורייתא. והלכתא כרבא לגבי אביי. ועוד ראיא מפרק "גיד הנשה", דקאמר גבי זרוע בשלה דאיל נזיר הוא הותר מכלל איסור כזה שהתיר הכתוב לבשל הזרוע עם האיל, ואמר רבא: לא נצרכא אלא לטעם כעיקר, דבקדשים אסור מיכל אשר יגע בבשרה יקדש, וגבי זרוע בשלה שרי. מדנקט רבא טעם כעיקר בקדשים אסור, משמע - הא בחולין שרי. וקרא דיגעולי גוים שצוה הכתוב להגעיל כלי מדין אף על פי שלא היה בהם רק טעם - מניינא לא גמרינן, דחידוש הוא. דהא עפילו קדירה בת יומא אי אפשר שלא פגמה פורתא ואפילו הכי אסרה רחמנא, אלא חידוש הוא, אלא לא גמרינן חידוש. ואף על פי דבפרק "אלו עוברין" בפסחים (מד, ב) מייית קרא ד"משרת ענבים" גבי טעם כעיקר - לאו דרשא גמורה מדאורייתא היא, אלא אסמכתא בעלמא. ולעולם טעם כעיקר לאו דאורייתא. כך שיטת רש"י. ולא נראה לרבינו חם, דהא רבי יוחנן אית ליה דרבי עקיבא פרק "אלו עוברין" (שם מד, ב) דיליף טעם כעיקר מניגועי גוים. ואין לומר דאסמכתא בעלמא היא, דהא פרץ החם והאי "משרת" להיתר מצטרף לאיסור הוא דאמא? האי מבייג ליה לטעם כעיקר מדפריך הכי בהדיא אלמא דרשא גמורה היא. דהא רבי עקיבא מוכיח מנייה היתר מצטרף לאיסור לחייב מלקות לנזיר ששרה פתו ביין ויש בו להצטרף מפת ומיין, ורבנן מוכחים מנייה טעם כעיקר, וכי היכי דלרבי עקיבא דהו דרשא גמורה גבי היתר מצטרף לאיסור מודייב עליה מלקות - הכי נמי לרבנן הוה דרשא גמורה מדאורייתא דטעם כעיקר דאורייתא. והחיא דפרק "כל הבשר" (חולין קא, א) דאמר רבא: דרך ביטול אסרה תורה, ומשעמו דאפליג על אביי, ויסבור דטעם כעיקר לאו דאורייתא כדפרישית לפי שיטת רש"י - לא היא, אלא דאי גם רבא סבירא ליה לטעם כעיקר דאורייתא, דבפרק "העירובות" (זבחים עט, א) קאמר רבא: אימור דאמרי רבנן רובא ובטעמא, וכי היכי דברבא הוה דאורייתא רבים להטות" הכי נמי בטעמא. והחם בפרק "כל הבשר" הכי קאמר רבא לאביי: מבשר בחלב לא תוכל להוכיח דטעמו ולא ממשו דאורייתא. דהיינו טעם כעיקר, משום דבשר בחלב דרך ביטול אסרה תורה. ודחויא בעלמא הוא, אבל דאי טעם כעיקר דאורייתא, דאמר ליה בפסחים (מד, ב) מ"משרת ענבים". והחיא דפרק "גיד הנשה" (חולין צח, ב) דגבי זרוע בשלה דקאמר רבא. גריסין לא נצרכא אלא להיתר מצטרף לאיסור, דבקדשים אסור מיכל אשר יגע בבשרה יקדש" והכא שרי - כגון שמקצת בשר הכתף עם כל הזרוע חוץ לרוטב ובוטל האיל מן הזרוע חצי שיעור, כדפרישית פרק "גיד הנשה" (שם צט, א), אבל חולין - אין היתר מצטרף לאיסור, דחולין מקדשים לא גמרינן. ועוד יש ליישב גיטת הספרים. והכי פירשו: דבקדשים אסור - אלא הדין בחולין. ונקט קדשים משום דאייני בהו קרא ד"כל אשר יגע בבשרה יקדש", היינו משום דאי לא אשכחנא קרא אחרנא לאשמעינן טעם כעיקר, ואוקימנא קרא דחטאת לטעם כעיקר קודם מלהיתר מצטרף לאיסור, אבל בתר דחיונין טעם כעיקר ממקום אחר - דאי אוקמינן לקרא דחטאת להיתר מצטרף לאיסור. ומכל מקום מיייתי ליה לטעם כעיקר משום דהדרשא פשוטה יותר, כי כן רגיל התלמוד, גבי מילה לדרות שבת מ"יום השמיני" ובפרק "רבי אליעזר דמילת" (שבת קלב, א) דריש לה מ"בן שמונת ימים", וכן למול במקום נגע. והכי מוכח דטעם כעיקר שרי גבי איל נזיר כגון שמבשל

שמבשל הורוד ברטוב ומקצת הירק עמו, ושאר האיל חוץ לרובט, והשתא אין הורוד מתבטל בששים שאין כל כן מן איל עמו ברטוב, והשתא איכא טעמא ואפילו הכי שרי. וההיא דהבא טעמו ולא ממשו, מיירי במין במינו דבטל ברובא מדיאורייתא, כדאמרינן פרק "התערובות" (נבחים טז, א): אמור רבנן ברובא - כגון מין במינו, פירוש: דמן התורה הוי ברובא אבל

מדרבנן הוי בששים, כדאמר רב פרק "גיד הנשה" (חולין קא, א) דהוי בששים, ולכן אין לוקין עליו. והוא הדין דאפילו אם היה טעמו וממשו של איסור בעין דאין לוקין עליו אלא אם כן מכבירו ונקט טעמו ולא ממשו לאשמעינן דאפילו הכי איסורא איכא, ועוד יש לומר, דנקט הכי ממשו דהיינו מילתא דפסיקא היא, דאין צריך לפרש אם אינו מכבירו, דאי הוה נקט הכי גזיטא טעמו וממשו הוה משמע בפירוש אפילו אם היה טעם האיסור וממשו בעין, ועל כן נקט טעמו ולא ממשו דמילתא דפסיקא היא. וטעמו וממשו דלוקין עליו מיירי כמו כן שמכיר ממשו של איסור, אבל במין בשאינו מינו הוי טעם גרידא דאורייתא ולוקין עליו, ועוד אמר רבי אליהו, דשפיר מתוקמא הבא במין בשאינו מינו, והכי פירוש: טעמו ולא ממשו - כגון שאין כוית איסור בתוך כדי אכילת פרס - אין לוקין עליו. וטעמו וממשו דלוקין עליו מיירי דאיכא כוית דאיסור בכדי אכילת פרס מן ההותר, ואז לוקין עליו. ועוד אמר הרב רבינו יוסף דמייירי שפיר בכדי אכילת פרס, ומכל מקום לא לקי בטעמו ולא ממשו אף על גב דטעם כעיקר

דאורייתא, דמהיכא ידעינן דטעם כעיקר דאורייתא - מגיעולי גוים, דקאמר קרא "תעבירו באש", דמשמע: הא אם לא תעבירו אסור, ואין זה כי אם עשה בעלמא, אבל לא ליכא ולכן אין לוקין עליו. וקשה לרבינו תם, דמכל מקום גימא: כיון דאדחריה קרא - אדחריה לדוכתיה דלאו דנבילה וחלבלו ושאר איסורי דחבי אמרינן בבכורות (טו, ב) גבי פסולי המוקדשין, דכתיב "תובח ואכלת בשר", ודרשינן: "תובח" - ולא גיזה, "ואכלת" - ולא לכלבך, "בשר" - ולא חלב. ואם כן גיזה ליכא רק לאו הבא מכלל עשה כמו דגיעולי גוים, ואפילו הכי תניא בבכורות (שם) הגוזז התעביר בפסולי המוקדשים סופג את הארבעים, אלא על כרחך היינו טעמו דלוקין - משום דבדקשים תמימים כתיב "לא תעבירו ולא תגזו", וכי הומוזו ונפדו שרו דאז הם חולקין גמורין, וקאמר קרא: "תובח" ודרשינן - ולא גיזה, ואם כן אהור איסור גיזה ללאו דלא תגזו" ומשום הכי לקי. ומשום הכי נמי בגיעולי גוים דאמר קרא "תעבירו באש", פירוש: הכלים הבלועים מן הנבילה וחלב ושאר איסורין, "ואם לא תעבירו באש" אסור - תימא נמי דאדחריה לאו איסוריהו קמא, ללאו דנבילה וחלב ושאר איסורין, ואשמעינן דפליטת איסור מכלי הוה אסור, ולעולם בלאא עוד יש מיישבין זה, ופירשיו פרק "גיד הנשה", אבל לא יוכלתי להאריך כי נראה בעיני שהיו גדול ביותר, ולכן הוצרכתי לבתר. אכן ישיעני מלבא דעלמא לכתוב קדירה בת יומא ויהיה לנו כחומה. **אלא** דרבי שמעון בן לקיש אמרו קאמר וליה לא סבירא ליה - ואם תאמר: דרב דמי נמי גימא הכי, דלא שנו קאמר, דקאי אמתניתין, ואימא דליה לא סבירא ליה! ויש לומר: כי דאשכנחא רבי יוחנן דאמר "לא שנו" אמתניתין כמו כן, וחזוין לרבי יוחנן דאמר בפירוש: נותן טעם לפגם מותר - הכי נמי לרב דמי דאמר "לא שנו" סבירא ליה דנותן טעם לפגם מותר. **מכלל** דאיכא מאן דאמר נותן טעם לפגם אסור - ואם תאמר: מאי מיבעיא ליה? הא רבי לעיל פרק "אין מעמידין" (לה, ב) תנא בהדיא משנה שלמה דנותן טעם לפגם דאסור, גבי שמן של גוים אסור, ומפרש טעמא בגמרא: משום שזליפתן של כלים אוסרתן, אף על גב דסתם כלים אינם בני יומן. ולקמן בסוף פירקין (עז, ב) גבי "יכולין נשתמשו בהן עד שלא יטיביל", דמוקי חד ברייתא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור ויש לומר: שרוצה למצוא תנא שאמר כן בהדיא. ועוד יש לומר דחבי קאמר: מי איכא מאן דאמר נותן טעם לפגם אסור כי האי גוונא, שאפילו היה האיסור בעין היה לפגם: ולא דמי לשמן דלעיל, דשמן אם היה איסור בעין היה לשבח בדפרישית לעיל. **ואידך** קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא - ולהכי יליף מיניה רבי מאיר לאסור פגם בעלמא. משמע: אבל לרבי שמעון דשרי - סבירא ליה דבת יומא לא פגמה כלל, והא בזה תליא: מאן דאמר נותן טעם לפגם אסור סבר דקדירה בת יומא פגמה פורתא, ומאן דשרי פגם סבר דלא פגמה כלל. ותימא: בפרק "אלו עוברין" (פסחים מו, ב) פליגי רבי עקיבא ורבנן, דרבי עקיבא יליף טעם כעיקר מגיעולי גוים, ורבנן יליף מ"משרת", אבל לא מגיעולי גוים, משום דגיעולי גוים חידוש הוא. דהא כל נותן טעם לפגם מותר והבא גבי גיעולי גוים אסרה רחמנא. ורבי עקיבא סבר: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא. ורבנן, קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא, הלכך הוי חידוש, והשתא, כיון דסברי רבנן דהתם דבת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא, אם כן נילף מיניה בעלמא דפגם אסור כדאמר הבא לרבי מאיר, והכי קאמר התם: ורבנן דחידוש הוא דכל נותן טעם לפגם בעלמא מותר? ויש לומר: דאין הכי נמי, דרבנן דהתם סברי דכל נותן טעם לפגם אסור היכא פגם האיסור בעין היה לשבח, דילפי לה מגיעולי גוים דפגם פורתא כדאמר התם. והא דקאמר התם: נותן טעם לפגם בעלמא מותר - היינו פגם גמור שגם אם האיסור בעין הוא פגם, דההוא פגם ליכא למילף לאסור מגיעולי גוים דפגמה פורתא, דגיעולי גוים אם היה האיסור בעין היה לשבח. והא דקאמר: גיעולי גוים חידוש הוא, אף על גב דלא דמי האי פגם לפגם בעלמא דמותר בדפרישית, והא דקאמר התם דקדירה בת יומא פגמה פורתא, ולרבי פגמה פורתא, דהוא לי אחר, ואפילו הכי אסרה רחמנא, וכיון דאסרה רחמנא יליפין מיהא דכיוצא בו, דהיינו פגם שאם היה האיסור בעין היה לשבח. וקסברי רבנן דפסחים כמתניתין ד"אין מעמידין". ושלשה מחלוקת בדבר: דרבי מאיר דשמעתין סבר כל נותן טעם לפגם אסור, אפילו כשהוא פגם גם כשהאיסור בעין, דילף לה לגמרי מגיעולי גוים, ומנבלה לא יליף כלל להתי, משום דמוקי לה למעוטי סרוחה דמעיקרא כדקאמר. ורבי שמעון מחיר כל פגם, אפילו כשהוא שבת כשהאיסור בעין, כיון דהשתא לפגם הוא שרי, דילף לגמרי מנבילה. ומגיעולי גוים לא יליף כלל, דקסרי: קדירה בת יומא שאסרה תורה לא פגמה פורתא. ורבנן דפסחים דפליגי ארבי עקיבא, סברי דדבר שהוא פגם כשהאיסור בעין שרי, דילפין לה מנבילה, אבל פגם דהשתא שאין האיסור בעין עכשיו, אמנם היה לשבח כשהאיסור בעין - אסור, דילף לה מגיעולי גוים מקדירה בת יומא דפגמה פורתא. וכן סוברת מתניתין ד"אין מעמידין" כרבנן בדפרישית. ועוד יש לומר: דרבנן דרבי עקיבא דפסחים פרק "אלו עוברין" היינו רבי שמעון דשמעתין דשרי כל פגם בדפרישית, והא דקאמר התם דקדירה בת יומא פגמה פורתא, דהוא לי אחר, ואפילו הכי אסרה רחמנא, דאי פגמה אם כן ליטער פגם כדומכח בשמעתין וכדפרישית. יש לומר: דהוא גם רבי שמעון מודי דפגמה פורתא, ומכל מקום לא יליף מיניה לאסור פגם בעלמא כגון שאינה בת יומא, דאיכא פגם רבה, דפגם רבה מפגם פורתא דבת יומא לא יליפין, הכי סבירא ליה לרבי שמעון. ורבי מאיר סבר דילפין פגם רבה מפגם פורתא, ואי בדפריש מעיקרא, דפליגי בבת יומא אי פגמה אי לא - זה אינו סברא, דאם כן נחזי אנן, ועוד יש להביא ראיה לזה דמודה רבי שמעון דקדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא בדפרישית, דאי לא פגמה כלל לרבי שמעון גיעולי דכתב רחמנא למח לוי פשיטא, כיון דהוי לשבח דמיתסר, דטעם

טעמו ולא ממשו - כגון חלב שנפל לקדרה, או חלב שנפל גימזוה, שאין ממשו בעין, ואם ריבה טעם לפגם - הא "ריבה" קולא משמע, שאף על פי שנפגם מחמת דבר אחר, אם הועיל איסור זה לרבות את הפגם מותר. כלישנא בתרא דרבי שמעון בן לקיש דאין אומר: חסירה מלח, יתירה מלח, מרביי כולן נלמד רב יהודה ורבה בר בר חנה

ורב דמי וריש לקיש ורבי אבהו. **מכלל דאיכא** למאן דאמר כז בתמיה: מדאצטור רב כהנא למימר מרביי כולן נלמד, **מכלל דאיכא** למאן דפליגי יליף מעיולי גוים דרחמנא אסריתו בכלי מדין, דכתיב: "כל דבר אשר יבא באש" וגו', דמשמע: הואיל ונשתמש גוי בכלי חמץ צריך להרתין כדי שיפלוט גיעול שבלע, לאו נותן טעם לפגם הוא - בתמיה, דהא פשיטא לך: כל תבשיל שלן לילה אחד נפגם טעמו ועובר צורתו. בת יומא שבישל בה גוי היום, דלא נפגם. ואידך אי אפשר דלא פגמה פורתא בתבשיל הבא אחריו, ואפילו הכי אסר רחמנא, שאינה

שמעון אומר: לשבח - אסור, ולפגם - מותר. מאי טעמא דרבי מאיר? גמר מגיעולי גוים, גיעולי גוים לאו נותן טעם לפגם הוא? ואסר רחמנא, הכי נמי לא שנא. - ואידך? פדרב הונא בריה דרב חיאי, דאמר רב הונא בריה דרב חיאי: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלא לפגם הוא. - ואידך? קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא. ורבי שמעון מאי טעמא? דתניא: "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך" - פל הראייה לגר קרויה גבילה, שאין

אין לא תעבירו אסור, ואין זה כי אם עשה בעלמא, אבל לא ליכא ולכן אין לוקין עליו. וקשה לרבינו תם, דמכל מקום גימא: כיון דאדחריה קרא - אדחריה לדוכתיה דלאו דנבילה וחלבלו ושאר איסורי דחבי אמרינן בבכורות (טו, ב) גבי פסולי המוקדשין, דכתיב "תובח ואכלת בשר", ודרשינן: "תובח" - ולא גיזה, "ואכלת" - ולא לכלבך, "בשר" - ולא חלב. ואם כן גיזה ליכא רק לאו הבא מכלל עשה כמו דגיעולי גוים, ואפילו הכי תניא בבכורות (שם) הגוזז התעביר בפסולי המוקדשים סופג את הארבעים, אלא על כרחך היינו טעמו דלוקין - משום דבדקשים תמימים כתיב "לא תעבירו ולא תגזו", וכי הומוזו ונפדו שרו דאז הם חולקין גמורין, וקאמר קרא: "תובח" ודרשינן - ולא גיזה, ואם כן אהור איסור גיזה ללאו דלא תגזו" ומשום הכי לקי. ומשום הכי נמי בגיעולי גוים דאמר קרא "תעבירו באש", פירוש: הכלים הבלועים מן הנבילה וחלב ושאר איסורין, "ואם לא תעבירו באש" אסור - תימא נמי דאדחריה לאו איסוריהו קמא, ללאו דנבילה וחלב ושאר איסורין, ואשמעינן דפליטת איסור מכלי הוה אסור, ולעולם בלאא עוד יש מיישבין זה, ופירשיו פרק "גיד הנשה", אבל לא יוכלתי להאריך כי נראה בעיני שהיו גדול ביותר, ולכן הוצרכתי לבתר. אכן ישיעני מלבא דעלמא לכתוב קדירה בת יומא ויהיה לנו כחומה. **אלא** דרבי שמעון בן לקיש אמרו קאמר וליה לא סבירא ליה - ואם תאמר: דרב דמי נמי גימא הכי, דלא שנו קאמר, דקאי אמתניתין, ואימא דליה לא סבירא ליה! ויש לומר: כי דאשכנחא רבי יוחנן דאמר "לא שנו" אמתניתין כמו כן, וחזוין לרבי יוחנן דאמר בפירוש: נותן טעם לפגם מותר - הכי נמי לרב דמי דאמר "לא שנו" סבירא ליה דנותן טעם לפגם מותר. **מכלל** דאיכא מאן דאמר נותן טעם לפגם אסור - ואם תאמר: מאי מיבעיא ליה? הא רבי לעיל פרק "אין מעמידין" (לה, ב) תנא בהדיא משנה שלמה דנותן טעם לפגם דאסור, גבי שמן של גוים אסור, ומפרש טעמא בגמרא: משום שזליפתן של כלים אוסרתן, אף על גב דסתם כלים אינם בני יומן. ולקמן בסוף פירקין (עז, ב) גבי "יכולין נשתמשו בהן עד שלא יטיביל", דמוקי חד ברייתא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור ויש לומר: שרוצה למצוא תנא שאמר כן בהדיא. ועוד יש לומר דחבי קאמר: מי איכא מאן דאמר נותן טעם לפגם אסור כי האי גוונא, שאפילו היה האיסור בעין היה לפגם: ולא דמי לשמן דלעיל, דשמן אם היה איסור בעין היה לשבח בדפרישית לעיל. **ואידך** קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא - ולהכי יליף מיניה רבי מאיר לאסור פגם בעלמא. משמע: אבל לרבי שמעון דשרי - סבירא ליה דבת יומא לא פגמה כלל, והא בזה תליא: מאן דאמר נותן טעם לפגם אסור סבר דקדירה בת יומא פגמה פורתא, ומאן דשרי פגם סבר דלא פגמה כלל. ותימא: בפרק "אלו עוברין" (פסחים מו, ב) פליגי רבי עקיבא ורבנן, דרבי עקיבא יליף טעם כעיקר מגיעולי גוים, ורבנן יליף מ"משרת", אבל לא מגיעולי גוים, משום דגיעולי גוים חידוש הוא. דהא כל נותן טעם לפגם מותר והבא גבי גיעולי גוים אסרה רחמנא. ורבי עקיבא סבר: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא. ורבנן, קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא, הלכך הוי חידוש, והשתא, כיון דסברי רבנן דהתם דבת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא, אם כן נילף מיניה בעלמא דפגם אסור כדאמר הבא לרבי מאיר, והכי קאמר התם: ורבנן דחידוש הוא דכל נותן טעם לפגם בעלמא מותר? ויש לומר: דאין הכי נמי, דרבנן דהתם סברי דכל נותן טעם לפגם אסור היכא פגם האיסור בעין היה לשבח, דילפי לה מגיעולי גוים דפגם פורתא כדאמר התם. והא דקאמר התם: נותן טעם לפגם בעלמא מותר - היינו פגם גמור שגם אם האיסור בעין הוא פגם, דההוא פגם ליכא למילף לאסור מגיעולי גוים דפגמה פורתא, דגיעולי גוים אם היה האיסור בעין היה לשבח. והא דקאמר: גיעולי גוים חידוש הוא, אף על גב דלא דמי האי פגם לפגם בעלמא דמותר בדפרישית, והא דקאמר התם דקדירה בת יומא פגמה פורתא, ולרבי פגמה פורתא, דהוא לי אחר, ואפילו הכי אסרה רחמנא, וכיון דאסרה רחמנא יליפין מיהא דכיוצא בו, דהיינו פגם שאם היה האיסור בעין היה לשבח. וקסברי רבנן דפסחים כמתניתין ד"אין מעמידין". ושלשה מחלוקת בדבר: דרבי מאיר דשמעתין סבר כל נותן טעם לפגם אסור, אפילו כשהוא פגם גם כשהאיסור בעין, דילף לה לגמרי מגיעולי גוים, ומנבלה לא יליף כלל להתי, משום דמוקי לה למעוטי סרוחה דמעיקרא כדקאמר. ורבי שמעון מחיר כל פגם, אפילו כשהוא שבת כשהאיסור בעין, כיון דהשתא לפגם הוא שרי, דילף לגמרי מנבילה. ומגיעולי גוים לא יליף כלל, דקסרי: קדירה בת יומא שאסרה תורה לא פגמה פורתא. ורבנן דפסחים דפליגי ארבי עקיבא, סברי דדבר שהוא פגם כשהאיסור בעין שרי, דילפין לה מנבילה, אבל פגם דהשתא שאין האיסור בעין עכשיו, אמנם היה לשבח כשהאיסור בעין - אסור, דילף לה מגיעולי גוים מקדירה בת יומא דפגמה פורתא. וכן סוברת מתניתין ד"אין מעמידין" כרבנן בדפרישית. ועוד יש לומר: דרבנן דרבי עקיבא דפסחים פרק "אלו עוברין" היינו רבי שמעון דשמעתין דשרי כל פגם בדפרישית, והא דקאמר התם דקדירה בת יומא פגמה פורתא, דהוא לי אחר, ואפילו הכי אסרה רחמנא, דאי פגמה אם כן ליטער פגם כדומכח בשמעתין וכדפרישית. יש לומר: דהוא גם רבי שמעון מודי דפגמה פורתא, ומכל מקום לא יליף מיניה לאסור פגם בעלמא כגון שאינה בת יומא, דאיכא פגם רבה, דפגם רבה מפגם פורתא דבת יומא לא יליפין, הכי סבירא ליה לרבי שמעון. ורבי מאיר סבר דילפין פגם רבה מפגם פורתא, ואי בדפריש מעיקרא, דפליגי בבת יומא אי פגמה אי לא - זה אינו סברא, דאם כן נחזי אנן, ועוד יש להביא ראיה לזה דמודה רבי שמעון דקדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא בדפרישית, דאי לא פגמה כלל לרבי שמעון גיעולי דכתב רחמנא למח לוי פשיטא, כיון דהוי לשבח דמיתסר, דטעם

דקי

שנתערב בו, דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר, אם האיסור נותן
במאכל טעם לשבח, אסור ההיתר, ואם הוא נותן בו טעם לפגם,
מוותר. נמצא שרבי מאיר הוא הסובר שנותן טעם לפגם אסור.
הגמרא מבארת את טעמו של רבי מאיר האוסר נותן טעם לפגם.
מבררת הגמרא: מאי טעמו? - מהו טעמו דרבי מאיר שאמר שגם
נותן טעם לפגם אסור, נמוך - למד זאת מגיעולי ו- מפליטותיהם של
כלי עובדי כוכבים, שאסרה תורה להשתמש בכליהם כיון שנבלע
בדפנות הכלים ממאכלי האיסור שבישלו בהם, וטעם זה יכול
להפלט לאחר מכן לתבשיל היתר שיבושל בו. והרי גיעולי עובדי
כוכבים, האם לא נותן טעם לפגם הוא, הלא מה שנבלע בדפנות
כליהם ממאכלי האיסור כבר נפגם טעמו, כאשר נפגם כל מאכל
השוהה לילה אחד, ופליטות אלו כאשר יבלעו במאכלים אחרים
יפגמו אותם, ואף על פי כן אסר אותן רחמנא ו-הקב"ה, הלא נמי
ומכאן יש ללמוד שבכל איסור שנתערב בהיתר, לא שגם - אין
לחלק בין אם הוא נותן בו טעם לשבח או טעם לפגם, שבכל אופן
שהוא הרי הוא אוסר את המאכל.
הגמרא מבארת מה ישיב רבי שמעון על ראייה זו, ומה יענה רבי
מאיר על תשובתו. שואלת הגמרא: ואידך - רבי שמעון הסובר
שנותן טעם לפגם מותר, מה יענה על ראייה זו שמוכח ממנה
שאסרה תורה גם טעם פגום. מבארת הגמרא: סובר הוא כדרכ
הנא בריה דרבי חייא, דאמר רב הונא בריה דרבי חייא, לא אסרה
תורה בגיעולי עובדי כוכבים אלא קדירה בת יומא - שבו ביום
בישל בה עובד כוכבים מאכל איסור, שאם ישראל חפץ לבשל בה
באותו יום עליו להכשירה, דטעם האיסור שבדפנותיה עדיין לא
לפגם הוא, ואכן אחר שיעבור הלילה יהא מותר לבשל בקדירה זו
גם ללא הכשרה.
שואלת הגמרא: ואידך - רבי מאיר שלמד מגיעולי עובדי כוכבים
שאסרה תורה גם נותן טעם לפגם, מה יענה לתשובתו של רבי
שמעון שלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא. מבארת הגמרא:
סובר הוא שקדירה בת יומא נמי ו-גם כן אי אפשר דלא פגמה
פנייהא - אי אפשר שלא תפגום מעט בתבשיל שיתבשל בה אחר
כך על ידי שתפלוט את טעם התבשיל שהתבשל בה קודם לכן,
וממה שאסרה תורה טעם הבלוע בקדירה יש ללמוד שנותן טעם
לפגם אסור.
הגמרא מבארת את טעמו של רבי שמעון המתיר נותן טעם לפגם.
מבררת הגמרא: ורבי שמעון שאמר שנותן טעם לפגם מותר, מאי
טעמו? - מהו טעמו, דתנא בברייתא, נאמר בפסוק (דברים יד כא) 'לא
תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי',
ויש לדרוש מהפסוק שכל נבילה הראויה לאכילה לגר, קרויה
נבילה, ואסורה באכילה.

דין שני, כל שנתערב מן האיסור בהיתר רק טעמו ולא ממשו, כגון
שנשפך חלב לקדירה של בשר, או שנפל חלב כשהוא נימוח לתוך
תבשיל, שנבלעו החלב והחלב במאכל ואין ממשותם קיימת, אלא
שהם נותנים בו טעם, אסור לאכול את כל התערובת, ואולם אין
לזקק עליו, אפילו אכל כוית מהאיסור בתוך כדי אכילת פרס. ואם
ריבה ו-הוסיף האיסור בהיתר טעם לפגם, שפגם את התבשיל,
מוותר הכל באכילה, שלא נאסר טעמו של איסור אם פגם את
התבשיל.
הגמרא מבררת את סיוע דברי רבי יוחנן אודות נותן טעם לפגם.
שואלת הגמרא: ולימא - היה לו לרבי יוחנן לומר 'אם נתן טעם
לפגם מותר', ולמה נקט את הלשון 'ואם ריבה טעם לפגם'. משיבה
הגמרא: ה'א' קמשמע לן - דין זה משמיענו רבי יוחנן, דמותר המאכל
אף על גב דאיכא מילי אחרנייתא דפגמה בקדיה - אף שיש בו
דברים אחרים, כגון מלח ותבלין יתרים או חסרים, הגורמים גם כן
לפגמו, שכיון שלמעשה האיסור הוסיף בפגמתו, לא נאסר,
והורה בזה שהלכתא בלישנא בתרא - ההלכה היא כלשון האחרון
דריש לקיש, שאיסור שפגם את המאכל, אפילו בצירוף מה שהיתה
הקדירה יתירה או חסירה מלח ותבלין, לא אסור.
הגמרא מבררת מי הסוברים שנותן טעם לפגם מותר: אמר רב
בהנא, מדריש בולס - כל האמוראים שהוזכרו מתחילת הסוגיא, רב
יהודה, שאמר בשם שמואל שההלכה היא שנותן טעם לפגם
מותר ושחומץ שנפל על גריסים ורותחים לא אסרם, ורבה בר בר
חנה ורב דימי שאמרו בשם רבי יוחנן את הדין שחומץ שנפל על
גריסים ורותחים לא אסרם, וריש לקיש שדן באופן שפגם האיסור
הוא מפני חסרון או יתרון מלח ותבלין שבמאכל ההיתר, ורבי
אבהו שאמר בשם רבי יוחנן שאם ריבה טעם לפגם מותר, נלמד
שהם סוברים שנותן טעם לפגם מותר, שהרי כך מתבאר מדבריהם.
אמר ליה אבין, בשלמא - אכן מה שלמדת מכולהו - מכל אלו, רב
יהודה ורבה בר בר חנה ורב דימי ורבי אבהו, לחיי - נכון הדבר
שכך דעתם, אלא מה שאמרת אודות דבריו דריש לקיש, אין
להוכיח מהם שדעתו שנותן טעם לפגם מותר, שהרי 'נותן טעם
לפגם שאמר' קאמר ו-נקט בלשונו, ויתכן שליה לא סבירא ליה -
הוא אינו סובר כן כלל.
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדבר. שואלת הגמרא: ממה
שהוצרך רב כהנא למנות את הסוברים שנותן טעם לפגם מותר,
מכלל - יש ללמוד מכך דאיקא למאן דאמר - שיש הסובר שנותן
טעם לפגם אסור, האם כן הדבר. משיבה הגמרא: אין - אכן,
והתנאי - וכן שנינו בברייתא, שאם התערב איסור במאכל של
היתר, אהד ו-בין שהאיסור נותן במאכל טעם לפגם, ואהד ו-ובין
שהוא נותן בו טעם לשבח, אסור מאכל ההיתר מכח האיסור

.. משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין
פניו בשדה, ואז רשאין - וכפי שמוסיף כ"ק מורי וחמי אדמו"ר:
ויכולים - כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם
בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם וכו'

ממאמר פרשת ראה ה'תשכ"ז

הגמרא מבררת את דעת רבי יוחנן: **אִיבָּנָא** לָהּ - נסתפקו בני
הישיבה, האם כוונת רבי יוחנן **שֶׁפָּנָם מַעֲרָא מְחַלְקָת** רבי מאיר
ורבי שמעון, אָבֵל אִם הַשְּׂבִית וּלְבָסוֹף פָּנָם, כגון שנפל חומץ לתוך
גריסים צוננים והרתיחם, דְּבָרֵי הַכֹּל אֲסוּר הַמֵּאכֵל, או דִּלְמָא
ו-שמא) כוונתו היא שֶׁיֵּין וְיֵין קֵזוּ - בין בפוגם מעיקרא ובין
בהשביח ולבסוף פָּנָם, מְחַלְקָת. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ - יעמוד דבר
זה בספק, שלא נפשט.
אָמַר רַב עֲקָרָם, אֲפֹשֶׁר אֵיתָא לְהָא דְרַבִּי יוֹחָנָן וְלָא תֵּנִיא לֵה בְּמִיתָנִין
- האם אפשר שיהיו נכונים דברי רבי יוחנן, שנחלקו בפגם
מעיקרא, ולא ימצא להם רמז במשנה. **נֶפֶס דֵּק וְאֶשְׁכָּח** - יצא וברק
ומצא (רתניא) [רתנן] משנה (ערלה פ"ב מ"ט) שממנה יש ללמוד דין
זה, וכך נאמר בה, **שְׂאוֹר שֶׁל חוּלִין שֶׁנֶּפֶל לְתוֹךְ הָעִיסָה** ו-הבצק, וְיֵשׁ
בּוֹ בְּרִי ו-שיעור הראוי לְהַחֲמִין אותה, וְהַחֲמִיצָה, וְאַחֵר כִּדְּנִי
לתוכה שְׂאוֹר שנעשה ממנו דגן שֶׁל תְּרוּמָה או שְׂאוֹר שנעשה ממנו
דגן שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וְיֵשׁ גַּם בּוֹ בְּרִי לְהַחֲמִין אותה, והחמיצה
העיסה יותר מדי ונפגמה, אֲסוּר הָעִיסָה בִּאכִילָה, והיינו שדין
העיסה כדין השאור, שאם היה שאור של תרומה, אינה מותרת
אלא לכהנים, ואם היה של כלאי הכרם אסורה לכל, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
מְתִיר אֶת הָעִיסָה לְכָל, כיון שפגמה השאור של התרומה או של
כלאי הכרם והחמיצה יותר מדי, וְהָא הָכָא - והרי באופן זה, דְּפָנָם
מַעֲרָא הוּא, שהרי מיד שנפל השאור השני, של התרומה או
כלאי הכרם, פגם את העיסה, וּפְלִיגִי - ונחלקו בזה תנא קמא ורבי
שמעון, ומוכח שמחלוקת התנאים היא בפגם מעיקרא, וכדברי רבי
יוחנן.
דוחה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹדָא**, יתכן שבפגם מעיקרא אף רבי מאיר
מתיר, וכפי שביאר עולא את דעתו, וְשָׂאנִי ו-שונת) עִיסָה
שהחמיצה יותר מדי, שאין זה נחשב שנפגמה, הוֹאִיל וְרֵאשִׁי לְחַמֵּץ
ו-להחמיץ) כִּהּ בְּמָה עִיסוֹת אַחֲרוֹת, ככל בצק שהחמיץ הרבה
שאפשר להשתמש בו כשאר לעיסות אחרות, ושבח הוא ולא
פגם, ולכן אסרה רבי מאיר.
הָא ו-בוא) שְׂמַע רַבִּי נָחֵם ראה נוספת מברייא אחרת, שְׂאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה
וְשְׂאוֹר שֶׁל חוּלִין, שֶׁנֶּפֶל יחדיו לְתוֹךְ הָעִיסָה, וְיֵשׁ בָּהּ בְּרִי לְהַחֲמִין
אותה לבדו וְכִזָּה בְּרִי לְהַחֲמִין אותה לבדו, וְחִמְצָה אותה שניהם
יותר מדי, ונפגמה, אֲסוּר הָעִיסָה בִּאכִילָה לִישְׂרָאֵל, שאינה מותרת
אלא לכהנים כדין תרומה, רַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר. נֶפֶל לְעִיסָה שְׂאוֹר שֶׁל
תְּרוּמָה תִּחְלָה והחמיצה כראוי, ואחר כך נפל לתוכה שאור של
חוּלִין והוסיף להחמיצה יותר מדי ונפגמה, דְּבָרֵי הַכֹּל
אֲסוּר בִּאכִילָה לְמִי שְׂאוֹר כְּזוֹ. נֶפֶל לְתוֹכָה שְׂאוֹר שֶׁל חוּלִין תִּחְלָה
והחמיצה כראוי, וְאַחֵר כִּדְּנִי נֶפֶל לְתוֹכָה שְׂאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה או שְׂאוֹר
שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם והוסיפו להחמיצה עד שנתחמצה יותר מדי
ונפגמה, אֲסוּר בִּאכִילָה, שדין העיסה כדין השאור, שאם היה
שאור של תרומה, אינה מותרת אלא לכהנים, ואם היה של כלאי
הכרם אסורה לכל, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר. וְהָא הָכָא - והרי כאן באופן
זה, דְּפָנָם מַעֲרָא הוּא, שהרי מיד שנפל השאור השני, של
התרומה או של כלאי הכרם לעיסה, נפגמה, וּפְלִיגִי - ונחלקו בזה
תנא קמא ורבי שמעון, ומוכח שמחלוקת התנאים היא בפגם
מעיקרא, וכדברי רבי יוחנן.
וְכִי תִּיקָא - ואם תאמר שְׁהָא נָמִי - שגם כאן בברייא יש לדחות

ואילו נבילה שֶׁכֶּבֶר אֵין רְאוּיָה לֵאכִילָה לָהּ, כגון שהסריחה, אִינָה
קְרוּיָה עוֹד נִבְלָה וּבִטֵּל אִיסוּרָה. ומכאן יש ללמוד שנותן טעם לפגם
מותר.
הגמרא מבארת מה ישיב רבי מאיר על ראייה זו, ומה יענה רבי
שמעון על תשובתו. שואלת הגמרא: וְרַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שְׂנוֹת טַעַם
לפגם אסור, מה יענה לראיה זו. משיבה הגמרא: דעתו היא שֶׁהוּא
- אותו פסוק שכתוב בו שאין איסור נבילה בנבילה שהסריחה בא
לְמַעֲוָיָה נבילה הַקְרוּיָה מַעֲרָא ו-מלכתחילה), עוד בהיותה
בחיים, כגון שהיתה מוכת שחין, שכיון שנפגמה לפני שנתנבלה
לא חל עליה מעולם איסור נבילה, אבל אם נאסרה ורק לאחר מכן
נפגמה, לא פקע איסורה, והוא הדין בנותן טעם לפגם, שכיון שהיה
אסור כבר, אין איסורו פוקע.
שואלת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁלֹּא מִפְּסוּק זֶה לְהַתִּיר נוֹתֵן טַעַם
לפגם, מה יענה לטענתו של רבי מאיר האומר שלא בא הפסוק
אלא לסרוחה מעיקרא. משיבה הגמרא: סובר הוא שְׁקִירוּתָה
מַעֲרָא לֹא צְרִיכָא מַעֲוָיָה - אין צריך הפסוק למעשה, לפי
שפשיטא שֶׁכַּעֲרָא בְּעָלְמָא הוּא ואינה נאסרת באיסור נבילה, ועל
כרחוק בא הכתוב למעט נבילה שהסריחה אחר שנתנבלה, שאף
שכבר נאסרה נפקע איסורה הימנה, וממנה יש ללמוד שגם נותן
טעם לפגם מותר.
עולא חולק על המבואר לעיל שנחלקו רבי מאיר ורבי שמעון בכל
נותן טעם לפגם, אפילו בפגם מעיקרא: **אָמַר עוּלָא**, מְחַלְקָת רַבִּי
מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אִם נוֹתֵן טַעַם לְפָגַם אִסוּר או מותר, אינה אלא
כְּשֶׁהָאִסוּר שֶׁנֶּפֶל לְהִיתָר, הַשְּׂבִית בְּתַחֲלִילָה אֶת הַהִיתָר וּלְבָסוֹף פָּנָם
אותו, שרבי מאיר סובר שכיון שנאסר מתחילה שוב אינו נותר
במה שחזר ונפגם, ורבי שמעון סובר שכיון שעשה פוגם האיסור
את המאכל אינו אסור, אָבֵל אִם פָּנָם הָאִסוּר אֶת הַהִיתָר כִּבְר
מַעֲרָא ו-מלכתחילה) כשנפל לתוכו, דְּבָרֵי הַכֹּל מוֹתֵר, שהכל
מודים שנותן טעם לפגם מותר.
הגמרא דנה בדברי עולא מדברי ברייתא בה נראה שחולקים גם
בפוגם מעיקרא: **אֵיתִיבִיה רַב הִנָּא לְעוּלָא**, שנינו בברייא, וְיֵין נֶסֶךְ
שֶׁנֶּפֶל לְתוֹךְ עֲדָשִׁים, שהוא פוגם את טעמם, וְחוּמִין שֶׁל יֵין נֶסֶךְ שֶׁנֶּפֶל
לְתוֹךְ גְּרִיסִין, שהוא פוגם, אֲסוּר תְּבִשִׁיל הַעֲדָשִׁים או הגריסים
באכילה מפני האיסור המעורב בו, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר אֶת הַעֲדָשִׁים
ואת הגריסים. וְהָא הָכָא - והרי באופנים אלו דְּפָנָם מַעֲרָא הוּא,
וּפְלִיגִי - וחולקים בכך, ומוכח שמחלוקת התנאים היא בפוגם
מעיקרא.
אָמַר עוּלָא, הִנָּא לֹא מִידַע יָדַע מֵאִי קְאָמְרִי דְּרַבִּי - רב חגא שאינו
מבין את דברי החכמים, האם תִּיּוֹבָתָא קָא מוֹתִיב - היכול הוא
להשיב על דבריהם, הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִין - בברייא זו מדובר כְּגוֹן
ו-באופן) שֶׁנֶּפֶל הַחוּמִין לְתוֹךְ גְּרִיסִין צוֹנֵנִין וְאַחֲרָיָה מִכֵּן הִתְרַחֵם,
שנַעֲשֶׂה בְּמִי שֶׁהַשְּׂבִית וּלְבָסוֹף פָּנָם וְאֲסוּר, ובכך נחלקו, אבל בפגם
מעיקרא מותר לדעת הכל.
רבי יוחנן חולק על עולא וסובר כדעת הגמרא לעיל: וְרַבִּי יוֹחָנָן
אָמַר, בְּפָנָם מַעֲרָא מְחַלְקָת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, האם נותן
טעם לפגם מותר או אסור, וטעמיהם כמבואר לעיל, שנחלקו אם
למדים מגיעולי עובדי כוכבים שאסור או שלמדים מנבילה שאינה
ראויה לגר שמוותר.

המשכן ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' ב

משנה

אפילו בהנאה, משום שחוששים שנגעו בהם. אבל החביות
הקטומות מוֹתֵרוֹת אפילו בשתיה, משום שבדאי לא נגעו בהם,
שאם היו נוגעים לא היו טורחים לסותמן. ואם נכנסו בַּשֶּׁעֵת
מְלַחְמָה, אֵלּוּ וְאֵלּוּ - החביות הפתוחות והסתומות מוֹתֵרוֹת, לְפִי
שֵׁאִין לְחִיילִים פָּנָא לְנֶפֶשׁ.

משנתינו דנה באופן שיש חשש נגיעה על ידי צבא המלך: בּוֹלְשֵׁת
- קבוצת חיילים שֶׁנִּכְנְסָה ו-שנכנסו) לְעִיר וְהִיא בְּעִיר חִבּוּת שֶׁל יֵין,
אם נכנסו בַּשֶּׁעֵת שְׁלוֹם, שאין באים לקחת שלל, אלא שיש להם
רשות לאכול ולשתות משל בני העיר, הַחֲבִיּוֹת הַפְּתוּחוֹת אֲסוּרוֹת

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף סח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קעג רש"י תוספות

שאניא ראוייה לגר - שהסריחה, אלמא מדאפגים בטל איסורה. סרוחה מעיקרא - מוכת שחין מחיים, דהואיל ואיפגמא מקודם שבאה לידי נבלה לא חל שם נבלה עליה. אבל היכא דאיתסר מעיקרא תו לא פקע איסור משום פגם. מחלוקת - דרבי מאיר ורבי שמעון. בפגם מעיקר - משענה שנפל לתוכו. והא הכא דפגם מעיקרא הוא ופליגי - דקתני אסור לרבנן. רבי יוחנן - אדעולא אהא לאיפלוגי.

איתא לדריבי יוחנן - דמוקי פלונתיהו בפגם מעיקר. שאור של חולין שנפל לתוך העיסה והימצה - כראוי, ואחר כך נפל של תרומה או של כלאי הכרם - אסור. ורבי שמעון מתיר - שהחמיצה יותר מדאי, ונפגמה. והא הכא - דהאי שאור משענה שנפל ביה פגמה, שהרי מוזמגמא כרם, וקאסור רבי מאיר וראייה לחמע בה כמה עיסות אחרות - של תרומה. הלכך דחומין דיותר מדאי, אף על פי שפגם הוא לענף אכילה, שבה הוא לענף דחומע עיסות אחרות. שאור של תרומה ושל חולין שנפלו - ביחד לתוך העיסה, ויש בכל אחד כדי לחמין, והימצה יותר מדאי לפוגמא. רבי שמעון מתיר - שפגממה. נפל של תרומה תחלה דברי הכל אסור - דהואיל ומשביחה בתחלה. אף על פי שחזר והועיל לפוגמה כשנפל שאור של חולין אחריו ושעדיה פגמחה, הוי משביח ולבסוף פגם, ואסור. ולקמן פריך: אם כן, ירשא נמי רבי שמעון דריי השביח של תרומה עם של חולין תחלה נפל של חולין - והימצה. ואחרי כן נפל של תרומה - דהיינו פגם מעיקר, אסור, ורבי שמעון מתיר. כדריי

או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי להחמין - אסור, ורבי שמעון מתיר; והא הכא דפגם מעיקרא הוא, ופליגי! אמר רבי ירמיה: שאני עיסה, הואיל וראוייה לחמע בה כמה עיסות אחרות. תא שמע: שאור של תרומה ושל חולין שנפלו לתוך העיסה, כזה כדי להחמין וכזה כדי להחמין, והימצו - אסור, רבי שמעון מתיר. נפל של תרומה תחלה - דברי הכל אסור. נפל של חולין ואחר כך נפל של תרומה או של כלאי הכרם - אסור, ורבי שמעון מתיר; והא הכא דפגם מעיקרא, ופליגי! וכי תימא, הכא נמי כדריי

שאין ראוייה לגר אינה קרויה נבלה - ורבי מאיר? והוא למעוטי סרוחה מעיקרא. - ורבי שמעון? סרוחה מעיקרא לא צריכא מיעוטא, עפרא בעלמא הוא. אמר עולא: מחלוקת - שהשביח ולבסוף פגם, אבל פגם מעיקרא - דברי הכל מותר. איתביה רב חנא לעולא: יין שנפל לתוך עדשים, וחומין שנפל לתוך גריסין - אסור, ורבי שמעון מתיר; והא הכא דפגם מעיקרא הוא ופליגי! אמר עולא: תנא לא מידע דע מאי קאמרי רבנן, תיובתא קא מויתבי? הכא כמאי עסקינן - כגון שנפל לתוך גריסין צונגין והרתיתם, נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם, ואסור. ורבי יוחנן אמר: בפגם מעיקרא מחלוקת. איבעיא לה: בפגם מעיקרא מחלוקת, אבל השביח ולבסוף פגם - דברי הכל אסור, או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת? תיקו. אמר רב עמרם: אפשר איתא להא דרבי יוחנן, ולא תנאי לה במתניתין? נפק דק ואשבת, דתניא: שאור של חולין שנפל לתוך העיסה ויש בו כדי להחמין והימצה, ואחר כך נפל שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי להחמין - אסור, ורבי שמעון מתיר; והא הכא דפגם מעיקרא הוא, ופליגי! אמר רבי ירמיה: שאני עיסה, הואיל וראוייה לחמע בה כמה עיסות אחרות. תא שמע: שאור של תרומה ושל חולין שנפלו לתוך העיסה, כזה כדי להחמין וכזה כדי להחמין, והימצו - אסור, רבי שמעון מתיר. נפל של תרומה תחלה - דברי הכל אסור. נפל של חולין ואחר כך נפל של תרומה או של כלאי הכרם - אסור, ורבי שמעון מתיר; והא הכא דפגם מעיקרא, ופליגי! וכי תימא, הכא נמי כדריי

שאליו היה מן האיסור בעין היה מייחייב בכל שהוא לרבי שמעון - הכי נמי כשהוא נבלע בדחית, כיון שיש בו טעם וטעם כעיקר. ותדע, דהא כיון דאמר רבי שמעון כל שהוא למכות בבית לרבנן, אם כן לי כל שהוא לרבי שמעון כבית לרבנן, ובבית לרבנן מחייב עליה אפילו כשאינו בעין אלא נבלע בתוך הדחית, שיאכל כל כך מן הדחית הבלוע איסור, שאכל כיון מטעם איסור הבלוע בתוכו - מחייב עליה כאלו אבל הבית איסור בעין כיון דטעם כעיקר, ואם כן הוא הדין כל שהוא לרבי שמעון, דכשאלו בתערובת טעם מייחייב כאלו בעין כיון דטעם כעיקר. ואם כן, אי טעם כעיקר מגיעולי גוים לרבי שמעון - תו לא אצטרך לרבי שמעון "משרת" כלל, ולדחית מצטרף לאיסור לא אצטרך, דהא מכל שהוא מייחייב בטעם כאלו היה בעין כדפירשתי, ואם כן (הכי קאמר ליה) (נוסח אחר: דהרא קושיא לדוכתה): "משרת" דכתב רחמנא למא לי דכתיב גבי נזיר לרבי שמעון, אי גיעולי גוים לטעם כעיקר משום דלא פגם כלל? אלא על כרחך דקסבר רבי שמעון דקדירה בת יומא פגמה פורתא. והשתא נידא הכל, דלא מצי רבי שמעון למילף טעם כעיקר מגיעולי גוים, דחידוש הוא כיון דפגמו אפילו פגם זוטא, והיה לנו לחתיר כל פגם אי לא דגלי קרא, והלכך איצטרך "משרת" לטעם כעיקר. ומה שדחה הרב רבינו יקר ממה שפירש רבינו תם לקמן מהדאי דערלה והכלאים דבסמוך, דלא אמר רבי שמעון כל שהוא למכות במדי דתערובת, רק דברר שהוא בעין - אמור מורי דלא קשיא ליה מיד, דרבינו תם לא דיבר רק בתערובת שיש לו לחתיר להחבטל, כגון יבש ביבש חד בתרי, דרחמנא אמר "אחרי כרם לחטות", ולא ברח לה היכא דליכא טעמא כגון דאיכא ששים, דכל מקום דשיך ליה ביטול לאו אמר רבי שמעון כל שהוא למכות, דהא על עדיף כל שהוא לרבי שמעון מכזית דרבנן, וכי היכי דכזית דרבנן מתבטל ברוב ביבש ובששים בלח - הוא הדין לרבי שמעון כל שהוא, דהא רחמנא אמר דליבטיל. אבל היכא דלא שייך ביטול, כגון היכא דאיכא טעם, דטעם לא בטל כיון דטעם כעיקר - אם כן הכי נמי מייחייב בכל שהוא לרבי שמעון כשהוא בתערובת, כיון שיש בו טעם כאלו היה בעין, כדפירשתי. כן נראה למורי. אמר עולא מחלוקת בהשביח ולבסוף פגם - והשתא עריך לומר לעולא דלא פליגי רבי מאיר ורבי שמעון בקרא דלעיל דנבלה, דאם כן לא הוי מייסתר לחלק בין השביח ולבסוף פגם לפגם מעיקר. אלא בסבא פליגי, רבי מאיר סבר: כיון שהשביח מעיקרא בשעת נפילה חל איסור עליה - שוב אין לו היתר גם כי פגם אחרי כן. ורבי שמעון סבר: כיון דהשתא פגמא הוא שרי. אבל השביח ולבסוף פגם דברי אסור - ואם תאמרו: והא לעיל משמע דפליגי בהשביח ולבסוף פגם גבי נבלה, דריב מאיר מוקי לה בסרוחה מעיקרא דוקא, אבל אי השביח מעיקרא דחסידיה לבסוף אסורה, ורבי שמעון מוקי לה אפילו לא הסריחה מעיקרא, והסריחה לבסוף שרי. אלמא פליגי בהשביח ולבסוף פגם: ויש לומר: דלא דמי השביח ולבסוף פגם דהבא להדיא נבלה דלעיל, דהבא ש לומר השביח בשעת התערובת, שבעשה שנפל האיסור לתוך הדחית היה נותן טעם לשבח, ולבסוף פגם אותו טעם המעורב שם, כגון נתן לתוך גריסין צונגין והרתיתן, ועל זה קאמר דברי הכל אסור. כיון דמעיקרא היה נותן טעם לשבח וחי עליה איסור. אבל ההוא דנבלה דלעיל דפליגי רבי שמעון ושרי כשהיא סרוחה עכשיו, אף על גב דמעיקרא לא היתה סרוחה, מכל מקום עבודה נבלה פגם ושרי. לא דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת - ואם תאמרו: היכי מספקא ביה דאם כן רבי יוחנן דאמר לעיל: פגם מעיקרא מותר, השביח ולבסוף פגם אסור, דאמר כמאן? לא כרבי מאיר ולא כרבי שמעון, דרבי מאיר אסר כל פגם, ורבי שמעון מתיר כל פגם! ויש לומר: דסבר לה כרבי שמעון בחזא - בפגם מעיקר, וכרבי מאיר בחזא - בהשביח ולבסוף פגם. תיקו ואף על גב דלקמן שפטינן על מברייתא דפגם מעיקרא פליגי, השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור, מכל מקום עלתה להם בבית המדרש בחיך, ושבו פשוטה, וכי האי גונא אשכחא בנדה

בפרק "המפלת" (כה, א) גבי מחלוקת בעבור אבל בצלול בר.

תא

תא שמע מסיפא - מדרך נפול של תרומה תחלה" היה יכול לפשוט כמו שמוכח לבסוף, אלא דניחא ליה להביא כל הבריות עד שמעמידן על האמת. **והני** תלתא בבי - תרתי דשאר, ודך דייני שנפל לתוך עדשים", ואף על גב דבשאר איכא תרי בבי, נפל של תרומה תחלה" נפל של חולין תחלה" - תרייתו חשיב להו חזא, דמשום

נפל של תרומה תחלה" מסיפא לפרשי נפל של חולין תחלה, לאשמועין דאפילו בפגום מעיקרא קאסר תנא קמא. **לרבי** שמעון ליצטרפון היתר לאיסור - ואם תאמר: אמאי לא תלי פלוגתיהו בזה וזה גורם, כהניס דסוף פרק כ"ד הצלמים" (עבודה זרה מט, א)? ויש לומר: הדיינו דוקא שאין בזה כדי להחמין ולא בזה, כי מצטרפי הוה ליה זה וזה גורם. אבל כשיש בכל אחד כדי להחמין - אין שייך זה וזה גורם. ואפילו מאן דשרי התם אסר הכא. **רבי** שמעון לטעמיה דאמר אפילו איסור ואיסור לא מצטרפי דתנן הערלה והכלאים מצטרפים רבי שמעון אומר אין מצטרפין - תימה, דבמעילה (ות, א) פרק מהא דקאמר רבי שמעון: הערלה והכלאים אין מצטרפין, אהדיא דרבי שמעון דאמר: כל שהוא למכות, ואם כן למה לי צירוף; ומשני: התם "אין מצטרפין" - אין צריכין לצרף, פירוש: דבכל שהוא נמי מייחב והבא משמע דאין מצטרפין ממש קאמר, שאין מצטרפין לחיוב ותיירץ רבינו תם: הדיחא דהתם דפריך מינה במסכת מעילה - היינו מתניתא דהתם דמסכת ערלה, דאמרין נמי רבי שמעון אומר: אין מצטרפין גבי ערלה וכלאי הכרם, והתם מיייר בערלה וכלאי הכרם שהם בעיניהו בלא תערובת, ולכן קאמר אין צריכין לצרף. והדיא דמיייתי הכא - לא היינו מתניתין במסכת ערלה אלא היינו מתניתין דמיייר בתערובת. והכי איתא דהתם: הערלה והכלאים אסורין ומצטרפין זה עם זה. רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. והכי פירוש: דתנא קמא סבר דמצטרפין זה עם זה לאסור התערובת דהיתר אי ליכא מאתים, שאם נפל חצי לזין מערלה ודחיי א ליכא מאתים - מצטרפין לאסור התערובת. ורבי שמעון אומר: אין מצטרפין לאסור, דכיון דאיכא מאתים דהיתר מערלה לזרז או מכלאי הכרם - מותר, אף על גב דליכא מאתים מן כולם. והשתא נידא, דעל כרוך דך אין מצטרפין ממש קאמר כדפירשתי, דליכא למיזר אין צריכין לצרף קאמר כי הדיא דמסכת ערלה, ומשום דכל שהוא למכות, כדקאמר התם רבי שמעון כל שהוא למכות - היינו דוקא באיסור בעיניה, אבל על ידי תערובות בהיתר לא, דאם לא כן לא תמצא שום חילוק לרבי שמעון, לא ברוב ולא בששים ולא במאתים. אלא ודאי באיסור מעורב בהיתר מודה רבי שמעון כדפירשתי, אבל הדיא דלא שייך ביטול, כגון הדיא דאיכא טעם - חשבנין ליה

באילו היה האיסור בעין, דהא טעם בעיקר כדפירשתי לעיל. **ההוא** עכברא דנפל בגו חביתא דשיכרא אסריה רב לזהווא שיכרא - תימה: דהא צונן בעונן הוא, ולשתרי? ויש לומר: דמיייר פירוש שם יום או יומא וזה כבוס בתוך השכר, וכבוס הרי הוא כמבוסל. **דהא** מאיסא ובדילי אינשי מיניה - פירש הקונטרס: ואם כן למה לי דאסריה רחמנא? דהיינו דהיינו וכן שיש לקמן גבי שכבת זרע. ולא נראה, דנזי דמאיסא ובדילי אינשי מיניה, מכל מקום לא היה ידעין דהאובלו בלא האובל שרץ, וכן שיהא טמא בשכבת זרע. ועוד, דאם כן לא היה חידוש בחידוש בעלמא בכל מקום בתלמוד, דחידוש בעלמא רוצה לומר איסור מכלל היתר או היתר מכלל איסור! לכן נראה: דהא בדילי אינשי מיניה, ואם כן מן הדין היה לנו להתייר, משום דהיו פגם ונותן טעם לפגם בעלמא מותר, ואפילו הכי אסריה רחמנא. אף כל נותן טעם לפגם דשרצים אסור, כיון שכך איסור דשרצים. והשתא נידא, דהוה כשאר חידוש דעלמא שבכל תתלמוד, דהווא איסור מכלל היתר. **אלא** מעתה ליטמא לח ויבש - כיון דחידוש הוא. כדאמר. ואם תאמר: מאי פריך? בשלמא גבי איסור הוי חידוש כיון דנותן טעם לפגם בעלמא שרי והכא אסריה רחמנא, אלא גבי טומאה מה בכך אי הוי פגם? לא גבי טומאה אין לחלק בין פגם לשבח? ויש לומר: דרבי טומאה נמי הוי חידוש מה שהוא מטמא במה שהוא פגם, שהרי גלי קרא בבבלי דשאניה ראייה לגז, דהיינו ושחריה, אינה קרייה נבלה. **אמר** רבא הלכתא נותן טעם לפגם כו' - פירוש: אף בשרצים, ולא תימא דבשרצים חידוש כדקאמר לעיל וליתר משום פגם דשרצים, אלא אף בשרצים פגם מותר. ועכברא בשיכרא דאסר לא ידענא אי משום נותן טעם לפגם - דקסבר אסור ואף בשאר שרצים, ולית הלכתא כותיה - פירוש: דאף

בדרבי וירא - דחיימין יותר מדאי שבת הוא לענין חימין עיסות אחרות. וחקתני נפל של תרומה תחלה - דהשביח ולבסוף פגם הוא, ומודי רבי שמעון בזה **תלתא בבי** - רישא - הדיא דנפלו כאחת, ואשמועין פלוגתא. **מציעתא** - נפל של תרומה תחלה. בבא דסיפא - יין שנפל לתוך עדשים. מציעתא נמי אשמועין דהשביח ולבסוף פגם דרבי הכל אסור. **סיפא** דלא משבח כלל - יין בעדשים, אסרי רבנן. **רישא** - דתרומה אשביחא בהדי שאר דחולין ברישא, וחדר פגמה תרייתו, מיבעיא? **לרבי** שמעון **אצטרף** - לאשמועין דרבי שמעון מותר. מי גרם לה שתחמין בשעה אחת **איסור** - ונמצא דהשביחו ולבסוף פגם, ובהדיא הא קא מודית לן דאסור. שניהם השביחו - ולא האיסור לבדו השביחו. וליתבר - משום משביח ולבסוף פגם, דמודי רבי שמעון בזה הערלה וכלאי הכרם מצטרפין - אם נפלו שניהם לפחות ממאתים. **והכא** - גבי שרץ, היינו טעמא דאסור בפגם. **דהא** - איסור שרץ חידוש הוא. **דחא מימאס** - וכלאו אזהרה בדילין אינשי מיניה, ולמה ליה דאודר רחמנא עליה? שמע מינה: אפילו נותן טעם לפגם אסור. **אלא** מעתה - אי חידוש הוא. **ישמא** לח ויבש - שהרי מאוס הוא ובדילי אינשי ממנו, למה ליה דאודר רחמנא עליה? שמע מינה: אפילו כשדואר יבש מטמא. **אלמה** תנן - במסכת נדה (נ, ב), אבל השרץ נשחט וזרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין? אלא לאו שמע מינה: לא מאיס שרץ, ולא חידוש, ואיצטרף לאזהרה עליה דגיסא אבל. **ולישמין** שכבת זרע - הא ודאי ממאס ובדילי אינשי ממנו חידוש הוא, טמא לח ויבש ואלא - שאני לענין טומאה, אף על גב דחידוש הוא, גזירת הכתוב היא דלח ולא יבש, דכתיב: "כל אשר יפול עליו מהם במותם" - כעין מותם, כשחן לחין. **שכבת זרע אמר** רחמנא בראיה לחורין - "או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע". **דמאס** - עכבר של יישוב מאיס. **עכבר דדברא** - אשקוריה. בלעז. **נפל**

מאס ובדילי אינשי מיניה, ואפילו הכי אסריה רחמנא, הלכך נותן טעם לפגם נמי אסור. **אמר** ליה רבנן לרב שישת: **אלא** מעתה, ליטמא לח ויבש, **אלמה** תנן: **מטמאין** לחים ואין **מטמאין** יבשים! **ולמעמוד**, שכבת זרע **טמא** לח ויבש, **אלמה** תנן: **מטמאין** לחין ואין **מטמאין** יבשין! **אלא** מאי אית לך למימר? "**שכבת זרע**" **אמר** רחמנא - בראיה לחורין, **הכא** נמי "במותם" **אמר** רחמנא פגין מותם. מתקין לה רב שימי **מנהרדעא**: **ומי** מאיס? **והלא** עולה על שלחן של מלכים! **אמר** רב שימי **מנהרדעא**, **לא** קשיא: **הא** בדרבא, **הא** בדרמא. **אמר** רבא, **הלכתא**: נותן טעם לפגם מותר. **ועכברא** בשיכרא **לא** ידענא **מאי** טעמא דרב, **אי** משום דקסבר: נותן טעם לפגם אסור, ולית הלכתא פנותיה; **אי** משום דקסבר: נותן טעם לפגם מותר, **ועכברא** בשיכרא **אשביח** **מישבח**. **איבעיא** להו

נפל
באילו היה האיסור בעין, דהא טעם בעיקר כדפירשתי לעיל. **ההוא** עכברא דנפל בגו חביתא דשיכרא אסריה רב לזהווא שיכרא - תימה: דהא צונן בעונן הוא, ולשתרי? ויש לומר: דמיייר פירוש שם יום או יומא וזה כבוס בתוך השכר, וכבוס הרי הוא כמבוסל. **דהא** מאיסא ובדילי אינשי מיניה - פירש הקונטרס: ואם כן למה לי דאסריה רחמנא? דהיינו דהיינו וכן שיש לקמן גבי שכבת זרע. ולא נראה, דנזי דמאיסא ובדילי אינשי מיניה, מכל מקום לא היה ידעין דהאובלו בלא האובל שרץ, וכן שיהא טמא בשכבת זרע. ועוד, דאם כן לא היה חידוש בחידוש בעלמא בכל מקום בתלמוד, דחידוש בעלמא רוצה לומר איסור מכלל היתר או היתר מכלל איסור! לכן נראה: דהא בדילי אינשי מיניה, ואם כן מן הדין היה לנו להתייר, משום דהיו פגם ונותן טעם לפגם בעלמא מותר, ואפילו הכי אסריה רחמנא. אף כל נותן טעם לפגם דשרצים אסור, כיון שכך איסור דשרצים. והשתא נידא, דהוה כשאר חידוש דעלמא שבכל תתלמוד, דהווא איסור מכלל היתר. **אלא** מעתה ליטמא לח ויבש - כיון דחידוש הוא. כדאמר. ואם תאמר: מאי פריך? בשלמא גבי איסור הוי חידוש כיון דנותן טעם לפגם בעלמא שרי והכא אסריה רחמנא, אלא גבי טומאה מה בכך אי הוי פגם? לא גבי טומאה אין לחלק בין פגם לשבח? ויש לומר: דרבי טומאה נמי הוי חידוש מה שהוא מטמא במה שהוא פגם, שהרי גלי קרא בבבלי דשאניה ראייה לגז, דהיינו ושחריה, אינה קרייה נבלה. **אמר** רבא הלכתא נותן טעם לפגם כו' - פירוש: אף בשרצים, ולא תימא דבשרצים חידוש כדקאמר לעיל וליתר משום פגם דשרצים, אלא אף בשרצים פגם מותר. ועכברא בשיכרא דאסר לא ידענא אי משום נותן טעם לפגם - דקסבר אסור ואף בשאר שרצים, ולית הלכתא כותיה - פירוש: דאף

התרומה ושאר החולין, שְׁנֵיהֶם הִשְׁבִּיחוּ אותה, ולא רק שאור
התרומה לבדו, וכן כִּשְׁשָׁנָמוּ את העיסה, שְׁנֵיהֶם שָׁנְמוּ אותה, ועל כן
אין שאור התרומה אוסר אותה, לפי שלא השביחה לבדו.
שואלת הגמרא: לָרִבִּי שְׁמַעוֹן, מדוע התיר בשאור של תרומה
ושאור של חולין שנפלו יחד לתוך עיסה וחימצוה משום ששאור
התרומה חימצן את העיסה רק בצירוף שאור החולין, לְצִמְרָה
היתר וְאִיסוּר בְּהִי דְרָדִי (ביחוד) וְלִיתְסָה, ומה בכך ששאור
התרומה לא חימצה אלא בסיוע שאור החולין. מתרצה הגמרא:
רַבִּי שְׁמַעוֹן שהתיר בזה, לְשִׁמְעִיָּה - לשיטתו התיר, דָּאֵמַר רבי
שמעון שֶׁאִפְּלוּ אִיסוּר וְאִיסוּר נָמִי - וגם כן לֹא מִצְמֶרְפִּי - אינם
מצטרפים לאסור, דְּתַנן במשנה (ערלה פ"ב מ"א), הָעֵרְלָה וְכֹלֵאִי הַכֶּרֶם
מִצְמֶרְפִּין לאסור את תערובתם, שאם נפלו שניהם לפירות
אחרים, ואינם ניכרים, ויש בפירות האחרים פי מאתים כנגד
פירות הערלה לחוד וכנגד פירות כלאי הכרם לחוד, אולם אין פי
מאתים כנגד פירות הערלה ופירות כלאי הכרם יחדיו, שְׁנֵיהֶם
כל הפירות. רַבִּי שְׁמַעוֹן אומר, אֵין מִצְמֶרְפִּין לאסור, כיון ששני
איסורים הם, אלא הם מתבטלים כל אחד במאתים שכנגדו. וכיון
שלשיטתו אין איסורים מצטרפים, כל שכן שאין איסור והיתר
מצטרפים, וכיון ששאור התרומה לא החמיץ לבדו את העיסה,
אינו אוסרה.
הגמרא מביאה מדברי רב בענין נותן טעם לפגם: הֵהוּא עֲבָרָא -
אותו עכבר, דְּנָפַל לְחֶבְיָא דְשִׁיכָרָא - שנפל לחבית שכר ומת,
ושהה שם יום שלם ועל ידי שהות זו בלע השכר מטעמו של
העכבר, שאף לאחר שהוציאו את העכבר מן השכר עדיין טעמו
מעורב בו. אֲמַרְיָה רַב לְהוּא שִׁיכָרָא.
הגמרא דנה בביאור דעתו של רב: אֲמַרְיָה רִבְנָן קָמִיה - (לפניו) דַּרְב
שִׁשִּׁת, האם נִימָא קָסַב רב שנותן טעם לָפָגֵם אִיסוּר, כרבי מאיר,
שהרי העכבר נותן בשכר טעם פגום בלבד, וממה שאסור רב יש
להוכיח שדעתו היא שנותן טעם לפגם אסור. אֲמַר לְהוּ רַב שִׁשִּׁת,
בְּעֵלְמָא - באופנים אחרים כִּכְר רב שנותן טעם לָפָגֵם מוֹתֵר, וְהָכָא
שנפל העכבר לשכר אסור רב משום שהידוש הוא איסורו של
עכבר ושאר שרצים, דְּהָא מִימָאָם מֵאִים וּבְרִילִי אִינְשֵׁי מִינֵיה -
שהרי מאוס הוא על בני האדם והם בדלים ממנו גם ללא ציווי
התורה, ולא היתה צריכה התורה לאוסרה, וְאִפְּלוּ הָכִי אֲמַרְיָה
רִבְנָאָא, הִלְכָהּ יש ללמוד מכך שבאה התורה לחדש בזה שנותן
טעם לָפָגֵם בעכבר ובשאר שרצים נָמִי - (גם כן) אִיסוּר, ועל כן אסר
רב את השכר מפני טעם העכבר שבו, אף שהוא טעם פגום.
אֲמַרְיָה לִיה רִבְנָן לְרַב שִׁשִּׁת, אֵלָא מַעֲתָה שְׁאִיסוּרוֹ של עכבר חידוש
הוא, לִיטְמָא עכבר מת גם כשהוא לֹחַ וגם כשהוא יָבֵשׁ, שְׁכִין
שִׁמְאוֹס הוא ובדלים ממנו, לא היתה צריכה התורה לטמא את
מגעו, וממה שטמאתו בכל זאת יש ללמוד שהוא מטמא גם
כשהוא יבש, ואם כן, אֵלָא (הוא) תַּנן במשנה (נדה נ"ד) שהשרץ
והשכבת זרע מְטַמְּאִין כשהם לְחִים וְאֵין מְטַמְּאִין כשהם יָבֵשׁ, וְהָכָא
ומכאן יש להוכיח שלא כדבריו, שאין חידוש באיסורו
ובטומאתו, והיינו משום שאינו נחשב מאוס כיון שהגויים רגילים
לאוכלו. אמר להם רב ששת, וְלִשְׁמַעְיָה - ולשיטתכם שאין איסורו
וטומאתו חידוש, הלא בשכבת זרע גם אתם מודים שהיא דבר
מאוס ובדלים ממנה, ולא היתה התורה צריכה לטמאותה, וממה
שטמאתה תורה יש ללמוד ששְׁכָבַת זֶרַע טְמֵאָה גם כשהיא לֹחַ וגם
כשהיא יָבֵשׁ, אֵלָא (הוא) תַּנן במשנה (שם) שהשרץ והשכבת
זרע מְטַמְּאִין כשהם לְחִין וְאֵין מְטַמְּאִין כשהם יָבֵשׁ, אֵלָא מֵאִי אֵית
לָךְ לְמִימַר - מה יש לך ליישב שאלה זו, שִׁשִּׁתָּה רַבִּי אֲמַר
רִבְנָאָא שִׁמְטֵמָא, ויש ללמוד מכך שהטומאה אינה אלא בְּרִאיוֹהִי
לְהוֹרֵעַ, שכשהיא לחה היא ראויה להזריע ולא כשהיא יבשה
שכבר אינה ראויה לכך, הֵכָא נָמִי - כך גם לגבי שרצים יש ללמוד

בְּרִיאָמֵר רַבִּי יוֹרְאָה לדחות את הראיה מהמשנה לעיל, שיתכן
שבפגם מעיקרא אף רבי מאיר מתיר, וכפי שביאר עולא את
דעתו, אך בעיסה שהחימצה יותר מדי אין זה נחשב שנפגמה,
משום שראויה שיחימצו בה עיסות אחרות, ולכן אסרה רבי
מאיר, אם תאמר כן, תָּא - (בוא) שְׁמַע מִסִּיפָא של הברייטא,
שנאמר בה, תִּינן נִסְךְ שְׁנָפַל לְתוֹךְ עֲדָשִׁים, שהוא פוגם את טעמם,
וְחוֹמִין של יין נִסְךְ שְׁנָפַל לְתוֹךְ גִּרְסִין, שהוא פוגמם, אִיסוּר הַכֹּל
באכילה מפני האיסור שנתקלף ולא נִרְבִּי שְׁמַעוֹן מִתִּיר. וְהָא הָכָא
נָמִי - והרי גם באופנים אלו דָּפְנִים מְעִיקְרָא הוא, וְפִלְגִי - וחולקים
בכך, ומוכח שמחלוקת התנאים היא בפוגם מעיקרא.
וְכִי תִימָא - ואם תאמר שְׁהָכָא נָמִי - גם כאן בסִיפָא יש לדחות
בְּשִׁנְיָ לִיה - כפי שתירץ ודחה לו עוֹלָא לְרַבִּי תָנָא שחפץ להוכיח
כִּנְל, שִׁמְדוּבֵר בברייטא בְּשִׁשִּׁתָּהּ וְלָבְסוּף פָּגֵם, והיינו שנפל
החומץ לתוך גריסים צוננים וחזר והרתיחם, וכיוצא בדבר בין
שנפל לעדשים, ורק בכך נחלקו, ולא בפגם מעיקרא, יש להקשות,
וְכִי פִלְגִי - והאם יתכן לומר שהם חולקים בְּשִׁשִּׁתָּהּ וְלָבְסוּף פָּגֵם,
כדברי עולא, וְהָא קָהֵן - והרי נאמר ברישא שאם נָפַל לתוכה
שאור שֶׁל תְּרוּמָה תִּחְלָה, שְׁדַבְרִי הַכֹּל אִיסוּר באכילה, והשביח
ולבסוף פגם הוא, שהרי כשנפל השאור של תרומה השביחה בכך
שהחימצה כראוי, ורק לאחר מכן כשנפל השאור של חולין הוסיף
להחימצה עד שנפגמה, ועתה היא פגומה מכח שניהם, שאילולי
השאור של תרומה שהחימצה בתחילה לא היתה פגומה עתה,
והיינו השביח ולבסוף פגם, ומודה רבי שמעון באסורה, הרי שאין
לומר כדברי עולא. אֵלָא לֹא שְׁמַעוֹן מִינֵיה - האם אין לשמוע מכך
שְׁפָגֵם מְעִיקְרָא מִחְלִיקָה, וכדברי רבי יוחנן. מסיקה הגמרא: אֲבָן
שְׁמַעוֹן מִינֵיה.
הגמרא מבררת מדוע הוצרכו כל הדינים שבברייטא, ואגב כך
מתבררת דעתו של רבי שמעון שהתיר בשאור של תרומה ושאור
של חולין שחימצו יחדיו את העיסה. שואלת הגמרא: תִּנִּי הִלְתָּא
כִּבִּי דְקָהֵן - אלו שלושת הדינים שנשענו בברייטא, לָמָּה לִי.
בְּשִׁלְמָא - מובן הדבר מדוע נשנתה בְּרִיאָא דְסִיפָא, האומרת שנחלקו
בין שנפל לעדשים וחומץ שנפל לגריסים, משום שְׁקָא מְשַׁמֵּעַ לִן
שְׁפָגֵם מְעִיקְרָא מִחְלִיקָה חכמים ורבי שמעון, וכפי שהוכחנו
לעיל. בבא מְצִיעָתָא ו-האמצעות נָמִי, שאם נפל לעיסה שאור של
תרומה ושוב נפל לתוכה שאור של חולין שהכל מודים שאסורה,
מובן גם כן מדוע נשנתה, שמלמדתנו שאם הִשְׁבִּיחַ וְלָבְסוּף פָּגֵם
דְּבָרִי הַכֹּל אִיסוּר, וכפי שהוכחנו לעיל. אֵלָא בבא דְרִישָׁא, שאם
נפלו יחדיו שאור של תרומה ושאור של חולין שנחלקו בדבר
חכמים ורבי שמעון, לָמָּה לִי, הִשְׁתָּא וְכָא אִם בְּסִיפָא, באופן שנפל
יין לעדשים וחומץ לגריסים, דָּלָא קָא מְשַׁבֵּחַ ו-שאינו משיבחים
כִּלְל, אף על פי כן אֲמַרְיָה רִבְנָן, מפני שנותן טעם לפגם אסור, האם
הדין של הרישא, שנפלו שאור של תרומה ושאור של חולין יחדיו
והחימצו יותר מדי עד שנפגמה, דְּקָא מְשַׁבֵּחַ - שהשאור של
תרומה השביח את העיסה, שחימצה יחד עם שאור החולין ואלא
שהוסיפו שניהם להחימצה עד שנפגמה, מִיבְּעָא - צריך הדבר
להיאמר שאסורה חכמים.
מתרצת הגמרא: אֲמַר אֲבִי, בבא דְרִישָׁא, לְדַעְתוֹ של רַבִּי שְׁמַעוֹן
שמתיר בה, אֲצִמְרָה ו-הוצרכה. וְהָכִי קָאֲמַרְיָה לִיה רִבְנָן לְרַבִּי
שְׁמַעוֹן, הלא גם לדבריו היה לך לאסור עיסה זו, שהרי עִיפָה זו
רְאוּיָה היתה לְהַחֲמִין בְּשִׁשִּׁתָּה שְׁעוֹת, מִי גֵרֶם לָהּ לעיסה שִׁשִּׁתָּהּ
בְּשִׁעָה אַחַת בלבד, הלא האיסור, ונמצא שהשביחה גם על ידי
התרומה, ומה שנפגמה בא רק לאחר מכן, והרי זה כשהשביח
ולבסוף פגם, ואם כן יש לאסור את העיסה.
מבררת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מה יענה להם לחכמים על טענה זו.
אומרת הגמרא: יאמר להם שֶׁשִּׁשִּׁתָּהּ שְׁבִיחוּ את העיסה, שאור

נאסר אלא אם כן עבר זמן ארוך יותר, והיינו בכדי שִׁפְתָהּ אֶת כל
מגופת [מכסה] הַחֲבִית, וְיִגֹּף - ויעשה מגופה אחרת חדשה,
וְתִיגֹב - ותתייבש.
המשנה מביאה אופן נוסף שנחלקו בה וכן הַמְנִיחַ יִיגֹב בְּקֶרֶן -
בעגלה או בַּסִּפִּינָה עם הגוי, וְחָלַף לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל בְּקִפְנֵיָהּ - לדרך
קצרה, אף אם לבסוף נִכְנָם לְמִדְּיָה - לעיר וְרָחֵן, כלומר ששהה
שם ברחיצה, היין מוֹתֵר, מכיון שהגוי לא ידע שהישראל ישהה
שם זמן רב, ולכן הוא ירא ליגע ביין. אולם אם הוֹדִיעוּ הַיִּשְׂרָאֵל
לגוי שְׂהוּא מְפָלִיג - שמתרחק ממנו, אם עבר זמן בכדי שִׁישְׁתוּם -
שהגוי ינקב בה חור, וְיִסְתוּם, וְיִגֹּב - ותיבש הסתימה, נאסר היין.
רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חולק ואומר, אין היין נאסר אלא אם כן עבר
זמן בכדי שִׁפְתָהּ אֶת כל מגופת הַחֲבִית, וְיִגֹּף - ויעשה מגופה
אחרת חדשה, וְתִיגֹב - ותתייבש.
המשנה מביאה אופן נוסף שנחלקו בה וכן הַמְנִיחַ עוֹבֵד פּוֹכְכִים
בְּחִנּוּת, ויש בחנות יין של ישראל, אֵף עַל פִּי שְׂהִיִּשְׂרָאֵל יֵצֵא
מִהַחֲנוּת וְנִכְנָם אֵלֶיהָ, ואינו שוהה כל הזמן בחנות, מוֹתֵר הֵינּוּ, וְאִם
הוֹדִיעוּ הַיִּשְׂרָאֵל שְׂהוּא מְפָלִיג - שמתרחק ממנו, אם עבר זמן בכדי
שִׁישְׁתוּם - שהגוי ינקב בה חור, וְיִסְתוּם, וְיִגֹּב, נאסר היין. רָבֵן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חולק ואומר, אין היין נאסר אלא אם כן עבר
זמן בכדי שִׁפְתָהּ אֶת כל מגופת הַחֲבִית, וְיִגֹּף - ויעשה מגופה
אחרת חדשה, וְתִיגֹב - ותתייבש.
המשנה מביאה דין נוסף בענין זה: הִיָּה הַגִּי אֹכֵל עָפוֹ - עם
הישראל עַל הַשְּׂוֹלֶחַ, וְהֵנִיחַ לְגִינָה - כדים עַל הַשְּׂוֹלֶחַ וְלִגְנֵי עַל
הַדּוֹלְבָקִי - שולחן שעומד בצד השולחן שאוכלים עליו, שעליו
מניחים צרכי הסעודה וְהֵנִיחוּ - והישראל השאיר שם את הגוי,
וְיֵצֵא, מִה שְׂהִיָּה עַל הַשְּׂוֹלֶחַ אֲסוּר, מפני שהגוי אינו חושש לגעת,
שאוּמֵר לַעֲצֻמּוֹ, הרי ישראל זה זימנני לאכול ולשתות, ובודאי
אינו מקפיד על נגיעתו. ומה שְׂהִיָּה עַל הַדּוֹלְבָקִי מוֹתֵר, מפני שאינו
מיועד לסעודה זו, ומכיון שחושש בכל רגע שיחזור הישראל, על
כן אין חשש שנגע בהם. וְאִם אֲמֵר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל לִגְוִי מוֹזֵג
וְשׂוֹתָהּ, כלומר שהתיר לו במפורש למוזג לעצמו, אף שלא אמר
לו שיכול למוזג גם מהדולבקי, מכל מקום אֵף הֵינּוּ שְׂעַל הַדּוֹלְבָקִי
אֲסוּר, מפני שהישראל חיזק את ידו במה שנתן לו רשות על
מקצת היין, ומשום כך יש חשש שהוסיף הגוי מדעתו, ונגע
בכולם. ומפרשת המשנה מה אסור באופן זה: הַחֲבִיתוֹת הַפְּתוּחוֹת
שבבית אֲסוּרוֹת, אולם החביות הַפְּתוּחוֹת מוֹתֵרוֹת, ולא נאסרות
אלא אם כן עבר זמן בכדי שִׁפְתָהּ אֶת כל מגופת החבית, וְיִגֹּף -
ויעשה מגופה אחרת חדשה, וְתִיגֹב - ותתייבש.

גמרא

התבאר במשנה, שאם היה היין בחזקת המשתמר ואין חשש שנגע
בו הגוי, היין מותר. שואלת הגמרא: הִכִּי דָמִי - איך מדובר שהיין
בְּחִזְקַת הַמְּשַׁתְּמֵר? משיבה הגמרא: בְּדִתְנָא בְּבִרְיָתָא, הֲרֵי שְׂהִיָּה
חֲמִרִי וְפוֹעֲעִי שְׁהֵם עַמִּי הָאֵרֶץ, טְעוּנִין טְהוֹרוֹת - נושאים דבר
טהור, אֲפִילוּ הָפִלִיג - הרחיק מִקֵּץ יוֹתֵר מִמֶּלֶךְ, טְהוֹרוֹתֵי טְהוֹרוֹת,
וְאִם אֲמֵר לָהֶן הִבְעֵל הַבֵּית, לְבוֹ לִפְנֵי, וְאֵינִי בִּיא אֲחֵרִים - אינני בא
תיכף, אלא אבוא מאוחר יותר, בֵּין שְׁנֵתְעַלְמָה עֵינֵי מַהֵם - מיד
כאשר אינו רואה אותם, טְהוֹרוֹתֵי מִמָּאוֹת. והוּוּ הַבִּיאור בְּדַבְרֵי
הַמְּשֻׁנָה בְּחִזְקַת הַמְּשַׁתְּמֵר, שכל עוד לא הרחיק מהם מיל, הרי
זה בחזקת המשתמר.
הגמרא דנה בביאור הברייתא. מקשה הגמרא: מָאי שְׂנָא רִישָׁא
וְמָאי שְׂנָא סִיפָא, והלא שנינו בברייתא 'טְעוּנִין', דהיינו שדם
נושאים את הטהרות בכתפיהם ונוגעים בהם ממש, ומאחר שאנו
רואים שהם נוגעים בטהרות, מדוע שנינו ברישא שטהורות.

המשך עמוד 61

נָפַל הַעֲבֵר לְגוֹ חֵלָא - לתוך חומץ, מָאי - האם נאסר החומץ, כיון
שנבלע בו טעם מהעכבר, או שלא נאסר, כיון שטעמו של העכבר
פגום, וכדלעיל. והסברא לאוסרו אף שטעמו פגום, היא משום
שיש לומר שהחומץ טעמו חזק ואין פוגמו טעם זה. אֲמֵר לִיה רַב
הֵילָל לְרַב אֲשֵׁי, הִנֵּה עוֹבְדָא בִּי - ואירע כן אצל רַב כְּהֵנָא, שנפל
עכבר לחומץ, וְאֲמֵר רַב כְּהֵנָא את החומץ, ויש לפשוט מהוראתו
את ספק בני הישיבה, שאכן עכבר אוסר את החומץ שאליו נפל,
ואין זה נותן טעם לפגם. אֲמֵר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַב הֵילָל, אין לפשוט
מהוראה זו את הספק האמור, שלא משום הטעם הנפלט מהעכבר
אסר רב כהנא את החומץ אלא משום שְׂהוּא - [אותו עכבר]
שנפל לחומץ, אִמְרִטוּשִׁי אִמְרִטוּשִׁי - נרקב ונשחת עד שנחתך
ונחלק לחתיכות דקות וקטנות, וכיון שאיסור אכילת חרצים הוא
אפילו אינם אלא בגודל כעדשה שהוא קטן מאד, על כן אסרו רב
כהנא מחשש שהשוהה את החומץ יבלע מממשות העכבר. ואין
להוכיח מכאן לאסור את החומץ באופן שהעכבר נותר שלם
והוציאנו מן החומץ, ורק טעמו נפלט אליו ונבלע בו.
הגמרא מביאה כמה דעות בענין זה, ופוסקת את ההלכה: רַבִּינָא
כָּבֵר לְשַׁעֲרֵי - לשער את העכבר שבחומץ, בְּמִטָּה וְחֵד, שאם יש
בחומץ פי מאה מגודל העכבר ושידוריו הם מאה ואחד, יש
להתיר את החומץ. וסובר רבינא שהעכבר נותן טעם רב בחומץ,
ואין להתירו בששים אלא במאה ואחד, ומה שהתיר בשיעור זה
משום שְׂהִיָּה שוֹדֵאֵי לָא גִרַע - [אין חמור] איסור זה בְּחִזְקַתָּה
ששיעורה באחד ומאה, דְּתֵנִן בַּמְּשֻׁנָה (תרומות פ"ד מ"ז), הַתְּרִיבָה
שנתערבה בחולין עוֹלָה - [מתבטלת] בְּאֶחָד וּמֵאָה, שאם יש בחולין
פי מאה ממנה, הרי היא בטלה. אֲמֵר לִיה רַב תַּחְלִיפָא בְּרִינָא
לְרִבִּינָא, אם אתה חושש שטעמו של העכבר רב בחומץ, דְּלָמָּה -
שמה בְּתַבְלִין שֶׁל תְּרִיבָה שהונח בְּקִדְיָה של חולין דָּמִי - [דומה
הוא], דְּלָא מְטִיל מְטִימֵיהוּ - שאין בטל טעמו, שאפילו יש בתבשיל
שבקדירה פי מאה ויותר מהתבלין, אינו בטל, ושמה אף העכבר
יהיה דינו כן.
רַב אֲחָאי שְׁעֵר בַּעֲבֵר שְׁנֵתְעַרַב בְּחֵלָא - בחומץ, בְּמִטָּה, שבדק
אם יש בחומץ פי חמשים מהעכבר, שאם יהיה בו שיעור זה יתיר
את החומץ, ומה ששיער כן, משום שלדעתו כיון שהחומץ טעמו
חזק, די אם יש בו חמשים כנגד העכבר, ששוב לא יתן בו העכבר
טעם כלל.
רַב שְׁמוּאֵל בְּרִיה דְּרַב אִיקָא שְׁעֵר בְּשִׁיכְרָא - [בשיכר] בְּשִׁיתִין -
בששים, ככל איסורים, שדעתו היא שהעכבר משיבין בשכר.
מסיקה הגמרא: וְהֵלְכָא - ההלכה היא שאִידִי וְאִידִי - בין בשכר
ובין בחומץ, יש לשער בְּשִׁיתִין, שאם אין בהם ששים נגד העכבר,
אסורים, משום שהעכבר נותן בהם טעם לשבח, אבל אם יש בהם
ששים נגדו, מותרים, שאז בטל טעמו, וככל נותני הטעם
ששיעורם בששים ולא יותר, וְכֵן כָּל אִיסוּרֵין שְׂפִתְהוֹרָה שהתערבו
בהיתר מִין בְּשִׁיתֵין מִינּוּ, בטלים הם בששים.

משנה

עוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׂהִיָּה מְעִבֵר עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִי וְזֵן [של ישראל] מִמְּקוֹם
לְמִקוֹם, והתרחק הישראל ונשאר הגוי לבד עם היין, אִם הִיָּה הֵינּוּ
בְּחִזְקַת הַמְּשַׁתְּמֵר - בחזקת שמור מנגיעת גוי, כגון שלא הודיע
הישראל לגוי שהוא מתרחק, היין מוֹתֵר, משום שהגוי יודע
שהישראל מקפיד על נגיעתו ביין, וירא שהישראל יבוא בכל
רגע, לפיכך אין חשש שנגע בו הגוי. אולם אם הוֹדִיעוּ הַיִּשְׂרָאֵל
לגוי שְׂהוּא מְפָלִיג - שמתרחק ממנו, אם עבר זמן בכדי שִׁישְׁתוּם -
שהגוי ינקב בה חור, וְיִסְתוּם בְּטִיט, וְיִגֹּב - ותתייבש
הסתימה, נאסר היין. רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חולק ואומר, אין היין

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף סט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קעז רש"י תוספות

נפל לנו חלא מאי - מי אמרין: החומץ טעמו קשה, ואין השרץ מפניו לתת בו טעם. אימרטוטי אימרט - לחתיכות דקות קטנות. ושרץ איסורו בכעדרה כטומאתו, וחיישין דלמא בולע חתיכות שרץ בהדי חומץ. בחמישין - כיון דחומץ טעמו קשה לא בעי שתין לבטולה, דאפילו בחמישין לא ידבי ביה טעמא. הכי גריסין: וכן כל איסור שבתירה - בששים. וכן הלכה ורוחח ישראל, דמין בשאינו מינו בששים. חוץ מחומץ, אבל מין במינו מוקמינן בפסחים (ל, א) דהלכתא במשדו כרב. וטעמא, משום דכל איסורין שבתורה מין במינו במשדו כרב, ובחומץ גזירה שאינו מינו אטו מינו. משנה אם היה בחזקת המשתמר - מפרש בגמרא שאף על פי שהפליג ישראל מן הגוי מל, אם לא הודיעו שהוא מפליג - מותר, דמירתת גוי כל שעתא השתא אתי. ואם הודיעו ששפליג - שמתרחק, וחביות סתומות היו. שיעורו כבדי שישתום ויסתום ויגוב - אם שהה כדי שיקוב הגוי נקב במגופת החבית, ויחזור ויסתום דנקב ותיבש הסתימה - אסור. רבן שמעון בן גמליאל אומר - אינו נאסר אלא עד שישא כדי שיפתח את כל מגופת החבית, ואי אפשר לנטלה שלא תשבר כולה. ויגוף - ויעשה מגופה אחרת חדשה. ותיבש - ותיבש. אבל לסתימת חור לא חששו, משום דמינכרא. רשתום לשון "שתום העין" (במדבר כד) - עין פתוחה, דשפיר חזי. המניח יינו בקרון או כספית - עם הגוי. והלך - ישראל בקפנדריא, דרך קצרה. ונכנס למדינה ויחין - במרחק, מותר. כיון דגוי לא ידע דשהי, מרתת ולא נגע. דולבקי = משגירי. מה שעל השולחן אסור - דמימר אמר גוי זה: ישראל זה זמנני לאכול ולשתות. ונגע. שעל הדולבקי מותר - דאין מוכן לסעדו זו. ואם אמר לו חוי מוגו ושתה - הואיל וחזק את ידיו ברשות במקצה, סמכא דעתיה ונגע בבוליה. חביות פתוחות - שבבית אסורות. סתומות מותרות - עד שישא פתחת יגוף ויגוב. וסתמא כרבן שמעון, מרלא קתני שישתום. גמרא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא - הא קא חזו ליה דנגע, דקתני: טעון סתירות, והני לאו חביות גינהו שידו סתומות. במשדו חמרי - שהטבילין, ומגען טהור. על מגע חביתו - הפוגע בו בדרך ולא נגהו לכך. רישא גמי - כיון שהפליג איכא למיחד הכי בבא

נפל לנו חלא, מאי? אומר ליה רב הילל לרב אשי: הוה עובדא בי רב כהנא, ואסר רב כהנא. אומר ליה: ההוא אימרטוטי אימרט. רבינא סבר לשעורי במאה וחד, אמר: לא גרע מתרומה, דתנן: תרומה עולה באחד ומאה. אומר ליה רב תחליפא בר גיזא לרבינא: דלמא כתבלין של תרומה בקרירה דמי, דלא במיל טעמייהו! רב אחאי שיער בחלא בתמישין, רב שמואל בריה דרב איקא שיער בשיכרא בשיתין. והלכתא: אידי ואידי בשיתין, וכן כל איסורין שבתורה. משנה נכרי שהיה מעביר עם ישראל בדי יון מקום למקום, אם היה בחזקת המשתמר - מותר, אם הודיעו שהוא מפליג - כדי שישתום ויסתום ויגוב; רבן שמעון בן גמליאל אומר: כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב. המניח יינו בקרון או בספית, והלך לו בקפנדריא נכנס למדינה ויחין - מותר, אם הודיעו שהוא מפליג - כדי שישתום ויסתום ויגוב; רבן שמעון בן גמליאל אומר: כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב. המניח נכרי בחנות, אף על פי שיעצא ונכנס - מותר, ואם הודיעו שהוא מפליג - כדי שישתום ויסתום ויגוב; רבן שמעון בן גמליאל אומר: כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב. המניח ויגוף ותיגוב. היה אוכל עמו על השולחן, והניח לגינן על השולחן ולגין על הדולבקי והניחו ויצא - מה שעל השולחן אסור, שעל הדולבקי מותר; ואם אמר לו: יהי מוגו ושתה! אף שעל הדולבקי אסור. חביות פתוחות אסורות, סתומות - מותרות, מותרות, כדי שיפתח ויגוף ותיגוב. גמרא היכי דמי "בחזקת המשתמר"? בדתניא: הרי שהיו חמרי ופועלי מעונין מחרות, אפילו הפליג מהן יותר ממיל - מחרותיו מחרות; ואם אמר להן: "לכו ואני בא אחריכם", כיון שנתעלמה עינו מהם - מחרותיו טמאות. מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר רב יצחקי: רישא, במשדו חמרי ופועלי לך. - אי הכי, סיפא גמי! - אין עם הארץ מקפיד על מוגע חבירו. - אי הכי, אפילו רישא גמי ניקא הכי! אומר רבא: בבא

שנא, דלעיל רוצה להחמיר בו אפילו יותר מששים ומאה, וכאן מקיל בה ויש לומר: משום דקסבר דבחלא לא אשבח כל כך כמו בשיכרא. אידי ואידי - פירוש: בשיכרא חלא בשיתין. בהלכות גדולות ובירושלמי קאמר דשרץ לא בטיל כי אם באלף. ותלמודינו עיקר, דבטל בששים כשאר איסורים. היכי דמי בחזקת המשתמר כדתניא הרי שהיו חמרי בו - דמתוקמא בבא להם דקלקלן, והכי נמי חביא שובן לא דרך עקלתון. ותימה: מאי בעי היכי דמי? והא מדקתני סיפא: ואם הודיעו שהוא מפליג - מכלל דרישא בלא הודיעו שמפליג, והיינו חזקת המשתמר דקלקלן ויש לומר: דאדרבה, מדקתני סיפא: ואם הודיעו אסור, משמע דהא דאם כן רישא דהני: בחזקת המשתמר היינו שמוזר שפליג, מדרגה "בחזקת המשתמר", ואי רוצה לומר כגון ושלאל? שהודיעו שמפליג - לשתוק מלישנא ד"בחזקת המשתמר", ומכללא דסיפא שמעתינן ליה. אלא ודאי בא לומר שאף לא הודיעו שמפליג יש לחדש דבר כי שראוהו הגוי שמתרחק, ותדע דצריך שם חזקת שימור אחר. וקבעי: מאי הוי? ומשני: כדתניא בו כגון שיוכל לכא עליו דרך עקלתון. מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא - פירוש: דרישא אמאי לא הוי סתירותיו טמאים כמו בסיפא? ואם תאמר: לישני ליה דרישא מיירי בלא הודיעו שהפליג ולכן שרי, כדתניא: אם הניחו בחזקת המשתמר מותר, והיינו כשלא הודיעו שהפליג ויתירך רש"י דלא דמי למתניתין. דהא מיירי בסתירות. כגון פירות שהוא מחזיק בידו ונוגע בהם בכל שעה, ולכן פריך דאין לחלק. ומכל מקום קשה: דלוקמא בחביות ולא תקשי מידי. דהא "סתירות" משמע גמי בחביותו ועוד קשה: דאי מיירי כמו שפירש הקונטרס, אם כן לא הוה ליה למיפריך מרישא לסיפא, אלא הוה ליה למיפריך מרישא מניה וביה בהדיא: מאי טעמא דרישא דהודיעו סתירות כיון שהוא מחזיק בו ונוגע בהם. בדפירש הקונטרס לכן נראה לרבינו יצחק. דלעולם מיירי בחביות, מידו בפתוחות שקל ליגע בהן, לכך לא מצי לשניי בלא הודיעו שהפליג, מכל מקום ליחסר. ולא דמי למתניתין דשרי גבי יין בלא הודיעו שהפליג, דמתניתין מיירי בחביות סתומות. ואם תאמר: אבתי לוקמא בסתומות כמו מתניתין ולא תקשה רישא לסיפא! ויש לומר: דעל כרחך לא מיתוקמא ברייתא בסתומות, מדקתני: כיון שנתעלמו ממנו סתירותיו טמאות, ואי בסתומות - הא בעינן כדי שישתום ויסתום ויגוב אף בהודעה שהפליג, כדקתני במתניתין. דהיי

היה אוכל עמו על השולחן כו' - תימה: דעל ברחק מיירי בלא הודיעו שמפליג, מדשרי על הדולבקי, ואם כן כי אמר ליה נמי "הוי מוזג ושותה" אמאי אסור? ויש לומר: דמכל מקום, כיון שהחזיק ידו למוזג ולשותות לא מירתת כלל. וכן על השולחן מהאי טעמא אסור. וכן בספא: דקתני: חביות סתומות כדי שיפתח וישתם

ויסתם ויגוב - אסורות. ואף על גב דנתפס עליו כנבג על חזיון, ואמר לקמן (ע, ג) דנתפס עליו כנבג מותר, מכל מקום הכא שאמר לו "הוי מוזג ושותה", ולכן לא מירתת כל כך כיון שהחזיק ידיו למוזג ולשותות. **ר"ן** שמעון בן גמליאל הוא דלא ידע מאי קאמרי רבנן - ואם תאמר: ולימא רבי יוחנן דפליגי בשל (סיד ובשל) טיט, ויהא רבן שמעון בן גמליאל במשמעו? ויש לומר: דגמרא גמירי ליה הכי. **והאידנא** דקיס לן כרבי אלעזר ולא חייש לזוהמא - ופירש רש"י: כרבן שמעון בן גמליאל דלא חייש לשותומא. תרוייהו צריכי, הא דקיס לן כרבי אלעזר, וקיס לן כרבן שמעון בן גמליאל. דאי קיימא לן כרבי אלעזר לבד ולא כרבן שמעון בן גמליאל, הוה אמיתא: דנהי דלא חיישין לזוהמא, ודיינו שסיר כל המגופה ועשה אחרת תחתיה כרבי אלעזר דאמר לא טרח ומוזיג, מכל מקום איכא למיחש לשותומא דליכא זיוהמא. ואי קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל, הוה דהא אמיתא דנהי דלא חיישין לשותומא מכל מקום איכא למיחש לזוהמא, שסיר כל המגופה ועשה אחרת תחתיה, שהו קל יותר לעשות מסתימה שאין בו טורח. והלכך נקט תרוייהו, כרבן שמעון בן גמליאל ורבאי אלעזר. **מאי** טעמא לא מותבין חמרא משום שייכא - רש"י גריס "שייכא" בכ"ף, משום דהיין נמשך ויוצא דרך שם. ובערוך גריס "שיכא" בבית, על שם ברא קטנה שותומין אתו בהו, כמו "שיכא דכשורא" (סנהדרין ד, ב), והוא נקב קטן שעושין להלכה יין דהיין דרך שם. וקורין לו שותיאל. ומכאן משמע דמגופת חבית לבד הוי חותם אחד, מדקאמר: ודוקא משום שייכא לא מותבין חמרא ביד גוים, שמע מינה דהוי חותם אחד סתומת החבית כמו שהיא מגופה בטיט. וכן משמע לעיל בסוגיא ד"אין מעמידין" (לא, א) דקאמר: אנאן אפומא דחביתא שריקא ודחיתמא דהוי חותם בתוך חותם, משמע: הא שריקא לחד דהוי חותם אחד. אבל רבינו יצחק בן יהודה שלח לרש"י: דוקא לחביות שלהם שהיו של חרס סגי בחותם אחד שעל פי החבית, אבל בחביות שלנו שהם מנסרים מחוברים זה לזה, אף כי יש חותם אחד על פי החבית - מכל מקום יש לחוש שמא

בבא להם דרך עקלתון. - **אי הכי, סיפא נמי! פיון דאמר להם "לכו ואני בא אחריכם", סמכא דעתיהו.** "המניח נכרי בחנותו כו' המניח יינו בקרון או בספינה" כו'. **וגריבא, דאי תנא נכרי, דסבר: דלמא אחי וחזי ליה, אכל בקרון או בספינה - אימא דמפלוג לה לספינתיה ועביד מאי דבעי, ואי תנא בקרון או בספינה, משום דסבר: דלמא אחי באורחא אחריתי וקאי אגודא וחזי לי, אכל נכרי בחנותו - אימא אחיד לה לבבא ועביד כל דבעי, קא משמע לן.** **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מחלוקת בשל סיד, אכל בשל טיט - דברי הכל פרי שפחת ויגוף ויגוב. מיתבי, אמר רבן שמעון בן גמליאל לחכמים: ותלא סתומא ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה; אי אמרת בשלמא בשל טיט מחלוקת - היינו דקתני: סתומא ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה; אלא אי אמרת בשל סיד מחלוקת, בשלמא למטה ידיע, אלא למעלה הא לא ידיע! - רבן שמעון בן גמליאל הוא דלא ידע מאי קאמרי רבנן, והכי קאמר להו: אי בשל טיט קאמריהו - סתומא ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה, ואי בשל סיד קאמריהו, נהי דלמעלה לא ידיע, למטה מיהא ידיע. - ורבנן? פיון דמלמעלה לא ידיע, לא מסיק אדעתיה דאפיד וחזי ליה. אי נמי, זימני דחלים. **אמר רבא: הלכה פרבן שמעון בן גמליאל, הואיל ויגון סתמא פנותיה; דתנן: היה אוכל על השולחן עמו, והניח לגין על השולחן לגין על הדולבקי והניח ויצא - מה שעל השולחן אסור, מה שעל הדולבקי מותר.** ואם אמר לו: "הוי מוזג ושותה" - אף שעל הדולבקי אסור; חביות פתוחות - אסורות, סתומות - מותרות, פרי שפחת ויגוף ויתגוב. - **פשימא!** - מהו דתימא פולח רבן שמעון בן גמליאל קתני לה, קא משמע לן. וכי מאחר דקיימא לן פנותיה דרבן שמעון בן גמליאל דלא חייש לשותומא, והלכתא פנותיה דרבי אלעזר דלא חייש לזוהמא, האידנא מאי טעמא לא מותבין חמרא ביד גוים? - משום שייכא. **אמר רבא: זונה גויה, וישראל משובין אצלה - חמרא שרי, נהי דתקיף להו יצרא דעבירה,****

יצרא

ותחוב הגוי חורו של סכין בין הגסרין או בין השוליים, או אפילו באמצע תסר עצמו, ולהציא היין דרך שם ולתחוב הכוס נגד הנקב. ומיהו נראה לרבינו יצחק שאין לחלק בין החביות שלנו לחביות שלהם, שהרי לא מצינו שהקפיד התלמוד, אפילו מאן דחייש לשותומא לא חייש אלא לנקבה דמגופת החביות, אבל לנקבה דרופני החבית לא חיישין. וליכא למימר דהיינו דוקא במגופה שהיתה של טיט היה יכול לעשות הנקב, אבל לא בשל חרס. דהא מגופה איירי במגופה של חרס. אלא ודאי היינו טעמא - דלא חיישין לקלקל לרופני החביות, ואל הדין בחביות שלנו מותר לשלוח יין בחותם אחד על פי החבית. ודוקא כשחור ורואו ומכיר את החותם, אבל אם שלחו לחבירו והוא אינו חור ורואו עיני חותם בתוך חותם. ומיהו, שם שלחנו סגי בכך כמו בהכרת החותם, דהוי מרתת מכתב כאילו היה חור ורואו ומכיר, וכן משמע לעיל. ואף על גב דקיס לן כרבי אלעזר דסגי בחותם אחד, מכל מקום בעינן הכרת חותם, משום דקשיא לן דרב אדרב כדפירשתי לעיל פרק "אין מעמידין" (שם דבור המתחיל "דאמר"). וכן משמע נמי בברייתא דקתני פרק "אין מעמידין" (שם עמוד ב) השולח יין ביד כותי, ושל ציר ושל מוריס ביד גוי, אם מכיר חותמו וסתמו מותר, ואם לאו אסור - אלמא בעינן הכרת חותם. ואף על גב דרבינו תם מוקף לה לעיל כרבנן, מולא נקט יין גוי כדפירשתי לעיל, מכל מקום מדרבנן בציר ומוריס נשעו לרבי אלעזר ביין, והא ציר ומוריס לרבנן קתני בזה ברייתא דסגי בחותם אחד ואפילו הכי בעי הכרת חותם - הוא הדין נמי יין לרבי אלעזר, דאף על גב דסגי בחותם אחד מכל מקום בעינן הכרת חותם. ועוד יש לישב הברייתא כרבי אלעזר כדפירשתי לעיל לפירוש רש"י. הלכך שמענין מינה דאף לרבי אלעזר בעינן הכרת חותם. מיהו, מדקאמר הכא בשמעתין דקיימא לן כרבי אלעזר דלא חייש לזוהמא, משמע לישנא דלא חיישין לזוהמא כלל, דסגי בחותם אחד אפילו בלא חור ומכיר, ודאי לא טרח ומוזיג כלל. וגם מנהג העולם היה בשכר לשלוח יין בחותם אחד בלא חור ומכיר. ואף על גב דלרב דאי בעינן הכרת חותם כדפירשתי לעיל פרק "אין מעמידין" (שם דבור המתחיל "דאמר"), דאם לא כן קשה דרב אדרב, מכל מקום לא קיימא לן בהא כרב, אלא קיס לן כסתמא דתלמודא דשמעתין וכדפירשתי. וברייתא דלעיל נמי דציר ומוריס שחבאתי, יש לישב, דלא אסרה הברייתא אפילו בלא הכרת חותם, דהא דקתני בברייתא: אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור - אינו רוצה לומר אם לאו שהלך הישראל ראשון להכיר דאסור, אלא הכי קאמר: ואם לאו - שהלך לראותו ולא הבין שהוא כמו שעשאו, או שכן היאך חתמו ואינו יודע אם הוא כמו שחתמו לאו - אסור, ואו הוא גרוע טפי מאילו לא הלך כלל לראותו, שהרי עתה שראותו ואינו מבחין אם הוא כמו שעשאו יש להכחיש קצת שזיפוי הגוי. אבל ודאי, אם לא הלך ואינו רואו כלל הישראל ראשון אחרי שחתמו, אלא שהישראל שני מצאנו

חותם

56 - הרי לא ניכרת הסתימה, שהרי יכול להשוות את הסתימה עם
57 שאר המגופה, וכן צבע הסתימה לבן כשאר המגופה. אם כן על
58 כרחק שדברי רבן שמעון בן גמליאל הם על מגופה של טיט ולא
59 של סיד.
60 מתרצת הגמרא: לעולם דברי רבי יוחנן נכונים, שבטיט מודים
61 חכמים לרבן שמעון בן גמליאל, אלא שרבן שמעון בן גמליאל הוא
62 דלא ידע מאי קאמרי רבנן - הוא בעצמו לא ידע מה בדיוק אמרו
63 חכמים, וקבי קאמרי להו - וכך אמר להם, אי בשל טיט קאמרי -
64 אם אמרתם את דינכם [שהשיעור הוא כדי פתיחת חור] במגופה
65 של טיט, הרי (סתומו) [שתומו] - סימן פתיחת המגופה ניכר בין
66 מלמעלה ובין מלמטה, ואי בשל סיד קאמרי - אם במגופה של
67 סיד אמרתם את דינכם, נהי דלמעלה לא ידע - אמנם מלמעלה לא
68 ניכר שנפתחה המגופה, אבל מלמטה מיהא ידע - מצידה הפנימי
69 של המגופה ניכר שנפתחה, ומחמת כן הגוי ירא לזיף. נמצא שאין
70 ראייה מהברייתא לענין מה נחלקו, ולא קשה מהברייתא על רבי
71 יוחנן.
72 הגמרא מבארת את טעמם של חכמים, ומיישבת בכך את קושיית
73 רבן שמעון בן גמליאל בברייתא על שיטתם. אומרת הגמרא: ורבנן
74 ושללא סמכו על כך שפתיחת חור ניכרת מלמטה, סברו, כיון
75 דלמעלה לא ידע - כיון שמבחוץ לא ניכרת הפתיחה, לא מסיק
76 אדעתיה דאפיך וחו' ליה - הגוי לא מעלה בדעתו שהישראל יהפוך
77 לא המגופה ויראה את הסתימה. אי נמי - ביאור נוסף, לכך שרבנן
78 לא סמכו על כך שהפתיחה ניכרת מלמטה, משום דזמני דחלים -
79 לפעמים מתמלא הנקב מלמטה כמו מלמעלה, ואינו ניכר.
80 הגמרא מביאה את ההלכה במחלוקת חכמים ורבן שמעון בן
81 גמליאל שבמשנתניה: אמר רבא, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל
82 שהשיעור הוא בכדי שיפתח את כל מגופת החבית, ולא רק נקב
83 קטן, הואיל והנן קאמרי פותיה - שכן מוכח מכך ששנינו כדבריו
84 בסתם וכלי להביא את הדיעה החולקת, דרבנן - ששנינו בסוף
85 משנתניה, הנה אוכל על השולחן עמו, והניח לנין על השולחן ולנין
86 על הדולפקין והניח וצא, מה שעל השולחן אסור, ומה שעל הדולפקין
87 מותר, ואם אמר לו חיי מונו ושותה, אף היין שעל הדולפקין אסור,
88 ודווקא החביות הפתוחות אסורות, אבל החביות הסתומות
89 מותרות, ולא נאסרות אלא אם כן עבר זמן בכדי שישפחת את כל
90 מגופת החבית, ויגוף - ויעשה מגופה אחרת חדשה, ויגוף -
91 ותתייבש. ומכך שהמשנה נקטה בדין זה רק את דעת רבן שמעון
92 בן גמליאל, שהשיעור בכדי שיפתח את כל מגופת החבית, משמע
93 שהלכה כמותו.
94 מקשה הגמרא על רבא: פשיטא - פשוט הוא שאם התנא סתם
95 כדברי רבן שמעון בן גמליאל, הלכה כמותו, ומה מחדש לנו רבא,
96 וכי רבא בא להשמיע לנו שכך שנינו במשנה. מתרצת הגמרא: מהו
97 דתנא - שמה תאמר, בולה - שאת כל המשנה רבן שמעון בן
98 גמליאל קתני לה - שנה אותה, כלומר שמה שכתוב במשנה 'היה
99 אוכל עמו' וכו', הכל הוא המשך דברי רבן שמעון בן גמליאל
100 בעצמו, ואינם שנויים כסתם משנה, קא משמע לן - לכך משמענו
101 רבא שאין הדבר כן, אלא אם כסתם משנה 'היה אוכל עמו' וכו' סתם
102 משנה היא, וממילא יש לדייק מסתם משנה זו שהלכה כרבן
103 שמעון בן גמליאל.
104 מקשה הגמרא: וכי מאחר דקיימא לן פותיה - מכיון שנפסק
105 להלכה כשיטתו דרבן שמעון בן גמליאל דלא חייש לשתומא - שלא
106 חושש לנקיבת חור קטן שאין בו טירחה, משום שהדבר ניכר, וכן
107 הלכתא פותיה - ההלכה כשיטתו דרבי אליעזר וכמבואר לעיל
108 (א"ל) דלא חייש לזיוף - שאינו חושש לזיוף כאשר יש חותם אחד,
109 ויש טירחה לזיף. אם כן יש להקשות, האידנא - כעת, בזמן הזה,
110 מאי מעמא לא מותבינן חמרא - מדוע לא מניחים חביות יין סתומות

1 בדין הראשון מדובר בקא להם - באופן שבעל הבית יכול לבוא
2 אליהם בדרך עקלתון - כלומר לא בדרך הישרה אלא מן הצד,
3 ומכיון שהם יראים שיבוא אינם מניחים לחבריהם לטמא את
4 הטהרות.
5 מקשה הגמרא: אי קבי - אם מדובר בדרך עקלתון, סיפא נמי - גם
6 בדין השני יש לומר כן ומדוע טהרותיו טמאות. מתרצת הגמרא:
7 שמפניו דאמר להם לבו לפני ואני בא אחריכם, והיינו שבא אחריהם
8 מאחור יותר, קאמרי דעתיהו - הם בטוחים בעצמם, שבעל הבית
9 אכן לא יראה מעשיהם, ומניחים לחבריהם לטמא את הטהרות.
10 שנינו במשנתניה (לעיל ע"א): עובד כוכבים שהיה מעביר עם ישראל
11 כדי יין וכו', המניח עובד כוכבים פתנתו ב'ו', המניח יינו פתרון או
12 בפסינה ב'ו'.
13 הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה להביא כמה דוגמאות על
14 אותו ענין: וצריכא - צריכה המשנה להשמיענו את כל האופנים
15 הללו. משום דאי תנא - אם היתה שונה רק עובד כוכבים שהיה
16 מעביר כדי יין, היינו אומרים שדווקא שם הגוי ירא לגעת ביין,
17 משום דקבר הגוי דלמא אתי וחו' ליה - אולי יבוא בעל הבית ויראה
18 אותו, ולכן אין חשש שנגע והיין מותר, אבל במניח יין פתרון או
19 בפסינה עם הגוי, היינו אומר שאין הגוי ירא לגעת, משום
20 דפסינה ליה לסיפיתיה - שהגוי מרחיק את הספינה, וצריכא מאי דקבי
21 ועושה מה שרוצה, ובאופן זה יאסר היין אפילו אם לא הודיעו
22 שמפליג. ואי תנא רק את המניח יין פתרון או בפסינה, היינו אומרים
23 שדווקא שם הגוי ירא לגעת, משום דקבר הגוי דלמא אתי באוריחא
24 אחריית - אולי יבוא בעל הבית בדרך אחרת, וקאמרי וחו' ליה -
25 ויעמוד על מקום גבוה שבשפת הים, ויראה אותי מרחוק, ולכן היין
26 מותר. אבל בדין השלישי שהניח עובד כוכבים פתנתו והישראל
27 יוצא ונכנס, אימא - הייתי אומר שאין הגוי ירא לגעת, משום
28 דאחיד לה לבא - שהגוי סוגר את הפתח וצריכא בל דקבי - ועושה
29 כל מה שרוצה, ובאופן זה נאסר את היין, קא משמע לן - לכך
30 משמיעה לנו המשנה שאין חוששים לכך, והיין מותר ואם לא
31 הודיעו שמפליג.
32 הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו רבן שמעון בן גמליאל וחכמים
33 במשנתניה: אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, המחלוקת של
34 חכמים ורבן שמעון בן גמליאל היא במגופה של סיד, שהוא לבן
35 כבר בתחילה, ולא ניכר מקום הסתימה, אבל במגופה של טיט,
36 שבאופן זה גם את הסתימה עושה מטיט, שהוא בגוון שחור
37 בתחילתו ומלבין רק לאחר יום או יומיים, וממילא אין לחשוש
38 לנקיבת החבית שהרי הגוי ירא כי הסתימה תהיה ניכרת, בזה דברי
39 רבא - גם חכמים סוברים שאין היין נאסר, אלא אם כן שהה בכדי
40 שישפחת את כל המגופה ויגוף - ויעשה מגופה חדשה ויגוף -
41 ותתייבש.
42 מקשה הגמרא על רבי יוחנן: מיתיבי - הקשו בני הישיבה, שנינו
43 בברייתא, אמר רבן שמעון בן גמליאל להכמים, כיצד אתם אומרים
44 שיש לחוש לנקיבת המגופה, והלא אם הגוי היה נוקב חור במגופה
45 היה (סתומו) [שתומו] - סימן פתיחת המגופה ניכר, בין מלמעלה -
46 מהחלק החיצוני של המגופה ולפי שהוא בגוון אחר, ובין מלמטה
47 - מהחלק הפנימי, שכאשר יפתח הישראל את המגופה הוא יראה
48 את הסתימה ולפי שאי אפשר להשוות הסתימה מבפנים. אי
49 אמרת בשלמא - ומובן הדבר אם נאמר שבשל טיט מחלוקת, היינו
50 דקתני - שזהו מה שאמר רבן שמעון בן גמליאל, ש(סתומו)
51 [שתומו] - סימן פתיחת המגופה ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה,
52 משום שבטיט ניכר ההבדל בין הסתימה לשאר המגופה, גם
53 מלמעלה, הלא אי אמרת שבשל סיד המחלוקת, בשלמא - מובן מה
54 שאמר שלמטה ידע - שניכר מבפנים, משום שאינו יכול להשוות
55 הסתימה מבפנים מכיון שהחבית סגורה, הלא מלמעלה לא ידע

מעשה נוסף: ההוא ישראלי ועובד פוכבים דהו יתיב וקא שתי
 חמרא - שישבו ושתי יין, שמע ישראל קל צלילי בני נשיחא - קול
 תפילה בבית הכנסת, קם ואל - הלך לבית הכנסת, והשאר את
 הגוי עם היין. אמר רבא, חמרא שרי - היין מותר, משום דמימר אמר
 - הגוי אומר לעצמו בכל רגע, השתא מדבר ליה לחמריה - בעת
 יזכר ישראל בינו ויהדר אתי - ויחזור ויבוא לכאן, ועל כן ירא
 לנטר.
 מעשה נוסף: ההוא ישראלי ועובד פוכבים דהו יתיב בארבא - שהיו
 יושבים בספינה בערב שבת, שמע ישראל קל שפופרי דבי שומשי -
 שמע את קול השופר של ערב שבת המכריז על כניסת שבת, נפק
 ואל - יצא מהספינה והלך, והניח את הגוי לבדו עם יינו. אמר רבא,
 חמרא שרי - היין מותר, משום דמימר אמר - הגוי אומר לעצמו,
 השתא מדבר ליה לחמריה - בעת יזכר ישראל בינו, ויהדר אתי -
 ויחזור ויבוא לכאן, ועל כן ירא לנטר.
 ממשיך רבא ואומר: ואי משום שבתא - ואם תאמר שאין הגוי
 חושש שהישראל יחזור, משום שאסור בשבת להיכנס לספינה, אין
 לומר כן, דהאמר (רבא, אמר) לי איסור גזירה - ושמנו היה
 'איסור', כי חיינו בארמיות - כאשר היינו גויים, אמרין יהודאי לא
 מנפרי שבתא - היינו רגילים לומר שהיהודים לא שומרים את
 השבת במקום הפסד, דאי מנפרי שבתא - שהרי אם היו שומרים
 את השבת, כמה ביסי קא משתכחי בשוקא - כמה ארנקים היו
 צריכים להימצא בשוק בשבת, מכין ישראל שבא בדרך ונכנסה
 השבת ויש עליו ארנק, היה צריך לזרוק, אמנם באמת טעות היתה
 בדינו, (ולא דענא) - ולא ידענו שמותר ליהודים לקחת את
 ארנקם, משום דסבירא לן - שהלכה פרבי יצחק, דאמר רבי יצחק,
 המוציא כוס בשבת, מוליכו - הולך עמו פחות פחות מארבע אמות,
 כלומר שעומד לנוח כל פחות מארבע אמות, ועל ידי כך נמצא
 שאינו עוקר את הכוס ארבע אמות שלמות. נמצאנו למדים
 מדברי איסור גיורא, שהגוי חושש שמשום הפסד הישראל יחזור
 אפילו בשבת, ולכן היין מותר.
 מעשה נוסף: ההוא ארבי - מעשה בארבי דהו נהים במעצרתא -
 שהיה נוהם בגת, שמע העובד פוכבים את נהימת הארבי, משא בני
 דני - והתחבא בין החביות. אמר רבא, חמרא שרי - היין מותר,
 משום דמימר אמר - הגוי אומר כי היכי דמשינא אגא - כמו שאני
 התחבאתי, אימשינא נמי ישראלי אחורי - כן מתחבא אף הישראל
 מאחורי, וקא חוי לי - והוא רואה אותי.
 מעשה נוסף: הנהו ננבי דסלקי לפומבדיתא - מעשה בגנבים שעלו
 ובאו לפומבדיתא, ופתחו חביות מוכא - הרבה חביות. אמר רבא,
 חמרא שרי - היין מותר. ומבארת הגמרא: מאי מעמא - מהו הטעם
 שהיין מותר, משום דרובא ננבי ישראלי ניהו - שרוב הגנבים
 בפומבדיתא הם מישראל, ואין לחשוש לניסוך היין.
 הגמרא מביאה שכן פסק שמואל במעשה כזה, ומבארת טעמו:
 הנה עובדא בנהרדעי - מעשה היה בנהרדעי, שבאו גנבים ופתחו
 חביות של יין ונשם אין רוב הגנבים ישראלים, ואמר שמואל,
 מבררת הגמרא: כמאן - כשיטת מי פסק שמואל להתיר, האם זה
 משום שסבר, פרבי אליעזר, דאמר 'ספק ביהא פהור', כלומר שאם
 יש ספק אם נכנס למקום טומאה הרי הוא טהור, וכמו כן בסוגייתנו
 שלא ידוע אם הגוי נכנס או לא, מספק היין מותר. הגמרא מביאה
 את דברי רבי אליעזר: דתנן - ששינו (סדרות פ"ו מה), 'הנכנס לבקעה
 ו-מקום של הרבה שדות הסמוכות זו לזו' בימות הגשמים שהקרקע
 רועה ואנשים לא נכנסים לשם, וממילא דינה כרשות היחיד
 ווסק טומאה ברשות היחיד טמא, ופומא - וידוע לנו שיש
 טומאה בקצה פלוגית - באחת השדות שבאותה בקעה, ואמר
 הנכנס, הלכתי במקום הלז - בבקעה זו, ואינו יודע אם נכנסתי

אולם יצא דין נפק לא תפוק להו - היצר של איסור יין נסך לא
 התחזק אצלם, ולא יניחו לה לנטר, אבל זונה ושראלי, ועובדי
 פוכבים מסופין, שגויים באו לזנות עם הישראלית, חמרא - היין
 שהיה שם אסור אפילו בהנאה. מבררת הגמרא: מאי מעמא - מדוע
 היין אסור. משיבה הגמרא: הואיל וזילה עליהו - מכין שהזונה
 הישראלית מזולזלת היא אצל הגויים, בנהרדעי נירא - נגזרת
 אחריהם, ומניחה להם לנטר כרצונם, על אף שאין לה יצר לה.
 הגמרא מביאה כמה מעשיות, שיש בהם פסק של רבא, אודות יין
 המונח בבית עם גוי: ההוא ביתא דהו יתיב ביה חמרא דישראל -
 מעשה בבית שהיה מונח בו יין של ישראל, על - נכנס עובד
 פוכבים, אחרה לדשא באפיא - וסגר הדלת בפניו, והוה ביועא בדשא
 - אך היה סדק בדלת, ולאחר מכן, אישתכח עובד פוכבים דקאי
 בני דני - נמצא שהגוי עומד בין החביות. אמר רבא, כל דלחרי
 ביועא - כל היין שעמד מול הסדק, שרי - מותר אפילו בשתיה,
 משום שהגוי ירא שהישראל יראה אותו דרך הסדק, אבל דהאי
 גיסא והאי גיסא - היין שעמד בצדדים ולא מול הסדק, חוששים
 שנגע בו ואסור אפילו בהנאה. ומדובר באופן שהיה לגוי חלק ביין,
 ואינו נתפס כגנב על כניסתו.
 מעשה נוסף: ההוא חמרא דישראל - מעשה בין של ישראל דהו
 יתיב בבייתא - שהיה מונח בבית דהו דיר - שהיה גר שם ישראלי
 בקומה העליונה, ועובד פוכבים בקומה התחתונה. והיין היה מונח
 בקומה התחתונה, והישראל רואה אותו דרך הסדק, נפקי - שמעו
 הישראל והגוי קל תיקרא - קול מריבה, נפקי - ויצאו החוצה.
 לאחר מכן קדים אתא - הקדים ונכנס העובד פוכבים לבית, אחרה
 לדשא באפיא - וסגר את הדלת בפניו. אמר רבא, חמרא שרי - היין
 מותר, משום דמימר אמר - הגוי אומר כי היכי דקדים אתאי אגא -
 כמו שאני הקדמתי לבוא, קדים ואתא ישראלי ותיב בעליונה - כן
 יתכן שהקדים הישראל ועלה לקומה העליונה, וקא חוי לי - והוא
 רואה אותי.
 מעשה נוסף: ההוא אישפוזא דהו יתיב ביה חמרא דישראל -
 מעשה באכסניא שהיה מונח בה יין של ישראל, אישתכח - ונמצא
 עובד פוכבים דהו יתיב בני דני - שהיה יושב בין החביות. אמר
 רבא, אם נתפס עליו פננב, כלומר שהגוי חלש וירא משופטי העיר,
 וידוע שאם יראהו, יחשב בכך לגנב, ויענש על כך, שרי - היין
 מותר. ואי לא - ואם הגוי לא ירא, אסיר - היין אסור, משום
 שבדאי נגע.
 מעשה נוסף: ההוא ביתא דהו יתיב ביה חמרא - מעשה בבית
 שהיה מונח בו יין של ישראל, אישתכח - ונמצא עובד פוכבים
 דהו קאים בני דני - שהיה עומד בין החביות. אמר רבא, אי אית
 ליה לאישתמושי - אם יש ביד הגוי להשתמש ולומר סיבה אחרת
 שלכך נכנס לבית, חמרא אסיר - היין אסור, מכין שהגוי לא ירא
 להיכנס ולנטר. ואי לא - ואם אין ביד הגוי להשתמש, חמרא שרי -
 היין מותר, מכין שהוא בהול בכניסתו וירא לגעת ביין.
 מקשה הגמרא על רבא: מיתיבי - הקשו בני הישיבה, שנינו
 בברייתא, יין של ישראל שהיה בפונדק בשעה שהיה שם גוי, ונגעל
 הפונדק ונתייחד הגוי עם היין, או שאמר לו הישראל לגוי עמוד
 מבחוץ ושמוד על היין, היין אסור, משום שחוששים שמכין שאמר
 לו לשמוד הגוי סומך בדעתו שהישראל מתרחק ממנו ולא ירא
 להיכנס ולנטר. מדייקת הגמרא: מאי לאו - האם לא מדובר אף על
 גב דלית ליה לאישתמושי - אפילו באופן שהגוי לא יכול להשתמש
 ולומר סיבה שלכך נכנס לבית, ומבואר בברייתא שאסור. וקשה
 על רבא, שאמר שאם אין הגוי יכול להשתמש היין מותר. מתרצת
 הגמרא: לא מדובר באופן שאינו יכול להשתמש, אלא מדובר
 באופן דאית ליה לאישתמושי - שיש ביד הגוי להשתמש, ולכן היין
 נאסר.

יצא דין נכד לא תקף להו - לנסוכי. בתרייהו גירא - דשקבא להו לנסוכי. דלהרי ביזעא שרי - אף בשתיה, דמירתת ולא נגע. דהאי גיסא והאי גיסא אסור - אף בהנאה. וכשאין נתפס על כניסתו כנגב עסקין, שדיה לו חלק ביה, דאי נתפס עליו כנגב כוליה שרי. ואית דגרסי: הוּוּ בייזיני בדרשא - דורין וסדקין ובקיעין, ובקעה"ה תרגומו: ובעודה. ישראל בעליזנה וגו'

בתחתונה - ויין בתחתונה, ישראל רואהו מלמעלה. שרי - כל "שרי" דהכא - שרי אף בשתיה, דהא לא נגע קאמרינן, וכל "אסיר" דהכא - אף בהנאה. ובכולהו הלכתא כרבא. אי אית ליה לאשתמושי - ולומר: לכך נבנסתי - סמכא דעתיה ולא מירתת. דכי על לחך ביתא מעקרא, אדעתא דלנסוכי על, וסבכי אי משכחו לי לאשתמוסנא. ואף על גב דבמגע היין לית ליה לאשתמושי - אסור, דאי לאו לנסוכי על למח ליה דעילל ולא דמי למניח גוי בחנותה, דהתם דכיון דברשות עייל וידעין למאי עייל, כל זמן שלא הודיעו שמפליג - מותר, דסבר, אי נגענא השתא אתי וחזי לי. ואי לית ליה לאשתמושי שרי - וכיון דבחול הוא על כניסתה, מירתת ולא נגע. נעלל תפוגק - ונתייחד גוי עם היין, או שאמר ישראל לגוי: שמור, עמוד במבוץ ושמור. אסור - דחיישין דלמא על. כיון דאמר ליה: שמור, סמכא דעתיה דמפליג מניה. שיפורא דבי שימשי - של ערב שבת, שהיו תוקעין להחביל בין קדש לחול. ואי משום שבתא - ואם תאמר: דסמכא דעתיה דגוי משום דלא אתי ישראל בשבתא - האמר לי איסור גיורא כו', פחות פחות מארבע אמות - ועומד לפוש, ולכא עקירה מתחילת ארבע לסוף ארבע. משא = נתחבא. ספק ביאה - דלא ידעין גוי אי על אי לא על - טהור. ומשום דכי שרי, דשני לן ספק ביאה מביאה דדאי וספק מגע. בקעה - שדות הרבה זו אצל זו. בימות הגשמים שזרעה היא ואין רבים דורסין אותה, והיו רשות היחיד לטומאה, וספיקא שאינרעה בה הוי ספיקא טמא. וטומאה בשדה פלונית - באחת מן השדות, ואין אנו יודעין איזו היא. הלכתי במקום חלו - בבקעה זו. ספק מנע פמא - דאמר: נבנסתי לשרה שהטומאה בה, ואיני יודע אם נגעתי בטומאה אם לאו. כיון דאיכא דפתחי חביות לשום פמנא - וכיון דחזו דחמרא הוא פרשי, דבגביביותיהו טרידי ולא מנסכי. הוי ספק ספיקא - ספק ישראל ספק גוי, ואם תמצזי לומר גוי - ספק נגע ספק לא נגע, ובהא אפילו רבנן מודו. וכי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר היכי דמליא שדה טומאה, דאי על לה לא אפשר דלא האחיל, דליכא אלא חד ספק, רביתא

יצא דין נסך לא תקפו להו. וזנה ישראלית וגוים מסובין - חמרא אסור, מאי מעמא? הואיל ויילח עליהו, בתרייהו גירא. ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דיישראל, על גוי, אחרה לרשא באפיה, והוה ביזעא ברשא, אישתכח גוי דקאי ביני דני. אמר רבא: כל דלהרי ביזעא - שרי, דהאי גיסא והאי גיסא - אסור. ההוא חמרא דיישראל דהוה יתיב בביתא דהוה דויר ישראל בעליזנה וגו' בתחתונה, שמעו קל תיגרא, נפקי, קדים אתא גוי אחרה לרשא באפיה. אמר רבא: חמרא שרי, מימר אמר: פי היכי דקדים אתאי אנא, קדים ואחא ישראל ויתיב בעליזנה וקא חזי לי. ההוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דיישראל, אישתכח גוי דהוה יתיב בי דני. אמר רבא: אם נתפס עליו כנגב - שרי, ואי לא - אסיר. ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא, אישתכח גוי דהוה קאים בי דני. אמר רבא: אי אית ליה לאשתמושי - חמרא אסיר, ואי לא - חמרא שרי. מיתיבי: נעלל תפוגק, או שאמר לו: "שמור" - אסור; מאי לאו אף על גב דלית ליה לאשתמושי? - לא, בדיאית ליה לאשתמושי. ההוא ישראל וגו' דהוה יתיב וקא שתו חמרא, שמע ישראל קל צלויי בי כנישתא, קם ואול. אמר רבא: חמרא שרי, מימר אמר: השתא מדבר ליה לחמריה והדר אתי. ההוא ישראל וגו' דהוה יתיב בארשא, שמע ישראל קל שיפורי דבי שימשי, נפק ואול. אמר רבא: חמרא שרי, מימר אמר: השתא מדבר ליה לחמריה והדר אתי, ואי משום שבתא - האמר רבא, אמר לי איסור גיורא: פי היונן פארמיונת אמרינן: יהודאי לא מנפרי שבתא, דאי מנפרי שבתא - פמה פיס קא משתכחי בשוקא. ולא ידענא דסבירא לן פרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: המוצא פיס בשבת - מוליכו פחות פחות מארבע אמות. ההוא אריא דהוה נהים במעצרתא, שמע גוי משא ביני דני. אמר רבא: חמרא שרי, מימר אמר: פי היכי דמשניא אנא, אימשא נמי ישראל אחוריי וקא חזי לי. הנהו נגבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו

חביתא טובא. אמר רבא: חמרא שרי, מאי מעמא? רובא נגבי ישראל יניהו. הוה עובדא בנהרדעי, ואמר שמואל: חמרא שרי. כמאן? פרבי אליעזר, דאמר: ספק ביאה - מהור, דתנן: הנהבם לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית, ואמר: הלכתי במקום חלו ואיני יודע אם נבנסתי לאותה שדה אם לא נבנסתי, רבי אליעזר אומר: ספק ביאה - מהור, ספק מנע - טמא! - לא, שאני התם, כיון דאיכא דפתחי לשום ממונא, הוה ליה ספק ספיקא.

ההיא

הוי דוקא כיון דפתחו טובא. ואית דלא גרס "טובא" וגרס ליה בסמוך, וכיון דאיכא דפתחי לשום ממונא.

דהדיא

חתום מותר כדפרישית, ולא חיישין כלל לבתחילה לעשות כתב החותם או לחזור ולהכירו כדמשמע לפי דפשוט. ומכל מקום נכון להחמיר לבתחלה, אך בדיעבד אין להפסיד, כיון דאיכא חותם אפילו בלא כתב ומכירו כדפרישית. ומיזו אין נכון אם אין אותו חותם אחד מאותיות כי אם ממגופות טיט כדפרישית, דמגופת טיט חשיבא חותם אחד - אז ודאי אינו מותר בלא כתב או הכרה, אלא אם כן ראה השני שנשתלח לו היין קודם לכן את היין, שהכלי נתגבר ועתה הוא חזק את הכלי בטביעות עין, ואפילו אינו מכיר בחותם לפי שלא היה חותום באותה שעה, דאם לא כן, נהי דלא חיישין לזיופת מכל מקום מנין לנו שהוא אותו חבית של יין ששלח לו חבריו? שמוא החליפו הגוי בחבית אחר שהיה בו יין במגופה בטיט, שגם חביות יין הגויים פעמים שמוגפים בטיט. כמו כן צריך שיהיה נסתם לגמרי דנקב קטן שקורין שושפריאל בלעז בדקאמר תלמודא משום שייכא, אבל כשהוא חתום באותיות אין לחוש לכל זה, דודאי האותיות לא עשאו כי אם ישראל. ומכל מקום אין לסמוך על המגופה של טיט, אך נכון הדבר לסתום פי חבית ולתת עור הסתימה קבוע במסמרות, ולכתוב אותיות חצין על העור וחצין על דופני קרשי החבית. שאם יגיבה גוי העור לא ידע ליישוב כבתחלה. ולתת חשוק שקורין צרקלא סביב העגולים במקום שמתחברים אל דופני החבית ולקבועו שם במסמרים, מפני הנערת התחובה שם סביב שוליה, שלא יוכל הגוי להצריא יין דרך שם ולתחוב אחריו בן במקומן הראשון. וכן הברוח, לחתוך ולקבוע עליהם עור במסמרים, או יקבעו נטרים לבסות כל השולים והברוח. בסגנון זה פירש רבינו ברוך על החתימה בפסק. ומיזו נראה שכל זה אינו כי אם לבתחלה, אבל בדיעבד סגי בחתימה פי החבית לבד, כיון דלא חיישין לדברי רבינו יצחק בן יצודה כדפרישית לעיל, דאף בהסרת הנעורת ירא הוא פן יתקלקל החבית בכך ולא יוכל לחתקו כבתחלה. מיזו אף לאסור גם זה בדיעבד, ומכל מקום טוב להחמיר כדברי רבינו ברוך הואיל ונפק ממומיה, ועד, דפירש רבינו ברוך שצריך שישלח כתב עם החותם או שיחזור ולראותו. ופירש רבינו שמואל בן מאיר בשם רש"י, דכל מה שאנו אוסרים בהודיעו שהפליג, היינו דוקא בשעש לחוש שמוא גוי נגב יין ונתן מים תחת החסרון או החליף טוב ברע, אבל מקום שאין לחוש לכך, כגון במקום מעבר בני אדם אפילו הם גרים, דמרתת הגוי לגנוב, אף על גב דהודיעו שהפליג מותר, ולא חיישין שמוא נגע כיון שהגויס בוכן חזה אינם בני ניסוך, כך פירש רבינו שמואל בן מאיר. מיזו נראה זה, דהיינו דוקא בחביות או בדדורים שאין להם רק פתח קטן למעלה, אבל גיגית או קנקן וכוס שיש בו יין ופתחו רחבה כל הוא ליגע בהם ורגילות ליגע בהן דרך מתעסק, לא. אמר רבא: חמרא שרי, דאמר רבי יצחק: הדולבקי שרי, כדתנן במתניתין. ורבא קא משמע לן דקל צלויי בלא הודיעו שמפליג דמי. אי נמי, שאפילו על השולחן מותר, ובדלא אמר לו "הוי מווג ושותה". פתחו חביתא טובא הכא לאו דוקא טובא כיון דתלינן בישראל, אבל בסמוך

- 1 **ההיא** רביהא דהות נקטא אופיא בידא אמר רבא חמרא שרי - פירש הקונטרס: דוקא
2 חינוקה, שאינה יודעת בטיב ניסוך ולא טרחה ליגע, אבל נערה גדולה לא תלינן
3 לקולא. מיהו לא מעיזו חלוק זה בשום מקום. לכן נראה דלוא דוקא רביהא, הוא הדין גדולה,
4 אלא דעובדא הכי הוה. ומיהו לפירוש הקונטרס לא נפקא מניה מידי עכשיו, דגם הגדולים
5 אינם בקאים בטיב ניסוך. **אימר** מנגבה דחביטא
6 קלטתה - וליא נגעה ביון, אלא מן האור קלטתה.
7 אבל אי שקלתה מעל גבי היין - יאסר מטעם
8 נצוק, מיהו יש בספרים ישנים: שקלתה, ואפילו
9 הכי שרי משום דאיהו בקיאה בטיב ניסוך ולא
10 מסרה נפשה למינעא בפירוש הקונטרס, אבל
11 בגדולה כיון דנקיטא אופיא איכא מלחשה.
12 **ההוא** פלמוסא לסליק לנהרדעא פתחו דחביטא
13 טובא אמר רבי חיאי בר אבא עובדא הוה קמיה
14 דרבי יוחנן ושרא ולא ידענא אי משום דקסבר
15 כרבי אליעזר כו' ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא
16 - דודאי גוים נינהו. ואף על גב דרבי גבוי דלעיל
17 אמרין דהוי ספק ביאה, ספק אם הם גוים או אם
18 הם ישראלים - הני מילי גבויים, דיש מהם שהם
19 ישראל, אבל פלמוסא סתם גוים הם, דאי הוה
20 ישראל היה הדין ניכר ונודע, ומדלא נודע שמע
21 מניה שהם גוים, ואם כן ספק מגע הוא, ועל כרחך
22 לא מטהר רבי אליעזר אלא בספק ביאה אבל ספק
23 מגע טמא ומשני: כיון דפתחו טובא, ספק אדעתא
24 דממונא ספק אדעתא דשתיה פתחו. ופירש
25 הקונטרס: דפתחו יותר מכדי שתיה, מוכחא
26 מילתא דאדעתא דממונא פתחו ובגבוייהו
27 טרידי, כך פירש הקונטרס לפי שיטתו דלעיל,
28 ופירשו דחוק, ועוד קשה, דנאי שניא גבי גבוי
29 דאמר ספק ישראל נינהו, וגבי פלמוסא אמר דאי
30 גוים נינהו, אם כן הוה ליה לחלומדא לפרש! לכן
31 פירש רבינו חם לפי שיטתו דלעיל שפיר, דרבי
32 אליעזר מטהר משום ספק ספיקא, והכי פירש
33 הכא: ספק ביאה ספק מגע הוא, פירשו: נדי דהוי
34 ספק אם הפלמוסא הם גוים או ישראלים הם
35 בגבויים, מכל מקום אם הם גוים דאי נגעי וליכא
36 רק חזא ספיקא, ולא דמי לחדיא דגבויים דלעיל
37 דאמרין דהוי ספק מגע אם נגעו אם לאו - היינו
38 משום דסתם גבויים אדעתא דממונא אתו, אבל
39 פלמוסא סתם באים לאכול ולשתות כדאמר פרק
40 שני דביצה (בבא א): וטענתו להם נעל והאכלנום
41 והשקום, ואם כן הוי ספק מגע משום דליכא אלא
42 חזא ספיקא, ובחזא ספיקא לא אמר רבי אליעזר
43 ומשני: כיון דפתחו טובא יותר מכדי שתיה אימור
44 אדעתא דממונא פתחו, ואם כן הוי ספק ספיקא:
45 ספק גוים או ישראל, ואם תמצ' לומר שרם גוים -
46 שמו פתחו לשם ממונא ולא אדעתא דשתיה, כיון
47 דאיכא טובא, **לא** מסרה לה אלא שמירת מפתח
48 - ולא סמכא אדעתא ליכנס, דנתפסת כגבוי
49 מכאן, שאם תפס המושל את היהודי והניח
50 שמירת גוים בביתו ונמסר להם כל המפתחות אף
51 של יין, אם איך אוכלים ושותים מזה שבבית
52 הישראל - היין מותר, ואם אוכלים בבית - אסור.
53 ואמנם, אם מצאן הישראל כמו שהניחם מלאים - כשרים, דכוותיה אשכחן גבי בגדיו לענין טומאה שאם מצאן כמו שהניחם טהורים, ואמרין: עלה: וכן ביין נסך. ואולי כשמחפשין אותו בכל
54 מקום ובקרקע ובבתלים את מטמוני ישראל גם היין אסור, לפי שגם לתוך הבית הבניס קנה ארך לחפש בו. אכן אם היה לישראל סימן וחבור במגופה מותר, דאם חסירה לחפש בה לא היו
55 מחזירין אותה, דהא לא מיתרתי מישראל כלל. **פתוחות** אסורות - משמע אפילו טובא, ולא אמרין אדעתא דממונא פתחו כדאמרין לעיל גבי פלמוסא. והיינו משום דפלמוסא באים
56 לבנות מס המלך וארגנא, ולכן איכא למימר דאדעתא דממונא פתחו, אבל בולשת אינם באים כי אם דוקא לאכול ולשתות.

מבעשה נוסף שבא לפני רבא: הוה רבא - מעשה בתינוקת גויה,
 דאישתבחה דהוה בי דני - שנמצא שהיתה בין החביות, והוה נקטא
 אופיא בידה - והיתה לוקחת את קצף היין בידה. אמר רבא, חמרא
 שרי - היין מותר, משום דאמר - שיש לנו לומר מנקה דחביתא
 שקליתיה - שהיא לקחה את הקצף מגב החבית, ולא מתוך החבית.
 ואף על גב דליכא תו - ואפילו שעבשו אין עוד קצף בגב החבית,
 לא אומרים שזה יוכיח שגם קודם לכן לא היה שם קצף, ובדאי
 הקצף שלקחה היה בתוך החבית ונאסר את היין, משום דאמר -
 שיש לנו לומר, אתרמוי איתרמי לה - שהודמן לה קצף על גב
 החבית, ולקחה את כולו, ולכן עתה לא נותר שם קצף.
 הגמרא מביאה מעשה שהסתפק רב דימי כיצד לפסוק בו: הוה
 פולמוסא - מעשה בשר הצבא דסליק לנהדרעא - שעלה לנהדרעא
 עם חייליו, והחיילים פתחו דחביתא טובא - הרבה חביות, והסתפקו
 החכמים האם נאסר היין. בי איתא רב דימי - כשבא רב דימי מארץ
 ישראל לבבל, אמר, עובדא הוה קמיה דרבי אלעזר - מעשה כזה
 הגיע לפני רבי אלעזר בארץ ישראל, ושאל - והתיר את היין, ולא
 ידענא - ואיני יודע אי - אם רבי אלעזר התיר את היין משום דסבר
 לה דרבי אלעזר והמובא לעיל (ע"א), דאמר ספק ביאה - שאם יש
 ספק לאדם אם בכלל נכנס למקום טומאה, הרי הוא טהור, וכמו כן
 במעשה שבא לפני רבי אלעזר היה ספק אם החיילים היו גויים או
 ישראלים, ולכן התיר את היין, וגם במעשה של נהדרעא יש
 להתיר שמא לא היו גויים, אי משום דסבר, רובא דאולי כדרי
 פולמוסא ניהו - או משום שרוב החיילים שהיו במעשה
 שבא לפניו, היו ישראלים, והתיר ב'דאי' משום רוב ולא משום
 'ספק ביאה' ואם כן במעשה בנהדרעא יש לאסור משום שלא היו
 רוב חיילי הפולמוס ישראלים.
 מקשה הגמרא על הצד שהיה לרב דימי להתיר משום ספק ביאה:
 (א' ה'י) האי ספק ביאה - וכי המקרה שהיה בנהדרעא הוא ספק
 ביאה, והרי ספק מנע הוא, שהרי דאי שחיילי הפולמוס היו גויים,
 והספק הוא רק אם הם נגעו או לא, ואינו דומה למעשה שבא לפני
 רבי אלעזר ששם היה ידוע שחלק מהחיילים היו ישראלים.
 מתרצת הגמרא: כיון דמפתחי טובא - מכיון שבמעשה של
 נהדרעא הם פתחו הרבה חביות, יותר מהנצרך לשתיה, אמא
 אדעתא דממונא פתחו - יש לנו לומר שפתחו את החביות על דעת
 לגנוב ממון המוחבא בחביות, וטרודים הם בגניבה ולא בניסוך,
 ולכן אף שודאי היו גויים, כספק ביאה דמי, שרבי אלעזר מתיר בו.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף: הוה רבא מסיביתא - מעשה במוכרת יין
 בחנות, דמסרה לה אקלידא מפתחה - שמסרה את מפתח החנות
 לעובדת בוכבים שתשמור עליו, ולא קיבלה רשות להיכנס, דהיינו
 שאם תיכנס היא תיתפס כגנב, והסתפקו החכמים האם נאסר היין.
 אמר רבי יצחק, אמר רבי אלעזר, עובדא הוה בי מדרשא - מעשה
 כזה הובא לפני החכמים בבית המדרש, ואמר שהיין מותר, משום
 שהמוכרת לא מקרה לה את המפתח אלא לצורך שמירת המפתח
 בלבד ולא את שמירת הבית, ולכן אין חשש שתיכנס, לפי שנתפסת
 על כך כגנב.
 מביא אביי סיוע לסברא זו: אמר אביי, אף אנו נמי תנינא - גם אנו
 שנינו כן במשנה בטהרות (פ"ז מ"א), חבר והחבר שומר את פירותיו
 בטהרה, והעם הארץ אינו שומר המוסר את מפתחות ביתו לעם
 הארץ, מהותיו (פירותיו הטהורים) מהותיות, לפי שלא מסר לו
 אלא את שמירת המפתח בלבד, ולא את שמירת הבית. השתא
 מהותיו מהותיות - ועכשיו שמועילה סברא זו לטהרות, יין נסך
 מביא - האם צריך לומר שסברא זו תועיל לגבי יין נסך, כלומר
 קל וחומר הוא, ובדאי שיש להתיר את היין מחמת סברא זו.
 תמזהה הגמרא: למימרא - האם ניתן לומר דההירות אלימי - החשש
 בהם חזק מיון נסך, שכן משמע מדברי אביי שאמר יין נסך

מביא, כלומר שאם בטהרות לא חוששים כל שכן בין נסך שלא
 יחששו. משיבה הגמרא: אין - אכן החשש בטהרות גדול מבין
 נסך, דאיתמר - שכן נאמר בבית המדרש, חצר השייכת לחבר
 ולעם הארץ, שחלקה במסיפס - במחיצה נמוכה, אמר רב, מהותיו
 של החבר בטמאות, וכעובד בוכבים אינו עושה יין נסך, שאין
 לחשוש שהגוי עבר את מחיצת המסיפס וניסך את היין, משום
 שנתפס בכך כגנב. ורבי יוחנן אמר, אף מהותיו מהותיות, ומדברי
 רב, שעל אותו אופן, פסק שהטהרות טמאות ואילו היין מותר,
 מוכח שטהרות חמורות מיון נסך.
 הגמרא עוברת לדון במחלוקת רב ורבי יוחנן לענין טהרות.
 ומקשה על רב: מיתבי - הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, שתי
 חצרות זו לפנינו מזו, החצר הפנימית של חביר, והחצר החיצונית
 הפתוחה לרשות הרבים של עם הארץ, ואין העם הארץ עובר
 בפנימית, אותו חביר שומע שם - בחצר הפנימית פירות טהורים,
 ומכאן שם פירות טהורים, ואף על פי שידו של עם הארץ מנעת לשם
 - אף שיכול להושיט ידו לחצר הפנימית מכל מקום לא חששו
 לכך. קשיא לרב - קשה מכאן על רב שחשש שהעם הארץ יעבור
 את מחיצת המסיפס ויטמא את הטהרות. מתרצת הגמרא: אמר
 לך רב, שאני התם - שם בברייתא הדין שונה, משום שנתפס עליו
 כגנב - נראה כגנב אם יושיט ידו לחצר הפנימית, כיון שאין לו
 שום שייכות אליה, ולכן אין לחשוש שיטמא את הטהרות, אבל
 באופן שמחלק את החצר במסיפס שעדיין הכל נראה כחצר אחת,
 אינו נתפס כל כך כגנב אם מושיט ידו לפנימית, ולכן יש חשש
 שיטמאם.
 הגמרא מביאה ראייה לרב, ומקשה על רבי יוחנן: תא שמע, שנינו
 בברייתא (תוספתא טהרות פ"ט ה"ז), רבן שמעון בן גמליאל אמר, גזו
 של החביר למעלה מנו של עם הארץ, אותו חביר שומע שם פירות
 טהורים, ומכאן שם פירות טהורים, ובלבד שלא תהא ידו של עם
 הארץ מנעת לשם. משמע שאם ידו של עם הארץ יכולה להגיע
 לשם חוששים שיטמא אותם, ומכאן קשיא לרבי יוחנן, שרבי יוחנן
 אמר שאם חילק את החצר במסיפס טהרותיו טהורות, ולא
 חוששים שמא יושיט ידו ויטמא את הטהרות. מתרצת הגמרא:
 אמר לך רבי יוחנן, שאני התם - שם בברייתא הדין שונה, שאין
 העם הארץ ירא להושיט ידו ולטמא את הטהרות, משום דאית
 ליה לאשתמושי - יש לו אפשרות להשתמש ולתרץ מדוע הושיט
 את ידו לשטחו של הישראל, דמימר אמר - שיכול לומר אומצורי
 קא מפצרא - מודר אני את גבולות הגג לצורך בנין, לפיכך
 הושתתי את ידי, ובאופן זה מודה רבי יוחנן שחוששים, וטהרותיו
 טמאות. אך באופן שמחלק את החצר במסיפס, טהרותיו טהורות
 ולא חוששים שיגע, משום שאינו יכול להשתמש ולתרץ מדוע
 הושיט את ידו לשטחו של הישראל.
 הגמרא מביאה ראייה לרבי יוחנן, ומקשה על רב: תא שמע, שנינו
 בברייתא (שם), גזו של חביר בצד גזו של עם הארץ, ואינו גבוה ממנו,
 אותו חביר שומע שם פירות, ומכאן שם פירות, ואף על פי שידו של
 עם הארץ מנעת לשם. ומכאן קשיא לרב, שרב אמר שאם חילק את
 החצר במסיפס טהרותיו טמאות, ואילו בברייתא מבואר שאפילו
 אם ידו של העם הארץ מגיעה לרשותו, יכול לשטוח טהרותיו.
 מתרצת הגמרא: אמר לך רב, לאו אכא - האם אין את שיטת רבן
 שמעון בן גמליאל (המובא לעיל) דקאי בנותי - הסובר כמנוי, שהרי
 רבן שמעון בן גמליאל סובר שבאופן שגגו של החבר למעלה מגגו
 של העם הארץ, מותר לחבר להניח שם את טהרותיו, וממילא,
 אמא דאמר - אני שאמרתי שבאופן שחילק את חצירו במסיפס
 טהרותיו טמאות, סובר ברבן שמעון בן גמליאל, ולשטחי אין
 חילוק בין אם הגגות שונים או שאחד גבוה ודלאל כרבי יוחנן
 שחילק בזה.

גמרא

התבאר במשנה (לעיל ע"ב) שחיללים הנכנסים לעיר בשעת מלחמה אין להם פנאי לנסך: ורמיהו - וקשה על כך סתירה ממשנה ששינו (כתובות כז.) עיר ששבוש פרוקם - חיל מצור כבש אותה ונכנסו החיילים לתוכה, כל בָּהֳנוֹת - נשות כהנים שָׁבְתוּקָה, פְּסוּלוֹת לבעליהן, משום שחוששים שמא נאנסו. ומבואר, שאף בשעת מלחמה יש להם פנאי, ואילו במשנתנו מבואר שבשעת המלחמה אין להם פנאי.

מתרצת הגמרא: אָמַר רב מרי, אכן לנֶפֶךְ אֵין להם פְּנָאִי, לפי שטרודים במלחמה ויצר הניסוך לא מתגבר עליהם, אך לְבָעוּל יֵשׁ להם פְּנָאִי, לפי שיצר הבעילה מתגבר עליהם.

משנה

משנתנו דנה בפועלים שקיבלו יין נסך בשכרן, האם מותר להם לבקש מהנכרי להחליפו בדמים: הַאֲמִינִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁלַח לָהֶם הַעֹבֵד בּוֹכְבִּים חֲבִית שֶׁל יֵין נֶסֶךְ בְּשֶׁכֶר - תמורת עבודתם, מותר להם לומר לגוי, אל תתן לנו את החבית אלא תן לנו אֶת דְּמִיתָהּ של החבית, ואין זה נחשב לדמי יין נסך שאסור בהנאה, משום שעדיין לא קנו אותה ממנו, והוא חייב להם מעות תמורת עבודתם. אולם מַעַת שֶׁנִּכְנָסָה החבית לרְשׁוּתָן - שהתמצו בקבלתה וזכו בה, אָסוּר להם לומר כן.

גמרא

הגמרא מביאה אופנים נוספים בענין זה: אָמַר רב יהודה אָמַר רב, מותר לְאָדָם החייב ליתן יין למלך בחוב הארנונה, לומר לְעֹבֵד בּוֹכְבִּים 'צֵא וְהָפֵס עָלַי מִנֶּת הַמֶּלֶךְ' - פייס את המלך ופרע בשבילי את הארנונה, ואני אשלם לך, ואף שנותן הגוי למלך יין נסך, אין זה נחשב שהישראל נהנה מהיין נסך ובכך שנפרע חובו על ידו, מפני שהגוי לא נתן את היין בשליחות הישראל, שהרי היה יכול לפייסו גם במעות.

מקשה הגמרא על דברי רב: מִיתִיבִי - הקשו בני הישיבה, שנינו בבביתא, אֵל יֹאמַר אָדָם לְעֹבֵד בּוֹכְבִּים עוֹל תַּחְתִּי לְעֹצֵר - כנס במקומי לפייס את שוטר המלך ולתת לו יין במקומי. וקשה על רב שאמר שמותר לומר 'צֵא וְהָפֵס עָלַי מִנֶּת הַמֶּלֶךְ', מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רב, עוֹל תַּחְתִּי לְעֹצֵר קָאָמְרִית - וכי אתה מקשה עלי מאופן זה, הֲאֵל לֹא דְמִיָּא - הרי דברי אינם דומים לאופן זה, אֵלָּא דומים הם לָהֶא - לדין זה והמוכר בהמשך הברייתא, ששינו שם אָבֵל אֹמֵר לוֹ לגוי מִלְּמִנִי מִן הָעֹצֵר - הצל אותי מן השוטר, כלומר שיש אפשרות נוספת להציל, כגון על ידי ממון, ולכן מה שנותן יין אינו בשליחות הישראל, אלא מעצמו עושה כן, ורק באופן זה אמר רב שמותר, אבל באופן שאומר לו 'עול תחת לעוצר', דהיינו שאומר לו לעמוד ממש במקומו, וכל מה שעושה הרי זה בשליחותו וכאילו הישראל בעצמו עושה, בזה גם רב מודה שאסור.

משנה

ישראל שהתנסך יינו, אסור לו למכרו אפילו לגוי, ואם מכר דמיו

אסורים בהנאה. ולכן כאשר ישראל מוכר יין לגוי, צריך להזהר שהגוי לא יגע ביין לפני הקנין, שמא יתנסך היין ושוב יהיה אסור למכרו. מבארת המשנה אימתי חל הקנין: ישראל הַמּוֹכֵר יֵינוּ לְעֹבֵד בּוֹכְבִּים, אם פָּסַק עַד שֶׁלֹּא קָדַר - סיכם עמו את סכום התשלום ורק אחר כך משך הגוי את היין, דְּמִיו מוֹתְרִין, משום שלאחר שסיכמו על סכום התשלום, דעתו של הגוי מסכמת עם הקנין, ורוצה הוא שתועיל משיכתו בכלי, לזכות ביין שבתוכו, ונמצא שכאשר יגע ביין וינסכו, הרי הוא כבר קנוי לו וזאת של עצמו הוא מנסך, והתשלום שמשלם אחר כך, אינו דמי יין נסך, אלא פירעון חוב דמי היין שהתחייב בשעת המשיכה, ובאותה שעה עדיין היין לא התנסך. אולם אם קָדַר עַד שֶׁלֹּא פָּסַק, דהיינו שלפני שסיכמו את המחיר, משך הגוי את היין, דְּמִיו אָסוּרִין, משום שעדיין אין דעתו של הגוי שלימה עם הקנין ושמא הישראל יבקש סכום גבוה, ואינו רוצה שמשיתכו תזכה לו, ונמצא שכאשר נוגע ביין ומנסכו, עדיין היין של הישראל, וברשות הישראל התנסך, ומעתה אסור לו לקבל עבורו תשלום.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת האם משיכה בגוי קונה, ובהמשך הסוגיא (להלן ע"ב) תוכיח ממשנתנו כאחת השיטות. אָמַר אָמִימֵר, מְשִׁיכָה בְּעֹבֵד בּוֹכְבִּים קוֹנָה, אפילו קודם מתן המעות. תָּרַע - והוכחה לכך, דְּהֵינּי פְּרָאִי מְשִׁדְּרִי פְּרָדְשִׁין ו-דורונות לְהִדְרִי - שהפרסיים שולחים ממנה זה לזה, וְלֹא הִדְרִי בָּהוּ - ואינם חוזרים בהם, והיינו משום שנקנתה המתנה במשיכה. מביאה הגמרא שרב אשי חולק: רב אָשִׁי אָמַר, (לעולם אימא לך - באמת יש לומר) מְשִׁיכָה בְּעֹבֵד בּוֹכְבִּים אֵינָה קוֹנָה, ואילו היו רוצים הפרסיים לחזור בהם אחר נתינת המתנה, היו יכולים לחזור בהם, וְהָאִי דְלֹא הִדְרִי בָּהוּ - ומה שאינם חוזרים בהם, הוא משום דְּרִמּוֹת רִוּחָא הוּא דְנִקְיָא לָהּ - גסות הרוח היא שאוחזות בהם, ומפני כבודם אינם חוזרים בהם.

מבאר רב אשי את המקור לשיטתו: אָמַר רב אָשִׁי, מְנָא אָמִינָא לָהּ - מנין למדתי לומר דין זה, פְּדָאֵמֵר לָהּ רב לְהִנְהוּ סְבוּתָא - ממה שאמר רב למוכרי היין, כִּי בְּיִלְתִּי חֲמָרָא - כאשר תמדדו יין לְעֹבֵד בּוֹכְבִּים, שֶׁקֵּלוּ וְזוּי מִיִּנְיָהוּ - תחילה טלו מהם את מעות התשלום, וְהִדְרִי בְּיִלְתִּי לָהּ - ואחר כך תמדדו ותתנו להם למושכו. וְאִי לֹא נִקְיָמוּ בְּהִדְרִיָּהוּ וְזוּי - ואם העובד בוכבים לא הביאו עמם מעות, אֲזוּיִפְנִיָּהוּ - תנו להם הלואה, וְהִדְרִי שֶׁקֵּלוּ מִיִּנְיָהוּ - ואחר כך טלו מהם את המעות כתשלום עבור היין, כִּי הֵיכִי דְהִתְקִיּוּ הַלּוּאָה בְּיָהוּ - כדי שהמעות יהיו אצלם בתורת הלואה, וכאשר ישלמו את המעות לאחר זמן, יהיה זה פירעון ההלואה, ולא התשלום תמורת היין. דָּאִי לֹא עֲבָדִיתִי הָכִי - שאם לא תעשו כן, אלא תמדדו להם את היין קודם נטילת המעות, כִּי קָא הָיוּ יֵין נֶסֶךְ בְּרִשְׁתֵּיכּוֹ קָא הָיוּ - כאשר היין יתנסך הוא יהיה עדיין ברשותכם, וְכִי שֶׁקֵּילְתּוּ - ובשתטלו מהם את התשלום, דְּמִי יֵין נֶסֶךְ קָא שֶׁקֵּילְתּוּ - נמצא שאתם נוטלים דמי יין נסך. ומדייק רב אשי: וְאִי פְּלִקָא דְעָתִיד - ואם היה עולה בדעתך שְׁמִשְׁכָּה בְּעֹבֵד בּוֹכְבִּים קוֹנָה, אם כן

צריך האדם לשפוט את עצמו כיצד תהיה הנהגתו בכל שעריך, ב' השערים שהם ד' העניינים דראיה שמיעה ריח ודבור

ממאמר שבת פרשת שופטים ה'תשכ"ז

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף עא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קפה רש"י תוספות

ברקום - מותרגמין "מצור" - ברקומין, כל כהנות - הנמצאות בתוכה פסולות לבעליוהו, דאשת כחן אסורה אף כאנוס אבל אשת ישראל לא. הא הבא דשעת מלחמה היא, וקחני אסורות, דיש פנאי לבעולו לנפך אין פנאי - דיצר הניסוך לא תקף להו, וטרורין במלחמה. לבעול יש פנאי - דתקף להו יצריהו. **משנה** מותר לומר לו תן לנו את

דמיה - דהא לא קנו לה, והוא אינו חייב להן אלא מעות, ותניא לעיל (סד, א), ישראל שנושה בגוי מנה, מכר עבדה זרה והביא לה, יין נסך והביא לו - מותר. **גמרא** צא והפס עלי מנת המלך ארונא שהיו נותנין מתבואותיהן ומבכורותיהן עשור, וישראל זה שחיב לתת למלך יין - מותר לומר לגוי הפס עלי. אף על גב דקא ידב האי גוי יין נסך והביא ישראל הוא פריעה דמיה, כיון דהוה מצוי לסלוקי לשליחא דמלכא בוויז, כי ידוב ליה גוי יין נסך לאו שלוחה דישאל הוא. עול תחתי לעוצר = היכנס במקמי להפסי את השוטר, כמה "זה יעצור בעמי" (שמואל א ט). לישנא אחרינא: לשלשן ארץ, שמונה על אצרות יין ושמן של מלך לגבות ולאצור. עול תחתי קאמרת - כיון דאמר ליה "עול תחתי" הוי משמע: הוי במקומי, וכל מאי דידוב ליה גוי הוי כאילו דהביה ישראל, דהא במקומו הוא. **הא** - דרב יהודה, לא דמאי אלא לסיפא. אבל אומר לו מלטינ מן העוצר - דאפשר לסלוקיה בוויז, הלכך למיתב ליה חמרא לאו שלוחה הוא. **משנה** המוכר יינו לנכרי - פסק עמו מעות עד שלא מוד דמיו מותרין. מפרש בגמרא טעמא. איכא דמוקי לה משום משיכה בגוי קנה, הלכך כשמודד היינו משיכה, וקנייה גוי מיד, יהוה ליה לישראל וזוי גבי דגוי בהלואה, ויין נסך לא הוי עד דנגע ביה. מיד עד שלא פסק דמיו אסורין - דגוי לא קנייה במשיכה, דכיון דלא פסק דמיו לא סמיכה דעתיה, הלכך ב נגע ביה הוי יין נסך דישאל. ואיכא דמוקי לה כשהקדים לו גוי מעות לישראל, ובגמרא מפרש לה. **גמרא** משיכה בגוי קנה - אף על גב דלא ידוב גוי דמי לישראל - משיך מיניה קנייה, וכן ישראל מגוי. **פרדשני** = דורון, ולא חדרי בהו - השולחן, אלמא במשיכה קנינוהו ומקבלין. לישנא אחרינא מתשובת הגאונים: **פרדשני** - מי שיש לו כור חטיין למכור פוסק דמים ללוקח, והולך לביתו ומשגור לו קב חטיין לראות כמה חן יפות, ואם מעכב הלוקח אוחז קב אצלו מותיקים המקח, ואם אינו חפץ בזה מחזיר. **רב אשי** אמר אינה קונה - אלא מבית מעות קנה. **דרמות** רוחא = גסות. **סבויטא** = מוכרי יין.

ורמיננהי: עיר ששכבשוה פרקים - כל כהנות ששבתוה פסולות! **אמר רב מרי**: לנפך אין פנאי, לבעול יש פנאי. **משנה** האומנין של ישראל ששלה להם נכרי הבית של יין ספך בשכרן - מותר לומר: "תן לנו את דמיה", משנכנסה לרשותן - אסור. **גמרא** **אמר רב יהודה** **אמר רב**: מותר לאדם לומר לגוי: "צא והפס עלי מנת המלך". **מיתבי: אל יאמר אדם לגוי**: "עול תחתי לעוצר"! **אמר ליה רב**: להא, אבל אומר לו: "מלטינ מן העוצר". **משנה** המוכר יינו לנכרי, פסק עד שלא מוד - דמיו מותרין, מוד עד שלא פסק - דמיו אסורין. **גמרא** **אמר אמיתר**: משיכה בגוי קונה; תדע, דהני פרסאי משדרי פרדשני להרדי ולא הרדי בהו. **רב אשי** אומר, לעולם אימא לך: משיכה בגוי אינה קונה, והאי דלא הרדי בהו - דרמות רוחא הוא דנקיטא להו. **אמר רב אשי**: מנא אמינא לה? **מדאמר להו רב** להנהו סבויטא: כי בייליתו חמרא לגוים - שקלו וזוי מינייהו והרדי ביילן להו. ואי לא נקטו בהדיהו וזוי, אוזיפונהו והרדי שקילו מינייהו, כי היכי דתייתוי הלואה גביהו. **דאי לא עבדיתו הכי, כי קא הוי יין נסך - ברישיתייכו קא הוי, וכי שקילתו - דמי יין נסך קא שקילתו, ואי סלקא דעתך משיכה בגוי קונה, מרמשה**

מרמשה

ורמיננהי עיר שכבשוה ברקום - ואם תאמר: דלמא הדיא מיירי לאחר גמר המלחמה, דאז יש להם פנאי ויש לומר: דמשמע בכל עין, אפילו קודם גמר המלחמה. **הא** לא דמאי אלא לסיפא אבל אומר מלטינ מן העוצר - פירש רש"י משום רבינו יחיאל, דכי אמר ליה הכי מותר משום דמצוי לסלוקי בוויז מן העוצר, ואם כן כי נמי ידוב הגוי יין לעוצר לאו שליחות דישאל קא עביד, ומשום הכי שרי כי האי גונא. אבל כי אמר ליה "עול תחתי" משמע הלשון - היה תחתי במקומו, וכל מה דידוב כאילו ידוב ישראל דמי, דהא במקומו הוא, כפירוש הקונטרס. ולא נראה, דאם כן פשיטא ד"מלטינ מן העוצר" דשרי, כיון דמיירי דיכול לסלקו לכן נראה לי שהישראל חייב למלך יין (נסך). מכל מקום שרי כי אמר ליה "מלטינ מן העוצר", משום דמשמע הכי קאמר ליה: סלק אותו במה שתוכל, אבל אינו מצווה לו לפרוע יין נסך, ולכן שרי אפילו לא מצוי לסלוקי בוויז אלא ביין נסך. ואפילו הקדים לו דינר ואמר לעיל (סג, ב) דאסיר גבי פועלים - הכא שרי, דהיינו טעמא משום דהוא מקדים לו דינר בשביל שיתן מיין נסך לפועלים, אבל הכא קאמר ליה שישלכוהו במעות אם יכול, הלכך לא חשיב כפוער יין מיין נסך. אבל כי אמר ליה "עול תחתי" הוי כמו שאמר ליה: פרע למלך תחתי כמו שאני חייב לו יין, ונמצא פורע חובו ולא אפילו לא הקדים דינר אסור מטעם דפירשתי. **אמר** אמיתר משיכה בגוי קונה תדע דהני פרסאי משדרי פרדשני אחדרי ולא חדרי בהו - אמר רבינו יצחק, דאין זה עיקר הטעם, אלא משום דאמימר סביר כרבי יוחנן דאמר מעות קונה, דרדש: "לעמיתך" - בבסיק לגוי - במשיכה, כדאמר בבבבורת (יג, ב), ומה שמביא ראייה מפרדשני דפרסאי אזי כי אם אמתלא בעלמא. שמונה אבותיהם מן הפרסיים שאינם חזירים אחר המשיכה, שמע מינה שכך הדין. **פרדשני** דורות ולא חדרי בהו - אלמא קנהו במשיכה. לישנא אחרינא מתשובת הגאונים: מי שיש לו כור חטים כו' - פירוש בקוטרם זה עיקר, דלישנא קמא קני במנתה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקח וממכר. ואומר רבינו יצחק: דאפילו למאן דאמר אינה קונה כרב אשי בסמוך, יתי מילי בנן דאיכא כספא, אבל במציאה ומתנה דליכא כספא - כולי עלמא מודו דקני במשיכה או בהגבהה. **רב אשי** אומר משיכה בגוי אינה קונה - לא לדיחויא בעלמא קאמר רב אשי, כהא לפי האמת, כדמוכח במסכת בבבורת פיר שני (יג, ב) דקאמר רב אשי: מדרשא משיכה אלא כספא נמי משיכה אינה קונה, אלמא הכי סבירא ליה לרב אשי. הלכך לא גרסינן במילתא דרב אשי "לעולם אימא לך". פירש רבינו חם, דאף על גב דרב אשי בחרא הוה - לית הלכתא כותיה בהאי, אלא קיימא לן כאמימר דאמר: משיכה בגוי קונה, דסבירא ליה כרבי יוחנן כדפירשתי, והלכה כרבי יוחנן לגבי רבי שמעון בן לקיש. ופולגתא היא דרבי יוחנן פרק "חזיה" (בבא מציעא מז, ב), רבי יוחנן סבר מעות דבר תורה, ואם כן לדידיה דרשין: "לעמיתך" בבסיק ולגוי במשיכה, ורבי שמעון בן לקיש סבר משיכה מפורשת מן התורה בישראל, ואם כן דרשין: "לעמיתך" במשיכה ולגוי בבסיק, ודכי כוכח בבבבורת, והלכך משיכה בגוי קונה כרבי יוחנן. ואף על גב דרבא קאמר הוה חם פרק "חזיה" קרא ומתניתין מסייע לרבי שמעון בן לקיש - לא משום דסבירא ליה לרבא כרבי שמעון בן לקיש. אבל מכל מקום לא קשיא לרבי יוחנן, דרבי יוחנן דחי לזו שפיר כדפירשתי הוה. ותדע דהכי הוה כדפירשתי, דלא משום דרבא סבר כרבי שמעון בן לקיש קאמר הכי, שדרי רבא גופיה פסיק פרק "חחולץ" (יבמות לו, א) כרבי שמעון בן לקיש לגבי רבי יוחנן בתלת, וחשיב להו חתם, אבל בעלמא בכל המקומות הלכה כרבי יוחנן, ואם היה סובר רבא כרבי שמעון בן לקיש בהדיא דמשיכה מפורשת מן התורה - אם כן הוה ליה למחשביה חתם. וליכא למימר דלא חש למחשביה משום דמתניתין מסייע ליה לרבי שמעון בן לקיש, דהא בהני תלת דקחשיב וחתם איכא דתניא כותיה דרבי שמעון בן לקיש ואפילו הכי קחשיב לה חתם. אלא ודאי סבר כרבי יוחנן בהדיא דמעות קונות בישראל, אם כן לגוי במשיכה כדפירשתי. אם כן המקנה בהמה לגוי כדי לפטרה מן הבכורה צריך שימשכנה הגוי ובכר סגי בלא כסף. מידו רש"י פירש דמשיכה אינה קונה בגוי אלא כסף, דאין הלכה כרבי יוחנן אלא כרבי שמעון בן לקיש משום דרבא סבירא ליה כותיה פרק "חחולץ" מדרקמור: קרא ומתניתין מסייע ליה לרבי שמעון בן לקיש. וכי תימא: אם כן אמאי לא חשיב לא חתם לך "חחולץ" בהדי דתרו תלת? צריך לומר: משום דהדיא ד"חחולץ" משיכה קונה קאמר ליה רבי שמעון בן לקיש פרק שני בשמיא דרבי אנשיא, ובפרק "חחולץ" אינו זוכר אלא דהוה דקאמר רבי שמעון בן לקיש משמיא דנפשיה, דהכי נמי לא קא חשיב מילתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דפרק "השוחט" (חולין כט, ב), משום דמשמיה דלוי סבא אמרה רבי שמעון בן לקיש. והדרינה לחוש לדברי רש"י ורבינו חם, המקנה בהמה לגוי לפטרה מן הבכורה צריך שיתן הגוי כסף וגם משיכת הגוי בסמטא או לרשותו של גוי שהוא שלו, ואם אין לו רשות לגוי - מקנה לו הישראל חדר בביתו והגוי ינעול ויפתח, דבהכי קני ליה לרשות, כדאמר בגיטין פרק "חזוק" (עו, ב), ויתידו ותפתח, ואחר כך ימשוך הגוי הבתמה לאותו חדר. ובבבבורת פירש קמא (ג, א) פליגי אמוראי מה צריך שיקנה הגוי מן הבתמה, איכא מאן דאמר שצריך שיקנה דבר שעושה אותה טרפה, ואיכא מאן דאמר שצריך שיקנה דבר שפועל אותה טרפה, ונראה להחמיר ולקנות לגוי דבר שפועל אותה טרפה, כגון היראה הוראש, מן הבתמה או מן העובר כשהיא מעוברת. אמנם אין צריך שיתן הגוי מעות שזה זרעא שריאה, אלא סגי שיקנן כפפורת. ואף על פי ששוח יזתר ככלים אפילו איה איה לחוש משום ביטול מקח, שאנן סהדי שהישראל גמר ואקני לגוי כדי להפטר מן הבתמה. **שקילו** וזוי מינייהו והרדי כיילו להו כרבי ואי סלקא דעתך משיכה בגוי קונה מדמשה גוי קנייה כרבי לא צריכא דכיל ודמי למנא דגוי - פירוש: אבל לעולם משיכה בגוי קונה, כדפירשתי. והקשה רבינו חם: כיון דמשיכה בגוי קונה, אם כן מעות אינם קונות, ואם כן מה היה ממעיל המעות שהיו נותנים מתחלה? מכל מקום הוי יין נסך בשרותו של ישראל מיד שנגע בו, ועדיין אינו של גוי עד שימשכנו כיון דמשיכה קונה ולא מעות, ומיד שנגע בו הגוי נגשה יין נסך בשרות ישראל

ישראל, והמעות שביד ישראל נעשו למפרע דמי יין נסך ואין לומר שהגויס היו נותנים להם המעות במתנה, דאטו בשופטני עסקינן? ואומר רבינו יצחק: שבשעת נתינת הדמים היו אומרים להם הגוים: אנו מקנים לכם המעות מעבשיו והיון יחידה שלנו מעבשיו, והגוים היו מאמינים אותם בטוב ולא היו יראים פן יגזלו, ואף על פי שלא בא לידם עדיין.

אי נמי יש לומר, דסבר האי דרדו דקניא משיכה
או מעת בוגי, ודריש הכי "לעמיתך" במשיכה,
הא לגי או באה או בזה. ולית ליה הא דאמר
בבבורות (ג, א.) מדישראל בחדא גוי נמי בחדא.
והא תאמר: ולמה לא למדו להדיח כלי הגוים
או למדור בבלי ישראל? ויש לומר: דבכך יש
לטעות כמה פעמים. אבל בליקחת מעות קודם
לא יבא לטעות, כיון שהיה מנהגם כן. **שמע**
מינה נצוק חבור - ואם תאמר: ולימא להו רב
לסבוייתא ליקטפי קטופי, ובכי האי גונא שרי גם
אי נצוק חבור, בדקאמר לקמן (עב, ב.) ויש לומר:
לפי שהיו מוכרים יין הרבה היה להם טורח גדול
לשמן. **הכא** במאי עסקין דאיכא עובת יין
אפומא דכותנא - תימא: דבטיל הוא פרוטא
בשמיש? יש לומר: דמין במינו הוא, וקסבר דלא
בטיל. ושיך להלן אחרי ד"ה מידיו **ואי** סלקא
דעתך משיכה בוגי קונה אמאי יחזיר - ואם
תאמר: ואלא מאי, מעות קונות? אם כן אימא
סיפא: אם מעות, כיון שהיה מנהגם כן, וליק
המלח - ולמה לי משך כיון דמעות קונות? דכי
האי גונא פריך בבבורות (שם, א.) ואי סלקא
דעתך מעות קונות למח לי משך? ויש לומר: דבין
מקשה הכא ובין מקשה התם בעי למימר דבעין
בוגי תרתי, משיכה וכסף. והכי קאמר הכא: ואי
סלקא דעתך משיכה לוחדה קונה בלא מעות,
אמאי יחזיר? והתם נמי הכי קאמר: אי סלקא
דעתך מעות לחזיריהו קונה אמאי יחזיר? ואם
תאמר: ומאי טעמא דמקשה דבעין לומר תרתי?
יש לומר: משום דריש: "לעמיתך" - בחדא,
במשיכה או בכסף לכל חד כדאית ליה, ולגוי
עד דאיכא תרתי, משיכה וכסף. **מיר** הוא
טעמא אלא לרב כו' - ואם תאמר: קשיא דרב
אדרב, דהכא מוקא אליבא דרב דמשיכה קונה
בוגי, ובפרק "חזוהי" (בבא מציעא מח, א.) משמע
דסבירא ליה כרבי שמעון בן קריש דמשיכה קונה
בישראל ולא בוגי, גבי דהוי דמיתיה התם נתנה
לבזל, ואמר רב עלה: דוקא בזל דלא מוחסר
משיכה, אבל ספר לא מעל עד דמשך, אלמא
קסבר דמשיכה קונה בישראל - אם כן אינה קונה
בוגי, ומינה מסייע התם לרבי שמעון בן לקיש,
ואם כן קשה דרב אדרב: מיהו ש ספרים גרסי
לעיל: "אמר רבא לסבוייתא". אבל לא נראה,
מדאמר הכא: מידו הוא טעמא אלא לרב האמר
רב הלכה כו', דעל כרחך היינו רב דאמר לקמן
סוף פירקא הכי, מדמיתיה רבי יוחנן אבתריה,
ואם כן קשה נמי שטבירא דסבוייתא גרסינן רב
ואי רבא, וקשה דרב אדרב ויש לומר: דההוא
דבזל מיירי לבזל גוי, ולכך קאמר רב: דוקא בזל,
אבל ספר גוי לא עד דמשך, דמשיכה בוגי קונה
כדאמר רב הכא. והכי נמי צריך לאוקמי לרבי
יוחנן דהתם כדפירשתי שם. ותלמודא דמיתיה נמי
סייעתא לרבי שמעון בן לקיש התם פרק "חזוהי"
(שם) היינו לפי הפשט דמשמע דמירי בישראל.

מודמשיכה גוי קנייה, יין נסך לא הוי עד דנגע ביה!
- **אי דקא פויל ורמי למנא דיישראל** - הכי נמי;
לא צריכא, דקא פויל ורמי למנא דגוי - סוף סוף
כי מנא לאוירא דמנא קנייה, יין נסך לא הוי עד
דמכטי לארעיתיה דמנא; שמע מינה: נצוק חבור?
- **לא, אי דקנט ליה גוי לכלי בידיה** - הכי נמי;
לא צריכא דמנא אארעא, ותיקני ליה פלוני, שמע
מינה: פלוני של לוקח פרוטות מוכר לא קנה לוקח?
- **לא, לעולם אימא לך: קנה לוקח, והכא במאי**
עסקינן - פגון דאיכא עובת יין אפומיה דכותנא,
דקמא קמא אינסיד ליה. וכמאן? דלא פרבן שמעון
בן גמליאל, דאי רבן שמעון בן גמליאל, האמר:
ימכר פולו לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו! - מירי
הוא טעמא אלא לרב, האמר רב: הלכה פרבן
שמעון בן גמליאל חבית בחבית, אבל לא יין ביוני.
מיתבי: הלוקח גרוטאות מן הגוים ומנא פהן
עבודה זרה, אם עד שלא נתן מעות משך - יחזיר,
אם משנתן מעות משך ויליד לים המלח; אי סלקא
דעתך משיכה בוגי קונה, אמאי יחזיר? אמר אביי:
משום דמיתיהו כי מקח טעות. אמר רבא: רישא
מקח טעות, סיפא לאו מקח טעות? אלא אמר
רבא: רישא וסיפא מקח טעות, ורישא דלא יחזיב
וזוי לא מיתיהו פעבודה זרה ביד ישראל, סיפא
דיחזיב וזוי מיתיהו פעבודה זרה ביד ישראל. אמר
ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, תא
שמע: המוכר יינו לנכרי, פסק עד שלא מיר דקמו
מוותרים; ואי אמרת משיכה בוגי אינה קונה, אמאי
דקמו מוותרין? הלא במאי עסקינן דאקדים ליה
דינה. אי הכי, אימא סיפא: מיר עד שלא פסק
דקמו אסורין, ואי דקדים ליה דינה, אמאי דקמו
אסורין? אמר ליה: ולדידך דאמרת משיכה בוגי
קונה, אמאי רישא דקמו מוותרין וסיפא דקמו
אסורין? אלא מאי אית לך למימר: פסק סמכא
דעתיה, לא פסק - לא סמכא דעתיה; לדידי נמי,
אף על גב דקדים ליה דינה, פסק - סמכא דעתיה,
לא פסק לא סמכא דעתיה. אמר ליה רבינא לרב
אשי: תא שמע, דאמר רבי הויה בר אבא אמר
רבי יוחנן: בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה,
ולא ניתן להישבון; ואי אמרת משיכה בוגי אינה
קונה, אמאי נהרג? משום דצעריה לישראל.
ומאי

מדפשיכה גוי - במדה, קנייה, ואף על גב דלא יחזי ביה, והוה ליה זוי הלוואה גביה מקמי
דניהוי יין נסך, דהא לא הוי נסך עד שנגע ביה, ואפילו אי לא שקלי זוי מניהוי שפיר
דמי. **במא דמי** - דין שבבלי אסור, והוה יין נסך מקמי משיכה. **מירמי לאוירא דמנא** -
דגוי, קנייה גוי בהגבהה. **שמעת מינה כו'** - ואנן איבעיי איבעיא לן בהמוכר את
הספנתה? (בבא בתרא פה, ב.) **עובת יין** - אוננים
יש בבלי של גוי, שנותעבב הוין על פיו כטיפה
או כשני טיפין מקמי דנימטי חומרא דישאל
באורא דמנא דגוי, ומיתסר בהדיא טיפת יין
שעל פיו. **דכוונתא = פך**, קטנה מחבית, כדאמר
במועד קטן (ב, א.) **וזפתין כותנא ואין זפתין**
חביתא במועד. **כמאן** - הא דאמר רב למישקל
דמי ברישא מקמי דיתסר בהדיא עבבה, דלא
כרנן שמעון בן גמליאל - דקתני מתניתין: יין
נסך שנפל לבור כולו אסור, רבן שמעון בן
גמליאל אומר: ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי יין
נסך שבו. אלמא משום תערובת יין נסך לא
מיתסר בהנאה חמרא דישאל, ואנן קים לן כל
מקום ששנה רבן שמעון במשנתו הלכה כמותו!
מירי הוא טעמא אלא לרב - דך קושיא למאן
רמית ליה אלא לרב דאמר לסבוייתא למישקל
דמי ברישא. לדידיה לא תירמיה, דהיהו אמר
בהדיא דאין הלכה כרבן שמעון. **אלא תבית**
למתערב כביתא אחורית - דשקיל דח מניהוי
ושדי לנחר, ואיך שרר בהנאה. אבל לא יין בין
- דכי נתערב יין נסך בין כשר - כולו אסור. ואי
קשיא: אביי ורבא הכי מיתרצי אתקפתיה
דאמימר, הא אינהו הוו קשישי מינה טובא! לא
תיקשי, דהא במסכת בבורות (ג, ב.) תרציתו
אביי ורבא להך שנינו אליבא דמי, מקח טעות - הויא
דאליביה קאמר אממר לשמעיתיה, וקבעה
בעלי תלמוד כאן אמליתיה דאמימר. **גרוטאות**
= שברי כספים. יחזיר - דלא קנייה, ולא מוחזיב
לבערה. ויליד לים המלח - דכיון דלא מצי
לאחרויהו ולשקל דמי, מקח טעות - הויא
משיכה בטעות, דאעדתא דעבודה זרה וכו'.
סיפא לאו מקח טעות - בתמיה, ואף על גב
דיחזיב דמי לישקליתו מחזי כעבודה זרה - לכו
חדר שקל וזוי - מיחזי כמאן דמזבן לעבודה זרה
דמי. **פסק עד שלא מיר דקמו מוותרין** - דכי מיר
קניה רבן במשיכה קומי זויי בהלוואה גביה, יין
נסך לא הוי עד דנגע ביה. **שהקדים לו דינה** -
שנתן לו מעותיו קודם לכן. **שהקדים לו** - ונתן
לו מעות יותר מכדי דמי הוין. עד שיפסק
הדמים יחזיר לו ישראל את המעות. **אמאי** -
דמי אסורין. ולדידך דאמרת - טעמא דרישא
משום דמשיכה קונה, סיפא נמי אמאי דמי
אסורין? **סמכא דעתיה** - למקני במשיכה, לא
פסק - קודם משיכה, לא סמכא דעתיה
למקנייה במשיכה, שמא ירבה לו בדמיו. בן נח
- שגול את ישראל פחות משוה פרוטה, אף על
גב דבני ישראל לאו ממונא הויא, דמחזיל עליה
- גבי גוי ממונא הוא, ובן נח נצטוה על הגול
בסנהדרין (נו, א.), ואודהר שלקו זו היא מיתתן
ואין צריכין התראה, והמשך בעמוד הבא.
ולא

בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה - ובן נח מצוה על הגול, ואוחרתו זו מיתתו, ולא ניתן להשבון. דוקא ישראל דבר מחילה הוא, אבל גוי לאו רב מחילה הוא. ורש"י
פירש דלא ניתן להשבון משום דקם ליה בדבריה מינה. ולא נראה, דאם כן לא יתחייב גוי לשלם גולו בשום ענין. **ואי** סלקא דעתך משיכה בוגי אינה קונה אמאי נהרג -
פירושו: דהא לא קניה, לכל דיכא דאיתיה ברשותיה דישאל הוא. וקשה: דהא ישראל נמי לא קנה הגוילה לחיות שלו, ואפילו הכי קנייה להתחייב באונסין החיוב דשייך ביה,
והכי נמי יש לנו לומר בבן נח שקנאו להתחייב בה מיתה, דהיינו החיוב דשייך בה ויש לומר: דודאי אי גול שוה פרוטה, דהוי ממונא לגבי ישראל וחסירו - אית לן למימר
כדפירשתי. אבל פחות משוה פרוטה, שלא חסיר דישאל דלאו ממונא הוא, וגם ממון דהוי לא נתרבה שהרי לא קנאה - משום הכי פריך אמאי נהרג, ומשני צערא דישאל.
ומאי

רב אמר שהלכה כר' שמעון בן גמליאל רק בחבית קבית -
 בחבית של יין נסך שהתערבה בחביות כשרות, שבאופן זה ימכור
 את כולם חוץ מחבית אחת ושישליכה לנהר, אלא לא הלכה
 כמותו בין שהתערב ביו, אלא באופן זה כל היין נאסר. ולפי זה
 מובן, שרב לשיטתו, היה צריך להזהירם ליטול מעות קודם
 שיתערב היין, בין נסך הנמצא בשפת הכלי.
 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת אמימר ורב אשי: מיתבי - הקשו
 בני הישיבה על אמימר הסובר שמישיבה קונה, שנינו בברייתא,
 הלוקח גרוסאות - הקונה חתיכות כסף מן העוֹבֵד בוכבים, ומצא
 בהן חתיכה של עֲבוֹדַת בוכבים, אם עד שילא נתן מעות משך -
 משך לפני ששילם, יחזיר את העבודה וזה לגוי, משום שעדיין לא
 קנאה ולא התחייב לבערה. אך אם משנתן מעות משך - שילם
 ואחר כך משך, יוליף אותה לים הַמֶּלַח, מכיון שאינו יכול לחזור
 בו לאחר שמשך, ועבודה זרה של ישראל אסורה לעולם. מדייקת
 הגמרא: ואי סלקא דעתך משיכה בעוֹבֵד בוכבים קונה, אמאי יחזיר
 ובאופן הראשון, הרי כבר משך הישראל וקנאה במשיכה, אלא
 ודאי שמישיבה אינה קונה לבדה.
 דוחה אביי את ההוכחה: אמר ר' אבהו, הטעם שמחזיר הוא משום
 דמיתבי כי קמח מעות, שהרי הישראל לא רצה לקנות עבודה זרה,
 וקנין בטעות אינו קנין.
 רבא מקשה על אביי, ומיישב את הקושיא באופן אחר: אמר רבא,
 וכי רישא קמח מעות, וסיפא לאו קמח מעות, ומדוע שם אינו
 מחזיר משום מקח טעות. אלא אמר רבא, רישא וסיפא בשניהם
 הקנין לא חל משום קמח מעות, ורישא דלא יהיב וזו - אלא
 שברישא שמשך קודם ששילם, עדיין לא נראה שנגמרה המכירה
 ולא מיתחיו - אין הדבר נראה כעֲבוֹדַת בוכבים ביד ישראל, אולם
 בסיפא דיהיב וזו - שכבר נתן את הכסף לגוי, מיתחיו - נראה
 הדבר כעֲבוֹדַת בוכבים ביד ישראל, ואם יחזיר אותה לגוי, והגוי
 יחזיר תמורתה את המעות, נראה הדבר כאילו הישראל מוכר
 עבודה זרה לגוי, ומשום כך אסור, ואמרו שיוליף לים המלך.
 הגמרא מביאה ראיה שמישיבה בגוי קונה, ובכך מקשה על רב
 אשי: אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, תא שמע -
 בא ושמע ראיא ממשתנינו (לעיל ע"א), המוכר יינו לעוֹבֵד בוכבים,
 אם פסק עד שילא קרד - סיכמו על סכום התשלום קודם המשיכה,
 דמיו מותרים. ואי אפרת משיכה בעוֹבֵד בוכבים אינה קונה, אמאי
 דמיו מותרין, הרי הגוי עדיין לא קנה, ואם כן היין התנסך ביד
 הישראל. מתוך רב אשי: הקא במוא עסקינן דאקדים ליה דין -
 במשנתנו מדובר שהגוי הקדים ונתן מעות לישראל קודם
 הפסיקה והמדידה, ומיד מאותה שעה היין נקנה לגוי בקנין כסף,
 וכשמושכו ומנסכו הרי הוא כבר ברשותו.
 מקשה הגמרא: אי הכי - אם מדובר שהקדים לו דינר, אימא
 סיפא, מרד עד שילא פסק - משך קודם שסיכמו על סכום
 התשלום. דמיו אסורין, ואי מדובר דקדים ליה דין, אמאי דמיו
 אסורין, וחלא היין נקנה לגוי בקנין כסף עוד קודם המשיכה,
 ונמצא שהתנסך ברשות הגוי.
 רב אשי מתוך על הקושיא, אך תחילה מוכיח שגם אמימר חייב
 לסבור תירוץ זה: אמר ליה רב אשי למר קשישא, ולידך דאמרת
 - ולשיטתך שאתה מבאר ברישא, שדמיו מותרים משום שמישיכה
 בעוֹבֵד בוכבים קונה, גם יש להקשות אמאי רישא דמיו מותרין
 וסיפא דמיו אסורין, הרי גם בסיפא חשש ניסוך הוא רק לאחר
 המשיכה, ונמצא שהתנסך ברשות הגוי, אלא מאי את לך למימר
 - אלא מה יש לך לומר כדי לבאר את החילוק בין הרישא לסיפא,
 שברישא משום שפסק - שסיכמו את סכום התשלום, סמך
 דעתיה - רוצה שתועיל המשיכה לעשות קנין כיון שדעתו שלימה
 עם הקנין, אבל בסיפא שלא פסק - שעדיין לא סיכמו את סכום

מקדשך - משעה שמשכה העוֹבֵד בוכבים קנייה - קנה את היין
 ומיד התחייב בתשלום, ואילו יין נסך לא הוי עד דנגע ביה, ואם כן
 מדוע צריך הישראל ליקח תחילה מעות מהגוי. ומכך שהזהירם
 רב על כך, משמע שמישיבה בגוי אינה קונה, אלא מעות, וחשש
 רב שקודם שישלמו יגעו בין וינסכוהו.
 דוחה הגמרא: אי דקא כיל ורמי למנא דישאל - אם המוכר היה
 מודד ומטיל את היין לכלי של ישראל, הכי נמי - אכן היתה
 מכאן ומכאן, אבל באמת לא צריכא - לא הוצרך רב להזהירם
 אלא לאופן דקא כיל ורמי למנא דעוֹבֵד בוכבים - שהמוכר מודד
 ומוזג לכלי של הגוי, שיש בתוכו שאריות של יין נסך, שבאופן זה
 היין נאסר מיד כשמתערב בשאריות ועוד לפני המשיכה, ועל כן
 צויה להם שתחילה יזכו בדמים.
 מקשה הגמרא: סוף סוף כי מנא לאורא דמנא - כאשר מגיע היין
 לאויר הכלי קנייה - הגוי קונה אותו בקנין הגבהה, ואילו יין נסך
 לא הוי עד דקמי לְאַרְעִיתָה דמנא - אינו מתנסך עד שמגיע
 לתחתית הכלי ומתערב עם היין נסך שנמצא שם, ואם כן נמצא
 שמתנסך ברשות הגוי ומדוע הוצרך רב להזהירם, וכדי ליישב
 זאת נצטרך לומר שהקילוח המחבר בין היין שבכלי ליין שמחוץ
 לכלי אסור, האמנם שפסק מיהא - נוכח מכאן שנצוק חביר -
 שקילוח היין דינו כמחומר ואוסר את היין שעדיין מחוץ לכלי.
 משיבה הגמרא: לא - אין הוכחה לכך, שאכן אי - אם היה מדובר
 דנקיט ליה עוֹבֵד בוכבים לכלי בדיה - שהגוי מחזיק את החבית
 בידו והיין נשפך לחבית זו, הכי נמי - אכן היה אפשר להוכיח כן,
 אבל באמת לא צריכא - לא הוצרך רב להזהירם אלא לאופן
 דמנא ארעא - שהחבית מונחת על הקרקע ואין הגוי מחזיקה,
 וממילא אין היין נקנה לגוי בהגבהה בעודו באויר הכלי, ולכן אף
 אם נאמר שניצוק אינו חיבור, מכל מקום היין נאסר לפני הקנין,
 שהרי נאסר מיד כאשר התערב עם היין שבכלי, ונקנה לגוי רק
 לאחר שינוח בכלי.
 שואלת הגמרא: ותיקני ליה פלוג, כלומר, יש דין שאויר רשותו
 של אדם זוכה לו, ומאחר שהכלי שייך לגוי, נמצא שזוכה הגוי
 בין בעודו באויר הכלי, עוד קודם שיגיע לתחתית הכלי ויתנסך,
 וכדי ליישב זאת נצטרך לומר שאין אויר הכלי של הגוי זוכה לו
 כשהוא ברשות המוכר, האמנם שפסק מיהא - נוכל להוכיח מכאן
 שפלוג של לוקח המונחים ברשות מוכר, והניח שם המוכר סחורה
 כדי להקנותה ללוקח, לא קנה לוקח. והרי קשה לומר כן, משום
 שהגמרא (ב"ב פה) מסתפקת בכך.
 משיבה הגמרא: לא - אין להוכיח כן, אלא לעולם אימא לך -
 באמת יתכן לומר שכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח, והקא
 במוא עסקינן - וכאן בדברי רב במה מדובר, כגון דאימא עקבת יין
 אפומיה דכוונתא - מקום בשפת הכלי של הגוי, שמתעכב שם היין
 לפני שנופל לאויר הכלי, ושם היה שאריות יין נסך, ונמצא דקמא
 קמא אינסוף ליה - שכל טיפה וטיפה ששופכים לכלי, תחילה
 נהיית יין נסך, ורק אחר כך נכנסת לאויר הכלי וזוכה בה הגוי.
 נמצא עתה, שרב חשש לדמי תערובת יין נסך. מקשה על כך
 הגמרא: וכןמאן - וכשיטת מי סובר רב, והרי הוא דלא כר' שמעון
 בן גמליאל, דאי כר' שמעון בן גמליאל, האמר במשנה להלן (עד),
 שיון נסך שנפל ליין של ישראל, ימכר בלוי - ימכור הישראל את
 כל תערובת היין לעוֹבֵד בוכבים, והדמים מותרים, חוץ מדימיו יין
 נסך שבו, והיינו משום שתערובת יין נסך מותרת בהנאה. והכלל
 הוא שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכל מקום שמוכרת שיטתו
 במשנה.
 מתרצת הגמרא: מידי הוא טעמא אלא לרב - הרי כל מה
 שהוצרכנו להעמיד שהיין מתנסך בתערובת היה רק לדעת רב,
 לומר שאין הוכחה מדבריו שמישיבה אינה קונה, האמר רב - והרי

ורב חסדא הלך לבית מדרשו של רב הונא לעיני שניהם בדבר,
 ופשיטתא - ורב הונא פשט לו מִהָא (דחנן) [דחנן] - ממנה ששנינו
 בברייתא, לגבי אדם שפועליו היו מביאים פירותיו על גבי החמור,
 או שנשאו את הפירות על כתפיהם, ורצה למכור את הפירות
 לחבירו, אם מִשְׁךְ הַקּוֹנָה את חֲמֹרֵי ו-מנהיגי החמורים] ופועליו -
 או פועליו של המוכר, והתבואה עדיין על גבם, וְהַכְנִיחַ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ
 לקנות, בֵּין אֵם פֶּסֶק עַד שְׁלֹא מִדָּ - שפסקו את סכום התשלום,
 אך עדיין לא מדד את הפירות לכליו של הקונה, וְכֵן אֵם מִדָּ -
 הניח את הפירות בכליו של הקונה עַד שְׁלֹא פֶּסֶק - אך עדיין לא
 פסקו את סכום התשלום, לֹא קִנְיָה, ולפיכך, שְׁנִיחָה - המוכר והקונה
 יכולין לְחֹזֵר בְּהֵן מהקנין. וטעם הדבר חלוק בין האופנים, באופן
 שפסק ועדיין לא עשו מדידה, פשוט שלא קנה שהרי המשיכה
 שמשך את הפועלים לא מועילה, משום שאין משיכה מועילה
 בבני אדם אלא צריך למשוך את הפירות עצמם, וכן אינה מועילה
 לפירות, לפי שאין הפירות נחשבים מונחים ברשות הקונה שהרי
 הם על גבי הפועלים של המוכר. ובאופן שמדד קודם פסיקה,
 הטעם שלא קנה הוא משום שאין גמירות דעת שיועיל הקנין,
 שהרי חושש הקונה שמא המוכר יבקש מחיר יקר יותר. אולם אם
 פֶּרְקָה - פרק את הפירות מעל החמרים והפועלים, וְהַכְנִיחַ הַקּוֹנָה
 או המוכר לְתוֹךְ בֵּיתוֹ של הקונה, אם פֶּסֶק עַד שְׁלֹא - ועדיין לא
 מִדָּ, אֵין שְׁנִיחָה יְבֻלִין לְחֹזֵר בְּהֵן, מכיון שלאחר הפסיקה מועיל
 מה שהפירות בחצר הלוקח, כדי לקנותם, ואין עיכוב במה שלא
 מדד והפירות עדיין בכלים של המוכר. אך אם מִדָּ - העביר את
 הפירות מהכלים של המוכר לכלים של הקונה, עַד שְׁלֹא פֶּסֶק -
 ועדיין לא סיכמו את סכום התשלום, לא חל הקנין וְשְׁנִיחָה יְבֻלִין
 לְחֹזֵר בְּהֵן, משום שקודם פסיקה לא יכול לחול שום קנין. והוא
 הדין במעשה הנזכר, אף שעשו קנין על הקרקע, כיון שלא פסקו
 דמים לא מועיל הקנין, וכדברי אביי.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף, בעין המעשה הקודם: הוּא וְנָבְרָא
 דְאִמְרָ לִיה לְחֶבְרָה - מעשה באדם שאמר לחבירו, אֵין מְזַבִּינָא לָהּ
 לְהָא אֲרֵעָא - אם אמכור קרקע זו, מְזַבִּינָא לָךְ - אמכור אותה לך
 בְּמִאָּה זָוִי, ועשה עמו קנין על כך. ולאחר מכן, אֵזַל - הלך בעל
 הקרקע וּבְנָה לְאִנְיָשׁ אַחֲרֵינָא - ומכרה לאדם אחר בְּמִאָּה וְעֶשְׂרִין
 זָוִי. אִמְרָ רַב כְּהֵנָּה, קִנְיָה קָמָא - הראשון קנה את הקרקע ולא השני,
 משום שפסק עמו את סכום המקח, וגם עשו קנין על כך, וקנין
 אחרי הפסיקה מועיל.
 מְתַקֵּינָה לָהּ - הקשה על כך רַב יַעֲקֹב מְנַהֵר פְּקוּדֵי, מדוע קנה
 הראשון, והרי הֵא - אדם זה [המוכר] זָוִי אֲנִיסוּהוּ - הכסף שהוסיף
 השני על מחיר הקרקע, הוא שאנס אותו למכור את הקרקע,
 ולעולם בלא זה לא היה בדעתו למכור, וכל מה שאמר לראשון
 שימכור לו, כוונתו הייתה אם ימכור מרצונו בשווייה, אבל כאן
 כביכול אינו מוכר מרצונו אלא אנוס הוא למכור, ועל אופן זה
 לא חל קניינו של הראשון. מסיקה הגמרא: וְהִלָּכְתָּא - וההלכה
 היא כְּרַב יַעֲקֹב מְנַהֵר פְּקוּדֵי, שקנה השני.
 הגמרא מביאה דינים נוספים בענין ההתחייבות לגבי סכום המקח:
 אִמְרָ לִיה המוכר לקונה, אמכור לך את הקרקע 'בְּדִשְׁיָי' בְּתִלְתָּא'
 - כפי איך שישומו את שווייה שלושה אנשים וועשו על כך קנין.
 אין צריך שכל השלושה יסיכמו לשוומה, אלא אִפְּלִי תְּרִי מְנֵי
 תִּלְתָּא - אפילו אם רק שני ידינים מתוך שלושה יסיכמו על ערך
 הקרקע, הולכים לפי שומתם. והטעם לדין זה, הוא משום
 שכאשר אדם מוכיר 'שומה' ומוכיר 'שלושה', מסתבר שכונתו
 לשומת בית דין, ובדיינים לעולם ההכרעה היא על פי הרוב, ולא
 צריך שלושתם יסיכמו לאותו דבר.
 אבל אם אמר המוכר לקונה, אמכור לך את הקרקע 'בְּדִשְׁיָי'
 בְּתִלְתָּא' - כפי איך שיאמרו שלושה אנשים, בזה לא חל הקנין עַד

וְכָא - ומה הביאור במה שאמר רבי יוחנן שלא יִתֵּן לְהִישָׁבוּ,
 היינו דְאִינוּ בְּתוֹרַת הִישָׁבוּ - שלא שייך בו השבה, מאחר שהגוי
 לא קנאו כלל, ובכל מקום שיהיה הרי הוא של הישראל.
 מקשה הגמרא: אֵין קָבִי - אם כך הוא, שהגוי נהרג משום שהוא
 ציער את הישראל, אִימָא סִיפָא - אמור את סוף דברי רבי יוחנן,
 ומשם הדבר קשה, כֹּא תְּבִירֵי של הגוי, וְנִסְלָה מִמֶּנּוּ לשם גזילה,
 הרי הוא נִהְרַג עָלֵיהּ. בְּשִׁלְמָא דִּישָׁא - זה מובן ברישא של דברי רבי
 יוחנן, שנהרג מנחש לגג. בְּצַעְרִיהּ לְיִשְׂרָאֵל, אִלָּא בְּסִיפָא - אבל בסיפא
 של דברי רבי יוחנן, לא מובן מדוע נהרג, וכי מֵאֵי עָבִיד - מה השני
 עשה, הרי אינו מצער את הישראל יותר ממה שציערו הראשון.
 נמצא שאי אפשר לבאר שכן נח שגול נהרג משום צער הישראל,
 אִלָּא שְׁמַע מִיָּה - לכאורה מובן מהדין של רבי יוחנן, כדברי
 אמימר שְׁמִיכָה בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִים קוֹנָה, ולכן בן נח נהרג אפילו
 בפחות משהו פרוטה, ולכן גם הגוי השני נהרג, משום שכשמשך
 גם הוא קנאו מנחש לגג. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּה - אכן יש
 להוכיח כן, שמשכיכה בגוי קונה.
 הגמרא מביאה מעשה, ופושטת את הדין ממשתנינו (לעיל עא):
 הוּא וְנָבְרָא דְאִמְרָ לִיה לְחֶבְרָה - מעשה באדם שאמר לחבירו, אֵין
 מְזַבִּינָא לָהּ לְהָא אֲרֵעָא - אם אמכור קרקע זו, לָךְ מְזַבִּינָא לָהּ -
 לך אמכור אותה, ועשו קנין על כך בקרקע. ולאחר מכן, אֵזַל -
 הלך בעל הקרקע, וּבְנָה לְאִנְיָשׁ אַחֲרֵינָא - ומכרה לאדם אחר.
 אִמְרָ רַב יוֹפֵי, קִנְיָה קָמָא - הראשון קנה את הקרקע, לפי שהוא
 עשה בה קנין, לפני השני, ועתה שגילה המוכר בדעתו שרוצה
 למכרה, חל קניינו של הראשון.
 אביי מקשה על רב יוסף, וחולק עליו: אִמְרָ לִיה אֲבִי לרב יוסף,
 מדוע הראשון קנה את הקרקע, וְהָא לֹא פֶּסֶק - והרי לא סיכמו על
 סכום התשלום, ובאופן זה הכלל הוא שלא חל הקנין שעשו על
 כך, משום שחושש הקונה שמא יבקש המוכר מחיר יקר. וְכָא
 מְתַקֵּינָה - ומנן אתה אומר כלל זה, דְּכָל הִישָׁבָא - שכל מקום דְּאִמְרָ
 לִיה לָהּ קָנָה. דְּתָנּוּ במשתנינו (לעיל עא), יִשְׂרָאֵל הַמּוֹכֵר יֵינּוּ לְעוֹבֵד
 בּוֹכְבִים, אם פֶּסֶק עַד שְׁלֹא מִדָּ - סיכם עמו את סכום התשלום
 קודם משיכה, דְּמִי מוֹתְרִין, משום שהגוי קונה את היין במשיכה,
 ומיד מתחייב בתשלום, ורק אחר כך נוגע ביין ומנסכו, נמצא
 שהתשלום אינו עובר יין נסך, אולם אם מִדָּ עַד שְׁלֹא פֶּסֶק -
 שמשך את היין ורק אחר כך סיכמו על סכום התשלום, דְּמִי
 אֲסוּרִין, והיינו משום שהמשיכה לא מועילה לעשות קנין קודם
 הפסיקה, ולאחר המשיכה כאשר הגוי נוגע ביין ומנסכו, עדיין היין
 ברשות הישראל, ומעתה אסור לו ליטול דמיו. הרי מבואר, שאין
 הקונה גומר בדעתו שהקנין יחול, קודם פסיקת דמים.
 מבררת הגמרא: מֵאֵי הוּי עָלָה - מה ההלכה למעשה באופן זה.
 תמזה הגמרא: ומה השאלה 'מֵאֵי הוּי עָלָה', והרי ההלכה בזה
 בְּדִשְׁיָי - כמו שאמרנו, שמוכר ממשתנינו כדעת אביי, שאין
 הקנין מועיל קודם פסיקת דמים.
 מבארת הגמרא את דבריה: אמנם במשתנינו מבואר כן, אך אין
 להוכיח מהמשנה לכל מקום משום, דְּלִלְמָא חוֹמְרָא דִּיין נִסְךָ שְׁאִינִי
 - אולי משום חומרת איסור יין נסך [שהוא משום איסור עבודה
 זרה] הדין שונה, שהחמירו חכמים לומר שלא יועיל הקנין קודם
 פסיקה ואסרו את דמי היין, אבל בקנין הקרקע יתכן שהפסיקה
 אינה מעכבת את הקנין. ומכיון שיש מקום לחלק כך, לפיכך
 מבררת הגמרא מה הכרעת הדין בזה.
 הגמרא מביאה ראייה מבריתא, לפשוט את הספק, האם בשאר
 דברים הפסיקה מעכבת את הקנין: תָּא שְׁמַע - בוא ושמע ראייה
 שקנין אינו מועיל קודם פסיקה. דְּאִמְרָ רַב אִידִי בְּרַב אֵבִי, עוֹבְדָא הוּא
 בִּי רַב חֲסָדָא - מעשה היה בבית מדרשו של רב חסדא שנשאל על
 דין זה, אם מועיל קנין אפילו שלא פסק, וְרַב חֲסָדָא בִּי רַב הוֹנָא -

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף עב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קפט רש"י תוספות

1 ולא ניתן להישבון - ולא מחייב לאהדורה להאי ישראל, דהא מחיל לשוה עליה. אמאי נהרג -
2 הא לא קניא להך גזילה, וכל היבא דאיתא של ישראל היא ומשני: האי דנהרג - משום
3 צעירה דישאל. ועד כאן שייך לעמוד הקדום. ומאי לא ניתן להישבון - הא לא שייך
4 ביה הישבון, דכיון דגוי לא קניא דישאל היא אינה בתורת הישבון - כלומר, הכי נמי
5 קאמר: אינה בתורת שום גזילה דגוי, דכל היבא
6 דאיתא דמרה היא. והוא הדין לשוה פרושה, והאי דנקט פחות - לאשמועינן דנהרג עליה.
7 אלא שמע מינה משיבה קונה - להלכך קניה
8 קמא, וחדר קניה הא, ונהרג על שגול. וילא ניתן
9 להישבון דרישא דוקא פחות משוה פרושה,
10 דישאל מחיל ולא מיידיב גוי לאהדורה. אך
11 מוביננא לה - וקנן מיניה בקנין, והא לא פסק -
12 ראשון דמים, ולא סמכא דעתיה אקנין, דסבר
13 אם ירצה לחזור ירבה עליו בדמיא דמיא אסורין
14 - אלמא לא קניה משיבה משום דלא פסק קודם
15 לכן, להלכך קנן נמי לא מהני. הכי נרשני: מאי
16 הוי עלה מאי הוי עלה בדאמרי - קמא בלשון
17 בעיא, ובתרא בלשון תימנה. דלמא - מחבא לא
18 פשטינן לקנן דעלמא, והבא משום חומרא דין
19 נסך שאני, דאמרינן רבנן למימר דלא קניא
20 משיבה בלא פיסוק, אבל בעלמא קני. משך
21 הימנא חמרי ופועלי - הרי שהיה מביא חמרי
22 טעונן פירות, ופועלי נושאים בבתן, ומשכח
23 חבירו ממנו והכניסן לתוך ביתו - לאו משיכה,
24 שאין משיכה קונה בבני אדם, ופירות כל זמן
25 שהן עליהם לא קנה. בין פסק - דמים אחרי כן.
26 עד שלא פסק - כלומר, כל זמן שלא פסק יכול
27 מוכר לחזור בו, דביתו לא עדיפא ממשכח,
28 ומשיכה גופא לא קניא אלא אם כן פסק, אבל
29 מדד ופסק או פסק ומדד - קניא ליה ביתו ולא
30 בעי משיכה. פירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד
31 שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור בו - דאף על
32 גב דלא מדד, כיון דפסק קניא ליה רשותו
33 במשיכה. מדר עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור
34 בו - כל זמן שלא פסק, דמדירה לא מהניא מיד,
35 ורשותו לא קניא עד דיפסק. אלמא משיכה בלא
36 פיסוק לא קניא. קנה קמא - דהא פסק וקנו
37 מיניה. וזוי אנסוחו - זה שנתן לו מאה ועשרין
38 אנסו למכרה, וכל כמה דלא ידבו ליה כולי האי
39 לא הוה בדעתיה לזבונה, ואידו אי מוביננא ליה
40 בשויה קאמר ליה, והא לא זבנה מדעתיה אלא
41 בעל כרחיה. אמר ליה ברשימי בתלתא -
42 מוביננא ליה ניהלך, כיון דנקט לישנא דשומא
43 ונקט תלתא שות בית דין סתם - לתורת דיין
44 נחת, ואפילו תרי מנו תלתא שמין אותו, ואם
45 שלשי חלוק על השנים אולינן בתר רובא.
46 בדאמי בי תלתא - לשון זה לאו בתורת דיין

1 דלא פסק לא קנה? דתנן: המוכר יינו לנכר, פסק עד שלא מדר - דמיו מותרין, מדר עד
2 שלא פסק - דמיו אסורין. מאי הוי עלה? - מאי הוי עלה? פדקאמרינן! - דלמא חומרא
3 דיון נסך שאני. תא שמע, דאמר רב אידי בר אבין: עובדא הוה בי רב חסדא, ורב חסדא
4 בי רב הונא, ופשטיה מהא דתנן: משך חמריו ופועלי ויכניסין לתוך ביתו, בין פסק עד
5 שלא מדר ובין מדר עד שלא פסק - לא קנה, ושניהן יכולין לחזור בהן; פירקן והכניסן
6 לתוך ביתו, פסק עד שלא מדר - אין שניהן יכולין לחזור בהן, מדר עד שלא פסק -
7 שניהן יכולין לחזור בהן. ההוא גברא דאמר ליה לחבריה: "אי מוביננא לה להא ארעא -
8 מוביננא לה במאה וזוי", וזבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין. אמר רב פהנא: קנה
9 קמא. מתקין לה רב יעקב מנהר פקוד: האי וזוי אנסוחו! והלכתא פרב יעקב מנהר פקוד.
10 אמר ליה: "ברשימי בתלתא" - אפילו תרי מנו תלתא, "בדאמי בתלתא" - עד דאמרי
11 בתלתא, "ברשימי בארבעה" - עד דאמרי בארבעה, וכל שכן היבא דאמר ליה: "בדאמי
12 בארבעה". אמר ליה: "ברשימי בתלתא", ואתו תלתא ושמונה, ואמר ליה אידי: ליתו תלתא
13 אחריני דקים להו טפי - אמר רב פפא: דינא הוא דמעפב. מתקין לה רב הונא בריה דרב
14 יהושע: ממיא דהני קים להו טפי? דלמא הני קים להו טפי! והלכתא פרב הונא בריה
15 דרב יהושע. משנה נטל את המשפך ומדר לתוך צלוחיתו של נכרי, וחזר ומדר לתוך
16 צלוחיתו של ישראל, אם יש בו עקבת יין - אסור. המערה מכלי אל כלי, את שעירה
17 ממינו - מותר, ואת שעירה לתוכו - אסור. גמרא תנן התם: הנצוק והקטפרס ומשקה
18 טופח - אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, האשבון - חיבור לטומאה ולטהרה. אמר
19 רב הונא: נצוק וקטפרס ומשקה טופח - חיבור לענין יין נסך. אמר ליה רב נחמן לרב
20 הונא: מנא לך הא? אילימא מדרתנן: הנצוק והקטפרס ומשקה טופח - אינו חיבור לא
21 לטומאה ולא לטהרה; לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור, הא לענין יין נסך הוי
22 חיבור. אימא סיפא: האשבון - חיבור לטומאה ולטהרה; לטומאה ולטהרה הוא דהוי
23 חיבור, הא לענין יין נסך לא הוי חיבור! אלא מהא ליבא למשמע מינה. תנן: נטל
24 את המשפך ומדר לתוך צלוחיתו של נכרי, וחזר ומדר לתוך צלוחיתו של ישראל,
25 אם

1 נחת, ולאמירת שלשתן נתכוון. ברשימי בארבעה - כיון דנחת לדעות, להרבות דעות יותר מכדי בית דין - ודאי לאו לתורת דיין נחית, ולא אולינן בתר רובא עד דאמרין כולה, דאי
2 חולקין מאי אהנו ליה דעות. משנה משפך טריטיר, מלמעלה פיו רוב ומלמטה נבק קצר. ומושיבין אותו על פי צלוחית של לוקחין שפיר צר, ושופכין היין מן המידה לתוכו, והוא
3 יורד לתוך הצלוחית. אם יש בו - בשולי המשפך. עקבת יין - מקום שמתעכבת שם טיפת יין. אסור - לפי שנשאר שם מן היין שמדר לתוך צלוחיתו של גוי. ובגמרא מפרש ההוא עקבת
4 יין דמשפך במאי מיתסרא. המערה מכלי אל כלי את שעירה ממנו מותר - ובגמרא מפרש בגי המערה. ואיצטריך לאשמועינן את שעירה לתוכו אסור - משום כחו, והעלין מותר -
5 דלא גזר רבנן בכחו למיסר ההוא דגויא. גמרא הנצוק = קלוח צינור הבא מלמעלה למטה בוקיפה כמרום של גגין. קטפרס = מים הבאין מלמעלה למטה דרך מדרין של תל גבוה
6 זקוק. ומשקה טופח - ואין בו טופח עד מנת להטפיה, שאם טפח בהן בידו לא יעלה בה משקה שיכול להטפיה דבר אחר. אינו חיבור לא לטומאה - אם משקין תולשין הן, וגנע טמא
7 בתחתון העלין טהור. וכן לענין משקה טופח, אפילו במקום חלק משקה מכאן ומכאן ומשקה טופח באמצע. וגנע טמא במשקה - משקין שמכאן ומכאן טהורין, ואף על פי שמתורבין
8 לו. ולא לטהרה - גממית שאין בה ארבעים סאה, ונצוק או קטפרס או משקה טופח מחובר לגממית זו מקוה שלם - אינה חיבור, והטובל בגממית לא עלתה לו טבילה. האשבון ביוקע,
9 ארץ מליחה שנתבקעה ונקו שם מים - חיבור לטומאה ולטהרה. לין נפך - שהמערה מכלי כשר לין נסך - נאסר אף מה שבכלי העלין דרך נצוק.

דא

אם יש בו עבדת יין אסור - ואם תאמר: למה לי עבדת יין? תיפוק ליה משום משפך גופיה, דאמר לקמן (עד, ב) דבעי ניגובו ותיזיר רבינו תם: דלקמן מיירי במשפך של חרס דבעל טפי, והבא בשל עץ ללא בלע כולי האי. ויטוב חזר בו רבינו תם, ופירש: דהבא דהתם בשל עץ, אלא דלקמן מיירי בשל עץ שמוחד לתשמישו של גוי ובלע

טפי, ולכך בעי ניגוב, אבל הבא מיירי שהמשפך של ישראל ולכך לא בעי ניגוב, דלפי שעה לא גזר ביה רבנן. ומשום הכי נקט דוקא שיש בו עבדת יין, אף על גב דלקמן (שם) קאמר גבי קנקנים דלפי שעה גזר בהו רבנן - התם כדמפרש טעמא: משום דמכניסין לקיום, אבל גת ומוחץ ומשפך שאין מכניסין לקיום לא בלעו כולי האי. **הפסח** - צלוחית תפשוט לך - ואם תאמרו: פשיטא דאסור כיון דפסחתי צלוחיתו ויש לומר: דאשמועינן חידוש, דאף על פי שאין היין נשאר כלל במשפך אפילו הכי אסור. **כחו** של גוי דרבנן בהוא דלבראי גזר רבנן דלגזאי לא גזר - ובאן שאם היה היין בשכר בתוך כלי אחד, ונטל הגוי את הכלי מבחוץ ושפך מן היין לחוץ ולא נגע ביין - מה שנפל חוץ לכלי אסור, אבל מה שבתוך הכלי מותר כדאמרין הכא. דלגזאי לא גזר רבנן. **אמר** להו בר חסדא להנהו סביטא כי כיליתו תמרא לגוים מקטפי קטופי - פירש רש"י: שיפסוק ראש העלין של נצוק מכליו של ישראל קודם שיגיע ראש התחתון לכליו של גוי, דאם הגיע ראש התחתון לכליו של גוי קודם שיפסוק ראש העלין מכליו של ישראל - וזו לא מהני קטיוף. דנצוק חיבור. ופסק רש"י כרב הונא דאמר נצוק חיבור, מדסבר בר חסדא אבא כותיה, ומעשה רב. אבל רבינו תם פסק דנצוק אינו חיבור. ואף על גב דרב חסדא סבירא ליה דנצוק חיבור, מכל מקום דא רב ששת דבתרא הוא טפי אמר דנצוק אינו חיבור, מדמוקי ממתניתין בגוי המערה לעיל. וכן מן וזוטרא דבתרא דהוא אמר לקמן קנישקנין שריא. וקנישקנין חשיב נצוק אף על גב דאניו עולה אלא על ידי מציצה. דדמי לגישתא ובת גישתא דחשיב ליה לקמן נצוק, מדפריך תלמודא עליה: שמע מינה נצוק חיבור, אלמא בבי גישתא אף על גב דאין היין עולה אלא על ידי מציצה ואין סופו להתערב מאליה כשאר נצוק אפילו הכי חשיב ליה נצוק, והא דרזין נמי קנישקנין, ועוד, מדתני רבי חיאי "כשפסחו צלוחיתו, אלמא דקסבר דנצוק אינו חיבור. ואף על גב דקאמר: נצוק תיבעי לך, לא הוי אלא דחוק ותירוצא בעלמא. ועוד מכאי רבינו תם דנצוק אינו חיבור, מדפריך תלמודא בכל דוכתא: שמע מינה נצוק חיבור, משמע דקשה

לתלמודא לאסור בנצוק. ועוד, דרב הונא דרייק דנצוק חיבור מהחזיק דהנצוק דהקפסר ומשקה טופח כו', דרייק רב הונא מינה: לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור הא לענין יין נסך הוי חיבור. ולענין משקה טופח על כרחך אין דיוק זה אמת. דהא נפסק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה ט, ב) משמע דלענין יין נסך בעינן טופח על מנת להטפית, גבי הוואו יין דאשתבח במעצרת כו' אמר רב אשי: איא טופח להטפח כו', וכי היכי דאין הדיוק אמת לענין משקה טופח כדפירשתי - הוא הדין לענין נצוק נמי אינו אמת, דהא בחדי הדדי תני להו. ועוד, מדבעי לעיל (טו, ב) גבי מלתא דרב הונא דגרונתני: שמע מינה נצוק חיבור - מאי קבעי? הא רב הונא דאמר בשמעתין נצוק חיבור! אלא שמע מינה דרב הונא חדי ביה. והשתא במקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי רבינו תם להחיר מגע גוי על ידי נצוק, אבל בהפסד מועט יכול להחמיר כדברי רש"י. אמנם אם משך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך, אם יש בחבית ששים מן היין שבכלי שיש בו נסך - דאי מותר אפילו למאן דאמר נצוק חיבור, דהא לא גרע חיבורו על ידי נצוק מאילו היה כולו מעורב בחבית, שהיה אז בטיל בשלם כסתם יינם, כמו שפירש רבינו תם. ונצוק דמיתסר דכי דמי? כגון שהיה היין מקלח מן החבית ובה הגוי ונגע בקילוחו שהוא הנצוק - כי האי מיתסר למאן דאמר נצוק חיבור. ומכל מקום אפילו שיש הפסד מרובה ממכין אפסך רבינו תם. **אמר** להו בר חסדא: שפסחתי צלוחיתו ויש ליחור מטה כבובא בסיעה גרע קטן ישראל, דהוי מסייע שאין בו ממש דאמרין, מלקח יתר יפה - אם כן מותר, דהוי מסייע שאין בו ממש.

אם יש בו עבדת יין - אסור; הא עבדת יין במאי קא מתפסרא, לאו בנצוק? שְׁמַע מִיָּה: נצוק חיבור! תני רבי חיאי: שְׁפַחְסְתוּ צִלּוּחִיתוּ. - אָבֵל לא פִּחְסְתוּ צִלּוּחִיתוּ מֵאִי? לֹא, תִּפְשׁוּט דְּנִצּוֹק אִינוּ חיבור! - לֹא, פִּחְסְתוּ צִלּוּחִיתוּ תִּפְשׁוּט לָךְ דְּאָסוֹר, נצוק תִּיבְעִי. תָּא שְׁמַע: הַמְעַרָה מִכְּלִי לְכָל, אֵת שְׁמַעְרָה מִמֶּנּוּ - מוֹתָר; הָא דְּרִבְיִי בִּינִי - אָסוֹר, שְׁמַע מִיָּה: נצוק חיבור. - אִי נצוק חיבור, אִפִּילוּ דְּגִיזָה דְּמִנָּא נְמִי לִיתְסֵר! - הָא לֹא קָשִׁי, דְּקָא מִקְשָׁרָא קְטוּפִי; מִכְּלִי מִקּוֹם נצוק חיבור! - וְלִשְׁמַעְמִיד, אִימָא סִיפָא: אֵת שְׁעִירָה לְתוֹכוֹ הוּא דְּאָסוֹר, הָא דְּרִבְיִי בִּינִי שְׁרִי אֵלָּא, מִהָא לִּיפָא לְמִשְׁמַע מִיָּה. תָּא שְׁמַע: הַמְעַרָה מִחִבִּית לְבֹר, קִילִיתָ הִיֹּרֵד מִשְׁפַּת חִבִּית לְמִטָּה - אָסוֹר! תִּרְגְּמָה רַב שֵׁשֶׁת: בְּגוֹי הַמְעַרָה, דְּאִתִּי מִכְּחוּ. אִי גוֹי הַמְעַרָה, אִפִּילוּ גֹזָא דְּחִבְיָתָא נְמִי מִתְסֵר! כַּח דְּגוֹי מְדִרְבְּנָא הוּא דְּאָסוֹר, הָהוּא דְּנִפֵּס לְבָרַי גֹּזְרוּ בִּיהַ רַבְּנָא, הָהוּא לְגִזְרָא - לֹא גֹזְרוּ בִּיהַ רַבְּנָא, אֲמַר לָהּ רַב חֲסִידָא לְהִנְהוּ סְבִיתָא: כִּי פִּילִיתוּ חֲמָרָא לְגוֹיִם - קְטוּפִי קְטוּפִי, אִי נְמִי נִפְצִי נְפֻצִי. אֲמַר לָהּ רַבָּא לְהִנְהוּ שְׁפּוּכָא: כִּי שְׁפַכְתוּ חֲמָרָא, לֹא לִיקָרֵב גוֹי לְסִיעַ בְּהַדְרִיכָא, דְּלִמָּא מִשְׁתִּילִיתוּ וְשִׁדְתוּ לִיהַ עֲלִיָּה, וְקָאִתִּי מִכְּחוּ וְאָסוֹר. הָהוּא זָבֵרָא דְּאָסִיק חֲמָרָא בְּגִישְׁתָּא וּבֵת גִּישְׁתָּא, אֵתָא גוֹי אֲנָח יְדִיָּה אֲגִישְׁתָּא, אָסֵרִיָּה רַבָּא לְכוּלִּיָּה חֲמָרָא. אֲמַר לָהּ רַב פֶּפֶא לְרַבָּא, וְאֲמַרִי לָהּ רַב אֲדָא בְּרַ מִתְנָה לְרַבָּא, וְאֲמַרִי לָהּ רִבְיָא לְרַבָּא: בְּמֵאִי? בְּנִצּוֹק, שְׁמַעְתָּ מִיָּה: נצוק חיבור? שְׁאֵנִי תְּתֵם, דְּכוּלִי חֲמָרָא אֲגִישְׁתָּא וּבֵת גִּישְׁתָּא גִּירִי. אֲמַר מֶר וּזְמָרָא פְּרִיָּה דְּרַב נַחֲמָן: קִנִּישְׁקִין שְׁרִי. וְהֵנִי מִלִּי דְּקִדְרִים פֶּסֶק יִשְׂרָאֵל, אָבֵל קִדְרִים פֶּסֶק גוֹי. לֹא, רַבָּה בְּרַב הוּנָא אִיקְלַע לְבִי רִישׁ גְּלוּתָא, שְׁרָא לָהּ לְמִשְׁתָּא קִנִּישְׁקִין. איבא

הא עבדת יין - דמשפך במאי איתסר? הא לא נגע משפך בין נסך משיך לתוך הצלוחית **אלא בנצוק** - שחיבר יין שבמשפך לין שבקרקעיתה של צלוחית. **תני רבי חיאי - במתניתיה להך מתניא ומוסיף בה. שפחסתי צלוחיתו - והכי קתני לה: נטל המשפך ומרד לתוך צלוחית של גוי ודרי פחסתי צלוחיתו, חזר ומרד לתוך צלוחיתו של ישראל, אם יש בו עבדת יין - אסור.** דכיון שנתמלאת צלוחיתו עד שפסח היין בשולי המשפך, שנתחבר ממש יין שבמשפך לין נסך. ומקשטין: כיון דהך דרבי חיאי מתניין היא, וקתני שפחסתי צלוחיתו, הא לאו הכי שרי - תפשוט דנצוק אינו חיבור. **ומשני: לא שפחסתי צלוחיתו תפשוט לך דאסור** - והיא גופא איצטריכא לאשמועינן, דלא תימא: הא נמי דמיא לנצוק ולא תיתסר, אבל נצוק תיבעי לך. ומבאח לא דייקין בה החזירא, דהא גופא איצטריך. **המערה מכלי אל כלי - סלקא דעתיה בישראל עסקין. דמפסוקי פסוקי - קודם שירד הקילוח לתוך כלי הגוי יפסוק ראש הנצוק מכלי העלין, ודחשת ליכא חיבור מידי.** אבל דבני בניי דמיחבר על ידי נצוק אסור לקלטו מן האויר לשותות, והכי נמי מחבית לבור, ומה שבבזר יין נסך. **דגזאי לא גזר רבנן - והלכה כרב ששת,** שאין אדם חלוק עליה, ואם שפך גוי [מן] הכלי מותר מה שנשאר בכלי. **קטופי - שיפסוק ראש העלין של נצוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי הגוי.** ואי נגע מקמי דליפסוק ראש העלין וזו לא מהני קטיוף, דאיתסר לה בנצוק, דסבירא ליה: נצוק חיבור, וכן הלכה. **נפצי נפצי -** יעמוד מרחוק ויורוק היין לכליו של גוי, כי היכי דלא ליהוי נצוק. **שפוכאי -** פועלץ ישראל, הרגילים לערוך יין מכלי אל כלי. **ושדית ליה עלויה -** שמא הניחו את כל הכלי שמערין ממנו ביד הגוי, והוא ישרה לבדו, ומיתסר התחתון. **גישתא ובת גישתא -** היינו "גיוסף" דגרס עזריבין (ק, א), חותכין שני קנים בשיפוע ומדביקין ראשיו מלמעלה, ושנייהן פתני למטה (כוח) ומניחין אחד מן הראשין בחבית מליאה עד שנגיע לשוליה, וראש קנה השני נותן בפיו, ומוציא מעט עד שעולה היין ושטמו מפיו, ומניח חבית ריקנית כנגד הקילוח, ויין עליו מלאו כולו מן החבית. **אנח ידיה אנשיתא -** נגע בראש זה המקלח, לכולי חמרא - אפילו מה שבכלי הראשון, אנשיתא ובת גישתא גירי - שהרי מלאו עולה, והוא ליה כנוגע בחבית ממש, דהוא ליה בחבית אריכתא, קנישקנין - כלי רחב, ויש לו שני קנין או שלשה ויצאין מצידי ומשכין ועולין כנגד גובהו, וכשתונגין יין בפיו מתמלאין כל הקנים ויכולין כמה בזה אדם לשתות בו ביחד, ובאן קרין לו קרולג'א מפני שמוקף קנים במחולות הללו. (קנישקנין) (שריא) ושרי לשתות בה ישראל וגוי ביחד, שכל זמן שזה מוציא אין יין שנוגע בפיו חזר למטה. והני מילי דקדם ופסק ישראל כו'. משנה

מדבעי לעיל (טו, ב) גבי מלתא דרב הונא דגרונתני: שמע מינה נצוק חיבור - מאי קבעי? הא רב הונא דאמר בשמעתין נצוק חיבור! אלא שמע מינה דרב הונא חדי ביה. והשתא במקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי רבינו תם להחיר מגע גוי על ידי נצוק, אבל בהפסד מועט יכול להחמיר כדברי רש"י. אמנם אם משך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך, אם יש בחבית ששים מן היין שבכלי שיש בו נסך - דאי מותר אפילו למאן דאמר נצוק חיבור, דהא לא גרע חיבורו על ידי נצוק מאילו היה כולו מעורב בחבית, שהיה אז בטיל בשלם כסתם יינם, כמו שפירש רבינו תם. ונצוק דמיתסר דכי דמי? כגון שהיה היין מקלח מן החבית ובה הגוי ונגע בקילוחו שהוא הנצוק - כי האי מיתסר למאן דאמר נצוק חיבור. ומכל מקום אפילו שיש הפסד מרובה ממכין אפסך רבינו תם. **אמר** להו בר חסדא: שפסחתי צלוחיתו ויש ליחור מטה כבובא בסיעה גרע קטן ישראל, דהוי מסייע שאין בו ממש דאמרין, מלקח יתר יפה - אם כן מותר, דהוי מסייע שאין בו ממש.

איבא

החבית נאסר. מתרצת הגמרא: **בַּח עֵינֵיכֶם בּוֹכֵבִים מִדְּרִבָּנָה הוּא**
דְּאִסְרִי, - כל מה שיין המתנענע מכח הגוי נאסר, הוא רק גזירה
 מדרבנן, ורק ב**ההוא דְּנֶפֶס לְבָרָא** - ביין שיוצא מחוץ לכלי, גזרו
 ב**יה רֶבֶן שִׁיאֶסֶר**, אך **ההוא דְּלִגְנָא** - אותו היין שנשאב בתוך הכלי,
 לא גזרו ב**יה רֶבֶן שִׁיאֶסֶר**.
 הגמרא מביאה את אזהרת רב חסדא למוכרי היין, וממנה למדים
 שסבר ניצוק חיבור: **אִמְרֵי לְהוּ רַב חֲסִידָא לְהִנְהוּ כְּבִירָא** - למוכרי
 היין, ב**י כְּבִירָתוֹ חֲסִידָא** - כשתמדדו יין למכור לעובדי **בּוֹכֵבִים**,
קָטְפִי קָטְפִי - תקטעו את הקילוח. וטעמו של רב חסדא, הוא
 משום שסבר שניצוק חיבור, ואם לא יעשו כן, יאסר כל היין
 שבכלי המדידה מחמת היין שבכלי של הגוי. **אִי נָמִי** - או גם
 אפשר, שתעשו באופן אחר שלא יהיה כלל ניצוק, **דְּנֶפֶסִי נְפֻצִי** -
 שלא תערו בדרך שפיכה, אלא תעמדו מרחוק ותורקו את היין אל
 הכלי של הגוי, וכך לא יהיה חיבור של ניצוק.
 הגמרא מביאה את אזהרת רבא לפועלים להשפכים את היין
 לכלים: **אִמְרֵי לְהוּ רַבָּא לְהִנְהוּ שְׂפֻכָא** - לאתום פועלים ישראלים
 הרגילים לשפוך יין מכלי לכלי, **בִּי שְׂפֻכִיתוֹ חֲסִידָא** - כאשר אתם
 שופכים את היין, היזהרו שלא ל**יִקְרַב** - שלא יתקרב עובד **בּוֹכֵבִים**
 ל**סִינֵי בְּתִירֵיבּוֹ** - לעזור לכם בשפיכה, **דְּלִמָּא מְשִׁתְּלִיתוּ** - שמוא
 תשכחו ו**יִשְׁרִיתוּ לֵיה** עֲלֵיהּ - ותעזבו את הכלי בידי הגוי, **וְקָאִיתִי**
מִבְּחוּ - והיין יגיע מכחו לכלי השני, **וְאִסְרִי** - ובכך יאסר היין
 שבכלי התחתון.
 הגמרא מביאה מעשה שבא לפני רבא, ומביאה ראייה מכך לדין
 ניצוק ביין נסך: **הָהוּא נִבְרָא דְּאִסְרִי חֲסִידָא** - מעשה באדם שהעלה
 ו-העביר) יין מחבית לחבית, **בְּנִישְׁתָּא וּבֵת גִּישְׁתָּא** - בשני קנים
 המחוברים, ומכניס קנה אחד אל החבית המלאה, ומוציא בקנה
 השני להעלות יין אל תוך הקנה, ולאחר שמתמלא הקנה יין, מסלק
 פיו, והיין ממשיך לקלח מאליו, ומניחים כלי תחת הקילוח ובאופן
 שהיין שנאסף בכלי השני אינו נוגע בקנה המקלח. **וְאִתָּא** - בא
 עובד **בּוֹכֵבִים**, **אִנְחֵי יְדֵיהּ אֲנִישְׁתָּא** - הניח את ידו בפי הקנה המקלח.
אִסְרִיהּ רַבָּא לְכִלְיָה חֲסִידָא - פסק רבא שכל היין אסור בהנאה, בין
 היין שבכלי השני, ובין היין שבכלי הראשון. מוכיחה הגמרא
 ממעשה זה שניצוק חיבור: **אִמְרֵי לֵיה רַב פֶּסָא לְרַבָּא, וְאִמְרֵי לֵיה** -
 ויש אומרים ש**רב אִמְרֵי בֵּר מִתְּנָה אִמְרֵי לְרַבָּא, וְאִמְרֵי לֵיה** - ויש
 אומרים ש**רַבִּינָא אִמְרֵי לְרַבָּא, בְּמָא** - מחמת מה נאסר היין שבכלי
 הראשון, האם **בְּנִיצוֹק**, שהרי הגוי נגע בראש המקלח והיין שם היה
 מחובר על ידי הקילוח שבתוך הגישתא אל היין שבכלי הראשון.
וּשְׂמַעְתָּ מִיָּתָּה - יהיה מוכח מכאן שניצוק חיבור.
 דוחה הגמרא: **שְׂאֵנִי הָתָם** - שונה הדין של גישתא מכל ניצוק,
 משום **דְּכִילֵי חֲסִידָא** - כל היין שבכלי הראשון **אֲנִישְׁתָּא וּבֵת גִּישְׁתָּא**
נִירִי - נגרר ועולה מאליו אל הגישתא ובת גישתא, ועל כן אנו
 דנים את הגישתא כחלק מהחבית, שהכל כחבית אחת ארוכה,
 ונמצא שהגוי נגע ממש ביין שבחבית, ולא מחמת ניצוק נאסר.
 הגמרא מביאה דין נוסף האמור בכלי שיש בו קנה שמוציאים
 דרכו את היין: **אִמְרֵי מִר וּזְמָרָא בְּרִיה דְּרַב נְחֻמָּן, קְנִישְׁקִינִי** - כלי
 שיוצא ממצדדיו כמה קנים, הנמשכים ועולים בגובה הכלי,
 וכשנותנים יין בכלי מתמלאים אף קנים אלו ביין, ויכולים כמה בני
 אדם לשתות ביחד מהיין, על ידי מציצה דרך הקנים, **שְׂרִי** - מותר
 לישראל לשתות בו ביחד עם גוי, משום שבזמן המציצה אין היין
 שבפי הגוי יורד בחזרה לכלי. **וְהִנֵּי מִילֵי** - ודין זה לא נאמר אלא
 באופן **דְּקָרִים פֶּסֶק יִשְׂרָאֵל** - שהישראל הקדים ופסק לשתות קודם
 שפסק הגוי לשתות, **אֲכָל אִם קָדָם וּפֶסֶק הָעוֹבֵד בּוֹכֵבִים לשתות**
 קודם הישראל, לא נאמר דין זה, מפני שבאשר הגוי מפסיק
 לשתות, מיד חוזר לכלי יין שנגע בפיו, ואוסר את היין שבכלי.
 הגמרא מביאה מעשה מעניין זה: **רַבָּה בֵּר רַב הוּנָא, אִיקְלַע לְבִי רִישׁ**
לְלוּתָא - הודמן לביתו של ראש הגולה, **שְׂרָא לְהוּ לְמִשְׁתָּא** - והתיר
 לבני ביתו של ראש הגלות, לשתות ב**קְנִישְׁקִינֵי**, ולא חשש לאיסור
 יין נסך.

אִם יֵשׁ בּוֹ - במשפך עֲבָכָת יֵין - מקום שמתעכבת שם טיפת יין,
 היין שבצלוחית הישראל אסור. ולכאורה, **הָא עֲבָכָת יֵין בְּמָא קָא**
מְתַקְרָא - הטיפה עצמה שהתעכבה במשפך מחמת מה נאסרה
 והרי לא נגעה ביין נסך שבצלוחית הגוי, **לָא בְּנִיצוֹק** - האם לא
 מחמת שהיתה מחוברת על ידי הקילוח ליין שבצלוחית של הגוי,
 ואם כן, **שְׂמַע מִיָּתָּה** - מוכח מכאן שניצוק הוא חיבור לענין יין נסך.
 דוחה הגמרא: אין הכרח לומר שהיין שבמשפך נאסר בניצוק, שכן
 אפשר לומר שמדובר כדִּתְנִי רַבִּי תַנִּי - כמו ששנה רבי חייא
 ובריייתא שלו משנה זו, שהוסיף בה שמדובר באופן ש**שְׂפֻכְתָּו**
צְלוּחִיתוֹ - שהצלוחית של הגוי התמלאה, עד כדי שנגע היין
 שבתוכה, בתוך המשפך, נמצא שהטיפה שבעכבת יין, אסורה לא
 רק משום ניצוק אלא משום שנגעה ממש ביין נסך, ולפי זה אין
 ממשנתינו ראייה לענין ניצוק.
 שואלת הגמרא: **אֲכָל לָא פְּתַחְתּוּ צְלוּחִיתוֹ מָא**, כלומר, לדברי רבי
 חייא שהעמיד בפחסתו צלוחיתו מה יהיה הדין באופן שהיין לא
 עלה בצלוחית, ונגיעתו ביין שבמשפך היתה רק על ידי ניצוק,
 האמנם לא נאסר היין שבמשפך, אם כן, מעתה תפשוט - תוכיח,
דְּנִיצוֹק אֵינוֹ חִיבּוּר, ויהיה קשה על רב הונא שאמר שניצוק הוא
 חיבור ביין נסך.
 מיישבת הגמרא: **לָא** - באמת אין הכרח לדייק מכאן לדין ניצוק
 ביין נסך, אלא רק פְּתַחְתּוּ צְלוּחִיתוֹ תַּפְשׁוּת לָךְ דְּאִסְרִי, ונבאר, שרבי
 חייא בא לחדש, שפחסתו וצלוחיתו הוא יותר חמור מניצוק, ואין
 ספק שהוא אסור, אבל דין נצוק ביין נסך, **רַבִּי תַנִּי** - תשאר בו
 בספק, האם רבי חייא סבר שהוא מותר ולכן לא העמיד באופן זה,
 או שהסתפק בזה, ולכן לא רצה להעמיד באופן זה.
 מביאה הגמרא ראייה נוספת ממשנתינו: **תָּא שְׂמַע**, שנינו במשנה
 (לעיל ע"א), **הַמְעַרָה** - ישראל השופך יין מכלי שלו, **לְכָלִי שִׁישׁ בּוֹ יֵין**
 נסך, **אֵת** - היין שנשאב בכלי שְׂמַעְרָה מְנֻנָה, מותר. מדייקת הגמרא:
 שרק מה שנשאב בכלי שלו מותר, **הָא דְּבִינֵי בִינֵי** - היין שבקילוח
 שבין שני הכלים, אסור. ואם כן, שְׂמַע מִיָּתָּה נִיצוֹק חִיבּוּר.
 מקשה הגמרא: **אִי נִיצוֹק חִיבּוּר**, **אֲפִילוּ הֵינִי דְּגִיזָה דְּמָא** - שבתוך
 הכלי של הישראל נְמִי לִיתָסֶר - גם צריך להאסר, שהרי הקילוח
 נוגע בכל היין שבתוך הכלי שממנו שופך. מתרצת הגמרא: **הָא לָא**
קָשְׁיָא - זו אינה קושיא, משום שיש לומר דָּקָא מְקַטְיָף קָטְפִי -
 שקוטע את הקילוח, על ידי ששופך מעט מעט, באופן שלא יחבר
 הקילוח בין היין נסך לבין הכלי שלו. ממשיכה הגמרא ואומרת:
 שאף שמדובר שמקטף קטופי, **מְכָל מְקֻסֵּי יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שְׂנִיצוֹק חִיבּוּר**,
 שהרי כאמור, מדייקת במשנה שהיין דביני ובנין ושכין שני הכלים
 נאסר, ועל כרחק שהוא משום שהוא מחובר בניצוק ליין נסך.
 דוחה הגמרא את הראייה: **וּלְמַעַקְמָהּ** - ולשיתתך, שדייקת שרק מה
 שבתוך החבית מותר אבל מה שבין הכלים אסור, אם כן **אִמְרֵי**
סִיפָא, 'את שעירה לתוכו אסור', ויש לדייק **אֵת** - היין שְׂעִירָה
 לְתוֹכּוֹ - לתוך הכלי השני הוא דְּאִסְרִי, **הָא דְּבִינֵי בִינֵי שְׂרִי** - מותר,
 ומכאן נוכיח שניצוק אינו חיבור. מסיקה הגמרא: **אֲלָא מִכִּין**
 שנמצא שיש סתירה מהירשא לסיפא בדיוק זה, על כרחק ש**מִתָּא**
 - ממשנה זו, **לִיכָא לְמִשְׁמַע מִיָּתָּה** - אין לדייק מה דין היין שביני
 ובנין.
 הגמרא מביאה ראייה מבריייתא לדין ניצוק ביין נסך: **תָּא שְׂמַע**,
 שנינו בבריייתא, **הַמְעַרָה יֵין מְחִבֵּת לְבוֹר שִׁישׁ בּוֹ יֵין נסך**, הקילוח
 הַיּוֹרֵד מִשְׁפַּת הַחֲבִית וּלְמַטָּה, אסור. והיינו, משום שהוא מחובר ליין
 נסך שבבור, ומוכח שניצוק חיבור.
 דוחה הגמרא: **תִּנְיָנָהּ** ו-העמיד וביאר) **רַב שֵׁשֶׁת** את הבריייתא,
 שלא מדובר בישראל המערה, אלא מדובר בְּעוֹבֵד בּוֹכֵבִים
הַמְעַרָה, ונאסר הקילוח לא משום ניצוק, אלא משום דְּאִתִּי מִבְּחוּ -
 שהקילוח בא מכוחו של הגוי, וגזרו חכמים לאסור יין שניצוק מכח
 הגוי. מקשה הגמרא: **אִי** - אם מדובר בעובד **בּוֹכֵבִים הַמְעַרָה**, אם
 כן **אֲפִילוּ גֵאָה דְּחִבְיָתָא** - גם מה שבתוך החבית נְמִי מְתַסֶּר - גם
 צריך להיאסר, שהרי הגוי מסיט ומנענע את החבית בשעת
 השפיכה, ומדוע שנינו בבריייתא שרק הקילוח היורד משפת

1 **אִיבָא דְאִמְרֵי** - יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, **רָבָה בַּר רַב**
 2 **הוּנָא גּוֹפִיָה** - בעצמו **אִישְׁתִּי בְּקִנְיָשְׁקִינִן** - שתה בכלי זה, ולא חשש
 3 לאיסור.

משנה

4 המשנה מלמדת את דינו של יין נסך שנתערב ביינות או במים
 5 אחרים: **יין נֶסֶךְ אִסוּר** בהנאה, ואוסר את תערובתו ושואם נתערב
 6 באחרים נאסר הכל **כָּל שֶׁהוּא** - על ידי משהו ממנו שנתערב
 7 בה. דין זה הוא גם במים שנתנסכו לעבודה זרה.
 8 כיצד, אם נתערב יין בַּיִן, ואחד מהם יין נסך והשני יין של היתר,
 9 וכן אם נתערבו מים בַּמִּים, שנתערבו זה בזה מים שנתנסכו
 10 לעבודה זרה עם מים אחרים, שאלו הן תערובות של מין במינו,
 11 נאסרת התערובת כָּל שֶׁהוּא מהאיסור, שאפילו מעט יין נסך אוסר
 12 יין של היתר בכמות גדולה מאוד, וכן מעט מים שנתנסכו לעבודה
 13 זרה אוסרים כמות גדולה מאוד של מים של היתר, שאין היין נסך
 14 והמים מתבטלים כאשר הם מעורבים במינם. אולם אם נתערב יין
 15 בַּמִּים וכן אם נתערבו מים בַּיִן, ואחד מהם איסור והאחר היתר,
 16 שזו תערובת של מין בשאינו מינו, אוסרים הם את התערובת רק
 17 בשיעור של נִוְתָן מִמֶּנּוּ מהם המעורב בה, כלומר, שאם טעם היין
 18 או המים האסורים מורגש בתערובת, הרי היא אסורה, ואם אינו
 19 מורגש, כגון שיש בדיתר פי ששים מהאיסור, מתותר.
 20 הַ הַכֶּלֶל, אם נתערבו איסור והיתר מִין בַּמִּינוֹ, כגון יין ביין או מים
 21 במים, נאסרת התערובת כָּל שֶׁהוּא מן האיסור המעורב בה, ואם
 22 נתערבו איסור והיתר מִין שֵׁלֵא בַּמִּינוֹ, כגון יין במים או מים ביין,
 23 נאסרת התערובת בְּנִוְתָן מִמֶּנּוּ של איסור המעורב בדיתר.

גמרא

24 הגמרא תבאר את פרטי הדינים שבמשנה.
 25 הגמרא מביאה שמועה בשם רבי יוחנן אודות תערובת יין נסך: **כִּי**
 26 **אִתָּא** - כאשר באו **רַב יְדִימָא** מארץ ישראל לבבל, **אָמַר** בשם **רַבִּי**
 27 **יוֹחָנָן**, הִמְעָרָה - השופרן יין נֶסֶךְ מִחִבִּית לְבוֹר הַמַּלְא יין של היתר,
 28 אֶפְּלוּ הוא שופך ממנה לתוכו במשך כָּל הַיּוֹם בּוֹלוֹ עד שהיין נסך
 29 שבבור כבר רב מאוד, שכבר אין בהיתר רוב כנגדו, **רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן**
 30 - כל מעט ומעט של יין נסך הנופל לבור, כָּבֵל ברוב יין ההיתר
 31 שבבור, ואין יין נסך אוסר במשהו אלא כל הנופל ממנו מתבטל
 32 ואיננו, וממילא גם אם נפל יין רב אינו מצטרף לשיעור האוסר כיון
 33 שנתבטל ואיננו, ונמצא שהיין נסך הפך להיתר ומותר בהנאה.
 34 מדברי רב דימי יש ללמוד שני דינים: א. שאין יין נסך אוסר במינו
 35 במשהו, אלא כאשר נפל ההיתר אליו, ולא כאשר הוא נפל אל
 36 ההיתר שאז הוא מתבטל. ב. שיהיו נסך הנופל להיתר, לא רק שהוא
 37 מתבטל אלא שאפילו נפל ממנו עוד ועוד אין כל היין נסך
 38 שבתערובת חוזר ומצטרף לשיעור האוסר, כיון שכבר נתבטל
 39 ואיננו.
 40 הגמרא דנה אם דברי רב דימי אינם נסתרים ממשנתנו: **תָּנִן**, יין נֶסֶךְ
 41 **אִסוּר** ואוסר כָּל שֶׁהוּא. מקשה הגמרא: **מָאי לָאוּ** - האם אין מדובר
 42 **דְּקָא נְפִיל אִיפְּרָא**, היין נסך, לְגַן הַתִּירָא - לתוך יין ההיתר, ונאמר
 43 על כך במשנה שהתערובת אסורה משום משהו יין נסך שבה, ואין
 44 אומרים שראשון ראשון הנופל בטל ביין ההיתר, ושלא כדברי רב
 45 דימי שהתיר באופן זה. מתרצת הגמרא: **לֹא**, מדובר **דְּקָא נְפִיל**
 46 **הַתִּירָא לְגַן אִיפְּרָא**, ובאופן זה ההיתר הוא זה שאומרים עליו
 47 'ראשון ראשון בטל', ועל כן אפילו נפל היתר רב מאוד לתוך
 48 האיסור, עד שהיה בדיתר רוב נגד האיסור, אף על פי כן אין הוא
 49 מותר, שכל מעט ומעט של היתר שנופל לבור נתבטל באיסור והפך

50 להיות כמותו, וההיתר המתבטל מצטרף אל האיסור לאסור את
 51 ההיתר הנופל לאחר מכן.
 52 **תָּא שְׂמַע** ראייה אחרת מדברי משנתנו, המוכיחה שלא כדברי רב
 53 דימי, יין בַּמִּים, שזו תערובת של מין בשאינו מינו, בְּנִוְתָן מִמֶּנּוּ.
 54 מקשה הגמרא: **מָאי לָאוּ דְּקָא נְפִיל חֲמִירָא דְאִיפְּרָא** לְמִיָּא דְהַתִּירָא,
 55 ונאמר על כך שאם היין נותן טעם במים כל התערובת אסורה,
 56 ואין אומרים שראשון ראשון מן היין הנופל במים של ההיתר
 57 מתבטל בהם ומותר ושוב אינו מצטרף לשיעור נתינת טעם, ושלא
 58 כדברי רב דימי האומר שכיון שנתבטל שוב אינו מצטרף. מתרצת
 59 הגמרא: **לֹא**, **דְּקָא נְפִיל חֲמִירָא דְהַתִּירָא לְמִיָּא דְאִיפְּרָא** - מים
 60 שנתנסכו לעבודה זרה, ומה שמבואר במשנה יין במים בנותן
 61 טעם, כוונת הדברים היא שכל שנפל יין של היתר למים של
 62 איסור, נאסר הכל, שהרי נתבטל ראשון ראשון מן היין שנפל כיון
 63 שהמים האסורים נתנו בו טעם והפך להיות כמותם עד שתפול
 64 בבת אחת כמות גדולה של יין שאין המים נותנים בה טעם,
 65 שבאופן זה אין היין מתבטל.
 66 מקשה הגמרא: **וּמַדְרִישָׁא** - וממה שהרישא, האומרת 'יין במים וכו'
 67 בנותן טעם, עוסקת בַּמִּיָּא דְאִיפְּרָא, **סִיפָא מִי**, המדברת בתערובת
 68 יין במים, עוסקת בַּמִּיָּא דְאִיפְּרָא, וקִתְּנִי בִּסְיָפָא, **מִיָּם בַּיִן בְּנִוְתָן**
 69 מִמֶּנּוּ, והיינו לפי זה מים של איסור שנפלו ליין של היתר, שאם הם
 70 נותנים טעם ביין הרי הם אוסרים אותו, ואין אומרים שראשון
 71 ראשון שנפל מהם ליין נתבטל ואיננו, ושלא כדברי רב דימי.
 72 מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַב יְדִימָא** ליישב שאלה זו, **בּוֹלָה מְתִנִּיתִין**
 73 מדברת בְּהַתִּירָא לְגַן אִיפְּרָא, וְרִישָׁא שנאמר בה 'יין במים וכו'
 74 בנותן טעם, מדובר בה **דְּקָא נְפִיל חֲמִירָא דְהַתִּירָא לְמִיָּא דְאִיפְּרָא**,
 75 וכוונת המשנה שלעולם יין היתר שנפל למים של איסור, נאסר,
 76 עד שיפול בבת אחת שיעור רב מאוד שאינו מתבטל. ובסִיפָא,
 77 שנאמר בה 'מים ביין בנותן טעם', מדובר בה **דְּקָא נְפִיל מִיָּא**
 78 **דְהַתִּירָא** לְחֲמִירָא דְאִיפְּרָא, וגם כאן הדין הוא כמו ברישא, שהכל
 79 נאסר עד שיפלו מים רבים בבת אחת בשיעור רב מאוד שאינם
 80 מתבטלים.
 81 שמועה נוספת בשם רבי יוחנן, החולקת על דברי רב דימי משמה:
 82 **כִּי אִתָּא רַב יַצְחָק בַּר יוֹסֵף** אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִמְעָרָה - השופרן יין נֶסֶךְ
 83 מִצְרָצוֹר - פָּרָן קָטָן לְבוֹר הַמַּלְא יין של היתר, אֶפְּלוּ הוא שופך
 84 ממנו לבור במשך כָּל הַיּוֹם בּוֹלוֹ עד שהיין נסך שבבור כבר רב
 85 מאוד, **רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן** - כל מעט ומעט של יין נסך הנופל לבור, כָּבֵל
 86 ברוב יין ההיתר שבבור, ואין היין נסך אוסר במשהו וגם אינו אוסר
 87 בנותן טעם, משום שהוא בטל ואיננו והפך להיתר ומותר בהנאה.
 88 ואין דין זה אמור אלא לְדָקָא בשופך מִצְרָצוֹר קָטָן, **דִּלָּא נְפִישׁ**
 89 **עֲמֻתִּיָּה** - שאין הקילוח גדול, והנופל לבור הוא מעט מעט
 90 ומתבטל, אֶבֶל בשופך מִחִבִּית, דְּנְפִישׁ עֲמֻתִּיָּה - שהקילוח הדיצא
 91 ממנה לבור הוא גדול, **לֹא** נאמר שראשון ראשון בטל, שכיון
 92 שקילוח גדול הוא, אינו מתבטל, והיין אוסר את תערובתו במשהו,
 93 כאמור במשנה, ושלא כדברי רב דימי.
 94 על שיטה זו, אין להקשות מן המשנה שממנה עולה לכאורה שאין
 95 אומרים שראשון ראשון בטל, וכפי שהקשו על דברי רב דימי, לפי
 96 שהמשנה מדברת ביין או מים שנפלו מחבית, ואילו לרב יצחק בר
 97 יוסף אין אומרים 'ראשון ראשון בטל' אלא בנפל מצרצור בלבד.
 98 שמועה אחרת בשם רבי יוחנן, אודות תערובת יין נסך במינו
 99 ובשאינו מינו כאחד: **כִּי אִתָּא רַבִּי יוֹחָנָן**, יין נֶסֶךְ שֶׁנְּפִיל
 100 לְבוֹר מִלֵּא יין של היתר, ונאסר כל היין, כאמור במשנה שיהיו נסך
 101 אוסר במינו במשהו, ולאחר מכן נְפִיל שָׁם גַּם קִיתוֹן - כליו שֶׁל מִיָּם
 102 של היתר, שיש בו פי ששים מהיין נסך אך לא מכל היין שבבור,
 103 **רֵאשׁוֹן אֶת יֵין הַתִּירָא כְּאִילוּ אֵינוֹ קִיִּים**, ונמצא שֶׁהִשָּׂא, דהיינו יין

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף עג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קצג רש"י תוספות

משנה ומים במים כו' - מים שנתנסכו לעבודה זרה נפלו במים דהיתר. **גמרא** ראשון ראשון - שנפל, בטיל בין כשר שבבור ומותר בהנאה. והאי דקתני לקמן (עד, א): יין נסך שנפל בבור כולו אסור. מוקף לה כשנפל בחבית גדולה ונשברה ונפל כולו באחד. לנו היתירא - ולא אמרינן קמא קמא בטיל ליה ברוב. היתירא לנו איסורא - דקמא קמא דהיתירא בטיל ליה.

הכי גרסינן: אין במים בנותן טעם. מאי לאו חמרא דאיסורא? לנו מיא דהיתירא - וקתני: מכי ידיב טעמא בחמרא מיתסר! הכי גרסינן: לא חמרא דהיתירא בנו מיא דאיסורא - ואשמעינן דכל כמה דיהבי מיא טעמא בחמרא איסור עד שיטבל טעם היין את טעם המים, וכגון דנפיל כוליה כחרא. דלא אפשר למיא דאיסורא לבטיל. הכי גרסינן: ומדרשא מיא דאיסורא סיפא נמי מיא דאיסורא וקתני סיפא מים בין בנותן טעם, אלמא איסורא בנו היתירא אף על גב דרובא דהיתירא לא אמרינן קמא קמא בטל. אמר לך רב דימי בולא פתניתין היתירא בנו איסורא - ורישא מיא דאיסורא, וסיפא מיא דהיתירא. ואין הלכה כרב דימי, שהרי בא רב יצחק והחמיר, בא רבין והחמיר, ולקמן פסקינן: יין נסך במינו במשנה. "צרצור קטן" גרסינן, והוא פך קטן, ובעירובין חלבי בגדים בפרק אחרון (קמ, ב) גרסינן "צלצול קטן", והוא קשר של משי. רואין את ההיתר כאילו אינו - ולא אמרינן: הרי נאסר כל היין ורבה היין על המים, דהא הוי חמרא רובא. אלא באיסור שנפל גרידא משערין, ואיכא מיא רובא. אלמא פליג רבין אדרב דימי, ואשמעינן דמא הוא דמבטל חמרא, אבל חמרא לא מבטל חמרא. תחלה - קודם יין נסך, דכי נפל יין נסך אשכוחה מיא ובטלה. מצא מין את מינו - לבסוף, וניעור, כלומר נתחוק וניתוסף איסורו ורבה יין על המים. ולשון "ניעור" - וזכירה ד' "כדיש אשר יעור משנתו", כמו "הניעור בלילה" ואבות פרק ג משנה ד', וכל היכא דתני "מצא מין את מינו וניעור" היינו פירושה. ויש שנופרישין "וניעור" - נוער מתורתו ראשונה ונדבק בחבירו ונתחוק. ואם כן "נוער" מביע ליה. ואיכא דמתני - להא דרב שמואל בר יחודה אמיתניתין. מאן דמתני לה אמיתניתין לא בעי תחלה - ואפילו נפל קיתון לבסוף סבירא ליה דמבטל מים את האיסור. ומאן דמתני אמיתניה דרבין בעי תחלה - דאי לאו תחלה אתא לאשמעינן, מאי קמשמע לן? הא רבין נמי הכי קאמרי תגדילי.

איכא דאמרי: רבה בר רבא הונא גופיה אישתמי בקנישקנין. **משנה** ויין נסך אסור ואסור בכל שהוא. ויין ביין ומים במים - בכל שהוא. ויין במים ומים ביין - בנותן טעם. זה הכלל: מין במינו - במשהו, וישלש במינו - בנותן טעם. **גמרא** כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: המערה ויין נסך מחבית לבור, אפילו כל היום פולו - ראשון ראשון בטל. תנן: ויין נסך אסור ואסור בכל שהוא; מאי לאו דקא נפיל איסורא לגו היתירא? - לא, דקא נפיל היתירא לגו איסורא. תא שמע: ויין במים - בנותן טעם; מאי לאו דקא נפיל חמרא דאיסורא למיא דהיתירא? - לא, דקא נפיל חמרא דהיתירא למיא דאיסורא. - ומדרש"א במיא דאיסורא - סיפא נמי במיא דאיסורא, וקתני סיפא: מים ביין - בנותן טעם! - אמר לך רב דימי: פולה מתניתין היתירא לגו איסורא, ורישא - דקא נפיל חמרא דהיתירא למיא דאיסורא, סיפא - דקא נפיל מיא דהיתירא לחמרא דאיסורא. כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: המערה ויין נסך מצרצור קטן לבור, אפילו כל היום פולו - ראשון ראשון בטל. ודוקא צרצור קטן, דלא נפיש עמודיה, אבל חבית דנפיש עמודיה - לא. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: ויין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים, רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו. כי אתא רב שמואל בר יחודה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שנפל קיתון של מים תחלה, אבל לא נפל שם קיתון של מים תחלה - מצא מין את מינו וניעור. איכא דמתני לה אמיתניתין: ויין ביין - כל שהוא. אמר רב שמואל בר יחודה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שלא נפל שם קיתון של מים, אבל נפל שם קיתון של מים - רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו. מאי איכא בין ללמתי לה אמיתניתין בין ללמתי לה אדרבין? - מאן דמתני לה אמיתניתין לא בעי תחלה, ומאן דמתני לה אדרבין בעי תחלה. אייתמר: ויין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים, אמר

איכא דאמרי רבה בר רב הונא גופיה אישתמי בקנישקנין - תימה: היאך היה שותה בקנישקנין, נהי דלא הוי חיבור, מכל מקום היה לו לחוש דלמא פסיק קדים ברישא גוי ופירש רבינו גונאל, דלא מיירי עם הגוי, אלא שהיה שותה עם ישראל בקנישקנין. ואם תאמר: אם כן מאי קא משמע לן? יש לומר: דקא משמע לן דלא מיתסר בזמן הזה משום שמחה, לאפקורי מנאן דאסר במסכת שבת לשתות בקנישקנין בזמן הזה פרק "במה אשה" (שבת סב, ב). ויין ביין ומים במים במשהו - פירש רבינו תם, דדוקא אין נסך ממש שנתנסך לעבודה זרה. והא דהוי במשהו, אבל סתם יינם בששים. וכן מצינו גוי במים מיירי במים שידוע שנתנסכו לעבודה זרה, דאי בסתם מים ליכא איסור, דכותיה קתני יין שידוע שנתנסך לעבודה זרה, אבל סתם יינם הוי בששים אפילו מין במינו, כמו כל איסורין שבתורה. והוא דאגרדמים גוי, דקאמר עלה בתוספתא שטיפת יין אוסרת במשהו, אף על גב דלא הוי ודאי נסך - איכא למימר דאתאי כרבי יחודה דאמר: מין במינו אפילו באלף לא בטיל אפילו בשאר איסורין. ועוד אומר רבינו יצחק, דאפילו אם נפשו לומר דסתם יינם במשהו, אפילו הכי הוי סתם יינם בזמן הזה בששים. ודוקא בימי התנאים והאמוראים שהיו בקיאים הגויים בטיב עבודה זרה, דאז שיכא ניסוך, החמירו בסתם יינם לאיסורו מין יין נסך דמי, הלכך לענין ביטול כשאר איסורין דמי, ובטל בששים כמו שאר איסורין. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן המערה ויין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל - פירושו: אפילו מתרבה היין נסך לבסוף, מכל מקום אמרינן ראשון ראשון בטל. משמע דהא דרב דימי סבר קמא קמא בטיל. ותימה: דבבבבב פרק "הלוקח" (בב, א) אמרינן: הלוקח ציר מעם הארץ משיק במים וטוהר, ממה נפשך: אי רובא מיא ניטור - הא עביד ליה השקק, ואי רובא ציר - ציר לא בר קבול, וטומאה היא. פירוש: ומיעוט מיא דאית ליה בטלי, דציר הוא רוב. ומסיק בעלה: לא שנו אלא לטבול בהן פתו, אבל לקדיה לא, דמצא מין את מינו וניעור, ולא אמר קמא קמא בטיל. ורב דימי קאמר לה לאה שמעתתא דתמו ועוד קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, דבשמעתין אמר רבי יוחנן: ראשון ראשון בטל, ובגדרי (ג, ב) אמר רבי יוחנן: גידולין של תרומה שגדלו ורבו גידולין על עקרו - אסור אפילו לכהן לאוכלן משום טביל, ולא אמרינן ראשון ראשון בטיל? ויש לומר: דבשמעתין נמי דקאמר ראשון ראשון בטיל - היינו עד שלא יפול שם כל כך מן הטל נסך בין הכל שלא יאה בהיתר בששים, אבל אם נפל כל כך מן הנסך לסירוק בין הכל שאין בהיתר ששים כדי לבטלו - אסור, משום דמצא מין את מינו וניעור. ותרע שכן הוא. דאי לא תימא הכי, וכי אם היה אדם מערה חלב בקדיה של היתר מעט בסירוקין עד שנתרבה החלב לבסוף כל כך שהיה בו בנותן טעם לקדיה, וכי תעלה על דעתך שהוא מותר משום קמא קמא בטיל? אלא דאי לא אמרינן קמא קמא בטיל כל כך מן האיסור לבסוף שהוא נותן טעם. ואם תאמר: כיון דעד ששים קאמר כדפרישית, אם כן מה חידוש הוא זה, לאשמעינן שהא בטל עד ששים? ויש לומר: דאתא לאשמעינן, דאף על גב דקתני מתניתין יין ביין במשהו - ולא מיירי באיסורא לנו היתירא, אלא מיירי בהיתירא לנו איסורא. ואם תאמר: ולפירוש רש"י, דפירש קמא קמא בטיל אפילו אין בו ששים - הא אסירין במתניתין (עד, א) יין נסך שנפל לבור? ויש לומר: דנפל בפעם אחת בקילוח אחד, דלא אמר קמא קמא בטיל, אבל הכא שנפל טיפה אחר טיפה - מותר, משום דאמר: קמא קמא בטיל. תא שמע: ויין במים בנותן טעם מאי לאו דקנפיל חמרא דאיסורא לנו מיא דהיתירא - וקאמר דלא אמרינן קמא קמא בטיל, וקשיא לרבי יוחנן. ואם תאמר: ומאי קשיא? האמרנו לעיל דלא אמרינן קמא קמא בטיל כי אם עד ששים, ואם כן שפיר קאמר דאסור בנותן טעם, דהיינו כי ליכא ששים? ויש לומר, דהכי פריך: מאי לאו דקנפיל לנו היתירא? ומדהא סיפא מיירי באיסורא לנו היתירא - רישא נמי דקתני יין ביין במשהו מיירי כבהאי גונא. דנפל איסורא לנו היתירא, וקתני: במשהו, וקשיא לרב דימי אמר רבי יוחנן. ודוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודיה לא - פירש רבינו יצחק, שהוא הדין רב דימי דאמר בחבית - דוקא נקט חבית, אבל יגית דנפיש עמודיה טפי מחבית לא אמר קמא קמא בטיל. **רואין** היתיר כאילו אינו כו' - רבין אתא לאפלוגי אדרב דימי, דאשמעינן דוקא מיא מבטלי חמרא, אבל חמרא לא מבטל חמרא. ופירש הקונטרס דאין הלכה כרב דימי, שהרי אחר רב דימי בא רב יצחק והחמיר, ובא רבין והחמיר. ולא נראה טעם זה, דאדרבה היה לנו לפסוק בשל סופרים כדברי דמיקל, היינו כרב דימי דמיקל טפי מכולהו. מכל מקום נראה דהלכה כרבין ולא כרב דימי, ולא משמעיה דרש"י, אלא משום דרבין בר סמכא הוא טפי כדאיתא ביבמות פרק "הבא על מבתו" (סד, ב), וזוהי

חזקיה אמר הגדילו באיסור אסור - פירש רש"י: כגון היין של היתר היה בבור ואחר כך נפל עליו יין נסך, דמצא מין את מינו וניער. ולא שנא כי נפלו מים תחלה לא שנא לבסוף, דלא אמרינן רואין את היתר כאלו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו, אלא היין מתחבר למינו ונעשה הכל יין נסך, והשאר אין במים שיעור לבטלו.

הגדילו בהיתר - כגון שהיין נסך היה בבור ונפל שם קיתון של מים, וכשנפל עליו היין של היתר כבר נתבטל יין נסך במים, שהמים רבין עליו בהיתר לבדו ונתבטל, ומשנתבטל לגמרי שוב אינו חוזר וניער. ורבי יוחנן, הגדילו באיסור נמי מותר, דלא אמר מצא מין את מינו וניער, הווא שנפלו מים תחלה כפירוש רש"י. וקשיא, דדוחק הוא, דהא - מה שזעמין רש"י מלתיה דרבי יוחנן כשנפלו מים תחלה, דאם כן הוה ליה לפרש: ועד קשה הא דפירש: הגדילו בהיתר - כגון שנפל יין של היתר לבסוף, דהא לישנא דקאמר "יין נסך שנפל לבדו" משמע דאיכא יין של היתר בבור, דהכי משמע לישנא, כמו הווא דלעיל דקאמר: המערה יין נסך מזהית לבדו כו'! לכן נראה ל: הגדילו המים באיסור - כלומר, בשעה שנפלו מים לבדו היה כבר מעורב היין נסך ביין של היתר - אסור, דלא אמר רואין היתר כאלו אינו כו' כיון שכבר נאסר. הגדילו בהיתר - כגון שנפל מים של היתר תחלה בבור ואחר כך יין של איסור - הכל מותר כיון שבטל, ודחינו שלא היה כבר נאסר. ורבי יוחנן אמר: הגדילו נמי באיסור, בין שנפלו מים תחלה בין לבסוף מותר, דאית ליה "רואין". שני כוסות - תימה: למא לי סלק את מינו? אפילו מינו דין של חליץ יסייע לבטל, דהא רבי יוחנן לית ליה במינו במשדו אלא טבל ויין נסך, ותרומה נמי עולה במאה ואחד, אלמא דבטל במינה: ויש לומר: דהבא מיירי בדליכא מאה ואחד, ולכן אינו מבטל. חוץ מטבל ויין נסך - והוא היין דמים במים במשדו. **טבל** מאי טעמא דכחיתורין כן איסור - מה דחיתור במשדו כשמואל, דאמר שמואל: חטה אחת פוטרת את חברי, וכי היכי דכל שהוא חשוב לחתירו - חשוב נמי לאסור. ותימה: דהבא משמע דטעמא דטבל במשדו דכחיתורין כן איסור, ובידושלמי קאמר דטעמא משום דטבל יש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטלי, כגון טבל ושבועית ומעשר וחקדש כשהן במינן, אבל שלא במינן בנותן טעם. והשתא תרי טעמי למא לי ויש לומר: דצריכי תרייהו, דאי ליכא אלא חד טעמא דיש לו מתירין, הוי אמנא: דקא היכא דהבעלים בעיר, דאו יש לו מתירין דהבעלים יכולים להפריש, אבל אי ליכא בעיר, אף על גב דיכול לילך במקום שהבעלים שם, מכל מקום כיון שיש לו טורח והוצאה הוי כשאין לו מתירין, כמו שפירש רבינו חם בפרק "הזהב" (בבא מציעא נג, א) דלא מיקרי יש לו מתירין אלא בלא טורח וציאה, הלכך אצטריך טעמא דהבא משום דכחיתורין כן איסור. ואי ליכא אלא טעמא דהבא, הוי אמנא דלא הוי במשדו אלא טבל נמוך דחיתורו במשדו כדשמואל, אבל מעשר ראשון הטובל לתרומת מעשר, דחיתורו לא הוי במשדו, דהא מעשר מן המעשר בעי הפריש. הוי אמנא דאיסור לא הוי במשדו, לכך אצטריך טעמא דירושלמי דיש לו מתירין, אלו

אמר חזקיה: הגדילו באיסור - אסור, הגדילו בהיתר - מותר; ורבי יוחנן אמר: אפילו הגדילו באיסור - מותר. אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא: לימא, חזקיה ורבי יוחנן בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קמיפלגי, דתנן: שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמצו - רבי אליעזר אומר: אחר אחרון אני בא, והכמים אומרים: בין שנפלו איסור בתחלה ובין בסוף, אינו אסור עד שיהא בו כדי להחמיץ? - והסברא? והאמר רבי: לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור, אבל לא קדם וסילק את האיסור - אסור; חזקיה דאמר כמאן? אלא, תבא בראין קמיפלגי, לחזקיה לית ליה רואין, לרבי יוחנן אית ליה. - וכו' אית ליה לרבי יוחנן רואין? והא בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן: שני כוסות, אחד של חולין ואחד של תרומה, ומזון ועירבן זה בזה, מהו? ולא פשט ליה! - מעיקרא לא פשט ליה, לבסוף פשט ליה. **אמר רבי: רבי אמי אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: שני כוסות, אחד של חולין ואחד של תרומה, ומזון ועירבן זה בזה - רואין את היתר כאלו אינו, והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו. זה הכלל: מין במינו - במשדו, שלא במינו - בנותן טעם. רב ושמואל דאמרי תרויהו: כל איסורין שבתורה, במינן - במשדו, שלא במינן - בנותן טעם; **"זה הכלל" לאתווי מאי? לאתווי כל איסורין שבתורה. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו: כל איסורין שבתורה, בין במינן בין שלא במינן - בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך, במינן - במשדו, וְשֵׁאלָא בְּמִינָן - בְּנִתּוֹן טַעַם.** **וְ"זֶה הַכֹּלֵל" - לְאַתּוּוֹי מִכָּל דְּרַב וְשִׁמוּאֵל, תֵּנִיאוּ כְּנִיתִיָּה דְּרַב וְרִישִׁי לְקִישׁ. תֵּנִיאוּ כְּנִיתִיָּה דְּרַב וְשִׁמוּאֵל: כֹּל אִיסוּרִין שִׁבְתּוֹרָה, בְּמִינָן - בְּמִשְׁהוּ, שְׁלֵא בְּמִינָן - בְּנִתּוֹן טַעַם. תֵּנִיאוּ כְּנִיתִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרִישִׁי לְקִישׁ. שִׁבְתּוֹרָה, בִּין בְּמִינָן בִּין שְׁלֵא בְּמִינָן - בְּנִתּוֹן טַעַם, חוּץ מִטַּבֵּל וְיֵינ נִסְכָּה, בְּמִינָן - בְּמִשְׁהוּ, שְׁלֵא בְּמִינָן - בְּנִתּוֹן טַעַם. בְּשִׁלְמָא יֵין נִסְכָּה, מְשׁוּם חוּמְרָא דְּעֵבֻרָה וְרָה, אֵלָא מִכָּל מָאִי מְעִמָּא? - בְּחִיתוּרִי כִּד אִיסוּרִי, דְּאִמְרִי שְׁמוּאֵל: חֲטָה אַחַת פּוֹטֶרֶת אֶת הַכֹּהֵן, וְתֵנִיאוּ נָמִי הֵכִי, בְּמָה אִמְרִי: מִכָּל אוֹסֵר כֹּכֵל שְׁהוּא? בְּמִינָן, שְׁלֵא בְּמִינָן - בְּנִתּוֹן טַעַם.****

משנה

הגדילו - המים והיין באיסור, שנפל יין נסך בסוף והגדילו - אסור. ולא אמרינן: רואין את היתר כאלו אינו, אלא יין נסך מתחבר למינו ואין המים רבין עליו. וכל שכן אם נפלו מים בסוף, כדאמרן לעיל. הגדילו בהיתר - שנפל יין היתר בסוף - כבר בטל יין נסך במים, שהמים רבו עליו בהיותו לבדו, ומשכבטל לגמרי שוב אינו חוזר וניער. ורבי יוחנן **אמר אפילו הגדילו באיסור - הוואל ומים נפלו תחלה, לא אמרינן: מצא מין את מינו. אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא כו' - רבי ירמיה לא הוה קים ליה בטעמיהו, וסבר דטעמיה דחזקיה משום דאחר אחרון אני בא כרבי אליעזר, הלכך נפל יין נסך בסוף - אסור, נפל כשר בסוף - מותר. ורבי יוחנן כרבנן, דאמר: עד שיהא באיסור לבדו כדי לבטל את המים, אבל היתר לא יצטרף עמו לבטל את המים ולאסור. לא שנו - לרבי אליעזר, דאם נפלה היתר בסוף - מותר. אלא שקדם וסילק את האיסור - ולא נשלם השיעור אפילו על ידי צירוף. אבל לא קדם וסילקו - מצטרף היתר לאיסור לחשלים את השיעור. חזקיה דאמר כמאן - אי כרבי אליעזר קאמר, אפילו הגדילו בהיתר - אסור, דהבא ליכא למימר קדם וסילקו. ואי כרבנן, אפילו הגדילו באיסור - מותר, דהא אמרינן: אפילו נפל איסור בסוף - אינו אסור **אלא** - גבי פלוגתא דשאריו איכא למימר חזקיה ורבי יוחנן תרייהו אי כרבי אליעזר אי כרבנן, דטעמא דהבא ודהתם לא דמי. דשאריו היינו טעמא דלא בטלי - משום דמתקן לבולה עיסה, ואיסוריה לאו במשדו, ורבי אליעזר ורבנן בזה וזה גורם פליגי. בין נסך - במינו איסורו במשדו ושלא במינו בנותן טעם, ופלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן משום מינו ושאינו מינו. וברואין קמיפלגי - חזקיה סבר: לא אמרינן רואין את מינו כאלו אינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלין, אלא כיון דין כשר קודם ליין נסך, ויין כשר הוה רבה על המים, כי נפל יין נסך - מצא מין את מינו וניער. אבל כי נפל נסך ברישא - בטל ליה במים, דמים הוי טפי עליה, וכי הדר נפל כשר שרי, דמשכבטל יין נסך לא אמרינן חוזר וניער. ורבי יוחנן - סבר: כיון דנפל נסך למינו ושאינו מינו - רואין את מינו כאלו אינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו. ומזון - במים לפי כח היין, ויש במים שבשניהם כדי לבטל את התרומה ברוב. מהו - מי אמרינן: רואין של חולין כאלו אינו, והמים רבים על התרומה. או דלמא מצא מין את מינו וניער, ורבה היין על המים? זה הכלל - דמתניתין. דמשום יין נסך לא יצטרף, דהא תנן: יין במינו במשדו ויין במים בנותן טעם, אלא לאיתווי שאר איסורין אתא. כל נותן טעם במינו בששים משערין כדאמרינן בשחיטת חולין (צז, א). חוץ מפבלי ויין נסך - לקמן מפרש טעמא. חטה אחת פוטרת חברי - מתרומה, דהא לא אתפרש שיעורא דיהה, אלא "דאשת דנגר" כתיב, ואפילו כל דהו, ורבנן הוה דאמרי: עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים. בינונית אחד מחמישים. במה אפרו טבל איסורו במשדו במינו - אמרו, אבל שלא במינו בנותן טעם. משום דבמינו איכא למימר דחיתורו כן איסור, אבל בשלא במינו ליכא למימר הכי, אלמא טעמא משום הכי הוה. משנה**

נחשב 'משהו' איסור, אלא שכיון שהוא מחמיץ את כל העיסה
נחשב שיש בו שיעור חשוב, ומחלוקת רבי אליעזר וחכמים היא
בדין 'זה וזה גורם', דהיינו דבר שנגרם מאיסור והיתר כאחד, אם
דינו באיסור או דינו בהיתר, שדעת רבי אליעזר, 'זה וזה גורם'
איסור, ועל כן דעתו היא, וכפי שפירשה אביי, שאם היו שאור
התרומה ושאור החולין יחדיו בעת סיום ההחמצה ונמצא
ששניהם גרמו אותה, שהיא איסור, ורק אם נסתלק כבר שאור
התרומה ונשלם החימוץ על ידי שאור החולין, היא מותרת, ודעת
חכמים 'זה וזה גורם מותר', ועל כן לא נאסרה העיסה אלא אם
ההחמצה נגרמה מכח האיסור לבדו. ואילו נידון 'זה וזה גורם'
אינו שייך לסוגייתנו כלל שמדובר בה בתערובת בלבד, ואין
האיסור וההיתר מתקנים או משלימים דבר אחר שנדון בו מה
דינו.

מסיקה הגמרא: **אֵלָא הָאֵלָא** ו-כאן בתערובת יין איסור עם מים ויין
המותרים, בדין 'רואין את יין מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה
עליו ומבטלו', **כְּמִיפְלִיג, לְחֻמְקָה לִית לִיה** - אינו סובר שרואין את
מינו כמי שאינו, ואילו **לְרַבִּי יוֹחָנָן אִית לִיה** - סובר הוא שאומרים
כן, והיין נסך מתבטל, וכאמור לעיל בביאור דבריהם.

הגמרא דנה בהסבר זה במחלוקתם. מקשה הגמרא: **וְמִי אִית לִיה**
לְרַבִּי יוֹחָנָן דִּין 'רואין' האמור, וְהָאֵלָא כְּמִיפְלִיג ו-והלא שאלו **לְרַבִּי**
אָסִי מִרְבִּי יוֹחָנָן, שְׁנֵי כּוֹסוֹת יִין, אֶחָד יִין שֶׁל חוּלִין וְאֶחָד יִין שֶׁל
תְּרוּמָה, וּמִזֵּן בָּמִים, כִּי שְׂרָגִילִים בֵּין חוֹק מַעֲרֹבִים אוֹתוֹ בָּמִים,
וְשִׁיעוֹר בָּמִים הַמַּעֲרֹבִים הוּא כִּפּי כַּח הַיֵּין, וְלֹאֲחֹר כִּינן עֵרֶבְרָן וְנָתַן
אֵת יִין כּוֹס זֶה כּוֹס זֶה, וְיֵשׁ עֵתָה בָּמִים שִׁיעוֹר מַסְפִּיק כִּדִּי לִבְטֹל
אֵת יִין הַתְּרוּמָה לְבַדּוֹ, אֲבָל אֵין בָּהֶם שִׁיעוֹר כִּדִּי לִבְטֹל אֵת כֹּל
הַיֵּין, הַתְּרוּמָה וְהַחוּלִין, כְּהוּ הַדִּין בּוֹה, הָאֵם אוֹמְרִים שְׂרוּאִים אֵת
יִין הַחוּלִין כְּאִילוֹ אֵינוֹ, וְהַמִּים רַבִּים עַל יִין הַתְּרוּמָה וּמִבְטָלִים
אוֹתוֹ, וְהַתְּעוּבָה מוֹתֵרֶת גַּם לִזְרִים, אוֹ שְׂאוֹמְרִים שִׁמְצָא מִן אֵת
מִינוֹ, כְּלוֹמַר יִין הַתְּרוּמָה אֵת יִין הַחוּלִין, וְאִסּוֹר לִזְרִים, וְעֵתָה צָרִיךְ
שִׁיעוֹר בָּמִים שִׁיעוֹר בִּיטוּל כִּפּי כַּח הַיֵּינוֹ, וְכִינן שֶׁאֵין בָּהֶם
שִׁיעוֹר זֶה אִסּוֹר הַכֹּל. וְלֹא פָשַׁט ו-הכריעו **לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי אָסִי**
אֵת הַסֵּפֶק, וּמוֹכַח שֶׁלֹּא הִיה בְּרוּר לוֹ אֵם אוֹמְרִים 'רואין'.

מתרצת הגמרא: יש לומר ש**מְעִירָא** ו-מלכתחילה **לֹא פָשַׁט לִיה,**
אולם **לְכַפּוֹף הַכְּרִיעַ בְּדַעְתּוֹ שְׂאוֹמְרִים 'רואין' וְפָשַׁט לִיה לְהַתִּיר,**
ודבריו לעיל, שאם הגדילו באיסור מותר משום שאומרים 'רואין',
נאמרו אחר שפשט לו כן.

הגמרא מביאה ראיה לתירוץ זה: **אֶתְמַר גַּמִּי, אֶתְמַר רַבִּי אָסִי אֶתְמַר**
רַבִּי יוֹחָנָן, וְאֶתְמַר לֵה שְׂאֹמֵר רַבִּי אָסִי אֶתְמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁנֵי כּוֹסוֹת
יִין, אֶחָד יִין שֶׁל חוּלִין וְאֶחָד יִין שֶׁל תְּרוּמָה, וּמִזֵּן, וְעֵרֶבְרָן זֶה כְּהוּ,
רואין אֵת הַהִיתֵר ו-יִין הַחוּלִין כְּאִילוֹ אֵינוֹ, וְהַשְּׂאֵר, והוא יין
הַתְּרוּמָה, הַמִּים הַמַּעֲרֹבִים רַבִּין עָלֵיו וּמִבְטָלִין אוֹתוֹ. וּמוֹכַח
מִשְׁמוּעָה זֹז שֶׁחֹזֵר רַבִּי יוֹחָנָן וּפִשַׁט אֵת סְפִיקוֹ שֶׁל רַבִּי אָסִי, וְעַל כֵּן
אִמַּר גַּם כֵּאֵן שֶׁאֵם הַגְּדִילוֹ בְּאִיסוֹר מוֹתֵר.

שנינו במשנה: **זֶה הַכֶּלֶל לְדֵינִי תַעֲרֹבֶת יִין נֶסֶךְ בְּהִיתֵר, אֵם נִתְעַרַּב**
מִן בְּמִינוֹ, נֹאסֶרֶת הַתְּעוּבָה כְּמִשְׁהוּ מִן הָאִיסוֹר הַמַּעֲרֹב בּוֹ, וְאֵם
נִתְעַרַּב מִן שְׂלֹא בְּמִינוֹ, נֹאסֶרֶת הַתְּעוּבָה כְּגוֹתֵן מַעַם שֶׁל אִיסוֹר
הַמַּעֲרֹב בּוֹ.

כלל זה כבר נתפרש בתוך דברי המשנה שלפני כן, ועל כרחק
שבא לרבות איסורים אחרים, מלבד יין נסך, שגם הם דינם כן.
הגמרא מביאה שתי דעות אילו איסורים נתרבו בזה: דעה אחת:
רַב וְשְׂמוּאֵל דְּאָמְרִי תְּרוּוּיָהּ ו-שאמרו שניהם, **כֹּל אִיסוּרִין שִׁבְתִּיהָ**
כְּמִינוֹ כְּמִשְׁהוּ, שְׂלֹא כְּמִינוֹ כְּגוֹתֵן מַעַם, וְלִדְבָרֵיהֶם זֶה הַכֶּלֶל,
שאמרה המשנה, 'לֹאֲתוּי מֵא' - מה הוא בא לרבות, לֹאֲתוּי כֹּל
הָאִיסוּרִין שִׁבְתִּיהָ, שאף הם דינם כיון נסך, וכאמור.

דעה שניה: **רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמְרִי תְּרוּוּיָהּ, כֹּל אִיסוּרִין**

אֶתְמַר חֻמְקָה, חִילוק יֵשׁ בְּדַבְרֵי, אֵם הַגְּדִילוֹ ו-התרבו המעורבים
בַּתְּעוּבָה, בֵּין הָאִיסוּר, שִׁמְתַּחֲלִילָה הִיוּ בְּבוֹר הַמִּים וְהִינן הַמּוֹתֵרִים
וּרַק לְבִסּוֹף נָפַל לְתוֹכָם הִינן הָאִסּוֹר וְהִינן נֶסֶךְ, אֶתְמַר הַכֹּל, שהיין
נֶסֶךְ מִתְחַבֵּר לְמִינוֹ וְאִסּוֹרוֹ וְאֵין הַמִּים יְכוּלִים לְבִטְלֵם אִלָּא אֵם כֵּן
יֵשׁ בָּהֶם שִׁיעוֹר רַב כֹּל כֵּךְ שֶׁאֵין בְּכָל הַיֵּין, הָאִסּוֹר וְהַמּוֹתֵר, כֹּחַ
לְתַת טַעַם בָּמִים, וְהִינן שִׁישׁ בָּמִים פִּי שִׁישִׁים נֶגֶד כֹּל הַיֵּין, וְכֹל זֶה
שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַבִּין וּרַב שְׂמוּאֵל בְּרִי יְהוּדָה לְעִיל שֶׁהִתִּירוֹ בִּנְפֹל
קִיתוֹן שֶׁל מִים, שְׁבוּזָה אֵין לְהַתִּיר כֹּלָל. אוֹלָם אֵם הַמַּעֲרֹבִים
בַּתְּעוּבָה הַגְּדִילוֹ בֵּין הַהִיתֵר, דִּהִינן שִׁמְתַּחֲלִילָה הִיוּ בְּבוֹר הִינן נֶסֶךְ
עַם הַמִּים וְהַמִּים הִיוּ פִּי שִׁישִׁים מִהֵינן נֶסֶךְ וְלֹא נָתַן בָּהֶם טַעַם,
וְאַחֲרֵי כֵךְ נָפַל לְתוֹכָם יִין הַהִיתֵר, מוֹתֵר הַכֹּל, לְפִי שֶׁכֵּבֶר נִתְבַּטַּל
הִינן נֶסֶךְ בָּמִים, וְכִינן שִׁבְטֹל לְגַמְרִי שׁוּב אֵינוֹ חֹזֵר וְנִיעוֹר כְּשִׁנְפֹל
לְתוֹכוֹ יִין הַהִיתֵר.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אֶתְמַר, אִפִּילוֹ אֵם הַמַּעֲרֹבִים בַּתְּעוּבָה הַגְּדִילוֹ בֵּין
הָאִיסוּר, שהיין נסך הוא שנפל לבסוף, גם באופן זה הכל מוֹתֵר,
שְׁכִינן שְׁהַמִּים נִפְלוּ תַחֲלִילָה, מִיד שִׁנְפֹל הִינן נֶסֶךְ רּוֹאִים אֵת יִין
הַהִיתֵר כְּאִילוֹ אֵינוֹ וְהִינן נֶסֶךְ מִתְבַּטֵּל בָּמִים, וְכְדַבְרֵי רַב שְׂמוּאֵל
בְּרִי יְהוּדָה וְלְפִי הַלְשׁוֹן הָרַשׁוּנָה בְּדַבְרֵיוֹ בְּשִׁמּוֹ (לְעִיל ע"א).

רבי ירמיה הבין את טעם מחלוקתם באופן אחר: **אֶתְמַר לִיה רַבִּי**
יְרֵמְיָה לְרַבִּי יִזְרָא, לִמָּא - הָאֵם נֹאמַר שִׁחֻמְקָה וְרַבִּי יוֹחָנָן כְּפִלְוִתָּא
ו-במחלוקת) לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּינן כְּמִיפְלִיג ו-נחלקו, דִּתְנֵן בְּמִשְׁנָה
(עֵרֶל פ"ב מ"א), שְׂאֹר שֶׁל חוּלִין וְשֶׁל תְּרוּמָה שִׁנְפֵּלוּ שְׁנֵיהֶם לְתוֹךְ
הָעִיסָה ו-הִבְצָק, לֹא כְּשֹׂאֵר זֶה דִּי כְּדִי לְחַמֵּץ אֵת הָעִיסָה, וְלֹא
כְּשֹׂאֵר זֶה דִּי כְּדִי לְחַמֵּץ אֵת הָעִיסָה, וְנִנְטָרְפִי שְׁנֵיהֶם וְנִחְמְצוּ אוֹתָהּ,
וְנִמְצָא שִׁנְתַּחֲמָצָה גַּם מִכַּח שְׂאֹר הַתְּרוּמָה, אִלָּא שֶׁלֹּא מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ,
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֶתְרֵי שְׂאֹר אַחֲרָיו שִׁנְפֹל אֵין כָּאֵל דְּלוֹן אֵת דִּין
הָעִיסָה, שֶׁאֵם נָפַל שְׂאֹר הַחוּלִין לְבִסּוֹף, הִרִי הִיא מוֹתֵרֶת לִזְרִים
וְשֹׁאִינִם כְּהֵינִם), וְאֵם נָפַל שְׂאֹר הַתְּרוּמָה לְבִסּוֹף דִּינָה כְּדִין תְּרוּמָה
וְאִסּוֹרָה לִזְרִים. וְחֻמְקָם אוֹמְרִים, בֵּין שִׁנְפֵּל שְׂאֹר הָאִיסוּר, דִּהִינן
שְׂאֹר הַתְּרוּמָה, כְּתַחֲלָה, קוֹדֵם שְׂאֹר הַחוּלִין, וְכִינן שִׁנְפֹל שְׂאֹר
הָאִיסוּר כְּפִלְוִי, אַחֲרֵי שְׂאֹר הַחוּלִין, הִבְצָק אֵינוֹ אֶתְמַר לִזְרִים עַד
שִׁיחָא בּוֹ, בְּשֹׂאֵר הַתְּרוּמָה, שִׁיעוֹר הַמַּסְפִּיק כְּדִי לְחַמֵּץ לְבַדּוֹ, אֵךְ
בְּאֻפֵּן שֶׁאֵין בּוֹ שִׁיעוֹר זֶה, הוֹאִיל וְאֵם הִיה נֹפֵל לְבַדּוֹ לֹא הִיה
יְכוּל לְהַחֲמִיץ, אֵינוֹ אוֹסֵר אֵת הָעִיסָה כֹּלָל. וְסָבַר רַבִּי יְרֵמְיָה
שִׁמְחֻלָּקֶת חֻזְקָה וְרַבִּי יוֹחָנָן הִיא מִחֻלָּקֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים,
שִׁחֻזְקָה שֶׁאִמַּר שֶׁהַכֹּל תְּלוּי מַה נָּפַל לְבִסּוֹף, אֵם יִין נֶסֶךְ אוֹ יִין
הִיתֵר, סוֹבֵר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שִׁתְּלָה אֵת דִּין הָעִיסָה בְּשֹׂאֵר שִׁנְפֹל
אַחֲרָיו, וְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִמַּר שְׁכִינן אֵם נָפַל יִין נֶסֶךְ בַּתְּחִילָה וְכִינן אֵם
נָפַל לְבִסּוֹף לְעוֹלָם הוּא מִתְבַּטֵּל, סוֹבֵר כְּחַכְמִים שֶׁאִמַּרוּ שֶׁשְׂאֹר
הַתְּרוּמָה אֵינוֹ אוֹסֵר בֵּין בִּנְפֹל בַּתְּחִילָה וְכִינן בִּנְפֹל לְבִסּוֹף.

הגמרא מקשה על רבי ירמיה: אמר לו רבי יזרא, **וְתַסְבֵּרָא - וְכִי**
סָבַר אַתָּה לומר כן, וְהָאֶתְמַר ו-והלא אמרו אֶתְמַר עַל אוֹתָהּ מִשְׁנָה,
לֹא שְׁנֵי בְּמִשְׁנָה בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאַחֲרֵי אַחֲרָיו אֵין בָּא, וְאֵם נָפַל
שְׂאֹר הַחוּלִין אַחֲרָיו שֶׁהָעִיסָה מוֹתֵרֶת לִזְרִים, אֶלָּא כְּשִׁנְפֵּל וְסִילָק
אֵת שְׂאֹר הָאִיסוּר קוֹדֵם שֶׁהוֹחֲמָצָה הָעִיסָה, וְלֹא הִשְׁתַּתֵּף שְׂאֹר
הַתְּרוּמָה בְּהַשְׁלֵמַת הַחֲמָצָה כֹּלָל, אֲבָל אֵם לֹא קִדְּם וְסִילָק אֵת
שְׂאֹר הָאִיסוּר קוֹדֵם שֶׁהוֹחֲמָצָה, הִבְצָק אֶתְמַר לִזְרִים. וּמַעֲתָה, אֵם
נֹאמַר שֶׁהִנְדִּינוּ בֵּין נֶסֶךְ וְיִין הִיתֵר וּמִים שִׁנְתַּעֲרְבוּ תְּלוּי בְּנִידוֹן
שְׂאֹר שֶׁל חוּלִין וְשְׂאֹר שֶׁל תְּרוּמָה שִׁנְפֵּלוּ לְעִיסָה, אֵם כֵּן חֻמְקָה
דְּאֶתְמַר הַגְּדִילוֹ בְּאִיסוֹר אִסּוֹר הַגְּדִילוֹ בְּהִיתֵר מוֹתֵר, כְּמָאֵן - כִּיִּאִזוּ
דַּעַה אִמַּר אֵת דְּבָרָיו, שֶׁלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִפִּילוֹ הַגְּדִילוֹ בְּהִיתֵר יֵשׁ
לְאִסּוֹר, כִּינן שֶׁהִינן נֶסֶךְ נוֹתֵר גַּם לְבִסּוֹף וְלֹא נִסְתַּלַּק, וְלַחֲכָמִים
אִפִּילוֹ הַגְּדִילוֹ בְּאִיסוֹר יֵשׁ לְהַתִּיר כֶּשֶׁם שֶׁבְּעִיסָה הָאִמּוּרָה הַתִּיתֵרָה
אִפִּילוֹ נָפַל שְׂאֹר הַתְּרוּמָה לְבִסּוֹף. וְעַל כִּרְחַק שֶׁאֵין שִׁיכּוֹת בֵּין
הַדְּבָרִים, שִׁמָּה שֶׁשְׂאֹר אוֹסֵר אֵת הָעִיסָה אֵין זֶה מִשּׁוּם שֶׁהוּא

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אלול, ה'תשח"י
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
עוסק בצ"צ בעל מרץ ורב פעלים
מו"ה אלכסנדר זיסל שי

שלום וברכה!

הנני מאשר קבלת מכתבו, ואתו הסליחה על עיכוב המענה מרוב הטרדות.

והנה כתבתי דעתי ברורה כמה פעמים, אשר אם בכל הזמנים והתקופות החנוך על טהרת הקדש הוא מהעניינים החיוניים של עמנו בני ישראל, על אחת כו"כ בתקופתנו זו ובאה"ק ת"ו. ומזה מובן וגם פשוט אשר אשרי חלקו של כל אחד ואחת המתעסק בזה, ובפרט במשך כמה שנים שזוהי הוכחה מוחלטת כי היא המצוה בה צריך להיות זהיר טפי, וכמבואר בכמה מקומות בדא"ח ומהם "באגה"ק לרבינו הזקן סי' ז', ובס' השיחות קיץ ש"ת ע' כב, וביחוד כשראה פרי טוב בעמלו, והרי זהו מעין השכר הכי נעלה דעולמך תראה בחיך.

כתוצאה מידיית מהאמור, הרי מובן שכל מחשבה המטלת ספק בתועלת העבודה הזאת, ואם רצוי להמשיך בה מקורה לא מצד ימין וכו', ועייג"כ היום יום, כ"ג סיון.

מובן שבכל הנ"ל אין הכוונה כלל וכלל להעלים או למעט העניינים השליליים אודותם כותב. אבל הרי ברור הדבר שמה שהודיעתנו תורתנו תורת חיים אשר עולם הזה ומלואו נקרא עולם הקליפות וס"א ומעשיו קשים ורעים והרשעים גוברים בו (תניא סוף פ' ו) הוא לא בשביל לגרום ליאוש או להחליש המרץ, ואפילו לא בשביל להצדיק גרעון בפעולות באם לא עבד כמאן דבעי למעבד, שהרי שלילת כל זה מבוארת בכמה מקומות ומהם גם בתניא פ' ל' ד"ה והנה באמת גם מי וכו', וראה ג"כ שם פ' כ"ד.

אלא ההודעה האמורה אחת ממטרותי שלא יפול לב האדם עליו בהפגשו בהעלמות והסתרים, ולפעמים גם במלחמה עצומה ולא רק מצד אלו שתפקידם לנגד אלא גם מאלו שלכאורה צריכים היו לסייע ביותר. כי סוף סוף, הרי תכלית בריאת האדם היא לשמש את קונו ועליו לעשות המוטל עליו, וה' הטוב בעיניו יעשה, אלא שהובטחנו שסו"ס מנצחים במלחמה זו, שהרי לא ידח ממנו נדח, ויגעת ולא מצאת אל תאמין.

כן אין כוונתי בהנ"ל לומר אשר חלק הטוב הוא כפי הנראה לעינים מה שלא נקלע לאותה המסגרת ששאף אלי, וכפי שמפרש במכתבו סעיף ג', אבל המענה על זה במלואו ימצא בסיפור המפליא הנדפס בהקדמת כ"ק מו"ח אדמו"ר לס' פוקח עורים, על דבר ר' יוסף משפיע, ובל' אדמו"ר האמצעי, הועתק שם ע' ל"ד, דער טאטע האט צוליב א טובה פרטית געמאכט פון א למדן א בעל עגלה. והגע בעצמך, שהמדובר הוא בשביל טובה פרטית, ובאחד מחסידי אדמו"ר הזקן ומבעלי צורה שבהם, שנקלע לקצה השני להיות בעל עגלה כפשוטו, ויעוין שם הסיפור באריכות שהי' למשך כמה וכמה שנים. והרי אין זה בערך כלל למצבו הוא שמחנך בני ובנות ישראל, שעל כל אחד ואחת מהם אומר הבורא עולם אשר כולא קמ"י כלא חשיב ממש, שזהו בנו יחידו, ונמסר

להתחנך על ידו מתוך חיבה ובהקדמת נתינת היכולת והכח לטפל בחינוכם. ועוד שהמדובר הוא בנוער, זאת אומרת שכל הטבה במצבם הרי במשך הזמן מתגדלת פי כמה, וכידוע הדוגמא משיפור הכי קטן בגרעין שנוגע ביותר וביותר, כשגדל להיות אילן נושא פירות.

בהנוגע לכל אותן הבעיות אודותן כותב איך לתקן, מובן שאין לקבוע בזה מסמרות, והנקודה המחלטת בזה היא באיזה אופן יהי המקסימום של התועלת. אבל בכללות רואים במוחש בעיניים כמו אלו שכשמשמטים ממלחמה באופן גלוי, אבל מחדירים כל העניינים כאילו דרך אגב וכו', הרי סו"ס הצד שכנגד ווערט פארמאטערט ומסיח דעתו לעניינים אחרים. ומובן כשרואים צורך במלחמה גלוי אין להתרשם גם מזה כי הרי הולכים בשליחותו של אדון העולם, אבל כנ"ל זהו לאחר שנוצלו האופנים האחרים.

על פי מאמר העולם צרת רבים חצי נחמה (אע"פ וואס אדן און וויי צו אזא נחמה), מקבל אני מכתבים בתוכן דומה לשלו מכמה וכמה עסקנים, הן בשטח החנוך והן בשטח עסקנות ציבורית בכלל. והקורא ומעיין בספרי מוסר מדורות שעברו, אפילו מכו"כ דורות, הרי ברובם ככולם ימצא תלונות על מצבים דומים לאלו שמתאר במכתבו, אף על פי שידוע המאמר אם הראשונים כמלאכים כו' ומקרא מלא דבר הכתוב, אל תאמר מה הי' שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה (קהלת ז, י).

מובן שעם כל הנ"ל יש מקשים קושיא, ולכאורה היא קושיא עצומה, על מה עשה ה' ככה וכו', אבל בכלל מה תועלת יש בקושיות, בה בשעה שדרך האדם היא כמו שנאמר תמים תהי' עם הוי' אלקיך, וקושיא האמורה הרי כבר עמד עלי' מורה הנבוכים הוא הרמב"ם בהקדמתו לפי המשניות בפירוש מאמר רז"ל כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה, סמוך לסופו.

המורס מהאמור - ירבה בפעולות מעין אותן שעשה עד עכשיו, ונכון יהי' לבו בטוח אשר זוהי המצוה בה צריך להיות זהיר טפי, וזהיר מל' לייכטן, ויוסיף בהן בכמות ובאיכות ככל האפשרי, ועוד למעלה מזה, שהרי אפשריות האדם משתנים מתאים לרצונו, וכפסק תורתנו אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה, ויעשה זה מתוך שמחה וטוב לבב, והובטחנו ששמחה פורץ גדר אפילו הגדרים וההגבלות דקדושה, על אכו"כ גדרים והגבלות דלעומת זה.

ואחכה לבשורות טובות בכל האמור.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגו"ר.

באלול מתחיל בחינת 'אני לדודי', דהיינו בחינת אתערותא דלתתא, ועל-ידי-זה נעשה בראש השנה ויום הכיפורים ההמשכה מלמעלה כו', שזהו עניין 'דודי לי' ממאמר פרשת ראה ה'תשכ"ז

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יח פֶּלֶת חֲתָנִים קטו שְׁאִין בְּגָגָה טַפַּח וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְגָגָה טַפַּח, הוֹאִיל וְהִיא מְתַקֶּנֶת לְכָךְ - מִתֵּר לְנִטּוֹתָהּ וּמִתֵּר לְפִרְקָהּ בְּשֶׁבֶת קטז. וְהוּא שְׁלֹא תִּהְיֶה מִשְׁלֹשְׁלֹת לְמִטָּה מִן הַמִּטָּה טַפַּח, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּלָה עֲשׂוּיָה לְהִגָּן מִן הַחֲמָה אוֹ מִדְּבַר אֲחֵר, וַיֵּשׁ שֵׁם אֹהֶל עָלֶיהָ, אֵלֶּא שְׁאִין לָהּ גִּג, וְכִיּוֹן שֶׁהִיא מִשְׁלֹשְׁלֹת לְמִטָּה מִן הַמִּטָּה טַפַּח - הֲרִי הַמִּטָּה נַעֲשִׂית גִּג לְקִיר טַפַּח שֶׁסָּבִיב הַמִּטָּה. וְאִם עַל פִּי שֶׁהַמִּטָּה אֵינָה עֲשׂוּיָה לְהִגָּן, וְאִין שֵׁם אֹהֶל עָלֶיהָ, מִכָּל מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ שֵׁם אֹהֶל עַל קִיר טַפַּח זֶה שֶׁהוּא מִכָּלֵל הַכֹּלָה הַעֲשׂוּיָה לְהִגָּן - הֲרִי יֵשׁ כָּאֵן אֹהֶל עִם גִּג.

אֲבָל מִטָּה שְׁאִין עָלֶיהָ כֹּלָה, אִם עַל פִּי שֶׁהַפְּדִין הַפְּרוּם עָלֶיהָ יוֹרֵד מִמֶּנָּה טַפַּח לְמִטָּה מִן הַמִּטָּה מִכָּל צִדְדֶיהָ - אִין בְּכָךְ כֹּלּוּם, שְׁאִם שֶׁהַמִּטָּה נַעֲשִׂית גִּג לְקִיר טַפַּח זֶה - הֲרִי אִין כָּאֵן שֵׁם אֹהֶל כֹּלָל, לֹא עַל טַפַּח זֶה וְלֹא עַל הַמִּטָּה. וּמִפְּעֵם זֶה מִתֵּר לְפְרוּם מִפָּה עַל הַשְּׁלֹחַן בְּתַחֲלָה בְּשֶׁבֶת, אִם הִיא יוֹרֵדֶת לְמִטָּה מִן הַשְּׁלֹחַן טַפַּח מִכָּל צִדְדֵי קטז:

חלק ב, סימן שטו, דברים האסורים משום אהל בשבת, סעיף יח:

ביאורי הלכה

[קו] בילת חתנים – כילה (וילון המגן מהשמש, מזובבים וכדומה) עם גג משופע¹²² שסביב ועל המיטה שנושאים בה את החתן, ונעשית להגן עליו. [קז] לפרקה בשבת – מותר לפרקה לגמרי, ואפילו הייתה נטויה קודם השבת¹²³. [קח] מכל צדדיו – אפילו שולי המפה מגיעים לארץ, וכן הדין לגבי פריסת שמיכה על–גבי מיטה¹²⁴.

צינונים והוספות

וכן לעניין אוהל משופע משמע ש"לנטות" הוא פריסה ומתיחה שאחר התליה), ומאידך, הא דאסור לתלות הטלית בשבת (לעיל ס"ז) הוא מחמת שצריך היכר, וצ"ע הדין בכילה שכבר ניכר עליה שמתקנת לכך. (124) אף שהעושה גג עם מחיצות בשבת גם אם אין כוונתו לאוהל צריך לעשותו בשינוי, כאן הגג נעשה מאליו; נמצא, שגג שלא נעשה להגן מותר לעשותו לכתחילה אלא אם כן מעמיד עמו מחיצות (שאז צריך לעשותו בשינוי כדלעיל סעיף ט), וקצת עד"ז לאידך, מחיצות אע"פ שיש עליהן שם אוהל מותר לעשותן לכתחילה אלא אם כן הצטרף אליהן גג אע"פ שלא נעשה להגן.

(122) רש"י קלח ע"ב ד"ה כילת חתנים: לא דמיא לשאר כילות, ששאר כילות פרוסות על גבי קינוף, שהיא לארבע רגלים ויש לה גג דהוי אהל, ושל חתנים – על גבי נקליטין (=מוטות), שאינם אלא שנים באמצעות המטה, וקנה נתון עליהם והבגד נתון עליו, ונופל לכאן ולכאן, ואין לה גג טפח – הלכך לאו אהל הוא.

(123) כדין הטלית דלעיל סעיף טז, אלא שהטלית צריכה להיות תלויה קודם השבת וכן שיהיו חוטין בקצוותיה שיהיה ניכר שהיא מתקנת לכך, ואילו הכילה שהיא וילון המיועד לכך אין צריך לחוטין; והנה מהלשון "מותר לנטותה" משמע שצריך לתלותה קודם השבת (לעיל סי"ד

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות קריאת שמע ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן ע, מי הם הפטורים מקריאת שמע:

ד' היה עוסק בצרכי רבים והגיע זמן קריאת שמע לא יפסיק אלא יגמור עסקיהם ואח"כ יקרא אם נשאר עת לקרות.

במה דברים אמורים בדורות הראשונים שהיו עוסקים עמהם לשם שמים אבל עכשיו אין לפטור מקריאת שמע אלא א"כ אין מי שישתדל אלא הוא שאז אפילו עוסק בהצלת ממונם לבד עוסק במצוה הוא ולא יפסיק.

ומכל מקום טוב שיקרא פסוק ראשון וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אם אפשר לקרות במקום שהוא עוסק שלא יצטרך להפסיק עסקיהם.

ועכ"פ חייב להזכיר יציאת מצרים אפילו לאחר שעבר זמן קריאת שמע שזו היא מצוה בפני עצמה ומצוה כל היום ולכן לאחר שגמר עסקיהם יאמר איזה פרשה שיש בה יציאת מצרים אם כבר עברה שעה ד' שאינו אומר עוד ברכת אמת ויציב כמו שנתבאר בס' ג"ח:

ה' היה עוסק באכילה (אפילו בסעודה קטנה) או שהיו עוסקים בדיון (אפילו בנמר דין) או שהיה במרחץ (ואפילו להזיע בעלמא) או שהיה עוסק בתספורת או שהיה מהפך בעורות וכל כיוצא בעסקים אלו שיש לחוש שמא ימשך בהם כמו שיתבאר בס' רל"ב צריך להפסיק ולקרות אע"פ שיש שהות לקרות לאחר שיגמור עסקים אלו גזירה שמא ימשוך בהם ויעבור זמן קריאת שמע.

ואינה דומה לתפלה שאם התחיל א"צ להפסיק כמו שיתבאר שם לפי שקריאת שמע הוא מן התורה החמירו בה יותר לפיכך קוראה בלא ברכותיה שברכותיה הם ג"כ מדברי סופרים.

במה דברים אמורים כשהתחיל באיסור דהיינו שהתחיל לאכול תוך חצי שעה לעלות השחר או שנכנס למרחץ או להסתפר (או לבורסקי) להפך בעורות או מלאכה אחרת כיוצא בהן לאחר שעלה עמוד השחר שקודם עלות השחר מותר ליכנס למרחץ או להסתפר אפילו בסמוך לעלות השחר ממש כמו שיתבאר בס' פ"ט (אבל לאחר שעלה עמוד השחר אסור להתעסק בצרכיו עד שיתפלל כמו שיתבאר שם ואפשר שהוא הדין לקריאת שמע שהיא קבלת מלכות שמים ולא דמי לאכילה דה"ט שיתפלל על דמיון) אבל אם התחיל בהיתר א"צ להפסיק אפילו לקרות קריאת שמע אם יש שהות לקרות לאחר שיגמור ואם היה מתיירא שמא ימשוך ויעבור זמן קריאת שמע ופסק וקרא קריאת שמע ה"ז משובח ואינו דומה לתפלה שהוא צורך הדיוט כמו שיתבאר בס' רל"ב.

ויש אומרים שהעוסק באכילה צריך להפסיק לתפלת השחר אפילו התחיל בהיתר הואיל ואיסור אכילה קודם התפלה הסמיכותו על לא תעשה שבתורה שנאמר לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם כמו שיתבאר בס' פ"ט (וכיון שצריך להתפלל צריך ג"כ לקרות קריאת שמע וברכותיה כדי לסמוך גאולה לתפלה) וכן עיקר כמו שיתבאר שם:

~ יום שני ~

חלק א' סימן עא אבל והעוסקים במת פטורים מקריאת שמע:

א' מי שמת לו מת שחייב להתאבל עליו אפילו אינו מוטל עליו לקבורו כגון שמתה אחותו נשואה שבעלה חייב בקבורתה או אפילו יש לו מי שישתדל בשבילו לעסוק בצרכי הקבורה או אפילו כבר עסק כל צרכו פטור מקריאת שמע ותפלה ומכל הברכות ואפילו מעניית אמן ומכל המצוות האמורות בתורה ואפילו אם רצה להחמיר על עצמו ולקרות או אפילו לענות אמן שאינו מתבטל בשבילו מצרכי המת אסור מדברי סופרים מפני כבודו של מת שיהיה לבו פנוי לחשב בצרכי המת ויחשוב בהם תמיד ואפילו הוא בעיר אחרת וגודע לו קודם הקבורה אסור שלא חילקו חכמים ויש מתירים אם יש לו מי שיתעסק בשבילו ואצ"ל אם הוא בעיר אחרת שאינו יכול להתעסק וגוהגין כסברא הראשונה (ולדברי הכל בן שהוא אונן על אביו יכול לילך לבית הכנסת ולומר קדיש על אביו כי זהו כבודו של אביו).

וכל זה קודם הקבורה אבל מיד שמתחילין להשליך עפר על המת חייב בקריאת שמע אם לא עבר זמנה ותפלת י"ח בלבדה יכול להתפלל אפילו אחר זמנה שהוא שלישי היום אם לא עבר עדיין חצות היום אבל אח"כ לא יתפלל מנחה שתים לתשלומין של שחרית כיון שהיה פטור בשחרית ומטעם זה לא יאמר כל ברכות השחר אפילו נקבר קודם שעבר זמן קריאת שמע ותפלה כיון שבשעה שחל חיוב הברכות דהיינו כשקם ממטתו היה פטור מהן א"צ להשלימם אח"כ ואם מכרך ברכה לבטלה היא:

ב' וכל זה בחול אבל בשבת כיון שאי אפשר לעסוק בצרכי המת בקבורתו ואין אנינות נזהגת כלל חייב בקריאת שמע ותפלה ובכל המצוות האמורות בתורה כל היום. ולעת ערב אם הוא מחשיך על התחום להתעסק בצרכי הקבורה פטור אבל אם אינו מחשיך על התחום חייב גם לעת ערב בכל המצוות.

ויש לו ג"כ לקרות קריאת שמע של ערבית מבעוד יום אע"פ שאין הקהל קורין במוצאי שבת עד הלילה מכל מקום זה

טרת מצוה) אבל שאר המלוין את המת שאין למטה צורך בהן חייבים בקריאת שמע (ואע"פ שהלוית המת הוא בכלל גמילות חסד וגמילות חסד הוא מן התורה מכל מקום הם אינם טרודים כלל ויכולין לקרות פסוק ראשון בכוונה ובעמידה והשאר כשהם מהלכין) אבל פטורים מהתפלה כמו שיתבאר בס' ק"ו:

~ יום רביעי ~

ב אין מוציאים את המת סמוך להתחלת זמן קריאת שמע בענין שאין שהות להוציאו ולקברו קודם שיגיע זמן קריאת שמע שמא יתעכבו בקבורתו עד שיעבור זמנה ואם התחילו להוציאו (אפילו לאחר שהגיע זמן קריאת שמע) אין מפסיקין כדי לקרות אלא אותם שאין למטה צורך בהם בלבד.

במה דברים אמורים בקריאת שמע של שחרית אבל סמוך לזמן קריאת שמע של ערבית מותר להוציאו אף ע"פ שאין שהות לקברו קודם זמן קריאת שמע לפי שאם לא יקברנו היום יעבור על לא תלין (ואף אם יוכל בלילה לקברו יעבור על מצות עשה כי קבור תקברנו ביום ההוא אם לא יקברנו קודם שקיעת החמה) ומכל מקום אם הוא מפלג המנחה ולמעלה שיש אומרים שהוא זמן קריאת שמע כמו שיתבאר בסימן רל"ה טוב לחוש לדבריהם ולקרות קריאת שמע תחלה ולקברו אח"כ (כיון שרוב העולם נוהגים כסברא זו אע"פ שהעיקר כדברי החולקים כמו שיתבאר שם):

ג העם העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניו נשמטין אחד אחד וקורין ומתפללין שאי אפשר שיקראו כולם כאן אצל המת משום לועג לרש אין המת מוטל לפניו אלא בבית אחר הם קוראין ומתפללין והאונן יושב ודומם ואין עונה אחריהם כלום מטעם שנתבאר בס' ע"א:

ד קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם הולכים אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדים שם האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולים העם להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד ואפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ויקראו כל מה שיוכלו ואם לאו לא יתחילו אם יש שהות לקרוא אחר כך אבל אם יעבור זמן קריאת שמע יקראו קריאת שמע תחלה כיון שעדיין לא התחילו במצות תנחומין:

ה העומדים בשורה לנחמו הפנימים הרואים פני האבל פטורים והחיצונים שאינן רואים פני האבל חייבים:

~ יום חמישי ~

חלק א סימן עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג:

א שנים שהם ישינים ערומים ומתכסים בטלית אחד ובשר

שיהיה פטור בלילה לא יבטל ממנו עול מלכות שמים כל שיכול לקרות קודם הלילה שהרי רוב הקהל קורין כל ימות השבוע מבעוד יום א"כ יכול זה לסמוך על זה באותו שבת ואצ"ל שיש לו להתפלל תפלת ערבית של מוצאי שבת מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה שהוא לילה גמור לענין תפלה לר' יהודה ואף מי שנהג לעולם כחכמים יכול לסמוך על דברי רבי יהודה אפילו במוצאי שבת במקום איזה אונס שאי אפשר לו להתפלל בלילה כמו שיתבאר בס' רצ"ג:

~ יום שלישי ~

ג יו"ט שני דינו כחול שהרי יכול לקברו היום כמו בחול ויו"ט ראשון אם רוצה לקברו בו ביום על ידי נכרים דינו כחול שהרי צריך להוציאו להם ארון ותכריכין ואם אינו רוצה לקברו בו ביום דינו כמו בשבת.

ודין ליל יו"ט במקום שאין קוברין מת בלילה וכן ביום במקום שאי אפשר לקברו מחמת איזה אונס יתבאר בס' תקמ"ח:

ד המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומתפלה ומכל מצות האמורות בתורה מפני שהוא עוסק במצוה וכל העוסק במצוה לא הטריחתו תורה למרותו במצות אחרות אע"פ שיכול כמו שנתבאר בס' ל"ח היו שנים משמרים זה משמר וזה קורא ואח"כ משמר זה וקורא זה:

ה וכן החופר קבר למת פטור מכולן אפילו בשעת נוחו כמו (שי"ג) נתבאר שם היו חופרים שנים או יותר כל הצריכים לצרכי החפירה בבת אחת פטורין ואם יש נוספין נשמטין וקורין וחוזרין אלו הנוספים ומתעסקים והאחרים נשמטין כמספר הנוספין וקורין וחוזרין להתעסק ונשמטים אחרים עד שנמצא שקראו כולם ולא נתבטל שום דבר מעסק הקבר כלל (אפילו רגע):

ו אסור לקרות קריאת שמע תוך ד' אמות של מת או תוך ד' אמות של קבר משום לועג לרש חרף עושהו ואם קרא לא יצא וצריך לחזור ולקרות שקנסוהו חכמים על שעבר על דבריהם ואפילו היה שוגג.

ובית הקברות המוקף מחיצה מותר לקרות חוץ למחיצה אפילו סמוך לה ובתוך ד' אמות לקברות אבל בתוך המחיצה יש למנוע אפילו חוץ לד' אמות שמא יתקרב לד' אמות של איזה קבר בלי דעת ואם קרא יצא כיון שאינו איסור ברור אלא משום חשש לבד:

חלק א סימן עב דיין נושאי המטה והמנחמים והמלוין:

א נושאי המטה וחילופיהם וחילופי חילופיהם בין אותם שלפני המטה בין אותם שלאחריה מאחר שיש למטה צורך בהם לשאת אותה כגון בעיר שיש בה חבורה המזומנת לכך וכל בני החבורה מחליפין לשאת לפי שכולם חפצים לזכות בו כולם פטורים מקריאת שמע (לפי שהם טרודים

חלק א סימן עד שלא לברך כשאבריו רואים את העררה:

א כתוב בתורה ושבת וכסית וכו' כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגו' והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וגו' מכאן למדו חכמים שבכל מקום שה' אלהינו מתהלך עמנו דהיינו כשאנו עוסקים בקריאת שמע ובתפלה או ברברי תורה צריך להיות המחנה קדוש שלא תהא צואה מגולה שם ושלא יראה ה' בנו ערות דבר דהיינו שלא יהיה דבר ערוה כנגד פניו של אדם הקורא או מתפלל כמלא עיניו מפני שעיקר מחנהו של אדם הוא כנגד פניו וצריך שיהיה מחנה זה קדוש שלא יראה בו ה' ערות דבר ואיסור זה הוא מן התורה.

והחכמים הוסיפו שהמקומות אשר ה' שוכן בהם בקרבנו שהם ראשו ולבו של אדם הקורא או מתפלל צריך ג"כ שלא יהיו רואים את הערות דהיינו שלא יהיה עם הערות תחת מכסה אחד בלי הפסק וחציצה ביניהם (אע"פ שמן התורה אין בזה משום ולא יראה בך כו' כיון שערתו מכוסה נגד בני אדם) לפיכך אם היה ישן ערום ומתכסה בטליתו אע"פ שהוציא ראשו חוץ לטליתו שלא יהיה עם ערותו תחת מכסה אחד הרי זה לא יקרא עד שיחויץ בטליתו על לבו להפסיק בין לבו לערותו שלבו רואה את הערות אסור והוא הדין אם לבו רואה את ערות חבריו דהיינו שאין הפסק בין לבו לערות חבריו כגון ששניהם שוכבים ערומים ומתכסים בטלית אחד והם רחוקים זה מזה שאין בשרם נוגע אלא שפניהם זה כנגד זה:

שניהם נוגעים זה בזה לא יקרא קריאת שמע אלא אם כן היתה טלית מפסקת ביניהם ומתניהם ולמטה מפני שנגיעת בשרם ממתניהם ולמטה מביאה אותו לידי הרהור בשעת קריאתו ואסור משום ולא יראה בך ערות דבר ואף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בערותו ממש כשהיא מגולה ונראית כמו שיתבאר שם מכל מקום מדברי סופרים בשעה שה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך דהיינו כשעוסק בקריאת שמע או בתפלה או בתלמוד תורה כמו שיתבאר בס' ע"ד כל דבר שמביא לידי הרהור נקרא ערוה כמו שאמרו טפח באשה ערוה כמו שיתבאר בס' ע"ה.

ואף על פי שאפילו לערוה ממש מועיל כיסוי כאן אין כיסוי מועיל כיון שמכל מקום הוא בא לידי הרהור על ידי שמרגיש נגיעת בשר חבריו בבשרו ממתנים ולמטה ומטעם זה אסור שמיעת קול זמר אשה שהיא ערוה אף על פי שהקול אינו נראה אלא נשמע לו מביאו לידי הרהור כמו שיתבאר בסימן ע"ה.

(במה דברים אמורים כשקורא קריאת שמע או מתפלל או מדבר ברברי תורה בפיו אבל להרהר ברברי תורה מותר אפילו כשערתו ממש מגולה מטעם שיתבאר בסימן ע"ה כ"ש ששומע קול אשה או ששוכב עם אשתו בקירוב בשר אפילו שלא בחזרת פנים אע"פ שאסור לקרות בפיו כמו שיתבאר ומטעם זה מותר להרהר בדברים שבקדושה בשעת תשמיש שהרהור אינו כדבור לענין זה אע"פ שהוא כדבור לענין להרהר במבואות המטונפות):

ב היתה אשתו ישנה עמו א"צ להפסקת טלית בינו לבינה מפני שאשתו כגופו שהואיל שרגיל בה לא יבא לידי הרהור אבל מכל מקום אינו קורא אלא בחזרת פנים ממנה דהיינו שיחזירו שניהם אחוריהם זה לזה כדי שלא יהיה בשרה נוגע בערותו או בשרו בערותה ויבא לידי הרהור ויש מי שאוסר אף באשתו שלא בהפסקת טלית ונכון לחוש לדבריו:

~ יום שישי ~

ג היה ישן עם בניו בעודם קטנים מותר לקרות בחזרת פנים בלא הפסקת טלית שאין לחוש שמא יבא לידי הרהור מחמת נגיעת בשר הקטנים בבשרו כל שאין בשרו נוגע בערותו ולא בשרם בערותו ואם הם גדולים צריך להפסקת טלית.

עד כמה הם חשובים קטנים התינוק עד שיהיה לו י"ב שנה והתינוקת עד שתהיה לה י"א שנה ואפילו הביאו ב' שערות בתוך זמן הזה אינן כלום ובשנת י"ג לתינוק ושנת י"ב לתינוקת אם הביאו ב' שערות אסור בלא הפסקת טלית ואם לאו מותר ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת אפילו לא הביאו ב' שערות אסור בלא הפסקת טלית:

~ שבת קודש ~

ב אפילו אם לבו מכוסה בבגד להפסיק בינו לערות צריך שתהא ערותו גם כן מכוסה ואם הוא מגולה אסור לקרות מן התורה אפילו אם החזיר פניו ממנה שלא יראנה או שעצם עיניו שהרי לא נאמר לא תראה ערות דבר אלא לא יראה כך כלומר שתהא מכוסה בענין שלא תהא נראה לאחר העומד אצלו לפיכך העומד בבית ערום והוציא ראשו חוץ לחלון שלא יראה ערותו אף על פי שכיסה לבו בבגד הרי זה לא יקרא כיון שערתו מגולה ונראית בבית.

אבל הישן ערום בכילה שאינו גבוה י' טפחים והוציא ראשו חוצה לה וגם כיסה בבגד על לבו אע"פ שערתו מגולה בכילה ה"ז כמכוסה בטלית שכיון שאין הכילה גבוה י' טפחים שם כסוי עליה ואינה דומה לבית שהוא חלק רשות לעצמו וכיון שהערה נראית בתוכו אסור:

ג מים אפילו הן צלולין חשובים כסוי לערוה ובלבד שיוציא ראשו ולבו חוץ למים שלא יהיה עם ערותו תחת מכסה אחד כמ"ש סעיף א' ואם לבו תוך המים אם הם צלולים אסור משום לבו רואה את הערות ואם הן עכורים שאין איבריו נראים בהם מותר לקרות בתוכם והוא מפני שהם חשובים הפסק בין לבו לערות והוא שלא יהיה ריחם רע

את ראשו בידיו אינו חשוב כיסוי שיוכל לברך כך בגלוי
הראש כמ"ש לקמן בס' צ"א:
ד אם האדם מחבק גופו בזרועותיו ה"ז חשובה הפסקה בין
לבו לערוה שאף שהיד אינה חשובה כיסוי חשובה
הפסקה כיון שמכל מקום אין לכו רואה את הערוה:

שאו צריך להרחיק מהם ד' אמות כמ"ש לקמן ומים צלולים
שעל גבי קרקע עוכרן ברגליו ומותר והרוחץ במים צלולים
שבכלי שאי אפשר לעכרן ורוצה לשתות אם לכו תוך המים
יכסה בבגד ממטה ללבו ויברך.
אבל אם כסהו בידו אינו חשוב כיסוי שחלב והיד גוף אחד
הן ואין הגוף יכול לכסות את עצמו והוא הדין אם מכסה

~ 'לקוטי תורה' פרשת שופטים - הפרשה החסידית ~

אני לדודי [א]

שהם הארת העליונות מאד, והם מתגלים ביום־הכפורים
– ובודאי יש הפרש גדול בין יום־הכפורים ובין אלול.

אך הנה יובן על פי משל:

למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו,
ומקבלין פניו בשדה.

ואז רשאים כל מי שרוצה, לצאת להקביל פניו;

והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות, ומראה פנים
שוחקות לכולם;

ובלכתו העירה, הרי הם הולכים אחריו.

ואחר כך בבואו להיכל מלכותו, אין נכנסים כי אם
ברשות. ואף גם זאת, המוכתרים שבעם, ויחידי סגולה.

וכך הענין על דרך משל:

בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו ותפוד בשדה.
כי הנה פתח (במדבר ו, כה): "ואר ה' פניו אליך", שהוא
ענין הארת "א"ג מדות", שיהיה "פנים בפנים", דהיינו
שיאיר גילוי פנימיות רצונו ותפוד למקור נשמות ישראל,
על ידי שיהיה עיקר פנימיות רצונו – אליו ותפוד,
לדבקה בו בלב ונפש, מעומקא דליבא, במסירת־נפש.
כמו שנתבאר במקום אחר.

והארה זו, היא נמשכת מבחינת "אל" (שמות לז, ו),
שהוא ראשית כל ה"ג מדות, ומקורן וכללותן. וכמו
שכתוב (תהלים קיח, כו): "אל ה' ויגד לנו", שהוא בחינת
אור אינסוף ברוך־הוא עצמו ממש.

וכמו שכתוב (דברים ה, כד): "כי הו"ה אלהיך אש
אכלה הוא" – פירוש:

"אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג) – ראש־תיבות
אלול:

והענין:

כי באלול מתחיל בחינת "אני לדודי", דהיינו בחינת
אתערותא־דלתתא, עד ראש־השנה ויום־הכפורים שהם
בחינת המושכת אלהותו ותפוד למטה בבחינת התגלות.
כמו שכתוב (שיר השירים ב, ו): "שמאלו תחת ראשי, וימינו
תחבקני" – שמראש־השנה עד יום־הכפורים הוא בחינת
"שמאלו", בחינת יראה, לפי שאז הוא זמן התגלות
מלכותו ותפוד.

ולכן קוראין לו "המלך" כי "מלכותך – מלכות כל
עולמים" (תהלים קמב, ג) – פירוש: שאפילו בעולמות
הנעלמים תפול עליהם אימת המלך ופחדו.

ומזה נמשך גם למטה על כללות נשמות ישראל לקבל
עול מלכות־שמים עליהם, ותהיה יראתו על פניהם² כל
השנה. כי יראת ה' ואהבתו אינו עשויה ונטוע בלב
האדם מבח עצמו, כי אם מבח ההארה הנמשך עליו
מלמעלה בעת זמן התגלות, דהיינו בראש־השנה –
בחינת יראה כו'. וזהו בחינת "ודודי לי".

רק שצריך תחלה לעורר את האהבה ויראה על ידי
אתערותא־דלתתא שהיא באלול.

והנה נודע, שבאלול הוא זמן התגלות "א"ג מדות
הרחמים".

ולחבין זה, כי למה הם ימות־החול ואינם יום טוב
כמו שבתות ויום־טוב, שבהם התגלות אלהות, בחינת
הארת אלהותו ותפוד; ובפרט בעת זמן "א"ג מדות

3. (וענין מה שנתבאר: בפרשת תבא, סוף דבור המתחיל "ויקרא משה". ועל פסוק
"כי תצא". ועל פסוק "לא תהיה משפלה ועקרה", בפרשת משפטים).

1. (ענין בזה פנחס, דף ר"ד, עמוד ב'. ובהרמ"ז שם).

2. ("תהיה יראתו על פניהם": שמות כ, כז).

דמות כמראה אדם וגו' – "לא ישב שם", כי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח) פתיב. ועצה תיעוצה לזה:

הנה פתיב (דברים ו, כט): "ובקשתם משם את הויה אלהיך", פירוש: כי הנה פתיב (בראשית א, ד): "וירא אלהים את האור כי טוב", ופירשו רז"ל: "כי טוב" – לגנוז. שבחינת אור, שהוא בחינת הארת פנימיות רצונו ותבונה, יש בכל אחד ואחד מישראל, אלא שהוא בבחינת הסתר והעלם מאוד במבטו, וצריך לגלות "אוצר של יראת שמים"¹¹.

ויש מי שהוא בבחינת אבידה אצלו ובחינת גלות. ועל זה נאמר "ובקשתם" – שתבקש ותתפש. ואין חיפוש אלא אחר אבידה. דהיינו דבר שהוא אבודה אצלו בבחינת גלות, שהוא בחינת ניצוץ אלהות הנ"ל.

וזהו "את הויה אלהיך" – שהוא נמשך מבחינת "אל" השורה בכל אדם, להחיות נפשו האלהית.

והנה הפתיב אומר: "ובקשתם מושם" – "משם" דייקא, כי משם שאי אפשר לחפש אחר אבידה ולמצאה זולת במקום שנאבדה, כך לא ישיג אור פני ה', ושתהיה אהבתו אליו, ויראתו על פניו, כי אם אחר החיפוש תחלה במקום שנאבדה לו. על דרך מה שכתוב (איכה ג, ט): "נחפשה דרכינו כו'", שישפש במעשיו, ודבוריו ומחשבותיו, שעברו וחלפו מיום היותו – אשר לא טובים;

וזהו "ובקשתם משם".

כי לשון "זה" הוא דבר שיכול ממש להראות עליו באצבעו אשר יאמר עליו "כי הוא זה"¹². ואי אפשר לומר כך רק על הקדוש ברוך הוא כמו שכתוב (שמות טו, ב): "זה אלי ואניוהו", כי "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג). אבל מקום ומשכן הקליפות נקרא "שם", כלומר עמוק מאוד למטה.

כמו למשל זיו ואור האש היצא מן האש עצמו, שבכללותו אין בו שום התחלקות בינו לזיו ואור הנמשך ממנו; כך בכלול הארת פנים המאיר לכללות ישראל, הוא מבחינת "אל" שהוא בחינת אור אין סוף ברוך הוא עצמו ממש⁴.

ולכן נקרא "ישראל" – מלשון "שור-אל", והיו"ד מורה על התמדת הפעולה, כמו "ככה יעשה כו"⁵. ופירושו: שבחינת "אל" הוא שר ומושל בקרב⁶.

דהיינו, שיש בכל נפש מישראל ניצוץ אלהות ממש המחיה נפשו האלהית, ומושך במבטו למעלה לאור באור החיים⁷, למסור נפשו אליו ותבונה. והוא למעלה מן החכמה ודעת שבנפשו. כי על ידי החכמה והדעת לא היה משיג בחינה זו – לבטל ולהפקיר את עצמו מכל וכל בשבילו ותבונה.

וזהו "בניס אתם להויה אלליכם" (דברים יד, א): כי "ברא בראיתו האבדה הוא" – שגלל בראיתו של אביו, בלי שום טעם ודעת. כמו בחינת רגל שבטל לגבי ראש, ואין לו רצון שלו כלל.

וזהו "בטל רצונך מפני רצונו" (אבות ב, ד), שבכדי שיאיר אל האדם בחינת פנימיות רצונו ותבונה, צריך לבטל כל רצונותיו, שלא יהיה לו רצון אחר כלל:

ב והנה יש באדם, בחינת "עיר מושב" (תהלים קו, ד), ובחינת שדה ומדבר:

מדבר היא "ארץ לא זרועה"⁸, שהם המעשים והדבורים והמחשבות אשר "לא לה' המה"⁹. אין צריך לומר אם פגם במחשבה דבור ומעשה, אלא אפילו גם עניני היתר, רק שהם ענינים שאינם צריכים לעבודת ה'; ודברים בטלים – הרי "לאו אורחא דמלכא לאשתעי במילי דהדיומא"¹⁰.

וזהו אשר "לא ישב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), פירוש: "אדם" הוא כמו שכתוב (חזקאל א, כו): "ועל דמות הכסא

4. (עין מה שנתבאר בביאור על פסוק "וכל העם רואים את הקולת", בפירוש "מן הפזר קראתי" וצין בדבור המתחיל "אתם נגבים", במה שכתוב שם: ולכן נקרא (בראשית יד, כ) "אל עליון כו". ובדבור המתחיל "להבין פירוש וענן י"ג מדות". ובדבור המתחיל "ואדשתיך לי", בענן "לבי ובשרי ידענו אל חיי").

5. ("ככה יעשה איוב כל החיים": איוב א, ה. בפירוש רש"י על הפסוק).

6. (ועין בזה: קדושים דף פ"ו, עמוד א'. בראשית דף ח', עמוד א'. ויש דף ר"ה, עמוד ב'. נשא ק"ב, א'. ובפירוש הרמ"ז ריש פרשת שמות).

7. ("לאור באור החיים": איוב לג, ל).

8. ("במדבר, בארץ לא זרועה": ירמיהו ב, ב).

9. (ירמיהו ה, ו).

10. ועל פי הנהגת בעלזא, קמט, ב. אין דרך המלך לדבר בדברי הדינים.

11. (ברכות לג, ב).

12. (ועין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "מי גילה לבני רז זה". והיינו "אור האהבה המסתתרת").

12. ("אשר יאמר כי הוא זה": שמות כב, ח).

פי היות טבע האדם כשכואב לו אפילו צפון רגלו מחמת שנגף באבן, מרגיש הכאב במוחו ומצטער; אך היינו כשאבר הנגף עודנו מחובר בו טרם נחתך, אבל כשהותכין את האבר, אין המוח מרגיש את הכאב, מפני שהוא נכרת ונפרד משרשו.

כך אנחנו בג'י'שאל מחוברים ודבקים בו ותפרד, ולכן צריכים אנחנו להרגיש הכאב והפגם שפגמנו, והורדנו בגלות ניצוץ אלהותו ותפרד. פי "אף על פי שחטא בו"¹⁶, ויש לו בחינת ניצוץ אלהות הנ"ל, ואינו מסתלק ממנו אלא שהוא בגלות.

ולא עוד אלא שעדיין נקרא במעלות ומדרגות ה"עו", שהוא בחינת ישרא'ל הנ"ל. פי אינו דומה מעלת השר – עם היותו בשיבה – למעלת ההדיוט; פי עדיין ניפר וידוע מעלתו של השר, ובתנועה אחת יכול שיהפך מן ההיפך אל ההיפך לגמרי לחזור לקדמותו כו'.

אך מה שאינו מרגיש בנפשו הכאב והפגם, היינו מפני שפגם כל כך עד שנפרד ונכרת משרשו לגמרי. ומזה אדרבה יעורר רחמים יותר גדולים, עם היות שאינו מרגיש הרחמנות על עצמו. כמו שנתבאר במקום אחר, על מאמר "ברחמיך הרבים רחם עלינו" – פירוש: מפני שאנחנו אין שכלנו הדל משיג גודל הרחמנות וכו'. פי מדת רחמנות – מדתו של יעקב "מברית מן הקצה אל הקצה" (שמות כו, כח)¹⁷.

ואם גם בזאת לא יתעורר בו מדת רחמנות הנ"ל, הנה זאת העצה היעוצה, דהנה כתיב (שיר השירים ב, טו): "הרועה בשושנים", ופירש בוחר (שמות, דף עשרים):

מה שושנה אתהפך מגוון סומק לגוון חור על ידי אש כו'¹⁸, כך הנה כתיב (ישעיהו א, יח): 'אם יהיו חטאיכם כשנים – כשילג ילבינו'.

שהחטא נקרא אדום; וכן כל המעשים והדבורים והמחשבות שכל עניני העולם נקראים גם כן אדום,

וזהו שדרשו רז"ל על פסוק (ירמיהו מו, י): "קראו שם פרעה כו', העביר המועד" – רצונו לומר, הדרך של המועד ושמוחה העביר לשמוחה של הוללות.

וזהו ענין "במדבר הזה יתמו" (במדבר יד, לה), פירוש: על ידי דבורי אותיות התפלה שהוא בחינת "מדבר הזה", כמו שכתוב "זה אלי כו'".

וכן בעסק התורה, כמו שנתבאר בפרשת מטות, בפירוש "לאמר זה הדבר כו'" (במדבר ל, ב), על ידי זה "יתמו" – היינו כמו שכתוב בזהר שלח קס"ב, שהוא בחינת "תמים תהיה כו'".

"ושם ימותו" (במדבר יד, לה) הוא נפילת אפים, שהוא העלאת ניצוצים שנפלו בבחינת "שם", על ידי "אליה ה' נפשי אשא כו'" (תהלים כה, א).

וזהו שכתוב (דברים ו, כג): "ואותנו הוציא משם", פי באמת הוציא אותנו מבחינת "שם" לרביקה בו ותפרד. אך מי שפוגם באיזו מחשבה או דבור, וכל שכן מעשה, הנה על זה נאמר "ובקשתם משם", דהיינו שישפשפש במעשיו כו' אשר לא טובים,

ועל ידי זה יתמרמר לבו בקרב, וישוב אל ה' וירחמהו, דהיינו שיעורר רחמים רבים על ניצוץ אלהות שבתוכו בבחינת גלות.

ועל זה נאמר¹³: "לעקב אשר פדה את אברהם" פי מדת יעקב הוא מדת רחמנות, שעל ידי זה פדה מהגלות מדת אהבה, היא מדתו של אברהם אבינו עליו השלום; פי לכן נקרא "אבינו" כו'; ולהיות "ברא כרעא דאביה" – להבטל ולהכלל ברצונו ותפרד¹⁴.

אך האדם אשר יפשפש במעשיו ולא יתעורר בו מדת רחמנות, ולא יתמרמר לבו בקרב, עם היות שמעמיק במחשבתו איך נפל ניצוץ אלהות בגלות בתוך נפשו, זאת ישים אל לבו, ונשא עליו המשל הזה¹⁵:

13. [ישעיהו כט, כב]. "בקר'א "לבי'ת יעקב". אבל בכמה מדרשי רז"ל – סנהדרין יט, ב גו'ד. מוכח דהפונה לעקב עצמו". הערת כבוד קדישת אדמו"ר לתניא סוף פרק לב

14. [ענין מה שנתבאר בפירוש "ובקשתם משם", על פסוק "וישב יעקב". ובמה שנתבאר על פסוק "כנשר יעיר", בפירוש "דרשו כו' בהמצאו".

15. [על פי ישעיהו יד, ד: "ונשאת המשל הזה".

16. [סנהדרין מו, א: "חטא ישרא'ל" (יהושע ז, יא) . . אף על פי שחטא ישרא'ל הוא".

17. [שעם היות שהוא כמשל שנפרד ונכרת משרשו לגמרי, אף

על פי כן על ידי הרחור תשובה אחת ישוב ויתדבק בשרשו. וכמו שנתבאר בפרשה במדבר, בדבור המתחיל "ידבר כו' לגליתם": "כמו דרך משל – אם יהיה נמצא בפרואות לחבר גופו אל ראשו, כך הוא ענין 'נשיאת ראש' כו'". ענין שם, ובדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת". ואפילו חייבי בריתות דכתיב בהו (שמות יב, טו, ועוד): "ונכרתה כו'". ועל זה אמר הכותב (תהלים כו, י): "כי אבי ואמי עזבוני", מקל מקום "ידה" יאספני" (שם).

18. [ומתהפכת מגוון אדום לגוון לבו על ידי אש].

וכדאיתא בזהר על פסוק "הרועה בשושנים" – "שושנים" – ששונה הלכות כו'. ולכן פתיב "הרועה" – כי "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים". מפני שעל ידי עסק התורה שהוא רצונו יתברך, "רוח אייתי רוח, ואמשיך רוח", להיות שורה ומתגלה בו בחינת פנימיות רצונו יתברך.

כמו שעל ידי אכילת האדם מחבר נשמתו בגופו, שיתפשטו בו כוחות נשמתו בהרחבה; כך בפניכול "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים" על ידי התורה ומצות שהם רצונו יתברך, "רוח אייתי רוח, ואמשיך רוח" להיות שורה ומתגלה בחינת הארת רצון העליון, בהארת פנים כו', על ידי אותיות התורה.

גם על ידי מצות הצדקה שהוא מדת החסד, שהוא חיצוניות וכלי לבחינת האור, והאהבה בחינת פנימיותו. וכמו שכתוב: "כי באור פניך נתת לנו [...] תורת חיים ואהבת חסד", פירוש: כי ל"אור פני ה'", שהוא בחינת האור, יש שני פלים שהם תורה וחסד כנ"ל:

קיצור מדבור המתחיל "אני לדודי"

(א) באלול מתחיל בחינת "אני לדודי", דהיינו אתערותא דלתתא. ובראש השנה ויום הכפורים הוא "דודי לי" היינו המושבת אלקותו למטה. מתחלה "שמאלו תחת לראשי" – יראה. באלול – "י"ג מדות". ואם כן, למה אינם יום טוב²²?

אך זהו כמו על דרך משל – מלך שיוצאים להקביל פניו בשדה. "יאר ה' פניו" הוא ענין "י"ג מדות". ובחינת "יאר" היינו מה שכתוב "אל ה' ויאר לנו"²³. וזהו "ישראל" – ישראל²⁴. ש"בחינת "אל" הוא שר ומושל בקרבנו:

(ב) והנה יש באדם בחינת "עיר מושב"²⁵; ובחינת שדה²⁶; ובחינת מדבר זהו "ארץ לא זרועה"²⁷, "אשר לא ישב אדם שם" הפך כמה שכתוב (מלכים א' ח, כו): "האמנם ישב אלקים על הארץ". והעצה לזה, כמו שכתוב: "ובקשתם משם". כי "את האור כי טוב" – לגנוז. בחינת "אל ה' ויאר לנו" ש"בחינת ישראל.

לפי שהמה מחשבות היצר ותחבולותיו – יתהפך "לגנון חור" שהוא בחינת "כשלג ילבינו" על ידי בחינת אש.

והנה יש אש שלמעה ואש שלמטה. ואש שלמעה לא כל אדם זוכה לזה. אך אש שלמטה הוא ענין סיגופים ותעניות, למעט חלבו ודמו שהם מסטרא דקליפת נוגה. ואז "יאר ה' פניו", בחינת הארת פנים כנ"ל:

ג אך עוד אחת היא צריך לשית עצות בנפשו, מה שכתוב (שיר השירים ג, ב, ד):

בשוקים וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי וגו', עד שמצאתי את שאהבה נפשי. אחזתיו ולא ארפנו, עד שהבאתיו אל בית אמי, ואל חדר חורתי.

פירוש:

"שאהבה נפשי" בקמץ הוא לשון כבוד, מה שאהבה כבוד. היינו, כי "ישראל עלו במחשבה הקדומה". וזהו בחינת "טהורה היא" קודם אתה בראת¹⁹. ומבחינה זו נמשך בה אור תגנוז, היא בחינת אהבה המסותרת. כנזכר לעיל בפירוש "את האור כי טוב" – לגנוז כו', וזהו "שאהבה נפשי" – מכבוד²⁰.

אך יש מי שאהבה זו היא בבחינת אבידה אצלו, ובבחינת גלות כנ"ל. ועל זה נאמר: "אבקשה את שאהבה נפשי".

והנה בחינת החיפוש הוא "בשוקים וברחובות" – במקום האבדה. אך אף גם אם מצא את האבדה, הנה לא יתקיים בו אור ה' בלתי פלים, כי זה גורם הסתלקות האור כנודע. ולכן העצה – לעשות פלים לאור ה'. והם אותיות התורה, כי "בית אמי" זו תורה שבכתב ו"חדר חורתי" זו תורה שבעלפה.

וכמו שכתוב (דברים ה, כד): "כי הוי"ה אלהיך אש אוכלת הוא", וכשם שאי אפשר לאש להאחו בלי פתילה, או שום דבר הנאחו בו. כך "אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתיו כו"²¹.

19. כמו שנתבאר על פסוק "יונתני בחגי הסלע".

20. וענינו מה שנתבאר על פסוק "ראה אנכי", בפירוש "לאיתן האזרחי כו".

21. ענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "במדבר סיני באהל מועד".

22. (עין כהאי גוונא גבי פורים, בדבור המתחיל "חייב אינש כו' עד דלא ידעי").

23. ענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ראשי המטות".

24. (ענין מה שנתבאר בפירוש "לעשות הישר" – סוף דבור המתחיל "כי תשמע

קבול").

25. כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "בפרשת נסכים", בפירוש "ארץ מושבותיכם".

26. ענין מה שנתבאר בתורה אור פרשת חיי, על פסוק "וצא יצחק לשוח בשדה".

27. (ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אלה מסעי", ומה שנתבאר מענין זרועה: בדבור המתחיל "האזינו השמים". ובדבור המתחיל "בשלח פרעה". ובדבור המתחיל "ששים המה מלכות").

גם יש לומר: "ששנים" רומז לבחינת "ברזא סומקא לסוסיא חיוורא"³³. וזהו גם בן ענין "לשון של זהרית כו". והוא ענין בגדי לבן ובגדי זהב³⁴. וכענין מה שכתוב בדרך (שמאל א' טו, יב): "אֲדַמְנִי עִם יָפֶה עֵינַיִם"³⁵.

(ג) ועוד צריך להבין מה שכתוב: "אחזתיו ולא ארפנו כו". כי "שאחבה נפשי" בקמץ הוא לשון פבר, על דרך "כבר היו לעולמים"³⁶, כי "ישראל עלו במחשבה הקדומה". וזהו "ואני בתוך הגולה על נהר פבר" (חזקאל א, א)³⁷.

ואחר שימצא גילוי אהבה זו צריך להיות "אחזתיו כו", ולהביאו אל "בית אמי" זו תורה שבכתב³⁸, ו"חדר הורתי" זו תורה שבכל-פה³⁹.

וזהו ענין "הרועה בששנים" – "ששנים הלכות", "ישראל מפרנסין" ומתפרנסין⁴⁰. וענין "שני כלים – תורה וחסד"⁴¹.

אך יש מי שהוא בבחינת אבידה אצלו: על דרך "איתו שוטה המאבד שם מה' שנותנין לו", ועל דרך מה שכתוב (ישעיהו כו, יג): "ובאו האובדים בארץ אשור", וכתוב (תהלים קט, קעו): "תעיתי בשה אובד"²⁸, וזהו "בשה אובד". וצריך לחפש במקום שנאבדה – שיפשפש במעשיו, וזהו "ובקשתם משם". "וישוב אל ה' וירחמנו"²⁹ (ישעיהו נה, ז).

אך האדם אשר לא ירגיש תרחמנות בנפשו, זהו מפני שנפגם כל כך עד שנפטר ונכרת משרשו³⁰. ומזה אדרבה יעורר עליו רחמים יותר גדולים, ועל ידי זה יש תקנה³¹. וזהו "הרועה בששנים" – בחינת י"ג מדות.

ועוד פירוש "ששנים": על דרך "אם יהיו הטאכם כשנים" – מבחינת אדם – "בשלג ולבינו", כמו שישנה אתהפך מגוון סומך לגוון חור על ידי אש³². ועל ידי זה "יאר ה' פניו".

28. וענין מזה בגמרא סוף פרק ג' דמכות (דף כ"ד, סוף עמוד א'). ובמהרש"א שם, בחדושי אגדות. וענין ברבות פרשת קרח. ובפרשת בשלח סוף פרשה כ"ד: "מה הצאן כי אף ישראל אף על פי שחוטאין כו". ענין שם.

29. (ומזה יבא לבחינת "שמע" – שם-ע'. וגם יתעלה בחינת מדבר הנ"ל להיות "ומדברך נאוד" (שיר השירים ה, ג). כמו שנתבאר בדבור המתחיל "במדבר סיני באהל מועד", שעל ידי התשובה יבא לבחינת מדבר אשר "לא ישב אדם שם" – שלמעלה ממדרגת אדם. ונקרא (דברים ה, טו): "במדבר הגדול והנורא").

30. (וכרת הוא נגד בחינת כתר. כמו שכתוב ב"מאורי אור" אות כ' סעיף טו).

31. "[כי יש תקנה ואל המיתו אל תשא נפשך" (משלי יט, יח)]

32. וענין מה שנתבאר מענין "אש": בדבור המתחיל "והיה לכם לציצית". ובפרשת בהר, על פסוק "כי תבואו כו ושבתה הארץ כו".

33. (תנ"ך, ב, כ). כן צוננה אדוקה וסוס לבן.

34. כמו שכתוב ברעיא מהימנא פרשת פנחס (דף רנ"ה, עמוד ב'). וענין מה

שנתבאר בדבור המתחיל "למוצח על השמינית".

35. וענין מה שנתבאר בביאור על פסוק "וכל בגדיך".

36. ("כבר היה לעולם": קהלת א, י).

37. וענין מענין "כבר", ברבות, בראשית פרשה ט"ז. וביאור בראשית (דף ו', עמוד ב'). וב"מקדש מלך", ותרמ"ז שם. וביאור חלק ג, פנחס (דף רמ"ז, עמוד א'). וענין מה שנתבאר ב"תורה אור", בדבור המתחיל "ואלה המושפטים", גבי "כי תקנה עבד עברי".

38. ענין זה חלק ב', ונקהל (דף ריש).

39. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "דא אנוכי", גבי "ונר דלוק על ראשו ומלמדין אותו כו". וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך".

40. ענין מה שנתבאר בפירוש וצנתי. בדבור המתחיל "אני ישנה". ובפירוש "לכו לחמו בלחמך", בדבור המתחיל "יונתי בחגך".

41. ענין מה שנתבאר בביאור על פסוק "אני ה' אלקיכם" דפרשת ציצית בסופו.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גוי' לך לך

לאחר שלמות הברור דשם ב"ן כמ"ש (תהלים קיח, כב) אבן כו'. וזהו ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם הוי"ה כו' והגם שכבר אמר בהעברתו בארץ ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו

(סה) ויבא אהלה והיה צריך שיכתוב אהלו כו"ו ואמר אהלה בה"א לפי שהיא עליית המל' בבחי' כתר מלכות שע"ז נאמר (משלי יב, ד) אשת חיל עמרת בעלה

כ"ו). אך אחר המילה מעלה יתירה היה בו שהיה יכול לאסוף ולקבל כל נצוצות דתהו שנתפזרו בע' שרים דגנה כמ"ש כי אב המון גוים כ"ו וגם ישמעאל כשנמול אמר לו ישמעאל יחיה לפניך ממש כ"ו משא"כ קודם לכן לא היה ביכולתו לחבר ולהעלות הנפרדים ממש שהוא רע גמור דנוגה שהוא עכשיו התשובה שהרע עצמו נהפך לטוב ממש כידוע אלא דוקא אחר שקרא בשם ה' וגבנה בנין המל' גם בבחי' האחוריים והצניות כשכם ואלון מורה כנ"ל אזי ממילא נכללו בה כל הנצוצות שנדחו ונתפזרו ונשקעו בע' שרים בבחי' רע גמור שיוכללו גם הם בקדושה כבטול הנר בפני האבוקה וכמ"ש כי אב המון כ"ו וזהו מצד ה"א דאברהם דוקא כנ"ל וכמ"כ יובן הטעם שאחר המילה אמר שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה בה"א כי מו"ד נעשה ה"א מטעם ברור דשם ב"ן לכל נצוצות שנפלו בע' שרים נק' שרה ממרוניתא כ"ו והעיקר בשביל לידת יצחק שיתגלה בלידת יצחק מבחי' הפנימית דכתר עליון שנמשך בה"א דאברהם ע"י המילה כמ"ש כי ביצחק יקרא לך זרע מטעם הנ"ל בירושת האבות לבנים חבור וקשר דקיום התו"מ ברוחניות עם קיום תו"מ בגשמיות כ"ו וע"כ כשהיתה אשת אברהם נק' שרי ביו"ד דהעלם החכ' ובלידת יצחק נק' שרה בה"א שהוא בחי' המל' בבנין שלם דוקא כנ"ל וד"ל:

לא אמר שם ויקרא בשם ה' עד שנמטה אהלה מקדם לבית אל כ"ו בבחי' העלייה דוקא לפי שבבחי' הירידה שירד מלמעלה למטה להאיר במל' בנה מזבח שם לה' הנראה אליו שם מן העולם לגלוי בלבד אבל בחזירתו לעלות ההרה שבא עם העלאת הבידורים דרפ"ח כ"ו שבירר והעלה משם ב"ן שיש מזה יתרון אור גדול מבחי' חשך סתרו העליון יותר אז בנה שם מזבח חדש להו"ה בתום' אור גדול ויקרא בשם הו"ה שהיה ביכולתו לקרוא ולהמשיך שם הו"ה דאו"א שבו"א לבחי' המל' לייחד יחוד דו"נ שהן ב' שמות דהו"ה ואלקים בחי' מ"ה וב"ן משא"כ קודם הברור דשם ב"ן אע"פ שנראה אליו ה' היה רק אליו לבדו כמו שהוא בבחי' שם מ"ה. ואמנם לאחר עלייתו למקדם לבית אל בבחי' פנימית הכתר אז קרא בשם הו"ה במל' שיהיה נק' שם להו"ה ביחוד גמור וכמו ביום ההוא יהיה הו"ה אחד ושמו אחד (זכרי' יד, ט) למחוי אחד באחד ממש ולא יהיה שם ב"ן בבחי' פירוד משם מ"ה דהו"ה לעולם וד"ל:

(סו) וב"ז היה קודם המילה שעשה קשר וחבור באצי' לבי"ע עד למטה ביותר (וכמו שמסיים ויסע אברהם הלך ונסוע הגבנה בה"א הידיעה בבחי' העלאת דרו"ש להעלות הכל ביו"ע עד בחי' ה"ח הראשונים שבגבג דדרום מקור כל החסדים דאבא והוא מנגב לבית אל דהכמה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - קדושים תהיו (תקס"ב)

המים אל מקום אחד ותראה היבשה וזהו ענין לרדקע הארץ על המים כידוע דהיינו שנתגלה הארץ מלמעלה וירדו המים למטה, והנה המעינות והנהרות המתפשטים בארץ שרשם ומקורם הוא ממימי התהום אלא שיוצאים מהתהום לתוך עובי הארץ ע"י גידים דקים דארעא חלחולי מחלחלא ובמקום שבוקעים ויוצאים מעובי כדור הארץ להיות נובעים ומתפשטים בגילוי שם הוא ענין גילוי המעיין והנהר והוא ענין מים הנובעים שנובעים מן הארץ ע"י גידים כידוע. והנה אף שמי המעיין והנהר נמשכים מן התהום כנ"ל מ"מ אנו רואים שנשתנו לעילוי מאד ע"י שנובעים דרך הארץ שהרי מי הים הם מלוחים וגרועים מאד משא"כ מי המעיין נק' מיים חיים שהם באמת חיים וצלילין ומתיקין ומים זכים כ"ו וכל זה גרמה להם על ידי שנמשכו דרך עובי כדור הארץ

בעזר"ה קדושים תהיו כי קדוש אני כ"ו, להבין זאת מה זה נתינת טעם כי קדוש אני והלא לא נערוך אליו קדושתו וכת' אין קדוש כה', גם להבין מ"ש רז"ל ע"פ והי' הנשאר כ"ו קדוש יאמר לו עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש, הנה איתא במדרש בענין ג"פ קדוש שבקדושה משל לבני מדינה שעשו ג' עמדות למלך מה עשה המלך הניח בראשו א' ושתים בראש בניו כ"ו הה"ד כי קדוש אני והתקדשתם והייתם קדושים עכ"ל, ולהבין כ"ז גם להבין מארז"ל על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, צריך להקדים הפסוק לרדקע הארץ על המים כל"ח פ' כי התהום שהוא הים אוקיינוס סובב העולם מכל צד כחגורה ומתחלה היתה הארץ מובלעת בתוך התהום לגמרי ולא היתה נראית כלל עד שאמר ביום ג' למע"ב יקוו

מאדך, בחי' בכל נפשך הוא כמ"ש נפשי אויתך כו' דהיינו כמו שהאדם אוהב חיי נפשו כך יש לו לאהוב להקב"ה שהוא צור חיינו דהיינו שהוא ית' מחיה כל העולמות ע"י שמתלבש בתוכן בבחי' ממכ"ע וכמאמר ואתה מחיה את כולם דהיינו בחי' מל' ית' שבאצי' שמתלבשת בבי"ע להחיותן ובכל נברא בפרט ממש וגם מחיה אותם ע"י שהוא ג"כ סוכ"ע, והנה בחי' מים דוכרין הנ"ל שמשם שרש הנשמות הוא בחי' סוכב ומקיף כמשל הים שמקיף להארץ, וזהו ענין בכל נפשך שהאדם מתאוה ותאב לאא"ס ב"ה שהוא חיי החיים האמיתיים להמשיכו בקרבו כו' וכמו שהיתה הנשמה קודם ירידתה בגוף שהיתה צרורה בצרור החיים כנ"ל לכך גם עתה אחר ירידתה בגוף מתאוה היא להמשכת שרשה ומקורה שהוא נפשו וחיי' האמיתיים של נשמתו כו', אך בחי' בכל מאדך הוא אהבה רבה וגדולה מזו כי מאד פי' בלי גבול ותכלית דהיינו ליכלל באא"ס ב"ה עצמו שהוא למעלה מעלה מהארתו הנשפלת בבחי' ממלא וסוכב דהיינו כענין שיהי' לעתיד ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים פי' אפילו לבחי' חיי העולמים כולם שהוא בחי' ממכ"ע וסוכ"ע הנ"ל יהי' מנוחה ושביחה ועילוי ע"י גילוי עצמות אא"ס ב"ה דקמי' עצמותו כולם שוים כמאמר אתה הוא עד שלא נברא העולם ומשנברא כו' בשוה ממש, כי התחלקות דבחי' ממלא וסוכב אינו שייך אלא בבחי' השתלשלות שבי' מאמרות נבא"ע הוא בחי' ממכ"ע שנתחלקו לע"מ יהי רקיע בפ"ע תדשא הארץ בפ"ע והיינו מצד התחלקות האותיות עליונות אבל כללותם הוא רק מאמר א' והוא מאמר בראשית דהיינו בחי' חכמה שבמל' בחי' סוכ"ע, וגם הוא נק' מאמר ע"ש שהושפל מאחדות האמיתי להיות מקור לבחי' כח הפועל בנפעל, משא"כ מהו"ע ית' הוא למעלה מעלה מזה שאין ערוך כלל כל העולמות לגבי עצמותו ית', ולזאת ענין אהבת בכל מאדך היינו התשוקה הנפלאה להכלל ולהבטל באא"ס ב"ה עצמו שלמעלה מבחי' סוכב וממלא, והוא ענין למסור נפשו באחד, ואהבה זו א"א להנפש להגיע אליה כ"א ע"י ירידתה והתלבשותה בגוף דוקא בעוה"ז, שלפי שהגוף מסתיר מאד לכן ע"י דוקא תבוא הצעקה הנפלאה בבחי' מאד ממש, וכמ"ש ויצעקו אל ה' ופי' בזה שהצעקה הוא למעלה מהתפלה ואין ענינה צעקת קול גשמי אלא ענינו הוא צעקת הלב ופי' כי צעקה הוא ל' אסיפה וקיבוץ כמו ויצעק איש אפרים כו' וכמ"כ ענין צעק לבם הוא אסיפת וקיבוץ כל חלקי הלב אל מקום א' דהיינו לצאת מכל רצונות נכריות שמצד חומר הגוף ולהיות רצונו רק בדבר א' לבד דהיינו לה' אחד ואין זר אתו כלל וכמ"ש ועמך לא חפצתי כו' (נא"ך עפי"ש וויל איך נ"ט מער ניט אז דרך אליין) וזהו ענין מס"נ באחד פי' שנפשו ורצונו הוא רק באחד לבד ולא בשום תערובת

שע"י נתבררו מהפסולת שיש במי התהום עד שכשבקעו אח"כ להתגלות מעובי הכדור לחוץ הם זכים וחיים וצלילין ומתיקין כו', והנמשל מזה יוכן למעלה כענין ירידת הנשמות להתלבש בגוף בעוה"ז ירידה צורך עלייה שהוא כמשל התפשטות מי התהום בעובי כדור הארץ שהוא למטה במדרגה מיסוד המים כדי שע"י יורדכו המים ויהי' להם יתרון רב ועילוי עצום מאד כשיבקעו אח"כ דרך עובי הארץ להתפשט לחוץ במעיינות ונחלים כו'. כי הנה שרש הנשמות כולם הוא ג"כ מבחי' מים עליונים שהם הנק' מיי' דוכרין בס' הקבלה על היותם נמשכים מלמעלה למטה כי בחי' המשפיע נק' זכר כידוע והוא בחי' אור זרוע לצדיק כו' ומשם נמשכים בבחי' אוצר ששמו גוף הוא בחי' ארץ העליונה דעבדות פירין כדי שמשם יומשכו אח"כ לעוה"ז (ויש ג"כ בחי' מיון נוקבין למעלה ומשניהם נולדה הנשמה כידוע) וזהו ענין ואתה נפחת בי כמ"ש ויפח באפיו בא להורות שכמו עד"מ מעט המים המתפשטים מהאוקיינוס ונכנסים בעובי כדור הארץ היו נכללים תחלה במים הרבים ועצומים דהאוקיינוס כבכלל מאתים מנה, וכן הענין ברוח אלקי שנפח הנשמה בגוף שרוח הנשמה שבגוף היתה תחלה כלולה בעצמות כח רוח אלקי המנפח כבכלל מאתים מנה, וזהו שאמר אליהו חי ה' אשר עמדת לפניו וענין עמידה זו היינו כשהיתה נשמתו עדיין במקורא דכולא בחי' מים עליונים דהיינו בחי' מ"ד ומ"ן דאצי' והוא ג"כ ענין צרור החיים שנוכר גבי דוד והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים, ונק' בשם צרור דהיינו שכמו עד"מ דבר הנקשר שהוא בלתי מופרד ליש ודבר בפ"ע כלל וכמ"כ הנשמות בעודם שם לפני ה' הם בבחי' ביטול בתכלית ממש והיו לאחדים ממש עם אלקות ונק' ע"ש זה נוני ימא דהיינו כמשל הדגים שהם לאחדים עם הים וכל חיותם הוא ממנו שהרי לא יוכלו להתקיים בלתי מים כלל וכך הנשמות כשהם שם אינן בבחי' פירוד כלל ממקורן שהם מיון עילאין הנ"ל, וזהו לשון אשר עמדת לפניו שעמידה היא בחי' ביטול כידוע כענין תפלת ש"ע שבעמידה מה"מ, והנה משם ירדו בבחי' ארץ העליונה והוא ענין לידת הנשמות כמ"ש בפע"ח ע"פ ובנ"י הלכו ביבשה בתוך הים כו' כדי להתלבש אח"כ בגופות בעוה"ז ועם היות כי הוא ירידה עצומה מ"מ הוא צורך עלייה גדולה ונפלאה דהיינו שע"י התלבשות זו דוקא יגיעו למדרגה נפלאה ביותר מכמו שהיו תחלה וכמו שנו' במשל הנ"ל שהמים הבוקעים דרך הארץ דייקא נק' מים חיים וגדלה מעלתן הרבה מכמו שהיו תחלה במקורן באוקיינוס שלא היו נק' חיים כלל (וגורעים מהם ג"כ לענין הדין שפסולין לקדש בהן מי חמאת ולטהרת זבים ומצורעים כדתנן במס' פרה ובמקוואות) וכך הוא ענין עילוי הנשמה ע"י התלבשותה בגוף, וביאור הענין הנה יש ב' בחי' אהבות בכל נפשך ובכל

מפני רצון העליון ב"ה שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, ואי לואת יש להמשיך מבחי' קדושה עליונה דעצמות א"ס ב"ה למטה דייקא והיינו ע"י מעשה המצות שבחן ועל ידן נמשך קדש העליון הנ"ל שהוא מצד עצמו מובדל ומרומם להיות בגילוי ההשגה לבראים וזהו שאנו מברכים אשר קדשנו במצותיו קדשנו דייקא לומר שעל ידן נמשך בחי' קדש העליון למטה כמו ע"י הצדקה שהוא בחי' חסד מעוררים ג"כ למעלה בחי' חסד אל כל היום ועד"ו ע"י לכישת המלית פריסו דמלכא (ואמנם יש מצות שהן ג"כ בחי' העלאה כמו קרבנות ותרומות והיינו ע"ד הנ"ל בענין קדוש הא'). וזהו ענין הקדוש הב' שהוא מלמעלה למטה, והקדוש הג' הוא כמו ממוצע בין ב' הקדושות הנ"ל כי עם היות שהוא ג"כ בבחי' המשכה מלמעלה למטה אך המשכה זו היא ליתן כח ועוז שיוכל להיות העלאה ממטה למעלה בקדוש הא' דהיינו שיהי' בהם בחי' אהבה דבכל מאדך כי מפני שהנשמה מלוכשת בחומר גופני הרי נקודת הלב שלה לה' נעלמת בתוך הגוף המכסה ומסתיר על נקודה זו ונק' מה"ט תעלומות הלב, ויציאתה אל הגילוי הוא ע"י הארה אלקי' מלמעלה מעלה וכמא"ל אלמלא עוזרו כו' שהארה זו גורמת גלוי אה"ר מהעלמ' כמשל המים היוצאים ונובעים מהסתר העפר או כמשל החטה שצומחת מהסתר העפר שהי' מכסה עלי' תחלה כמ"כ הוא ענין עד יערה עלינו רוח ממרום שפועל גילוי אה"ר, והנה הארה זו נמשכ' מלמעלה מעלה דהיינו מקדושה עליונה ממש כי בכדי שתוכל לפעול התפעלות בגוף ממש שהוא למטה מאד במדרגה צ"ל המשכה ממקום גבוה ביותר שיוכל להתלבש כ"כ למטה וכנודע מענין ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך כו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו פ' בכבודו היינו בחי' ממוכ"ע ובעצמו היינו סוכ"ע והיינו משום שקליפת מצרים הי' למטה במדרגה מאד לכן א"א לשום מלאך להתלבש שם אלא הקב"ה עצמו דקמ' כחשכה כאורה, וכמ"כ עד"ו בענין המשכת גילוי אלהות מלמעלה לעורר האהבה בנשמות ישראל המלוכשים בגופים שמק"נ המסתירים מאד צ"ל המשכה זו ממקום גבוה ביותר והוא בחי' הקדוש הג' שנמשך מבחי' קדש העליון הנ"ל פ"א המרומם לבדו ממש, ומאיר למטה לעורר אהבת בכל מאדך (שהוא ענין הקדוש הא' שהוא מה שייגעו ישראל ע"י אהבה זו לבחי' קדש העליון הוא מהו"ע ית' ממש), וזהו ענין על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, עבודה היא עבודת הקרבנות ובכלל זה התפלה שכנגד תמידין תקנום והוא בחי' אהבת בכל מאדך שהוא ענין הקדוש הא' שהוא ההעלאה מלמטה למעלה בקדושה עליונה דעצמות א"ס ב"ה, וגמ"ח הם הצדקה ומעשה המצות שהם המשכות קדושה עליונה הנ"ל מלמעלה למטה, והתורה הוא ענין קדוש הג' שהוא ההמשכה

זר אתו ח"ו שאם מתעורר לבבו לה' ועדיין יש בלבבו ג"כ מהתקשרות הלב בתענוגי עוה"ז אין זה מס"נ כו' אלא מס"נ הוא כמשל המוסר עצמו לזולתו שיעשה בו כרצונו ולא יחי' ברשות עצמו כלל כמ"כ קיבוץ חלקי הנפש מכל רצונות נכריות שנתקשרה בהן ולהיות לה רק רצון א' ולב א' לאביו שבשמים נק' מס"נ באחד, והנה בענין צעקה זו כתי' ויצעקו אל ה' בצר להם וכת' מן המוצר קראתי כו' דמחמת המוצר שצר לו מאד מפני כי הרצונות הנורות מסתירים על האהבה ומרחיקים אותו מלהתקשר קשר אמיתי בה' אחד לכן יצעק מאד אל ה' והוא ענין חולת אהבה כאדם שאינו יכול להגיע למחוז הפצו ותשקותו הנפלאה שיחלה חולי האהבה וימאס בחייו ממש וכמ"כ הוא בעבודת ה' ענין נבזה בעיניו נמאס שמואס בחייו הגשמיים בבני חיי ומוזני כו' מפני תגבורת תשקותו לה' לבדו ואין זר אתו, ונמצא מובן שענין הצעקה והצר דכת' ויצעקו בצר כו' ענין א' הם, דדוקא מחמת שצר לו מהתקשרותו בעיני עוה"ז יבא לבחי' הצעקה והמס"נ באחד והוא ענין בכל מאדך כו' וכן להיפוך שלפי ערך גודל עוצם תגבורת התשוקה לה' לבדו דייקא כן יחי' יותר ענין בחי' נבזה בעיניו נמאס למאוס בחי' עוה"ז ובתאוות הגופנים ולשנוא אותם בתכלית, וזהו שענין ירדת הנשמה בגוף בשביל שתגיע לאהבת מאדך הוא כמשל הזדככות מי התהום ע"י שעוברים דרך עובי כדור הארץ החומרי דוקא, וכמ"כ בנשמה שע"י שהושפלה בחומר גופני והוא המסתיר על אור קדושת הנשמה ונמשך אחר רצונות נכריות מפסולת הגבורות קשות דקליפת נוגה והנשמה המלוכשת בו נתקשרה ג"כ בהן ואמנם ע"ז בצר לה מהתקשרות זו תעלה ותבא ותגיע לבחי' הצעקה אל ה' בתשוקה נפלאה ובתגבורת רב למס"נ באחד ממש ואז נמתקו הרצונות הזרים הנק' מים מלוכחים מפסולת הגבורות דנוגה הנק' ים המלח ונעשים מיין מתיקין מים חיים, והוא אהבת בכל מאדך בלי גבול ותכלית להכלל באחדות פשוט במהו"ע ית' דקמ' שוין הסובב וממלא כנ"ל, וזהו ענין קדוש הראשון מג"פ קדוש שבקדושה, כי קדוש הוא ל' הברלה שמובדל בערך והוא בחי' עצמות א"ס ב"ה שמובדל בערך מהעולמות ומבחי' ממלא וסובב כנ"ל ולשם תגיע הנשמה ע"י אהבת בכל מאדך שנכללת בקדש העליון הנק' קדוש מצד שמהו"ע ית' נבדל ומרומם מן העולמות כו' וזהו נקדישך פ' שאנו מעוררים בחי' קדושה העצמי' כמ"ש אין קדוש כה'. והנה ענין קדוש הא' הזה הוא בחי' העלאה ממטה למעלה ע"י מאדך להגיע לבחי' קדושה עליונה דעצמות א"ס ב"ה: ב. ואח"כ יש עוד ב"פ קדוש בקדושה והן בבחי' המשכה מלמעלה למטה. והענין כי אחר בחי' ההעלאה דקדוש הא' שהוא בחי' אהבת מאדך ליכלל בא"ס ב"ה ומואס בחייו הגופניים באמת, אזי אח"כ צ"ל בבחי' שוב שיבטל רצונו

ולפי שקדושה זו הוא מה שממשיכים מלמעלמ"ט ע"י תומ"צ והם ב' קדושות לכן אמר קדושים תהיו וכמ"ש אח"כ והתקדשתם והייתם קדושים ב' מיני קדושות כמאמר המדרש, כי קדוש אני הוא קדושה העצמי דאא"ס ב"ה, והוא נתינת טעם למה תהיו קדושים לפי כי קדוש אני ואתם מוסיפים תוספת קדושה בקדושה זו ג"כ ע"י אהבה דבכל מאדך כנ"ל לכך יש שייכות וערך שיומשך אח"כ ג"כ מקדושה זו מלמעלמ"ט ע"י תורה ומצות כנ"ל, ובכל זאת יובן מה שיסד הפייט יוקדש בא' משלש קדושות דהיינו כי קדוש אני בחי' קדושה הא', ויובן ג"כ ענין עתידים צדיקים שיאמרו לפניכם קדוש שהוא לפי שהם ע"י אהבתם הגדולה בבחי' מאדך הם מגיעים לבחי' קדושה העליונה הנ"ל מקור כל הקדושות לכך גם המה יתקדשו בקדושה זו ולמלאכים יומשך ג"כ הארה מקדושה של ישראל ולכן יאמרו לפניכם קדוש וד"ל:

המעוררת גילוי האהבה והוא כמו בחי' ממוצע בין ב' קדושות הנ"ל שהא' היא מלמטה למעלה והב' היא מלמעלה למטה ובקדושה זו הג' יש בה התכללות מב' הבחי' שהיא המשכה מלמעלה למטה לעורר ההעלאה מלמטה למעלה. וכן באמת בענין עסק התורה יש ב' מצות הא' מצות הקריאה בדיבור דוקא בפה להמשיך גלוי אא"ס מלמעלה למטה והב' מצות הגיון ועיון במוח שהוא מלמטה למעלה. ועתה יובן המדרש בענין הג' עמרות שהניח א' בראשו ושתים בראש בניו, פ' א' שהניח בראשו הוא בחי' הקדוש הא' שהוא ההעלאה עד עצמות א"ס ב"ה ממש והוא מקור כל הקדושות, ושתים שבראש בניו הוא מה שנמשך מקדושה עליונה הנ"ל ג"כ מלמעלה למטה ב' מיני קדושה ע"י מעשה המצות וע"י עסק התורה כנ"ל, והיו קדושים תהיו פ' שממשיכם שבדאי יהיו קדושים אפי' בעל כרחם כי לא ידח ממנו נדח כתי' שאפי' הרשעים מלאים מצות כו'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ועשית חג שבועות (ב)

שלא יהיו אוהבים, והיינו שהם מעלים את האהבה להרצון שלמעלה מן השכל וממילא לא יהי' יכול השכל לשנות את האהבה כו', והוא ג"כ ענין השבועה דהיינו שזה הרצון מה שאתעדל"ת יהי' גורם אתעדל"ע דע"ז שעושה אדם צדקה למטה ע"ז נמשך מלמעלה ג"כ המשכת הצדקה להחיות כל העולמות שנק' שפלים להקב"ה, זהו הרצון שלמעלה מן השכל ואין השכל יכול לשנות את הרצון זה, והרצון שלמעלה מן השכל נק' שבועה מימי קדם שהשבועה זו נמשכה מימי קדם, כי ידוע הוא שיש ראשית וקדם, ראשית הוא בחי' חכ' וכמ"ש ראשית חכ', אך קדם הוא הרצון שלמעלה מן השכל וחכ', והוא מימי קדם שהשבועה הוא מבחי' ימי קדם שהוא בחי' הרצון שלמעלה מן השכל. והוא מ"ש בי נשבעתי, כי היינו בפנימיותי, כי בי היינו ב"ת יו"ד, יו"ד הוא בחי' ע"ס ובי"ת היינו פנימיותו של הע"ס נשבעתי דהיינו שהוא המשכה מעצמותו כו', וזה נק' בחי' שבועה כו'. והוא מ"ש אח"כ יצא מפי צדקה, דהיינו שבאמת הוא צדקה מה שעלה ברצונו שאתעדל"ת יהי' גורם אתעדל"ע. וזהו דבר ולא ישוב דהיינו שאין בזה שינוי כלל, כי הנה כתיב וארא אל אברהם ואל יצחק כו' ושמי הוי' לא נודעתי להם ופרש"י לא הכרתי להם במדת אמיתות שלי

ועתה י"ל פ' הפשוט שהוא ענין שבועה, והענין הוא דהנה כתיב תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם, ויש להבין מהו ענין השבועה שנשבע הקב"ה. והענין הוא דהנה אמת הוא בחי' תורה (וכמ"ש ותורת אמת היתה בפינו), וחסד הוא בחי' מעשה המצות שנק' בשם חסד לפי שמצות הם ממשיכים המשכה גילוי אלקות ממטה למעלה שנק' חסד, והנה כדי שיומשך הרצון עליון בתורה ומצות שאתעדל"ת יהי' מעורר אתעדל"ע, שהרי כתי' אם צדקת מה תתן לו שאין צריך למצות ואין מעשה המצות תופס מקום כלל אצלו, אלא שכך עלה ברצונו שיומשך בהרצון של תומ"צ ואתעדל"ת יהי' מעורר אתעדל"ע, והוא רצון שלמעלה מן השכל ומו"ד שע"פ השכל וחכ' לא הי' מחייב שיהי' לו רצון בתומ"צ, רק שהוא רצון שלמעלה מן השכל, והוא מה שנאמר אשר נשבעת לאבותינו, דהנה ענין השבועה למטה היינו כמו למשל שני אוהבים שנשבעים ול"ז שלא יופסק האהבה מאתם, וענין השבועה שלהם היינו אף שהם עתה אוהבים נאמנים אך זהו מצד שהשכל גרם את האהבה זו ואולי יגרום איזה דבר שהשכל יחייב שיופסק האהבה ולזה הוא ענין השבועה שנשבעים ול"ז שלא יופסק האהבה מאתם לעולם אף שהשכל יחייב

וכמו נהרות המכזבין פעם אחת נק' כזב לפי שהם מכזבין ויש להם הפסק משא"כ אמת היינו בחי' מה שאין לו הפסק לעלמין, והיינו כי אמת הוא מורה על בחי' אני ראשון כו', וע"כ אין לו הפסק, וזהו דבר ולא ישוב שלא יופסק לעלמין. וזהו שהשבעה הוא חי ה' וכמ"ש ברות חי ה' שכבי עד הבוקר, והיינו שחי הוא בחי' יחיד חי העולמים, והשבעה הוא שמשבעים שלא יהי' שינוי וע"כ משבעים בחי' ה' שממשיכים המשכה זו מבחי' שם הוי' כדי שלא יהי' שינוי כלל שזהו דוקא מבחי' שם הוי' שנא' בו אני הוי' לא שניתי כו'.

שהרי הבטחתי ולא קיימתי, והיינו שבשאר שמות אף שהן מו' שמות שאין נמחקין יכול להיות שינוי, הבטחתי ולא קיימתי, אך בשם הוי' שם אין שייד שינוי כי בשם הוי' כתיב אני הוי' לא שניתי, שאין בו שינוי כלל, ולזה פרש"י ושמי הוי' לא נודעתי להם שהרי הבטחתי ולא קיימתי, שזה א"א בשם הוי', כי בשם הוי' אינו יכול להיות שינוי כלל, וזהו כי נשבעתי כו' דבר ולא ישוב שע"י בי נשבעתי ממילא דבר ולא ישוב שלא יכול להיות שינוי כלל כו'. וזהו שנקרא שבועת אמת והיינו כי אמת הוא דבר שאין בו שינויים, כי אמת הוא היפך מבחי' כזב, כי כזב נק' מה שיש לו הפסק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

בוקר ויודע א' את אשר לו, ש"פ קרח, תרד"ע

ע"י הביטול מבחי' אור העליון היינו מבחי' עצמות א"ס שלמעלה מעלה מבחי' חכ' כו', והוא בחי' ש' מ"ה מלגאו שעושה ההתכללות כו' רק שזהו לא מבחי' האור השורה בבחי' חכ' כנ"ל שזהו הארה לכד כו' כ"א זהו מבחי' עצמות ש' מ"ה כו' וכמשי"ת.

ועפ"י הנ"ל יובן מ"ש בקר ויודע ה' כו' א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו כו', ויבדל בין האור ובין החשך, דהנה אור וחשך זהו בחי' תהו ותיקון וכמ"ש במדרש ויהי אור אלו מעשיהן של צדיקים וחשך מעשיהן של רשעים כו', ויבדל בין האור כו' שהבדילו לעצמו וכמא' דין הניין לו כו', וכשם שהבדיל כו' כך הבדיל את ישראל מהאומות דישאל ועכו"ם שניהם עלו במחשבה רק זה בפנימיות וזה בחיצוניות דתכלית הכוונה הוא בנש"י דוקא כו', ואומר שהבדיל בין האור לחשך לתשמישו ש"ע דהיינו דלא לתהו בראה אלא לשבת יצרה כו', וכמו"כ מה שהבדיל את ישראל ה"ז לתשמישו ש"ע דקיום העולם הוא ע"י נש"י וכמא' תנאי התנה הקב"ה במע"ב כו'. ובפרטיות יש כאן ג' הבדלות הא' שהבדיל את ישראל והוא הבחירה בבחי' התיקון והיינו הרצון בבחי' הביטול כו', וזהו כללות ענין התיקון שהוא בחי' הביטול והו"ע תיקון האור שיהי' בבחי' חלישות ליתן מקום כו', וזהו ג"כ מה שבחר בישראל וכמ"ש ובך בחר ה' כו' שזהו מצד הביטול שבהם וכמ"ש כי אתם המעט שממעטים עצמן כו', הב' הבדלה דשבת לוי והו"ע הבדלת השבטים כו', וידוע די"ב שבטים הן י"ב גבולי אלכסונים והן ששה מדות כמו שמתכללים וע"ז כמו מזרחית רומית ומערבית

(רסב) **ועוד** זאת שהאחדות היא מבלי אשר ימצא ראש וסוף כלל, דמאחר שמקבלים זמ"ז הרי לא יש עליון ותחתון כלל מאחר שהעליון מקבל מהתחתון וכן גם הראש מקבל מהרגל, וכמו רפואת הראש שהוא ע"י הרגל שזה הוראה שיש מהרגל בהראש כו' וכן כח הילוך שמשלים את הראש במה שמוליך אותו ממקום למקום כו', וגם הרגל מוסיף אור וחיות בהראש וכמו שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבם כו', וכמו צדקה שהיא בחי' מעשה ועי"ז נעשים מוחו ולבו זכים כו', וכמו כל האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו כ"א צ"ל תפלה ג"כ כו', וכמו רבה דעסיק בתו' חי מ' שנין ואב"י דעסיק בתורה וגמ"ח חי ס' שנין כו', והוא שגמ"ח משלים את התו' כו', וכמו תמכין דאורייתא שיש בהם עוד יתרון מעלה כו', וכמו זבולון ויששכר שמקדים את זבולון וכמ"ש שמה זבולון כו', הרי שהסוף הוא אדרבא בבחי' ראש עם היותו מקבל כו', והיינו שההתכללות וההתאחדות היא בבחי' אחדות גמורה עד מבלי אשר ימצא ראש וסוף כו'. דכמו"כ הוא הדוגמא למעלה בע"ס דתיקון דעם היותם מדרי' חלוקות ה"ה משפיעים ומקבלים זמ"ז שאין שלימות לא' בלי זולתה כ"א דוקא בהתכללות כולם הוא השלימות שלהם כו', וכמו באדם התחתון כו' כנ"ל, ונעוץ תחלתן בסופן וסוב"ת כו' עד מבלי אשר ימצא ראש וסוף כו'. וזהו ע"י הכלים דוקא דהרי האורות מצ"ע ה"ה מדרי' חלוקות כו', רק ע"י התלבשותן בהכלים נעשה בהם ההתכללות באופן כזה כו', והתכללות זאת אינו ע"י המוחין היינו מבחי' הטעם ושכל כו' כ"א שזהו

דש' מ"ה מלמעלמ"ט כו'. ומ"ש ואת אשר יבחר בו יקריב אליו י"ל שזהו בחי' הבידורים דתהו שמבררים מלמעלמ"ע, וכמו ענין הקרבנות שהן בידורים דתהו שעז"א אשר יבחר בו ויקריב לו' להבא כו', וזה צ"ל ג"כ ע"י הכהן בחי' התיקון דוקא כו', והיינו דקרח חשב דמצד מעלת התהו שקדם אל התיקון ה"ז העיקר, וא"ל שאינו כן, דבאמת צ"ל בידורים דתהו ויש בהם יתרון אור אבל זהו ע"י התיקון דוקא כו', וזהו בקר וידוע ה' את אשר לו גבולות חלק הקב"ה כו' ובהר בבחי' התיקון דוקא היינו בבחי' הביטול בכלל שזהו הבחירה בנש"י דוקא כו', ובבחי' ההתכללות שיהי' כלולים זמ"ז ועוד זאת שיקבלו זמ"ז כו' שזהו תכלית השלימות, ואת אשר יבחר בו יקריב כו' שצ"ל בידורים דתהו ועי"ז הוא יתרון אבל ג"ז צ"ל ע"י התיקון דוקא כו'.

קיצור. ועוד שהוא מכלי אשר ימצא ראש וסוף, דהעליון מקבל מהתחתון וכמו ע"י צדקה מוחו ולבו זכים, תורה ותפלה וגמ"ח, תמכין דאורייתא, וז"ע התיקון התכללות שמקבלים זמ"ז, וזהו בקר וידוע ה' גבולות עשה הקב"ה הבחירה בישראל הוא הבחירה בתיקון מצד הביטול שהו"ע החלישות, הבחירה בלוי התכללות ההפכים די"ב שבמים, הבחירה באהרן להיות וילוו עליך ההתכללות שמקבלים זמ"ז, והעיקר בתיקון חסד ז"ע אהרן.

תחתית כו' כמ"ש בס", והיינו ההתכללות שיהי' חסד כלול מהגבו' וגבו' מחסד כו', והג' הוא הבדלת אהרן דכתיב גבי' וילוו עליך וישרתוך דענין השירות הו"ע הסיוע והיינו ההתכללות להיות מקבלים זמ"ז שזהו תכלית השלימות שמסייעים זל"ז כו', ומ"מ כתי' וילוו עליך שהעיקר הי' אהרן והלויים הי' טפלים אליו, דבתיקון העיקר הוא בחי' החסד ועי"ז הוא ההתכללות דתיקון כו', דגבו' כד"כ הוא בחי' התחלקות, וענין ההתכללות הוא מהחסד כו', ולכן העיקר הוא אהרן והלויים טפלים אליו בבחי' סיוע והתכללות כו'. וזה הי' תשובה לקרח על טענתו דויקה קרח ת"א ואתפליג קרח שרצה בהתחלקות ופירוד כמו בחי' התהו ולכן רצה בהתגברות הגבו' להיות התחלקות כו', ועי"ז השיב לו משה גבולות חלק הקב"ה כו' ויבדל בין האור ובין החושך שהבדילו לעצמו שבחר בתיקון דוקא וע"כ העיקר הוא אהרן בחי' חסד כו', וזהו בקר וידוע ה' את אשר לו היינו את אשר הבדיל לעצמו ובחר בו שזהו שבחר דוקא בבחי' בקר ואור כו', וענין את אשר לו ואת הקדוש י"ל שזהו בחי' אור"פ ואו"מ כו', דאשר לו הוא בחי' אור הקו בכלל וכמ"ש כמ"א בענין את קשתי נתתי בענן דבר המוקש לי שהוא בחי' הקו וזהו את אשר לו כו', ואת הקדוש הוא בחי' אור הסובב שקדוש ומובדל כו', וכ"ז הוא והקריב אליו כבר ע"י בידור

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

הוי' יחתו מריבו - יום ב' דראש השנה, תרפ"ט

בשמים ירעם פי' רש"י עלו כתי' אפי' עלו בשמים מרעים עליהם ומורידם, וצ"ל מהו"ע העלי' בשמים ובאיוזה כח יש להם למריבי ה' לעלות בשמים, ועוד דמריבו הוא לו' פועל יוצא דהמריבים הנה לבד זאת שהם בעצמם מריבים נגד ה' הם עוד פועלים המריבה נגד ה' גם בזולתם, וצ"ל מי הן המה אלה אשר מריבי ה' פועלים עליהם אשר גם המה יריבו נגד הוי', והנה הכתו' ה' יחתו מריבו הוא בל' עתיד יחתו ירעם ידיו ויתן וירם דהם בל' עתיד וכן בל' הוא וכמו ככה יעשה אויב כל הימים דפירושו אשר תמיד הוא עושה כן, וצ"ל מהו ענינו שהוא בעתיד ובהוה, והנה הש' הוי' של הפ' דה' יחתו מריבו הוא ש' הוי' הח' מן התשעה אוזרות שהזכירה חנה בתפלתה דתשעה סדרי התקיעות (שהם לו' קולות) ותשע ברכות במוסף ר"ה הם כנגד התשעה אוזרות

הוי' יחתו מריבו (כתיב מריבו קרי) עלו (כתי' עליו קרי) בשמים ירעם, הוי' ידיו אפסי ארץ, ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו. וצ"ל מהו"ע קשרי הענינים זע"ז, דלכאורה הם ענינים נבדלים, ואינם מתקשרים זכ"ז, דהוי' יחתו מריבו הוא ענין לעצמו והוא מה שהוא ית' שובר ודוחה את הרע הגמור המריב נגד הוי' שהוא גילוי אור, והוא ית' משפיל ומכניע את כל הקמים נגדו ית' וכנוסח שובר אויבים שהוא רע גמור שהם אויבי ה' ומכניע זדים, ואופן השבירה וההכנעה הוא דעליו בשמים ירעם, ויתן עז למלכו שהו"ע התוקף דקדושה ועובדי ה' הוא ענין בפ"ע, ומה שירים קרן משיחו הו"ע בפ"ע, והיינו דכל א' מהענינים האלו הוא ענין בפ"ע ומהו שכוללם יחדיו דמשמע שהם שייכים וקשורים זכ"ז, עצ"ל מהו דהכתיב הוא מריבו לו' יחיד והקרי מריבו לו' רבים, עליו

איך הוא נמשך משם להיות הוי' יחתו מריביו, וביותר אינו מובן דמל' מריביו משמע דעיקר המריבה הוא נגד ש' הוי' דוקא ואיך משם נמשך להיות הוי' יחתו מריביו.

דתפלת חנה, ושם הוי' דפסוק הוי' יחתו הוא שם הוי' הח' דתשעה אזכרות, והנה גבי שם הוי' מצינו דכתיב ל' מלחמה כמ"ש הוי' איש מלחמה הוי' שמו וכת' מלחמה לה' וא"כ

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

י"ב תמוז, ה'תש"ז

בין האימרות החסידיות העתיקות, היתה האימרה הבאה:

— יהודי איננו גלמוד, היכן שהוא הולך והיכן שהוא עומד — ה' עמו.

אימרה זו נמסרה רבי מפי רבי עד לבעש"ט נ"ע. רבנו הזקן השתמש באימרה זו כיסוד של ביאור, על מה שבזמני³ הבעש"ט והמגיד ממזריטש היתה הפרנסה היהודית העיקרית — רוכלות (הליכה בכפרים), ועל כך אמרו שכל יהודי איננו גלמוד, היכן שהוא הולך והיכן שהוא עומד — ה' עמו, כלומר ההתגלות של שם הוי'.

אימרה זו היא אחת מהאימרות שקיבל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" מזקני חסידי הוד כ"ק רבנו הזקן, ששמעו מהוד כ"ק אבינו הזקן בבואו ממורו הוד כ"ק הרב המגיד ממזריטש.

כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מסר לי אימרה יסודית זו, הסביר באריכות גדולה, שעיקר התגלות שם הוי' הוא על ידי שם אלקים.

בפעם אחרת, כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מדבר ומסביר הענין של הכוונה הפנימית במעלת השיתוף של הוי' ואלקים, הדגיש, שכלי עושה אור (הוי' ואלקים הם אור וכלי, כפי שמוסבר בחסידות) לפועל טוב, כלומר, כלי המגלה את פנימיות הפנימי שתאיר באור מסודר, שאז מאירה פנימיות המאור באור.

באחת מרשימותיי רשום מה שהסביר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שירידת הנשמה בגוף היא כדי לתת ביאור נכון על הכוונה הפנימית של מתן תורה למטה וקיום המצוות המעשיות, והסביר בביאור עמוק של עבודה-השכלה את הענין איך שהיש הנברא נותן את ההסבר ההבנתי הנעלה ביותר ביש האמיתי.

ג. מצוה לפרסם, שכולם ידעו, שאין להעריך מעלתו של איש פשוט.

ענין זה גילה מורנו הבעש"ט במספר מלים קצרות:

ליקוט כז.

א. (אחד מהמסובים אמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א: לחיים, אתם התחתלתם את הגאולה, ויעזור השי"ת שאתם תשלימו את הגאולה האמיתית יחד עם משיח.

ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

הגאולה החלה מהסבא אברהם, כשהיה עדיין אברם וחי עם אביו תרח בחרן.

דבר זה כבר הוסבר כמה פעמים, על היסודות שזכיתי לשמוע מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שקיבל מהוד כ"ק אביו אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש, שנמסרו מרבי לרבי לדורותיהם: ההשגחה העליונה בחרה באברם כשהיה עדיין בחרן ועשתה אותו לאברהם. אברם הוא — אב-רם¹, שכל הנעלם מכל רעיון, ואברהם הוא — אבר מ"ה², וכדי לעשות משכל הנעלם מכל רעיון — אבר מ"ה, זקוקים לעבודה האמיתית של מסירות נפש.

לשנות את המהות העצמית, שהיא נעלם מכל רעיון, להיעשות על ידי עבודה מהות מ"ה, שכל מהותו היא ביטול, שיהיה טעם בפרסום אלקות ולהניח כוחות של מסירות נפש לעשות מגולמי העץ — מאמינים באחדות — זוהי חתיכת עבודה די יפה.

כל אחד מישראל מאמין בגאולה בכוח, כלומר, שביכולתו יתברך להביא את הגאולה. אנו רוצים שהיא תהיה בפועל ממש, לא רק בכוח כי אם בפועל.

מחונכים חסידיים יודעים, מהו תוכן הענין של הברכה הפנימית, שהבפועל יהיה כפי שהדבר בכוח, והבכוח ישאר בהפועל, שאז יהיה הבפועל כלי טהור, שיגלה עצמות אין סוף ברוך הוא ויגרום את ה'נחת-רוח' האמיתית בבריאת העולם הזה ובירידת הנשמה בגוף.

ב. פעמים רבות כבר דובר ונמסר, שחסידיים לדורותיהם, החל מחניכי ותלמידי הוד כ"ק מורנו הבעש"ט, המגיד ממזריטש ורבנו הזקן, חזרו על עניני עבודה בקצרה, כשכל אימרה היתה הוראה בדרכי עבודה.

(3) אודות זה ראה: ספר הזכרונות פרט ט. קונטרס ח"י אלול ה'תש"ג ע' 19 ואילך.

(1) ראה אודות זה בארוכה בלקוטי תורה לג' פרשיות (תורת שמואל שער א) פרשת לך לך.
(2) ראה זח"א ג, ב.

– "פשיטות העצמות של עצמות אין סוף ברוך הוא מתגלה בפשיטותו של איש פשוט".

הוד כ"ק רבנו הזקן שקיבל את תורת הבעש"ט מהוד כ"ק מורנו הרב המגיד ממזריטש, הסביר, שבעלי תורה ובעלי עבודה, הרי זה הגבלה, גילויים ולא "עצמות". תורה ומצוות הן "עצמות", אבל לא פשיטות ה"עצמות". המעלה של "עצמות" היא הרי פשיטות.

פשיטות העצמות, שהיא דבר אחר לגמרי, על כך היתה תכלית ירידת הנשמה בגוף ותכלית בריאת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה עד העולם הזה הגשמי, כדי לעלות לפשיטות העצמות, שלמעלה מעלה מעולם האצילות.

אצילות "לוקחת" דמי סרסרות מסויימים, אך פשיטות העצמות של עצמות אין סוף ברוך הוא נמצאת בפשיטותו של איש פשוט.

ד. (ניגנו בהתרגשות את הניגון המיוסד לכבוד חג הגאולה י"ב תמוז, אשר בתנועות הניגון נרגש תוקף עוז תעצומות של מסירות נפש. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) בזמנים עברו היו אומרים, שניגון חסידי יש לנגן ברגשנות, לא רק בהרגש כי אם ברגשנות (וציווה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את הניגון עוד פעם).

ה. באמריקה יש ביטוי-מיוחס: בבית הישן. הכוונה היא לציין שמקום ההולדת של האב והסבא או שלו עצמו – הוא, בבית הישן. בבית הישן היו האברכים והבחורים החסידיים בעלי קבלה. אינני מתכוון שלמדו תורת הקבלה, כי אם הם היו בעלי קבלה, כלומר, הם קיבלו מזקני החסידים.

בהתוועדות חסידיות היו מאחלים, שיהיה טעם (עונג) במאמר חסידות כמו הטעם (העונג) שיש בתנועה של ניגון חסידי, הנוקבת ויורדת וחודרת באדם.

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק אמר, שמורי הרשב"ץ הוא "פנימי", הוא חי באימרה. מכל ענין, עד כמה שלא יהיה עמוק, עושה ממנו החסיד רשב"ץ – אימרה, והאימרה כוללת את האור הפנימי והעצמי של הענין, ובאותה אימרה הוא חי בעבודת התפלה, באותה אימרה הוא הולך לישון, באותה אימרה הוא נרדם ובאותה אימרה הוא מתעורר. אצל הרשב"ץ היתה אימרה מורגלת: הענין נוקב ויורד עד התהום, חיות עצמית שלמעלה מחיות המתפשטת.

ו. החסיד רשב"ץ⁴ היה מחונכו של החסיד הנודע ר' מיכעלע מאפאצק.

בזכרונותיי (מהשנים תרנ"ד-נ"ו) רשומים סיפורי מורי הרשב"ץ על הולדתו וחינוכו. בשנות נעוריו התייתם מורי רשב"ץ מאביו, שהיה מתנגד, למדן ומחדש גדול בתורה, אחד מחשובי ראשי הישיבות בזמנו.

אמו התייחסה מצד אביה על גדולי היחס של מתנגדי וילנה, ובזיווג שני נישאה לאחד מבעלי היחס בעדת המתנגדים. הרשב"ץ נושא חן בעיני אחד מעדת החסידים בשווינציאן⁵ ומתקבל בעדת החסידים שבשווינציאן.

עדת החסידים בשווינציאן התעניינה במסירות בחינוכו, וסיפקה כל הנצרך לו כדי שיוכל להתמסר במנוחה לשקידת ולימוד גמרא ופוסקים ולימוד החסידות. כעבור זמן החליטו זקני חסידי חב"ד בשווינציאן ובראשם ר' יצחק החיט"ט לשלוח את הרשב"ץ ללמוד אצל החסיד הישיש ר' מיכאל מאפאצק, מתמיד גדול ועמקן נדיר.

כשבא הרשב"ץ לאפאצק היה החסיד ר' מיכל זקן מופלג. הרשב"ץ נשא חן בעיני ר' מיכל שקירבו מאד והתמסר לחינוכו בדרכי החסידות.

פעם אחת אמר הר' מיכל לתלמידו הותיק הרשב"ץ, בהתמרמרות פנימית חזקה:

שמע, שמואל בצלאל, אתה אינך יודע, הנך צעיר מדי להבין ומה גם להרגיש את הרחמנות שעליך והטעות הגדולה שאתה טועה, בחשבך שאנחנו הזקנים הננו חסידים. אנחנו ראינו חסידים ויודעים את האמת המרה. אנחנו הרי אפסים גמורים, עצים יבשים. חסידים בזמנים עברו היו בעלי רגש.

כשמורי הרשב"ץ סיפר סיפור זה בשעת התוועדות, אמרו החסידים ר' חנוך הענדל⁶, ר' אבא מצ'אשניק ור' שמואל ברוך: ואנן מה נענה אבתריה, אנחנו מה נענה אחריו, אנו אין לנו שם כלל איך לכוונת את עצמנו.

ענה להם הרשב"ץ בשפת החלקות השקטה והמתונה שלו: בודאי יודעים אתם גם איך צריכים לקרוא אותם – את האברכים – אלא שאינכם רוצים לומר, אבל אני כן אומר, ובזה אני מכליל גם את עצמי, אלא שיותר מכך אני מתכוון אליהם, שהם עצלים ורוצים לחם חסד, הם לא יודעים מה פירוש יגיעת המות.

ז. הרשב"ץ היה אומר: ב"אשמנו" צריכים להכות על הלב לא עם היד אלא עם עץ יבש. כשמכים עם היד חושב היצר הרע שמלטפים אותו.

ח. (אחד מהמסובים הצביע על אברך אחד באמרו: הוא נוסע. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

(6) ראה אודותיו: קובץ "התמים" חוברת ח עמוד צב ואילך.
(7) ראה אודותיו: "התמים" חוברת א עמוד עט. ספר השיחות קיץ ה"ש עמודים 85, 43 ועוד.

(4) בפרטיות אודותיו ראה: קובץ "התמים" חוברת א עמוד סז ואילך.
ספר השיחות קיץ ה"ש עמוד 91.
(5) עיירה בפלך וילנה.

בהסברים שונים, שכל יהודי היכן שהוא נמצא, עליו לדעת את הכוונה העליונה לבואו לאותו מקום, לזמן קצר או ארוך יותר, או לפעמים כעובר אורח בלבד, מפני שבאותו מקום היה עליו לעשות ברכה או להתפלל, ומששת ימי בראשית מחכה אותו מקום לתפלה או לברכה שלו, ועליו לבצע את השליחות, כי הוא שליח של "פשיטות העצמות". אל לו להתנמנם ולשקוע במשחקי ותעלולי היצר הרע.

יש לזכור תמיד, את דרכי ההתחכמויות הפרועים של היצר הרע, שבכל הזדמנות הוא עושה הכל כדי להעביר את דרכי השקר שלו, עד שהיתה לו החוצפה לרצות לפתות את אברהם ויצחק בהתחכמויותיו.

מורנו הבעש"ט עצמו, וכן על ידי תלמידיו ותלמידי תלמידיו רבותינו הקדושים, חרטו בבני ובנות ישראל, שיהודי אינו נוסע, יהודי הולך, וכל יהודי הוא שליח של "עצמות", של פשיטות עצמות אין סוף ברוך הוא.

ללומדי חסידות מתוך רגש פנימי יש הרגש בכך. רגש פנימי, הסביר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, באחד מטיולו אתי, הוא בשני ענינים: א) ההבנה החסידית ב"עצמות", אור עצמי הניתן להתלבש בהשגה. ב) פשיטות ה"עצמות" של אין סוף ברוך הוא, שלמעלה מתפיסה והשגה, ועל כך אומר אליהו לית מחשבה תפיסא כך כלל.

באחד הטיולים הסביר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

כו.

כל הימים עוד מקטנותי, נכסוף נכספתי לנסוע לאחת הישיבות מהמפורסמות בעת ההיא בכל הגליל, וכמו בהאמילא, והר"מ ה' הגאון ר' עקיבא אליעזר; בסמילא, והר"מ הגאון ר' יעקב ירוחם; בסבארגאן, והר"מ הגאון ר' עזריאל זעליג; בקאחאנאו, והר"מ הגאון ר' חיים טובי; בהלוסק, והר"מ הגאון ר' יצחק אפרים. ומי יאמר במינסק האדירה שהיו בה כמה וכמה ישיבות, אבל אבי הגאון מיאן לשלחני לישיבה

הרבה פעמים ביקשתי את אבי כי יואיל לשלחני לאחת הישיבות, אבל גם לא ענני על זה. דיברתי עם אמי הרבנית, הרביתי לבקשה, גם הוכחתי לה התועלת המרובה שישנה בלימוד בישיבה, ואשר היא עצת חז"ל, והוי גולה למקום תורה, וקנאת חברים מרבה השקידה.

אמי הרבנית היתה נוהגת כבוד מעולה באבי, מעולם לא ישבה לפניו זולת בעת הסעודה, והיתה עושאה אזנה כאפרכסת לכל הגה היוצא מפיו, אבי ה' ממעט בדבורו, וגם בעת הסעודה ה' עוסק בתורה שהי' גורס בעל פה, ובעת דברו עם מי שהיא לא ה' מגביה עיניו, גם בעת דברו עם אמי הרבנית היו עיניו למטה.

פעם הרביתי לבקש את אמי הרבנית אשר תדבר עם אבי, ותבקשו כי ישלחני לאחת הישיבות, ענתה לי בקול רחמים, בני יקירי יודעת כי אביך גאון אדיר וירא אלוקים באמת וחפץ

ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

* הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הננו נותנים רק ח"י פרקים ממנו

בטובתך, אם אביך הי' יודע אשר זה טובתך, בודאי הי' עושה זאת, וכאשר הוא אינו חפץ, בודאי טובתך הוא רק כשתלמוד בביתו ותחת השגחתו.

אמנם עתה בהמצב ההוה הוכרחה לשלחני לאחד המקומי תורה, ותבחר לשלחני לדודי הרה"ג הר"ז. ובתחלת תמוז – תקמ"ב – באתי לדודי הגאון הר"ז, אשר קבלני בסבר פנים יפות, גם הבאתי עמי מתנה כבודה מאמי הרבנית לאחותה היא דודתי, גם כסף במזומן בתור תשלום עבור מזונותי בבית דודתי ודודי.

כשבוע נחתי מעמל הדרך, אשר הייתי רצוף במאד, וגם נשברתי ברוחי מפטירת אבי הגאון ופטירת אחי, ורוחקתי מבית אמי ונמצאתי בבית זרים, אשר בעת הראשונה הנה על כל מדרך כף רגל נזכרתי כי יתום אני ויחיד אני לאמי, שנשאר מארבעה אשר הולידה.

אמנם כאשר דודי הר"ז התחיל לבוחני בלימודים – למען דעת איזה סדר יסדר לי בלימוד – הנה הוסר עצבוני ורפיון רוחי, וכאלו בבת אחת נרפאו כל תחלואי, ואתעודד.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בי"ה, יום ב' י"ד כסליו תרס"ב לפ"ק

כבוד ידידי עוז הגביר הנכבד ומרומם
ווי"ח אי"א נדיב לב אוה"ת כ"ש מו"ה
שמואל מיכיל שי' טריינין, פטי"ב

אחדשה"ט!

את כבודו הסליחה אשר אני דופק אותם במכתבים, כי ההכרח יאלציני, כי מאוד נחוצים אנחנו למעות אין די באר, ומפני איחור שילוח המעות אז מכריחים אותי לשלם צינון, והולך בלי סדרים, וכאשר עתה מגיע מאת כבודו סך 410 רוי"כ, בקשתי שטוחה כי יואילו נא להטיב

חסדם ולהחיש בשילוח המגיע כנ"ל כפי החשבון שאבאר מטה. ועי"ד הטאלאנץ אזכיר את כבודו כי ייטיבו נא להודיעני כמה נימכר אצלם, והנתקבל אצלם ייטיבו לשלוח מחירים בצירוף האדרעסין של הקונים, ויתאמצו נא במכירתם, וד' הטוב המלמד תורה לעמ"י יהא בעזרם, ובזכות תמכם בעץ החיים יאשר הי' חילם ופועל ידם ירצה הי' הטוב ויכוון עד העולם.

ויקבל החיוה"ש מאדה"ש כאו"י נפש ידידם עוז הדו"ש באה"ר כה"י, מכבדו כרום ערכו הנעלה

יוסף יצחק שניאורסאהן

המשך מעמוד 3

ועי"ז (שיהודי יודע ומרגיש את הכוונה והמטרה שבגלות) מתגלה ונרגש המענה (על "מאין יבוא עזרי" ⁴¹), שנמצא בתוך השאלה ⁴², ש"עזרי" נמשך מבחינת "אין" – שלמעלה משמות, שכל והבנה וכו'. ו"עזרי" נמשך בגילוי בתוך סדר ההשתלשלות – "שמים וארץ" כפשוטם ⁴³.

(41) תהלים שם.

(42) ראה לקו"ת שלח נא, א (מזח"ג קכט, א) "דבחי" אין הוא למעלה משם הוי". וראה לקו"ת שמע"צ (צ, ב) בענין מאין יבא עזרי.

(43) מלקי"ש ח"כ ע' 124 (משיחת ש"פ וירא ה'תש"מ) וראה שם ע' 402 ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, כ' אלול, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת המוסד חנוך על טהרת הקדש "אהלי תורה" אשר
בברוקלין נ"י. ובראשם הרה"ח אי"א נוי"נ וכו'
מו"ה מיכאל שי'
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה! בנועם נודעתי מגמר רכישת הבנין, ואשר היום עבר לרשותם. ויהי רצון
שיהי' בשעה טובה ומוצלחת, מוצלחת בכל עניני המוסד, ובעיקרו - לחנך התלמידים מתאים
לרצון וכוונת רבותינו נשיאינו זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ויהי רצון שילך הלוח והוסיף הן בכמות והן באיכות, עד שיהי' באופן דופרצת ימה וקדמה
וצפונה ונגבה עד לנחלה בלי מצרים, שהרי כלשון הכתוב, פי ה' דבר.

והרי ימי חדש אלול, הוא חדש הרחמים, מסוגלים הם לכל האמור, וביחוד יום הבהיר -
ושלפניו ושלאחריו - ח"י אלול, יום הולדת שני המאורות, הבעש"ט ורבנו הזקן, אשר מסרו נפשם
על חינוך ילדי בני ישראל כידוע.

שהרי ההודעה עד"ז - ודאי שהוראה היא וגם נתינת כח, לכל אלו ההולכים בעקבותיהם,
ההולכים בהווה או עכ"פ ילכו מכאן ולהבא, שיצליחו בעבודה קדושה האמורה, חינוך על טהרת
הקדש ע"פ תורתנו תורה תמימה, תורת הנגלה ותורת החסידות גם יחד, להקים תלמידים זרע
ברך ה' אשר בצדק יאמר עליהם, ראו גידולים שגדלו.

וגודל השכר של כל המתעסק בזה, הרי מובן מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם הבעש"ט,
אשר אהבת הקב"ה לכל אחד ואחת מבני ישראל, גדולה עוד יותר גם מאהבת הורים זקנים לבנם
יחידם הנולד להם לעת זקנותם, ובמילא מובנת הנחת רוח הנגרמת להקב"ה ע"י חינוכם הטוב
כרצונו ית'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור, וחותרם בברכת הצלחה וכתובה וחתימה טובה לכאו"א וב"ב
שליט"א בגו"ר,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. מוסג"פ המחאתי פרטית, בתור השתתפותי ברכישת הבנין בשעה טובה ומוצלחת.

ככל ענייני בני האדם, יש לשפרם ואפשר גם לתקנם ולהוסיף עליהם
ממכתב ח"י אלול, תשי"ח

הָאָדָם עַץ הַשָּׂדֶה

נכון, היום זה לא חמשה-עשר בשבט, אבל בפרשה שלנו, שופטים, מופיע הפסוק "כי האדם עץ השדה", שממנו אנו לומדים על הקשר בין האדם לבין העץ, וזו הסבה שמדי שנה אנו חוגגים בחמישה-עשר בשבט את ראש השנה לאילן, אוכלים פירות ולא אומרים תחנון.

אבל מה הקשר בין האדם לבין העץ? הרי האדם הוא הנברא הכי מבחר בעולם, ולמה משוים אותו דווקא לאילן?

אם נסתכל ונתבונן היטב, נראה משהו מיחד שקיים דווקא במין הצומח ולא במין החי ובמין המדבר, בעלי החיים ובני האדם. החיות ולהבדיל האנשים גדלים והופכים להיות עצמאיים. לעצמת זאת הצמח תמיד חייב להשאר מחבר למקור שלו, לאדמה. אם ניתקו אותו ממנה הוא ינבל.

בפרט העץ, האילן, שעומד באדמה במשך שנים רבות, וצומח משנה לשנה.

ואת זה אנחנו צריכים ללמוד מהעץ, "האדם עץ השדה" - כמו האדמה שממנה העץ יונק את החיות שלו, כך הנשמה שלנו יונקת את החיות שלה מהתורה הקדושה, וכמו שהעץ צריך תמיד להיות מחבר למקורו, כך אנחנו צריכים להיות מחברים תמיד לתורה, כמו שאנו אומרים בתפלת ערבית "כי הם חיינו וארץ ימינו ובהם נהגה יומם ולילה";

וכמו האילן שגם כאשר הוא יוצא מחוץ לאדמה, צומח לגבה ושולח ענפים לכל עבר, עדן השמים שלו מחברים בעמק האדמה, כך גם אנחנו, לא רק בתור תלמידים בתלמוד תורה, בחידר, בשיבה או בכולל, אלא גם כשאדם יוצא לפרנסה שלו, עדן הוא צריך להיות מחבר תמיד לתורה ולהרגיש קשור אליה בדיוק כמו שהיה בזמנים בהם למד בחידר או בשיבה.

נוסיף ונלמד עוד ועוד תורה, שמעניקה לנו חיים אמתיים ומאשרים, עד ביאת המשיח שיגלה לנו את סודות התורה, "תורה חדשה מאתי תצא".

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך כד, עמוד 115 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

אודות ארגון מקהלה מבני חב"ד בניגוני חב"ד, נכון הדבר במאוד מאוד... ומהרצוי ביותר שתהיה מאורגנת ככל הדרוש לחודש תשרי הבא עלינו לטובה ואולי גם לח"י אלו

מומכתב כ' מנחם-אב, תשי"ט

חומש לקריאה בציבור פרשת שופטים

וְדַרְשַׁת וְהִגִּידוּ לָךְ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וַעֲשִׂיתָ
עַל-פִּי הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר
יֹרֶד: (ישראל) ^א עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶד וְעַל-
הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר
מִן-הַדְּבָר אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל: ^ב וְהָאִישׁ
אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּזֶדֶן לְבַלְתִּי שְׁמַע אֶל-הַכְּהֵן הָעֹמֵד
לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת
הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֵרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ^ג וְכָל-הָעָם
יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא יִזְדוּן עוֹד: ^ד ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך

פרש רבנו ה'קן (לקוטי תורה, נצבים מה, ג): "כְּשִׁיחִיה הַיָּד" נמשך להיות אלקיך, דהיינו על ידי המצוות, אזי תהיה תמים ושלם בכל אברי הנפש. מה שאין-פן אם חסר מצוה אחת, או פגם בה, הרי נעשה מחסר אבר, כי שלמות אברי הנפש תלוי בהמשכת 'אברין דמלכא', שהן המצוות, שהן הן חיות אברי הנפש, ובלעדן אין להם קיום וחייות". והוא על-פי נשמתא דאורייתא — זח"ג קסו, א.

(לקוטי שיחות, כרך לט, עמ' 289)

שני ^ד כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וִירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ וְאִמְרַתְּ אֲשִׁימָה עָלַי מִלֶּךְ כְּכֹל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִי: ^ה שׁוֹם תִּשְׂיִם עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבִּי אַחִיד תִּשְׂיִם עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אַחִיד הוּא: ^ו רַק לֹא-יִרְבֶּה-לּוֹ סוֹסִים וְלֹא-יֵשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרִימָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוֹם וַיְהוֹה אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד: ^ז וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוּר לִבּוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד: ^ח וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מְמַלְכָּתוֹ וְכָתַב לּוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מַלְפָּנָי

מז ^ח שופטים וְשִׁמְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׁפָטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט-צֶדֶק: ^ט לֹא-תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִפִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעוֹל עֵינֶיךָ חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֶיךָ צְדִיקִים: ^י צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירְשָׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ^{יא} לֹא-תִטֶּע לָךְ אֲשֶׁרָה כְּלַעֲץ אֲצִל מִזֶּבַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָּךְ: ^{יב} וְלֹא-תִקֵּם לָךְ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יג} יִזְ ׀ לֹא-תִבְחַ לְיְהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהוָה בּוֹ מוֹם כֹּל דְּבַר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ^{יד} כִּי-יִמְצֹא בְּקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת-הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: ^{טו} וַיִּלְךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁ ׀ אוֹ לִיָּדָה אוֹ לְכָל-צִבָּא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי: ^{טז} וְהִגַּדְתָּ לָּךְ וּשְׁמַעְתָּ וְדַרְשַׁת הִיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדְּבַר נַעֲשִׂיתָה תוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: ^{יז} וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת-הַדְּבַר הַזֶּה אֶל-שְׁעָרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ: ^{יח} עַל-פִּי ׀ שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים יוֹמַת הַמֶּת לֹא יוֹמַת עַל-פִּי עַד אַחֵד: ^{יט} וַיֵּד הָעֲדִים תְּהִיָּה-בּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וַיֵּד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרָנָה וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: ^כ כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבַר לְמִשְׁפָּט בְּיָדֶיךָ ׀ לָדֵם בְּיַדְּךָ לְדוֹן וּבִגֵּן לִנְגַע לְנַגַע דְּבָרֶיךָ רִיבֵת בְּשְׁעָרֶיךָ וּקְמַת וְעָלִיתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: ^{כא} וּבֹאֲתָ אֶל-הַכְּהֵנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יְהוָה בְּיָמֵים הָהֵם

הַפְּתִיחִים הַלּוּיִם: ^א וְהִיתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כְּלִדְבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם: ^ב לְבַלְתִּי רוּם־לִבְבוֹ מֵאֲחָיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן יֹאדִיר יָמִים עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך

מקרא מלא דבר הכתוב, "תמים תהיה עם ה' אלקיך". ואל יתענגו בעניני חזיונות. ופשיטא שלא זהו ענינו לחשב חשבוננו של ה', שלדעתו צריכה להיות הנהגת ה' עם פלוני באופן כך ועם פלוני באופן כך, ולהיות בתמיכה: היתכן שהנהגה היא שלא כפי שהחליט בשכלו הוא! ובפרט שכל רגע שנותן על זה יכול לנצל בתלמוד תורה, שהוא כנגד כלם.

(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 447. ממכתב)

שלישי יח ^א לֹא־יִהְיֶה לְפִתְחֵי הַלּוּיִם כָּל־שֶׁבֶט לְוִי חֶלֶק וְנִחְלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשִׁי יְהוָה וְנִחְלָתוֹ יֹאכְלוּ: ^ב וְנִחְלָה לֹא־יִהְיֶה־לּוֹ בְּקֶרֶב אֲחָיו יְהוָה הוּא נִחְלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבְרָלוּ: ^ס וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַפְּתִיחִים מֵאֵת הָעַם זִכְתִּי הַזֶּכֶּה אִם־שׂוֹר אִם־שָׁה וְנָתַן לַפֶּה הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה: ^ד רֹאשִׁית דִּגְגָךְ תִּירֶשֶׁךְ וַיִּצְהָרְךָ וְרֹאשִׁית גֶּזֶר צֹאנְךָ תִּתֶּן־לוֹ: ^ה כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שֶׁבֶט לַעֲמֹד לְשֹׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך

הנה כותב על דבר הלום שחלמת. כלך מדרך זה. תפסיק להיות מנח בחלומות. וכמבאר בספרים, שבאנשים שכל פריטי חיייהם הם על פי התורה והמצוה, הנה גם לחלום יש משמעות ואינו לבשלה, ואלו באנשי דורנו, שיש להם הרבה דבורים בטלים ומחשבות בטלות, הרי זה רק חלום בלבד ותו לא. הנני חוזר עוד הפעם: אל תכניס את עצמך לחשב אודות חלומות.

(אגרות קודש, כרך ו', עמ' רצ)

רביעי וְכִי־יָבֹא הַלּוֹי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר שָׁם וְכָל בְּכַל־אֹתָּה נִפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: ^א וְשֹׁרֵת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כָּל־אֲחָיו הַלּוּיִם הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: ^ב חֶלֶק בְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לֶבֶד מִמִּפְרֵיו עַל־הָאֲבוֹת: ^ס כִּי אֶתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוּעֵבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: ^ד לֹא־יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קֶסָמִים מַעֲוֵן וּמִנְחָשׁ וּמִכִּשֵּׁף: ^ה וְחָבֵר חָבֵר וְשָׂאֵל אוֹב וַיִּדְעֵנִי וְדָרַשׁ אֱלֹהִים־חַיִּים: ^ו כִּי־תוּעֵבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה וּבְגִלָּל הַתּוּעֵבַת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךְ: ^ז תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך

כותב אשר ראה ספר סגלות ובו כותב על דבר חקמת היד כו'. הנה כלך מדרך זו, ואם רצונך דווקא בספר סגלות, הרי ישנה סגלה בדווקא ומנוסה, והיא תורתנו הקדושה, וישנה גם בן חקמה בדווקא ומנוסה, והיא חקמתו יתברך, אשר יכולים להתאחד עמה על ידי למוד התורה, וביוחד נפלא. וכבר נאמר "תמים תהיה עם ה' אלקיך", ויש אומרים (רמב"ן) שהוא מצות־עשה.

(אגרות קודש, כרך יב, עמ' קפד)

חמישי י ^א כִּי תִּגְדֹּם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנָנִים וְאֶל־קֶסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ב נָבִיא מִקֶּרְבְּךָ מֵאֲחֵיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן: ^ג כָּל־אֲשֶׁר־שָׁאֲלָתָ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּחֹרֵב בְּיוֹם הַקֶּהֶל לֵאמֹר לֹא אִסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת: ^ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ: ^ה נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם כְּמוֹךָ וְנִתְּנִי דְבָרִי בְּפִיו וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ: ^ו וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר

א וְכִי־יְהִי־אִישׁ שָׁנָא לְרָעָהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו
וַהֲכֹהוּ נֶפֶשׁ וּמָת וְנָם אֶל־אֶחָת הָעָרִים הָאֵלֶּ:
ב וְשִׁלְחוּ וְקָנִי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתַנוּ אֹתוֹ
בְּיַד גֹּאֲל הַדָּם וּמָת: ג לֹא־תַחֲסוּם עֵינֶיךָ עָלָיו
וּבַעֲרַת דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: ד

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך

חושב על דבר קמיעות, אנשים היודעים בצורת הפנים, בקני הדינים ובצורת הפתח, מגידי עתידות, נוהגי מלקות וכו'. לכל אחד נתן מספר ימים קצוב למלאות שליחותו של הקב"ה בעלמא דין, וכל שעה יום שמבלים בענינים שאינם שלו, הרי זה גם כן חסרון במלוי שליחותו. ואם לקולי ישמע, יצוב את כל מגידי העתידות המנחשים והקוסמים וכו' הנ"ל.

(אגרות קודש, כרך ד', עמ' קיז)

שישי ה' לא תסוּג גְּבוּל רַעַךְ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשֻׁנִים
בְּנַחֲלַתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצָא אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: ד לֹא־יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ
לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא
עַל־פִּי: ה שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם
דָּבָר: ו כִּי־יָקוּם עַד־חֲמֵם בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:
ז וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי
יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים
הָהֵם: ח וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטֵב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר
הַעַד שֶׁקֶר עָנָה בְּאִחֻיו: ט וְעָשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר
זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאִחֻיו וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ:
י וְהַנְּשָׂאִים יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא־יִסָּפּוּ לַעֲשׂוֹת
עוֹד כַּדָּבָר הָרַע הַזֶּה בְּקֶרְבְּךָ: יא וְלֹא תַחֲסוּם עֵינֶיךָ
נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יַד בְּיַד רֶגֶל
בְּרֶגֶל: יב כ אֶפִּיתָצָא לְמַלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ
וְרָאִיתָ סוֹם וְרָכֵב עִם רֶב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם
כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מִאֶרֶץ מִצְרַיִם:
יג וְהָיָה כִּקְרַבְכֶם אֶל־הַמַּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדָבָר
אֶל־הָעָם: יד וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
קֹרְבִים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם אֲלִי־יְיָ

לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרִי אֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשִׁמִּי אֲנֹכִי
אֶדְרֹשׁ מֵעַמּוֹ: טו אַךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְיֹד לְדָבָר
דָּבָר בְּשִׁמִּי אֵת אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִיו לְדָבָר וְאֲשֶׁר
יִדְבֹּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמָת הַנְּבִיא הַהוּא:
טז וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה גִדַּע אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר לֹא־דָבָרוּ יְהוָה: יז אֲשֶׁר יִדְבֹּר הַנְּבִיא
בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא
הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דָבָרוּ יְהוָה בְּזֶדוֹן דָּבָרוּ הַנְּבִיא
לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: יח כ כִּי־יִכְרִית יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
אֶת־אַרְצָם וִירִשְׁתָּם וַיִּשְׁבַּת בְּעָרֵיהֶם וּבְכַתִּיתֵיהֶם:
יט שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: כ תָּכִין לָךְ הַדֶּרֶךְ
וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוֹם שְׂמָה כְּלִרְצֹחַ: כא וְזֶה דָּבָר
הָרִצַּח אֲשֶׁר־יָנוֹם שְׂמָה וְחִי אֲשֶׁר יָפָה אֶת־רַעְהוֹ
בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׁנָא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:
כב וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוֹ בִּיעֹר לְחַטֵּב עֵצִים
וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגֶּזֶן לְכַרֵּת הָעֵץ וְנִשַּׁל הַכְּרוֹל
מִן־הָעֵץ וּמִצָּא אֶת־רַעְהוֹ וּמָת הוּא יָנוֹם אֶל־
אֶחָת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחִי: כג כְּפִי־יִדְרֹךְ גֹּאֲל הַדָּם
אֲחֵרֵי הָרִצַּח כִּי יַחֵם לְכַבֹּד וְהַשִּׁיגוּ כִּי־יִרְבֶּה
הַדֶּרֶךְ וַהֲכֹהוּ נֶפֶשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט־מוֹת כִּי לֹא
שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם: כד עַל־כֵּן אֲנֹכִי
מִצְוֶךָ לֹאֲמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ: כה וְאִם־
יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּבָר
לָתֵת לְאַבְרָהָם: כו כִּי־תִשְׁמָר אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת
הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם לֹא־הִכָּה
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכֵיו כְּלִי־יָמִים
וַיִּסָּפֶת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:
כז וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: כח

לְבַבְכֶּם אֶל־תִּירָאוֹ וְאֶל־תַּחֲפֹזוֹ וְאֶל־תַּעֲרֻצוֹ
מִפְּנֵיהֶם: ^ה כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הַחֹלֵךְ עִמָּכֶם
לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:
^ה וְדִבְרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ
אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב
לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחְנַכֵּנוּ:
וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ
וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר
יִחְלְלֵנוּ: וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא
לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בְּמִלְחָמָה
וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחָנָה: ^ה וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר
אֶל־הָעָם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הִירָא וְהַדָּה הַלֵּלֵב
יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמָס אֶת־לֵבָב אֲחִיו
כִּלְכְּבוֹ: ^ה וַהֲיָה כִּכְלַת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם
וַיַּקְרֵנוּ שְׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: ^ה

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך

לשאלתה - פרוש לתאריכי מארעות. אמרה תורה (גם)
מלשון הוראה): תמים תהיה עם ה' אלקיך. ובדאי ה' עושה
(בלשון הכתיב) הכל לפי בעתו. ולא כדאי לבזבז זמן בחפוש
פרוש על הנ"ל, כי אם רק להפצת הבהירות וקיום מצותיה.
(לקוטי שיחות, כרך לה, עמ' 285 מוכתב)

שביעי, כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ
אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: ^ה וַהֲיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפִתַּחְתָּ
לָהּ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָאֶבָה יִהְיוּ לָהּ לָמָס
וְעִבְדוּךָ: ^ה וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשִׂיתָ עִמָּךְ
מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ: ^ה וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת־כָּל־זִכְרוֹתָ לְפִי־חֶרֶב: ^ה רַק
הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר
כָּל־שָׁלָלָהּ תָּבוֹ לָהּ וְאִכְלָתָ אֶת־שָׁלָל אֹיְבֶיךָ
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: ^ה כֵּן תַּעֲשֶׂה
לְכָל־הָעָרִים הַרְחֹקָת מִמָּךְ מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי
הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה: ^ה רַק מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲזִיחַ

כָּל־נִשְׁמָה: ^ה כִּי־הִחֲרַם תַּחֲרִימָם הַחֲתִי וְהָאֹמֶרִי
הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִי הַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי כָּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ^ה לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת כָּכָל תּוֹעֲבֹתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם
וַחֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ה כִּי־תִצְוֹר אֶל־
עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־
תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ לְנָדַח עָלֶיהָ גִּזְרֹן כִּי מִמֶּנּוּ
תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשִּׁדָּה
לְבֹא מִפְּנֵיךְ בְּמִצְוֹר: ^ה רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְּעַ כִּי
לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אִתּוֹ תִשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִיתָ
מִצְוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עָשָׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה
עַד רִדְתָּה: ^ה כֹּא כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפַל בַּשִּׂדָּה
לֹא נֹדַע מִי הַכָּהוּ: ^ה וַיֵּצְאוּ זִקְנֵיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ
וּמִדְּרוּ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחֹלָל: ^ה וְהָיָה
הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־הַחֹלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר
הַהוּא עֲגֹלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֹבֵד בָּהּ אֲשֶׁר
לֹא־מִשְׁכָּה בָּעַל: ^ה וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
אֶת־הָעֲגֹלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ
וְלֹא יוֹרֵעַ וְעֵרְפוּ־שָׁם אֶת־הָעֲגֹלָה בְּנַחַל:
^ה וְנִגְשׂוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי כֹם בָּחַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְכַרְךָ בָּשָׂם יְהוָה וְעַל־פִּיתָם
יִהְיֶה כָל־רִיב וְכָל־גִּנְעוּ: ^ה וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
הַקְּרֹבִים אֶל־הַחֹלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
הָעֲגֹלָה הָעֲרוּפָה בְּנַחַל: ^ה וַעֲנֹ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא
כָּתִיב שָׁכַח קִרִי שָׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וַעֲיִינוּ לֹא
רָאוּ: ^ה כִּפּוֹר לְעַמּוּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה
וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל וּנְפַכּוּ
לָהֶם הַדָּם: ^ה וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ
כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: ^ה ססס

חצי קריש

ויתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא

בְּקֶרֶב עַמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל וְנִפְכַּר לָהֶם הַדֵּם: וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדֵּם הַזֶּה מִקֶּרְבְּךָ בִּיַּתְעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁאֲלֹתוֹ – חֲלֹשׁוֹת עֲתִידוֹת אֲצִל פְּלוֹנִי. הָרִי נֶאֱמַר
”תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ”, וְהִנָּה בְּשִׁלְחֹן-עֲרוֹךְ חֶלֶק
יִרְהֹבֶה לְהִלָּכָה.

[סימן קעט: אין שוואלין בחושים בכוכבים ולא בגורלות
... משום שגאמר ”תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ”].

(לקוטי שיחות, כרך לט, עמ' 303 ממכתב)

צ"ו פסוקים, סל"א סימן.

כְּרֵעוֹתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיִצְמַח פּוֹרְקָנָה וְיִקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אִמּוֹן בְּחֵיכּוֹן וּבִיּוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דָכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֵלָא וּבְזִמָּן קָרִיב וְאִמְרוּ אִמּוֹן: אִמּוֹן יֵהָא שְׂמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יתברך: יְהוָה שְׂמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יתברך, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׂמָה דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אִמּוֹן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְאִמְרִין בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אִמּוֹן: אִמּוֹן

מפטיר: וְעַנּוּ וְאִמְרוּ יְיָנוּ לֹא כְתִיב שִׁפְכָה קְרִי שְׁפָכוּ
אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: הַ כֶּפֶר לְעַמּוֹךְ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַח־יִים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיָּה דְרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבִיתָיָה שְׁלוֹם. אֲרֵךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ,
בְּשִׁמְאֻלָּה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יב אתם אוֹמְרִים עוֹרֵי זְרוּעַ ה', בָּאֵלֵינוּ
אֵי נִשְׁתַּחֲוִי, מִשִּׁיב לָהֶם ח', לֹא בָנוּ, כִּי
אֵנִי אֵנִי אֵנִי הוּא מְנַחֵם מִמֶּנּוּ
מִקְדָּם. רַק אֶת נִשְׁתַּחֲוִי מִמֶּנּוּ שְׁתִּיית,

הפטרה לפרשת שופטים לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק נ"ב

נֹא יֵב אֵנִי אֵנִי הוּא מְנַחֵם מִי־

שי למורא

(יב) אֵנִי אֵנִי הוּא מְנַחֵם מִמֶּנּוּ,
אִמְרוּ חֲקִי"ה, אֵנִי הוּא מְנַחֵם אֶתְכֶם,
וְאִם־יֵב הֵם מְנַחֵם שֶׁל מִיָּשָׁר,
וְלָמָּה אֵתְכֶם יִרְאִים מִן אֶדָם וכו'. (וְאִמְרוּ

רעב וחרב שִׁכְבוּ בְּרָאשׁ בְּלִחוּצוֹת וְאִין קוֹבֵר לָהֶם כְּשׁוֹר הַכִּר
הַלְכֵד בְּמִכְמָר בְּרִשַׁת הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה שְׂחָוּ כּוֹס הַחֲמוּהוּ, וּמִכּוֹס
גְּעֵרַת אֱלֹהֵיךָ שֶׁל הַתְּרַעֲלָה וְהַעֲוָה: **כא לָכֵן** הוֹאִיל וְקִבְלַת גְּמוּל עֲגוּד
שְׁמַעִי עֲתָה נָא זֹאת עֲנִיָּה וְשִׁכְרַת מְבֻלְבֶּלֶת בְּשׁוֹר וְלֹא מִיִּין בִּירָאם
מִצָּרָה וְגו': **כב כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ**
יְהוָה וְאֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר יְרִיב רִיב עִמּוֹ
לְשֵׁלֶם גְּמוּל לְמַרְעִים לָהֶם הִנֵּה
לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתְּרַעֲלָה
כּוֹס הַפּוֹרְעָנוּת שֶׁתָּתַת כָּל עַם שְׁמַרְי
וְכִכֵּר לֹא יִהְיוּ הַצְּרוֹת פְּקוּדוֹת אֶצְלֶךָ, וְנִם
אֵל תִּירָא מִן כּוֹס הַשֶּׁנִּי שֶׁהוּא כּוֹס
הַחֲמָה אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמַתִּי אֶפֶס
מִיָּדְךָ כִּי לֹא־תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָהּ
עוֹד: **כג וְשִׁמְתִּיהָ אֵת כּוֹס הַתְּרַעֲלָה**
הַהִיא בְּיַד־מוֹגִידְךָ כִּד אֵלֶּה שְׁצַעְרִי
אוֹתָךְ, וְהֵם וְקִבְלוּ הַפּוֹרְעָנוּת אֲשֶׁר־
אָמְרוּ לְנִפְשָׁךְ וְנִשְׁמַתְךָ שְׁחִי
הַתּוֹכֵפִי וְנִעְבְּרָה עֲלֶיךָ וְתִשְׁמְעִי
כְּאֶרְץ גֹּדֶד וְכַחֲוִין בְּשׁוֹן לְחִיֹּת
מִדֶּרֶךְ הַרְגֵל לְעֹבְרִים וְשָׁבִים: **א צִיּוֹן**
עוֹרִי עוֹרִי הִקְצִי מִתְּרַדְמַת הַצַּעַר
וְלִבְשִׁי עֲגוּד הַעֲוָה שֶׁתִּהְיֶה לְךָ מֵאָה, צִיּוֹן
לִבְשִׁי א בְּגֵדִי תַפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם
עִיר הַקֹּדֶשׁ וְהִי שְׂמֹחָה כִּי לֹא
יוֹסִיף יִבְאֶרְכָּךְ עוֹד עָרְל וְטָמֵא
בְּקִרְבְּךָ לְמִשּׁוֹל כָּד: ב הַתְּנַעֲרִי
מַעְפְּרֵי שֶׁל הַגְּלוּת קוֹמִי מִן הָאֶרֶץ
שְׁכִי עַל הַכַּסָּא יְרוּשָׁלַם אֵת בֵּית צִיּוֹן
הַשְּׁבוּתָה בְּבֶל הַתְּתַפְתְּחִי הַתִּירִי
מִוִּסְרֵי קִשּׁוּרֵי רְצוּעוֹת הָעַל מַעַל
צוּאֲרֶיךָ שְׁבִיָּה בֵּית־צִיּוֹן: ג כִּי־כֹה
אָמַר יְהוָה חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְּכֶסֶף
תִּגְאָלוּ: ד כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֶי יְהוָה
מִצָּרִים יִרְדֵּעַמִּי בְּרָאשְׁנָה לְגוֹר שָׁם
וְאֲשׁוֹר בְּאַפִּם עֲשִׂקוּ: ה וְעַתָּה מַה־לִּי
כֹּה נְאֻם־יְהוָה כִּי־לָקַח עִמִּי חֲנָם
מִשְׁלֹי יְהִילִילוּ נְאֻם־יְהוָה וְתָמִיד כָּל־
הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ: ו לָכֵן יִדַּע עַמִּי שְׁמִי

כֹּה לַעֲמֹד. **כְּתוּב מִכְמָר**, שִׁכְבוּ בְּרַחוּבוֹת מְבֻלֵי לוֹז, כְּמוֹ הַחֲמָה שֶׁנִּקְרָאת
”תֹּאוּ” כְּשֶׁנִּלְכַּד בְּמִכְמָרָת, וְאִינוּ יָכוֹל לוֹז. **בְּעֵרַת**, צִעְקַת נִזְפָּה. **כא לָכֵן**,
הוֹאִיל וְקִבְלַת כְּכָר גְּמוּל עֲגוּד. **עֲנִיָּה**, מַעֲנָה. **וְשִׁכְרַת וְלֹא מִיִּין**, מְבֻלְבֶּלֶת
בְּשׁוֹר, וְלֹא מִשְׁתֵּית יוֹן, אֵלֶּה מִצָּרָה וְגו'. **כב יְרִיב עִמּוֹ**, אֲשֶׁר יְרִיב רִיב
עִמּוֹ לְקַחַת נִקְמָה מִיַּד הַמַּצְעִיקִים לָהֶם.
כג מוֹגִידְךָ, הַעוֹשִׂים לְךָ יָגוֹן. **שְׁחִי**
וְנִעְבְּרָה, כִּפְפִי אֶת עֲצֻמְךָ עַד לֵאמֹר,
וְנִעְבֵּר עֲלֶיךָ. **וְתִשְׁמְעִי כְּאֶרְץ גֹּדֶד**
וְגו', שְׁמַת גּוֹפֶךְ כְּמוֹ אֶרֶץ וּבְחֻצוֹת
הָעִיר, לַחֲיוֹת מִדֶּרֶךְ הַרְגֵל לְעוֹבְרִים.
א עָרְל וְטָמֵא, ”עָרְל” זוֹ מַלְכוּת
אֲדוֹם שֶׁהִם עָרְלִים. וְ”טָמֵא” זוֹ מַלְכוּת
יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהִם מְרָאִים עֲצֻמָּם מִתּוֹרִים
בְּרַחוּצַת נִזְפָּם, וְהֵם טָמְאִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם
הָרָעִים. וְשְׁחִי הַמְּלָכוּת הָאֵלֶּה הַחֲזִיקוּ
בִירוּשָׁלַם מִיּוֹם הַחֲרָבָה, וְשִׁנְיָהֶם נִלְחָמִים
עָלֶיהָ, וְהַ בּוֹכֶשֶׁת מִנָּה וְהַ בּוֹכֶשֶׁת מִנָּה.
וּמִיּוֹם הַגְּאָלָה וְאֵלֶּךְ לֹא יַעֲבְרוּ בֶּה עוֹד
כֹּל יְמֵי עוֹלָם. **ב הַתְּנַעֲרִי מַעְפְּרֵי**
דְּמָה אֶת יְרוּשָׁלַם בְּכֹחַ הַגְּלוּת כְּאִילוּ
שׁוֹכְכָת וּמִתְפַּלֶּשֶׁת בְּעָפָר. וְאָמַר
שֶׁתְּנַעֲרֵי מַעְפְּרֵי קוֹמִי שְׁכִי
יְרוּשָׁלַם, אֵת יְרוּשָׁלַם, קוֹמִי מִהָאֶרֶץ
וְשְׁכִי עַל הַכַּסָּא. **הַתְּתַפְתְּחִי מוֹסְרֵי**
צוּאֲרֶיךָ, הַשְׁתַּחֲרָרִי מִחֻצוֹת קִשּׁוּרֵי
עַל הַגְּלוּת שֶׁעַל צוּאֲרֶיךָ. **שְׁבִיָּה בֵּית**
צִיּוֹן, אֵת בֵּית צִיּוֹן הַשְּׁבוּתָה בְּבִלְתָּה.
ג חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם וְגו',
כְּשֶׁנִּמְכַּרְתֶּם בְּיַד הַגּוֹיִם לֹא לְקַחְתִּי מִכֶּם
מִחוּר, וְעַל כֵּן תִּגְאָלוּ בְּלֹא תְשׁוּלִים כֶּסֶף.
פְּרוּשׁ אַחֵר, ”חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם”, עַל עֲסָקוֹ
חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם, כְּלוּמָר, בְּגִלְל עֲטוּתִיכֶם
שֶׁלֹּא תִרְוּחַתֶּם כָּלֹם מִכֶּם. וְלֹא בְּכֶסֶף
תִּגְאָלוּ” אֵלֶּה בְּתַשּׁוּבָה. **ד לְגוֹר**
שָׁם, כְּלוּמָר, וְעַל כֵּן תִּתֵּן לָהֶם
אִמְתָּלָה לְשִׁעְבָּרָם, כִּי בִימֵי הָרַעֲב
הַתְּתַפְתְּחוּ שָׁם. **וְאֲשׁוֹר בְּאַפִּם**
עֲשִׂקוּ, אֲכַל אֲשׁוֹר בְּאַפִּם וּבְחֲנָם עֲשִׂק
אֶת יִשְׂרָאֵל. **ה מַה לִּי כֹה**, לְמַה

אֲנִי שׁוֹחֵה וּמוֹשָׁקָה אֶת בְּנֵי כָּאן בְּגִלְתָּה, מִשְׁלֹי יְהִילִילוּ, הַמוֹשְׁלִים עַל יִשְׂרָאֵל
מִתְּתַפְאֲרִים לִוְיִר ”וְהֵן רָמָה” (דְּבִירִים כ.ב.ו). **שְׁמִי מִנְּאֻץ**, שְׁמִי מִחֻלָּל וּמִבְזָּה
בְּעֵינֵיהֶם. **ו לָכֵן יִדַּע עַמִּי שְׁמִי**, כְּשֶׁנִּגְאָלוּ וַיִּדְּרוּ אֶת שְׁמִי, לְדַעַת שֶׁנֶּאֱמָר לִי
מִתְּתַפְאֲרִים שֶׁלָּקְחוּ אוֹתָם לְעֹבְדֵי חֲנָם נְאֻם־יְהוָה וְתָמִיד כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ, בְּאִמּוֹר לָהֶם עִם ה' אֵלֶּה וּמִאֲרָצוֹ נִצָּא: **ז לָכֵן כְּשֶׁנִּגְאָלוּ יִדְּעוּ**

וְאֲשׁוֹר מִלֶּךְ בְּבֵל, שֶׁהוּא הִנָּחָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִאֲרָצוֹ בְּאַפִּם עַל חֲנָם בְּלֹא דָבָר
עֲשִׂקוּ גוֹל: ה וְעַתָּה כֹּה הַגְּלוּת הַשְּׁלִישִׁי גְלוּת מִטּוֹמֹם מַה־לִּי־כֹה לְמַה אֲנִי
שׁוֹחֵה וּמוֹשָׁקָה בְּנֵי כָּאן נְאֻם־יְהוָה כִּי־לָקַח עִמִּי חֲנָם אֵינִם מִתְּעַבְּבִים בְּגִלְתָּה
בְּשִׁבְלֵי כֶסֶף שֶׁהֵם חֲבִיבִים לְשׁוֹבֵיכֶם, וְעוֹד וְכִכֵּר לְקַחוּ עֲנָשָׁם, מִשְׁלֹי יְהִילִילוּ
מִתְּתַפְאֲרִים שֶׁלָּקְחוּ אוֹתָם לְעֹבְדֵי חֲנָם נְאֻם־יְהוָה וְתָמִיד כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ, כְּשֶׁנִּגְאָלוּ יִדְּעוּ וַיִּדְּעוּ

שמי המורה שאני האדון והשליט. **ביום ההוא**, ביום הנאלה (ז) **מה נאוו**, מה מאד נאום ויפים. **ח** **קול צפיד**, קול של הצופים העומדים על המנדלים לראות ולבשר מי בא לעיר. פרוש אחר, "צפיד", נביאיו. כי הנביא יקרא "צופה", לפי שהוא צופה העתידות. **עין בעין**,

כלומר, ראה וראות ונאמנה. **ט** **פצחו**, פתחו פה להרים קול שמחה. **גאל ירושלים**, גאל את ירושלים מיד הנזים. **י** **חשה**, גלה. להראות בבורתו. **כל אפסי ארץ**, כל היושבים בקצות העולם. "אפסי", קצות, כי בקצות העולם כאלו אפס וקלה. **יא** **סורו סורו**, הפל לומר במחירות רבה. **צאו משם**, אתם בני ישראל, צאו מארץ העמים. **טמא אל תגעו**, אנשי הארץ הנזים יהיו טמאים לכם, אל תגעו בהם. **צאו מתוכה**, צאו מתוך הקלות. **הכרו נשאי כלי ח'**, הטהרו מקל טמאה, אתם הפנינים והקנים שהייתם נושאים בלוי של הקב"ה במדבר. "הכרו", מלשון ברור ונקי. **יב** **כי לא בחפזון תצאו וגו'**, ארעליפי שאמרתיו שתסורו מהם במחירות, מכלי מקום לא תצאו בקלה כאדם המפחה, ולא תלכו במנוסה כאדם הבורח. **כי הולך לפניכם ה'**, כי ה' הוא התולך לפניכם, ועל כן "לא בחפזון תצאו". **ומאספכם אלתי ישראל**, ויהי הטעם על "ובמנוסה לא תלכו", כי

הקב"ה הולך גם מאחריכם לשמר אתכם מקל רודף, ולקוות כמו "מאספך לכל המנוחות" (במדבר יכה).

עמי שמי אדון שליט ומושל במשקעו לכן גם ידע ביום ההוא **כיאני הוא המדבר** והמבטיח להביא הנאולה והנני נקמתי בהקמתו: **ז מה נאוו** מה יהיו נאום ויפים **על ההרים רגלי מבשר למרחוק משמיע**

קול המבשר שלום מן האויב, קול מבשר טוב מן המקדש וצמיחת נח דוד, קול משמיע ישועה קבוצ גלות, אמר לציון הנה מלך אלהיך הראה מלכותו וממשלתו לכל העולם: **ח קול צפיד** הצופים העומדים על המנדלים נשאו כלם קול יחדו ורגנו בשמחה כי עין בעין יראו במראה הנבואה בשוב כאשר שב יהוה אל ציון להשרות שם שכינתו כמאז: **ט פצחו** פתחו פה להרים קול שמחה ורגנו יחדו חרבות הפנים החרבות אשר בירושלים כיינתם יהוה עמו במה שהביא להם המנוחה גאל ירושלים מיד הנזים: **י חשה** גלה יהוה את ירושע קדשו לעיני כל הנזים הנזים להפכות בהם וראו הנשים האלה כל אפסי ארץ כל היושבים בקצות הארץ, וכך יראו גם את ישועת אליהינו: **יא סורו סורו** מהר מארץ פשדים העובדים לשמש וצבא השמים וצאו משם במחירות טמא אל תגעו מפני טהרת חנוף והמחשבה צאו מתוכה הכרו הטהרו מקל טמאה אתם נשאי כלי יהוה כי כלי זין שלהם יהיו כלי ח' שהם הטהרה והמנוחה, לא חרב ולא חנית: **יב אחרי שתסורו במחירות מכלי מקום כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו** כאדם הבורח כייחלך לפניכם יהוה והוא גם ומאספכם

של הנבשלים הנשאים באחרונה אלתי ישראל לשמור אתכם מקל רודף:

לאחר שמסיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אליהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אליהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ביום הנחילו את-בניו את אשר-יהיה לו לא
יכל לבכר את-בן-האהובה על-פני בן-השנואה
הבכר: ^י כי את-הבכר בן-השנואה יפיר לתת
לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו ביהוא ראשית
אנו לו משפט הבכרה: ^ס (ישראל) ^{יח} כִּי־יְהִי
לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינּוֹ שְׁמֹעַ בְּקוֹל אָבִיו
וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:
^{יח} וַתִּפְּשׁוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי
עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ: ^כ וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ
בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינּוֹ שְׁמֹעַ בְּקֻלּוֹ זֹלָל
וּסְבָא: ^{כא} וּרְגָמוּהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בָּאֲבָנִים וּמָת
וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבּוֹ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ
וַיִּרְאוּ: ^ס

כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוּ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבוּיָ: ^א וְרֵאִיתָ בַּשָּׁבִי
אִשָּׁה יִפְתָּתָאֵר וְחִשְׁקָתָ כֹּהֵל וְלִקְחָתָ לְךָ לְאִשָּׁה:
^ב וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תְּנוּךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ
וְעָשִׂתָהּ אֶת־צַפְרָנֶיהָ: ^ג וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׁמֶלֶת
שָׁבִיָּהּ מֵעַלֶּיהָ וַיֵּשְׁבֶהּ בְּבֵיתְךָ וּבְכִתְּךָ אֶת־אִבִּיהָ
וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ
וּבַעֲלֹתָהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה: ^ד וְהָיָה אִם־לֹא
חָפְצָתָ כֹּהֵל וְשַׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לְאֶת־מִכְרָנָהּ
בַּפֶּסֶף לְאֶת־תַּעֲמֵר כֹּהֵל תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָ: ^ה
^(לז) ^ו כִּי־תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהְיֶה
וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וְלֹדְדוּ לָו בָּנִים הָאֶהְיֶה וְהָשְׁנוּאָה
וְהָיְתָה תֵּבֶן הַבֶּכֶר לְשִׁנְיָאָה: ^ז וְהָיָה

ביאורים לפרקי אבות

פרק ו, משנה ג

הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, צריך לנהוג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר: ואתה אנוש בערבי, אלופי ומידעי. וחלא דברים קל וחומר: ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד. ואין כבוד אלא תורה, שנאמר: כבוד חכמים ינחלו, ותמימים ינחלו טוב. ואין טוב אלא תורה, שנאמר: כי לקח טוב נתתי לכם, תורתני אל תעזבו.

~ נקודות משיחות קודש ~

יש לדייק כמה דיוקים במשנתנו:

א. מהו החידוש כאן שאם לומד מחברו צריך לכבודו, הרי כבר שנינו "היה כבוד חברך חביב עליך כשלך", וזה אף כאשר לו למד ממנו דבר; על אחת כמה וכמה כאשר לומד מחברו שעליו לכבדו?

ב. מהי משמעות הלשון "צריך לנהוג בו כבוד", הרי הלשון הרגיל הוא "צריך לכבדו" וכדומה (כפי שהקדשה במדרש שמואל).

ויש לבאר:

דיוק הלשון "לנהוג בו כבוד" הוא שצריך לכבד אותו באופן תמידי, כהנהגה מתמשכת, ולא כיבוד חד-פעמי. החידוש בזה הוא שגם אם "חברו" (שלימדו) פרק אחד, או הלכה אחת וכו') ירד ממדרגתו הרוחנית בה עמד בזמן שלימד אותו – עדיין חל עליו החיוב "לנהוג בו כבוד".

(ע"פ שיחת ש"פ במדבר ה'תשל"ג.

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

לאחר שהמשנה מציינת כי דוד למד מאחיתופל שני דברים, מוסיפה היא את המילה "בלבד" ("שני דברים בלבד"). ולכאורה, הדגשה זו מתאימה היתה יותר אצל האמירה הקודמת – "הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת" – שם מדובר על כמות מועטה יותר!

ידועים דברי הבעל שם טוב² ש"כשאדם לומד מרב הגון, התורה היא פרה ורבה אצלו כנוגע, וכשלומד מרשע אזי אינו פרה ורבה אלא נשאר כפשוטו כמו שלמד ממנו. ולזה אמר, מה דוד שלמד מאחיתופל שני דברים

בלבד, דהיה רשע³ ולא היה פרה ורבה רק נשאר שני דברים בלבד כמו שלמד ממנו".

הוי אומר: כאשר לומדים תורה מרב הגון, אף שהלימוד מועט בכמות "אות אחת" וכיוצא בזה, הוא רב באיכות ואינו מוגבל אלא הוא "פרה ורבה". לפי זה מובן מדוע בדברה על "הלומד מחברו . . . אחד . . . אחת" לא אמרה המשנה "בלבד", שכן מדובר במועט המחזיק את המרובה. ובאמת אנו רואים כי לעיתים מאות אחת בתורה נלמדים ענינים לרוב⁴. לעומת זאת, כשמדובר על מה שלמד דוד מאחיתופל, שם מתאים הביטוי המצמצם – "בלבד" שכן לימוד זה לא היה "פרה ורבה".

ולכאורה יש לעיין בדברי הבעל שם טוב, דהנה, מהדברים שלמד דוד מאחיתופל הוא מה שמסופר בגמרא⁵, שכאשר חפר דוד המלך את יסודות בית המקדש, צפו מי התהום ואיימו לשטוף את כל העולם, ודוד הסתפק האם להטיל לתוך מי התהום חתיכת חרס שעליו שם ה' – ורק לאחר שאחיתופל לימדו ההלכה כי מותר לעשות זאת, עשה כן.

ולכאורה יוצא כי מהלימוד שלימד אחיתופל את דוד, יצאה פעולה נוספת – הצלת העולם משטפון; לאור זאת יש להקשות על דברי הבעל שם טוב הנ"ל, שהיו אלה "שני דברים בלבד" ו"לא פרה ורבה"?

ויש ליישב זאת: מההלכה שדוד למד מאחיתופל היתה אמנם תוצאה חשובה ביותר – הצלת העולם משטפון – אולם זו אינה מיוחסת לאחיתופל אלא לדוד, כי דוד לא הסתפק בשמיעת הדברים אלא התייגע להבינם בשכלו הוא, ורק אז התנהג כהוראתו. ומכיון שהדברים

(1) פרק ב, משנה י. (2) הובאו בספר 'בן פורת יוסף'. כתר שם טוב סימן כב. (3) ראה סנהדרין קו, ב. (4) ראה לקוטי תורה ברכה צה, ד. שמהוספת אות ו' בפסוק "וכי ישאל איש וכו' נוסף 'פרק השואל במסכת ב"מ". (5) סוכה כג, א. וראה מחזור ויטרי

על כבודו.⁷ דין זה ש"רב שמחל על כבודו כבודו מחול" אינו חל רק על רב המחדש חידושים בתורה, אלא גם על רב המלמד את תלמידו מה ששמע מרבו שלו. וההסבר לכך הוא מפני שנתייגע בהבנת דברי רבו עד שנקלטו בשכלו ועל כן נחשבת התורה "תורתו".

(שיחת ש"פ במדבר ה'תשל"ג.

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

נקלטו תחילה בשכלו ובהבנתו של דוד הרי הם "שלו". לכן גם הפעולה שנעשתה לאור הלכה זו "שייכת" לדוד ולא לאחיתופל.

יסוד זה, שדברי תורה שהתלמיד נתייגע עליהם נעשים "שלו", נמצא בדברי הגמרא⁶ "הרב שמחל על כבודו, כבודו מחול". הסבר הדבר הוא שמכיון שהתורה שלמד ונתייגע בה נעשתה "שלו", על כן רשאי הוא למחול על כבודו, כפי שהקדוש ברוך הוא יכול למחול

כאן. (6) קידושין לב, א. 7) זה שהקב"ה יכול למחול על כבודו לומדת זאת הגמרא (שם) מהפסוק (בשלח יג, כא) "וה' הולך לפניו יומם".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מני"א, תשי"ז

ברוקלין.

האברך יהושע שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב שעלה בידו בסיוע להכניס את פלוני לבריתו של אברהם אבינו וכו' ולפלא שכנראה נתארך הדבר עד שקבצו סכום הכסף הנדרש לזה בה בשעה שהמשרד לעניני דת נענה לענינים כאלו ועושה זה ע"ח המשרד, והרי גם הוא במכתבו מזכיר איזה מלים ע"ד פעולות משרד זה בשטח זה.

דא"ג כיון שכותב שלהנמול שהוא כבר לאחר הבר מצוה נתנו לו קודם המילה שלאף געטראנק, שפירוש הדבר בזה היא הרדמה כללית, צריך הי' לברר אצל רב מורה הוראה עד"ז כיון שיש מקום לומר שיש אפשרות לזריקה במקום הסמוך (ע"פ רוב עושים זה בגב וחוט השדרה) שפעולתה רק נטילת **הרגשת** כאב למשך זמן, אבל אינה הרדמה והאדם שולט בכל חושיו, ז.א. מחויב בכל המצות, ומוכן החילוקים שבין שני האופנים.

ובמ"ש אודות חנוך הכשר לאלו שעדיין לא נמולו אף שהם כבר בגיל מוקדם, והמילה שלהם, מה להקדים, מובן שצריך לעשות ככל האפשרי בשני הענינים, ואין לעכב האחד מפני השני.

בטח נוסף על פעולות בענינים הנ"ל משתתף בפעולות צעירי אגו"ח ובאופן דמוסיף והולך כדרישת ימים אלו עליהם נאמר כל המוסיף מוסיף לו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:12	6:16	8:50	8:52	9:25	9:26	10:33	10:33	13:16	13:14	19:14	19:07	19:40	19:33	18:48	19:44
חיפה (ק)	6:09	6:13	8:48	8:49	9:24	9:25	10:31	10:31	13:15	13:13	19:18	19:10	19:42	19:34	18:39	19:45
ירושלים (ק)	6:10	6:13	8:48	8:49	9:23	9:24	10:31	10:31	13:14	13:12	19:18	19:10	19:42	19:32	18:32	19:43
תל אביב (ק)	6:11	6:15	8:49	8:51	9:25	9:26	10:32	10:32	13:16	13:14	19:15	19:08	19:42	19:34	18:47	19:45
אוסטריה, וינה (ק)	6:01	6:10	8:37	8:42	9:27	9:30	10:38	10:40	13:31	13:29	19:51	19:40	20:27	20:14	19:24	20:28
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:53	6:45	8:59	8:54	9:36	9:31	10:33	10:29	12:53	12:51	17:53	17:58	18:21	18:25	17:38	18:36
אוקראינה, אודסה (ק)	6:07	6:15	8:44	8:48	9:31	9:34	10:43	10:42	13:34	13:31	19:51	19:40	20:25	20:13	19:24	20:27
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ק)	5:46	5:54	8:22	8:27	9:12	9:15	10:23	10:25	13:17	13:14	19:37	19:25	20:13	20:00	19:09	20:14
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:08	6:17	8:43	8:48	9:36	9:39	10:49	10:47	13:43	13:40	20:06	19:54	20:43	20:30	19:38	20:45
אוקראינה, קייב (ק)	6:00	6:09	8:35	8:41	9:28	9:32	10:40	10:42	13:35	13:33	19:59	19:47	20:37	20:23	19:31	20:38
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	6:01	6:03	8:38	8:39	9:11	9:11	10:17	10:16	12:57	12:55	18:49	18:43	19:14	19:08	18:24	19:17
איטליה, מילאנו (ק)	6:35	6:42	9:12	9:16	9:58	10:01	11:08	11:10	14:00	13:57	20:18	20:07	20:49	20:37	19:48	20:50
אקוודור, קיטו (ח)	6:13	6:11	8:44	8:42	9:13	9:11	10:15	10:13	12:47	12:45	18:19	18:18	18:42	18:40	18:00	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:22	7:15	9:32	9:27	10:07	10:03	11:05	11:01	13:26	13:24	18:31	18:35	18:57	19:01	18:15	19:12
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:22	8:12	10:24	10:19	11:03	10:57	11:59	11:55	14:17	14:16	19:14	19:20	19:44	19:49	19:01	20:01
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:28	6:33	9:06	9:09	9:46	9:48	10:55	10:56	13:42	13:40	19:49	19:40	20:19	20:09	19:23	20:21
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:15	6:21	8:53	8:56	9:34	9:37	10:44	10:44	13:32	13:29	19:40	19:31	20:10	20:01	19:14	20:13
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:16	6:22	8:54	8:57	9:35	9:37	10:44	10:45	13:32	13:30	19:41	19:31	20:11	20:01	19:15	20:13
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:49	6:56	9:27	9:30	10:10	10:12	11:19	11:20	14:08	14:06	20:19	20:09	20:50	20:40	19:53	20:52
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:54	6:58	9:32	9:33	10:07	10:08	11:14	11:14	13:56	13:54	19:53	19:47	20:19	20:12	19:29	20:22
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:20	6:25	8:58	9:00	9:35	9:36	10:43	10:43	13:27	13:25	19:27	19:20	19:55	19:47	19:03	19:58
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:58	7:00	9:35	9:36	10:08	10:09	11:15	11:14	13:55	13:53	19:48	19:42	20:13	20:07	19:25	20:17
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:10	6:16	8:48	8:51	9:30	9:32	10:39	10:40	13:28	13:25	19:37	19:27	20:08	19:58	19:11	20:10
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	6:17	6:23	8:54	8:58	9:37	9:39	10:46	10:47	13:35	13:33	19:45	19:35	20:16	20:06	19:19	20:18
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:40	6:46	9:18	9:21	9:59	10:01	11:08	11:09	13:56	13:53	20:04	19:55	20:34	20:24	19:38	20:36
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:08	6:15	8:46	8:49	9:28	9:31	10:38	10:39	13:26	13:24	19:36	19:27	20:07	19:57	19:10	20:10
בוליביה, לה-פס (ח)	6:44	6:40	9:08	9:05	9:38	9:35	10:38	10:35	13:05	13:03	18:25	18:26	18:49	18:49	18:08	18:58
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:43	6:52	9:17	9:23	10:12	10:15	11:24	11:26	14:20	14:17	20:45	20:32	21:23	21:09	20:16	21:24
בלגיה, בריסל (ק)	6:44	6:53	9:18	9:24	10:12	10:16	11:24	11:26	14:20	14:17	20:45	20:32	21:22	21:09	20:16	21:24
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:25	6:19	8:43	8:40	9:15	9:11	10:14	10:11	12:39	12:37	17:58	18:00	18:18	18:20	17:37	18:29
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:12	6:07	8:31	8:28	9:03	8:59	10:02	9:59	12:27	12:25	17:42	17:44	18:06	18:08	17:26	18:18
בריטניה, לונדון (ק)	6:00	6:10	8:34	8:40	9:29	9:33	10:42	10:44	13:38	13:35	20:05	19:52	20:42	20:28	19:38	20:43
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:04	6:15	8:37	8:44	9:36	9:40	10:49	10:51	13:47	13:44	20:17	20:03	20:57	20:42	19:50	20:58
גרמניה, ברלין (ק)	6:04	6:14	8:37	8:44	9:34	9:38	10:47	10:49	13:44	13:41	20:14	20:00	20:52	20:37	19:43	20:53
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:28	6:37	9:03	9:09	9:56	9:59	11:08	11:09	14:03	14:00	20:26	20:13	21:03	20:50	19:58	21:04
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:28	6:22	8:45	8:41	9:17	9:13	10:16	10:13	12:40	12:38	17:58	18:01	18:17	18:19	17:36	18:29
הודו, מומבאי (ח)	6:22	6:23	8:58	8:58	9:29	9:29	10:34	10:34	13:12	13:10	19:00	18:55	19:24	19:19	18:38	19:28
הודו, פונה (ח)	6:18	6:20	8:55	8:55	9:26	9:25	10:31	10:30	13:08	13:07	18:55	18:51	19:19	19:14	18:33	19:23
הונגריה, בודפשט (ק)	5:52	6:00	8:28	8:33	9:17	9:20	10:28	10:29	13:21	13:18	19:39	19:28	20:14	20:02	19:12	20:16

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:19	5:25	7:57	8:00	8:39	8:41	9:48	9:49	12:36	12:34	18:46	18:36	19:16	19:06	18:20	19:18
יוון, אתונה (ק)	6:48	6:53	9:26	9:29	10:06	10:07	11:14	11:15	14:01	13:58	20:06	19:57	20:35	20:26	19:41	20:38
מולדובה, קישינב (ק)	6:14	6:21	8:50	8:55	9:38	9:41	10:49	10:50	13:41	13:39	19:59	19:48	20:34	20:22	19:32	20:35
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:19	6:20	8:55	8:55	9:26	9:26	10:32	10:31	13:10	13:08	18:57	18:52	19:21	19:16	18:35	19:25
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	7:13	7:03	9:09	9:03	9:51	9:45	10:46	10:41	13:02	13:00	17:51	17:58	18:23	18:30	17:39	18:43
נפאל, קטמנדו (ח)	5:39	5:42	8:16	8:17	8:50	8:51	9:57	9:57	12:38	12:36	18:33	18:27	18:59	18:52	18:10	19:02
סין, בייג'ינג (ח)	5:34	5:40	8:12	8:15	8:53	8:55	10:02	10:03	12:50	12:48	18:58	18:49	19:28	19:19	18:31	19:31
סינגפור, סינגפור (ח)	7:03	7:01	9:34	9:32	10:03	10:01	11:06	11:04	13:37	13:36	19:11	19:09	19:34	19:32	18:52	19:40
פולין, ורשה (ק)	5:34	5:44	8:08	8:14	9:04	9:08	10:17	10:19	13:14	13:11	19:41	19:28	20:20	20:06	19:12	20:21
פרו, לימה (ח)	6:16	6:13	8:42	8:40	9:12	9:09	10:13	10:10	12:40	12:39	18:05	18:05	18:27	18:27	17:47	18:36
צרפת, ליון (ק)	6:52	6:59	9:29	9:33	10:15	10:18	11:26	11:27	14:17	14:15	20:33	20:22	21:07	20:55	20:06	21:08
צרפת, פריז (ק)	6:56	7:05	9:32	9:37	10:22	10:26	11:34	11:35	14:28	14:25	20:50	20:38	21:25	21:12	20:21	21:26
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:52	5:51	8:24	8:23	8:53	8:52	9:56	9:55	12:29	12:27	18:06	18:03	18:28	18:25	17:46	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:33	6:39	9:10	9:13	9:54	9:56	11:04	11:05	13:54	13:51	20:09	19:59	20:38	20:27	19:40	20:40
קנדה, מונטריאול (ק)	6:06	6:14	8:43	8:47	9:29	9:32	10:39	10:41	13:31	13:28	19:47	19:36	20:19	20:08	19:19	20:21
קפריסין, לרנקה (ק)	6:12	6:17	8:51	8:53	9:28	9:29	10:36	10:36	13:21	13:18	19:23	19:15	19:51	19:42	18:58	19:53
רוסיה, לובאווטש (ח)	5:48	5:59	8:19	8:27	9:21	9:26	10:35	10:37	13:34	13:32	20:08	19:53	20:50	20:34	19:38	20:51
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:19	5:31	7:48	7:57	8:53	8:58	10:07	10:10	13:08	13:05	19:47	19:32	20:27	20:10	19:13	20:28
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:30	5:38	8:06	8:11	8:54	8:57	10:05	10:07	12:58	12:55	19:16	19:05	19:51	19:39	18:49	19:52
שווייץ, ציריך (ק)	6:34	6:42	9:11	9:15	9:59	10:02	11:10	11:11	14:03	14:00	20:26	20:14	20:56	20:44	19:54	20:57
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:06	6:07	8:41	8:41	9:11	9:11	10:16	10:15	12:52	12:50	18:35	18:31	18:58	18:54	18:14	19:03

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת קדש:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניי
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב